

**MATEO
ALEMÁN**

**Viața și isprăvile
iscusitului
Guzmán
de Alfarache**

Editura Univers

cluj

Clasicii

Literaturii Universale

Mateo Alemán

VIATA ȘI ISPRĂVILE
ISCUSITULUI
GUZMÁN
DE ALFARACHE

Traducere, studiu introductiv și note de DAN MUNTEANU

București, 1984

Editura Univers

Coperta colecției: *Vasile Socoliuc*

Pe copertă: *Velázquez*, Triumful lui Bacchus (detaliu)

STUDIU INTRODUCŢIV

În 1599, cînd se publică romanul lui Mateo Alemán, succesul cărţii este atît de mare, încît, în acelaşi an, se tipăresc încă două ediţii la Barcelóna şi una la Zaragoza. În anul următor mai apar două ediţii la Madrid, una la Barcelona şi alte cîteva la Bruxelles, Paris, Coimbra şi Lisabona. Sînt cunoscute douăzeci şi trei de ediţii anterioare anului 1605 şi probabil au mai existat cîteva, cele mai multe publicate fraudulos, fără ştirea autorului.

Aşa cum în plină înflorire a romanului cavaleresc apar, în 1499, Celestina, şi în 1554, Lazarillo de Tormes, roman considerat „prima manifestare a genului picaresc”, care se bucură de o imensă popularitate, tot astfel, la sfîrşitul secolului al XVI-lea, cînd în Spania era în plină dezvoltare literatura idealizantă şi mistică, se publică şi are un succes nemaiîntîlnit romanul lui Alemán.

Vom încerca, în cele ce urmează, să arătăm de ce a fost nevoie de aproape o jumătate de veac pentru ca romanul picaresc să ajungă la deplina sa înflorire cu Guzmán de Alfarache şi celelalte scrieri picaresce din secolul al XVII-lea, şi care este explicaţia succesului de care s-a bucurat Guzmán în epocă şi mai tîrziu.

De la zîmbetul îngăduitor la pesimismul amar

Din punct de vedere istoric, romanul picaresc se naşte într-o epocă de mari frămîntări, de depăşire a limitelor şi de răsturnare a valorilor stabilite. În mai puţin de un secol, în Spania se produc evenimente epocale: unitatea statală, sfîrşitul Reconchistei, deci eliberarea totală de sub dominaţia maură, descoperirea şi cucerirea Lumii Noi, crearea celui mai mare imperiu, unde „soarele nu apune niciodată”, după cum spunea Carol al

V-lea, dominația asupra Europei și apoi spectaculoasa prăbușire a acestui măreț edificiu. Această „aventură spaniolă” implică, așa cum am spus, o răsturnare a valorilor stabilite de veacurile Evului Mediu; se produce, paralel cu mișcarea pe orizontală — descoperirea de noi pământuri, campanii militare, bejenia, vagabondajul —, o mișcare pe verticală, schimbarea raporturilor de clasă, deplasarea pe „scara socială” a indivizilor, a grupurilor și chiar a unor clase întregi. Cu excepția marii aristocrații, nobilimea decade, se ridică o clasă nouă, burghezia, se stabilesc noi relații între diferite categorii și grupuri sociale. În această mișcare e antrenată și scara valorilor morale: minciuna, lingușirea, hoția, intriga, ipocrizia iau locul adevărului, cinstei, integrității, purității, căci sînt instrumente sigure pentru a parveni și a dobîndi o nouă poziție, superioară, în ierarhia socială. Aceste realități au dat naștere unui nou personaj, devenit repede celebru, el pîcaro¹, și romanului picaresc. Acest personaj reflectă perfect „aventura spaniolă” cu cele două fețe ale medaliei, măreția imperială și reversul ei: mizeria, sărăcia, înșelăciunea, falsitatea virtuților proclamate ca valori etice. Eroul este un „amestec de ingeniozitate și nerușinare, dor de aventură, spirit de revoltă contra nedreptății; e un om care trăiește de azi pe mâine”². El pîcaro își schimbă veșnic îndeletnicirile și meseriile, slujește mereu un alt stăpîn, este pe rînd cerșetor, paj, soldat, negustor, cavaler, borfaș, străbate toate mediile sociale, în căutarea norocului, care, în general, îi este potrivnic. El privește realitatea cu un ochi lucid și critic, dar cu zîmbetul pe buze și cu umor amestecat cu înțelegere. Acesta este Lázaro.

Cînd se vorbește însă despre romanul picaresc, critica literară apreciază că adevărata literatură picarescă, în toată pleni-

¹ În privința etimologiei cuvîntului au fost propuse mai multe variante, printre care amintim pe aceea datorată lui Rafael Salillas, potrivit căreia cuvîntul provine din verbul spaniol *picar*, cu sensul „a neliniști, a zgîndări”, precum și pe cea mai răspîndită, deși neacceptată în unanimitate, potrivit căreia cuvîntul derivă din *picardo*, „soldat care a luptat în Picardia”. Se pare că a existat expresia *vivir como un picardo* (sau *pîcaro*) pentru a desemna viața aventuroasă a acestor soldați întorși din război rupți, zdrențăroși, ducînd o viață grea și trăind din expedinte. În fine, după alți specialiști, cuvîntul ar putea fi derivat de la *bigardo*, „desfrînat”.

² Ileana Georgescu, „Romanul picaresc”, în *Istoria literaturii spaniole. Evul Mediu, Renașterea și Secolul de Aur*, București, 1975, p. 366.

tudinea și valoarea ei este cea care apare în secolul al XVII-lea, momentul de început marcându-l Guzmán de Alfarache. Romanul picaresc din această perioadă se caracterizează prin „pesimism sistematic, deformare caricaturală, insistentă satiră socială, deplină conștiință a protagonistului privind existența și semnificația sa ca o clasă, introducerea unor lungi reflecții morale și a procedeelelor naturaliste ale narațiunii”¹.

Cum se explică această evoluție de la Lazarillo la Guzmán? Lazarillo de Tormes apare în momentul cînd Carol al V-lea abdicase, dar Imperiul, deși scindat, continua să existe. Se profilează o anume oboseală, o renunțare la eroisme înșelătoare, o oarecare deziluzie și amărăciune, dar nu disperare și pesimism. În cei aproape cincizeci de ani ce se scurg de la apariția lui Lazarillo pînă la publicarea lui Guzmán mai dăinuie încă o urmă de exaltare patriotică, este perioada Contrareformei, cînd satira anticlericală nu e privită cu prea multă îngăduință (semnificativ, în acest sens, este faptul că Lazarillo a fost interzis și edițiile publicate ulterior apariției fuseseră „depurate” de pasajele critice), cînd se produce o autentică debordare a literaturii mistice și ascetice și înfloarește o literatură idealizantă: romanele cavalierești continuă să se bucure de succes, romanul pastoral este în plin avînt, iar teatrul continuă tradițiile clasice.

După moartea lui Filip al II-lea, procesul prăbușirii Imperiului se intensifică. Se accentuează decadența economică și politică. Această decadență și dezordinea internă din punct de vedere social și politic explică, după părerea multor specialiști, coexistența unor contraste violente ce conferă o particularitate deosebită Spaniei acestei perioade: mizerie și măreție, risipă și lipsuri economice, idealism și viață picarescă, eleganță și pungașie, rafinament și vulgaritate, totală lipsă de interes pentru viața publică și exagerate manifestări patriotarde. Potrivit majorității exegeților, această decadență și dezechilibrul interior datorat ei provoacă fenomenul cunoscut sub numele de baroc, cu antitezele sale specifice și pesimismul său. Deci, pe plan artistic, barocul este rezultatul unei situații social-politice².

¹ Juan Luis Alborg, *Historia de la literatura española*, „Epoca Barroca”, Madrid, ed. a II-a, 1970, p. 455.

² J. L. Alborg (*op. cit.*, p. 15) apreciază că pesimismul și dezamăgirea considerate ca trăsături particulare ale scriitorului baroc sînt dominante ale creației literare spaniole încă din secolul al XVI-lea. Temele deșertăciunii vieții, a timpului care

Literatura barocă reflectă această realitate în modalități diferite: fie prin deformarea ei caricaturală, prin desfigurare și degradare (romanul picaresc), fie printr-o excesivă stilizare și idealizare (cultismul, gongorismul, conceptismul).

Pentru a înțelege esența literaturii picaresce și evoluția ei, trebuie să reținem faptul că ea va reflecta, pe măsura trecerii timpului, poziția scriitorului în fața realității. Este interesantă în acest sens afirmația lui S. Gili y Gaya: „Picarismul este mai degrabă o atitudine în fața vieții decât un gen literar ce poate fi definit prin temă sau alte caracteristici exterioare”¹. Pe măsura accentuării declinului economic și politic, pícaro-ul devine mai pesimist, mai cinic, mai mizantrop. „Adolescentul șmecher și hazliu ajunge un aventurier fără scrupule sau chiar un delincvent cinic. Zîmbetul se prefăce în grimasă, șotia lasă loc loviturii premeditate, cursei viclene. Într-o lume în care sub diferite forme se repetă dilema [...] a extermina sau a fi exterminat, el pícaro se simte singur, suspectat, hăituit. Pîndește și e pîndit. Nu crede în nimic și nu se încrede în nimeni.”² Cum, dealtfel, spune însuși Guzmán: „...toți trăim pîndindu-ne unii pe alții ca pisica și șoarecele sau păianjenul și vipera care, aflînd momentul cînd nu e atentă, se lasă în jos pe un fir și, mușcînd-o de ceafă, o strînge cu putere și n-o lasă pînă n-o ucide cu veninul lui”.

Această evoluție a romanului picaresc, în care elementul variabil este atitudinea autorului (adică a protagonistului cu care autorul se identifică), punctul său de vedere cu privire la realitatea înconjurătoare, l-a determinat pe Valbuena Prat să propună o clasificare a literaturii picaresce în funcție de mai marea sau mai mica fuziune între morală și atitudinea picarescă. El distinge trei niveluri în evoluția romanului picaresc, din acest punct de vedere: primul, reprezentat de Lazarillo de Tormes, este literatura picarescă lipsită de predici morale, deși uneori apar lamentații ale personajului principal și o minimă lecție de dezamăgire sau deziluzie. Al doilea nivel îl constituie perfecta

zboară, a frumuseții trandafirului ce se ofilește într-o clipă, a splendorii ajunsă ruină și a vieții considerată ca vis, ca iluzie, se găsesc la scriitorii mistici și asceți, la moralisții și predicatorii secolului dinainte și, de fapt, barocul nu face altceva decât să secularizeze aceste teme.

¹ Samuel Gili y Gaya, „Introducción” la ediția Mateo Alemán, *Guzmán de Alfarache*, edición y notas de Samuel Gili y Gaya, Espasa-Calpe, Madrid, 1953, p. 8.

² Ileana Georgescu, *op. cit.*, pp. 360—361.

fuziune între etică și atitudinea picarescă și este reprezentat de Guzmán de Alfarache, unde fuziunea este intimă și integrală, și de El donado hablador, unde fuziunea este superficială și, într-un anumit fel, anecdotică. Al treilea nivel, reprezentat de La pícara Justina și La vida del escudero Márcos de Obregón, este un simplu amestec de morală și atitudine picarescă¹. După părerea lui Gili y Gaya, deosebirile între posibilele categorii de romane picaresți depind în cea mai mare măsură de modul în care reflectă realitatea, ambianța socială în care evoluează personajul, adică de tehnica realistă. Din acest punct de vedere, pe primul loc se află Guzmán de Alfarache; o a doua categorie o reprezintă La pícara Justina, unde defilarea claselor sociale tinde să dispară și caracterul protagonistei dobîndește mai mult relief; în sfîrșit, a treia categorie o reprezintă romanele în care realitatea, mai puțin interesantă în sine însăși, va suferi o deformare stilizatoare către caricatură, cum se întîmplă la Quedo (La vida del Buscón don Pablos) sau spre preponderența elementelor reflexive, ca la Vicente Espinel (La vida del escudero Marcos de Obregón).² Potrivit părerii lui J. L. Alborg³, este dificil de făcut asemenea clasificări, bazate doar pe evoluția cîte uneia din trăsăturile definitorii ale romanului picaresc, căci ar trebui avute în vedere criterii multiple precum: elementul moralizator, satira socială, predominarea realismului pur sau a caricaturii, insistența asupra scenelor de moravuri (costumbriste) sau preferința pentru mișcare și varietate, pesimismul mai profund sau mai puțin profund. Datorită acestui fapt, clasificările de orice fel sînt nesatisfăcătoare și unilaterale, și fiecare autor trebuie studiat în parte, cu nuanțele sale particulare. Cu toate acestea, se pot stabili cîteva trăsături dominante comune romanului picaresc.

Romanul picaresc este o narațiune cu structura unui roman de aventuri. Romanul unei vieți, în care protagonistul trece prin felurite întîmplări; episoadele se succed dinamic, în ritm susținut, legîndu-se între ele doar prin prezența eroului principal. Acțiunea se desfășoară liniar, întîmplările nu se combină, nu se petrec pe planuri paralele care, în cele din urmă, să

¹ Cf. Angel Valbuena Prat, *La novela picaresca española*, ed. a IV-a, Madrid, 1962, „Estudio preliminar“, pp. 26, 27, 29.

² Cf. S. Gili y Gaya, *op. cit.*, p. 10.

³ Cf. *op. cit.*, p. 456.

concure la deznodământul final. De fapt, este un roman axat pe mișcare, fără o construcție epică propriu-zisă.

La romanul picaresc aventura fuzionează cu aspectul moralizator. Acesta e determinat de cauze complexe, poate la fel de complexe ca cele ce au dus la însăși apariția genului. Principala cauză este cea semnalată de Valbuena Prat¹, și anume, imposibilitatea scriitorilor de a publica, în condițiile severului control exercitat de biserică în epocă, o literatură care să prezinte doar pilde proaste și întâmplări josnice, în contradicție cu preceptele moralei creștine. De aici nevoia de a oferi tot timpul antidotul acestor tare. Gili y Gaya² subliniază că, în cazul lui Alemán, întregul roman Guzmán de Alfarache se ocupă de aspectul infrauman al vieții. Personajele sale nu au nici unul calități morale elevate; ne aflăm în fața unei continue înfruntări între ticăloși, în care învinge mintea cea mai ascuțită. Aspectul nobil, elevat al vieții, la fel de real, lipsește cu desăvârșire, nu există personaje care să îl întruchipeze. Și această lipsă, acest vid de ideal este compensat de autor prin lungi dezbateri moralizatoare.

Alte cauze care determină pe scriitori să-și pigmenteze scrierile cu predici și dezbateri moralizatoare sînt semnalate de J. L. Alborg³. În primul rînd, autorii romanelor picaresci își scriu opera, cu puține excepții, spre sfîrșitul unei vieți pline de experiențe, de cele mai multe ori amare, și vor să ofere o lecție învățată prin proprie experiență, de pe poziția unui filozof, chiar dacă această ipostază este de cele mai multe ori disimulată. O astfel de lecție oferită umanității reprezintă justificarea vieții lor mizere, căci vrînd să-i învețe pe ceilalți el, naratorul-protagonist, care nu a reprezentat niciodată ceva pe scara socială, se afirmă în propriii săi ochi printr-un gest mîndru, cu mîndria cinicului ce calcă în picioare calitățile celor mari, cu suficiența experienței vieții, cumpărată cu prețul sărăciei și a chinurilor. Această ipoteză este discutabilă. Căci, după părerea noastră, „făcînd paradă“ de viața pe care a dus-o, scriitorul își descoperă, de fapt, propriile defecte, dar și pe cele ale semenilor săi, pe cele alte întregii societăți, arătînd, în realitate, că nu este cu nimic mai rău decît ceilalți, că „merge în pas cu lumea“. Autoflagelarea se suprapune cu biciuirea ce-

¹ Cf. *op. cit.*, p. 26.

² Cf. *op. cit.*, p. 26.

³ Cf. *op. cit.*, p. 12.

lorlalți și etalarea degradării personale este prilejul de a pune în evidență degradarea generală.

O altă cauză semnalată de autorul citat este următoarea : de-a lungul întregului Secol de Aur, în literatura spaniolă a continuat să se manifeste cu toată vigoarea conceptul medieval cu adinci rădăcini potrivit căruia o carte care „se respectă” trebuie să fie plină de învățămintе, căci dacă nu e altceva decît o plăcută trecere de vreme este disprețuită sau trezește suspiciuni în rindul moraliștilor și al legiuitorilor. Sînt semnificative, în acest sens, atitudinea lui don Juan Manuel, care se „dezvinovățеa” că a scris o carte de povestiri pentru a face mai atractivă învățătura, ori afirmația Marchizului de Santillana potrivit căreia sub straiеle poeziei se ascund lucruri utile. Chiar Cervantes dorește să-și convingă cititorii că nuvelele sale sînt „exemplare”. Literatura picarescă putea să spună adevărurile cele mai crude și să zugrăvească fără teamă realitatea dezbrăcată de orice poleială, la adăpostul intențiilor moralizatoare. Ni se pare deosebit de semnificativă, în acest sens, încuviințarea primită de Alemán pentru tipărirea celei de-a doua părți a romanului său, dată de Supremul Consiliu al Sfintei Inchiziții, din care cităm : „...pe bună dreptate i se potrivește numele de foișor de pază, căci așa cum din foișor se descoperă primejdiile și se dă de veste despre ele navigatorilor și drumeților, pentru a se feri și a fugi de ele, tot astfel, această carte îl poate învăța pe cititorul zelos cum să se păzească de multele rele de pe lumea asta, să le ocolească și să se apere de ele”.

În sfîrșit, o altă componentă a romanului picaresc este caracterul său realist. Romanul picaresc este, prin esența lui, un roman social, după cum am văzut. Protagonistul străbate și/sau se integrează în toate mediile sociale, pe care le descrie și le caracterizează. Întîlnim în scrierile picaresci o variată galerie de portrete a unor personaje tipice, de tablouri înfățișînd scene de moravuri ce se constituie într-o amplă frescă socială. Cît de fidelă este zugrăvirea acestei realități în literatura picarescă barocă, deci cum poate fi caracterizat realismul acestor romane, este un aspect ce necesită cîteva precizări. Așa cum am arătat mai sus, nu avem de-a face cu un realism în adevăratul înțeles al cuvîntului, ca la Cervantes, ci cu o anumită exagerare a trăsăturilor, o îngroșare a liniilor ce tinde spre deformare și spre caricatură. Proporțiile sînt, în mod deliberat, umflate, se cultivă aspectele diforme și groțesti cu scopul măririi eficacității satirei. Cînd această deformare a realității este mai puțin intensă,

sau inexistentă, autorul recurge la prezentarea acesteia printr-o prismă premeditat unilaterală și fragmentară. Viziunea pica-ro-ului asupra societății este realistă, dar el privește totul dintr-un singur punct de vedere, ceea ce face ca imaginea obținută să nu fie perfect fidelă. Această accentuare a anumitor trăsături, cu excluderea sistematică nu numai a aspectelor idealiste, tratate de romanele cavalierești și pastorale, ci chiar a celor pur și simplu frumoase și curate ale realității înconjurătoare, a determinat pe unii critici, ca de pildă Américo Castro, să-și exprime anumite rezerve cu privire la legitimitatea unei astfel de viziuni exclusiviste și parțiale. Fără îndoială că literatura picarescă deformează realitatea pentru a spori eficacitatea satirei. Dar nu este mai puțin exclusivistă sau parțială decât literatura idealist-cavalierească sau pastorală. Din contra, sub caricatura oferită de literatura picarescă se află o realitate crudă, o societate cu toate mizeriile și nenorocirile ei, a cărei veridicitate nu poate fi negată, chiar dacă eroul (ce se identifică, de fapt, cu naratorul) o zugrăvește de pe poziția subiectivă a martorului copleșit de resentimente. Literatura picarescă — afirmă Valbuena Prat — este corespondentul, pe plan literar, al picturii lui Velázquez care, alături de figurile de la curte, „ne-a lăsat chipurile bufonilor și nebunilor săi, plini de maliție, unii, documente ale degenerării, alții, zugrăviți cu o tehnică admirabilă”¹.

Arătăm, mai sus, că unul dintre criteriile care, potrivit părerii lui J. L. Alborg, pot servi pentru o eventuală clasificare a romanului picaresc este tocmai predominarea realismului pur sau a caricaturii. Din acest punct de vedere, atât el cât și Gili y Gaya² sînt de acord că Guzmán de Alfarache reprezintă împreună cu La vida del escudero Marcos de Obregón categoria romanelor picaresce cele mai apropiate de realism, în adevăratul înțeles al cuvîntului; cazul de deformare extremă a realității îl reprezintă La vida del Buscón don Pablos de Quevedo, iar o altă categorie de romane picaresce, în care caricatura și satira socială ajung la tablouri alegorice, iar realitatea este schematizată în abstracțiuni sau fragmentată în cioburi caricaturești, o reprezintă Los antojos de mejor vista de Rodrigo Fernández de Ribera și El diablo cojuelo de Vélez de Guevara.

Romanul picaresc este rezultatul fuzionării tuturor acestor componente, în proporții diferite de la un autor la altul. Guz-

¹ Cf. *op. cit.*, pp. 18—19.

² Cf. *op. cit.*, p. 8.

mán de Alfarache este opera care fixează genul, fiind socotită cea mai perfectă, cea mai reprezentativă și cea mai arhetipică. Tot ceea ce se produce după romanul lui Alemán va urma, în esență, modelul și tehnica acestuia. Doar puternica personalitate a lui Quevedo va introduce câteva elemente noi în romanul picaresc. Așa cum arăta Américo Castro, „romanul picaresc este, prin esență, cel realizat de Mateo Alemán”¹.

Date bio-bibliografice

Mateo Alemán s-a născut la Sevilla, în 1547, dintr-o familie de origine evreiască. Printre strămoșii săi, se numără chiar o persoană arsă pe rug de Inchiziție. Tatăl său, Hernando Alemán, după cîtiva ani de dificultăți economice, obține în 1557 postul de medic chirurg al închisorii din Sevilla. Micul Mateo își însoțea deseori tatăl la închisoare și a cunoscut, astfel, foarte de timpuriu, lumea pungașilor și a tilharilor, cu mizeriile ei. Mama sa, Juana de Henero (Del Nero), era de origine florentină.

De mic, Mateo Alemán a primit o educație foarte îngrijită și înainte de a împlini vîrsta de 17 ani obține titlul de bachelat în arte și filozofie (1564) la așa numita „Universitate a lui Maese Rodrigo”. S-a presupus că a studiat și la vestita Academia de Humanidades a maestrului Mal-Lara, dar nu există dovezi în acest sens. În același an se înscrie la medicină la Universitatea din Sevilla, apoi se transferă la Salamanca și la Alcalá de Henares. În 1567 moare tatăl său și în anul următor, după ce termină anul al IV-lea, nu se știe din ce motive, renunță la medicină și se înapoiază la Sevilla, unde locuiește cu mama sa. Acum începe să facă primele datorii și întreaga sa viață se va afla sub semnul datoriilor pe care le va contracta mereu. Chiar în 1568, în condiții destul de ciudate, împrumută o sumă de bani de la căpitanul Alonso Hernández de Ayala, urmînd, potrivit unei învoielii, să se însoare cu pupila acestuia, Catalina de Espinosa, în termen de un an și ca ambii soți să plătească datoria. În 1571, Alemán nu plătitese datoria și nu se căsătorise, dar în urma reclamației prezentată de căpitan, se hotărăște să se însoare.

¹ Américo Castro, *El pensamiento de Cervantes*, Madrid, 1925, p. 234.

Ocupă diferite slujbe ca cea de perceptor al arhiepiscopatului Sevillei, apoi de socotitor al Casei regale. În 1573 se află din nou la Sevilla și se ocupă de diverse tranzacții și activități comerciale.

În 1580, se reapucă de studii și urmează dreptul la Sevilla. Dar își întrerupe brusc studiile, căci este arestat și băgat la închisoare pentru datorii (e drept, pentru o scurtă perioadă).

În 1582, Alemán cere aprobarea de a pleca în Perù, împreună cu soția sa. Deși primește încuviințarea, din motive încă neclarificate, nu pleacă spre Lumea Nouă. De semnalat, ca o curiozitate, faptul că, deși mai înainte fusese închis pentru datorii, Alemán urma să fie însoțit în această călătorie de două femei de serviciu și un slujitor.

În 1583 este numit inspector, însărcinat să verifice registrele răposatului zăpciu al orașului Usagre. Din prea mult zel, Alemán comite o serie de ilegalități și sfârșește la Închisoarea Regală din Madrid.

Cu toate acestea, în 1593 este însărcinat să cerceteze condițiile de muncă și felul în care erau administrate minele de la Almadén, exploatate de familia de bancheri Fugger din Augsburg. Alemán stă de vorbă cu fiecare ocnaș în parte, constată modul inuman în care sînt tratați, dar demersurile sale rămîn fără rezultat căci familia Fugger reușește să obțină suspendarea anchetei. Alemán continuă să lucreze ca socotitor al Casei regale pînă în 1596 sau 1597 și, între timp, este probabil să fi desfășurat și o serie de activități comerciale pe cont propriu.

În acești ani petrecuți la Curte, Mateo Alemán filtrează și decantează experiența vieții, își verifică reflecțiile și scrie romanul Guzmán de Alfarache. Doar cîțiva prieteni intimi bănuiau în persoana ocupatului socotitor pe viitorul scriitor, care pînă atunci nu se manifestase aproape deloc în lumea literelor. În jurul anului 1598 Alemán traduce în spaniolă și publică două ode de Horațiu (Carmina II, 10 și 14) și în același an scrie un prolog la Proverbios morales ale prietenului său Alonso de Barros. În 1597 terminase prima parte a romanului său și în 1599 se tipărește la Madrid, în casa licențiatului Várez de Castro, Primera Parte de Guzmán de Alfarache („Prima parte din Guzmán de Alfarache”). Romanul se bucură de un succes imens. Mateo Alemán are 52 de ani și se află, dintr-o dată, pe culmile gloriei. Numeroși scriitori renumiți în epocă (și mai tîrziu) — Lope de Vega, Hernando de Soto, Vicente Espinel — aduc elogii sincere și entuziaste cărții lui Alemán.

În 1600 părăsește Curtea și se întoarce la Sevilla unde își reia activitatea comercială, dar ajunge iarăși la închisoare din pricina datoriilor, în 1602. Numai pentru câteva luni, căci un văr al său, Juan Bautista del Rosso, care îl mai ajutase bănește și în alte împrejurări, îi plătește datoriile și este eliberat. Această a doua detenție în închisoarea din Sevilla coincide, se pare, cu perioada în care se afla închis, tot acolo, și Cervantes. Nu există informații exacte cu privire la relațiile dintre cei doi scriitori. Unii specialiști, printre care F. Rodríguez Marín, apreciază, pe baza interpretării unor paragrafe din Don Quijote și Guzmán de Alfarache, ce ar putea conține aluzii reciproce, că relațiile dintre cei doi nu au fost prietenoase, cu toate că Alemán se pare că aprecia opera lui Cervantes. În schimb, a existat o strinsă prietenie între Alemán și alți doi scriitori contemporani: Vicente Espinel și Lope de Vega¹.

Tot în 1602, Alemán mai primește o lovitură: apare partea a doua apocrifă din Guzmán de Alfarache.

În 1604, Alemán publică *La vida de San Antonio* (Sevilla, Clemente Hidalgo), operă scrisă în grabă și pentru a-și îndeplini un jurămint făcut în 1591². În această operă, deși scrisă cu declarată intenție evlavioasă, autorul inserează diverse aspecte cu privire la comportamentul uman, în stilul unor pasaje din Guzmán de Alfarache. Găsim o serie de referiri la experiențe personale ale lui Alemán și necruțătoare critici la adresa căsătoriei și a femeilor, în general. Cartea s-a bucurat de succes și a fost elogiată în versuri și proză de scriitorii epocii, printre care și Lope de Vega, care i-a închinat un cînt. Cu toate acestea, potrivit exegeților, această operă apare mai degrabă ca o scriere, în mare parte, improvizată. Dealtfel, din „Elogiul” portdrapelului Luis de Valdés aflăm că o bună parte a cărții a fost scrisă de Alemán de la o zi la alta, pe măsură ce tipografiile aveau nevoie de material. Imediat după apariția cărții, pleacă la Lisabona, probabil cu intenția de a vinde lucrarea în țara vecină, unde exista un cult deosebit pentru acest sfînt. E de presupus că scriitorul avea cu el și partea a doua a romanului său, căci, în același an, Pedro Crasbeek tipărește, la Lisabona, *La Segunda Parte de la vida de Guzmán de Alfarache, atalaya de la*

¹ Cf. S. Gili y Gaya, *op. cit.*, p. 20.

² Cf. Benito Brancaforte, „Introducción” la ediția Mateo Alemán, *Guzmán de Alfarache*, edición de Benito Brancaforte, Cátedra, Madrid, 1979, p. 15.

vida humana („Partea a doua a vieții lui Guzmán de Alfarache, foișor de pază al vieții omenești“).

Deși atît Mateo Alemán, cît și Juan Martí, autorul continuării apocrife, anunță la sfîrșitul celei de-a doua părți a romanului, o a treia parte, cercetările făcute pînă în prezent nu au dus la descoperirea ei. F. Holle¹ citează totuși declarația unui librar din Brighton care anunța că se află în posesia unei ediții spaniole a romanului Guzmán de Alfarache, tipărită la Lisabona în anul 1600, în casa lui Jorge Rodríguez, ce conține, pe lîngă primele două părți (deci și partea a doua originală care, pînă la proba contrară, a fost tipărită în 1604), și o a treia parte, paginată separat. Unii specialiști cred că această a treia parte ar fi continuarea apocrifă. Dar și aceasta, și partea a doua originală au apărut după 1600. Pînă în prezent nu s-a descoperit nici un exemplar de acest fel, astfel că nu sîntem îndreptățiți să credem în existența unei a treia părți a romanului.

Întors la Sevilla, Alemán își reia activitățile comerciale, care nici acum nu sînt prospere, ceea ce îl determină să revină la vechiul său proiect de a pleca în America. În 1607 cere, din nou, aprobarea de a pleca, de astă dată în Mexic. Pentru stabilirea în Lumea Nouă era nevoie de un certificat care să ateste puritatea singelui. Probabil că Alemán l-a mituit pe Pedro de Ledesma, secretarul regelui, pentru a obține acest certificat și, în 1608, se îmbarcă pentru Mexic împreună cu Francisca de Calderón, amanta sa (cu care trăia de mai mulți ani și care figura în documentele de călătorie ca fiica sa mai mare), două fiice naturale și o nepoată. Cu aceeași flotă se îndreptau spre Lumea Nouă dramaturgul Juan Ruiz de Alarcón și García Guerra, noul arhiepiscop al Mexicului, care avea să fie apoi protectorul lui Alemán.

În Mexic, publică, în 1609, la tipografia lui Jerónimo Balli, Ortografía castellana („Ortografia castiliană“), apoi un scurt prolog la cartea Vida del Padre Maestro Ignacio de Loyola („Viața Părintelui Maestru Ignățiu de Loyola“) de Luis Belmonte Bermúdez, un prieten al său. Ultima operă a lui Mateo Alemán apare în 1613, Sucesos de D. Fray García Guerra, arzobispo de Méjico, a cuyo cargo estuvo el gobierno de la Nueva España („Întîmplări din viața părintelui García Guerra, arhiepiscop al Mexicului, în sarcina căruia s-a aflat cîrmuirea Noii Spanii“).

¹ Cf. Fritz Holle, „Introducción“ la ediția Mateo Alemán, *Guzmán de Alfarache*, Biblioteca Romanica, nr. 183/187 ; 214/219, Strasbourg, p. 6.

Cartea narează sosirea arhiepiscopului în Mexic, viața exemplară pe care o duce și faptele sale, și se încheie cu moartea și funerariile acestuia, precum și cu o „Rugăciune funebră” închinată arhiepiscopului. Narațiunea, în pofida pesimismului și amărăciunii caracteristice lui Alemán, este impregnată de un profund respect și o caldă dragoste pentru cel ce l-a ajutat și protejat.

Ultima informație despre Mateo Alemán datează din 1615 cînd locuia în Chalcos, un mic sat din apropierea orașului Mexic. După această dată nu se mai știe nimic despre scriitor, nici chiar data morții sale.

Cîteva repere necesare

Dincolo de componentele de bază ale romanului picaresc, schițate la începutul acestor considerații, pe care le găsim ilustrate perfect în Guzmán de Alfarache, există în acest roman o serie de aspecte care au dat naștere la numeroase discuții contradictorii și interpretări interesante din partea criticii. Vom încerca, în cele ce urmează, să le înfățișăm pe scurt, pentru a scoate în evidență originalitatea și unicitatea acestei scrieri în cadrul genului.

Urmărind viața lui Mateo Alemán se constată că o bună parte din aventurile eroului său i-au fost inspirate de propria sa biografie. Este evident că autorul s-a identificat cu personajul, nu numai în ceea ce privește diferitele întâmplări și experiențe, ci mai ales, și acest aspect este cel ce interesează în cea mai mare măsură, în privința concepției sale despre oameni și viață. Pesimismul fundamental care străbate întreaga narațiune este explicat, în general, de critică, ca datorîndu-se experiențelor personale ale lui Mateo Alemán.

J. L. Alborg, apreciază însă că „pesimismul romancierului nu se datorează atît eșecurilor personale, cît deosebitei capacități de gîndire, rezultantă a talentului său penetrant, a capacității de observație și, mai ales, a implacabilei sale lucidități în scrutarea mizeriei omenești, începînd cu cea proprie”¹. Alemán — arată el — a fost aproape întotdeauna lipsit de mijloace bănești, dar nu chiar atît de sărac încît să nu-și poată construi o casă în Madrid și să nu aibă aproape tot timpul cîtiva servitori. Cele două șederi la închisoare se pare că nu au fost atît

¹ J. L. Alborg, *op. cit.*, p. 456.

de cumplite. În privința vieții sale sentimentale, în ciuda unui misoginism declarat, Alemán a cunoscut din plin plăcerile vieții alături de Francisca de Calderón, vestită pentru frumusețea sa. Pe plan social, s-a bucurat, în general, de stimă și considerație. Deci, conchide Albörg, Alemán este un pesimist cerebral și tocmai de aceea mai profund și mai sincer, iar viziunea sa asupra vieții și a oamenilor nu s-ar fi schimbat chiar dacă ar fi dus o viață mai confortabilă. Cu alte cuvinte, pesimismul său se naște mai mult din îndelungata și complexa sa experiență de viață, decît din propriile suferințe; criza politică prin care trecea țara, viața din închisori (pe care o cunoscuse atît în timpul copilăriei, ca vizitator, cît și mai târziu, ca deținut), traiul și munca ocnașilor din mine, lumea pestriță a negustorilor, traficantilor și pungășilor de tot soiul, cu escrocheriile și înșelăciunile inerente, atmosfera universitară au fost adevărata școală unde a învățat că așa se trăiește și trebuie să trăiești și care i-a oferit suficient material pentru profunde reflecții pesimiste. Astfel, Alemán și-a dobîndit, prin experiențele trăite, dreptul de a da o lecție de viață celorlalți. Autorul-protagonist își asumă sarcina de judecător intransigent, situîndu-se pe un plan superior și biciuind viciile și degradarea generală, dar în același timp adoptă și atitudinea de penitent, situîndu-se pe un plan inferior, autoflagelîndu-se și căutînd mila celorlalți pentru sine însuși și pentru mizeriile omenesti. Această alternanță psihologică judecător-penitent caracterizează, după părerea lui Brancaforte, întreaga structură a romanului¹.

Benito Brancaforte consideră însă că pesimismul amăr al lui Alemán, dezamăgirea și cinismul său trebuie studiate într-un context mult mai amplu și mai complex, determinat de situația de evreu creștinat a romancierului în Spania secolelor al XVI-lea — al XVII-lea, și deci în strînsă interdependență cu convingerile sale religioase.

În legătură cu acest aspect, părerile specialiștilor sînt împărțite. J. L. Albörg² crede că Alemán este stăpînit de un profund spirit religios, rezultat al anilor dinaintea apariției romanului său, cînd întreaga viață spirituală a Spaniei era dominată de ascetism și misticism. Datorită identificării narator-protagonist, acest spirit marchează întreaga evoluție a personajului. Totodată, se observă un profund sentiment creștinesc în conți-

¹ Cf. Benito Brancaforte, *op. cit.*, p. 35.

² Cf. *op. cit.*, p. 466.

nutul doctrinal al romanului și în respectul autorului pentru tot ce ține de biserică, din paginile cărții lipsind complet satira erasmistă din Lazarillo. În linii generale, acest punct de vedere este împărtășit și de alți exegeți ai lui Alemán, ca Valbuena Prat¹, E. Moreno Báez² și A. A. Parker³. Pentru Alborg, caracteristica fundamentală a romanului lui Alemán este o satiră implacabilă împotriva a tot ceea ce este imensa ipocrizie ce domina aproape întreaga societate spaniolă din vremea sa și sub a cărei mască fiecare om își vedea de interesele sale, salvînd aparențele; Alemán, care nu poate crede în sinceritatea nimănu-i, critică această imensă farsă fie că este vorba de clerici sau de laici.

Ipooteza, potrivit căreia pesimismul și critica fără menajamente la adresa întregii societăți a vremii, fără deosebire, își au originea în situația romancierului de evreu trecut la creștinism, este susținută de J. A. van Praag⁴, care apreciază că Alemán este, de fapt, profund ipocrit în lungile sale digresiuni moralizatoare în spirit creștinesc. Acest punct de vedere stă și la baza interpretării propusă de Benito Brancaforte. Acesta distinge trei categorii de reflecții morale în romanul lui Alemán. Prima, în spiritul tradiției retorico-didactice, reflectă pietismul popular. Discursul are tendința de „a se automatiza”, generînd un limbaj standardizat și redundant. A doua categorie este reprezentată de filozofia pesimistă și nihilistă, care are, uneori, conexiuni foarte precare cu etica și cu principiile creștine. A treia categorie se „caracterizează prin profunde contradicții; fie interne, între o perioadă și alta a reflecției, fie cu privire la acțiunea romanului. Analizînd cu atenție aceste reflecții, se poate întrezări intenția autorului de a camufla, precum și adevărata funcție a reflecțiilor pietiste, și anume, aceea de a masca celelalte reflecții, care nu concordă cu spiritul sau cu dogma catolică”⁵. Cu privire la felul în care sînt abordate etica și principiile creștine, același autor crede că poate identifica un model, și anume: cînd referirile la acestea sînt presărate în cadrul ac-

¹ Cf. *op. cit.*

² Cf. *Lección y sentido del Guzmán de Alfarache*, în Anejo XL de la „Revista de Filología Española”, Madrid, 1948.

³ Cf. *Los pícaros en la literatura: La novela picaresca en Europa (1599—1753)*, Gredos, Madrid, 1971.

⁴ Cf. „Sobre el sentido de Guzmán de Alfarache”, în *Estudios dedicados a Menéndez Pidal*, V, Madrid, 1954.

⁵ Benito Brancaforte, *op. cit.*, p. 29.

țiunii, se observă frecvent o trăsătură ambiguă sau „desacralizatoare”; „cînd reprezintă însă partea predominantă a unui discurs, mai ales la începutul unui capitol, se remarcă prin ortodoxia și cucernicia lor”¹.

Pornind de la această ipoteză și făcînd o necesară comparație între vorbe și fapte, reflecții și acțiunea romanului, se pune problema unei posibile reinterpretări a tuturor principiilor creștine care stau la baza narațiunii, inclusiv a unor momente cruciale în evoluția protagonistului. Astfel, „convertirea” lui Guzmán la o viață cinstită și demnă, la sfîrșitul romanului, încununată de libertatea dobîndită cu prețul trădării tovarășilor săi de suferință, nu cu „mîntuirea” creștinească, pune sub semnul întrebării sinceritatea și credința autorului și lasă loc unei alte posibilități propuse de Brancaforte: convertirea lui Guzmán poate fi reflectarea nesiguranței evreului creștinat care dorește să se integreze într-o societate ce îl respinge, atît înainte cît și după trecerea lui la altă religie. Dealtfel, Brancaforte crede că întreaga narațiune a lui Alemán trebuie analizată prin prisma situației evreilor creștinați în Spania epocii și dedică un întreg capitol din studiul său „obsesiei obîrșiei”. El identifică în structura romanului alături de alternanța psihologică: judecător-penitent, oscilația între identificarea cu originea evreiască și respingerea ei. Guzmán dorește de-a lungul întregii sale existențe să fie altul. Protagonistul își reneagă de la început numele și obîrșia, nu acceptă imaginea pe care societatea și-a format-o despre el, nu este de acord cu limitele impuse de ceilalți. Aceasta este motivația călătoriei la Genova, unde vrea să-și găsească o altă obîrșie, curată, conformă cu ideea pe care o are despre el însuși. Protagonistul dorește să-și aleagă existența; ceea ce explică și faptul că își schimbă cîntinuu numele, renegîndu-l pe cel adevărat. Pornește în lume cu numele de Guzmán de Alfarache, pentru „a nu fi cunoscut”. Apoi pentru a fi mereu altul decît este în realitate și pentru a-și ascunde stigmatul pe care îl poartă, cel de evreu creștinat, se va numi Juan de Guzmán sau Juan Osorio. Este știut că în Spania epocii, evreii creștinați nutreau dorința de a trăi într-un perfect anonim, căci acest lucru presupunea posibilitatea de a fi lăsați în pace, de a putea trăi liniștiți. Faptul că niciodată autorul-protagonist nu-și schimbă complet numele este interpretat de Brancaforte ca o dovadă a îndoielii acestuia cu privire la posibilitatea unei schimbări reale

¹ Id., *ibid.*

a identității, precum și a caracterului omenesc. Această „obsesie a obîrșiei“ determină mișcarea psihologico-tematică a romanului, ce se suprapune cu cea spațial-geografică. Guzmán pornește în căutarea obîrșiei sale la propriu și la figurat, a unei identități, și pe măsură ce se acumulează deziluziile și resentimentele sale, se intensifică sentimentul anti-social, conștiința răutății și dorința de răzbunare. Fuge pentru a se întoarce în punctul de unde a plecat, dîndu-și seama că nu poate deveni altul. Această imposibilitate, convingerea că totul în jur este numai minciună și că fiecare îl pîndește pe celălalt, gata să-l ucidă, asemeni păianjenului vipera, că în fața capcanelor prevederea este neputincioasă, generează la autorul-protagonist un nihilism care, după cum afirmă Brancaforte, „depășește ceea ce se definește ca dezamăgire barocă și se poate naște doar la cineva care și-a pierdut de multă vreme credința în orice valoare umană, socială“¹. Și mai departe, în urma unei analize amănunțite privind toate aceste aspecte, expuse aici foarte pe scurt, conchide că Guzmán de Alfarache nu trebuie privit „ca un breviar de lecturi pietiste. Deși, știm cu toții că prin elucubrații teologice este cu putință să probezi și să justifici orice, este dificil totuși să reconciliezi aspectele contradictorii ale operei sau să transformi direcția de bază a romanului, care este aceea de a descrie drumul unui personaj degradat în al său «voyage au bout de la nuit».“²

Concluzia lui Benito Brancaforte este foarte interesantă. Credem că „obsesia obîrșiei“ trebuie avută în vedere ca unul din posibilele resorturi ale pesimismului amar și ale scepticismului scriitorului, dar considerăm că nu trebuie excluși ceilalți factori care explică apariția romanului picaresc baroc. Pe de altă parte, nu putem fi atît de categorici și afirma ca Brancaforte că toate digresiunile moralizatoare ale lui Alemán, precum și întreaga sa atitudine față de biserică și religie sînt rezultatul unei ipocrizii perfect disimulate. Ni se pare mai îndreptățită, ținînd seama de contextul social-politic și cultural din Spania secolului al XVI-lea, interpretarea dată acestor aspecte de către Valbuena Prat, J. L. Alborg și alții.

Dacă acceptăm acest punct de vedere, constatăm implicit că sentimentul religios domină gîndirea lui Alemán și structura romanului său. În schimb, în Guzmán de Alfarache sînt total ab-

¹ Benito Brancaforte, *op. cit.*, pp. 49—50.

² Id. *op. cit.*, p. 51.

sente aspectul amoroș și cel eroic. Iubirea, de care autorul-protagonist nu este străin, nu îl entuziasmează prea mult, și 'cu atît mai puțin căsătoria. Acest fapt este interpretat ca datorindu-se eșecului suferit de Alemán în căsătoria sa, sau poate pentru că îl speria orice jug. În orice caz, fragmentele din roman și din celelalte scrieri ale lui Alemán în care sînt satirizate femeile, pot alcătui o adevărată antologie a misoginismului.

Cu toate acestea, pe parcursul romanului sînt înserate două nuvele de dragoste: povestea lui Ozmín și a Darajei, de factură maurescă, și cea a lui Dorido și Cloriniei, de factură italiană, de un deosebit farmec prin suavitatea și puritatea lor, în total contrast cu restul romanului, în care predomină tonurile sumbre. Aceste două povești de dragoste par să scape de privirea necruțătoare și întunecată a protagonistului, aducînd, astfel, o rază de lumină și de frumos în lumea mizeră din jur. Dealtfel, potrivit părerii lui Gili y Gaya¹, aceste nuvele au același rol ca și digresiunile moralizatoare, și anume, acela de a compensa lipsa totală a aspectelor nobile, frumoase și înălțătoare ale vieții.

În ceea ce privește sentimentul eroic, Alemán, care privește atît de lucid realitatea înconjurătoare, aflat la răscrucea veacurilor, nu mai crede în idealurile mărețe ale trecutului și își arată scepticismul profund față de un viitor copleșit de eșecuri, obosit și dezamăgit de eforturi epuizante. Entuziasmul generațiilor anterioare a pierit odată cu ele și generațiile viitoare nu mai sînt capabile de gesturi eroice, pare să ne spună scriitorul, chiar dacă nu o face explicit în paginile romanului său.

Guzmán de Alfarache apocrif

Înainte de a încheia aceste considerații cu privire la romanul de față, trebuie să ne oprim, pe scurt, la partea a doua apocrifă a acestuia. Așa cum am arătat, în 1602, pe cînd Mateo Alemán se afla pentru a doua oară în închisoarea din Sevilla, a apărut o a doua parte a romanului Guzmán de Alfarache, scrisă, fără îndoială, ca urmare a enormului succes de care se bucurase prima parte. Cartea s-a publicat la Valencia și autorul ei semna cu numele „Mateo Luján de Sayavedra, locuitor de baștină al Sevillei“. De fapt, sub acest nume se ascundea Juan Martí, un avocat din Valencia.

¹ Cf. *op. cit.*, p. 12.

Falsul lui Martí a avut consecințe mai grave decît cele obișnuite în astfel de situații, căci această continuare apocrifă plagia, în realitate, o bună parte din continuarea originală scrisă de Alemán. Împrejurările în care valencianul Martí a ajuns să cunoască conținutul celei de-a doua părți din Guzmán scrisă de Alemán, sînt neclare. E posibil ca însuși scriitorul să-i fi vorbit lui Martí despre planul acestei a doua părți sau chiar să i-o fi dat s-o citească, deși Alemán nu recunoaște asta. În cuvîntul adresat cititorului, la începutul celei de-a doua părți, Alemán spune : „...am pățit ca leneșii, fiind silit să fac treaba de două ori. Căci fiind eu cu inima largă și arătîndu-mi hîrțiile și gîndurile, mi le-au înhățat alții din zbor. Așa încît, văzîndu-mă, dacă se poate spune așa, furat și înșelat, a fost nevoie să mă pun, din nou, pe treabă, căutînd mijloacele cu care să-mi plătesc datoria, ținîndu-mi cuvîntul. Din această pricină am fost silit să mă îndepărtez cît mai mult posibil de ceea ce scrisesem înainte.“ Deci Alemán schimbă o bună parte a continuării romanului său, pentru a nu repeta episoadele preluate de Martí. E de presupus că lucrurile stau într-adevăr așa, și că Martí a plagiat, pur și simplu, o primă parte din continuarea romanului lui Alemán, căci prima jumătate a cărții lui Martí este superioară celei de-a doua, din punct de vedere artistic. Pe de altă parte, însuși conținutul continuării scrisă de Alemán este grăitor, în acest sens. Alemán introduce în această a doua parte un personaj-simbol, pe Sayavedra. Acesta este dublura lui Guzmán, dar în același timp, dublura continuării apocrife. Alemán vrea să se răzbune pe uzurpator pentru plagiat, punîndu-l pe Guzmán să se răzbune pe Sayavedra pentru furtul cuferelor. Sayavedra este conceput pentru a corija greșelile falsului Guzmán și a recunoaște superioritatea celui autentic. Numai astfel naratorul-protagonist Alemán-Guzmán se simte răzbunat ; dar nu pe deplin. El este nevoit să ucidă „umbra“ lui Guzmán și sfîrșește prin a-l azvîrli pe Sayavedra-Luján în mare, ștergînd de pe fața pămîntului pînă și amintirea acestuia. De-abia după împlinirea răzbunării totale protagonistul-narator se simte eliberat și își va redobîndi libertatea de acțiune. Avînd în vedere acest aspect, se pot înțelege mai bine episoadele în care evoluează cele două personaje, Guzmán și Sayavedra.

Ar fi interesant, pentru a ne da seama de modificările pe care Alemán le aduce textului său, ca urmare a publicării acestei continuări apocrife, să facem o paralelă între cele două cărți,

mai precis între partea plagiată de Martí și cea rescrisă de Alemán, așa cum face F. Holle în „Introducerea“ la ediția sa Guzmán de Alfarache. Dar cum spațiul nu ne îngăduie, ne vom mărgini la a semnala doar că, pe lângă modificarea în sine a acțiunii (episodul Sayavedra și moartea sa), Alemán parodiază stilul și tehnica narativă ale lui Martí. Sint parodiate lungile dezbateri minuțioase ale avocatului din Valencia (expunerea lui Sayavedra despre Florența), tehnica acestuia de a începe o relatare ab ovo și enfaza de care dă dovadă în digresiunile despre istoria Spaniei (istoria Florenței prezentată de Sayavedra) etc.

Opera lui Mateo Alemán se caracterizează prin eleganță și sobrietate, un stil elaborat cu rigurozitate evidentă în fiecare amănunt, și o perfectă și absolută stăpânire a limbii. Alemán împletește în chip strălucit în Guzmán de Alfarache stilul lumii interlope cu cel popular al proverbelor și cu cel doct al scrierilor filozofice și al doctrinei creștine, fără afectare sau manierism. Marea artă a lui Alemán constă tocmai în perfecta împletire a celor două planuri: acțiunea propriu-zisă și pasajele moralizatoare, considerate de unii critici ca o soluție artificioasă, sterilă și de prisos. În unele ediții, aceste pasaje au fost suprimate; opera a rămas ciuntită și se simte nu numai lipsa „frumuseții stilistice a fragmentelor eliminate, ci se percepe în mod clar un gol: explicația, rațiunea de a fi a tuturor faptelor narate. Fiecare soliloc al lui Guzmán este o minunată mostră de gândire concentrată, de meditație amară sau plină de speranță”¹.

Stilist desăvârșit, maestru al limbajului artistic, Alemán, stăpînind perfect tehnica narativă a contrastelor, marchează în planul expresiei conținutul de idei al romanului. Fraza lapidară, sobră și precisă este folosită pentru a sublinia avertismentul pe care scriitorul îl dă cititorilor cu privire la deșertăciunea vieții, versatilitatea sorții, timpul care zboară și prăbușirea societății în care trăiesc. În digresiunile morale, scriitorul folosește fraza amplă, stufoasă, barocă prin excelență, cu sintaxa influențată de latină, caracterizată prin hiperbaton, anacolut, propoziții subordonate infinitivale și participiale sau cu ablativ absolut etc. Tonul tăios, retoric este întrebuițat pentru a sublinia concluziile pesimiste la care ajunge protagonistul-narator. Pentru a

¹ A. Valbuena Prat, *op. cit.*, p. 8.

stigmatiza tarele societății, Alemán recurge la metafore îndrăznețe și originale, parabole, pilde din mitologie, sau din antichitate, precum și la fragmente din autori medievali. Toate aceste procedee stilistice se împletesc perfect, într-un stil grafic original, viguros, de o deosebită plasticitate, cu imagini viu colorate.

Încheiem această prezentare cu o concisă și exactă caracterizare făcută de J. L. Alborg romanului de față: „Guzmán de Alfarache nu este numai romanul cel mai reprezentativ al literaturii picarești, culmea și plenitudinea acesteia, ca operă ce reunește și topește în chip savant toate caracteristicile genului, ci, prin calitatea prozei sale reprezintă, de asemenea, un exemplu de perfecțiune la răscrucea dintre două epoci. Alemán întruchițează trecerea de la perioada amplă și sonoră a epocii renascentiste spre fraza scurtă a barocului, fără a ajunge la extrema concizie frecvent denaturată și alambicată a lui Quevedo și Gracián”.¹

DAN MUȚEANU

¹ J. L. Alborg, *op. cit.*, p. 469.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Traducerea de față este prima versiune românească integrală a romanului *Guzmán de Alfarache* de Mateo Alemán. A fost realizată pe baza celei mai complete ediții critice cunoscută pînă în prezent: Mateo Alemán, *Guzmán de Alfarache*, edición de Benito Brancaforte, 2 tomos, Ediciones Cátedra, Madrid, 1979. Pentru stabilirea acestei ediții, B. Brancaforte a folosit, pentru prima parte, ediția princeps (Várez de Castro, Madrid, 1599), precum și un exemplar aflat la *Hispanic Society of America*, ce conține prima coală de autor cuprinzînd dedicațiile, precuvîntările și elogiile aduse autorului, lipsă în ediția princeps. Textul ediției princeps a fost comparat cu edițiile Coimbra 1600, Madrid 1601 și Sevilla 1602. Pentru partea a doua a romanului, B. Brancaforte a folosit ediția princeps (Pedro Crasbeek, Lisboa, 1604). Pentru clarificarea unor pasaje din original, la elaborarea versiunii românești, am folosit, de asemenea, ediția Mateo Alemán, *Guzmán de Alfarache*, edición y notas de Samuel Gili y Gaya, 5 tomos, Espasa-Calpe, Madrid, 1953, și Mateo Alemán, *Guzmán de Alfarache*, introducción de Fritz Holle, 2 tomos, Bibliotheca Romanica, 183/187; 214/219, Strasbourg, cu care am comparat ediția B. Brancaforte. Am avut, de asemenea, în vedere, recenzia *Sobre una nueva edición del „Guzmán de Alfarache“, de Mateo Alemán*, de Antonio Castro Díaz, în „Cuadernos hispanoamericanos“, julio 1982, nr. 385, pp. 195—202.

Cînd notele de subsol și comentariile cu privire la textul original existente în edițiile B. Brancaforte și S. Gili y Gaya au prezentat interes pentru cititorul român (ca informație), sau pentru specialiști (pentru stabilirea textului original și a posibilelor variante de interpretare), le-am redat în versiunea românească, indicînd sursa (B.B., respectiv, S.G.G.).

Pentru citatele din *Biblie*, am folosit ediția *Biblia sau Sfînta Scriptură*, București, 1968. Pentru corespondentele românești ale proverbelor din textul original, am folosit, atunci cînd a fost

posibil, lucrarea *Apa trece, pietrele rămân. Proverbe românești*, ediție îngrijită, prefată, glosar și indice de George Muntean, Editura pentru literatură, București, 1966.

Mulțumim și pe această cale celor care au contribuit cu competență și entuziasm la desăvârșirea acestei versiuni: Gabriela Creția, Anca Munteanu, Valeria Neagu, Joaquín Garrigos, și, în mod deosebit, H. R. Radian. Aducem mulțumiri, de asemenea, Editurii Univers pentru sollicitudinea arătată în timpul elaborării și publicării acestei cărți.

D. M.

PRIMA PARTE
din
GUZMÁN DE ALFARACHE
de
MATEO ALEMÁN
slujitor al Regelui Don Felipe al III-lea
Stăpînul Nostru,
de obîrșie locuitor al Sevillei.

Închinată lui D. Francisco de Rojas,
Marchiz de Poza,
Senior al Casei de Monzón,
Președinte al Consiliului Finanțelor
Maiestății Sale și al tribunalelor acestuia.
Cu împuternicire și încuviințare,
În casa Licențiatului Várez de Castro,
Madrid, anul 1599

LEGENDO SIMULQUE PERAGRANDO ¹

¹ Citind și străbătînd (în lat. în orig.).

Încuviințare

Din porunca dumnealor seniorii din Sfatul Regelui, am citit cartea numită *Prima parte din Pícaro Guzmán de Alfarache* și nu am aflat în ea nimic potrivit credinței catolice ; dimpotrivă, conține pilde pline de morală pentru viața omenească ; drept care i se poate da încuviințarea cerută. Și așa fiind, mi-am pus iscălitura cu numele meu, la Madrid în ianuarie 13, 1598.

FRAY DIEGO DÁVILA

Taxă

Eu, Gonzalo de la Vega, grămatic al Regelui Stăpînul Nostru, și unul dintre cei aflători în Sfatul său, stau mărturie că, după ce seniorii din Sfat au cercetat cartea numită *Prima parte din Guzmán de Alfarache* și i-au dat încuviințarea lui Mateo Alemán, slujitor al Regelui Stăpînul Nostru, să o poată da la tiparniță și să o vîndă timp de șase ani, i-au pus o taxă de trei *maravedís*¹ pentru fiecare fasciculă a numitei cărți și cum pomenita carte are șaiszeci și patru de fascicule, fără paginile de la început ce conțin închinările și dedicațiile, suma se ridică la o sută nouăzeci și doi *maravedís*, și au poruncit ca astfel să se vîndă începutul și la acest preț și nu mai mult să fie vîndută cartea și această taxă să se tipărească

¹ *Maravedí*, veche monedă spaniolă de aramă.

pe prima filă a fiecărei cărți, pentru ca să i se cunoască prețul. Și pentru știință, la cererea numitului Mateo Alemán și din porunca seniorilor amintiți, am scris cele de față. La Madrid, în patru martie la anul una mie cinci sute nouă zeci și nouă.

GONZALO DE LA VEGA

Erată (semnată de Juan Vázquez del Mármol).

Regele

În ceea ce te privește, Mateo Alemán, slujitorul nostru, ni s-a adus la cunoștință că ai întocmit o carte intitulată *Prima parte a vieții lui Guzmán de Alfarache, foșor de pază al vieții omenеști*, pe care ai înfățișat-o celor din Sfatul nostru și că, ținînd seama de munca multă și de timpul folosit întru scrierea ei, și că este o carte de mult folos, ne-ai cerut și ne-ai rugat să-ți dăm împuternicirea de a o putea tipări și încuviințarea de a o vinde timp de douăzeci de ani, sau cît ne va fi pe plac ori cum ne va fi voia. Ceea ce, știut fiind de cei din Sfatul nostru și cum, din porunca acestuia s-au făcut cele necesare pentru ca noi să hotărîm în cele din urmă, potrivit legii, tipărirea, am gîndit că trebuie să poruncim să ți se scrie această scrisoare și socotim a fi făcut bine. De aceea, pentru a te răsplăti, îți dăm împuternicirea și putința ca timp de șase ani impliniți, ce se vor scurge și se vor număra din ziua cînd a fost dat acest hrisov al nostru, să tipărești și să vinzi această carte mai sus pomenită, după manuscrisul original, văzut de Sfatul nostru, parafat și iscălit la sfîrșit de dr. Gonzalo de la Vega, grămatic al Regelui, ce face parte din Sfatul nostru, cu condiția ca mai înainte de a pune cartea la vînzare să o aduci în fața Sfatului, pentru a se vedea dacă tipăritura este la fel cu manuscrisul, ori să dai mărturie publică despre faptul că tipăritura a fost văzută și corectată după original de corectorul numit de noi. Și poruncim tipografului să tipărească numita carte după cum urmează : să nu tipărească primele pagini și prima fasciculă și să nu dea decît un singur exemplar îm-

preună cu originalul autorului ori persoanei pentru care tipărește cartea și nici altcuiva, în vederea corecturii și stabilirii taxelor, înainte ca numita carte să fi fost corectată și să i se fi stabilit prețul, și numai după ce se va fi săvârșit aceasta și nu altminteri se vor putea tipări paginile de început și prima fasciculă, în care se vor pune imediat după titlu acest hrisov al nostru și împunernicirea, încuviințarea, taxa și erata, sub pedeapsa de a fi încălcat altminteri cele stabilite prin legile Regatului nostru. Și mai poruncim ca în tot acest răstimp nimeni să nu poată tipări și vinde cartea, fără încuviințarea ta, sub pedeapsa ca celui ce ar tipări-o și ar vinde-o să i se ia toate exemplarele și orice altă carte, slovele și zăturile și în plus să plătească și cincizeci de mii de *maravedis*, ori de câte ori va săvârși această faptă ; și din această sumă, o treime i se va da pîrîtorului, o altă treime Regelui și o treime judecătorului care îl va condamna. Și poruncim celor din Sfatul nostru, președintelui și judecătorilor tribunalelor noastre, prefectilor și polițiștilor Casei noastre, Curții și cancelariilor domnești, tuturor înalților magistrați, magistraților, guvernatorilor, comandanților de cetate, primarilor și altor judecători și autorități din toate orașele, satele și locurile Regatului și domeniilor noastre, atît celor de acum, cît și celor ce le vor lua locul să te apere și să împlinească acest hrisov al nostru și bunătatea ce-ți arătăm și să nu încalce ori să vrea să încalce cele ce conține, în vreun fel sau altul, sub pedeapsa de a pierde bunăvoința noastră și de a plăti zece mii de *maravedis* Casei noastre. Datată la Madrid, la 16 februarie, anul una mie cinci sute nouăzeci și opt.

EU, SUVERANUL

Din porunca Regelui, Stăpînul Nostru, Alteța sa, în numele său

DON LUIS DE SALAZAR

Lui Don Francisco de Rojas ;

Marchiz de Poza, Senior al Casei de Monzón,
Președinte al Consiliului Finanțelor Regelui
Stăpînul Nostru și al țărilor acestuia¹

Dintre lucrurile ce pricinuesc de obicei mai mare spaimă oamenilor, nu știu care e mai dăunător ori poate fi comparat cu reaua intenție ; și cu atît mai abitir cu cît e mai înrădăcinată în cei de familie obscură, de umilă stirpe și cu gînduri josnice ; pentru că la aceștia are de obicei mai multă putere și e mai neînfrînată. Cu toții sînt vînători ce, ascunși în hățișuri, stau să pîn-dească pieirea noastră și nici chiar după ce sîntem răniți nu aflăm de unde a pornit răul. Sînt asemeni vasiliscu-lui pe care, dacă l-am vedea dinainte, și-ar pierde ve-ninul și n-ar mai fi atît de vătămător² ; dar cum sînt mai iuți decît noi, dobîndesc o oarecare putere și ne țin în stăpînirea lor. Sînt rușinea republicii, acuzatorii ne-vinovăției și călăii virtuții, împotriva cărora prevederea e neputincioasă³.

De aceștia deci, de ale căror capcane înșelătoare ni-meni nu e sigur, cum nu e sigur de moarte, mi-a fost întotdeauna frică mai cu seamă, mai mult decît de fiarele

¹ În ciuda acestei dedicații, marchizul nu s-a arătat foarte generos cu Alemán cf. Francisco Rodríguez Marín, *Discursos leídos ante la Real Academia Española en la recepción pública*, Madrid, 1907, p: 26). În ciuda unei păreri foarte răspîndite, se pare că Alemán nu a avut un post fix ca socotitor, subordonat marchizului cf. E. Cros, „La vie de Mateo Alemán : Quelques documents inédits, quelques suggestions“, în „Bulletin Hispanique“, 72 [1970], pp. 331—337 ; *id.*, „Nueva aportación a la biografía de Mateo Alemán“, în *Spanische Literatur im Goldenen Zeitalter : Fritz Schalk zum 70. Geburtstag* [Frankfurt, 1973], p. 54) (cf. B.B.).

² Potrivit credinței populare, vasiliscul ucide cu privirea.

³ Pe falsul său blazon cu ajutorul căruia voia să-și dove-dească originea nobilă, Alemán a înscris deviza : *ab insidiis non est prudentia* (în fața capcanelor, prevederea e neputincioasă) (cf. B.B.).

sălbatică și primejdioasă, și mai cu deosebire în această împrejurare ce le-am oferit-o acum, dându-le cale liberă să-și verse veninul, calomniindu-mă, ca fiind cel puțin un obraznic fără rușine pentru că am avut curajul să ofer un dar atât de sărăcăcios unui principe atât de puternic, negîndind că această îndrăzneală a mea s-a născut din nevoia la care m-a împins teama de ei.

Pentru că, întocmai ca cetatea lipsită de arme și ca cei nevoznici care au mai virtos trebuință de căpitani foarte iscusiți pentru a-i apăra, împotrivindu-se năvalei mînioase a dușmanului, tot astfel, a fost de trebuință să mă slujesc de ocrotirea Înălțimii Voastre ce întruchipează cu atîta strălucire cele trei însușiri — virtute, stirpe și putere — ce alcătuiesc adevărata noblete. Și cum aceasta înseamnă să-i ajuți și să-i ocrotești pe cei ce încearcă să se refugieze spre ea ca spre un loc sfînt, mă încred în sufletul mărinimos al Înălțimii Voastre care, întinzîndu-și aripa obișnuitei sale bunătăți deasupra cărții mele, o va feri de cei ce ar putea s-o ponegrească.

Tot astfel, făcînd mult, dar puțin pentru domnia voastră, adică dintr-un sărman pîcaro un curtean în toată regula, ar fi să dați viață unui lucru fără suflare : operă măreață și nobilă în care se va vedea și mai mult generozitatea și noblețea Înălțimii Voastre, a cărei viață s-o țină Domnul Dumnezeuul nostru lungi și preafericiți ani.

MATEO ALEMÁN

Plebei

Nu e o noutate pentru mine, chiar de o fi pentru tine, oh, plebe dușmană, ce mulți prieteni de proastă calitate ai, cât de puțin valorezi și cât de ignorantă, cât de mușcătoare, de pizmașă și de zgîrcită ești ; cât de repede hulești, cât de greu preacinstești, cât de sigur e că faci rău, cât de îndoielnic că faci bine, ce ușor te lași minuită și cât de greu te îndrepti ! Ce fortăreață de diamant nu e distrusă de colții tăi ascuțiți ? Care este virtutea limbii tale ? Cîtă cucernicie adăpostesc faptele tale ? Ce metehne ascunde mantia ta ? E vreun leac pe care să-l privească ochii tăi fără să-l învenineze asemenea vasiliscului ? Ce vorbă plină de iubire ți-a ajuns la ureche, fără ca în mă răcinișul inimii tale să n-o prefaci în otravă ? Ce sfinți nu ponegrești ? Ce nevinovăție nu prigonești ? Ce simplitate nu condamnă ? Ce dreptate nu faci de rușine ? Ce adevăr nu pîngărești ? Pe ce pașiște verde ai călcat, fără s-o ofilești cu desfriul tău ? Și de-ar fi să se înfățișeze într-o pictură expresivă chinurile și pedepsele iadului, numai tu îmi pari a putea fi cu adevărat portretul acestuia. Gîndești cumva că mă orbește patima, că mă îndeamnă mînia ori că m-a pervertit neștiința ? Nu, de bună seamă ; dacă ai fi în stare să suferi o dezamăgire, ar fi de ajuns să-ți arunci privirea în urmă ca să-ți vezi opera eternizată și condamnată ca și tine de la Adam încoace.

Căci, te poți oare aștepta să se schimbe în bine o nenorocire atît de veche ? Cine va fi fericitul care se va putea smulge din ghearele tale hrăpărețe ? Am fugit de la curtea vîlmășită și m-ai urmat la țară. M-am retras

în singurătate și m-ai vătămat și acolo, lipsindu-mă de liniște, dacă nu mă supuneam puterii tale ¹.

Îndeajuns știu că nu te va face mai bună protecția de care mă bucur, nici datoria față de noblețea fără de prihană a acesteia, nici faptul că, încrezător în ea, mă las încâtușat de tine ; căci nesocotind orice bună-cuviință și respect, ai lovit fără rușine în atîția bărbați iluștri, etichetîndu-i pe unii drept nevolnici, acuzîndu-i pe alții de desfrîu și ponegrindu-i încă pe alții că sînt mincinoși. Ești un șoarece de cîmp, mănînci coaja tare a pepenului, amară și fără gust, și cînd ajungi la miezul dulce, te sastisești. Te porți ca musca obraznică, plictisitoare și supărătoare care, neluînd seama la miroazne, fuge de grădini și crînguri căutînd gropile de gunoi și cele scîrbavnice.

Nu te uiți și nu ții seama de atît de alesele însușiri ale unor genii divine și te mulțumești doar cu ce grăit-a ciinele și i-a răspuns vulpea ². Cu-atît te alegi și cu asta rămîi din ceea ce ai citit. Oh, vulpe netrebnică, căci cu ea te compari și ca ea vei fi, netrebuincioasă, vicleană și hăituită. Nu vreau să mă bucur de privilegiul onorurilor, nici de sinceritatea lingușelilor tale, cînd în felul acesta vrei să mă preacinstești ; căci e de rușine lauda adusă de netrebnic. Mai mult doresc muștrări din partea celui bun, căci îl îndeamnă gînduri bune, decît părerea ta pervertită, ce nu poate fi decît răuvoitoare.

Te bucuri de libertate, ești destrăbălată, ți se oferă prada : aleargă, distruge, sfarmă, taie în bucățele cum vei crede mai bine de cuviință, căci florile zdrobite de picioarele tale încununează frunțile și-și oferă celui virtuos mireasma. Loviturile de pumnal ucigașe ale colților tăi și rănila făcute de mîinile tale le vor vindeca mîinile celui înțelept, sub a cărui aripă voi fi preafericit adăpostit contra urgiei tale potrivnice.

¹ Tema clasică, lauda vieții la țară, disprețul pentru curte (v. Antonio de Guevara) este modificată de Alemán, care se simte persecutat peste tot (cf. B.B.).

² Aluzie la o cunoscută fabulă, prin care se dă de înțeles că nu trebuie să te mulțumești doar cu conținutul fabulei, ci să ții seama de morala ei.

Cititorului, înțelept, din partea aceluiași

Obişnuiesc unii dintre cei ce visează lucruri triste şi tulburătoare să lupte atît de încleşaţi cu închipuirea, încît, fără să se fi mişcat, după ce s-au trezit sînt atît de zdrobiţi, de parcă s-ar fi luptat din greu cu un taur vînjos. Asemeni acestora mă aflu după precuvîntarea dinainte, închipuindu-mi barbaria şi numărul fără seamăn al ignoranţilor, la a căror judecată m-am supus, întocmai ca cel ce pleacă în surghiun de bunăvoie şi întoarcerea nu stă în puterea lui. M-am obligat promiţînd această carte; şi am fost nevoit să-mi ţin făgăduiala făcută fără acoperire.

Prea bine văd ce înțelept ar fi fost, cu mintea mea proastă şi puţina mea învăţătură, să mă tem de acest drum şi că libertatea şi voia ce mi-am luat-o au fost peste măsură; dar socotind că nu există nici o carte oricît de rea în care să nu se găsească ceva bun¹, va fi cu putinţă ca ceea ce n-a ştiut mintea să înlocuiască zelul ce l-am pus pentru a fi de folos, cu alese roade, ceea ce ar fi răsplată îndestulată pentru munci mai grele şi ar merita iertarea acestei îndrăzneli.

Cu cititorul înțelept nu-mi vor fi trebuincioase lungi exordii şi nici poliloghii întortocheate; căci nici elocinţa vorbelor nu-l face să se împăuneze, nici forţa oratoriei nu-l abate din drum mai mult decît trebuie, nici cîştigîndu-i cu bunăvoinţa nu îl fac mai fericit. Îndreptărilor lui mă supun, lui îi cer sprijin şi îl las să mă apere.

Iar tu, dornic să tragi foloase, tu, către care mi-am îndreptat gîndul cu adevărat cînd scriam această operă,

¹ Cf. prologul la *Lazarillo de Tormes*: „Şi apropo de asta, Pliniu spune că nu există carte, oricît de proastă ar fi, în care să nu se găsească ceva bun” (ed. de Joseph V. Ricapito, Madrid, 1976, pp. 91—92) (cf. B.B.).

să nu crezi că atunci cînd am făcut-o m-a împins poate interesul, ori gîndul de a face paradă de deșteptăciune, căci niciodată n-am pretins a avea și n-am avut îndestul. Unii vor voi a spune că, întorcîndu-mă cu spatele și privind în direcție opusă, cîrmesc luntrea spre portul unde vreau să acostez. Îți dau cuvîntul că se înșală și că mi-am îndreptat prova doar spre binele comun, dacă sînt demn să slujesc acest bine. Vei găsi aici multe lucruri doar schițate, în ciornă, pe care nu le-am mai șlefuit, împiedicat de cauze felurite. Altele sînt scrise ceva mai îngrijit; dar am fugit de ele și nu le-am urmat pînă la capăt, temător și cu sfiala de a nu aduce vreo jignire negîndită. Și altele, pe care le-am azvîrlit pe față, fără teamă, ca fiind potrivite să fie spuse pe șleau.

Multe îți spun că vreau să-ți spun și multe am lăsat nescrise din cele ce îți scriu. Fă-te că citești ca și cum le-ai citi, nu-ți rîde de istoria asta și folosește-te de învățăături; primește-le pe cele ce ți le dau odată cu sufletul din care ți le ofer; nu le azvîrli ca pe o murdărie la groapa de gunoi a uitării. Ia seama că s-ar putea să găsești printre ele pulbere de aur prețioasă. Adună, strînge această țărînă, pune-o în creuzetul cercetării, la focul spiritului, și te asigur că vei găsi vreun grăunte de aur ce te va face bogat.

Nu totul e din tolba mea; multe lucruri le-am spicuit de la bărbați învățați și sfinți; asta e marfa pe care ți-o laud și ți-o vînd. Și cum nu există lucru bun care să nu ne vină din mîna Domnului Dumnezeu, nici lucru atît de rău încît să nu aibă oleacă de strălucire, și orice lucru are partea lui de folos, deschide-ți brațele, primește lucrurile folositoare, lăsîndu-mi-le mie pe cele ce nu sînt așa ori sînt proaste. Deși sînt convins că lucrurile ce nu pot dăuna sînt deseori folositoare.

De-a lungul lecturii vei putea să faci cugetări după cum ți-i voia, căci ți se oferă destule posibilități. Ceea ce vei găsi lipsit de seriozitate și de măsură, ține de felul de a fi al unui pîcaro, despre care povestește

această carte. Cu aceste lucruri, deși vor fi fiind puține, înveselește-ți sufletul, căci la mesele fastuoase trebuie să existe mâncăruri pentru toate gusturile, vinuri ușoare și dulci, care, înveselindu-te, să ajute la digestie, și cîn-tări care să te distreze. *Vale amice.*¹

¹ Rădăni cu bine, prietene (în lat. în orig.).

Deslușire pentru înțelegerea acestei cărți

- Scrisă fiind această istorie închipuită pentru a o tipări într-un singur volum¹, înăuntrul căruia erau lămurite îndoielile care acum, împărțit fiind, s-ar putea ivi, mi s-a părut a fi potrivit să înlătur acest necaz ce va putea fi deslușit cu foarte puține vorbe. Pentru aceasta se va ține seama că Guzmán de Alfarache, acest pícaro al nostru, după ce a fost un foarte bun învățăcel la latină, retorică și greacă, așa cum vom arăta în această primă parte, și după ce a călătorit din Italia în Spania, și-a continuat studiile, cu dorința de a intra în tagma preoțească, dar dînd din nou în ale patimilor, lăsă studiile, după cîtiva ani de învățatură. El însuși își scrie viața pe cînd se afla pe o galeră, unde a stat înlănțuit ca vislaș pentru faptele săvîrșite, căci a fost un vestit tilhar, așa cum pe îndelete vei vedea în a doua parte. Și nu e nepotrivit, nici lipsit de rost ca în această primă parte să înfățișeze anumite învățăminte; ba mai degrabă pare foarte înțelept ca un om, cu minte ascuțită, ajutat de învățatură și năpăstuit de vremuri, să-și împărtășească știința folosindu-se de clipele de răgaz de pe galeră. Căci mai vedem încă mulți ignoranți osîndiți, care, în loc să se gîndească doar la mîntuirea lor, se îndepărtează de ea învățînd doar cîte o mică rugăciune pentru cînd vor fi trimiși la moarte.

Cartea aceasta e împărțită în trei. În prima parte se povestește despre cum a plecat Guzmán de Alfarache de

¹ Nu există nici o dovadă că Alemán ar fi avut pregătite pentru tipar ambele părți din *Guzmán*, după cum reiese din această frază. F. Holle citează totuși, în introducerea la ediția sa, că un librar din Brighton anunța cititorilor săi o ediție spaniolă *Guzmán de Alfarache* tipărită la Lisabona, în 1600, în trei părți. O astfel de ediție sau un astfel de exemplar nu au fost însă descoperite pînă în prezent.

acasă de la maică-sa, și despre puțină minte pe care o au băieții în cele ce încearcă să facă, și cum, avînd ochii deschiși, nu vor să vadă, împinși de la spate de gusturile lor calpe. În a doua, viața de pîcaro pe care a dus-o și proastele năravuri ce le-a dobîndit în tovărășiile cele rele și în timpul cît a hălăduit. În a treia, despre nenorocirile și sărăcia la care a ajuns și despre neroziile pe care le-a săvîrșit pentru că n-a voit să se supună și să se lase călăuzit de cel ce putea și dorea să-l cîntească. Și ceea ce voi scrie mai departe va încheia povestea acestuia. *Deo volente.*¹

¹ Cu voia lui Dumnezeu (în lat. în orig.).

Elogiul lui Alonso de Barros¹,

Slujitor al Regelui Stăpinul Nostru, întru
lauda acestei cărți și a lui Mateo Alemán,
autorul ei.

Dacă sîntem îndatorați față de pictori, care păstrează în pînzele lor ca într-o arhivă ori depozit — deși prin linii și culori negrăitoare — chipurile celor care prin faptele lor eroice au meritat să fie zugrăviți și a celor care prin obiceiurile lor josnice le-au stîrmit penelul, căci ne aduc în minte pe cele dintîi în plăcute pînze, iar pe celelalte în imagini odioase, datorită darului lor binecunoscut de a imita și de a batjocori în mod exemplar, datorii mai mari, fără seamăn, avem față de cei ce ne înfățișează în povestiri totul atît de viu, încît numai prin faptul de a le fi scris ne fac o favoare, căci povestirile lor sînt atît de convingătoare, de parcă am fi văzut adevărul întocmai ca ei.

La asemenea datorii și la altele — ce pot fi încă mai mari — ne-a obligat autorul, căci în istoria pe care a dat-o la iveală ne-a zugrăvit atît de viu pe un fiu al trîndăviei, încît nimeni, oricît de neștiutor ar fi, n-ar putea să nu-l recunoască după înfățișare, căci seamănă prea mult cu mama sa; după cum aceea este născătoare tuturor viciilor, acesta a ajuns centrul și genunea tuturor, încercîndu-se într-atîta în ele încît ar putea sluji de pildă și model celor ce și-ar propune să se bucure de o astfel de viață; dar l-a împodobit cu asemenea straie, încît nu există om să-și vrea lui însuși un astfel de rău, să îmbrace cu așa preț livrea sa, căci a plătit cu un sfîrșit rușinos² necazurile fărădelegilor sale și dezmățatele fapte săvîrșite de poftele lui neînfrîinate.

¹ Autor al cărții *Proverbios morales* (*Proverbe morale*), Madrid, 1598, cu un prolog de Mateo Alemán; a deținut mai multe funcții oficiale importante.

² Acest „sfîrșit rușinos“ nu putea fi cunoscut de Alonso de Barros din prima parte a cărții. Există deci posibilitatea ca Ale-

Din binemeritata și pilduitoarea sa pedeapsă, în termeni categorici și neșovăitori și cu multe necazuri, se trag răsplata și preafericitele întâmplări de care va avea parte cel ce muncind cum se cuvine are în felul de a trăi un anume țel și este opusul și antipodul nestatornicului personaj din această istorisire; prin admirabila sa rânduială și respectarea adevărului în istoria sa, autorul a dobândit în chip prea fericit numele și meseria de cronicar și de pictor pentru perspectiva și culorile în care și-a înveșmîntat învățămintele atît de trebuincioase pentru viața politică și pentru filozofia morală de care cu deosebire a ținut seamă, ilustrînd fără tăgadă pilda lui Licurg¹ cu cei doi ciini fătați deodată: dintre ei, unul, prin bună învățătură și deprindere, ajunsese să vîneze iepurele și chiar să-l ucidă, iar celălalt, nefiind atît de bine învățat, se opri să roadă osul pe care îl găsi pe drum. Dîndu-ne de înțeles cu pilde și mai neîndoioase știuta primejdie în care se află copiii ce în primii ani cresc fără învățătură și supunere față de părinți, căci aceștia pășesc pe drumul tinereții călare pe nestăpînitul armăsar al nehibzuitelor și neînfrînatelor pofte ce îi poartă și îi azvîrlă în o mie și unul de neajunsuri².

Ne mai înfățișează iarăși că nu mai puțin ferit de ele este cel ce fără știință ori meserie deosebită își pune nădejile în necultivata învățătură a școlii vieții, căci fără să-și încerce talentul și mintea ori fără să-și facă o meserie — după ce a încercat-o pe cea spre care se simte aplecat — se apucă în mod silnic de meserii străine de înclinația sa, nelăsînd nici una să-i scape, pierzîndu-se în toate și ducîndu-le pe ele chiar la pierzanie, vrînd prin nestatornicia și neastîmpărul lui să nu pară trîndav, cu toate că mai abitir este cel ce se apucă de o

mân să fi terminat sau să fi schițat la acea dată și partea a doua, dar și în acest caz e greu de explicat fraza, căci, așa cum se va vedea, la sfîrșitul părții a doua, Guzmán își trădează tovarășii și în felul acesta dobîndește libertatea (cf. B.B.).

¹ Orator și politician atenian (396 ?—323 î.e.n.). Potrivit lui S.G.G., pilda este luată din *Scrierile morale* de Plutarh (c. 46—c. 120, e.n.), traduse în spaniolă de Diego Gracián și publicate în 1548 la Alcalá de Henares sub titlul *Morales de Plutarco traduzidos de lengua griega en castellana*.

² Imaginea tinereții călare pe un nestăpînit armăsar e inspirată tot de Plutarh, *Scrieri morale* (cf. B.B.).

meserie străină decît cel ce doarme și se odihnește de-
parte de toate.

S-a ferit de astfel de obiecții și dumnealui socotito-
rul Mateo Alemán în cinstitele ocupații din viața sa, care
deopotrivă ne învață prin aceasta și prin cartea lui, fiind
el opusul istoriei pe care vrea să ne-o înfățișeze. Fiindcă
din primii ani ai vieții, crescînd în studiul umanioarelor,
nu i se va putea cere socoteală pentru trîndăvie și cu
atît mai puțin că s-a vîrît într-o meserie străină ; căci
fiind pînă într-atîta a sa și atît de legată de studiile
sale, dorința de a o scrie l-a îndepărtat și l-a abătut de
la cinstita pază a hrisoavelor Maiestății Sale, printre
care, deși îndeajuns pregătit ca să se ocupe de ele, pare
că se afla surghiunit, căci s-a întors la prima sa îndelet-
nicire și a întocmit prin stăruință și ceasuri de veghe
această carte, împreunînd în ea într-o prea gingașă ar-
monie plăcutul și utilul, cum dorește Horatîu¹, îmbiin-
du-ne cu farmecul și povătuindu-ne prin învățăminte și
maxime, ținta fiindu-i binele public, iar răsplata folosul
tuturora.

Și cum în ea găsi-vor fiii obligațiile ce le au față de
părinți, care prin dreaptă ori îndrituită educație i-au
scos din bezna neștiinței, arătîndu-le steaua ce va să-i
călăuzească pe această mare întunecată a vieții, atît de
întinsă pentru cei trîndavi, pe cît de mică pentru cei
ocupați, nu e pricină ca cititorii, fiii învățăturilor acestei
cărți, să se arate nerecunoscători față de stăpinul lor,
neprețuindu-i cinstitul zel. Și dacă asta nu îl va scăpa
de aspră critică și de inevitabilele contradicții ale părerii-
lor felurite, nu e motiv de spaimă ; ba mai degrabă așa e
firesc și trebuie să fie, căci dovedit e că nu se poate scrie
pentru toți și că cel ce pretinde asta vrea să răpească
naturii minunea ei cea mai mare, și nu știu de nu cumva
și cea mai de seamă frumusețe a sa, aflată în felurimea
ei, din care se trag cele atît de diferite părerii și forme ;
pentru că din cale-afară ar fi să spunem că toți sînt la
fel și au aceleași gusturi.

¹ Referire la preceptul „utile dulci“ din *Arta poetică* a lui
Horatîu (v. și p. 375, nota 2).

AD GUZMANUM ALFARACHIE VINCENTII SPINELLI¹

Epigramma

SPINELLUS

Quis te tanta loqui docuit Guzmanule ? quis te
Stercore submersum duxit ad astra modo ?
Musica modo et lautas epulas, et putrida tangis
Ulcera, iam trepidus frigore iamque cales.
Iura doces, suprema petis, medicamine curas ;
Dulcibus et nugis seria mixta doces.
Dum carpisque alios, alios virtutibus auges,
Consulis ipse omnes, consulis ipse tibi.
Iam sacrae Sophiae virides amplecteris umbras,
Transis ad obscenos sordidos inde iocos.
Es modo divitiis plenus, modo paupere cultu
Tristibus, et miseris dulce levamen ades.²

¹ Vicente Espinel (1550—1624), romancier, poet și muzician spaniol, autorul romanului picaresc *Viața scutierului Marcos de Obregón*.

² Epigrama lui Vicente Espinel adresată lui Guzmán de Alfarache.

SPINELLUS

Cine, Guzmănele, te-a învățat să spui vorbe atât de mari ? Cine, de unde pînă ieri erai afundat în scîrnă, te-a înălțat la stele ?
Te ții ba de muzică, ba de elegante ospețe, ba de omenеști putreziciuni ; cînd tremuri de frig, cînd nu mai poți de cald. Arăți oamenilor legile, alergî după ultimele clipe de agonie, vindeci cu tot soiul de leacuri.
În vreme ce pe unii îi ponegrești, pe alții îi preamărești. Îi sfătuiești pe toți, dar de tine îți porți de grijă singur.
Ba îmbrățișezi umbrele verzi ale sfintei Înțelepciuni, ba spui glume deșănțate și scîrbavnice.
Ba te lăfăi în bogății, ba, în straie sărmane, ești alături, ca o dulce alinare, de cei triști și nefericiți.

GUZMÁN

Sic speciem humanae vitae, sic praefero solus
Prospera complectens, aspera cuncta ferens.
Hac Aleman varie picta me veste decorat,
Me lege desertum, tuque disertus eris.¹

1

GUZMÁN

Acest chip de viață omenească
îl vădesc, singur îmbrățișînd norocul
și suferind nenorocirile.
Aleman m-a îmbrăcat în aceste
vestminte felurite,
pe mine cel fugit de mîna legii,
iar tu ești un bărbat
de mare talent.

GUZMÁN DE ALFARACHE VIETȚII SALE

Deși făr' de părinți, care să-mi pună
În leagăn sfaturi pentru meserie,
Îmi fuse tată Viciul în junie,
Și-n viață Soarta, meșteră nebună.

Mai multe chiar ca schimbătoarea Lună,
Găsit-am forme-n lunga-mi pribegie,
Iar când s-a prăbușit din temelie
Clădirea, i-am stat stîlp ca pildă bună.

Renasc acum în filele istoriei,
Ce toarnă-n ciorne scoase din uitare,
Scripturi cari vor trăi la nemurire.

În mîna sortii-am fost un lemn cam tare,
Ce, așezat pe capiștea memoriei,
Dă lumii lecții de dezamăgire.

DIN PARTEA LUI HERNANDO DE SOTO,
SOCOTITOR AL CASEI DE CASTILIA
A REGELUI STĂPÎNUL NOSTRU

AUTORULUI

Astă carte înțeleaptă
Două lucruri mari expune :
Potlogar cu-nțelepciune
Și-autor cu minte dreaptă.

Ea ne face să ghicim
Că o viață variată,
Prin contrariul ei ne-arată
Cum e bine să trăim.

Și fiindcă s-a aflat-
Că-i de preferat doar ea,
N-avem alte pilde-a da,
N-avem alta de-nvățat.

Astfel, glasul tuturor
Vrea pe pîcaro, farsorul,
Să-l cînstim, iară autorul
Să fie nemuritor.

CARTEA ÎNTÎI

Capitolul I

În care Guzmán de Alfarache povestește cine a fost tatăl lui

Dorința pe care o aveam — curiosule cititor — de a-ți povesti viața mea, m-a grăbit atât de tare să te afund în ea fără să te previn asupra câtorva lucruri ce pentru un prim început e bine să-ți fie limpezi — fiind ele esențiale pentru această istorisire și de asemenea făcându-ți nu mică bucurie — încît am uitat să astup o spărtură pe unde ar fi putut intra orice pedant, acuzîndu-mă că nu știu bine latinește, răstălmăcindu-mi spusa pentru că nu am pornit de la definiție la ceea ce se definește¹ și că înainte de a-mi povesti viața nu am arătat cine și ce au fost părinții mei, și n-am lămurit cum m-am născut; păstrînd proporțiile, dacă ar trebui să scriu despre ei, cartea mea ar fi fără îndoială mai plăcută și mai bine primită. Mă voi ocupa doar de ceea ce este mai important, lăsînd deoparte ceea ce nu îmi este îngăduit, pentru ca altul să o facă mai bine.

Și cu toate că nimănui nu îi e pe plac să aibă însușirea hienei, ce se hrănește dezgropînd trupurile morților, garantz că după cum în lume există azi critici, tot astfel nu lipsesc nici lăudătorii. Și nu e de mirare de vei vrea să crezi că pînă și această mică meteahnă o condamn și mă vei copleși curajos cu mii de epite, dintre care cel mai blînd va fi „prost“ ori „neghiob“, căci neîngrijindu-mă de greșelile mele, le descopăr mai degrabă pe ale celorlalți. Prețuiesc înțeleapta ta judecată, dar vreau să-ți aduc la cunoștință că, chiar de mă vei socoti rău, n-aș vrea să-ți par astfel — căci mai rău este să fii și să te mîndrești cu asta — și că încălcînd o atât de sfîntă poruncă cum e a patra, privind

¹ Acesta era preceptul metodei scolastic-retorice, definit de Platon : *ab definitione ad definitium* (cf. B.B.).

cinstea și respectul ce le datorez¹, vreau să-mi ascund slăbiciunile sub cele ale părinților mei ; căci din mîrșave și josnice gînduri se naște încercarea de a te făli cu jignirea celorlalți, cum se procedează de obicei ; faptă ce-o vestejesc a fi una din cele mai mari neghiobii. Și mai mare nu poate fi, pentru că iată dau cărțile pe față și spun că greșeala mea nu o îndreaptă pe cea a vecinului ori a rubedeniilor mele ; ci mai curînd clevetitorul este întotdeauna ocărit. Mie însă nu mi se întîmplă astfel ; pentru că, înflorindu-mi povestirea, așa cum îmi face trebuință, toți vor spune : „Domnul să-l aibă în pază pe cel ce se aseamănă cu ai săi“, și aceste binecuvîntări mă vor însoți în drumul meu.

Pe lîngă asta, viața părinților mei a fost atît de cunoscută și totul atît de bine știut de toți, încît pretenția de a tăgădui ceva ar fi o nebunie și a juca o miză mare ar da noi prilejuri de bîrfeli. Mai degrabă socotesc că dau dovadă — dacă se poate spune astfel — de vădită politețe, înfățișînd textul curat și adevărat cu care voi dezminți glosările apocrife ce i-au fost adăugate. Căci, de fiecare dată cînd cineva povestește ceva, înmulțește faptele cu cîte zerouri pofteste, întotdeauna mai multe, dar niciodată mai puține, după cum îi trece prin minte și după cum are chef. Căci sînt oameni care, dacă li se oferă prilejul să-și spună povestea, dărimă piramidele din Egipt, fac din țîntar armăsar, din bănuială certitudine, din auzite văzute și știute, doar pentru a-și, împodobi istorisirea și a trece drept minți alese.

Așa se întîmplă de obicei și pildă stă întîmplarea unui cavaler străin, pe care l-am cunoscut la Madrid ; acesta, cum era mare iubitor de cai spaniolești, dorind să ducă pe meleagurile sale chipul fidel al acestora, atît pentru plăcerea lui, cît și pentru a-l arăta prietenilor, căci era dintr-o țară foarte îndepărtată și nu-i era îngăduit, nici posibil, să-i ducă cu el vii, avînd acasă cei mai frumoși doi cai ce se aflau la curte, ceru ca doi pictori vestiți să-i zugrăvească fiecare cîte unul, făgăduindu-le în afară de plată și un dar celui ce se va întrece pe sine în arta sa. Unul din ei pictă un cal șarg cu atîta perfecțiune, încît nu mai lipsea decît imposibilul : să-i

¹ „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta...“, *Ieșirea*, 20, 12.

dea viață ; pentru că în rest, înșelându-ți privirea, nepuținând fi deosebit de cel adevărat, îți fura dintr-o dată mințile. Și cu asta își sfârși tabloul, acoperind restul cu culori deschise și închise, după felul și locul în care făceau trebuință.

Celălalt pictă un sur rotat, de culoarea cerului și, deși opera sa era foarte bună, nu ajungea la înălțimea celei de care am vorbit ; dar se strădui să zugrăvească lucruri la care era el foarte priceput ; și astfel, odată calul pictat, celelalte locuri ce rămăseseră albe, le acoperi în partea de sus cu un fundal minunat cu nori, în bătaia soarelui, ruine și felurite statui ; jos, pe pământ, în jurul lui pictă mulțime de copaci, iarbă și flori, pajiști și țăncuri de stîncă ; și, într-o parte a tabloului, hamurile agățate de o creangă și la picioarele copacului o șa. Totul atît de prețios lucrat și de bine migălit cît nu mai încap laude.

Cînd cavalerul văzu tablourile, plăcîndu-i — pe bună dreptate — primul, pe primul îl prețui și, fără să țină seamă de cît i se ceruse pentru tablou, îi mai dăruie talentatului pictor un frumos inel, plătindu-l și răsplătindu-l pentru pictura lui. Celălalt atîta se împăunase cu a sa și cu cinstita generozitate în privința plății, încît ceru pentru ea un preț nemăsurat. Cavalerul, mirat că-i ceruse atîta încît de-abia îl putea plăti, spuse : „Dumneata, prietene, de ce nu ții seama cît m-a costat cealaltă pînză, pe care a dumitale nu o întrece ?” „În ceea ce privește calul — răspunse pictorul —, înălțimea Voastră are dreptate ; dar în tabloul meu sînt copaci și ruine ce valorează tot atît cît calul celălalt.”

Cavalerul răspunse : „Nu-mi este pe plac și nici nu-mi făcea trebuință să duc pe meleagurile mele asemenea grămadă de copaci și mulțime de ziduri, căci avem acolo multe și foarte bune. Și pe urmă, eu iubesc doar caii și plăcerea mea este să iau cu mine acele lucruri de care nu mă pot bucura decît privindu-le pe pînză”.

Pictorul iarăși spuse : „Pe o pînză atît de mare ar arăta foarte rău un cal singur ; și este important, ba chiar obligatoriu pentru privire și decor, ca pictura să fie alcătuită din mai multe lucruri felurite, care s-o înobileze și să-i dea strălucire, astfel încît, ca să pară

mai bună, e foarte drept să duceți, odată cu calul, harnașamentul și șaua, mai cu seamă că sînt lucrate cu atîta perfecțiune, încît dacă cineva mi-ar da altele de aur, eu nu le-aș schimba cu cele zugrăvite“.

Cavalerul, care de-acum avea ceea ce își dorea mai mult, părăindu-i-se lipsit de însemnătate restul, deși foarte frumos, în felul său, și neaflîndu-se atît de bogat încît să-l poată plăti, îi spuse cu înțelepciune : „Eu ți-am cerut doar un cal și ți-l voi plăti ca pe un cal bun, dacă vrei să mi-l vinzi ; cît despre hamuri, păstrează-le sau dă-le altora, căci mie nu-mi trebuiesc“. Pictorul rămase de rușine și neplătit pentru ceea ce lucrase în plus și fiindcă se lăsase dus de voia judecății sale, crezînd că pentru o compoziție mai mare va fi mai bine plătit.

Un obicei curent și general a fost și este ca atunci cînd le ceri să-ți spună și să-ți istorisească ceea ce au văzut ori auzit, sau să-ți spună adevărul și miezul unui lucru, oamenii să-l ascundă și să-l acopere cu sulimani, că nu-l mai recunoști, cum se întîmplă cu chipul femeii urite. Fiecare adaugă nuanțe și sensuri, fie pentru a exagera, a stîrni ori a potoli curiozitatea, fie pentru a se distra, după cum le este voia. Și astfel fiecare trage cu dinții de lucrul acela ca să-l lungească, îl pilește și îl șlefuieste ca să se potrivească, scoțînd în evidență ceea ce i se năzare, asemeni unui conte palatin¹, făcîndu-l pe timp înțelept, pe urît frumos și pe laș viteaz. Apreciază lucrurile după judecata lor, socotînd că nu și-au făcut datoria dacă zugrăvesc calul fără șa și hamuri și nu spun nimic fără să comenteze după cum le vine mai bine.

Așa i s-a întîmplat și tatălui meu despre care nu s-a spus nimic care să fie adevărat. Din trei au făcut treisprezece și din treisprezece trei sute ; fiindcă fiecăruia i se năzare să mai adauge cîte ceva și din aceste ceva-uri s-a făcut un ceva mare, fără temei și fără o bază, adăugirile întărindu-se unele pe altele ; și pe cînd fiecare în parte nu aduce folos, multe la un loc fac rău.

¹ Reprezentant al împăraților germani pe lîngă curtea vasalilor acestora. Conții palatini se bucurau de numeroase privilegii acordate de papalitate, printre care calitatea de a acorda titlurile de licențiat și doctor.

Sînt guri înșelătoare și fățarnice, care, asemeni săgeților ascuțite și jarului încins, au vrut să-i rănească onoarea și să-i mistuie faima, care pentru ei și pentru mine sînt, pe zi ce trece, însemnate jigniri.

Ai putea crede foarte bine că, dacă ar merita să alegem de unde am voi, am încerca să luăm din plămada lui Adam cea mai bună parte, chiar de-ar fi să ne batem cu pumnii pentru ea. Dar nu merită; mai bine să ia fiecare ce i se cuvine, căci cel ce le-a împărțit a avut puterea și a știut bine ce a făcut. Lăudat să fie, căci, deși am avut slăbiciuni și metehne, s-au spălat în sînge nobil primit de la toți. Singele se moștenește și viciul se dobîndește. Cine s-a purtat cum se cuvine va fi răsplătit ca atare și nu va pătimi pentru greșelile părinților săi.

Cît despre cele spuse mai înainte, tatăl meu și neamurile lui erau levantini¹. Au venit de s-au așezat la Genova, unde se alăturară nobilimii; și deși nu erau de baștină de-acolo, aici îi voi socoti ca atare². Se purta după cum e felul pămîntului acolo și cum, mulțumită păcatelor noastre, este acum și pe meleagurile noastre: afaceri și iar afaceri bănești în toată lumea. Pînă și pentru asta l-au prigonit, zicînd c-ar fi fost cămătar. De multe ori i-au auzit urechile asta, dar cu felul său nobil, nu o lua în seamă. N-aveau dreptate: căci împrumuturile au fost și sînt îngăduite. Nu vreau să laud, fie aceasta și voia Domnului, pe cei ce socotesc a fi drept să împrumuți bani pentru bani, luînd amanet obiecte de aur și argint, pentru un timp stabilit ori pentru a le scoate la mezat, nici alte chichițe înșelătoare, nici ceea ce se numește poliță în alb și nici bani trecuți de pe o poliță pe alta, fără să fi existat vreodată un contract semnat de cineva căci cu glasul lui Iacov și mîinile lui Isav se descoperă de la o poștă înșelătoria³. Și asemenea

¹ Prin *levantin* în epocă se înțelegea venetic, evreu sau originar din Levant (cf. B.B.).

² Genovezii se bucurau de proastă reputație și erau acuzați, în general, că fură aurul ce sosea din Indii (cf. B.B.).

³ *Facerea*, 27, 22: „Și s-a apropiat Iacov de Isaac, tatăl său, iar acesta l-a pipăit și a zis: Glasul este glasul lui Iacov, iar mîinile sînt mîinile lui Isav“. Aluzie la încercarea lui Iacov de a dobîndi drepturile de prim născut.

lucruri, deși i s-au pus în spinare, eu nu le-am văzut și nici nu voi vorbi despre ele.

Dar, ceea ce se înțelege în mod absolut prin poliță este un lucru nedăunător, de care te poți folosi bine ori rău și, ca atare, deși pe nedrept, nu mă mir că e deza-probată, deși nu este de condamnat. Dar ceea ce mă uimește este că nu există nici cea mai mică urmă de lucru evident bun care să nu fie bîrfit și ocărit. Să spun dacă văd un popă care intră la miezul nopții pe fe-reastră, într-un lăcaș îndoielnic, cu spada în mînă și pa-văza în cealaltă, că vine cu sfintele taine, ar fi o nebunie și nici Dumnezeu nu dorește, nici Biserica. Să nu îngă-duie ca eu să fiu neghiob și un lucru atît de rău fără tăgadă să-l socotesc bun. Nu pot suferi și nici nu există nenorocire mai mare ca omul care se roagă, se ocupă de lucruri virtuozose, se duce la slujbe, se spovedește și se împărtășește foarte des și pentru asta ceilalți îl numesc ipocrit.

Tatăl meu avea un lung șirag de mătănii, de cincisprezece ori cîte zece mărgele¹, cu care a învățat să se roage — în castiliană vorbesc — și mărgelele erau mai mari decît aluna². Pe acesta i-l dăruise maică-mea, care îl moștenise de la maică-sa³. Niciodată nu-l lăsa din mînă. În fiecare dimineată mergea să asculte liturghia, cu amîndoi genunchii la pămînt, cu mîinile împreunate, ridicate mai sus de piept, și cu pălăria deasupra lor. Clevetitorii ziceau că stătea astfel ca să nu audă și cu pălăria deasupra ca să nu vadă. Să judece ce cred despre asta cei aflați fără patimă și să spună de a fost netrebnic și smintit, de neam ticăloșit și fără conștiință.

Dar tot atît de adevărat e că birfa asta avea un te-mei : și începutul a fost cînd un tovarăș de-al său din Sevilla a dat faliment și, cum îi datora o mare sumă de bani, tata a pornit după el atît ca să mai scoată ceva din pagubă, cît și pentru a-și aranja alte afaceri. Corabia fu jefuită, iar el, împreună cu toți ceilalți aflați la bord

¹ În cultul catolic, șiragul de mătănii este format din grupe de cîte zece, separate între ele prin cîte o mărgea mai mare.

² Joc de cuvinte intraductibil : *cuenta* înseamnă mărgea, dar și socoteală. Deci, mătăniile îi serveau nu atît să se roage cît să-și facă socotelile cu ajutorul lor.

³ Mătăniile erau simbolul ipocriziei întregii familii (cf. B.B.).

luat rob și dus în Alger, unde, înspăimântat și deznădăjduit, cu frica de a nu ști cum și în ce chip să-și redobândească libertatea, înnebunit să-și încaseze datoria în bună pace, așa, pe tăcute, se lepădă de credința creștină. Acolo se însură cu o maură frumoasă, de neam nobil și cu avere mare. În privința interesului — de care mă ocup în general, fără să aduc vreo jignire unui număr prea mare de nobili cavaleri și lume însemnată și de viță, că doar peste tot găsești de toate — voi spune în treacăt ceea ce am văzut la unele rubedenii ale tatălui meu pe când am avut de-a face cu ele. Le plăcea să stea prin casele altora, uitînd de ale lor ; să li se spună adevărul, dar să nu-l zică și ei ; să li se plătească ce li se datora și să nu-și plătească datoriile ; să cîștige și să cheltuiască fără să se uite la bani și oricum, dacă-i bal, bal să fie, cum se spune. Se întîmplă deci, că tovarășul acela, sigur fiind că nu are cine să-i oară socoteală, ajunsese la o învoială cu creditorii aflați acolo, stabilind condiții și termene, și astfel reuși să rămînă pe mai departe bogat și cu datoriile plătite.

Cînd a aflat tata toate astea, iarăși îi veni pofta să umble cu înșelăciuni și tertipuri ; și ca s-o înșele pe maură, îi spuse că vrea să se ocupe de anumite negoturi cu mărfuri. Îi vîndu averea, o prefăcu în țechini — monedă berberă de aur fin — și cu cîte podoabe mai putu aduna, lăsînd-o singură și sărăcită pe femeie, șterse putina. Și fără știința vreunui prieten ori dușman, hotărîndu-se pentru credința domnului Iisus Cristos, pocăit și plîngînd, se denunță pe sine însuși, cerînd milostivă pedeapsă, care, fiindu-i dată, după ce o împlini, porni din nou să-și încaseze datoria. Asta a fost cauza pentru care niciodată oamenii nu l-au crezut că face o faptă bună. Dacă îi mai întrebi de vreun alt motiv, îți răspund, așa cum de multe ori mi-au spus mie, cu obraznicie și fără rost : că cine a păcătuit o dată, e de presupus că întotdeauna va săvîrși același păcat. Afirmatia e adevărată, dar nu există regulă fără excepție. Cine poate ști ce face Dumnezeu din fiecare și dacă, așa cum se spune într-o *Autentica*¹, tata nu se îndreptase ?

¹ *Corpus Authenticarum* — cod de legi imperiale făcînd parte din cunoscutele *Novelae* ale lui Justinian. După cum arată

Vedeți dară, fără prea multe ocolișuri, ce fel de hram purta tatăl meu. Pentru că, drept e că a prăpădit de două-trei ori averile altora, dar și pe el l-au ruinat alții ; nu é ceva nemaipomenit. Oamenii nu sînt de oțel și nici nu sînt obligați să reziste ca piroanele, că pînă și acestora le lipsește tăria și se mai îndoaie ori cad. Astea sînt șiretlicuri de-ale negustorilor, care se practică peste tot, mai ales în Spania, unde speculațiile au ajuns ceva obișnuit. N-avem de ce să ne mirăm ; ei se încurcă, ei se descurcă, și dau socoteală despre astea, pe îndelete, duhovnicilor lor. Numai Dumnezeu e judecătorul acestor lucruri ; să aibă grijă ce face cel ce le dă iertarea. Pe mulți îi văd că fac asta în mod obișnuit și nici unul n-a fost spînzurat. Dacă asta ar fi un delict, o faptă rea, ori hoție, de bună seamă că ar fi pedepsită, căci pentru mai puțin de șase *rēali*¹, sute de nenorociți sînt biciuiți și trimiși la galere.

Pentru că nu sînt împotriva tatălui meu, aș vrea să trec sub tăcere ceea ce simt ; deși, dacă ar fi să-l ascult pe filozof, prietenul meu este Platon, dar prieten și mai bun adevărul², resemnîndu-mă în fața acestuia. Iertat să-mi fie de toată suflarea că preaslăvesc această întîmplare ca pe o mare nemernicie, întru totul demnă de o pedeapsă exemplară.

Poate cineva din tagma negustorească îmi va spune : „Priviți la ce papă și la ce cardinali se închină. Cine îl pune pe acest idiot, ocnaș și pîcaro să stabilească legi și să vorbească despre lucruri pe care nu le înțelege ?“ Văd bine că greșesc spunînd lucruri nefolositoare și de bunăvoie aș suporta oprobiul tău, dacă ar fi pedepsit și s-ar găsi leac pentru acest cinstit chip de a fura ; chiar dacă tata ar înnoi spînzurătoarea. Întîmplă-se ce s-o în-

S.G.G., în nici una din edițiile pe care le-a consultat, tipărite în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, nu se află textul la care se referă. Alemán. Trebuie să avem în vedere însă că numele amintit se aplica, în epocă, nu numai codului lui Justinian, ci și gloselor care i s-au adăugat ulterior. Se pare că Alemán face aluzie, în mod ironic, la legile ce stabileau condițiile și modul prin care se decreta religia unei persoane (cf. B.B.).

¹ *Real*, monedă spaniolă veche de argint, de diferite valori.

² „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*“, adagiu foarte răspîndit (cf. Aristotel, *Etica nicomahică*, I, 4).

timpla, căci îndreptarea unor asemenea treburi importante și a altora mai însemnate încă stă să se prăpădească și nu mă privește pe mine ; e ca și cum ai vrea să vorbești cu animalele, să bagi soarele în casă cu ciubărul și să predici în deșert.

Mă întorc la cele pentru care-i s-a făcut cea mai mare vină ; că a fost închis pentru ce știi ori ce ți s-a spus și că fiind om bogat și, cum se zice, cu rude la Ierusalim și în cîrdășie cu grămăticii, a scăpat, deși erau destule dovezi ca să fie osîndit. Prietene, dovezile nu sînt de ajuns ele singure, ca să pedepsești pe cineva. Așa că gîndesc să te conving că toate au fost scorneli, minciuni și mărturii false ce i s-au pus în cîrcă. Pentru că, dezvăluindu-ți unele lucruri, îmi vei da dreptate dacă altele le voi trece sub tăcere. Vreau să spun că a avea rude la Ierusalim e în funcție de banii pe care fiecare îi pune la bătaie ; că sînt unii, cu suflet mișelesc, ce fură pe față și fac scamatorii cu justiția, azvîrlind-o de colo-colo ca pe o minge, după cum li se năzare, fără ca ceilalți să-i poată împiedica, fără ca avocații să poată face ceva, ori judecătorul să-i judece.

Și mai înainte de a-mi fugi din minte, ascultă ce predică le-a ținut la biserica San Gil¹ din Madrid domnilor din Consiliul Suprem, un doct predicator, într-o vineri din postul mare. Vorbi despre toți slujitorii justiției, pînă ajunse la grămătic, pe care înadins îl lăsă pentru sfîrșit și zise :

„Aici căruța a rămas în drum și s-a împotmolit în noroi ; nu știu cum o să iasă, dacă îngerul Domnului nu tulbură apele scaldătoare². Mărturisesc, domnilor, că de treizeci și ceva de ani încoace am văzut și am auzit multe spovedanii ale păcătoșilor care, căzînd într-un păcat, de multe ori l-au săvîrșit iarăși, și toți prin milos-

¹ Biserică parohială devenită în 1606, din porunca lui Filip al III-lea, mănăstire a franciscanilor desculți. Astăzi dispărută.

² „2. Iar în Ierusalim, lîngă Poarta Oilor, era o scaldătoare, care se numește pe evreiește Vitezda, avînd cinci pridvoare. 3. În acestea zăceau mulțime de bolnavi : orbi, șchiopi, uscați, așteptînd mișcarea apei.

4. Căci un înger al Domnului se cobora la vreme în scaldătoare și tulbura apa și cine intra întîi, după tulburarea apei, se făcea sănătos, de orice boală era ținut“ (Ioan, 5, 2—4).

tenia lui Dumnezeu au scăpat de el, apucînd calea cea dreaptă în viață și în cuget. Pe curvar l-au obosit timpul și tîrfele, pe cartofoi l-a scîrbit proprietarul casei de joc care, asemeni unei lipitori suge încetul cu încetul sîngele tuturor : astăzi cîștigi, mîine pierzi, banul se rostogolește, rămîne la el, iară cei ce joacă rămîn fără el ; pe hoț l-au adus pe calea dreaptă teama și rușinea ; pe clevetitor, damblaua de care puțini scapă ; pe trufaș l-a scîrbit propria lui mizerie, dîndu-și seama că și el e tot țărînă ; mincinosului i-a pus căluș vorba rea și insultele care de obicei îi sînt adresate ; pe hulitorul celor sfinte l-au adus pe drumul drept continuele muștrări din partea prietenilor și rudelor ; toți, mai devreme ori mai tîrziu, trag învățăminte și-și leapădă vechea piele, ca șarpele, chiar dacă pentru asta trebuie să facă sacrificii. La toți am văzut semne că s-au mîntuit ; numai cu grămăticul n-o scot la capăt și nu văd semne de îndreptare azi mai mult ca ieri, anul acesta mai mult ca în cei treizeci ce s-au scurs ; mereu e la fel. Nu știu cum se spovedește și nici cine îi dă iertarea păcatelor — zic de cel ce nu-și face cu credință datoria — ; pentru că ei zic și scriu ce li se năzare și pentru doi ducați sau ca să facă pe gust vreunui prieten ori chiar prietene — care trag sforile din plin — îți iau viața, și onoarea, și averea, săvîrșind un șir nesfîrșit de păcate. Păcătuiesc de o nesecată lăcomie de bani, sînt înfometați ca lupii, iar în suflet le arde focul gheenei, care îi face să înfulece fără să mestece, în dreapta și-n stînga, averile celorlalți. Și cum primesc tot timpul ceea ce nu li se cuvine, și banul, de îndată ce li s-a pus în palmă, se face sînge și carne, nu se mai pot lepăda de el, azvîrlindu-l întru cele lumești și diavolului. Și de aceea cred că atunci cînd vreunul din ei se mîntuiește — căci nu toți trebuie să fie ca cei cu care am avut eu de-a face — și ajunge în rai, îngerii își vor spune unii altora plini de veselie : «*Lactamini in Domino*»¹. Un grămătic în cer ? Poamă nouă, poamă nouă.» “ Cu asta își sfîrși predica.

Că iarăși s-au luat de grămătic, fie. Acesta va ști, de asemenea, să dea seamă, găsindu-și dezvinovățire pentru

¹ „Veseliți-vă în Domnul“, *Psalmii* 31, 12 (în lat. în orig.).

vină ; că doar și fierul se poate auri. Și vor spune că taxele sînt cele de pe timpuri, că alimentele sînt tot mai scumpe pe zi ce trece, că dările și birurile cresc, că slujbele nu le-au primit pe gratis și că din banii lor trebuie să trăiască și să-și plătească postul pe care îl au.

Și așa trebuie că a fost dintotdeauna, căci Aristotel zicea că cel mai mare rău ce se poate întîmpla republicii este vînzarea slujbelor¹. Iar Alcamene² spartanul, întrebînd fiind cum ar putea fi un regat fericit, răspunse că ar fi astfel, dacă regele ar disprețui propriul lui cîștig. Dar judecătorul pe care i-l puseră fără plată, cu toată încrederea, să ție locul lui Dumnezeu, căci de aceea sînt numiți zei pămînteni, despre care se spunea că vinde dreptatea, lăsînd răul nepedepsit și binele nerăsplătit și că de găsea urmă de vină o ierta, nu făcu astfel și cu prisosință o dovedesc.

Cine poate crede că există pe lume judecător atît de mișel și de ticăloșit ori fără rușine — căci așa e cel ce face asemenea fapte — încît să încalce legea și să-și plece bastonul de judecător în fața unei grămezi de aur ? Cu toate că sînt unii pe aici care zic că povestea asta cu obținerea unor slujbe și posturi de judecători merge pe căi indirecte și trece prin anumite verigi, sau mai bine zis false relații prin care se obțin ; și odată obținute, unii, ca să-și refacă din nou rezervele, se transformă în caracatițe. Nu există por sau încheietură în tot trupul lor care să nu fie guri sau gheare. Cu ele înfulcă și înșfacă grîul, orzul, vinul, untdelemnul, slănina, postavul, pînza, mătășurile, giuvaerurile și banii. De la tapiserii pînă la provizii, de la pat pînă la catîr, de la ce e mai de preț, pînă la cele mai neînsemnate lucruri ; de care numai coasa morții îi poate despărți, pentru că dînd în boala corupției rămîn vătămați pentru totdeauna de prostul obicei și primesc totul ca pe un soi de simbrie

¹ Aristotel, *Politica*, face mai multe referiri la vînzarea posturilor de magistrați și la pofta acestora de îmbogățire (Cartea a II-a, cap. VI ; Cartea a III-a, cap. X ; Cartea a VIII-a, cap. VIII). Citatul lui Alcamene nu este literal.

² Citatul pus în gura lui Alcamene, rege al Spartei între 785—748 î.e.n. se află în *Scrierile morale*, de Plutarh (v. p. 43, nota 1).

și nu mai slujesc dreptatea ; îi tănuiesc pe hoți pentru că aceștia le dau ce e mai bun din ceea ce fură ; dobîndesc favoruri și nu mai au nici o frică nici marele negustor, nici micul comerciant, și astfel, fiecare își are îngerul, său păzitor cumpărat cu bani sau cu ceea ce e mai greu de înstrăinat pentru nemernicele nevoi ale trupului, pe lângă îngerul dat de Dumnezeu pentru nevoile însemnate ale sufletului.

E cu puțință ca unele din aceste fapte să se întîmple și nu de aceea trebuie să ne dăm ifose ; dar cel ce ajunge cu lăcomia la asemenea mîrșăvie, e, poate unul dintr-o mie, strîmb din naștere și cu gînduri josnice ; și nu-i dori rău ori nenorocire mai mare ; își poartă osînda cu el, căci lumea îl arată cu degetul. E birfit de oameni, urît de îngeri și, în public ori în taină, ponegrit de toți. Că doar nu pentru el vor suferi ceilalți ; și dacă vreunul se plînge că a fost prejudiciat, trebuie să crezi că procesele fiind înfruntări între diferite scopuri, nu e cu puțință ca ambele părți să rămîna mulțumite de o judecată. Vor exista oameni care se vor plînge de ea, cu sau fără temei, dar ține seama că lucrurile acestea cer multă grijă și dibăcie. Și dacă îți lipsesc aceste însușiri, e vina ta și ușor poți să-ți pierzi drepturile, fiindcă nu știi să te porți, iar judecătorul să nu-ți facă dreptate ; pentru că de multe ori nu-i dă dreptate celui ce i se pare că o are, fiindcă nu o dovedește, în vreme ce potrivit a făcut-o bine, rău, cum a putut ; iar alteori, din neglijența celui ce se judecă ori pentru că îi lipsesc puterea și banii ca să dobîndească dreptatea și pentru că are un adversar puternic. Așa că nu e bine să-i învinovățești pe judecători, și cu atît mai puțin în tribunalele însemnate, unde sînt mulți și aleși dintre cei mai buni ; căci dacă vreunul, împins de vreo patimă, vrea s-o ia raznă, ceilalți, neîmpătimiti, îl vor ține în frîu.

Îmi amintesc că un țăran din Granada voia să dea în judecată, pentru interesul său, în numele consiliului comunal, pe seniorul din satul lui, gîndind că o să aibă de-a face cu Pero Crespo¹, primarul lui, și că acesta o

¹ Pedro sau Pero Crespo, protagonistul a două piese scrise de Lope de Vega și Calderón de la Barca, cu același titlu, *El alcalde de Zalamea* (*Judecătorul din Zalamea*), reprezintă tipul

să-i poată aduce de urechi pe magistrați la judecată. Și într-o zi, aflându-se în Plaza Nueva, privind fațada Curții Supreme, care este, în felul ei, una dintre cele mai vestite clădiri din Spania și care nu mai are pereche printre cele de același fel în vremurile noastre, văzu că stema regală avea de o parte și de alta, în partea de sus, Dreptatea și Puterea. Întrebându-l alt țăran de pe meleagurile lui ce face, de ce nu intră să-și spună păsul, omul îi răspunse : „Cuget că lucrurile astea nu sînt pentru mine și tare am poftă să mă întorc acasă, pentru că aici dreptatea e cocoțată atît de sus, încît nu știu dacă o să ajung la ea și dacă o voi putea căpăta“.

Nu e de mirare, cum am spus, și ar fi să fie dacă ți s-ar face dreptate, chiar de-ai avea-o, dacă nu știi și nu poți să o aperi. Lui taică-meu i s-a făcut, pentru că avea, știa și a putut să se judece. Pe lângă faptul că, în timpul caznelor, n-a recunoscut dovezile aduse și nici pe martorii dovediți public că-i sînt dușmani¹, care aduceau drept mărturie presupuneri deșarte și lipsite de temei.

Îl și aud pe clevetitor spunînd cum îl mai bîrfea lumea : că își încrețește părul, că se sulemeneste și alte lucruri pe care le trec sub tăcere ; banii care curg, darurile ce vin din toate părțile, femeile care îl doresc nu îmi alină durerea. Limbă ascuțită ! Mult mă mai necăjești și mă plictisești. De astă dată gîndesc să te las să te bucuri și să nu-ți mai răspund la contra argumente, căci n-aș mai sfîrși niciodată dacă țin seama de sofisticăriile tale ; așa că nu zic că spui prostii, nici lucruri de pe urma cărora poți trage folosul ce-l dorești, cînd se hotărăște adevărul. Cînd judecățile se desfășoară așa, scandalizează ; dar pe lume trebuie să eixste de toate. Să te ferească Dumnezeu de judecătorul care nu ține seama de legi, de grămăticul vrăjmaș și de toți cei plătiți de ei.

Dar cînd vei voi să te lași în voia părerii și glasului plebei, care întotdeauna e cel mai nevolnic și cel mai

țăranului simplu, drept, cinstit, leal, care nu pregetă să-l condamne pe nobilul abuziv și orgolios. *Alcalde* înseamnă „primar“, dar acesta îndeplinea, în epocă, și funcția de judecător.

¹ În procesele judecate de Inchiziție nu erau admiși martorii dovediți în mod public că sînt dușmani ai celui judecat. (cf. B.B.).

neadevărat, căci așa e însăși plebea, spune-mi ca un om cu minte : toate astea le-ai spus pentru ca tatăl meu să fie învinuit neîndoios ? Și mai mult, dacă e exactă părerea unor medici, care socotesc asta o boală, cine poate judeca dacă tatăl meu era ori nu sănătos ? Iar cît despre părul făcut bucle și alte porcării, nu le aprob și nici pe cei care acceptă asta în Spania ; cu atît mai puțin pe cei care o fac.

Ceea ce am văzut la el pe vremea cînd l-am cunoscut, îți pot spune. Era alb la chip, blond ; cu obrajii rumeni și părul creț, și cred că de la natură avea ochii mari de culoare albastru închis. Avea o buclă pe frunte și cîrlionți la tîmple. Dacă astea erau naturale, datorite de Dumnezeu, n-ar fi fost drept să-și mînjească fața și să renunțe la asemenea podoabe. Dar dacă e adevărat, cum spui, că se folosea de alifii și pomezi, că dinții și mîinile, ce i le admirau toți, se datorau pudrelor, fierturilor, săpunurilor fine și altor porcării, voi primi tot ce vei spune despre el și voi fi cel mai înverșunat dușman al său și al tuturor celor ce procedează la fel ; deoarece, nu numai că sînt fapte de pederăști efeminați, dar dau prilej să fie birfiți și bănuți de toate josniciile, cînd sînt văzuți spoți și dichisiți cu cele ce le sînt îngăduite doar femeilor, care, nefiind destul de frumoase, se ajută cu sulimanuri și boieli, plătindu-le cu banii și sănătatea lor. Și e păcat cînd vezi că nu numai urîtele sînt cele ce fac asta, ci chiar și cele foarte frumoase ; căci gîndind să apară și mai frumoase, încep dichiseala dimineața în pat și sfîrșesc la nămiezi, cînd e masa pusă. Drept care, nu fără temei, zic că femeia cu cît se uită mai mult în oglindă, cu atît prăpădește casa mai tare. Și dacă asta e de ocară chiar la femei, cît de mare e ocară pentru bărbați ?

Oh, urîțenia tuturor urîțeniilor, jignirea tuturor jignirilor ! Nu-mi vei putea spune că dragostea filială mă orbește, nici că dragostea firească de țară mă mituiește și nici nu mă vei afla în afara dreptății și a adevărului. Dar dacă pentru cele rele există dezvinovăție, dacă tatăl meu va fi fost vinovat în vreun fel, vreau să-ți povestesc o ciudățenie, căci aici îi e locul și toate s-au întîmplat cam la o vreme. Ție îți va sluji de învățătură și mie drept mîngiere, ca nenorocire a multora.

În anul o mie cinci sute doisprezece, înainte ca Ravenna să fie jefuită, în Italia au avut loc bătălii crâncene¹; și în orașul acesta se născu un monstru foarte ciudat, care stîrni mare uimire. Avea trupul normal de la mijloc în sus, cu cap și chip de ființă omenească, dar cu un corn în frunte. Îi lipseau brațele și natura îi dăruise, în locul lor, două aripi de liliac. Pe piept avea desenat un Y pitagoreic² și pe stomac spre pîntec o cruce † bine conturată. Era hermafrodit, cu cele două sexe foarte bine formate. Nu avea decît o coapsă, terminată cu un picior cu labă și gheare de gaie. Și în genunchi avea un singur ochi.

De toate aceste ciudățenii toți se minunau foarte; și socotind persoane foarte savante că întotdeauna asemenea monștri sînt de obicei ființe supranaturale, se apucaseră să facă speculații pe seama lui. Și printre multele pe care le făcură, bine gîndită fu una singură, și anume următoarea: cornul înseamnă orgoliu și ambiție; aripile, nestatornicie și ușurătate; lipsa brațelor, neputința de a face fapte bune; gheara de pasăre de pradă, furturi, camătă și avarie; ochiul în genunchi, aplecare spre deșertăciuni și cele lumești; cele două sexe, sodomie și brutalitate bestială, vicii abundente în Italia pe vremea aceea, motiv pentru care Dumnezeu o pedepsise cu biciul războaielor și al neînțelegerilor. Dar crucea și acel Y erau semne bune și norocoase, pentru că Y-ul pe piept înseamnă virtute, și crucea pe pîntece vrea să spună că celui ce își va înfrînge grosolanele plăceri trupești și va strînge la piept virtutea, Dumnezeu îi va da pacea și-și va potoli mînia.

Vezi deci — fără supărare — că pe cînd totul era tulbure, tatăl meu mergea în rînd cu lumea și nu a fost

¹ Bătălia de la Ravenna între Gaston de Foix și Liga Sfîntă (spanioli, venețieni și elvețieni) a dat naștere unor cronici fabuloase. Pentru izvoarele folosite de Alemán, v. E. Cros, *Contribution à l'étude des sources de Guzmán de Alfarache*, Montpellier, 1967, pp. 135—147 (cf. B.B.).

² Se presupune că litera Y a fost introdusă în alfabetul grec de Pitagora.

singurul care a păcătuit. Mai mult cu prisosință ai merita să fii tu învinovățit, dacă ai păcătui, pentru că ai avut parte de o școală mai bună. Dumnezeu să ne aibă în pază, să nu cădem în altele ori asemenea ticăloșii, că oameni sîntem cu toții.

Capitolul al II-lea

În care Guzmán de Alfarache continuă să povestească cine i-au fost părinții și începe să vorbească despre maică-sa și iubirile ei

Întorcându-mă la povestea mea, am spus deja, dacă nu mă înșală memoria, că după ce se pocăi, tatăl meu veni la Sevilla să-și încaseze datoria, pentru care au fost multe vorbe și discuții, întrebări și răspunsuri ; și dacă n-ar fi avut grijă de toate, în loc să-și încaseze datoria, și-ar fi prăpădit bunătate de bani, dar cum dreptatea era de partea lui, nu-i putură găsi nici o vină, nici nu-i descoperiră vreun punct slab, ca să-l doboare¹. Trebuiă să se zbată, unul ca să nu-i plătească totul, celălalt ca să nu piardă totul, așa că strînse cît putu din apa ce se vărsase.

Cu ceea ce i se dădu, soarta îi surîse din nou. Avu parte de asemenea baftă și noroace, încît în scurtă vreme cîștigă atîta cît să aibă din ce mînca de prînz și chiar de cină. Își cumpără o casă respectabilă, încercă să se așeze ca tot omul, își cumpără o moșioară, o grădină la San Juan de Alfarache, un loc de odihnă foarte plăcut, la ceva mai mult de jumătate de leghe de Sevilla, unde adeseori, mai ales în după-amiezile de vară, se ducea să-și petreacă vremea și organiza petreceri..

Întîmplarea face că negustorii își făcuseră loc de întîlnire și încheiau afaceri pe treptele și pe peronul Catedralei², care era ca o platformă sau un trotuar ridicat

¹ Această frază poate avea și un alt sens, după cum semnalează B.B. și după cum a fost înțeles și de James Mabbe, autorul versiunii englezești, *The Rogue or the Life of Guzmán de Alfarache*, 1623 (introducere de J. Fitzmaurice Kelly, 4 vol., Londra, New York, 1924) : *...bien creo que le saltara en arrestin ; más como se labró sobre sano, no le pudieron coger por seco...* „dacă nu s-ar fi căit pentru că și-a renegat credința creștină, ar fi fost ars pe rug“.

² Pe lângă faptul că aici se încheiau afaceri, acesta este locul de întîlnire și plimbare al lumii interlope și al oricărui

în jurul ei, ajungînd ca înălțime, în partea exterioară, cam pînă în dreptul pieptului, dacă îl priveai de la nivelul străzii, totul înconjurat de stîlpi groși de marmură și de lanțuri groase; aflîndu-se tatăl meu pe acolo, pe cînd se plimba cu alți negustori, tocmai văzu un botez. După cum se află, era vorba de fiul unui anumit personaj, născut în taină. Taică-meu intră în urma oamenilor pînă la cristelniță, ca s-o vadă pe maică-mea, care, împreună cu un cavaler bătrîn în straie militare, ce trăia dintr-o rentă grasă de pe urma Bisericii¹, erau nași. Ea era bine făcută, serioasă, grațioasă, tinărară, frumoasă, rezervată și foarte elegantă. Se uită la ea tot timpul cît ținu ceremonia aceea sacră, prostit parcă în fața unei asemenea frumuseți fără seamăn. Pentru că frumusețea ei din naștere, fără vreun suliman pe față, era atît de deosebită, și era atît de bine făcută la trup, încît darurile acestea, completîndu-se unele pe altele, toată în totul, n-ar fi putut fi zugrăvită de vreun penel, nici plăsmuită mai bine de închipuire. Despre calitățile și chipul tatălui meu v-am vorbit deja.

Ca toate femeile, cărora li se pare că asemenea bărbați sînt coborîtori din zei și că nu sînt stăpîniți de patimi firești ca ceilalți, maică-mea își dădu seama de stăruința cu care o privea și nu puțin se bucura în sinea ei de asta, deși n-o arăta. Căci nu există femeie, oricît de nobilă, să nu fie măgulită cînd e privită, chiar dacă bărbatul e de neam foarte umil. Ochii grăitori, gurile tăcute, își vorbiră, și inimile lor își spusese ră că sufletul nu îngăduie piedici în asemenea împrejurări. Pentru moment nu se mai întîmplă nimic și el află doar că era iubita celui cavaler, doamna sa, de care avea mare grijă. Doamna plecă apoi acasă și taică-meu rămase fără suflare, neputînd să și-o scoată din minte nici un pic.

Ca s-o poată vedea din nou, făcu cele mai extraordinare demersuri; dar în afară de unele sărbători, la li-

pícaro. Nenumărate aluzii la el găsim în toată literatura clasică spaniolă: Tirso de Molina, Vicente Espinel, Vélez de Guevara, Quevedo și alții (cf. S.G.G., B.B.).

¹ Este vorba de o rentă de comandor. Cavalerii ordinelor militare primeau rente din partea Bisericii. Catedrala din Sevilla avea privilegii deosebite în privința acordării rentelor, printr-o hotărîre a regelui Alfonso, din 1258. (cf. S.G.G., B.B.).

turghie, niciodată nu reuși s-o vadă altfel, timp de multe zile. Picătura ploii găurește piatra și cu stăruință și răbdare dinții șoarecelui rod funia cea mai groasă, pentru că stăruința rînduiește lucrurile. Atîta scormoni cu mintea, încît găsi soluția în persoana unei femei de treabă, doamnă în vîrstă, precuvioasă și venerabilă ; căci ele sînt de obicei slujitorii diavolului, cu care acesta minează și doboară puternicele fortărețe ale celor mai caste femei ; căci dornice să-și facă viața cît mai dulce și mai plăcută, nu e trădare să n-o încerce, urîțenie căreia să nu-i facă ochi dulci, singe pe care să nu-l sugă, castitate pe care să n-o pîngărească, lucru curat pe care să nu-l murdărească, nici răutate pe care să n-o facă. Așadar cumătra, mîngîiată cu vorbe și copleșită cu dăruri, ducea și aducea bilețele. Și pentru că orice început e greu și pîinea nu viîne singură la tine, ci trebuie s-o cauți, el făcea tot ce putea ; și fiindcă auzise că banii în-lătură cele mai mari greutăți, întotdeauna și-a arătat credința prin fapte, ca să nu fie acuzat că e lipsit de ea.

Niciodată nu a fost leneș, nici strîns la pungă. Începu — cum am zis — cu doamna cea de treabă prin a cheltui, și cu mama prin a risipi cu amîndouă mîinile ; iar ea primea totul cu bucurie. Și cum binelui i se cuvine recunoștință, iar cel ce primește rămîne îndatorat, cumătra făcu astfel încît, cu bunăvoința mamei, puse gătej peste gătej și dintr-o brumă de cîlți aprinse, în scurt timp, un foc grozav. Căci multe glume nevinovate se transformă în realități teribile. Mama era — așa cum ai auzit — o femeie înțeleaptă, iubea și se temea, își întreba inima, ca pe oracolul dorințelor ei, cîntărind binele și răul. Le întorcea cînd pe față, cînd pe dos ; ba lua o hotărîre, ba se răzgîndea. Pînă la urmă, ce nu face argintul, ce nu se cumpără cu aur ?

Cavalerul acela era un bărbat mai în vîrstă, scuipa, tușea, se plîngea de pietre la rinichi și de bășică. Foarte des îl văzuse gol, lîngă ea în pat ; nu i se părea la fel de chipeș și frumos ca taică-meu, și întotdeauna acolo unde nu e binecuvîntarea lui Dumnezeu, conviețuirea îndelungată duce la supărare. Ceea ce e nou place, mai ales femeilor, care sînt din fire nestatornice, ca materia cea dinții ce nu încetează niciodată să dorească forme noi. Se hotărîse să-l părăsească și să-și schimbe viața, dispusă

să treacă peste orice neajuns ; dar multa ei înțelepciune și numeroasele experiențe, moștenite și supte la sinul maică-si, îi arătară calea cea bună și o făcură să ia o hotărîre cuminte. Și fără îndoială, doar teama de a pierde ceea ce primise o făcu să șovăie în acea scurtă perioadă ; pentru că altminteri, se aprinsese tare. Căci ceea ce taică-meu îi dăduse de înțeles o dată, diavolul îi repetase de zece ori, așa că Troia nu era atît de greu de cucerit.

Doamna mama mea își făcu o socoteală : „În povestea asta, nu pierd nimic și, oricît de mult aş dărui altora, nu trebuie să vînd nimic de preț din casă. Sînt ca raza de lumină : rămîn întregă și nu prăpădesc nimic. E bine să mă arăt recunoscătoare cu cel de la care am primit atîtea ; nu voi fi lacomă. În felul ăsta o să împuşc doi iepuri deodată și o să sug la două oi. Mai bine asigur corabia cu două ancore decît cu una ; cînd una scapă, cealaltă rămîne agățată. Și dacă se dărimă casa și rămîne doar porumbarul, s-or găsi destui porumbei.“ După această socoteală, vorbi cu acea cumătră cum și cînd s-o facă. Văzînd însă că la ea acasă era cu neputință să-și facă cheful, dintre multele și foarte bunele planuri pe care le discutară îl alese, ca fiind cel mai bun, pe următorul.

Începuse vara, era sfîrșitul lui mai și moșiile de la Gelves și San Juan de Alfarache erau cele mai îmbietoare de pe acele meleaguri, datorită pămîntului roditor de peste tot și a vecinătății vestitului rîu Guadalquivir, care udă și înobilează toate acele grădini și crînguri. Pe bună dreptate, dacă pe pămînt poate exista un rai, acestor locuri trebuie să li se dea acest nume. Atît de împodobite de păduri rămuroase, atît de pline și smălțuite de felurite flori, bogate în fructe gustoase, cu pîrîuri argintii, fîntîni scînteietoare, aer pur și umbră desfătătoare, unde razele soarelui în vremea asta n-au încuviințare, nici învoire să pătrundă.

La una din aceste moșii destinate odihnei se hotărî mama să se ducă într-o zi să petreacă, cu așa-zisul ei soț și niște slujitori de-ai casei. Și deși conacul la care se duceau nu era cel al tatălui meu și se afla ceva mai departe, cam înspre Gelves, ca să ajungi la el trebuia să treci prin proprietatea noastră. Avînd grijă de asta și înțeleși fiind, cînd ajunse aproape de poarta noastră,

maică-mea începu să se plîngă de o bruscă durere de stomac. Punea suferința pe seama răcorii dimineții de la care i se trăsese ; se chinui atît de tare că trebui să se dea jos din șaua în care călărea, pe spinarea unui asin, făcînd asemenea gesturi exagerate, strîmbîndu-se și schimono-sindu-se, ținîndu-se de burtă, frîngîndu-și mîinile, pierzîndu-și culoarea din obraji și descheindu-se la piept, că toți o crezură și le era milă de ea, iar ea pe toți îi ocăra.

Începură să se adune călători ; fiecare își dădea cu părerea. Dar cum nu aveau de unde să ia leacuri, nici unde s-o îngrijească, totul era fără rost. Să se întoarcă în oraș, era imposibil ; să plece de acolo, greu ; să stea liniștiți în mijlocul drumului, îți dai seama ce incomod era. Durerile erau tot mai mari. Toți se zăpăciseră și nu știau ce să facă. Unul dintre cei ce sosiră, venit anume pentru asta, spuse : „Luați-o din drum, e o cruzime s-o lăsați așa, și duceți-o la conacul ăsta cel mai apropiat“.

Toți găsiră sfatul bun și hotărîră să-i roage pe cei din casă s-o lase înăuntru pînă îi trece criza. Imediat bătură la ușă cu putere. Servitoarea se prefăcu a crede că era stăpînul ei. Ieși zicînd : „Vai, Doamne ! Oh, Cristoase ! Iertați-mă, înălțimea voastră, că eram ocupată și n-am venit mai repede.“ Bătrînica știa bine toată povestea, dar făcea pe proasta. Fusese instruită ce are de făcut și prevenită de taică-meu. Pe lîngă faptul că era dibace și avea tot ce-i trebuie la îndemînă pentru asemenea crize. Țsta este unul dintre avantajele pe care cei bogați le au față de cei săraci, pentru că cei săraci, deși buni, întotdeauna îi slujesc pe servitorii lor răi, iar bogații, deși răi, slujindu-se de cei buni, sînt întotdeauna bine serviți. Femeia cea cumsecade deschise ușa și, văzînd lume necunoscută, spuse cu prefăcătorie : „Ei, fir-ar să fie ! Credeam că e stăpînul nostru și eram toată pierită că a întîrziat atîta. Ei, spuneți-mi, ce poruncesc domnii ? Doresc ceva înălțimile lor ?“

Cavalerul răspunse : „Femeie de treabă, arată-ne un loc unde să se odihnească puțin această doamnă, că pe drum au apucat-o niște dureri groaznice de stomac“. Femeia, arătîndu-se milostivă din fire, spuse : „Bat-o s-o bată ! Că tare rău se potrivește durerea asta la așa boboc de trandafir ! Pofțiți și fiți bineveniți ; totul vă stă la dispoziție.“

Maică-mea, în vremea asta, nu spunea nimic și doar se plîngea de dureri. Servitoarea, mîngiind-o cum se pricepea mai bine, le puse la dispoziție casa și-i pofti într-o încăpere scundă, unde pe un pat instalat acolo, avea stivuite un morman de saltele. Le despături repede, le întinse și apoi scoase dintr-un cufăr cearșafuri curate și fine, plapumă și perne și îi pregăti patul să se întindă.

S-ar fi putut prea bine ca patul să fi fost făcut, încăperea curată și totul îmbălsămat cu mirodenii fumegînde și parfumul din flacoane plutind în aer, prînzul pregătit și rînduite multe alte lucruri întru desfătare; dar nimic din toate astea și nici femeia venind degrabă să deschidă, ori ușa neîncuiată nu s-ar fi potrivit. Mai bine așa, că a așteptat să bată ceilalți la ușă, ca atențiile să nu dea naștere la bănuieli și astfel să se descopere cu ușurință șiretlicul, că șiretlic a fost în ziua aceea. Mama, cu durerile ei, se dezbracă și se băgă în pat; cerea mereu ștergere calde pe care, cînd i se aduceau, prefăcîndu-se că și le pune pe pîntece, le trăgea mai jos de genunchi și chiar le dădea nițel de o parte, pentru că nu-i făcea bine căldura și se temea să nu pățească ceva și să-și strice stomacul.

Cu leacul ăsta se simți mult mai bine și se prefăcu a vrea să doarmă, ca să se odihnească puțin. Sărmanul cavalier, care nu-i dorea decît binele, se bucură văzînd asta, și o lăsă singură în pat. Apoi, încuind încăperea pe dinafară cu un zăvor, se duse să-și uite supărarea prin grădină, poruncind să fie liniște și nimeni să nu deschidă ori să facă zgomot, iar pe cumătra noastră cea cumsecade o lăsă de veghe, pentru cînd se va trezi doamna.

Tatăl meu stătea de veghe și asculta totul cu atenție, iscodind pe cît putea prin gaura cheii în spatele ușii unei cămăruțe unde se ascunsese. Și cum totul era pregătit, iar doamna de companie și servitoarea anunțate să stea de veghe cu grijă ca să le dea de veste printr-un anume semnal secret cînd se va întoarce cavalierul, deschise ușa ca să o vadă și să stea de vorbă cu doamna. În acel moment, încetară durerile prefăcute și începură cele adevărate. Și așa trecură două ceasuri lungi, de nici în doi ani nu s-ar putea povesti ce s-a întîmplat în timpul lor.

Începuse să se simtă căldura zilei, obligîndu-l pe cavalier să intre în casă. Din pricina asta și din dorința de a ști dacă îi merge mai bine bolnavei și dacă trebuiau să rămînă acolo ori puteau merge mai departe, acesta se întoarse s-o viziteze. Fură imediat înștiințați, iar tătă-meu, cu mare durere în suflet, se încuie iarăși în cămăruța unde stătuse la început.

Cînd intră bătrînul adorator, ea se prefăcu a dormi și că o trezise zgomotul. Apoi se alintă, supărată parcă, zicînd : „Vai, Doamne, de ce ai venit atît de repede și nu vrei să mă lași să mă odihnesc puțin ?“ Bunul nostru om, plin de răbdare, îi răspunse : „Odorul meu, îmi pare rău, dar ai dormit mai bine de două ore“... „Nici o jumătate de ceas — zise mama — ; parcă acum am închis ochii și în viața mea nu m-am odihnit așa de bine“. Doamna nu mințea, căci îl înșela printr-un adevăr și, arătîndu-se mai veselă la chip, lăudă mult felul cum o lecuiseră, zicînd că o readuseră la viață. Cavalerul se bucură de asta și se învoiră amîndoi să-și petreacă și să-și sfîrșească ziua acolo, pentru că și grădina era frumoasă, cu nimic mai prejos decît cea unde se duceau ei. Și pentru că nu era departe, porunciră să li se aducă merindele și celelalte lucruri ce se mai aflau dincolo.

În vreme ce se rînduiau acestea, tatăl meu găsi mijlocul de a ieși în taină pe altă ușa și se întoarse la Sevilla, unde ceasurile îi păreau mii de ani, clipele, lungi veacuri, și timpul cît îi lipsi noua iubire, iad cumplit.

Pe cînd soarele stătea să asfințească, pe la cinci după masă, încălecînd-și calul, cum făcea în mod obișnuit, veni la moșie. Aici îi găsi pe oaspeți, se arătă bucuros de vederea lor, îi compătimi pentru nenorocirea întîmplată și așa se hotărî ca ei să mai rămînă, ca să-i povestească cele petrecute. Era foarte politicos și vorbindu-le tare și cam încîlcit, le făcu elegante și prefăcute poftiri. Ceilalți nu rămaseră datori. Se legă o prietenie statornică pe față și mai statornică încă între cei doi în taină, datorită plăcutelor întîmplări petrecute între ei.

Există o diferență între bunăvoință, prietenie și dragoste. Bunăvoință este ceea ce pot nutri pentru cineva pe care nu l-am văzut niciodată și nu știu altceva decît ceea ce am auzit despre virtuțile și noblețea lui ori ceea

ce a putut și a fost de ajuns ca să mă facă să i-o arăt. Prietenie numim, în mod obișnuit, relația pe care ne-o facem prin contact și comunicare, ori datorită unor înșurări de preț. Așa încît, bunăvoința se manifestă față de cei absenți, iar prietenia față de cei prezenți. Dar dragostea merge pe altă cale. Trebuie să fie în mod obligatoriu reciprocă strămutarea a două suflete, ca fiecare din ele să fie mai prezent acolo unde iubește, decît acolo unde viețuiește. Dragostea e cu atît mai perfectă, cu cît este și obiectul ei; iar cea adevărată este divină. Așa trebuie să-l iubim pe Dumnezeu, mai presus de orice, cu toată inima și cu toată puterea noastră, pentru că și El ne iubește atît de mult. După aceasta, urmează dragostea conjugală și cea pentru aproapele tău. Căci dragostea destrăbălată și necinstită, asemeni unui bastard, nu merită și nu e demnă de acest nume. Și oricum ar fi, acolo unde există dragoste e și vrajă; alta nu există pe lume. Din dragoste se schimbă purtarea, se înlătură greutățile și se îmblînzesc leii cei feroși. Pentru că e neadevăr să spui că există elixiruri și leacuri pentru dragoste. Asemenea lucruri slujesc doar ca să-ți întunece judecata, să-ți ia viața, să-ți biciuiască memoria și să provoace boli și accese grave. Dragostea trebuie să fie liberă. În libertate trebuie să dăruiască putere celui iubit; căci comandantul nu predă cetatea cînd i se ia cu forța și cel ce iubește cu de-a sila nu se poate spune că iubește, căci e silit să meargă pe un drum pe care nu-l călăuzește propria lui voință.

Conversația se prelungi și se apucară să joace cărți. Jucară o partidă de *primera*¹ în trei. Cîștigă maică-mea, fiindcă tata se lăsă să piadră. Și cum stătea să asfințească, lăsară jocul și ieșiră în grădină să ia aer. Între timp, masa fu pusă. Se aduseră bucatele, mîncară și, cum porunciseră pentru mai tîrziu să se pregătească o luntre ușoară, împodobită cu flori, sosiră la malul apei și se urcară în ea, ascultînd cîntecele celorlalți ce se

¹ Joc de cărți la care fiecărui jucător i se împart patru cărți, cea mai mare figură este *cuarta* de culoare, urmată de cincizeci și cinci (șapte, șase și as de aceeași culoare) și apoi *primera* (patru cărți, fiecare de altă culoare).

plimbau pe râu, într-un armonios concert, lucru foarte obișnuit în asemenea loc și la acea vreme.

Așa ajunseră în oraș, îndreptându-se fiecare spre casa și patul lui; iertate fie considerațiile bunilor înțelepți, dacă maică-mea, asemeni altei Melisendra, se culcă alături de bărbatul ei cu „trupu-n fiare la Sansueña și-n Paris sufletu-n lanțuri“¹.

Prietenia ce se legă între ei din acea zi a fost atât de strinsă și a continuat cu atîta prudență și dibăcie, datorită avantajelor ce le-ar fi pierdut dacă s-ar fi stricat, pe cît de viclean se poate închipui un levantin transformat în genovez, care risipește și își toacă averea cu cît aceasta se micșorează mai mult, fie că e vorba de piine neagră ori de franzelă; și o femeie cu darurile pe care le-am amintit, instruită la o bună școală, crescută printre strane la Antigua², care mai înainte se bucurase de o „bună“ reputație, așa că nu pusese nimic deoparte, în ziua cînd a făcut casă cu cavalerul, și care mi-a jurat că a adus peste trei mii de ducați, partea ei, numai în giuvaeruri de aur și argint, pe lîngă mobilele din casă și lucrurile de îmbrăcat.

¹ Aluzie la un fragment din *Romance de don Gaiferos*:

*El cuerpo preso en Sansueña
Y en París cautiva el alma,
Puesta siempre sobre el muro
Porque está sobre él su casa,
Vuelta en ojos Melisendra
Y sus ojos vueltos agua,
Mira de Francia el camino
Y de Sansueña la playa...*

„Trupu-n fiare la Sansueña
Și-n Paris sufletu-n lanțuri,
Stînd tot timpul pe creneluri,
Căci aici îi e sălașul,
Melisendra cată țintă
Lăcrimînd de zor în valuri,
Drumul Franței îl privește,
Și-apoi la Sansueña malul...“

(Cf. S.G.G.).

² Referire la capela Nuestra Señora la Antigua, din Catedrala din Sevilla. Navele și capelele catedralelor erau în Secolul de Aur un loc obișnuit de întîlnire pentru domnii și doamnele nobile, care acolo făceau conversații mondene, flirtau, își aranjau întîlniri de amor. Chiar Alemán descrie mai departe o astfel de scenă, ce se petrece în catedrala din Toledo (v. p. 239).

Timpul zboară și totul zboară odată cu el. Cu fiecare zi ce se naște, se nasc lucruri noi și, orice am face, nu putem uita că orice clipă care trece e o clipă mai puțin din viață, trezindu-se mereu mai bătrâni și mai aproape de moarte. Bunul cavaler era — cum am arătat — un om bătrîn și obosit; maică-mea, tînără, frumoasă și cu vino-ncoa'. Prilejul stîrnește pofta, așa încît, destrăbălarea îi săpa groapa. Începu cu crize de stomac, îl ajunseră din urmă durerile de cap, cu fierbințeală; și după scurtă suferință îi pieri și pofta de mîncare. Lovitură după lovitură, l-a zdrobit traiul cel păcătos și în cele din urmă, a murit fără ca aceea despre care se jura că e viața lui să-i poată da viață; totul e o minciună pentru că pe el l-au îngropat, iar ea a rămas în viață.

Eram în casă o mulțime de nepoți; dar nici unul în afară de mine nu era copilul maică-mi. Ceilalți erau adunați la grămadă, fiecare cu altă mamă. Căci bunul domn, Dumnezeu să-l ierte, puțin se odihniise în viață. În vreme ce se stîngea, ei pe o parte, maică-mea pe cealaltă, îl lăsară fără cearșafuri pe pat înainte de a-și da duhul. Prădarea Anvers¹-ului n-a fost mai năpraznică decît teama că o să se pună sechestru pe averea cavalerului. Cum maică-mea lua caimacul, avea grijă de straie, ținea cheile și se bucura de trecere, își vîrîse mîinile din vreme acolo unde se afla inima², deși ea avea tot ce era mai de seamă și era stăpînă pe toate. Dar văzîndu-se în primejdie, i se păru mai cuminte să nu dea vrabia din mîină pe cioara de pe gard.

Toți își dădură atîta silință, încît de-abia mai rămase cu ce să-l înmormînteze. După ce trecură cîteva zile, nu multe, se făcură toate demersurile ca să i se

¹ 18 noiembrie 1576. Referire la unul din episoadele războaielor de represiune purtate de Filip al II-lea contra Țărilor de Jos, după revolta acestora din 1568 contra dominației spaniole. Răzvrătirea lor împotriva dominației spaniole a dus la constituirea, în 1579, a două uniuni: cele 7 Țări de Jos nordice s-au confederat în *Uniunea de la Utrecht* (numită ceva mai tîrziu *Verenigde Nederlanden*, adică *Țările de Jos Unite*), predominant protestantă și independentă de Spania, iar celelalte în *Uniunea de la Atrecht* (= Arras), predominant catolică și loială coroanei spaniole.

² Cf. *Sfînta Evangheliie cea după Matei*, 6; 21: „Căci unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta“. Aluzie ironică (cf. B.B.).

redobîndească averea. Se puseră ucazuri prin biserici și în porțile caselor, dar acolo rămaseră, căci rareori cine fură dă înapoi ce-a luat. Dar maică-mea avea o seuză ; că răposatul, odihnească-se în pace, îi spunea cînd își număra banii și se uita prin cufere și sipete ori cînd aducea acasă ceva : „Asta-i pentru tine și al tău să fie, doamna mea“. Așa încît, îi spuseră avocații, putea să aibă conștiința liniștită. În plus, își încasa datoria pe drept, fiindcă deși își cîștiga banii în mod rușinos, nu îi era rușine să-i primească.

Cu moartea asta am verificat ceea ce auzisem spunîndu-se înainte și anume că bogații mor de foame, săracii de prea multă mîncare, și cei ce nu au urmași și au trăit din rente bisericești, de frig ; și cavalerul nostru ar putea sluji drept pildă căci, pe cînd trăia încă, l-au lăsat fără cămașă și dacă n-au luat și pielea de pe el, a fost din politețe. Bogații, de teamă să nu li se facă vreun rău, și-l fac singuri, căci mîncînd cu gramul și bînd cu degetarul, trăiesc cu țîrîlita, murind mai degrabă de foame decît de strășnicia bolii. Cei săraci, cum sînt săraci, toți se milostivesc de ei ; unii le trimit, alții le aduc, toți le cară de toate, mai ales cînd sînt bolnavi de moarte. Și cum sînt slabi și înfometați, nu stau să aleagă, nefiind cine să le facă rînduială ; și mănîncă atîta, încît nemaiputînd digera deoarece nu mai au vlagă în ei, se îndoapă cu mîncare și mor de indigestie.

Asta se întîmplă chiar și în spitale, unde niște cucernice idioate, care îi vizitează din devotament, vin cu pungi și buzunare pline de dulciuri și cu servitoare încărcate de coșuri cu daruri și, crezînd că în felul acesta își fac pomană, îi bagă în groapă din dragoste creștinească. După părerea mea, n-ar trebui să se îngăduie asta și mai degrabă să li se facă darurile acestea celor ce îngrijesc de bolnavi, nu bolnavilor. Pentru că astfel, fiecare lucru va fi împărțit cît mai potrivit, după cum spune doctorul, căci e primejdios și dăunător dacă nu se întîmplă așa. Iar cît despre milostenia prost împărțită, neținînd seama de ce e bine și ce e rău, de timp, de boală și de ceea ce se cuvine ori nu, pot spune că îi îndoapă pe bolnavi ca pe niște claponi puși la îngrășat și astfel îi omoară. Din cele spuse, să rămînă stabilit că totul trebuie să se aducă celor ce se ocupă de acestea,

căci ei știu cum să facă împărțeala, sau cei milostivi să dea bani pentru a se acoperi alte nevoi mai mari.

Oh, ce nerozie amuzantă ! Și încă bazată pe teologie ! Nu vedeți ce salt am făcut de pe treapta de jos în vârful scării ? Parcă aş fi trăit ca Juan de Dios¹, de propovăduiesc asemenea doctrină ! Mi s-a încălzit cup-torul și au țîșnit flăcările. Dar pot fi iertat pentru că am greșit. Și fiindcă am sărit peste cal, pornesc mai departe. Așa voi face de aici înainte, ori de cîte ori o să am pri-lejul. Nu te uita la cine grăiește, ci la ceea ce îți spune ; că nu se ține seamă dacă veșmintele deosebite cu care te îmbraci le-a făcut un cocoșat. Te previn, ca să mă lași în pace ori să te înarmezi cu răbdare. Știu prea bine că e imposibil să fiu primit de toți cu bunăvoință, căci nu există vas care să măsoare gusturile, nici cîntar care să le țină în balanță ; fiecare cu gustul lui și, socotind că acela e cel mai bun, se înșală cel mai tare, fiindcă cei mai mulți au gusturile cele mai stricate.

Mă întorc la ale mele, căci mă așteaptă maică-mea, acum văduvă după primul ei posesor, iubită și răsfățată cu duioșie de cel de-al doilea. În vremea asta, eu aveam trei ani împliniți, aproape patru ; și datorită socotelilor și regulilor științei femeiești, aveam doi tați. Pentru că maică-mea știu să-i facă să mă înfieze și reuși să pă-trundă și să mînuiască imposibilul. Poți vedea asta cu ochii tăi, căci le făcu pe plac deopotrivă celor doi seniori, amîndoi fiind mulțumiți și bine slujiți². Amîndoi mă recunoscurea ca fiu ; și unul și celălalt îmi spuneau așa. Cînd era doar cu cavalerul îi spunea acestuia că sînt copia lui și că atîta asemănare nu există nici între două ouă. Cînd vorbea cu taică-meu, afirma că el eram eu, bucătică ruptă, și se minuna — pîrîndu-i-se că și un orb și-ar da seama de asta doar trecîndu-și mîinile pe fața mea — că nu se descoperise și nu se văzuse înșelă-ciunea ; datorită însă iubirii oarbe și a încrederii pe care o aveau amîndoi în ea, nu ieșise nimic la iveală și nici nu se bănuia nimic.

¹ San Juan de Dios (1495—1550), confesor portughez, fon-dator al Ordinului *Hermanos de San Juan de Dios* sau *Hermanos Hospitalarios*, considerat sfîntul fondator al spitalelor.

² Aluzie ironică la *Sfînta Evangheliie cea după Matei*, 6, 24 : „Nimeni nu poate să slujească la doi domni“ (cf. B.B.).

Și astfel, fiecare o crezu și amîndoi mă răsfățau. Singura deosebire a fost că, atîta timp cît a trăit bunul bătrîn, el era tatăl meu în public, iar străinul, adevăratul, în taină. Pentru că maică-mea mi-a adevărit totul mai tirziu, povestindu-mi pe îndelete toate aceste lucruri. Și de aceea le dau în vileag ca să nu mă ajungă vătămrile celor ce ar vrea să mă calomnieze. Din gura ei l-am auzit, adevărul spus de ea vi-l povestesc ; căci ar fi un mare curaj să spun care din cei doi m-a zămislit sau dacă sînt al unui al treilea. Și aici să mă ierte cea care m-a născut, că nimănui nu e bine să îi spui minciuni și cu atît mai puțin celui care scrie ; și nici nu vreau să se spună că susțin prostii. Dar femeia care le spune amîndurora că îi iubește, îi înșală pe amîndoi și nu poți avea încredere în ea. Asta, bineînțeles, e valabil pentru femeile nemăritate ; la cele măritate, regula e alta. Ele spun că doi înseamnă unul, unul nici unul și trei o șmecherie. Pentru că, nepunîndu-l la socoteală pe soț, că ăsta-i adevărul, el singur înseamnă nici unul și el cu altul fac unul, și el cu încă doi fac în total trei, cît cei doi ai femeii nemăritate. Așa că, după mintea lor, socoteala e perfectă. Fie cum o fi și să zicem că levantinul e taică-meu ; căci fiindcă ei au zis așa și fiecare o adevărea în sinea lui, nu e bine ca eu să fac recurs contra părților ce au căzut la învoială. Numele lui îl port, așa mă țin și din combinația¹ asta am devenit legitim, prin sfîntă căsătorie, și îmi prinde mult mai bine, decît să zică un fitecine că sînt din flori și copil al nimănui.

Tatăl meu ne iubi atît de mult, după cum vor arăta faptele sale, încît nesocoti prin dragostea aceasta respectul cuvenit gurii lumii, părerii generale, glasului mulțimii, care nu-i spunea altfel decît „madam comandor”² și el răspundea la numele ăsta de parcă ar fi avut acest rang. Fără să țină seama de asta și fără să dea doi bani

¹ În original, *melonada*, sugerind un joc de cuvinte intraductibil bazat pe *melón* „pepene”, cuvînt aflat în diverse zicături și proverbe ca termen de comparație cu căsătoria (cf. B.B.).

² Această poreclă i se dădea fie datorită apucăturilor și aspectului său efeminat, fie pentru că era amantul concubinei comandorului (cf. B.B.).

pe ceva, taică-meu se logodi și se căsători cu ea. Mai vreau să înțelegi că nu a făcut-o fără chibzuință. Fiecare pe-ale lui le știe și mai bine se descurcă cel cuminte în casa lui, decît prostul în casă străină.

În vremea asta, deși proprietatea lui era loc de odihnă, de fapt îi fu loc de pierzanie ; cîștigul mic, paguba mare, cheltuieli multe, atît pentru întreținere cît și pentru petreceri. Asemenea proprietăți sînt doar pentru cei ce mai au altele, bine rînduite și sigure, care să suporte tot greul ; că pentru cei mai mulți oameni nu foarte catolici¹, sînt ca molia ce le roade pînă și sufletul, cariu ce le dă cenușă și cîcută în vas de chihlimbar. Asta pe de o parte ; procesele, dragostea pentru mama și alte cheltuieli care mai veniră, pe de altă parte, tare îi subțiaseră punga, fiind în pragul prăbușirii, cum era de obicei.

Maică-mea era strîngătoare, nu risipea nimic. Cu ceea ce cîștigase în tinerețe și în timpul vieții cavalerului și cu ce adunase la moartea lui, strînsese aproape zece mii de ducăți ca zestre. Cu banii ăștia, sosiți ca un alean, taică-meu își mai veni puțin în fire ; ca o feștilă ațîțată în opaiț cu puțin ulei, începu să lumineze ; cheltui, cumpără un rădvan și o lectică, nu atît pentru că le poftea maică-mea, cît ca să se fălească și să nu se vadă că e la pămînt. Se chivernisea cît mai puțin prost cu puțință. Cîștigurile nu acopereau cheltuielile. Unul cîștigă și ceilalți cheltuie, timpul, la rîndul lui, te încolțește, viața scumpă, afacerile puține și slabe. Bunul cîștigat cîstit se pierde, și cel dobîndit în mod necîstit la fel, odată cu stăpînul. Îl ajunseră păcatele și cred că îl sleiră, pentru că nu-i mai ieși nimic ca lumea și în cinci zile taică-meu se prăpădi de o boală năpraznică.

Cum eram copil cu minte puțină, nu îi simții lipsa, deși aveam mai bine de doisprezece ani. Și cu toate că sărăcisem, casa era plină de lucruri de preț, din care a trebuit să vîndem ca să avem de mîncare cîteva zile. Asta au bun casele celor care au fost bogați, că întotdeauna ceea ce rămîne din ele valorează mai mult decît

¹ În original, *gente no muy descansada*. Pentru sensurile termenului, v. p. 181, nota 1.

toată casa săracului și în orice vreme lasă urme care dau la iveală ce au fost, la fel ca ruinele Romei.

Maică-mea îl regretă mult, pentru că pierdea un soț bun și cinstit. Se văzu fără el, fără avere și la o vîrstă cînd nu-i mai era îngăduit să umble să se roage ca să-și arate darurile, nici să-și recîștige vechea reputație. Și, cu toate că mai era frumoasă, anii o cam consumaseră. Îi cădea prost, după ce fusese curtată de atîția și de atîtea ori, acum să n-o mai facă nimeni, și mai ales cineva care să ne pună pe roate; căci altfel, nici ea n-ar fi acceptat, nici eu nu i-aș fi îngăduit.

Chiar și în privința asta am avut ghinion, pentru că renta viageră pe care ea o reprezenta pentru mine se sfîrși cînd aveam mai mare nevoie. Rău am zis că se sfîrși, căci se prezenta încă bine și nu cred să fi avut cu mult peste patruzeci de ani cînd își puse vâlul de văduvă. De atunci încoaace am cunoscut destule domnișoare mai în vîrstă și care fără să arate așa de bine își spuneau fete și ziceau că de-abia ieșiseră din scutece. Dar maică-mea, deși nu-și arăta vîrsta, cum am spus, era neclintită în hotărîrea ei și mai degrabă ar fi murit de foame decît să coboare o treaptă mai jos ori să facă vreo concesie.

Priviți-mă, deci, lipsit de amîndoi părinții, cu averea tocată și, ce-i mai rău, plin de noblețe, dar fără nimeni folositor în casă care să-mi dea de mîncare. Dinspre partea tatălui, nici Cidul¹ nu mă întrecea, pentru că trecusem pe lîngă cele mai bune hrisoave de noblețe². Dinspre partea mamei, tot atîtea și încă mai multe vechituri din astea dinspre bunici. Aveam mai multe ramuri de altoi decît livezile din Toledo³, după cum am aflat mai

¹ Rodrigo Ruy Díaz de Bivar, zis el Cid Campeador (cca. 1043—1099), personaj semilegendar, viteaz comandant de oști, erou a numeroase creații populare și culte.

² În original, *atravesé la mejor partida de la señoría*. Autorul folosește o metaforă bazată pe jocurile de noroc cu sensul „a miza în afara jocului”. Guzmán afirmă că a jucat cele mai frumoase mize în afara jocului nobleței, adică s-a născut ca bastard al celor mai nobile familii din Genova (cf. B.B.).

³ *Los cigarrales de Toledo*. Livezi și grădini în jurul acestui oraș, cu conace unde cei înstăriți se retrăgeau să se odihnească și să petreacă. Este și titlul unei cunoscute comedii de Tirso de Molina.

tîrziu. Spun, ca fiind un lucru cunoscut, că mamei i-a fost maică-sa model și școală la care a învățat să fie virtuoasă. Și se pare că îi călca pe urme, cu excepția nașterilor, căci bunica avu o fată întru desfătarea ei, iar mama un băiat întru pierzania ei.

Dacă maică-mea se încurcase cu doi, bunică-mea o făcuse cu două duzini. Și, cum se spune, le dădea de mîncare la toți într-o strachină, ca la găini, și îi culca într-un cuib, fără să se ia la hartă între ei ori să fie nevoie să le acopere capul cu o glugă, ca la șoimi. Cu fata asta a încurcat o sută de neamuri, spunînd și jurînd fiecărui tată că era a lui ; și semăna cu toți : cu unul la ochi, cu altul la gură și în alte părți și semne ale corpului, făcîndu-i chiar și alunițe pentru asta ; fără să lipsească și unul cu care semăna la scuipat. Asta era deosebit de bine pentru că cel de față i se adresa întotdeauna cu numele de familie respectiv ; dacă erau doi sau mai mulți, îi spuneau doar pe numele mic. Al mamei era Marcela, cu un *doña*¹ scuturat de praf pus în față, pentru că mai degrabă putea exista casă fără odăi, moară fără piatră și trup fără umbră decît o doamnă fără *doña*. Avea decî cîte nume de familie voia și eu dau mărturie că a încercat s-o ajute cu ce a avut mai bun dîndu-i mamei mai multe nume nobile decît ar fi putut să-i dea blazoane un specialist în heraldică ; rostirea lor era ca o litanie. Înclina cel mai mult spre familia Guzmán² și îi adevări în taină maică-mi că, după părerea ei, după cum îi dicta conștiința, și întru ușurarea ei, ținînd seama de anumite lucruri, ea crede că este fiica unui cavaler, rudă apropiată a ducilor de Medina-Sidonia.

Bunică-mea a știut multe și pînă a murit a avut ce irosi. Și nu e de mirare, pentru că a ajuns la asfințit pe cînd mama pășea pragul zorilor și a avut-o lîngă ea ; așa încît primul pas greșit i-a adus mai bine de patru mii de ducați, de la un peruan bogat care își număra banii cu donița. Întotdeauna a avut o țintă pe care ni-

¹ *Don* și *doña*, termeni de adresare folosiți înaintea prenumelui unor persoane respectabile pe care și le atribuiau deseori cei ce nu aveau dreptul să le poarte, pentru a-și da mai multă importanță.

² Casa de Guzmán, ca și cea de Medina-Sidonia, erau printre cele mai nobile și mai bogate din Sevilla.

ciodată nu a pierdut-o din vedere, nici un creștin nu i-a scăpat fără să-i dea ceea ce i se cuvenea și nici nu i-a plătit diavolului tribut. Dacă s-ar fi întâmplat și cu noi tot așa, răul ar fi fost mai mic ; sau, așa cum m-am născut eu singur, dacă aș mai fi avut o soră, sprijin al mamei, toiaș al bătrînețelor, ajutor în mizeria noastră, port al naufragiilor noastre, am fi dat cu tifla sorții.

Sevilla era foarte potrivită pentru orice afaceri : aici totul se scoate la vânzare și se cumpără, pentru că există negustori pentru orice. Este patria tuturor, izlaz comunal, nod ce nu se poate desface, cîmpie întinsă, glob uriaș, mama orfanilor și mantia păcătoșilor, unde totul e sărăcie și nimeni nu e sărac ; iar dacă nu era Sevilla, atunci era curtea, care este marea ce soarbe totul și unde se varsă toate apele. Doar nu era să fiu eu mai puțin iscusit decît alții. Nu mi-ar fi lipsit ciștigurile, slujbele, comisioanele și alte lucruri onorabile, și cu însușirile mele era ca și cum le-aș fi avut în pungă. Și în cel mai rău caz, nu putea să ne lipsească mîncarea și băutura ca la masa regilor. Omul care are asemenea daruri de zălogit ori de vîndut întotdeauna găsește pe cineva să i le cumpere ori să-i dea cît îi trebuie pentru ele.

Eu am fost un nenorocit, cum ați auzit ; am rămas singur, fără un copac care să-mi țină umbră, cu suferințele pe umeri, cu povară grea, lipsit de puteri, cu obligații multe și cu experiență puțină. Vedeți dar că ar fi drept ca un flăcău ca mine, cu însușiri atît de alese, care ieșeau deja la iveală, să fie prețuit în vreun fel.

Socotii că cel mai bun mijloc pentru a ieși din mizerie era să-mi încerc norocul, părăsindu-mi mama și locul de baștină. Așa făcui ; și ca să nu mă cunoască lumea, nu vrui să mă folosesc de numele tatălui meu ; mi-am luat numele de Guzmán de la mama și Alfarache de la moșia unde am fost zămislit. Așa am pornit în lume, hoinărind de colo-colo, lăsîndu-mă în grija lui Dumnezeu și a oamenilor în care am avut încredere.

Capitolul al III-lea

Cum a plecat Guzmán de acasă într-o vineri după-amiază și ce i s-a întâmplat la un han

Eram un băiat nărauit și răsfățat, crescut la Sevilla, fără asprimea unui tată, cu mamă văduvă — cum ai auzit —, hrănit cu jumări, jimplă, unt și apă de trandafiri, admirat și adorat mai dihai decât un fiu de negustor din Toledo¹ sau tot pe-atita. Nu-mi cădea bine să-mi părăsesc casa, familia și prietenii, pe lângă faptul că e dulce dragostea pentru locul de baștină. Dar n-aveam ce face, eram obligat. Mă încuraja mult dorința de a vedea lumea, de a mă duce în Italia să-mi cunosc neamurile dinspre tată și dinspre mamă.

Plecai, așa cum nu trebuia, pot să spun, târziu și cu piciorul stîng. Crezînd că am dat de leacul fermecat, am pierdut puținul ce-l aveam. Mi se întâmplă ca în povestea cu ciinele și bucata de carne². De-abia ieșisem pe ușă, cînd, fără să mă pot stăpîni, două Niluri îmi țîșniră din ochi, care îmi udară chipul din belșug, lăsîndu-l scaldat în lacrimi. Din cauza asta și pentru că voiam să mîi undeva, nu vedeam nici cerul nici pămîntul pe unde călcam. Cînd ajunsei la San Lázaro³, care e la mică depărtare de oraș, mă așezai pe scară, adică pe treptele care urcă spre acea cuvioasă mănăstire.

Acolo cugetai iarăși la viața mea și la toate întîmplările prin care trecusem. Aș fi vrut să mă întorc, pentru că plecasem nepregătit, fără chibzuință și cu bani

¹ Negustorii din Toledo erau vestiți nu numai pentru bogăția lor, ci și pentru grija cu care își creșteau copiii (cf. B.B.).

² Referire la fabula lui Esop despre ciinele care ținea o bucată de carne în gură și, pe cînd trecea un rîu, văzînd umbra cîrnii reflectată în apă, s-a repezit să o apuce și a pierdut bucata de carne (cf. B.B.).

³ Spitalul San Lázaro pentru leproși, fondat de Alfonso al X-lea el Sabio (1221—1284), rege al Castiliei și al Leonului.

puțini pentru o călătorie atît de lungă ; n-aveam bani nici pentru una scurtă. Și pe lingă toate aceste nenorociri — care, cînd încep, întotdeauna vin grămadă și încilcite ca cireșile — era vineri seară, cam întuneric și nu pusesem nimic în gură nici în timpul după-mesei, nici la cină. Dacă ar fi fost zi de dulce, la ieșirea din oraș chiar de-aș fi fost complet orb m-ar fi călăuzit mirosul spre vreo plăcintărie ; și dacă mi-aș fi cumpărat niște plăcintă cu care să mă țin și să-mi usuc plînsul, răul ar fi fost mai mic.

Atunci începui eu să văd ce înseamnă bunul pierdut și deosebirea dintre flămînd și sătul. Toate necazurile trec cînd ai burta plină ; dacă lipsesc bucatele, toate relele îți cad pe cap și nimic bun nu te ajunge, nici o plăcere nu durează, nici mulțumire de care să te bucuri nu ți se arată ; toți se sfădesc fără pricină, nimeni nu e vinovat, toți dau vina unii pe alții, toți fac planuri și proiecte și toate devin atunci probleme fundamentale și filozofice.

Aveam chef să mănînc și n-aveam ce să bag în gură în afară de apa rece dintr-o fîntînă ce se afla în apropiere. Nu știam ce să fac, nici încotro să mă îndrept. Ceea ce, pe de o parte, îmi dădea îndrăzneală, pe de altă parte, mă făcea temător. Mă zbăteam între frică și nădejde, între ciocan și nicovală. Șovăiam și mă gîndii să mă las în voia Domnului ; intrai în biserică, făcui o rugăciune scurtă, dar nu știu dacă și cucernică ; nu mă lăsară mai mult fiindcă era ora de închidere și de odihnă. Se lăsă noaptea și odată cu ea se duseră și gîndurile mele ; dar nu și rîurile de lacrimi. Adormii așa, plîngînd, acolo afară, pe o bancă de piatră lingă ușa bisericii.

Nu știu cum se face și dacă într-adevăr supărările se spulberă în somn, așa cum se povestește că s-a întîmplat cu munteanul acela care își petrecea soția la groapă, mergînd cu picioarele desculțe și cu surtucul întors cu dosul pe dinafară. Prin locurile acelea casele sînt depărtate și unele la mare distanță de biserică și, trecînd prin fața cîrciumii, văzu că aveau vin alb. Se prefăcu a rămîne în urmă pentru alte lucruri și zise : „Luați-o înainte, domnilor, cu răposata, că vă ajung și eu repede...” Și așa, intră în cîrciumă și dă-i un pahar și încă

unul, se îmbătă și adormi. Când cei ce fuseseră la înmormîntare se întoarseră și îl găsiră întins pe jos, îl strigară. El se trezi și spuse : „Ei fir-ar să fie ! Domnilor, cu iertăciune, dar, pe Dumnezeu din cer, nu există ceva să-ți facă mai multă sete și somn decît necazurile“.

Așa și eu ; era deja sîmbătă și soarele răsărise de aproape două ceasuri, cînd îmi venii din nou în fire. Nu știu dacă m-aș fi trezit atît de devreme, dacă sunetul de dairele, cîntecele și dansurile unor femei care veneau la o nuntă în ziua aceea nu m-ar fi deșteptat. Mă sculai într-un tîrziu, înfometat și somnoros, fără să-mi dau seama unde mă aflu, că încă îmi părea că visez. Când văzui că e adevărat, îmi zisei în sinea mea : „Zarurile sînt aruncate, să m-ajute Dumnezeu !“ Și pornii hotărît la drum ; dar nu știam încotro mă îndrept și nici nu luasem seama la asta.

O apucaii pe drumul care mi se păru mai frumos, ducă unde ar duce. Povestea de atunci îmi amintește de casele și republicile prost cîrmuite, unde picioarele țin loc de cap. Acolo unde mintea și judecata nu slujesc e ca și cum ai topi aur, indiferent ce-o ieși, și apoi ai adora un vițel¹. Mă purtau picioarele. Și eu le urmam, indiferent că mă duceau la bine ori la rău.

Povestea mea îmi păru că seamănă cu cele ce i s-au întîmplat unuia care se dădea drept medic în La Mancha. Nu știa buche și nici nu studiase vreodată. Purta cu el un teanc mare de rețete, unele de siropuri și altele de purgative. Și cînd venea la vreun bolnav, cînd trebuia să-i dea leacurile, băga mîna și scotea o rețetă, spunînd mai înainte în gînd : „Dumnezeu să ți-o dea pe-a bună !“ și i-o dădea pe prima care îi cădea sub mînă. La sîngerări, nu mai ținea seama de venă ori cantitate, ci le făcea așa, din ochi, după cum se nimerea. Și uite așa dădea în gropi.

Aș fi putut deci să-mi spun și eu : „Dumnezeu să ți-o dea pe-a bună !“, căci nu știam pe ce drum merg, nici încotro mă îndrept. Dar așa cum Împăratul divin ne trimite necazurile după cum îi e voia și pentru pricini de el știute, toate numai întru binele nostru, dacă vrem

¹ Aluzie la pasajul biblic : „Luîndu-i din mîinile lor, i-a turnat în tipar și a făcut din ei un vițel turnat...“, *Ieșirea*, 32, 4.

să ne folosim de ele, pentru toate trebuie să-i mulțumim, căci acestea sînt semne că nu-și uită de noi. Pe mine m-au năpădit și m-au urmărit, fără să-mi dea o clipă de răgaz, din momentul cînd am pornit la drum și nu mi-au lipsit niciunde și niciodată. Dar nu erau din cele trimise de Dumnezeu, ci acele pe care mi le căutam eu.

E o deosebire între unele și altele, fiindcă de cele ce ne vin din mîna Domnului, El știe să ne scape și sînt mine de aur fin, giuvaeruri fără preț, acoperite cu un strat subțire de țărînă, pe care le poți descoperi și afla cu puțină trudă. Dar cele pe care oamenii și le pricinuesc datorită năravului și plăcerii lor sînt hapuri amare ascunse în miere, care, înșelîndu-ți ochii cu prefăcută înfățișare de mîncare gustoasă, îți strică și-ți prăpădesc trupul. Sînt pășuni verzi pline de vipere veninoase ; pietre, la prima vedere, nestemate, pline de scorpioni dedesubt ; moarte veșnică ce înșală cu o viață scurtă.

În ziua aceea, obosit să umblu de unul singur două leghe scurte — pentru mine, primele pe care le străbăteam —, îmi păru că am și ajuns la antipozi și că am descoperit o lume nouă, la fel ca vestitul Columb. Ajunsei la un han, asudat, prăfuit, cu tălpile bătătorite, amărît și mai ales mort de foame, cu o foame de lup și burta goală. Să fi fost pe la nămiezi. Cerui de mîncare ; mi se spuse că n-au decît ouă. N-ar fi fost prea rău, dacă ar fi fost ouă, dar nemernica de hangită, fiindcă ouăle, ori de prea multă căldură, ori că vulpea mîncase găina, erau clocite, ca să mai scoată din pagubă, le amestecase cu altele bune. Cu mine însă, nu făcu așa și, pentru ouăle pe care mi le dădu, să-i răsplătească Dumnezeu fapta bună. Mă văzu tinerel, cu caș la gură, cu mutră de puștan și fără experiență. Îi părui un tontălău care se mulțumește cu orice.

Mă întrebă : „De unde ești, băiețș ?“ Îi spusei că din Sevilla. Se apropie de mine și apucîndu-mă ușor de sub bărbie zise : „Și încotro, pușor ?“

Oh, Dumnezeule atotputernic ! Răsuflarea ei grea parcă mă îmbolnăvi de bătrînețe și de toate relele ! Și dacă aș fi avut atunci ceva în stomac, pe loc l-aș fi golit, că mi se întorseseră mațele pe dos.

Îi spusei că merg la curte și îi cerui de mîncare. Mă pofti să mă așez pe o laviță șchioapă și pe alta întinse

o cîrpă murdară, de parcă ar fi curăţat hornul cu ea, cu o solniţă făcută dintr-un fund de ulcior, o strachină cu zeamă de găină numai apă şi o jumătate de pîine de casă mai neagră decît faţa de masă. Pe urmă, îmi aduse într-un blid o omletă care mai degrabă se putea numai cataplasma de ouă.

Toate, pîinea, urciorul, apa, solniţa, sarea, faţa de masă şi gazda erau la fel. Mă simţeam neajutorat, cu stomacul chinuit şi mâţele chiorăindu-mi de goale ce erau. Mîncai totul, la grămadă, ca un porc la jir; cu toate că simţeam de-adevărat cum îmi trozneau între dinţi oscioarele fragede ale nefericiţilor pui, care parcă îmi gîdilau gingiile. La fel de adevărat e că şi gustul era altul, nu era ca acela al ouălor pe care le mîncam de obicei acasă la mama; dar îndepărtai gîndul acesta odată cu foamea şi oboseala, zicîndu-mi că pricina era depărtarea de casă şi că nu toate lucrurile au acelaşi gust şi sint de aceeaşi calitate. Eram în asemenea situaţie, că mă socoteam norocos.

Atît de caracteristic îi e înfometatului să nu se uite la ce mîncîncă, pe cît îi este nevoiaşului să scoată folos din orice. Mîncarea era puţină şi o sfîrşii repede, cu mare plăcere. La pîine mă oprii ceva mai mult. O mîncai cu pauze, pentru că, fiind foarte proastă, trebuia s-o iau cu încetul, înghiţind o îmbucătură după alta, ca să se ducă la vale în stomac într-o anumită rînduială. Incepui cu coaja şi sfîrşii cu miezul care era un fel de scrobeală; dar chiar şi așa, n-am iertat-o deloc şi n-am lăsat nici o firimitură de politeţe furnicilor, mai ceva decît dacă ar fi fost puţină şi bună. Aşa se întîmplă cînd se întîlnesc mîncăii adevăraţi în jurul unui taler cu fructe: se reped întîi la cele mai coapte şi apoi le mîncîncă pe cele verzi, fără să mai lase vreo urmă din ceea ce a fost. Şi-am mîncat jumătate de pîine de casă, cu ghionturi — cum se spune — şi dacă n-ar fi fost prea scumpă, nu mi-aş fi făcut treaba nici cu una întreagă de trei livre, de-ar fi fost să-mi satur ochii.

Era un an secetos şi sărac şi Sevilla suferea în timpul acela¹; de altfel, şi în anii buni o ducea greu, așa că în-

¹ Aluzia ar putea fi o amintire personală a scriitorului. În 1557, cînd Alemán era copil, s-a abătut foametea asupra Sevillei. De altfel, în carte mai apar referiri la foamete (cf. S.G.G.),

chipuiți-vă ce se întâmpla în cei potrivnici. Nu-mi șade bine să adînceșc această chestiune și nici să spun de ce. Eu sînt fiu al acestui oraș ; vreau să tac, pentru că toți sînt la fel, toți se aseamănă, nimeni nu cumpără o funcție publică decît ca să facă speculă, pe față sau în secret. Puțini aruncă atîtea mii de ducați pentru a face bine săracilor, și nu pentru binele propriu ; căci atunci cînd e să dea un sfanț de pomană cercetează totul cu luare-aminte.

Așa s-a întîmplat și cu un consilier comunal, pe care, văzîndu-l un bătrîn din sat că își depășește obligațiile, îi spuse : „Cum, domnule Cutărică ? Țta ți-a fost jurămîntul, cînd te-au primit la primărie, că ai să te îngrijești de burțile săracilor ?“ El răspunse zicînd : „Nu vezi că asta fac ? Doar în fiecare sîmbătă mă duc la măcelărie. Și plătesc din banii mei.“ Dar cumpăra carne pentru propria sa burtă.

În felul acesta se petrec toate lucrurile în orice loc. Fiecare trage spuza pe turta lui și toți trag sforile între ei, astăzi tu, mîine eu, lasă-mă să cumpăr că te las să vinzi ; ei pun mîna pe toate proviziile, ei stabilesc prețurile de parcă ar fi proprietatea lor și vînd la prețul pe care îl vor, pentru că tot ce se cumpără și ce se vinde e al lor.

Eu sînt martor că un consilier comunal dintr-un oraș din cele mai însemnate din Andaluzia și din regatul Granadei care avea vite, nu-și putea vinde laptele iarna, fiindcă toată lumea prefera gogoșile¹. Socotind că pierde mult dacă vine și postul mare și nu găsește o soluție, arată în consiliul municipal că maurii cu gogoșerii² fură statul. Făcu o socoteală amănunțită arătînd că pe ei îi costă o gogoașă ceva mai mult de șase *maravedis* și le stabili prețul la opt, lăsîndu-le un cîștig moderat. Nimeni nu mai vru să facă gogoși, pentru că pierdeau la ele ; în sezonul acela el făcu din lapte unt, smîntînă, brînză dulce și altele, pînă ce veni vremea să trimită vitele la pășunat. Și cînd începuseră să se facă brînză, urcă din nou prețul

¹ Covarrubias, în *Tesoro de la lengua castellana y española* (1611) arată că gogoșile (*buñuelos*) se mîncău de obicei calde și cu miere, mai ales în timpul iernii (cf. S.G.G.).

² Gogoșeriile erau, în mod tradițional, ținute de mauri (cf. B.B.).

la gogoși la doisprezece *maravedis*, cum erau înainte, dar acum era vară și nu mai era vremea lor. Chiar el povestea trășenia asta lăudându-i peste măsură pe cei ce știu să trăiască pe spinarea altora.

Ne-am îndepărtat însă de drum. Să ne întoarcem la el ; nu este bine să dăm vina doar pe funcționarii publici, căci avem între cine o împărți. Să dăm ceva din vină pe furnizori și polițiști, și nu pe toți, ci doar pe unii, adică pe patru din cinci ; care duc țara de ripă, furind de la nevoiași și văduve, înșelându-și superiorii și mințindu-și regele, unii ca să-și sporească avuțiile, ceilalți ca să fie lăsați în pace și să aibă ce lăsa moștenitorilor.

Asta este o chestiune deosebită de cele de care vreau să mă ocup și ar cere o carte întreagă. Acum mă ocup de viața mea și vreau să le las deoparte pe cele ale altora ; nu știu însă dacă voi putea să nu mă ating de ele când mi se ivește asemenea prilej bun ; că nu există om cuminte să nu greșească. Cu atât mai mult cu cât nu trebuie să iei seama la lucruri atât de bine știute. Dintr-un motiv sau altul, totul se acceptă și toți alergăm să ieșim învingători. Dar, vai, cum ne mai înșelăm, căci sîntem, de fapt, învinși, iar cel ce înșală este cel înșelat.

Spuneam deci că Sevilla, pe drept sau pe nedrept — în ce privește belșugul bucatelor și scumpetea lor —, o ducea greu. Și anul acela fu și mai greu, datorită unor neorînduiri ascunse și lăcomiei celor ce trebuiau să dreagă lucrurile și care nu se îngrijeau decît să le fie lor mai bine. Secretul îl știau vreo trei-patru inși, care, fără să se gîndească la urmări, o apucară de la început pe căi greșite și diavolești, aducînd mari pagube statului.

Întotdeauna am văzut pe unde am hoinărit că mulți dintre bogătașii ăștia puternici sînt ca niște balene, care, deschizînd gura lăcomiei, vor să înghită totul pentru ca să le fie casele îmbelșugate, și ciștigurile însutite, fără să-și plece ochii spre copilul orfan, nici urechea la glasul trist al fetei, nici să pună umărul ca să-l ajute pe cel slab, ori să întindă o mînă milostivă celui bolnav și nevoiaș ; mai degrabă, cu glas de bun conducător, cîrmuiește fiecare ca să tragă focul la oala lui cît mai bine. Spun lucruri frumoase și săvîrșesc fapte rele ; fac pe oițele Domnului și le tunde dracul.

Se frământa piine de secară și nu era prea rea. Cei care aveau grâu, își puneau deoparte pentru ei făina cea mai albă și cu restul făceau afaceri. Se făceau brutari. Ardeau pământul cei pe care ar fi trebuit să-i ardă pământul. Nu tăgăduiesc că aceste fapte au fost pedepsite și că mulți oameni buni au văzut că răul e rău; dar la strîmtoare nu te uiți la nimicuri. Pe lângă faptul că turma celor ce făceau răul îi înghesuia pe cei ce le stăteau în cale, pentru că erau săraci și, dacă ești sărac, ajunge, nu-ți mai spun nimic, judecă și singur.

Nu vezi cît sufăr, cum nu m-am putut stăpîni și cum, fără să gîndesc, mi-a fugit pana din mînă? Am simțit împunsătura pîntenilor și m-am sucit spre locul care mă durea. Nu știu cum să mă dezvinovățesc, dacă nu cumva așa ca cei care, mergînd în urma animalelor de povară, dau peste omul ce stă lângă perete, ori îl trîntesc la pămînt și pe urmă spun: „Iertați-mă“. În concluzie, toată piinea era proastă, deși atunci nu mi se păru foarte rea. Mă desfătai mîncînd și mă înveseliți bînd, căci vinurile de pe acele meleaguri sînt excelente.

În felul ăsta îmi redobîndii forțele, iar picioarele, oboșite să-mi tot poarte pîntecele gol și ușor, acum, deși era plin și greu, răbdară la drum. Așa că pornii mai departe, și nu mică îmi era grija să aflu ce-ar fi putut fi sunețul acela de căstaniete scoase de ouă în gura mea. Îmi tot bătui capul cu asta și cu cît mă gîndeam mai tare, cu atît mai multe nenorociri mi se năzăreau și mi se răscolea stomacul; pentru că niciodată n-am bănuir că există lucru mai scîrbos, cînd le-am văzut așa de prost prăjite, în ulei negru, că părea de pe fundul opaițului, tigaia slinoasă și hangîta urduoasă.

Tot frămîntîndu-mi mintea, îmi trecu prin gînd ade-vărul și, cum umblasem o leghe doar cu asta în cap, îmi fu imposibil să mă mai țin. Pentru că îmi veneau pe gît rigieli din stomac în gură, ca femeilor însărcinate, pînă cînd nu-mi mai rămase nimic în trup. Și pînă în ziua de azi mi se pare că-i aud pe bieții puîșori piuindu-mi aici, înăuntru. Și uite așa, mă așezai lângă pîrleazul unei vii, cugetînd la nenorocirile mele și regretînd amarnic plecarea mea nechibzuită, căci întotdeauna tinerii se aruncă în prăpastie cu ochii închiși pentru o plăcere de moment, fără să țină seama ori să privească primejdiile viitoare.

Capitolul al IV-lea

În care Guzmán de Alfarache istorisește ce i-a povestit un cărăuș că i s-a întâmplat hangîței pe la care trecuse în ziua aceea și despre o predică pe care a ascultat-o

Stăteam prostit și gînditor, întins pe jos cu o mîină sub cap, cînd se întîmplă să treacă un cărăuș ce venea cu măgarii fără încărcătură, să aducă vin din satul Cazalla de la Sierra. Văzindu-mă în asemenea hal, băiat tînăr, singur, necăjit, dar arătînd îngrijit, începu — așa cum am crezut atunci despre el — să mă compătimească pentru suferința mea și, întrebîndu-mă ce mi s-a întîmplat, îi povestii ce pățisem la han.

De-abia sfîrșii de povestit cînd îl apucă o atît de ciudată poftă de ris, încît mă rușinai, și chipul meu, care mai înainte avea culoare de mort, mi se aprinse de mînie împotriva lui. Dar cum nu eram pe teren propriu și mă găseam dezarmat într-un pustiu, mă stăpîinii, neputînd să fac ceea ce aș fi vrut ; căci e înțelept cel ce știe să ascundă ceea ce nu se poate îndrepta, făcînd haz de necaz ; iar cînd sfîrșitul nu e sigur trebuie să ai grijă cum începi, căci lumea e de tot felul și onoarea ca sticla. Dacă mă obrăzniceam, poate că mi-ar fi răspuns la fel și, fără șanse de cîștig, aș fi riscat, ba chiar aș fi pierdut în mod sigur. Întrecerile trebuie evitate ; și dacă e neapărat nevoie să-ți încerci puterile, s-o faci cu cei deopotrivă cu tine, iar dacă nu-ți sînt egali, să n-o faci nici cu cei mai slabi, nici cu cei ce te întrec și te zdrobesc. În toate cele răutatea există și-și urmează calea. Dar cu toate că mă înfrinai, nu izbutii să nu-i spun cu mare mînie : „Spune-mi, amice, am cumva o tichie pe cap¹, ori de ce rizi ?“ El nu se mai oprea, de părea că

¹ În spaniolă, *coroza* : un fel de tichie sau coif din carton pe care sînt pictate diferite figuri legate de delictul comis de persoana căreia i se pune în cap în semn de pedeapsă. De obicei, condamnații (șarlatani, vrăjitori, eretici, bigami) erau plimbați

are o mare rezervă de ris după cît zel arăta, cu gura deschisă, lăsîndu-și capul într-o parte și ținîndu-se cu mîinile de burtă ; nu se mai putea ține pe măgar și parcă sta să cadă jos. De trei-patru ori încercă să răspundă și nu putu ; mereu o lua iarăși de la început, și se zguduia din tot corpul.

Dădu Domnul și, la o bună bucată de vreme după ce se potoli nițel acel puhoi — cu nimic mai prejos decît cele ale riului Tajo —, cu greu, de-abia vorbind, întrerupîndu-se, îmi spuse : „Flăcăule, nu rîd de pățania dumitale, nici nu mă bucur de nenorocirea dumitale ; rîd de ce i s-a întîmplat femeii ăleia acum mai puțin de două ceasuri. Ai întîlnit, din întîmplare, doi tineri, ce păreau soldați, unul îmbrăcat în straie de culoare verzuie împestrîtată și celălalt în postav cenușiu, cu un pieptar alb, cu spintecături ?“

„Doi oameni care arătau așa — răspunsei — dacă îmi aduc bine aminte, erau la han cînd am plecat eu ; tocmai veniseră și ceruseră de mîncare.“ „Ei — spuse cărăușul — ăștia sînt cei care te-au răzbunat și eu rîd de renghiul pe care i l-au jucat hangîței. Dacă ai drum încolo, urcă-te pe unul din măgarii ăștia și-o să-ți spun ce s-a întîmplat...“

Eu îi mulțumii, după cum se cade, înapoindu-i vorbele bune, care îmi păsură a fi destulă plată, căci faptele bune se plătesc cu vorbe bune, cînd nu există altă monedă și datornicul e sărac.

Și așa, deși călăream prost, samarul îmi păru o lectică, o litieră sau o caleașcă cu patru cai ; pentru că sprijinul la nevoie, chiar dacă e puțin, ajută mult, și un fleac contează nespus. E ca o pietricică aruncată în apă limpede, care face cercuri multe și mari și e mai de prețuit atunci cînd vine la momentul potrivit ; deși întotdeauna pică bine și niciodată nu vine prea tîrziu. Văzui cerul senin. Cărăușul mi se năzări a fi un heruvim ; chipul lui îmi păru asemeni chipului dorit al doctorului în ochii suferindului. Zic dorit, pentru că, așa cum probabil ai auzit spunîndu-se, medicul are trei chipuri : de om, cînd îl vedem și nu avem nevoie de el ; de înger,

pe străzi cu acest coif în cap, spre hazul locuitorilor din orașul respectiv.

cînd avem nevoie de el ; și de diavol cînd se sfîrșesc deodată boala și punga, iar el, ca să-și facă interesul, stăruie cu vizitele, cum i s-a întîmplat unui cavaler din Madrid care, chemînd un medic pentru că era bolnav, îi dădea un scud la fiecare vizită. Boala sfîrși, dar medicul nu sfîrșea cu vizitele. Cavalerul, văzînd că e sănătos și că acela se încapățîna să vină să-l consulte, într-o dimineată se sculă și se duse la biserică. Cînd veni medicul și nu-l găsi acasă, întrebă unde se dusesese. Se găsi un slujitor prost — că ăștia întotdeauna prisosesc cînd e să facă un pocinog și nu găsești unul să facă un lucru bun — care îi spuse unde se ținea liturghia. Domnul doctor, dînd pîteni în grabă catircei, sosi acolo și, căutîndu-l, dădu peste el și-i spuse : „Cum de ați făcut asemenea exces, Înălțimea Voastră, să ieșiți din casă fără incuviințarea mea ?“ Cavalerul, care înțelese unde bătea și văzînd că nu mai avea nevoie de el, băgă mîna în pungă, scoase un scud și zise : „Poftim, domnule doctor, că pe onoarea mea de cavaler, cu Înălțimea Voastră, nu mai am unde să mă ascund“. Vedeți, dară, pînă unde merge lăcomia unui doctor prost și tăria unui suflet de hidalgo, nobil.

Îmi luai măgarul și, ajutîndu-mă el să mă aburc, încălecai. Începurăm să mergem și, după puțin drum, imediat, la nici o sută de pași, chiar lingă barieră, văzurăm așezați doi popi așteptînd pe cineva să-i ia călare pînă la Cazalla. Erau de acolo și veniseră cu un proces la Sevilla. Înfățișarea și chipul lor arătau că duc o viață cumpătată și în sărăcie. Vorbeau îngrijit, și unul avea pînă în treizeci și șase de ani, iar celălalt, peste cincizeci. Îl opriră pe căraș, se înțeleseră cu el și, făcînd ca mine, încălecară fiecare pe cîte un măgar și ne văzurăm de drum.

Bunul om rîdea încă atît de tare, că de-abia își putea continua povestirea, și dădea drumul unui hohot după fiecare vorbă, ca la impozitul pe case, la fiecare cinci sute, o pereche de găini¹, de trei ori mai mult rîset decît vorbă.

¹ Este vorba de un impozit ce se plătea pentru locuințe pe viață, deseori în produse, în ciuda legilor repetate, care interziceau acest lucru, stipulînd plata impozitului exclusiv în bani,

Pentru mine, fiecare întârziere era o nouă rană. Căci cine vrea să afle un lucru, ar dori ca vorbele să se îmbulzească unele în altele ca să iasă deodată și iute din gură. Mare era nerăbdarea ce mă cuprinsese și dorința de a ști pățania. Plezneam s-o aud. Speram că după asemenea pregătire urmează ceva grozav. Îmi închipuiam că focul cerului mistuise casa și tot ce se afla în ea sau că tinerii au pus foc hanului și hangița a ars de vie, sau că cel puțin — și asta era cea mai ieftină pedeapsă —, atârnată de picioare de un măslin, i-au tras o mie de bice, lăsînd-o fără suflare ; căci risul nu promitea mai puțin. Deși, dacă eu aș fi fost socotit la cap, n-ar fi trebuit să mă aștept, nici să-mi închipui lucruri bune de la unul care rîdea atît de nestăpînit. Pentru că pînă și risul cumpătat arată, într-un fel, ușurință ; risul mult, nechibzuință, minte puțină și îngîmfare ; iar cel nestăpînit e risul nebunilor de legat, chiar dacă își are un rost.

Domnul vru ca muntele să nască un șoarece ¹. Într-un cuvînt, ne povesti, cu mii de poticneli și ocolișuri că, oprindu-se să bea oleacă de vin și să-și aștepte un tovarăș pe care îl lăsase în urmă, văzu că hangița avea într-un blid o omletă din șase ouă, trei stricate și celelalte nu tocmai, pe care a pus-o înaintea flăcăilor, iar aceștia, dînd s-o împartă, li se păru că e cam tare, rupîndu-se bucată cu bucată. Se uitară să vadă care ar fi putut fi cauza, pentru că de la început nu le mirosi a bine. Nu întîrziară mult în a descoperi adevărul, pentru că era atît de vădit, că oricărui om, în afară de mine, i-ar fi pierit pofta doar văzînd despre ce e vorba. Dar eu, puștan fiind, am trecut peste asta. Cei doi, mai pricepuți și umblați, cercetară omleta cu atenție și găsiră trei bucățele ca niște căpșoare neîmplinite și cum aveau cioculețele ceva mai tărișoare, își risipiră îndoiala, cînd

pentru a se evita abuzurile greu de controlat cînd încasările se făceau în produse. Probabil că fraza *con cada quinientos un par de gallinas* (la fiecare cinci sute, a pereche de găini) arată care era echivalentul a cinci sute de *maravedís* la Sevilla în vremea lui Alemán, la plata acestui impozit (cf. S.G.G.).

¹ Cf. Horațiu, *Arta poetică* : „partuvient montes nascetur ridiculus mus“ (cf. B.B.).

apucind unul între degete și vrînd să-l deschidă, grăi cu propria-i gură deși era mort și spuse cinstit al cui era. Și-atunci acoperiră blidul cu altul și se sfătuiră în taină.

Omul meu nu înțelese ce se întîmplă, deși pe urmă totul i-a fost clar. Pentru că, mai apoi, unul zise : „Hangiță, ce ne mai dai de mîncare ?” Cu puțin timp înainte, de față cu ei, cumpărase un biban. Îl pusese pe jos ca să-l curețe de solzi. Le răspunse : „Cîteva felii din ăsta, că altceva n-am”. Îi ziseră : „Femeie, prăjește-ne de îndată două bucăți, că vrem să plecăm și, de-i vrea, socotește cît vrei să cîștigi și îl luăm pe tot cu noi”. Ea le spuse că, tăiat felii, fiecare bucată face un *real*, nici o para mai puțin. Ei, că nu, că e de-ajuns dacă scoate un *real* cîștig. Se învoiră la doi *reali*. Căci rău-platnicul nici nu numără cît primește, nici nu refuză ceea ce i se dă.

Ei îi părea rău să le dea peștele ; deși cîștigul de doi *reali* la patru, doar o clipă cît simți că nu l-ar avea în punga, o convinse. Îl tăie felii, le prăji două, pe care le mîncară și restul îl puseră într-un ștergar de pe masă și nemulțumiți după ce se îndestulaseră, în loc să facă socoteala și să plătească, îi plătiră fără socoteală ; unul din tineri, luînd omleta în mîna dreaptă porni spre bătrîna care spinteca pîntecele unei oi moarte de slăbiciune și cu o forță nemaipomenită i-o trînti în față, frecînd-o pe ochi cu ea. Orbită de durere, țipa ca din gură de șarpe, fără să îndrăznească să deschidă ochii. Iar celălalt, făcîndu-se că îl dojenește pentru prostia aceea, îi azvîrli în față un pumn de cenușă fierbinte. Și apoi, ieșiră pe ușă, spunînd : „Babă tilhăroaică, așa e plătit cel ce înșală”. Ea rămase acolo, fără dinți, cu gura căscată, cu ochii adînciți în orbite, lătoasă și slinoasă. Era toată plină de cenușă, ca un barbut de pus la tigaie, cu o mutră atît de caraghioasă de neom, că nu-și putea ține rîsul cînd își amintea de ea și de poveste.

Cu asta își încheie povestea, zicînd că avea de ce să rîdă pentru tot restul zilelor.

— Și eu de ce să plîng — îi răspunsei — pentru restul zilelor mele, pentru că n-am făcut la fel și am așteptat să mă răzbune mîna străină ; dar jur că, dacă mai trăiesc, o să mi-o plătească în așa fel, că o să-și amintească de băiatul cu ouăle.

Popii condamnară fapta, dezaprobindu-mă că mă căiesc pentru că n-am făcut un rău. Se întoarseră spre mine și cel mai în vîrstă dintre ei spuse : „Sîngele tînr vă îndeamnă să spuneți ceea ce noblețea dumneavoastră mi-ar mărturisi repede că socotește asta o faptă rea, și trag nădejde că Dumnezeu vă va lumina astfel încît să vă căiți acum de cele spuse și să vă purtați mai bine în viitor.

Spune Sfînta Evanghelie cea după Matei cetire, în capitolul al cincilea, și cea după Luca în al șaselea : «Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi»¹. Țineți seama, în primul rînd, că nu spune faceți bine celor care vă fac rău, ci celor care vă urăsc ; deoa-rece, chiar dacă vrăjmașul vă urăște, cu neputință îi e să vă facă rău, dacă voi nu doriți. Pentru că, așa cum e adevăr de netăgăduit că vom avea drept bunuri adevărate pe cele ce durează o veșnicie și cele ce miine ne pot lipsi, cum lipsesc, mai degrabă se pot numi rele, căci rău ne folosim de ele, încrezîndu-ne cu pierzanie în ele și așa pierzîndu-le, tot astfel le zicem dușmanilor prieteni și prietenilor adevărați dușmani, ținînd seama de ceea ce ni se întîmplă după urma unora sau altora. Căci de la vrăjmași purcede tot binele adevărat și de la prieteni răul sigur.

Bine vedem că cel mai mare folos pe care îl putem avea de la cel mai credincios prieten pe lumea asta este să ne facă un bine fie dîndu-ne ce are din averea lui, fie petrecîndu-și viața în lucruri ce ne sînt nouă pe plac, fie punîndu-și în joc onoarea pentru a noastră. Și nu e nimeni să facă una sau alta din acestea ori sînt atît de puțini, încît mă îndoiesc că am putea da drept pildă pe cineva în zilele noastre. Dar chiar așa fiind și făcînd toate astea, prietenul e mult mai puțin decît un punct geometric, dacă în ceea ce nu este pot exista plusuri și minusuri. Pentru că și dacă îmi dă tot ce are, e prea puțin ca să mă scape de iad. Și pe urmă, averile nu se cheltuiesc cu cei virtuoși, ci cu alții care te ajută să

¹ „Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc...“, *Matei*, 5, 44.

„Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi“, *Luca*, 6, 27.

păcătuiești și pe ăștia îi ții de prieteni și lor le dai parale. Dacă și-ar pierde viața pentru mine, nu mi-o lungeste în felul ăsta pe a mea nici un minut ; dacă și-ar irosi și și-ar păta onoarea, zic că altă onoare nu este decât aceea de a-l sluji pe Dumnezeu și toate celelalte sînt false și vătămătoare. Așa încît, orice mi-ar da prietenul, fiind vremelnice, e nefolositor, zadarnic și fără rost.

Dar vrăjmașul e tot numai miez ; tot ce îmi vine de la el îmi este de folos, dacă vreau să profit de asta. Căci dacă el nu mă iubește, eu îl iubesc, și Dumnezeu mă va iubi pentru asta. Dacă îi iert ocara neînsemnată, eu sînt cel iertat și mi se șterg păcate fără număr. Dacă mă blestemă, îl binecuvîntez. Blestemele lui nu mă pot vătăma, iar prin binecuvîntările mele primesc binecuvîntarea : «Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu»¹. Astfel că vrăjmașul meu cu gîndurile, vorbele și faptele lui, le face pe ale mele să fie bune și adevărate.

Ia gîndiți-vă, care este cauza unei minuni atît de mari și forța unei asemenea virtuți ? Vă voi spune eu : așa poruncește Domnul, aceasta este voința și porunca Lui anume. Și dacă trebuie împlinită porunca principilor pămîntești, nu încape vorbă că trebuie împlinită cu mult mai virtuos cea a Împăratului ceresc, în fața căruia se închină toate capetele încoronate din cer și de pe pămînt. Și acea vorbă : «Poruncesc» este mierea ce îndulcește porunca. E ca atunci cînd medicii îi spun bolnavului să mănînce flori de portocal, nuci verzi, coajă de portocală, miez de chitră și rădăcină de tătăneasă. El ce-o să spună ? «Ei, domnule, nu-mi dați asemenea lucruri, că nici un trup sănătos și în putere nu le-ar suporta.» Și ca să le poată înghiți și să-i fie pe plac, aceste leacuri sînt pregătite și glasate în așa fel, încît ceea ce era greu de mîncat, zahărul îl face gustos și dulce.

La fel se întîmplă și cu mierea vorbelor lui Dumnezeu : «Poruncesc să-i iubiți pe vrăjmașii voștri». Aceasta e o zaharicală făcută din același aluat care mai înainte avea gust rău ; tot astfel, despre cele de care mai silă îi e trupului nostru cele ce se pun de-a curmezișul și îneacă în fiere lăcomia noastră, cu amăreala lor, o să spună spiritul : acestea sînt muiate în miere, gustoase și dulci,

¹ Matei, 25, 34.

pentru că Mîntuitorul nostru Cristos așa poruncește. Și dacă voi fi pălmuit pe un obraz, îl voi întinde și pe celălalt ; asta înseamnă onoarea, să respecti cu sfințenie poruncile celor mai mari și să nu le încalci.

Un general îi ordonă unui căpitan să se așeze într-o trecătoare fortificată, prin care urma să vină dușmanul, de unde ar fi putut să-l ucidă și să-l învingă, dacă voia ; dar îi spune : ai grijă însă, că trebuie, și asta mi-e voința, să nu-l lovești cînd va trece pe acolo, chiar dacă o să-ți dea prilejul și o să te aștepte s-o faci. Și cînd dușmanul va să treacă, făcînd pe grozavul și ocărîndu-l pe căpitan, zicîndu-i laș, îl va jigni oare în vreun fel ? Nu, bineînțeles ; mai curînd trebuie să ridă de el însuși, ca de un infumurat pe care celălalt l-ar putea distruge cu ușurință, dar nu o face ca să respecte ordinul ce l-a primit. Iar dacă l-ar încălca, rău ar face și nu și-ar respecta datoria, merițînd să fie pedepsit. Căci, există pricină pentru a nu respecta cu grijă poruncile Domnului ? De ce să le încălcăm ? De vreme ce căpitanul pentru solda lui, chiar de ar cîștiga mai mult aventurîndu-se, este corect pentru o vorbă de laudă, de ce să nu fim și noi, cărora ni se aduc pentru asta laudele cerești ?

Cu atît mai mult cu cît chiar cel ce a făcut legea i s-a supus primul, suferind de pe urma mîinii nelegiuite a slujitorului acea palmă grea pe preasfîntul său chip, fără ca pentru asta să-i răspundă urît ori cu minie. Dacă însuși Dumnezeu nostru suferă așa ceva, omul cel bicisnic de ce se răzvrătește și se umflă în pene ? Și pentru o singură vorbă, plin de supărare, scoate spada, căutînd printre păgîni, ca și cum ar fi unul dintre ei, un loc unde să lupte, mai bine zis unde să cadă în mîinile diavolului, vrăjmașul său, fugind de cele ale Creatorului, despre care știm că aflîndu-se în pragul plecării, încheindu-și testamentul, pironit pe cruce, cu trupul sfîrtecat și cu carnea sfîșiată, chinuit și însîngerat, de la tălpile picioarelor pînă la părul din cap năclăit în neprețuitu-i sînge, închegat și scorțos ca o pîslă, datorită rănilor neîndurătoare ale cununei de spini, vrînd să-și ia rămas bun de la mama și ucenicii săi, printre ultimele vorbe, ca cea din urmă dorință, cea mai arzătoare, în clipa celei mai adînci agonii, cînd sufletul stătea să i se smulgă din tru-

pu-i divin, i-a cerut Părintelui Etern iertare pentru cei ce i-au făcut aceasta.

La fel a făcut Sfântul Cristofor care, primind o palmă zdravănă, își aminti de cea primită de învățătorul lui și zise : dacă nu aş fi creștin, m-aş răzbuna. După răzbu-nare ești îndepărtat însă dintre fiii sfintei noastre bise-rici. O altă palmă primi Sfântul Bernard, de față cu mo-nahii săi și aceștia, vrînd să-l răzbune, el îi dojeni spu-nînd : «Nu-i stă bine să răzbune ocări străine cel ce în fiecare zi cere iertare pentru greșelile sale». Sfântul Ște-fan, pe cînd era bătut cu pietre, nu suferi din cauza lovi-turilor sălbatice ce îi luau viața, ci fiindcă vedea cum slujitorii cei cruzi își pierdeau sufletele și, milostivin-du-se de ei, îi ceru lui Dumnezeu, cu tristețea morții, iertare pentru dușmanii lui, îndeosebi pentru Saul, care, înșelat și zelos în legea lui, credea că e un merit să pă-zească pelerinele și hainele călăilor, pentru ca aceștia, liberi în mișcări, să-l rănească și mai tare.

Și atîta se rugă, încît îl aduse la credința cea dreaptă pe slăvitul apostol Sfântul Pavel. Care, ca un înțelept doctor, cunoscînd temeinic doctrina creștină, văzînd cît e de importantă și obligatorie aceasta pentru mîntuirea noastră, ne spune : «Să uităm minia și să nu ne prindă noaptea așa. Binecuvîntați pe cei ce vă prigonesc ; bine-cuvîntați-i și nu-i blestemați ¹ ; dacă vrăjmașul este flă-mînd, dă-i de mîncare ; dacă îi este sete, dă-i să bea ² ; căci de nu vei face astfel, cu aceeași măsură veți fi măsurați și după cum vei ierta, vei fi iertat». Iar aposto-lul Iacov zice : «Căci judecata este fără milă pentru cel care n-a dovedit milă» ³.

Foarte cu frica Domnului și hotărît să apere această învățătură divină era Constantin cel Mare, care, aflînd că dușmanii săi, ca să-l facă de ocară, să-l batjocorească și să-și ridă de el, dăduseră cu pietre în portretul său, lovindu-i capul și chipul, fu atît de modest încît, neluînd în seamă jignirea, se pipăi cu mîinile prin toate părțile trupului zicînd : «Unde sînt loviturile ? Unde sînt rănile ? Nu simt și nu mă doare nimic din cîte ați spus că mi-au

¹ *Epistola către Romani a Sfîntului Apostol Pavel*, 12, 14.

² *Ibid.*, 12, 20.

³ *Epistola sobornicească a Sfîntului Apostol Iacov*, 2, 13.

făcut.» Dînd de înțeles că nu există jignire adevărată decît pentru cel care o socotește astfel.

Pe lîngă toate acestea nu trebuie să înțelegeți că cime vă ocărăște scapă de pedeapsă, chiar dacă voi nu vă răzbunați și îl iertați dinspre partea voastră; căci jignirea pe care v-a adus-o, a adus-o și Domnului, ai căruia sînteți și unul și celălalt. El e stăpînul acestei averi; căci de insultîți pe cineva în palatul unui domnitor ori la curtea lui, îl insultați totodată și pe seniorul acesteia. Și nu e de-ajuns iertarea celui jignit ca să fii iertat cu totul, pentru că prin faptă lipsită de judecată ori printr-o jignire, ai insultat legile acelui principe și i-ai batjocorit casa ori ținutul. Așa glăsuiește Domnul: «A Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti»¹. Și vai celui amenințat, căci de va fi pedepsit de mîna Domnului, mai bine nu s-ar fi născut. Așa că niciodată să nu plătiți răul cu rău, dacă nu vreți să aveți parte de rău. Pe lîngă aceasta, veți fi răsplătiți și vă veți răsplăti voi înșivă, căci imitîndu-l pe cel ce vă poruncește, veți fi întru chiparea lui. Lăsați deci să se dezlănțuie minia celor ce vă prigonesc, ca să vă puteți mîntui. Mulțumiți-le pentru ocări și veți avea parte de slavă și pace.“

Tare aș fi vrut să-mi rămînă în minte buna învățatură pe care o auzii cu acest prilej, ca să o pot repeta aici, pentru că toată pogora din ceruri, prea înțeleaptă Sfîntă Scriptură. De atunci mi-am propus să mă folosesc cu adevărat de ea. Și dacă stai să te gîndești bine, popa grăit-a foarte cuminte. Ce răzbunare e mai mare, decît aceea de a te fi putut răzbuna? Ce lucru mai josnic decît răzbunarea, de vreme ce e o patimă a nedreptății? Și oare există altceva mai urît în ochii lui Dumnezeu și ai oamenilor, cînd este dată doar fiarelor sălbatice? Răzbunarea e lașitate și faptă muierească; iertarea e slăvită victorie. Răzbunătorul devine acuzat, deși poate fi un reclamant care iartă. Ce îndrăzneală mai mare ca aceea a ființei omenesti care vrea să uzurpe îndatoririle Creatorului său, cheltuind o avere care nu-i a lui și punînd mîna pe ea ca pe lucrul propriu? Dacă tu nu îți aparții și nici nu ai în tine un lucru al tău, ce îți răpește cel ce

¹ *Epistola către Romani a Sfîntului Apostol Pavel*, 12, 19; *Epistola către Evrei a Sfîntului Apostol Pavel*, 10, 30; *Deuteronomul*, 32, 35.

te insultă ? Aceste fapte îl privesc pe stăpînul tău, care e Dumnezeu ; lasă-i lui răzbunarea, și Domnul, stăpînul nostru, o va trimite asupra celor răi mai devreme ori mai tîrziu. Și nu poate fi tîrziu nimic din ceea ce are un țel. Este faptă nepermisă, neobrăzată și fără de rușine să-i iei răzbunarea din mînă. Iar cînd vei fi satisfăcut, spune-mi : ce lucru e mai nobil decît să faci bine ? Și ce bine mai mare există decît să nu faci rău ? Unul singur, și anume, să faci bine celui ce nu îți face bine și te prigonește, așa cum ni s-a poruncit și cum avem obligația să o facem. A răsplăti răul cu rău este treaba satanei ; a face bine celui ce îți face bine e datoria firească a oamenilor. Pînă și fiarele știu asta și nu se năpustesc asupra celui ce nu le urmărește. Să faci bine și să te porți bine cu cel ce îți face rău este o faptă supranaturală, scară divină spre preaslăvita veșnicie, cheie măiastră ce deschide porțile cerului, fericită odihnă a sufletului și pace a trupului.

Răzbunarea înseamnă viață fără odihnă, una cere alta și toate cer moartea. Nu e nebun acela care își viră pumnalul în piept pentru că îl strînge haina ? Ce altceva e răzbunarea decît faptul de a ne face nouă înșine rău, făcînd rău ? Să ne scoatem ambii ochi ca să rămîna celălalt chior ? Să scuipăm în sus ca să ne cadă scuipatul în cap ? Admirabil a gîndit Seneca în forum, atunci cînd un dușman îi dădu un picior și toți îl îndemnară să se judece cu el la tribunal, iar el spuse rîzînd : „Nu vă dați seama că ar fi o nebunie să dai un măgar în judecată ?”¹ Ca și cum ar fi zis : cu lovitura aceea și-a răzbunat dușmănia ca un animal și eu ca om îl disprețuiesc.

Există mai mare bestialitate decît să faci rău ? Și noblețe care să se compare cu disprețuirea lui ? Fiind odată înjurat, ducele de Orléans după ce ajunsese rege al Franței² fu sfătuit să se răzbune pentru ocara sufe-

¹ Anecdota e povestită de Plutarh în *Scrieri morale*, dar în legătură cu Socrate, și mai tîrziu de Diogene Laertiu în *Despre viețile și doctrinele filozofilor* (cf. B.B.).

² Anecdota este pusă pe seama regelui Ludovic al XII-lea al Franței (1462—1515) și era foarte răspîdită în epocă (Cf. B Castiglione, *El cortesano*, traducere de Boscán, Madrid, 1873, cartea a II-a, VI, p. 240 ; L. Guicciardi, *Ore di ricreazione*, ediție îngrijită de G. Fabris, Modena, 1924, p. 95) (cf. B.B., S.G.G.).

rită — căci putea să o facă —, dar întorcându-se spre cel ce îi dăduse sfatul, zise : „Nu se cade ca regele Franței să răzbune ocările suferite de ducele de Orléans“. Dacă faptul de a te înfringe pe tine însuși e socotit a fi o mare victorie, atunci, de ce cînd ne învingem pornirile, mîniile și ranchiuna, nu dobîndim laurii, căci pe lîngă răsplata promisă în ceruri, chiar pe lumea aceasta îndepărtăm astfel multe rele ce aduc moartea, știrbesc onoarea zadarnică și irosesc averile ?

Ah ! Dumnezeuule milostiv ! Dacă eu aș fi fost un om bun, cum ar fi trebuit să-mi ajungă cele spuse de acel popă de treabă ! Dar le-am uitat odată cu tinerețea, s-a pierdut acea comoară, a fost ca boabele de grîu căzute lîngă drum¹.

Cu înțeleptele lui vorbe și învățăături ne trecurăm vremea pînă la Cantillana, unde sosirăm aproape la apusul soarelui, cu o poftă grozavă de mîncare, iar tovarășul meu de drum, dorind să-și aștepte prietenul. Dar acesta nu veni. Popii se despărțiră de noi, ducîndu-se acasă la un prieten, iar noi spre hanul nostru.

¹ Cf. *Matei*, 13, 3—9 ; *Marcu*, 4, 4—20 ; *Luca*, 8, 4—15.

Capitolul al V-lea

Despre ce i s-a întâmplat lui Guzmán de Alfarache
la Cantillana cu un hangiu

De îndată ce ne despărțirăm de tovarășii noștri, îl întrebai pe al meu unde o să mergem. El îmi spuse : „Am eu un cunoscut, are un han bun și e filotim“.

Mă duse la hanul celui mai mare pungaș din ținut, unde nu puține lucruri mi se întâmplară demne să ți le povestesc ca să-ți treacă vremea și unde am dat din lac în puț, fugind de dracu' și dînd peste tată-su.

Hangiul nostru avea un măgar zdravăn și o iepușoară de Galicia pentru treburile casei. Și de vreme ce nici bărbații la restriște nu se uită la frumusețe, vîrstă ori straie și se mulțumesc cu oricine, doar fustă să poarte, chiar dacă e chelboasă, nu e de mirare că și cu animalele se întâmplă la fel. Măgarul și iapa erau întotdeauna împreună în staul, la iesle, la pășunat și stăpînul nu avea prea multă grijă să-i țină priponiți ; mai curînd îi lăsa liberi înadins ca să le ajute la recapitularea lecțiilor pe celelalte dobitoace ale oaspeților. Așa se făcu de rămasă iapa grea din această tovarășie.

În Andaluzia există o lege aspră care nu îngăduie împerechere ori amestec asemănător și stabilește foarte mari pedepse pentru asemenea faptă¹. Și cum, iepușoara, cînd îi veni sorocul, făcă un mic catîr, hangiul voi să-l crească și să se folosească de el. Cîteva zile îl ținu ascuns, cu mare băgare de seamă ; dar văzînd că nu e cu putință să nu se afle, ca să nu le dea prilej de răzbunare dușmanilor săi, cu teama de pagubă și lăcomia cîștigului, hotărî ca în vinerea aceea, noaptea, să-l taie.

¹ Pentru păstrarea purității rasei cabaline, regii Enrique al III-lea, Enrique al IV-lea, Fernando de Aragón și Isabel de Castilia au decretat legi care interziceau încrucișările în Andaluzia, în Murcia și în toate ținuturile aflate la sud de Tajo (cf. S.G.G.).

Tăie carnea în bucăți, le dădu sare și mirodenii și pregăti pentru ziua de simbătă măruntaiele, ficatul, limba și creierul. Noi — cum zisei — sosirăm devreme, căci cine se scoală de dimineață departe ajunge, găsește ce să mănânce și un pat în care să se culce. Tovarășul meu își duse dobitoacele la adăpost, după ce le scoase samarele. Eu ajunsei atît de zdrobit încît, lungindu-mă pe jos, nu mă mai putui mișca multă vreme.

Eram cu picioarele înghețate, cu tălpile umflate de atîta umblat cu ele atîrnate și fără scări, cu bucle bătute, cu ventrele în suferință de-mi părea că-mi trec junghere prin ele, mă simțeam ca bătut și mai ales înformat. După ce își adăposti dobitoacele, tovarășul meu veni spre mine și-i spusei: „N-ar fi bine să mîncăm, amice?” Răspunse că i se părea foarte înțelept, căci era vremea și pentru că a doua zi voia să plece în zori, să ajungă devreme la Cazalla și să încarce. Îl întrebaram pe hangiu dacă are ce să ne dea de mîncare. Ne răspunse că da și încă pe cînte.

Omul era gălăgios, iute, vesel și vorbăreț și mai ales mare potlogar. Mă înșelă; văzîndu-l atît de simpatic, cum nu-l cunoșteam dinainte, îmi făcu impresie bună și îmi bucură sufletul zicînd că totul e orînduit cum se cuvine. Începui, în sinea mea, să aduc mii de mulțumiri Domnului, blagoslovindu-i numele binecuvîntat, pentru că după muncă a dat odihna, pentru boală leacul, după furtună vreme bună, după întristare desfătare și după un prînz prost o cină bună.

Nu știu dacă să vă istorisesc vorba proastă spusă de un țaran pe care l-am cunoscut în Olías, un sat de lîngă Toledo. O să v-o spun pentru că nu e scandaloasă și a rostit-o un suflet simplu și un creștin, cîstit. Împreună cu alții juca o partidă de *primera* și cum al treilea aruncase cărțile, al doilea zise: „Am *primera*, binecuvîntat fie Dumnezeu, că am cîștigat mîna asta”. Țăranul, cum tocmai se uita la cărțile lui, văzu că sînt toate de aceeași culoare și zise pe loc: „Nu prea binecuvîntat că eu am culoare”. Dacă asemenea prostie se poate povesti, aici e locul potrivit, date fiind cele ce mi s-au întîmplat.

Tovarășul meu întrebă: „Ei, ce mîncare ne dai?” Potlogarul îi răspunse: „Ieri am tăiat o vițelușă fru-

moasă pentru că maică-sa era slabă și n-aveam nutreț din pricina secetei de anul ăsta, așa că am tăiat-o la opt zile după ce a fătat-o. Am pregătit măruntaiele, așa că porunciți ce poftiți." După care, dădu un chiot de bucurie și făcu o piruetă cu un picior în aer, ceea ce mă mai înveseli puțin și simții multă mulțumire și mă înduioșai numai auzindu-l că are măruntaie de vițică. Și alungînd oboseala, cu chipul înveselit îi spusei: „Hangiule, adu tot ce dorești“.

De îndată întinse o față de masă curată și puse pe masă pîinea, nu atît de rea ca cea de data trecută, un vin foarte bun, un castron cu salată proaspătă, care pentru niște mațe atît de goale ca ale mele nu era prea bine venită și aș fi iertat-o pentru o bucată de burtă ori de picior de vițică; dar nu mă supără; pentru că începutul înșela orice judecată cuminte, îmbătînd gustul oricărui om înfometat.

Bine zice toscanul cînd ne sfătuiește să nu ne încredem în promisiunile femeilor, marinarilor și hangiilor mai mult decît în ale celor ce se laudă pe ei înșiși; pentru că de obicei, în cea mai mare parte, de regulă toți mint. După salată aduse niște farfurioare, fiecare cu un pic de ficat prăjit. Zic un pic, căci se temea să ne dea mai mult, fiindcă de-ar fi fost din belșug, potolită foamea, i-ar fi fost ușor burții sătule să-și dea seama de înșelătorie. Așa însă, procedînd cu tact, privea cu bucurie cum mîncăm și ne stîrnea mai tare foamea, făcîndu-ne să mai vrem.

Despre tovarășul meu n-avem ce vorbi că s-a născut printre sălbatici, din părinți tîmpiți care l-au întărcat cu un cătel de usturoi; și oamenii simpli, neciopliți, neocupîndu-se de bunăstarea și curătenia lor, rareori deosebesc, în materie de gusturi, ce e bun și ce e rău. Celor mai mulți le lipsește perfecțiunea simțurilor și, cu toate că văd, nu văd ceea ce e de văzut, nu aud ceea ce e de auzit și așa mai departe, mai cu seamă cînd e vorba de limbă; nu însă cînd e să bîrfească și mai ales pe nobili. Sint asemeni ciinilor care, pentru că hăpăie, nu mestecă, ori ca struțul care înghite și un fier înroșit și, dacă găsește, mănîncă și un pantof cu două rînduri de talpă

purtat trei ierni la Madrid. Eu am văzut unul apucînd cu ciocul boneta unui paj și înghițînd-o cu totul¹.

Dar că eu, crescut în puf, din părinți educați și îngrijiți, n-am simțit înșelăciunea, înseamnă că mare mi-a fost foamea și asta îmi e scuza. Dorința de a mânca ceva bun era mare ; totul în ochii mei era puțin. Pungașul de hangiu ne dădea mîncarea cu picătura, așa că nu-i de mirare că și de-ar fi avut cusururi mai mari, mie mi s-ar fi părut cîna, un adevărat banchet. N-ai auzit spunîndu-se că foamea e cel mai bun bucătar ? Pentru mine totul era miere și tot mai eram înfometat.

Întrebai dacă mai are altceva. El ne întrebă dacă vrem creier prăjit în unt cu niște ouă. Răspunserăm că da. Mai mult dură pînă să răspundem noi, decît ca el să se apuce de treabă și aproape să le și facă. Între timp, ca să nu ne umflăm burțile cu apă ca niște cai fugăriți, ne dădu un rînd de tustlama făcută din mațe și ceva burță. Nu-mi plăcu ce gust avea ; mirosea a paie putrezite. O dădui deoparte, lăsîndu-i-o tovarășului meu, care intră în ea ca în brînză.

Nu mă întristai ; ba, din contra, mă bucurai, crezînd că dacă o să-și umple burta cu ea, o să-mi rămînă mie mai mult creier. Dar socoteala mea ieși pe dos, pentru că nu din pricina asta încetă să înfulece cu tot atîta poftă, de parcă toată ziua și toată noaptea n-ar fi înghițit o îmbucătură. Ouăle și creierul fură puse pe masă și cînd căraușul meu văzu omleta, se porni pe rîs cu gura pînă la urechi, cum îi era obiceiul. Eu mă supărai pe el, gîndind că vrea să-mi împrăspăteze memoria și să-mi întoarcă stomacul pe dos. Hangiul care ne privea pe amîndoi și stătea ca pe jăratec să audă ce spunem, văzînd că rîde așa neobrazat și fără rost, se neliniști, crezînd că celălalt simțise vicleșugul, căci în momentul acela, cum nu se întîmplase nimic, n-avea motiv să rîdă de altceva. Și cum cel vinovat întotdeauna se ferește de toți și de toate și se sperie pînă și de umbra lui, pentru că, ști-

¹ Probabil, autorul face aluzie la un bîrfitor ce descoperise o faptă rușinoasă a unui paj (pederastie sau legături amoroase cu o doamnă căsătorită), pe care voia să o ascundă, adică să mascheze sub bonetă, tichia de condamnat (v. p. 91, nota 1) (cf. B.B.).

indu-și vina, se și vede pedepsit, gîndește că fiecare gest, fiecare mișcare sînt contra lui și că vina lui e publică și cunoscută de toți. Nenorocitul ăsta, deși pișicher datat la asemenea matrapazlicuri și tăbăcit de hoții, de data asta se pierdu cu firea de spaimă. Dealtfel, oamenii ăștia sînt de obicei lași și fanfaroni.

De ce crezi că un tip face pe grozavul, ucide, taie cu cuțitul și se umflă în pene? O să-ți spun. Ca să bage spaima în ceilalți și să-și ascundă cusurul ce-l are în suflet, asemeni cîinilor, dintre care puțini ce latră mușcă. Sînt niște cățelandri, latră și fac larmă, dar cum te uiți mai urît la ei, o rup la fugă.

Hangiul nostru se zăpăci, cum zic, căci cei ce să-vîrșesc fapte rele trăiesc în teamă, îndoieli și bănuială. Scăpă frîiele și nu știu nici încotro, nici cum s-o apuce, zicînd : „Jur pe orice că e vițică, n-ai motiv să rîzi, pot să aduc o sută de martori dacă e nevoie“. Pe cînd spunea vorbele astea se făcu roșu la față ca para focului, de părea că-i țîșnește sîngele prin obraji și-i ies scînteii din ochi de minie.

Cărăușul, ridicîndu-și privirea, îi spuse : „Cine ce are cu dumneata, amice, și cine te-a întrebato de vorbă? Există vreo lege care stabilește taxe pentru cît și de ce trebuie să rîdă oaspeții la han cînd au chef, ori trebuie să plătească vreo dare stabilită pentru asta? Lasă-l pe fiecare să plîngă ori să rîdă și încasează cît trebuie pentru asta. Eu sînt din ăia care dacă e să rîdă de vreun lucru ce te privește, ți-aș spune-o în față; acum, cu ouăle astea, mi-am amintit de altele pe care le-a mîncat tot azi tovarășul meu, într-un han la trei leghe de aici.“

După asta îi istorisi întreaga pățanie, cum o auzise de la mine și pe urmă povestea cu flăcăii, petrecută sub ochii lui, și părea în al nouălea cer după maimuțările, risetele, strîmbăturile și fandoselile cu care povestea.

Hangiul se tot închina, minunîndu-se, pomenind și repetînd de mii de ori numele lui Iisus. Și înălțînd ochii spre cer zise : „Ajută-mă, Sfîntă Fecioară, și apără-mă! Dumnezeu să-l pedepsească pe cel ce-și face prost meseria!“ Și cum el era un meseriaș atît de bun în ale hoției, era sigur că nu-l atinge blestemul, pentru că fura bine. Începu să umble de colo-colo și prefăcîndu-se mirat,

striga cu exagerare : „Cum de nu se prăbușește hanul acela ? Cum îngăduie Dumnezeu și n-o pedepsește pe o femeie atît de ticăloasă ? Cum de mai trăiește în lume bătrîna asta, scorpie și vrăjitoare, și n-o înghite pămîntul ? Toți cîți trag acolo se plîng de ea, și văd că toți o blestemă pentru purtarea ei ; nici unul nu pleacă de acolo mulțumit, ci toți cu supărare. Ori toți sînt vicleni, ori este ea ticăloasă, căci nu se poate să fie toți vinovați. Astea și încă altele sînt pricinile pentru care nimeni nu vrea să se oprească la ea ; toți își fac cruce și trec cît mai departe. Pe cîntea mea că ar trebui să i se tragă o scărmăneală cu vreo sută de bice la spate și încă pe atît. I s-a dat poruncă să nu mai țină han, dar nu știu cum a făcut că a rămas hangiță și n-a fost pedepsită. Nu știu cum face, dar se descurcă în vreun fel, cum a zis furnica. E un mister la mijloc, căci la fel de nestîngherită fură azi, ca și ieri și ca acum un an. Și ce-i mai rău e că fură de parcă ar face-o la poruncă. Și așa trebuie că este, pentru că paznicul, turnătorul, jandarmul, comisarul, toți văd ce face și se fac că nu văd, fără să-i zică vreunul ceva ; pe aceștia îi mulțumește și îi mituiește cu ceea ce jupoaie de pe ceilalți. Și așa și trebuie să facă, pentru că altminteri s-ar duce de ripă și i s-ar mai trage o sută de bice. Deși nenorocita pierde mai mult făcîndu-și faimă proastă : căci dacă ar oferi un adăpost bun, mîncare gustoasă și de soi, ar trage lumea la ea și, puțin de la unul, puțin de la altul, s-ar aduna mult la ea. Că adunînd cîte un bob la fiecare drum își umple furnica hambarul de-i ajunge tot anul. Nimeni nu i-ar vrea răul. Blestemată să fie, că tare afurisită mai e !“

Cînd ajunse aici, crezui că o lasă în pace ; dar continuă să zică : „Lăudată fie preacurata Fecioara Maria, că deși sînt sărac, la mine în casă ești omenit cum se cuvine ! Tot ce vînd e cîstît ; nu dau pisica drept iepure și oaia drept berbec. Ceea ce contează e cîntea în viață și obrazul fără pată poți să-l arăți oriunde. Fiecare să ia ce este al lui și să nu înșele pe nimeni.“

Aici își sfîrși vorba și asta nu fu puțin lucru. Căci, după cum pornise, crezui că mai avea provizii și pentru după masă ; dar termină, dîndu-ne drept încheiere la

cina noastră niște măsline mari cît nucile. Îl rugarăm să ne pregătească pentru dimineață puțină carne de vițică. El ne spuse că o să aibă grijă și noi pornirăm să căutăm un loc de dormit; unde găsirăm pămîntul mai neted, așezarăm niște tarnițe și acolo ne petrecurăm noaptea.

Capitolul al VI-lea

În care Guzmán de Alfarache sfîrșește de povestit
ce i s-a întîmplat cu hangiul

Nu știu dacă, așezat în mijlocul pieței din Sevilla ori în poarta maică-mi, duminică în zori, m-ar fi recunoscut cineva. Pentru că era atît de mare numărul de purici ce mă năpădiseră, încît părea că și pentru ei fusese un an de foamete și că mă primiseră pe mine în ajutor. Și mă sculai de dimineață de parcă aș fi avut pojar, fără vreun locșor pe corp, pe față ori pe miini, unde să mai pot fi pișcat pentru prima oară. Dar soarta mi-a fost favorabilă, căci cu oboseala drumului și cum de cu seară dusesem urciorul la gură mai mult decît de obicei, dormii visînd ingerași, fără să simt nimic, pînă ce, sculîndu-se tovarășul meu de drum cu gîndul de a asculta liturghia devreme și ca să aibă timp să străbată cele șapte leghe ce-i mai rămăseseră, mă trezii. Ne scularăm pe lumină, înainte de răsăritul soarelui. Îndată cerurăm să mîncăm și ni se aduseră bucatele.

Nu mi se părură atît de bune ca tovarășului meu, pentru care fiecare îmbucătură era piept de curcan. După cît le lăuda, parcă nu mai mîncase niciodată ceva mai bun. Eram obligat să le socotesc și eu astfel, încrezîndu-mă în simțurile altuia și punînd pe seama gustului meu prost cusururile moștenite de la taică-su măgarul; dar, ca să spunem adevărul, bucatele erau proaste și își spuneau numele. Erau tari și fade și cu puținul de la cină mă simțeam ghiftuit, fără să le fi putut mistui toată noaptea. Și cu toată teama de a fi muștrat de tovarășul meu, îi spusei hangiului: „Cum de e carnea asta atît de tare și cu gust așa de rău, că nu poți să-ți înfigi dinții în ea?” Îmi răspunse: „Nu vedeți, domnule, că e proaspătă și n-a stat la marinat să se moaie?” Tovarășul meu zise: „Nu asta-i cauza, ci faptul că acest gentilom a

crescut numai cu turtă dulce și ouă proaspete ; totul i se pare tare și prost“.

Ridicai din umeri și tăcui, părîndu-mi că sînt pe altă lume și că nu trebuie să mă ducă gîndul la ziua de ieri ; dar asta nu mă mulțumi. Și îmi rămase o senzație neplăcută fără să știu de ce ? Și atunci îmi adusei aminte de jurămîntul atît de fără rost făcut de hangiu cu o seară înainte, cînd afirmase că era carne de vițică. Mi se păru ceva în neregulă și că mințise, tocmai fiindcă se jurase ; pentru că adevărul n-are nevoie să fie întărit cu jurămînt decît la tribunal și la mare nevoie. Pe lîngă asta, orice satisfacție totală fără urmă de nemulțumire trezește întotdeauna bănuieli. Nu știu ce-am avut sau ce m-a apucat pentru că, deși realmente n-am gîndit neapărat nimic rău, nici n-am presupus ceva de bine. A fost ceva care mi-a trecut prin minte, fără să-mi rețină atenția și să mă pună pe gînduri.

Cerui socoteala. Amicul meu spuse să-l las pe el să facă cinste. Îl lăsa și mă trăse deoparte, crezînd că o face din prietenie și că nu vroia să plătesc pentru cît de puțin mîncasem. În sinea mea îi rămăsei adînc îndatorat, neîncetînd să-l ridic în slăvi pentru că se arătase atît de prietenos cu mine de cînd m-a întîlnit pe drumul acela, dîndu-mi pe gratis un măgar și de mîncare.

Îmi păru că totul ar trebui să fie așa și să găsesc întotdeauna pe cineva să-mi plătească și să-mi dea un cal la drum. Prinsei viață, începui să uit laptele supt de parcă cineva mi-ar fi turnat aloe în el și peste toate lucrurile pe care le lăsam în urmă. Și ca să nu se spună despre mine că iadul e plin de nerecunoscători, de vreme ce el plătea, vrui să fiu de folos și dusei măgarij la adăpat. Mă întorsei cu ei la iesle, pentru ca, în timp ce le puneam samarele, să mănînce cîteva înghițituri și să-și termine ovăzul. Îl ajutai la toate, îi frecai pe frunte și pe urechi. Cît am făcut toate astea, mi-am pus pelerina pe o bancă de piatră și ca pucioasa în foc ori fumul în vînt îmi dispăru din fața ochilor și niciodată n-o mai văzui și nu mai știui de ea. Bănuii că hangiuul ori tovarășul meu o ascunseseră ca să-și rîdă de mine.

Nu mai era glumă, fiindcă jurară că nu o luaseră ei și nici nu știau cine ar putea s-o aibă sau unde ar putea

fi. Privii spre poartă. Era încuiată ; n-o deschiseseră încă. Acolo nu mai era nimeni decît noi şi hangiul. Mă gîndii şi socotii cu neputinţă să fi greşit şi s-o fi pus în altă parte şi să nu-mi amintesc unde. Mă hotărîi să caut prin tot hanul şi scotocind din sala mare pînă în bucătărie, ajunsei într-o ogradă din dos unde era o pată mare de sînge proaspăt şi chiar lîngă ea întinsă o piele de catîraş, cu picioarele fiecare la locul lor, că încă nu fuseseră tăiate. Avea urechile pleoştite şi tot capul, de la frunte încolo, întreg. Mai alături erau oasele tigvei şi nu-i lipseau decît creierul şi limba.

Îndoiala mea se spulberă imediat. Pe loc pornii după amicul meu şi după ce îi arătai resturile dejunului şi cinei noastre, i-am zis : „Tot nu crezi acum că astea nu sînt turtă dulce şi ouă proaspete pe care le mănîncă oamenii acasă la ei ? Asta e viţeluşa pe care mi-ai lăudat-o cu surle şi tobe şi asta ţi-e hangiul filotim ? Ce părere ai de cina şi dejunul pe care ni le-a dat ? Şi ce bine s-a purtat tipul care nu vinde pisica drept iepure şi oaia drept berbec, cel cu obrazul fără pată pe care şi-l poate arăta oriunde, cel care o blestema pe hangiţă pentru cît de rău se poartă !“

El rămase atît de ruşinat şi uluit de ceea ce văzu, că amuţi şi lăsînd capul în pămînt se întoarce să pornească la drum. Se supără aşa de tare, că toată ziua aceea, pînă ce ne despărţirăm, nu mai auzii nici o vorbă de la el, decît cea de rămas bun şi asta cînd s-o rostească avea s-o spună în silă, după cum veţi afla mai departe.

Deşi eram necăjit, cum oricine îşi poate închipui dacă i s-ar întîmpla ceva asemănător, cu toate astea, ca să-mi stăvilesc valurile de rîs care tot timpul îmi inundau sufletul, mă desfătai cu nenorocirea mea care, fiindcă îl atîngea pe el, nu mă mai chinuia atîta. Din pricina asta şi cum îmi ziceam că e un vis să cred că nu-mi luase hangiul pelerina, devenii ceva mai îndrăzneţ. Atît de mult poate judecata, încît îţi sporeşte puterea şi le dă curaj celor bicisnici. Îi cerui în mod serios să mi-o înapoieze şi el îmi spuse că n-o are, rîzînd într-un dinte. Mă făcu să-mi pierd cumpătul, pînă ce fui nevoit să-l ameninţ cu legea ; dar nu i-am făcut nimic şi nu i-am spus o vorbă despre ceea ce văzusem. Cum el mă ştia un puşti, lipsit de apărare şi sărăntoc, făcu pe grozavul cu mine, zicînd că o

să mă biciuiască și alte ocări pe potriva oamenilor lași și a altora ca ei. Dar, cum mieii blînzi turbéază cînd sînt insultați, dintr-o vorbă în alta ajunserăm la ocări și, cu slabele mele puteri și puținii ani, smulsei o lespede de piatră dintr-o bancă și o aruncai în el; dacă l-ar fi atins lovitura și dacă nu s-ar fi ascuns după un stîlp, cred că m-aș fi socotit răzbunat. Dar îmi scăpă și intra în goană în casă, de unde ieși cu o spadă.

Priviți cine-mi sînt acești viteji: hangiul nu se mai folosi de brațele lui atît de puternice și de vînjoase împotriva brațelor mele slabe și tinere. Uită că voia să mă biciuiască și voia să mă facă de ocară cu forța armelor, eu fiind un biet copil lipsit de apărare. Veni spre mine, iar eu, temîndu-mă de ce-o să urmeze, mă înarmai cu doi bolovani pe care îi scosei din pavajul curții. Cînd mă văzu cu ei în mînă, se opri. Din cauza strigătelor și scandalului, cu hanul în larmă, se adună toată mahalaua. Veniră yecinii și împreună cu ei o mulțime de lume, oamenii legii și grămăticii.

În tîrgul acela erau doi judecători¹; sosiră împreună. Fiecare voia să se ocupe de pricină și s-o judece. Grămăticii, ca să-și facă interesul, ziceau fiecăruia că a lui e pricina, învrăjbindu-i. Din această cauză începu o nouă dispută, între ei, nu mai puțin înverșunată și nu mai puțin zgomotoasă. Pentru că își dezgropară unul altuia buncii, zicînd cine le-au fost mame, fără să-și ierte nici propriile neveste, spunîndu-și cît de credincioase le-au fost. Poate că nu mințeau. Nici ei nu voiau să cadă la înțelegere, nici noi nu ne învoiam.

Sosiră cîțiva dregători și oameni de bine din tîrg, îi potoliră în parte și se luară de mine; pentru că ața se rupe întotdeauna unde e mai subțire. De omul străin, sărac, nenorocit, fără adăpost, protecție ori apărare, de acesta se agață lumea mai întîi. Voiră a ști cum s-a iscat scandalul și de ce; mă luară deoparte și mă puseră să mărturisesc; eu am spus curat ce se întîmplase. Dar

¹ În fiecare localitate existau doi judecători ai *Santei Hermandad*, aleși pe un an, care erau la curent și cu delictele comise în afara localităților (cf. S.G.G.).

Santa Hermandad (Sfînta Frăție) era o instituție polițienească creată în Spania în 1476, cu jurisdicție proprie, pentru pedepsirea delictelor săvîrșite de răufăcători în afara așezărilor.

pentru că puteam fi auzit de cîțiva care erau în apropiere, mă îndepărtai cu judecătorii și le spusei în taină istoria cu catirașul.

Judecătorii vrură mai întîi să afle pricina dintre noi, dar socotind că este vreme pentru toate, începură cele de cuviință pentru a-l băga pe hangiu la închisoare ; acesta, fără cea mai mică grijă că ar putea fi vorba de altă învinuire și crezînd că totul era din cauza pelerinei, îi lua în rîs, socotind asta o glumă, fiindcă nu existau alte dovezi decît mărturia cărăușului că mă văzuse intrînd cu ea.

Dar cînd văzu că sînt scoase încetul cu încetul în curte bucăți de carne sărată, pielea și celelalte rămășițe ale catirașului, îngheță ; așa că, atunci cînd îl puseră să mărturisească, văzînd toate acelea, spuse totul de-a dreptul, recunoscî și mărturisî tot ce se întîmplase, fără să tăgăduiască ceva, că nici nu avea curaj pentru asta. Căci e foarte adevărat că oamenii mîrșavi și pungășî sînt fricoși, fără snagă, cum am spus mai înainte. Fără să fie pus la cazne, nici amenințat că va fi pus, acesta mărturisi, fără să i se ceară, hoțiile și potlogăriile pe care le săvîrșise la hanul acela, precum și de pe cînd era crescător de vite și bandit la drumul mare, strîngînd în fîlul ăsta banii cu care se apucase de negoț.

Eu ascultam atent toate acestea, să văd dacă din șirul de vorbe nu ieșea la iveală și pelerina mea ; dar cum mă ura peste poate, trecu peste asta. Făcui toate demersurile ca să apară, dar nici unul nu dădu rezultat.

După ce ni se luară declarațiile, a cărăușului și a mea, fiindcă eram străini, ne puseră să le confirmăm. Și cu toate că pentru gîlceavă ar fi trebuit să mă bage la închisoare — vorba aceea : și bătut și cu banii luați — se iviră multe păreri. Grămăticii se bucurară și cerură să fiu închis. Dar unul dintre judecători zise că eu am avut dreptate și că n-am nici o vină. Că ce mai voiau de la mine, de vreme ce eram în haină și mi se luase pelerina ? Și astfel, porunciră să mi se dea drumul și îl duseră pe hangiu la pușcărie.

Noi sfîrșirăm pregătirile și ne văzurăm de drum. Trecurăm prin locul unde ne așteptau popii, Fiecare își luă măgarul. Le povestii întîmplarea și se mirară, compă-

timindu-mă pentru pagubă, dar cum nu puteau face nimic, lăsară asta în grija Domnului.

Nici eu, nici tovarășul meu, cu scandalul și plecarea în pripă, aproape în fugă, nu mai ascultarăm liturghia. Eu, cucernic fiind, mă duceam la slujbă în fiecare zi. Din ziua aceea îmi intra în cap că un început așa de prost era imposibil să aibă un sfârșit bun și nu mi se mai putea întâmpla nimic bun ori de bine. Și așa a și fost, după cum vei vedea mai departe ; cînd începi ceva, lăsîndu-l deoparte pe Dumnezeu, nu te poți aștepta la nimic bun.

Capitolul al VII-lea

Cum, crezându-se că e hoț, Guzmán de Alfarache a fost închis și apoi, aflându-se cine e, a fost eliberat. Unul dintre popi promite să istorisească o poveste ca să le treacă vremea pe drum

În vremuri străvechi, egiptenii, ca atîția prevestitori, printre multele greșeli pe care le făceau, era aceea că o adorau pe Fortuna, crezînd în existența ei. Îi închinău o sărbătoare în prima zi a anului, întinzînd mese îmbelșugate, organizînd mari banchete și bogate ospete în semn de recunoștință pentru cele trecute și de rugăciune pentru cele viitoare. Erau foarte convinși că această zeiță este cea care rînduiește toate lucrurile, dînd și luînd după voie, căci e zeița supremă ce cîrmuiește totul. Făceau asta neștiind că există un singur Dumnezeu adevărat pe care îl adorăm, a cărui mină puternică și voință divină călăuzesc cerul și pămîntul, cu tot ce crește pe el, văzutele și nevăzutele.

Li se părea că văd o ființă vie cînd începeau să curgă nenorocirile, venind unele cînd de-abia se sfîrșiseră altele, fără să le dea ceas de răgaz, pînă ce omul lipsit de apărare cădea fără vlagă ; iar alții, cînd veneau toate grămadă, deodată, ca niște lașe, ca să facă una cu pămîntul casa omului ; în schimb, aerul nu se înalță pe culmile munților cei înalți mai ușor decît socoteau ei că îi înalță Fortuna prin mijloace nevăzute și negîndite, fără să-i lase o clipă locului, așa încît nici cel căzut să nu deznădăjduiască, nici cel de pe culme să nu fie sigur de el. Dacă lumina credinței mi-ar lipsi cum le lipsea lor, crezînd din întîmplare în greșeala lor, aș putea spune, văzînd nenorocirile ce m-au copleșit : vină relele, dar numai cîte unul singur.

Ieri dimineată mă plîngeam de nițică oboseală și de doi puișori nenăscuți pe care i-am mîncat în straie de

pelerini, ca să nu fie recunoscuți¹. Pe urmă am mâncat la cină pîntecele puturos al unui catîraș și, ce-i mai rău, din carnea și creierul lui, ceea ce a însemnat aproape că mănînc din propria-mi carne, din partea ce ne revine tuturor dinspre tată și, în încheierea nenorocirilor, mi s-a furat pelerina. Paguba mică te sperie și cea mare te liniștește. Ce conjurație s-a urzit contra mea? Ce stea nefericită m-a scos din casă? Da, de cum am pus piciorul dincolo de prag, totul mi-a mers prost, nenorocirile dintîi prevestindu-le pe cele viitoare și tristă profetie a ceea ce avea să vină după căci, asemeni frigurilor, veneau unele după altele, fără să-mi lase nici un moment de răgaz. Viața omului pe pămînt este ca cea a unui ostaș: nimic nu e sigur și trainic, nu există plăcere perfectă și nici mulțumire adevărată; totul e aparență și deșărtăciune. Vrei să vezi asta? Atunci, ascultă.

După ce Jupiter a creat toate lucrurile de pe pămînt și i-a făcut pe oameni să se bucure de ele, a poruncit ca zeul Mulțumire să se așeze pe pămînt, necrezînd și neprevăzînd cît de nerecunoscători aveau să fie oamenii, care încercau să umble cu tot soiul de vicleșuguri; căci avîndu-l pe zeul acela cu ei, nu își mai aminteau de celălalt. Lui îi închinau jertfele, lui îi ofereau victimile, pe el îl sărbătoreau cu bucurie și cu cîntece de slavă.

Indignat de acest lucru, Jupiter îi adună pe toți zeii, ținîndu-le o lungă cuvîntare. Le vorbi despre nerecunoștința oamenilor care nu îl adorau decît pe zeul Mulțumire, fără să țină seama de darurile primite din mîna lui generoasă, de faptul că sînt făpturile lui și că îi crease din neant și le ceru să-și spună părerea pentru îndreptarea acestei nebunii.

Unii, cei mai buni, îndemnați de milostenie, ziseră: „Sînt slabi, din plămadă moale și bine e să le îndurăm greșelile; căci dacă ar fi cu puțință să schimbăm soarta noastră cu a lor și am fi semenii lor, bănuiesc că la fel am face. Nu trebuie să punem la inimă asta, și în cel mai

¹ Mulți răufăcători se îmbrăcau în straie de pelerini, în epoca respectivă, pentru a scăpa de urmărirea autorităților; alteori aceleași veșminte erau folosite pentru cerșit. Pentru a lichida aceste abuzuri, Filip al II-lea emite un decret în 1590 care interzicea locuitorilor regatului să mai poarte straie de pelerini (cf. S.G.G., B.B.).

rău caz, putem fi foarte siguri că o meritată dojană va fi îndeajuns ca să-i lecuiască pentru faptele lor de acum“.

Momus¹ vru să vorbească, începînd cu cîteva obrăznicii, dar ceilalți îi porunciră să tacă, spunîndu-i că va vorbi mai tîrziu. Tare ar fi vrut în împrejurarea aceea să-l minie pe Jupiter, căci se ivise ocazia dorită ; dar, supunîndu-se pentru moment, își reîmprospătă în minte un lung discurs pe care să-l rostească cînd avea să-i vină rîndul. Între timp însă se găsiră alții, aproape de același rang cu el, care spuseră : „Nu e drept să rămînă nepe-depsită o faptă atît de gravă ; căci jignirea adusă zeilor nemuritori este nemărginită și nemărginită trebuie să fie pedeapsa. Mi se pare că e bine să-i distrugem, să sfîrșim cu ei, niciodată să nu se mai nască, pentru că nu e neapărat nevoie să existe“. Alții spuseră că asta nu e bine, dar că ar trebui să se trimită asupra lor mare număr de trăznete cumplite, să-i ardă pe toți și să se creeze alții buni.

Așa își dădură felurite păreri, cu mai multă ori mai puțină asprime, după însușirile și firea fiecăruia, pînă cînd, venind rîndul lui Apollo să-și spună părerea, după ce ceru îngăduința și cuceri bunăvoința ascultătorilor, cu voce gravă și chip senin, spuse :

„Supreme Jupiter nespus de milostiv, grava acuzație pe care o aduci oamenilor este atît de dreaptă, încît nu poți fi contrazis și nu ți se poate refuza nici o răzbunare ce-ai încerca-o împotriva lor. Dar tot la fel, nu pot, pentru cele ce îți datorez, să nu mărturisesc fără patimă ceea ce simt. Dacă distrugi lumea, deșarte sînt cele create de tine pe pămînt și dovadă de imperfecțiune să desfaci ceea ce ai făcut ca să faci ceva mai bun ; și să nu-ți pară rău de cele făcute, căci singur te disprețuiești, dacă puterea ta de creator, recurge la asemenea măsuri extraordinare contra făpturilor tale. Să-i distrugi și să dai viață altora tot nu e bine, căci trebuie să-i înzestrezi ori nu cu judecată proprie ; dacă îi înzestrezi, vor fi în mod obligatoriu la fel cu cei dinainte ; dacă nu le dai judecată, nu vor fi oameni și în zadar vei fi creat întreaga mașinărie a cerului și a pămîntului, cu stele, lună, soare,

¹ Personificare a sarcasmului și a zeflemelii răutăcioase.

amestec de elemente și atâtea alte lucruri pe care le-ai făcut atât de desăvârșit.

Așa încît cel mai bine este să nu schimbi decît un singur lucru prin care să-i îndreptăm. Tu, stăpîne, le-ai dat pe zeul Mulțumire să se bucure de el cîtă vreme îți e voia, căci totul de ea depinde. Dacă ar fi știut să fie recunoscători și drepti, urît ar fi fost ca voia ta să nu-i ocrotească, făcîndu-le tot mai multe hatîruri; dar fiindcă, prin nesupunere, nu au meritat asta, trebuie să-i urgisești cu o singură pedeapsă; că nu e bine să posede în mod tiranic atîtea daruri cu care să te ocărăască. Mai curînd trebuie să le iei înapoi pe acest zeu și în locul lui să-l trimiți pe fratele lui, Nemulțumire, cu care seamănă atât de bine; și astfel, de aici înainte vor cunoaște mizeria lor și milostenia ta, binele tău și relele lor, odihna ta și truda lor, chinul lor și slava ta, puterea ta și nevolnicia lor. Și cu vrerea ta vei răsplăti pe cel ce merită, cu bunăvoința ce-ți va fi pe plac, nu pe toți de-a valma, buni și răi, ca toți să se bucure deopotrivă de fericire. În felul acesta socot că vor fi pedepsiți și-ți vor rămîne recunoscători. Fă acum, oh, Jupiter, preamilostive, cum socoți că e mai de folos vrerii tale.“

Cu această scurtă concluzie, își sfîrși cuvîntarea. Momus vru cu discursul lui înveninat să exagereze fapta vinovată, datorită vechii lui dușmăanii pentru oameni; cunoscîndu-i-se patima, ceilalți îi dezaprobară spusele. Lăudîndu-l toți pe Apollo, îi însărcinară cu această pedeapsă pe Mercur, care de îndată își desfăcu aripile și, pornind prin văzduh, coborî pe pămînt, unde îi găsi pe oameni cu zeul lor Mulțumire, închinîndu-i acestuia serbări și jocuri, fără grija că la un moment dat ar putea să nu mai aibă parte de el. Mercur se duse acolo unde era zeul și, spunîndu-i în taină mesajul celorlalți zei, acesta fu nevoit să se supună, deși fără voie.

Oamenii se neliniștiră și, văzînd că li se ia zeul, vrură să împiedice asta și încercară toți să-și dea silința și să-l apere, agățîndu-se de el și ținîndu-l tare, cu toate puterile lor. Văzînd Jupiter întîmplarea, răzmerița și tulburarea, coborî pe pămînt și, cum oamenii erau agățați de straiile zeului, se folosi de un șiretlic și îl scoase pe Mulțumire din ele, lăsîndu-l în loc, în aceleași veșminte, pe Nemulțumire, așa cum era mai înainte Mulțumire

și îl luă pe acesta cu el în ceruri, oamenii rămînînd bucu-roși și amăgiți, crezînd că au izbîndit și că zeul a rămas cu ei. Dar n-a fost așa cum gîndiseră.

Și această greșeală există din acele timpuri îndepăr-tate și amăgirea de atunci a ajuns pînă în veacul acesta. Crezură oamenii că le rămăsese Mulțumirea și că o au cu ei pe pămînt, dar nu este așa ; doar straiile și chipul se aseamănă, dar în locul ei se află Nemulțumirea. Tră-iești departe de adevăr de crezi ori îți închipui altceva. Vrei să vezi ? Ascultă.

Socotește cum vei vrea petrecerile, veselia, ospetele, dansul, muzica, plăcerile și veselia și toate celelalte spre care te îndeamnă înclinația, la cel mai înalt grad ce ți-l poate zugrăvi dorința. Dacă te-aș întreba : „Unde te duci ?“, mi-ai putea răspunde foarte mîndru : „La cutare petrecere“. Îți doresc să ai parte de această plăcere și vei avea ; pentru că grădinile sînt înflorite, iar susurul apelor argintate și al izvoarelor de nestemate și de perle te-au înveselit. Ți-ai luat gustarea fără ca soarele să te lovească ori vîntul să te supere ? Ți-ai satisfăcut dorin-țele, te-ai distrat de minune, ai fost primit cu bucurie și răsfațat ? Ei bine, nici o mulțumire nu poate exista fără s-o întunece vreo supărare. Și chiar cînd au lipsit neca-zurile, nu e cu putință ca atunci cînd te întorci acasă, ori te culci în patul tău, să nu te simți obosit, prăfuit, asudat, cu stomacul stricat, răcit, supărat, trist, suferind și, poate chiar cu capul spart ori mort. Căci cele mai mari plăceri sînt însoțite de cele mai mari nenorociri și sînt ajunul unor lacrimi. Nu ajun în sensul că e o noapte la mijloc, căci la fața locului, chiar în timpul acelei idolatrii le vei vărsa; deoarece nu te vor păsui mai multă vreme. Acum vii să-mi mărturisești că te-au în-șelat veșmintele și te-a orbit masca ? Unde ai crezut că se află Mulțumirea nu erau decît niște straie și îmbră-cată în ele Nemulțumirea. Vezi, dară, că pe pămînt nu există mulțumire și că adevărata mulțumire se află în ceruri ? Ei, atunci, pînă o vei dobîndi acolo, n-o mai căuta aici.

Cînd mi-am hotărît plecarea de acasă, cît de plină de mulțumire mi se arăta această, că mă bucuram chiar și cu gîndul ! Vedeam cu ochii minții aprilul și frumusețea cîmpurilor, fără să țin seama că vine și august, și mă

purtam de parcă ar fi trecut peste mine fără griji ; vedeam drumurile largi și netede, ca și cum n-ar fi trebuit să le bat și să mă obosesc străbătându-le ; mă vedeam mîncînd și bînd prin hanuri și ospătării ca unul care nu știe cum sînt hangii, crezînd că îți dau de mîncare pe gratis ori că ceea ce vînd e mai bun decît se spune ; vedeam felurimea și înăreția lucrurilor, păsări, animale, munți, păduri și așezări, de parcă toată lumea ar fi fost a mea.

Totul îmi apărea numai mulțumire și în nimic n-am găsit-o, doar în traiul bun. Plăsmuiam totul întru bunăstarea și ajutorul meu, gîndind că peste tot unde aș fi ajuns se afla mama ca să mă răsfețe, slujitoarea să mă dezbrace, să-mi aducă cină la pat, să-mi așeze așternutul și a doua zi să-mi aducă prînzul. Cine să-și închipuie că lumea e atît de mare ? Văzusem niște hărți ; mi se păruse că totul e îngrămădit la un loc. Cui să-i treacă prin minte că îmi vor lipsi cele trebuincioase ? Nu m-am gîndit că există atîtea chinuri și mizerii. Dar, oh, vorba asta „nu m-am gîndit“ e vorba tagmei proștilor și a neghiobilor, scuză a barbarilor și refugiul nechibzuîților ! Căci cel cuminte și înțelept întotdeauna trebuie să gîndească, să preîntîmpine și să prevină. M-am purtat ca un băiat tont, fără judecată și fără minte. Meritată mi-a fost pedeapsa, căci, avînd un reazem, am vrut totuși să cunosc binele și răul !

La cîte lucruri nu cugetam cînd am plecat de la han fără pelerină și batjocorit ! Am vrut să mănînc din căldările din Egipt¹, căci binele nu-l cunoști pînă nu-l pierzi. Toți mergeam duși pe gînduri. Bunului meu că-răuș i se sfîrșise recolta de ris odată cu înșelătoria hangului. Înainte zvîrlea cu pietre în ograda mea, acum își ținea mîinile acasă și potolite, știind că și casa lui are geamuri de sticlă.

Cu atît mai bine ; înțelept e să socotești ce poate fi auzit, înainte de a vorbi și ce pagubă poți pricinui înainte de a face un lucru. Nu e bine să te repezi fără să ții seama de primejdie ; căci o vorbă obraznică aduce alta,

¹ Referire la *Ieșirea*, 16, 3 : „Și au zis către ei fiii lui Israel : Mai bine muream bătuiți de Domnul în pămîntul Egiptului, cînd ședeau împrejurul căldărilor cu carne și mîncam pline de ne săturam !“ Aici cu sensul de „pîinea pribegiei“ (cf. B.B.).

ocară pentru ocară și lovitură pentru lovitură. Toate lucrurile își au rostul lor și pe toate trebuie să le cinstească acela ce vrea să fie cinstit de toți. Nu gîndești în sinea ta că și secretul tău o fi ori poate fi cunoscut de un altul, care ți-ar putea răspunde prin fapte ori vorbe, ceva ce nu ai dori să auzi ori să suferi? Nu te încrede în forță, nici în putere; căci-dacă pe chipul tău nu se va citi ocară, tot o va afla lumea întreagă. Nu-ți face dușmani din cei pe care ți-i poți face prieteni, purtîndu-te bine cu ei; căci nici un vrăjmaș, oricît de nevolnic ar fi, nu e bun; dintr-o scînteie mică se aprinde o vîlvătaie. Ce lucru onorabil, demn de oameni cuminți, nobili și curajoși, să fie cumpătați, prudenți și înțelepți, ca să nu se obrăznicească nimeni cu ei ori să-i pună în primedie! Nu vezi ce-a pățit cărăușul?

Acum mergea tăcut, nu mai ridea, umbla cu capul în pămînt și nu-l mai ridica de rușine. Bunii preoți mergeau spunîndu-și rugăciunile. Eu, meditănd la necazurile mele. Și pe cînd toți eram care mai de care mai cufundați în treburile lui, ne ajunseră doi polițiști urmărind un paj care îi furase stăpînului său o mare cantitate de giuvaeruri și bani și după semnalmentele ce le primiseră, acela trebuie că era sosia mea.

Așa încît, de îndată ce mă văzură, strigară: „Ah, hoțule, ah, hoțule, te-am prins, nu ne mai poți scăpa!“ Apoi mă dădură jos în pumni de pe fratele măgar și, ținîndu-mă legat, căutară dobitoacele, crezînd că vor găsi prada. Scoaseră tarnițele, căutară prin samare, nu lăsară nici un locșor, nici cît bobul de mazăre, fără să-l cercezeze. Și-mi ziceau: „Ei, hoțule, spune adevărul, că trebuie să te spînzurăm dacă nu dai imediat ce-ai furat!“ Nu voiau să mă asculte, nici să audă vreo dezvinovățire cum că, în ciuda lumii și mai abitir a vrierii lor, nu eu eram furul. Îmi dădeau pumni, ghionturi, dosuri de labă, care îmi făceau rău și asta mai mult ca să nu mă lase să vorbesc și să mă apăr. Și cu toate că mă durea tare, tare mă bucuram în sinea mea, pentru că pe tovarășul meu îl bătură mai tare și de două ori pe-atît, zicînd că e tăinuitorul meu.

Îți dai seama de perversa înclinație a oamenilor, care nu mai simt chinurile proprii, cînd cele ale dușmanilor lor sînt mai mari? Eu nu-l aveam la inimă pentru că

din cauza lui îmi pierdusem pelerina și mîncasem măgar ; mă durea mai puțin suferința mea, pentru că o schimbam cu cea străină. Îl loveau fără cruțare, ca să spună unde are prada sau unde o ascunsese. Bietul om era, ca și mine, nevinovat. Nu știa ce să facă. La început crezu că e o festă ; dar cînd săriră peste cal, începu să tune și să fulgere. Nu mai avea chef de vorbă și nici nu voia să mă cunoască.

Ne scotociseră deja lucrurile, cercetaseră și scormoniseră peste tot și cele furate nu apăreau și nici bătaia nu înceta ; ne chinuiau cu cruzime, cu vorba și cu fapta, de parcă erau judecători în lege și poate că așa și primiseră poruncă.

Obosiți ei să ne tăbăcească și noi să suportăm, ne legară de mîini ca să ne ducă înapoi la Sevilla. Ferească-te Dumnezeu de vreo vină în fața celor trei sfinte : Închi-ziția, Sfinta Frăție și Cruciadă, și dacă n-ai nici o vină, ferească-te de Sfinta Frăție. Pentru că celelalte sfinte, avînd, cum au, judecători drepecți, adevărați, cu știință și conștiință, slujitorii lor sînt foarte deosebiți ; dar sfinții polițiști ai Frăției sînt, în general, cu toții oameni josnici și fără suflet și mulți pentru nimica toată ar jura împotriva ta că ai făcut ceea ce n-ai făcut și nici ei. n-au văzut altceva decît banii pe care i-au luat ca să jure strîmb, dacă nu cumva au primit un urcior cu vin. În concluzie, fac parte din tagma sticleților, a curcanilor ori copoilor și, prin urmare, a hoților cu diplomă sau aproape și, în orice caz, cum vom arăta mai departe, din tagma celor ce fură în țară ziua în amiaza mare. Și tu, polițistule de treabă, care îmi spui că te vorbesc de rău, că tu ești foarte cinstit și îți faci cum trebuie meseria, sînt de acord cu tine și zic că ești așa, ca și cum te-aș cunoaște. Dar spune-mi, prietene, așa, între noi, să nu ne audă nimeni, nu spun adevărul despre colegul tău ? Dacă știi asta și e așa, atunci cu el vorbesc, nu cu tine.

Ne despărțisem deja de popi care porniseră pe jos mai departe, iar noi pe drumul nostru. Vrei să știi ce-am simțit atunci ? Fără îndoială a fost mai groaznic gîndul de-a mă vedea întorcîndu-mă în felul acela pe meleagurile mele, decît loviturile primite și decît moartea, dacă m-ar fi ucis acolo. Poate că dacă ne-ar fi dus în

altă parte, fiind locuri străine, nu mi-ar fi păsat atîta, de vreme ce mă ştiam nevinovat, nu eram eu cel pe care îl căutau, iar adevărul trebuia să iasă la iveală. Eram legaţi în lanţ ca nişte cîini şi în aşa hal de necăjiţi, cum ţi-ai putea da seama dacă ai păţi la fel.

Nu ştiu cum se întîmplă, că unul din sfinţii aceia mă, privi şi-i spuse celuiilalt : „Hei, ia stai ! Ştii ceva ? Cred că din grabă ne-am înşelat.“ Celălalt răspunse : „Cum aşa ?“ Primul zise iarăşi : „Nu ştii că ăla pe care îl căutam n-are degetul mare de la mîna stîngă, iar ăsta e întreg ?“¹

Citiră actul de acuzare şi semnalmentele şi văzură că se înşelaseră aproape pe de-a-ntregul. Şi fără îndoială că avuseseră probabil poftă să ciomăgească pe cineva şi-l bătură pe primul pe care-l găsiră. Ne dezlegară de îndată şi, cerîndu-şi iertare şi îngăduinţa să plece, porniră la drum şi ne lăsară bine plătiţi pentru chinul nostru, luîndu-i cărauşului cîteva parale pentru că scăpase de judecată şi ca să-şi ude gîtlejul la primul han.

Tot răul e spre bine. Dacă nu mi s-ar fi furat pelevina, înfăşurat în ea, poliştii n-ar fi văzut că am amîndouă degetele mari şi, cînd ar fi ajuns să vadă, ar fi fost tîrziu şi pînă atunci aş fi suferit mii de chinuri. În toate am avut parte de noroc : cu banii cheltuiţi, furat, înfometat şi cu fălcile rupte în pumni, cu oasele frînte de lovături şi cu gura plină de sînge de pe urma scatoalcelor. Tovarăşul meu, dacă nu era mai rău, nici mai bine nu era. Şi „Iertare, prieteni, că nu sînt ei !“ Vedeţi ce amabilă scuză şi cît de la timp venită.

Popii nu erau departe şi i-am ajuns repede din urmă. Se mirară cînd ne văzură. Aflară de la mine cauza eliberării noastre, căci amicul meu era într-un asemenea hal, că nu îndrăzni să deschidă gura, ca să nu-şi scuipe măselele. Fiecare se urcă pe măgarul lui şi începurăm să îndemnăm dobitoacele la drum, nu cu călciele, căci

¹ Mateo Alemán avea o cicatrice la degetul mare de la mîna stîngă, alături de încheietură, după cum reiese din documentele întocmite pentru călătoria lui în America (cf. J. Gestoso, *Nuevos datos para ilustrar las biografías del maestro Juan de Malara y de Mateo Alemán*, Sevilla, 1896). Este una dintre puţinele analogii sesizate de exegeţi între autor şi protagonistul romanului (cf. S.G.G.).

nă puteam stînd călare pe samar. Pe cinstea mea vă spun că a trebuit să le povestim păţania fiecare în felul lui.

Cel mai tînăr dintre popi spuse : „Ei, şi-acum, ca să uităm cele întîmplate şi să ne treacă drumul mai uşor, cum ne sfîrşim rugăciunile eu şi prietenul meu, o să vă istorisesc o poveste, petrecută în bună parte la Sevilla“.

Toţi îi mulţumirăm pentru această favoare şi, fiindcă tocmai îşi sfîrşeau rugăciunile, aşteptarăm în tăcere şi nerăbdători.

Capitolul al VIII-lea

În care Guzmán de Alfarache relatează istoria îndrăgostiților Ozmín și Daraja¹, după cum i-a fost povestită

Cum terminară rugăciunile, care nu durară mult, își închiseră cărțile și le puseră în desagi, și fiind ascultat de ceilalți cu mare atenție, bunul preot își începu povestea promisă în felul următor :

Pe cînd Regii Catolici, don Fernando și doña Isabel², asediau orașul Baza, s-a dat o bătălie atît de înversunată, încît multă vreme nu se știa care din părți va învinge. Pentru că, deși regii aveau mare număr de oșteni, maurii erau mulți și ajutați de buna așezare a locului.

Regina doña Isabel stătea la Jaén, avînd grijă de treburile însemnate ale țării, iar regele don Fernando se ocupa personal de armată. O împărțise în două tabere : o parte cu artileria, sub comanda marchizilor de Cádiz și de Aguilar, a lui Luis Fernández Portocarrero, senior de Palma, și a comandorilor de Alcántara și Calatrava, cu mai mulți căpitani și soldați. În cealaltă se

¹ Este o poveste creată de autor, pe un fond istoric, o nuvelă maurescă asemănătoare cu *Historia de Abindarráez y Jarifa*, din care s-ar putea să se fi inspirat Alemán (cf. S.G.G.). Potrivit părerii lui B.B., Alemán s-ar fi inspirat în această nuvelă din *Crónica de los Reyes Católicos* de Hernando del Pulgar și din prima parte a scrierii *Guerras civiles de Granada* de Ginés Pérez de Hita. Se observă influența nuvelei maurești menționată de S.G.G. și în general a romanelor bizantine.

² Regii Catolici, Fernando al II-lea de Aragón (1452—1516) și Isabel I de Castilia (1451—1504) unesc, prin căsătoria lor (1469), cele două principale regate iberice și promovează o politică menită să consolideze statul din punct de vedere economic și politic. Sub domnia lor a fost practic încheiată Reconquista — eliberarea Spaniei de sub stăpînirea maură. Lupta pentru cucerirea orașului Baza a început în 1488, dar orașul a capitulat abia la 4 decembrie 1489, după un îndelungat și sîngeros asediu.

afla cortul său, cea mai mare parte a cavalerilor și oamenii din armata sa, la mijloc aflându-se orașul încercuit.

Dacă s-ar fi putut trece prin el, să fi fost o distanță de vreo jumătate de leghe între o tabără și alta; dar cum nu se putea trece, armata avea de ocolit încă o jumătate de leghe peste munte, așa că depărtarea era de o leghe. Și fiindcă nu puteau să-și vină în ajutor decât cu greu, hotărîră să construiască șanțuri și fortificații pe care regele în persoană le vizita deseori. Și cu toate că maurii încercau să-i împiedice să sape șanțurile, creștinii luptau și le apărau cu vitejie, așa că nu trecea zi în care să nu se iște două-trei încăierări, cu mulți răniți și morți de o parte și de alta. Dar pentru ca lucrările să nu înceteze, fiind atît de importante, pe lângă cei ce lucrau stăteau strajă, ziua și noaptea, cîte companii era nevoie.

Se întîmplă că, pe cînd erau de strajă don Rodrigo și don Hurtado de Mendoza, margraf de Cazorla, și don Sancho de Castilla, regele trimise ordin cu un scop anume să nu-și părăsească posturile pînă nu vor sosi să-i înlocuiască conții de Cabra și de Ureña și marchizul de Astorga. Cum am mai spus, maurii care stăteau tot timpul la pîndă încercînd să împiedice lucrările, trimiseră sus, pe culmea muntelui, cam la vreo trei mii de pedestrași și patru sute de călăreți împotriva lui don Rodrigo de Mendoza¹. Margraful și don Sancho începură lupta împotriva lor și, pe cînd se încinsese bătălia, în ajutorul maurilor mai sosiră încă mulți alții din oraș. Regele don Fernando, cum văzu asta, fiindcă era de față, îl trimise pe contele de Tendilla să-i atace din altă parte și astfel se încinse o bătălie foarte sîngeroasă pentru toți. Văzînd regele că era la strîmtoare contele și rănit, porunci marelui maestru de Santiago să năvălească dintr-o parte, iar marchizului de Cádiz, ducelui de Nájera, comandoului de Calatrava și lui Francisco de Bovadilla să vină cu oamenii lor dinspre partea unde se afla artileria.

Maurii trimiseră împotriva lor o a treia ceată și se luptară cu multă vitejie și ei și creștinii. Și cum regele

¹ Probabil este o greșeală, căci din context reiese că trebuie să fie vorba de Hurtado de Mendoza.

se afla în mijlocul încăierării, văzându-l cei din tabără, își luară armele în mare grabă, venind toți în ajutorul lui. Fu atît de mare numărul celor ce sosiră, încît maurii, neputînd să le țină piept, o rupseră la fugă, cu creștinii pe urmele lor, făcînd mare măcel, pînă ce ajunseră în mahalalele orașului, unde intrară mulți soldați și prădară mari bogății, luînd cîtiva captivi, printre care și pe Daraja, tînără maură, unica fiică a comandantului acelei fortărețe.

Daraja era de o frumusețe atît de desăvîrșită și de aparte, cum nu se mai văzuse. Să fi avut pînă în șaptesprezece ani neîmpliniți. Și fiind așa cum vă spuneam, era încă mai deosebită datorită cumineniei, seriozității și farmecului ei. Vorbea atît de bine castiliana încît cu greu îți dădeai seama că nu e creștină adevărată, căci putea trece drept una dintre cele mai adevărate *ladine*¹. Regele o prețui mult, socotind-o o persoană de mare vază. Pe urmă i-o trimise reginei, soției sale, care nu o prețui mai puțin și o primi cu bucurie, atît pentru meritele ei, ca însemnată coboritoare din regi, fiica unui cavaler atît de cinstit, cît și ca să vadă dacă nu putea ajuta la predarea orașului fără alte stricăciuni și lupte, și se strădui să-i îndulcească traiul, făcîndu-i daruri și favoruri la fel ca celor mai apropiate persoane din preajma ei. Astfel că nu o trata ca pe o captivă, ci mai curînd ca pe o rudă, cu speranța că asemenea femeie cu o înfățișare atît de frumoasă nu putea avea suflet rău.

Din aceste pricini și pentru plăcerea de a sta de vorbă cu ea o ținea tot timpul în preajma ei ; pentru că îi povestea în amănunțime totul despre acele ținuturi, ca un bărbat mai în vîrstă și foarte cumpătat care trecuse prin toate încercările. Și cu toate că regii sosiră apoi la Baza, cînd orașul se predă în anumite condiții, regina nu vru deloc să se despartă de Daraja, datorită dragostei ce o avea pentru ea, promițîndu-i în schimb comandantului fortăreței deosebite favoruri. Acesta îi simți mult lipsa, dar se mai însenină aflînd de dragostea regilor pentru

¹ Prin *ladino* se desemnează, printre altele, maurii sau străinii care vorbeau îngrijit și corect spaniola (inițial o varietate a latinei), încît cu greu puteau fi deosebiți de spanioli.

ea, ceea ce avea să le aducă cinste și bogății, așa că nu se împotrivi nicidecum.

Tot timpul regina o ținu pe lângă dînsa și o luă cu ea la Sevilla unde, cu dorința de a o boteza creștinește, ca s-o pregătească încetul cu încetul, cu blîndețe, fără să o sperie, îi spuse într-o zi : „Cred că înțelegi, Daraja, că îți doresc doar binele. Drept răsplată pentru asta vreau să-ți cer să-mi faci un serviciu : să-ți schimbi aceste veșminte cu altele de-ale mele pe care ți le voi dărui, ca să te bucuri de felul cum straietele noastre îți pun în valoare frumusețea.“

Daraja îi răspunse : „Voi face cu toată voia ceea ce îmi poruncește Maiestatea Ta. Căci supunîndu-mă, dacă în ființa mea există ceva de preț, de azi înainte voi socoti că este și mai de preț și așa va fi, fără îndoială, datorită straielor tale, ce vor înlătura și împlini cusururile mele.“ „Tu ești în toate perfectă — îi răspunse regina — și prețuiesc acest serviciu și bunăvoința ce-mi arăți.“

Daraja se îmbracă după moda castiliană și rămase la palat cîteva zile, pînă ce plecară de acolo pentru a asedia orașul Granada, iar regina, din pricina greutăților războiului, precum și ca să se poată desfăta cu învățăturile credinței noastre, socoti că e mai bine să o lase în casa lui don Luis de Padilla, cavaler nobil și căruia îi arăta deosebită prietenie, unde să-și petreacă vremea cu doña Elvira de Guzmán, tînăra fiică a acestuia, și ei să îngrijească de tihna ei. Și, cu toate că se învoi la asta, Daraja suferi mult văzîndu-se departe de ținuturile sale și din multe alte pricini ce o făceau să se întristeze mai tare, dar nu se arăta ci, cu chipul senin și privirea veselă, spuse că fiind aceea voia Maiestății Sale, o socotește o favoare și o primește.

Pe această fecioară, părinții ei o logodiseră cu un nobil maur din Granada al cărui nume era Ozmín, cu însușiri întru totul pe potrivea celor ale Darajei : tînăr bogat, chipeș, înțelept și, mai ales, curajos și viteaz, fiecare din aceste calități putînd primi un „foarte“ înainte, ce era bine meritat. Stăpînea atît de bine limba spaniolă, de parcă s-ar fi născut și ar fi crescut în inima Castiliei. Lucru demn de laudă pentru tinerii cu virtute, și slavă părinților care îi învață pe copii mai multe limbi și alte

nobile îndeletniciri. Își iubea logodnica plin de duioșie. Atît de mult o adora, încît' dacă i-ar fi fost îngăduit, ar fi pus-o icoană în altar. Gîndurile îi erau numai la ea, pentru ea își frămînta simțurile, a ei era voința lui. Iar logodnica sa, știind asta, cu nimic nu îi rămînea datoare.

Iubirea lor era deopotrivă, la fel ca cele mai multe lucruri la ei, mai cu seamă o prea cinstită purtare unul față de celălalt. Duiosia vorbelor pe care și le scriau, darurile pline de dragoste ce și le trimiteau nu se pot lăuda mai mult. Se văzuseră și se vizitaseră, dar gurile lor nu pomeniseră de dragoste. Ochii grăiau de multe ori, căci niciodată nu pierdură prilejul să-și vorbească. Pentru că de mulți ani — nu mulți de fapt, că numărau puțini amîndoi —, mai bine spus, din copilăria lor, cei doi se iubeau și se vizitau oricînd voiau. Se legase o prietenie adevărată între părinți și iubirea înflorise în cei doi copii, cu legături atît de strînse, încît cu toții doreau înrudirea și asta avea să se întîmple prin căsătoria lor; dar ceasul rău și stelele vrură ca imediat după ce se hotărîse nunta, să înceapă asediul Bazei.

Din cauza luptelor și a tulburărilor amînară atunci ceremonia, așteptînd să fie din nou împreună, cu mai multă tihnă și bucurie, ca să sărbătorească prin jocuri și petreceri, cum se cuvine, căsătoria unor oameni atît de însemnați.

Despre Daraja, v-am spus mai înainte cine îi era tată. Maică-sa era nepoata, fiică de soră, a lui Boabdelin, regele acelei cetăți, care pusese la cale căsătoria. Iar Ozmîn, văr primar cu Mahomet, zis cel Mic, regele Granadei.

Dar lucrurile se petrecură altfel decît le era dorința, soarta arătîndu-se potrivnică tuturor, căci Daraja se afla în puterea regilor care o lăsaseră la Sevilla; de îndată ce soțul ei află, atîta țipă, se tîngui, suspină și se arătă de trist, de față cu toți, că fiecare avu parte, și nu mică, de amărăciunea lui. Dar cum durerea era doar a lui și suferința doar în sufletul său, atît de mult se chinui încît, în scurtă vreme, i se întinse într-o parte din trup, lovindu-l o boală gravă atît de greu de vindecat, pe cît era cu neputință să fie cunoscută și să se afle leacuri pentru ea. Boala se înrăutățea cu semne de moarte, căci

pricina creștea, fără ca leacurile să ajute ; și mai groaznic era că răul nu putea fi înțeles, acesta fiind cel mai important lucru pentru înlăturarea lui. Așa că, întristații lui părinți își pierduseră nădejdea în însănătoșirea lui ; doctorii nu vedeau scăpare, iar durerile le întăreau spusa.

Toți erau necăjiți, iar bolnavul aproape în ceasul morții, când acestuia i se năzări un gând ce i se păru că ar putea da roade, deși era primejdios : dar, pus în cumpană cu cealaltă primejdie, alta mai mare nu putea fi. Și, nerăbdător să-l înfăptuiască, pentru a încerca să-și vadă iubita soție, mai prinse vlagă și curaj, rezistind cu vitejie la tot ce îl putea vătăma. Își alungă tristețea și melancolia și se gîndea doar cum să se însănătoșească. Și astfel se întremă, împotriva așteptărilor tuturor celor care îl văzuseră bolnav. Bine se zice că dorința înfringe teama, înlătură piedicile și netezește drumurile. Iar veselie la un bolnav este cel mai bun sirop și cel mai grozav tonic, așa că e bine să îl înveselești și, când îl vezi astfel, socotește-l sănătos.

Pe urmă, își începu convalescența. Și de-abia se putea ține pe picioare când, luînd cu el drept călăuză un maur, bun cunoscător al limbii, care le slujise multă vreme drept iscoadă regilor din Granada, giuvaeruri și bani, călare pe un cal negru și vînjos, cu o archebuză la sa, cu spada și pumnalul la cingătoare, în straie andaluze, ieși din cetate în vreme de noapte, apucînd-o pe scurtături, ca unul ce cunoștea bine locurile.

Trecuseră prin dreptul taberei și, lăsînd-o mult în urmă, se îndreptau pe poteci și drumeaguri spre Loja, când, în apropierea cetății, soarta nemiloasă i-a făcut să întilnească un căpitan care umbla să-i adune pe cei ce fugeau din armată, lăsînd de izbeliște oștirea. Și cum îi văzu, îi și înhăță. Maurul se prefăcu a avea permis de trecere, căutîndu-l în sîn, la obînc și în toate părțile ; dar cum nu-l găsi, căpitanul, care îi văzuse mergînd pe drumuri ferite, intrînd la bănuieli, îi arestă ca să-i ducă în tabără.

Ozmîn, fără să se tulbure în vreun fel, cu vorbe îndrăznețe, folosindu-se de numele cavalerului la care se afla soția sa, se prefăcu a fi fiul acestuia, zicînd că se numește Rodrigo de Padilla și că venise să aducă un dar

regilor din partea tatălui său, și lucruri ale Darajei ; și fiindcă se îmbolnăvisese, se întorcea. Mai spuse, de asemenea, că-și pierduse permisul de trecere și se rătăciseră și apucaseră pe scurtătura aceea ca să ajungă la drum.

Nimic nu-l convinse pe căpitan, care stăruia să-i ducă înapoi, iar ei nu pricepeau motivul, pentru că, de fapt, pe el îl durea în cot dacă plecau ori se întorceau. Avea doar pretenția ca cineva care arată ca un cavaler atît de nobil să-i ia ochii cu niște *dobloni*¹, căci nu există semnătură de general care să stea alături de pecetea regală, mai ales cînd e turnată în cel mai nobil metal. Cu zdrențăroșii și cu dezertorii își arată ofițerii colții și puterea, executînd ordinele, nu cu cei de pe urma cărora pot trage folos, că doar după asta umblă.

Ozmin, bănuind cum, avea să sfîrșească această înverșunare, îi spuse din nou : „Înțelege, domnule căpitan, că nu mi-ar fi cu supărare să mă întorc nu numai o dată, ci chiar de zece ori, și nici n-ar fi mare lucru să mai fac drumul o dată, dacă, așa cum vezi, n-aș sta prost cu sănătatea ; dar cum îți dai seama de situația în care mă aflu, n-aș vrea să primești vreo muștrare din pricina mea“. Și scoțîndu-și din deget un inel de preț, i-l puse în mînă și parcă ar fi turnat apă pe foc, căci imediat spuse celălalt : „Domnule, Înălțimea Voastră, mergeți cu Dumnezeu, căci bine se vede că un om de vază ca domnia voastră nu fuge cu solda regelui și nici n-ar fugi din tabăra sa, mai ales cînd îi stă în puțință s-o facă. O să vă însoțesc pînă la Loja, unde vă voi da cele trebuincioase ca să puteți merge mai departe în pace“. Așa făcu și rămaseră buni prieteni ; după ce se odihniră, își luară rămas bun, fiecare vîzîndu-și de drumul lui.

După felurite întîmplări, ajunseră la Sevilla, unde, datorită știrilor ce le primise, află strada și casa unde locuia Daraja. Se învîrti prin jurul ei mai multe zile și la ceasuri diferite, dar niciodată nu reuși să o vadă ; căci Daraja, cum nu ieșea afară din casă și nu se ducea la

¹ Veche monedă de aur, de diferite valori ; în sec. al XVII-lea echivala cu circa 20 de *pesete*.

biserică, tot timpul broda ori și-l petrecea cu prietena ei, doña Elvira.

Ozmín văzu ce piedică stă în calea dorinței sale și că stîrnește curiozitatea, cum se întîmplă de obicei peste tot cu străinii, că toți stau cu ochii pe ei vrînd să afle cine și de unde sînt, ce caută și din ce trăiesc, mai ales dacă se plimbă pe o stradă și privesc cu grijă spre ferestrele ori ușile caselor. Așa se naște invidia, se umflă birfa, se ivește ura fără rost, deși nimeni nu are vreun interes.

Ceva de felul ăsta stătea să se întîmple și cu el și, ca să înlătore un scandal, fu nevoit să înceteze cîteva zile cu plimbările. Slujitorul său trecea neobservat. Dar negăsind o soluție, se mîngîia doar noaptea, la ceasuri tîrzii, cînd, plimbîndu-se pe strada ei, îmbrățișa zidurile, sărutînd ușile și pragurile casei ei.

Trăi în această deznădejde o vreme, pînă ce, din fericire, sosi clipa dorită. Cum servitorul său avusese grijă să dea cîteva raite în timpul zilei, văzu că don Luis pusese să se repare un zid, dîndu-l jos de la fundație. Profită imediat de ocazie, sfătuindu-și stăpînul să-și cumpere niște straie sărăcicioase și să se angajeze ca zidar cu ziua. Ideea îi păru bună și o duse la îndeplinire; își lăsa servitorul să-i păzească averea și calul la han, ca să le aibă cînd o fi nevoie, și se duse acolo de întrebă dacă aveau de lucru pentru un străin; îi spuseră că da. Vă puteți închipui că nu se tocmi cînd îl angajară.

Își începu lucrul încercînd să-i întrecă pe toți; și deși avea necazuri pentru că nu era încă pe deplin sănătos, făcea, cum se spune, haz de necaz, căci inima pîrîncește trupului. Venea primul pe șantier și pleca ultimul. Cînd toți se odihneau, el își căuta ceva de lucru. Și fiind dojenit pentru asta de tovarășii săi — căci pînă și în nenorocire e loc de invidie — răspunse că nu poate sta fără să facă nimic. Don Luis, care observă hărnicia lui, gîndi să-l folosească pentru treburi în casă, mai cu seamă la grădină. Îl întrebă dacă se pricepe la așa ceva; el zise că se pricepe puțin, dar că dorința de a reuși să-l slujească bine îl va face să învețe multe în scurtă vreme. Don Luis fu mulțumit de vorbele și înfățișarea lui, căci în toate îl găsea destoinic și îndatoritor.

Zidarii își terminară treaba și Ozmîn deveni grădinar. Pînă atunci niciodată nu reușise să o vadă pe Daraja. Buna soartă vru ca în ziua aceea să răsară soarele, cerul să fie curat, senin și binevoitor și, risipiți norii nefericirilor sale, descoperi lumina nouă în care se scălda fericitul port al naufragiului său. Căci în prima după-amiază cînd își începu noua îndeletnicire, o văzu pe soția lui venind să se plimbe singură pe o alee largă, mărginită toată de mirt, trandafiri, iasomie și alte flori, culegînd cîte una, ca să-și împodobească părul.

N-ar fi recunoscut-o în veșmintele acelea, dacă originalul, ea, cea adevărată, nu s-ar fi potrivit cu copia vie pe care o avea în suflet. Și văzu bine că atîta frumusețe nu putea să fie decît a ei. Se tulbură văzînd-o și la gîndul de a-i vorbi, rușinos și încurcat, cînd trecu, el își lăsă capul în jos, scormonind pămîntul cu o săpăligă pe care o avea în mînă. Daraja se întoarse să-l privească pe noul grădinar și, văzîndu-i chipul dintr-o parte, atît cît îi fu cu putință, i se înfățișă imaginea ce-o avea veșnic în minte, datorită marii asemănări cu soțul ei. Din care pricină o apucă o asemenea tristețe, încît lăsîndu-se moale la pămînt, sprijinindu-se de garduțul grădinii, scoase un oftat adînc, însoțit de nesfîrșite lacrimi; și, punîndu-și mîinile pe obrajii trandafirii, își aminti multe lucruri ce fiecare în parte i-ar fi putut fi călău, dacă s-ar fi gîndit mai mult la ele.

Le izgoni cum putu mai bine, dîrînd din nou să-și bucure sufletul, înșelîndu-și ochii cu acea parte a chipului lui Ozmîn pe care o putea vedea. Se ridică tremurînd din tot corpul și cu inima gata să-i spargă pieptul se întoarse să se uite iarăși la chipul dragostei sale, care, cu cît îl privea mai atent, mai mult se transforma în mintea ei. I se părea că visează și, știindu-se trează, se temea că are în față o nălucă. Văzînd că e bărbat, dori să fie cel pe care îl iubea. Rămase nedumerită și îndoită, fără să priceapă cine este, pentru că boala îl slăbise și îi răpise culoarea obișnuită din obraji, dar restul trăsăturilor, înfățișarea și emoția ei îi adevereau că e el. Slujba, straiele și locul o țineau deoparte și o dezamăgeau. O necăjea această decepție, încăpătînîndu-se în dorința ei, fără să se poată abține să nu încerce o oarecare simpatie pentru felul cum arăta. Și, cu îndoială în

suflet și nerăbdătoare să știe cine este, îi spuse : „Prietene, de unde ești ?“

Ozmîn ridică privirea și, văzînd fermecătorul și dulcele-i odor, i se puse un nod în gît și, fără să mai poată scoate o vorbă, îi răspunse doar cu ochii, stropind pămîntul din belșug cu apa ce țîșnea din ei, de parcă s-ar fi ridicat zăgazurile a două iazuri ; și astfel, cei doi îndrăgostiți se recunoscuseră.

Daraja îi răspunse în același fel, vărsînd fire de perle pe chipul ei. Tocmai voiau să se îmbrățișeze, sau cel puțin să-și spună cîteva vorbe dulci și mîngioase de iubire, cînd în grădină intră don Rodrigo, fiul mai mare al lui don Luis care, îndrăgostit de Daraja, mereu îi urma pașii, încercînd să se bucure de momentele cînd putea s-o privească. Ca să nu dea nimic de bănuît, Ozmîn se întoarse la munca lui, iar Daraja porni mai departe.

Don Rodrigo văzu, după ochii ei triști și înroșiți, o schimbare pe fața Darajei. Își închipui că o supăraseră ceva și îl întrebă pe Ozmîn, care, deși nu își revenise încă bine de pe urma emoției, de nevoie se strădui să nu arate nimic și spuse : „Domnule, așa cum ați văzut-o, am văzut-o și eu cînd a venit aici și nu a vorbit deloc cu mine, așa că nu mi-a spus și nici nu știu care să-i fie supărarea. Cu atît mai mult cu cît, astăzi fiind prima zi cînd lucrez aici, nu-mi era îngăduit să o întreb și nici ea nu se cuvenea să-mi spună.“

Auzind acestea, don Rodrigo plecă de acolo cu gîndul să o întreb pe Daraja ; dar pe cînd asculta acele vorbe, ea urcă grăbită o scară în spirală spre încăperile ei și închise ușa în urmă-i.

Cei doi îndrăgostiți petreceau unele dimineți ori după-amiezi în felul acesta, bucurîndu-se uneori de cîteva din florile și de cinstitele roade ale copacului iubirii, ușurîndu-și suferința, gustînd adevărata plăcere și visînd la vremurile fericite cînd se vor putea iubi în tihnă, fără teamă și piedici. Nu le fu îngăduit multă vreme să se bucure în pace, căci fiind văzuți stînd vreme îndelungată împreună și vorbind arăbește și pe ea lipsindu-se pentru asta de tovărășia prietenei sale, doña Elvira, toți din casă se necăjiră, iar don Rodrigo era neliniștit și mînios, perpelindu-se de gelozie, nu fiindcă ar fi aflat de

grădinar că face un lucru neîngăduit sau că o iubește, ci văzînd că ea îl socotește demn să stea de vorbă cu el cu sinceritate, în plăcute conversații, ceea ce nu făcea cu nimeni altcineva cu atîta prietenie.

Clevetirea, copil de drept al urei și pizmei, întotdeauna caută să păteze și să pună în umbră viețile și virtuțile altora. Așa încît, printre oamenii de rînd și josnici, căci acolo se bucură de trecere, este sosul cel mai aromitor, fără de care nici un soi de bucate nu are gust și savoare. Este pasărea cu zborul cel mai ușor, care se năpustește cel mai iute și face cele mai mari pagube. Nu lipsiră cei ce-și trecură vorbele din gură în gură, unii adăugînd, alții înflorînd în jurul acestei familiarității, pînă ce ieși la lumină minciuna și bîrfa ajunse la urechile lui don Luis, crezînd aceia că astfel vor avea parte de mărire și nobile favoruri. Asta face și cu asta se ocupă lumea, ca să și-i cîștige pe cei mari pe spinarea altora, cu născociri și baliverne, cînd de pe urma adevărului nu pot obține ceea ce doresc. Meserie pe potriva celor cărora le lipsește virtutea și prîn faptele și felul lor de a fi nici nu o merită.

Don Luis ascultă cu atenție vorbele bine meșteșugite și născocite care i se spuseră. Era un cavalier cu scaun la cap și înțelept; nu le lăsa acolo unde căzuseră. Le rîndui în mințe, lăsînd loc liber pentru cele ce avea să spună învinuitul. Își deschise urechile, nu vru să le închidă, deși se cam amări. Se gîndi la multe lucruri, toate departe de adevăr și ceea ce îl neliniști cel mai tare era bănuiala că grădinarul e maur și că venise pe ascuns să o fure pe Daraja. Și convins că așa este, îl cuprinse mînia de îndată; și cînd gîndești strîmb, deseori, ba chiar de cele mai multe ori, nici nu a ieșit bine pe ușă fapta săvîrșită, și remușcarea ți-a și intrat în casă. Cu gîndul acesta se hotărî să-l cheme la el.

Ozmîn, fără să se împotrivească, ori să se arate întristat și îngrijorat, se învoi să fie închis într-o încăpere. Și lăsîndu-l în loc sigur, don Luis se duse la Daraja care aflase totul din șușotelile slujitorilor și servitorilor și preșimțise cu cîteva zile înainte ce se va întîmpla.

I se arată foarte jignită lui don Luis, plîngîndu-se că se îndoise de cinstea și puritatea vieții ei, socotind că după asemenea insultă fiecare putea să creadă des-

pre ea ce vrea și ce i se năzare, căci se deschisese drum pentru orice bănuială rău-intenționată.

Acesta și alte argumente bine rînduite, spuse cu afecțiune și respect, îl făcură pe don Luis să se căiască repede de fapta sa. Acum, după ce Daraja îl convinsese, ar fi vrut să nu fi discutat niciodată asemenea lucruri, revoltîndu-se contra lui însuși și contra celor ce îl făcuseră să-și plece urechea la șușoteli. Dar ca să nu se arate ușuratec și că pornise să facă un lucru atît de grav fără să chibzuiască mai bine, ascunzîndu-și căința, vorbi după cum urmează : „Cred întru-totul, fiica mea, Daraja, și sînt sigur că ai dreptate și-mi dau seama de răul ce ți-am făcut în felul acesta, mai înainte de a fi cercetat sufletul martorilor care ți-au adus această jignire. Îți știu meritele, ca și pe cele ale părinților tăi și ale strămoșilor din care te tragi. Știu că doar însușirile tale te-au făcut să dobîndești de la stăpînji mei, regii, toată iubirea pe care numai un fiu adevărat o poate dobîndi de la părinții săi iubitori și blînzi, aceștia făcîndu-ți bogate și bine știute daruri. Așa că trebuie să știi că te-au lăsat în casa mea ca să fii slujită cu toată grija și sîrguinta după cum ți-e voia și că eu trebuie să dau seamă de tine pe potrivea încrederii ce mi s-a arătat. De aceea și drept răsplată dorită pentru că te slujesc, trebuie să te porți după cum ți-e rangul și cu bunătatea ce se cuvine loialității mele și celor pomeniți mai înainte.

Nu pot și nici nu vreau să gîndesc că în tine poate exista ceva care să te abată de la calea cea dreaptă. Dar ne-a îngrijorat marea familiaritate pe care i-o arăți lui Ambrosio — căci acest nume și-l luase Özmin cînd se angajase muncitor — precum și faptul că vorbești în arabă și de aceea toți au vrut să știe ce se petrece ori cum a început prietenia voastră, căci nici tu, nici eu nu-l văzuserăm și nu-l cunoșteam mai înainte. Și odată satisfăcută această curiozitate, multora le vei risipi îndoielile, iar mie o grijă plictisitoare și supărătoare. Te rog deci, pentru rangul tău, spulberă-ne această îndoială și crede-mă că, pe măsura puterilor mele, voi fi mereu alături de tine, în orice împrejurare.”

Daraja ascultă cu atenție și curioasă ceea ce îi spunea don Luis, ca să-i poată răspunde ; cu toate că mintea ei înțeleaptă se înarmase cu argumente ca să se dezvi-

novătească, dacă s-ar fi descoperit ceva. Dar în acel scurt răgaz, renunțînd la cele gîndite dinainte, trebui să se folosească de altele mai legate de întrebările ce i se puseseră, ca să-l mulțumească cît mai ușor, să-i risipească grijile și să prevină altele viitoare, ca să poată fi fericită cu soțul ei ca pînă atunci; și grăi astfel: „Stăpîne și părinte al meu, căci așa te pot numi: stăpîn pentru că mă aflu în puterea ta și părinte pentru ceea ce faci pentru mine. Urit mi-aș împlini îndatoririle și aș răspunde favorurilor primite mereu de la Maiestățile Lor prin mîna ta și care, prin mijlocirea ta, sînt tot mai mari, dacă nu aș depune în tainița discreției tale tainele mele cele mai mari, făcîndu-mi pavază din persoana ta și lăsîndu-mă călăuzită de înțelepciunea ta, și dacă nu ți-aș satisface dorința spunîndu-ți adevărul. Căci, deși amintirea unor lucruri pe care trebuie să ți le spun este prilej de mare mîhnire pentru mine, ba chiar de chinuri nu tocmai neînsemnate, în felul acesta vreau să te răsplătesc și să rămîi datornic sentimentelor mele și convins că voi împlini ce îmi poruncești. -

Vei fi aflat, stăpîne, cine sînt, căci e lucru cunoscut, și cum nenorocirea ori norocul — căci nu pot, pînă ce fructul nu e copt și nu voi vedea sfîrșitul atîtor întîmplări, să condamn ceva ori să laud altceva — m-au adus în casa ta, pe cînd trebuia să mă mărit cu unul dintre cei mai de seamă cavaleri din Granada, rudă foarte apropiată și coborîtor din regii aceluia ținut. Acest soț al meu, dacă îi pot spune astfel, pe cînd avea șase ori șapte ani, a copilărit cu un alt copil creștin captiv, de aceeași vîrstă, pe care i-l cumpăraseră părinții să-i fie slujitor și tovarăș. Erau mereu împreună, împreună mînceau și dormeau de obicei, căci se iubeau tare mult. Înțelegi că toate cele povestite de mine sînt cheazășii ale prieteniei. Soțul meu ținea atît de mult la el, de parcă i-ar fi fost deopotrivă ori neam. În el se încredea pentru că era foarte curajos; lui își mărturisea plăcerile, el era tovarășul lui de joacă, păstrătorul tainelor sale, și, într-un cuvînt, al doilea eu al său. Erau atît de potriviți unul cu altul, încît numai legea lor îi deosebea; și fiindcă amîndoi erau foarte deștepți, niciodată n-au discutat despre asta, ca să nu-și strice frăția.

O merita pe deplin captivul — am spus prost ; mai bine aş spune frate, căci aşa ar trebui să-l numesc — pentru credinţa ce i-o arăta şi pentru purtarea lui aleasă şi nobilă. Căci de n-am fi ştiut că se născuse din părinţi umili, ţărani luaţi în captivitate pe pământul lor sărac, am fi crezut cu siguranţă că se trage dintr-o viţă nobilă şi o familie de neam. Pe cînd se pregătea nunta noastră, el, cum era atît de credincios, devenise mesagerul dragostei noastre şi nimic altceva nu mai făcea. Imi aducea scrisori şi daruri, ducînd înapoi altele pe potrivea acestora. Cînd cetatea Baza a capitulat, cum el se afla acolo, fu eliberat împreună cu ceilalţi captivi. Greu mi-ar fi să spun dacă bucuria de a-şi dobîndi libertatea a fost la fel de mare ca durerea de a ne pierde. Vei putea afla asta cu uşurinţă de la el şi altele pe care vei vrea să le afli, pentru că acesta este Ambrosio slujitorul tău, pe care Dumnezeu a vrut să-l trimită aici întru mîngîierea nefericirii mele. Pe negîndite l-am pierdut şi din întîmplare l-am regăsit ; cu el repet lecţiile nenorocirilor mele, după ce am absolvit şcoala lor ; cu el îmi alin speranţa în soarta vrăjmaşă, trecîndu-mi viaţa amărită, ca să înşel oboseala timpului chinuitor. Dacă această mîngîiere, de care mă bucur, te jigneşte, fă cum îţi e voia, şi eu voi face precum vei hotărî“.

Don Luis rămase uimit şi înduioşat de întîmplarea aceea emoţionantă şi de felul ciudat în care Daraja o povestise fără pauză, tulburare ori încîlceală ce ar fi dat loc bănuielii că o născocise. Cu atît mai mult, cu cît o întărise vărsînd cîteva lacrimi convingătoare, ce ar fi putut muia cele mai tari pietre şi şlefui diamantele cele mai fine.

După asta don Luis îl eliberă pe Ambrosio fără să-l întrebe nimic, pentru a nu aduce vreo jignire, în felul acesta, celor spuse de Daraja. Îi puse doar mîinile pe umeri, şi cu chipul vesel îi spuse : „Acum ştiu, Ambrosio, că trebuie să ai un strop de sînge nobil şi, dacă nu e aşa, îl innobilezi prin virtuţile şi generozitatea ta. Şi din cîte am aflat despre tine, mă simt obligat ca de azi înainte să mă port cu tine după cum meriţi.“

Ozmîn îi zise : „Stăpîne, vei face după cum vei socoti de cuviinţă ; iar pentru binele ce-l voi primi, mă voi

putea fãli întotdeauna cã îl datorez mãrinimiei și familiei tale“.

Și astfel i se îngãdui sã se întoarcã în grãdinã, bucurându-se de aceeași familiaritate dinainte și de mai multã libertate. Ori de cîte ori voiau, cei doi stãteau de vorbã, fãrã sã se mai scandalizeze cineva din pricina asta.

În vremea aceasta, regii avurã tot timpul grijã sã întrebe de sãnãtatea Darajei și de cum îi merge și erau înștiințați despre asta cu deosebitã grijã. Se bucurau de vești, trimițându-i multe complimente în scrisorile lor.

Aceste favoruri avurã un asemenea efect încît, atît din dorința de a se bucura de influență, cît și datorită meritelor tinerei, atît don Rodrigo, cît și ceilalți cavaleri de vazã din orașul acela, doreau ca ea sã fie creștinã, vrînd s-o ia de sôție. Dar cum don Rodrigo o avea — cum se spune — în casã, dupã pãrerea tuturor, dintre toți, cele mai mari șanse erau de partea lui. Problema era simplã și ipoteza demnã de crezare ; cãci ea îi cunoștea neamul, obiceiurile și felul de a se purta și ca sã-ți arãți asemenea merite nu e de ajuns o clipã, iar sã te poți fãli pe fațã cu virtuțile și noblețea ta atunci cînd prin asta vrei sã fii cunoscut și sã dobîndești avantaje nu e cea mai neînsemnatã posibilitate. Dar cum cei doi îndrãgostiți își dãduserã inimile unul altuia și nici unul n-o mai avea pe a sa, se iubeau cu atîta dãruire, pe cît de departe erau de a-și aduce vreo jignire unul altuia. Niciodatã Daraja nu dãdu prilej, printr-o purtare nerușinatã ori altfel, ca vreun bãrbat sã fie mai îndrãzneț, deși toți o adorau. Fiecare cãuța o cale și arunca nãvodul, încercînd sã-i dea tîrcoale ; dar nici unul nu se baza pe ceva.

Vãzînd don Rodrigo ce puțin folos trage de pe urma serviciilor sale, cît de zadarnicã îi e truda și ce puține soluții are, cãci dupã atîtea zile petrecute în neînterupte conversații se afla în aceeași situație ca în prima zi, îi trecu prin minte sã se foloseascã de Ȑzmîn, crezînd cã prin mijlocirea lui va obține vreo favoare. Și socotînd cã asta e calea cea mai potrivitã, într-o dimineață, pe cînd se afla în grãdinã, îi spuse :

„Cred cã știi, Ambrosio frate, care îți sînt îndatoririle fațã de lege și regele tãu, de obîrșia ta, de pîinea pe care o măninci de la pãrinții mei și de dorința noastrã

de a ne fi de folos. Socotesc că asemeni unui creștin ade-vărat cum te arată faptele tale, te vei purta după cum se cuvine. Vin la tine cu o nevoie ce mi s-a ivit și de care depinde strălucirea onoarei mele și viața mea, ce se află în miinile tale, dacă pe cînd vei sta de vorbă cu Daraja, printre altele o vei convinge cu argumentele tale să părăsească religia falsă în care crede și să devină creștină. Urmarea acestui lucru îți este bine știută ; mîntuirea, pentru ea, o faptă închinată lui Dumnezeu, bucurie pentru regi, onoare în patria ta și deplina lecuire pentru mine. Pentru că o voi cere de nevastă și voi pleca să mă căsătoresc cu ea și nu mic va fi folosul pe care îl vei scoate din această călătorie, ce-ți va aduce alături de cînte, atîtea cîștiguri cît va socoti dreapta ta judecată ; căci fiind răsplătit de Dumnezeu pentru sufletul ce l-ai cîștigat, eu, la rîndu-mi, te voi răsplăti din belșug pentru viața ce îmi redai prin fapta ta bună și pentru prietenia de care mă voi bucura prin mijlocirea ta. Nu mă refuza, căci prea bine poți să mă ajuți și cum te obligă atîtea îndatoriri, nu e drept să te superi pe mine.“ Și cînd don Rodrigo sfîrși cele ce avea de spus, Ozmîn îi răspunse după cum urmează :

„Același motiv cu care ai vrut să mă convingi, don Rodrigo, te obligă să mă crezi că doresc foarte ca Daraja să-mi urmeze credința și de aceea, de multe, de nenumărate ori, am încercat să o conving și eu. Dorința mea nu e alta decît a ta și voi face totul din proprie inițiativă, căci este un lucru care mă preocupă mult. Dar fiindcă îl țubește atît de tare pe soțul ei și stăpinul meu, a încerca să o creștinăm ar însemna să-i dublăm pasiunea, fără alt folos ; căci ea mai nutrește speranța că soarta s-ar putea schimba și face totul ca să i se împlinească această dorință. Asta știu de la ea și asta mi-a spus întotdeauna și am văzut-o hotărîtă. Dar pentru a duce la îndeplinire ce-mi poruncești, cu toate că n-o să dea vreun rezultat, o să vorbesc iarăși cu ea despre asta și o să-ți spun care îi e răspunsul.“

Maurul nu mințise nici o vorbă în tot ce spusese, dacă ar fi fost înțeles ; dar neluînd seama la lucruri atît de îndepărtate, don Rodrigo crezu nu ceea ce voise acela să spună, ci ceea ce spusese, de fapt. Și astfel, înșelîn-

du-se, rămase cu o oarecare nădejde ; căci cine iubește cu adevărat, se amăgește cu dezamăgiri.

Ozmîn se întristă atît de tare văzînd ce rugămintele se făcuse, pe față, împotriva lui însuși, că aproape își ieșise din minți de gelozie. Așa de tare se chinuia, că din ziua aceea nu mai putu fi văzut vesel la față, părăindu-i-se imposibilul posibil. Lupta cu el însuși, închipuindu-și cum noul rival, puternic pe meleagurile și în casa lui, se putea folosi de diverse mijloace și vicleșuguri ca să-l împiedice în încercarea sa, de vreme ce dorința îi era atît de mare. Se temea ca ea să nu se schimbe, căci bombardele multe la număr năruie zidurile cele mai groase și cu ghiulele tănuite le doboară și le surpă. Din pricina acestei temeri i se înfățișau în minte întîmplări funeste, cu sfîrșit tragic. Nu credea în ele, dar se temea, căci era un îndrăgostit desăvîrșit. Daraja, văzîndu-l atît de întristat zile la rînd pe iubitul ei soț, dori din inimă să afle cauza ; dar el nu i-o spuse și nici nu vorbi nimic despre întîmplarea cu don Rodrigo. Ea nu știa ce să facă și cum să-l înveselească ; și totuși, cu vorbe dulci, spuse cu glas plăcut, cu gură surîzătoare și inimă neșovăitoare, întărite de frumoșii ochi ce le făceau și mai duioase datorită lacrimilor ce se scurgeau din ei, îi zise :

„Stăpine al libertății mele, Dumnezeuul meu pe care îl ador, și soț căruia mă supun, ce lucru poate fi atît de groaznic încît, eu fiind în viață și alături de tine, să te chinuie întru jignirea mea ? Oare aş putea plăti cu viața mea veselia ta ? Ori cum ai voi-o, ca prin ea, sufletul meu să scape de iadul tristeții tale în care se chinuie ? Cerul plin de veselie al chipului tău să spulbere norii negri ai inimii mele. Dacă pot face ceva pentru tine, dacă dragostea ce-ți port are un preț, dacă nenorocirile mele, pe care le suport cu evlavie, te înduioșează, de nu vrei ca taina ta să fie mormînt vieții mele, te implor, spune-mi de ce ești trist.“

Aici se opri, căci o înecă plînsul, cu același efect asupra amîndurora, căci el nu-i putu răspunde altfel decît prin arzătoare și drăgăstoase lacrimi, încercînd fiecare să usuce cu lacrimile sale pe ale celuilalt, acestea unindu-se într-un singur șuvoi, căci limba le era împiedicată.

Ozmîn, temîndu-se să dea drumul suspinelor ca să nu fie auzit, atîta se abţinu, înghiţindu-şi aleanul din suflet, încît îl lovi un leşin, de parcă ar fi rămas mort. Daraja nu ştiu ce să facă să-l aducă în simţiri şi cum să-i uşureze răul şi nici nu putu pricepe ce pricinuisese asemenea schimbare la un om mereu vesel. Îi şterse faţa şi ochii, cu mîinile ei frumoase, în care ţinea o minunată năframă muiată în apă, ţesută în aur, argint şi alte multe culori şi presărată cu perle mici şi mari de preţ. Era atît de pierdută din pricina acestui necaz, atît de preocupată, cu toată fiinţa ei, să îndrepte răul încît, încă o clipă de n-ar fi fost atentă, don Rodrigo i-ar fi găsit aproape îmbrăţişaţi : pentru că Daraja îi ţinea capul pe genunchi şi pe el culcat în poalele ei, pe cînd îşi venea în fire. Şi, simţindu-se mai bine, vrînd să se despartă de ea, se duse în grădină.

Daraja, tulburată, se îndepărtă cît mai iute, lăsînd pe jos frumoasa năframă care de îndată fu ascunsă de stăpînul ei. Şi văzînd că don Rodrigo se apropie, ea plecă şi ei rămaseră singuri. Don Rodrigo îl întrebă ce făcuse. Celălalt îi răspunse acelaşi lucru : „Atît de nes-trămutată e în iubirea pentru soţul ei, încît nu numai că nu va deveni, aşa cum doreşte, creştină, ci de-ar fi creştină, ar renunţa la credinţă pentru el, făcîndu-se maură. Pînă acolo merge nebunia ei, dragostea pentru legea şi pentru soţul ei. I-am vorbit despre gîndurile tale şi a prins să ne urască atît de tare, pe tine pentru că încerci şi pe mine pentru că i-am vorbit despre aşa ceva, încît mi-a zis că dacă îi mai amintesc despre asta nu vrea să mă mai vadă, iar cînd te-a văzut venind, a fugit. Aşa că nu te mai obosi şi nu-ţi mai pierde timpul cu povestea asta, căci e în zadar.“

Tare se mai amări don Rodrigo de acest răspuns atît de hotărît, dat cu atîta asprime. Îi trecu prin mîinte că Ozmîn îi era mai degrabă dăunător decît folositor şi i se păru că dacă Daraja îi dăduse un răspuns atît de neîndurător, el, cel puţin, n-ar fi trebuit să i-l transmită cu asemenea vorbe, făcînd aproape pe stăpînul. Dragostea nu poate convieţui cu judecata : eşti cu atît mai nechib-zuit, cu cît iubeşti mai mult. Se gîndi la prietenia foarte strînsă despre care se vorbea că i-o poartă prietenului şi stăpînului său maur. Socoti că aceasta era încă vie şi că nu

e de crezut că cenușa aceluia foc se răcise. Cu acest gînd, întărit de patimă, se hotărî să-l dea afară din casă, spunîndu-i tatălui său cît de primejdios era să îngăduie ca cineva să-i poată vorbi și aminti Darajei de vechea ei iubire ; mai ales cînd intenția Maiestăților Lor era să o boteze creștinește ; iar cîtă vreme Ambrosio se afla acolo, socotea că asta va fi greu.

„Să facem o încercare, domnul meu — zise — și să-i despărțim cîteva zile, să vedem ce se va întîmpla.“

Lui don Luis nu i se păru prost sfatul fiului său și imediat, găsind motive de nemulțumire acolo unde nu puteau exista — căci celui puternic nu trebuie să-i ceri socoteală și căpitanul face cu soldații lui orice îi trece prin minte — îl dădu afară din casă, poruncindu-i să nu-i mai treacă nici prin fața porții. Îl luă prin surprindere. Și nu putu nici măcar să-și ia rămas bun. Ascultîndu-și stăpînul și arătînd mai puțină mîhnire decît simțea, plecă de-acolo cu trupul și cu ce lucruri avea ; căci sufletul lui avea alt stăpîn și îl lăasă în mîna acestuia.

Văzînd Daraja această schimbare atît de neașteptată, crezu că tristețea lui de mai înainte se datora acestei noi întîmplări și că el știa deja ce avea să se întîmple. Așa încît, un rău adăugîndu-se altuia, mîhnire la mîhnire și durere la durere, suferea că nu-și vede soțul și cu toate că sărmana doamnă se prefăcea cît putea, tocmai asta îi făcea cel mai mare rău. Cel ce se simte mîhnit, să plîngă, să geamă, să strige și să vorbească ; căci chiar dacă în felul acesta nu scapă de povara necazului, cel puțin o simte mai ușoară și mai varsă din căpa amărăciunii. Era atît de lipsită de bucurie, atît de fără chef, încît i se citea asta prea bine pe chip și pe trup.

Îndrăgostitul maur nu vru să-și schimbe înfățișarea și felul și, așa cum era mai înainte, tot astfel se purta și umbla în haine de muncitor, urmîndu-și chinuita soartă : așa avusese parte de noroc în trecut și așa nădăjduia să aibă și mai mult în viitor. Își petrecea timpul cîștigîndu-și pîinea pe unde se nimerea, încercîndu-și în felul acesta norocul, să vadă, umblînd pe ici, pe colo, dacă aude și află ceva care să-l intereseze, nu din alte motive, căci ar fi putut să cheltuiască în voie multă vreme din banii și bijuteriile pe care le luase de acasă. Dar, din pricina ce am spus-o, precum și fiindcă lumea

îl ştia în straiile acelea, avînd deplină libertate astfel şi ca să nu fie recunoscut şi să nu-i poată fi năruite planurile, continuă să umble aşa.

Tinerii cavaleri ce îi făceau curte Darajei, ştiind că Ozмін se bucură de trecere pe lângă ea şi că nu mai slujeşte în casa lui don Luis, rîvneau fiecare la ajutorul lui ca să-şi atingă ţelurile care, în scurtă vreme, ajunseseră să fie cunoscute de toată lumea. Învinse don Alonso de Zúñiga, cel mai bogat moştenitor din oraş, cavaler tinăr, chipeş şi bogat, convins că împrejurările şi banii săi, cu ajutorul lui Ambrosio îl vor face să cîştige partida. Îi porunci să vină la el, se sfătuiră, îi făcu însemnate daruri, îi spuse vorbe frumoase, legară un soi de prietenie — dacă aceasta poate exista între un senior şi un slujitor, cu toate că între bărbaţi ea e posibilă, dar numele ei adevărat, în mod obişnuit, este familiaritate — şi după ce trecu o vreme, îi dezvălui dorinţa sa, făgăduindu-i mare răsplată; toate astea îi zgîndăriră şi îi deschiseră iarăşi lui Ozмін rănile, adîncindu-i-le şi mai mult.

Dacă mai înainte se temea de unul, acum erau doi şi în scurtă vreme află de mai mulţi din spusa stăpînului său, precum şi ce căi urma şi de cine se folosea fiecare. Îi zise că el nu are nevoie şi nici nu caută altceva decît mintea lui cea ageră, crezînd şi fiind sigur că era de ajuns mijlocirea lui ca lucrurile să se aranjeze.

N-aş putea spune şi nici n-aş avea cuvinte să descriu ceea ce simţi Ozмін văzîndu-se pentru a doua oară coduşul soţiei sale şi cît de bine îi cădea să treacă peste toate cu dibace prefăcătorie. Îi răspunse celui alt cu vorbe frumoase, temîndu-se să nu pătească la fel cum se întîmplase cu don Rodrigo. Căci de s-ar fi pus toţi contra lui, mai greu i-ar fi fost să-şi atingă ţelul, ar fi pierdut totul şi n-ar mai fi aflat nimic. E nevoie de răbdare şi suferinţă, ca să răzbeşti în pace pînă la capăt.

Îl ducea cu vorba pe celălalt, deşi clocotea de minie. Se lupta cu felurite gînduri şi cum îl asaltau şi îl împungeau din toate părţile, nu ştia încotro să se îndrepte, nici după cine să alerge, iar suferinţelor sale nu le găsea nici o mîngiere.

Iepurele unul, ogarii mulţi şi iuţi de picior, ajutaţi de şoimii de casă, prietene, cunoscute, petreceri, vizite

ce pun la încercare onoarea ; în multe case ce sînt socotite cinstite intră multe doamne ce par la fel, dar încetează să mai fie, vizitele fiind un pretext foarte bun ; unele datorită greutăților pe care le întîmpină în casele lor, altele din viclenie, că mare-i grădina lui Dumnezeu și totul se află. Și dracul a avut grijă să-i opoșească pe codoși și pentru lumea de neam și însemnată.

De toate se temea și mai cu seamă de don Rodrigo, pe care el și ceilalți rivali îl urau foarte pentru aerele ce și le dădea. Își făcea pavază din asta, pentru ca ceilalți să renunțe, distruși la gîndul că se împăunează datorită favorurilor făcute de Daraja. Îi vorbeau cu frumosul, dar îl urau. Îl hrăneau cu miere, strecurîndu-i otrava în suflet. Îl strîngeau la pieptul lor, voind să-l vadă sfîșiat pe al lui. Îi arătau un chip surizător, dar era cel al cîinelui cînd vede pisica, căci așa e pe lumea asta și mai cu seamă între cei mari.

Să spunem iarăși. prin ce suferințe trecea Daraja, cîte griji avea încercînd să afle ce e cu soțul ei, unde se dusesse, ce se întîmplase cu el, dacă era sănătos, dacă pățișe ceva, dacă se îndrăgostise prin alte locuri. Și asta-i era grija cea mai mare ; pentru că deși asemenea griji au și mamele pentru copiii lor plecați, există o deosebire: ele se tem pentru viața fiului, iar femeia pentru iubirea bărbatului și dacă nu există alta care să-l încînte cu mîngîieri și prefăcute dezmierdări. Ce zile triste erau acelea, ce nopți chinuitoare, ce de gînduri țesute și stricate, ca pînza Penelopei cu dorința-i castă pentru iubitul ei Ulise !

Multe voi spune, mai degrabă tăcînd. Căci pentru a zugrăvi o asemenea tristețe, ar fi neîndestulător viclesugul folosit de un pictor faimos la moartea unei tinere ; acesta, după ce a pictat moarta i-a zugrăvit în jurul ei pe părinți, frați, neamuri, prieteni, cunoscuți și pe slujitorii casei, cu simțămintele ce puteau să le nutrească fiecare, în felul său ; dar cînd a ajuns la părinți, nu le-a sfîrșit chipurile, lăsîndu-i pe fiecare să-și zugrăvească durerea pe care o încerca. Pentru că nu există vorbe, nici penel care să poată exprima dragostea și durerea părinților ; cu excepția cîtorva opere ale Antichității pe care le-am citit. Așa ar trebui să fac și eu. Penelul limbii mele nedibace ar fi o bidinea grosolană, ce-ar face

doar mîzgălituri. Înțelept ar fi să las la judecata ascultătorilor și a celor ce cunosc povestea să-și închipuie asemenea patimă. Fiecare s-o privească, judecînd sufletul celuilalt prin prisma propriului său suflet.

Daraja era tristă și i se citea pe chip ceea ce ascundea în suflet. Văzînd-o atît de îndurerată, don Luis și fiul său, don Rodrigo, ca s-o înveselească, porunciră amîndoi să se organizeze niște lupte cu tauri și întreceri cu sulîta¹; și cîm orașul era tare doritor de asemenea distracții, porunca fu imediat dusă la îndeplinire. Se formară cetele, cavalerii, în straie de mătase de felurite culori, arătîndu-și, în felul acesta, fiecare sentimentele: unul era deznădăjduit, altul plin de speranțe, unul cu sufletul captiv, altul chinuit de gelozie, unul vesel, altul trist, unul gelos, altul îndrăgostit². Dar toți interesînd-o prea puțin pe Daraja.

De îndată ce Ozmín află de poruncita serbare și fiind stăpînul lui printre cavalerii ce se întreceau, socoti să nu piardă prilejul de a-și vedea soția și să dea dovadă de vitejie în ziua aceea. Sosînd în momentul cînd se dădea drumul la tauri, intră în piață călare pe cal, amîndoi frumos gătiți. Avea fața acoperită cu o bucată de tafta albastră, iar calul o fișie de pînză neagră peste ochi. Se prefăcu a fi străin. Servitorul său mergea înaintea, cu o lance groasă. Dădu ocol întregii piețe, văzînd multe lucruri demne de admirație ce se aflau acolo.

Între toate, frumusețea Darajei strălucea ca ziua pe lingă noapte și în prezența ei totul rămînea în întuneric. Se așeză în fața lojei ei și de îndată ce ajunse acolo văzu întreaga piață agitîndu-se și lumea fugind de un taur nemaipomenit căruia tocmai i se dăduse drumul. Era din Tarifa, un taur mare de montă, fioros ca un leu.

De cum se ivi, făcînd cîteva sărituri ușoare, se așeză în mijlocul pieței, punînd stăpînire pe ea și băgînd spaima în toți. Se uita în toate părțile, de unde fuseseră aruncate sulîte în el și, scuturîndu-se de ele, se agita atît de tare și se ferea tot timpul, că nu mai putea nimeni

¹ Întrecere între mai multe cete de cavaleri care își aruncau sulîtele unii contra altora, apărîndu-se cu scuturile.

² În aceste întreceri, cavalerii foloseau blazoane și se îmbrăcau în culorile care simbolizau sentimentele lor pentru femeia căreia îi dedicau faptele de vitejie.

arunca vreo suliță. Nu mai îndrăzneă nimeni să-i stea înaintea și nici să-l aștepte, chiar la distanță. Il lăsară singur; doar îndrăgostitul Ozmîn și slujitorul lui mai rămăseseră în preajmă.

Taurul porni din nou; spre Ozmîn, de astă dată, ca o furtună, încît acesta trebui să pună mîna iute pe lance. Cum taurul se năpusti fără să se sperie, el ridică mîna dreaptă — de brațul căreia își legase năframa Darajei — și cu deosebită iscusință, în chip elegant, îl străpunse prin mijlocul cefei, prin tot trupul, țintuindu-l la pămînt prin copita piciorului stîng și lăsîndu-l mort pe loc, de parcă împietrise, fără să se mai miște; lui îi rămase un ciot de lance în mînă, pe care o azvîrli pe jos și ieși din arenă. Mult se bucură Daraja văzîndu-l, căci îl recunoscuse, cînd venise, după servitor, care fusese și al ei, și mai apoi după năframa de pe braț.

Se auzi un murmur general de uluire și de admirație și toți lăudară frumoasa lovitură și forțele omului cu obrazul acoperit. Nu mai făceau altceva decît să se înflăcăreze de această întîmplare, povestindu-și-o unii altora. Toți o văzuseră și toți o povesteau. Tuturor li se păruse că visează și iarăși povesteau. Unul bătea din palme, altul striga, al treilea gesticula; unul se miră, altul se închină; unul ridică mîna cu degetul în sus, cu gura și cu ochii numai bucurie, altul își sucește corpul și se înalță, unii încruntă din sprîncene, ceilalți, pleznind de satisfacție, fac clovnerii, caraghioase și toate acestea erau pentru Daraja manifestări ale gloriei.

Ozmîn ieși afară din oraș spre o livadă de unde venise și, lăsîndu-și acolo calul, își schimbă straietele, își încinse spada și, redevenind Ambrosio, se întoarse în piață. Se așeză în locul de unde vedea ceea ce dorea să vadă și era văzut de cea care îl iubea mai mult ca pe propria-i viață. Se bucurau că se privesc, deși Daraja, văzîndu-l pe jos, se temea să nu i se întîmple vreo nenorocire. Îi făcu semn să se urce într-o tribună. Dar el se făcu a nu pricepe și rămase liniștit în vreme ce erau hăituiți taurii.

Și iată că, pe la apusul soarelui, intră în piață participanții la întrecerile cu sulița, în următorul chip:

Înaintea tuturor trîmbițașii, surlașii și toboșarii, cu livrele colorate, urmați de opt catiri încărcăți cu legă-

turi de sulite. Erau ai celor opt cavaleri comandanți de ceată care se întreceau. Fiecare catir era acoperit cu un valtrap de catifea pe care era brodat cu fir de aur și de mătase herbul stăpînului. Încărcătura era legată cu frînghii de aur și de mătase, cu cheutori de argint.

După aceasta intrară două sute patruzeci de cai, ai celor patruzeci și opt de cavaleri, cinci pentru fiecare, plus cei din frunte, care erau șase. Aceștia însă, care intrară primii, din dreapta, veneau pe două șiruri, din două părți opuse. Primii doi cai din fiecare grup de cinci mergeau unul lângă celălalt și aveau atîrnate la oblînc, în partea din afară, scuturile stăpînilor, pictate cu șarade și embleme împodobite cu panglici și ciucuri, fiecare după cum i se năzărise. Ceilalți cai aveau doar pieptarul de ham cu clopoței, toți cu friile foarte bogate și deosebite, cu superbe căpestre de aur și de argint, bătute în pietre frumoase atît cît se poate exagera. În privința exagerării e de ajuns să spunem că ne aflăm în Sevilla, unde aceasta e pe toate drumurile și nu supără pe nimeni, căci acei cavaleri erau îndrăgostiți, bogați, tineri și că doamna iubită era de față.

Intrau pe o poartă a pieței și, dîndu-i ocol, ieșeau pe o alta, aflată alături de poarta pe unde intraseră, în așa fel încît cei ce intrau să nu se împiedice de cei ce ieșeau ; și astfel se perindară toți.

După ce ieșiră caii, intrară cavalerii, trecînd în goană toate cele opt cete, două cîte două. Cu servitorii lor, cum am mai spus, cu lăncile în mînă vibrînd de parcă minerele se uneau cu vîrfurile de fier și fiecare lance avea patru vîrfuri, strigau, îmboldindu-și caii, care, răniți de pintenii ascuțiți, zburau, stăpîn și cal părăind un singur trup, după cum se țineau cavalerii în șa. Nu exagerez, căci în cea mai mare parte din Andaluzia, la Sevilla, Córdoba, Jerez de la Frontera, copiii sînt luați din leagăn și puși direct pe un băț în chip de cal. Și e de admirat să-i vezi la o vîrstă atît de fragedă cu cîtă îndemînare mînuiesc armele, pentru că sînt obișnuiți cu greul.

Dădură ocol pieței, alergînd de-a lungul celor patru laturi și, după ce ieșiră, apărură din nou, la fel ca înainte, dar cu alți cai, cu scuturile petrecute pe braț și cu sulitele în mînă.

Își stabiliră locurile și, șase cîte șase, după obiceiul pămîntului, începură lupta cu deosebită îndemînare ; după ce trecu astfel cam un sfert de oră, între ei se iviră alți cavaleri ca să-i despartă, începînd, călare pe alți cai, o rînduită înfruntare, cu cei dintr-o tabără și din cealaltă, atît de perfectă, încît părea un dans bine executat și toți spectatorii erau mulțumiți și cu sufletul la gură.

Dansul fu întrerupt de un taur furios, căruia i se dădu drumul în piață ca încheiere. Călăreții, înarmîndu-se cu sulite de picador, începură să facă roată în jurul lui, dar taurul stătea liniștit, neștiind la cine să se năpustească ; îi privea pe toți, răscolînd pămîntul cu picioarele din față. Și pe cînd toți așteptau ca soarta să hotărască, se ivi dintr-o latură un vagabond, maimuțărindu-se.

Puțin îi trebui taurului ca să-i lase pe cei călare și să se îndrepte furios spre celălalt. Acesta o rupse la fugă cu taurul după el, pînă ajunse în dreptul Darajei, unde se afla Özmîn, care socoti că flăcăiașul venise să se adăpostească într-un loc privilegiat și că dacă ar păți ceva rău acolo, asta ar însemna o ofensă adusă doamnei lui și lui însuși ; din pricina asta, precum și îmboldit de cei ce îi lăudaseră îndemînarea, își făcu loc prin mulțime și ieși în întîmpinarea taurului care, abandonîndu-l pe cel urmărit, se îndreptă spre el. Toți socotiră cu dreptate că trebuie să fie nebun cel ce pornește cu atîta curaj să înfrunte asemenea fiară cruntă și se așteptau să-l scoată din coarnele ei făcut bucăți.

Toți îi strigau în gura mare să se păzească. Vă puteți închipui ce se petrecea cu soția lui ; nu știu ce spunea, dar ca femeie, cu sufletul dat, nu-și mai simțea trupul de-atîta spaimă. Taurul lăsă capul în jos ca să atace, dar fu în chip de umilință și sacrificiu, căci nu și-l mai ridică, fiindcă maurul, ferindu-se în lături și în același timp scoțînd spada de la cingătoare cu deosebită ușurință, îi dădu o asemenea lovitură în ceafă, încît, zdrobindu-i oasele, capul i se mai ținea doar în beregată, și căzu mort pe loc. Apoi, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, își vîrî sabia în teacă și părăsi piața.

Dar oamenii, curioși, unii călări, alții pe jos, începură să-l înconjure ca să vadă cine e. Veneau în fața lui, curioși să-l vadă și atîta se îmbulzeau că aproape îl sufocau

și nu-l lăsau să mai facă un pas. În loje și prin tribune începu un nou murmur de admirație, ca prima oară, și totodată de veselie generală; și cum asta se întâmplase pe cînd serbările se sfîrșeau, lumea nu mai vorbea decît despre acele două nemaipomenite întîmplări din după masa aceea, cîntărindu-le însemnătatea și mulțumind pentru acest desert gustos ce i se oferise și îi umpluse gura de savoare, ca să povestească asemenea isprăvi peste vremurile nemuritoare.

În ziua aceea, Daraja — după cum ați văzut — avu parte de bucurii răpite, de veselie întreruptă, de plăceri false și serbede. De cum se bucura privind ceea ce dorea să vadă, groaza primejdiei îi tăia răsufierea. O mai chinuia și faptul că nu știa cum o să-l mai revadă pe Ozmîn, nici cum o să-și stîmpere inima, potolindu-și foamea ochilor cu bucatele dorinței. Și cum bucuria nu ajunge să ia locul tristeței, cînd aceasta se îndepărtează, nu i se putu citi pe chip dacă serbările i-au fost pe plac, deși i se vorbi despre ele. Din această pricină, precum și pentru că tinerii curtezani erau și mai prinși, înflăcărați de frumusețea Darajei, mai dornici ca niciodată să-i fie pe plac și să găsească prilejul de a o revedea, cu orgoliul singelui clocotitor, hotărîră cu toții să organizeze un turnir, în care să lupte contra lui don Rodrigo, socotit cavalerul Darajei.

Afișul se puse într-una din seri, în sunet de muzici și la lumina torțelor aprinse, de părea că toate străzile și piețele luaseră foc. Îl fixară într-un loc unde să poată fi văzut și citit de toată lumea.

Lîngă poarta căreia i se spune Poarta Córdobei, de-a lungul zidurilor, se afla un teren pe care am mai apucat să-l văd și eu, deși distrus, unde se exersau și se întreceau cavalerii în lupta cu lancea¹. Acolo se antrena și don Alonso de Zúñiga, ca un novice ce era, dorind să se distingă datorită marei iubiri pe care i-o purta Darajei.

Se temea să nu piardă întrecerea și spunea asta de față cu toată lumea, nu fiindcă i-ar fi lipsit curajul ori

¹ Pentru amănunte privind Poarta Córdobei și terenul unde făceau exerciții cavalerii, cf. F. Gonzáles de León, *Noticia histórica... de las calles de Sevilla*, 1839, pp. 478 și urm. (cf. S.G.G.).

forța ; dar cum numai practica îi face pe oameni să fie maestri în ceva și doar cu teoria greșesc chiar și cei mai încrezători, el nu voia să greșească ; era prudent și grijuliu.

Ozmín, pe de altă parte, dorea să aibă cît mai puțini dușmani, și, cum el nu putea lua parte la turnir și nici nu îi era cu putință, ar fi vrut să ia parte la întrecere cîneva care să înfrîngă mîndria lui don Rodrigo, căci de el se temea cel mai mult. Cu gîndul acesta, mai mult decît ca să-i facă un serviciu stăpînului său, îi spuse : „Stăpîne, dacă îmi îngădui să-ți vorbesc după cum mi-e voia, am să-ți spun ceva ce ți-ar putea fi cumva de folos în vreo împrejurare“.

Don Alonso, cu gîndul departe, uitînd că i-ar putea vorbi de antrenamente și crezînd mai degrabă că e vorba de iubirea lui, îi spuse : „Ai cam întîrziat ; gîndul și dorința îmi sînt atît de puternice, că știu ce vrei să-mi spui“.

„Stăpîne — îi zise — am văzut că trebuie neapărat să iei parte la turnirul anunțat. Și nu mă mir că bărbații se tem și rîvnesc să cîștige întrecerea, cînd premiul este un nume glorios. Eu, servitorul tău, te voi sluji, învîțîndu-te tot ce vei vrea să știi privind exercițiile de călărie, și asta în scurtă vreme, ca lecțiile mele să-ți fie de folos. Să nu te mire și să nu te intrige vîrsta mea, căci am învățat aceste lucruri din copilărie și de aceea sînt priceput la ele.“

Se bucură don Alonso auzind aceasta și, mulțumindu-i, îi zise : „Dacă îți îndeplinești făgăduiala, îți voi rămîne foarte îndatorat“. Iar Ozmín îi răspunse : „Cine promite ceea ce nu poate îndeplini, e departe de a o face, umblă cu înșelăciuni și cu tertipuri ; dar cel ca mine, care nu poate recurge la așa ceva, dacă nu e nebun, e obligat să arate prin fapte, mai mult decît a promis cu vorba. Poruncește, stăpîne, să ni se pregătească armele, pentru tine și pentru mine, și vei vedea de îndată că pe cît am întîrziat să-ți vorbesc, pe atît mă voi strădui să-mi îndeplinesc spusa, plătindu-mi astfel această datorie, dar nu și obligația de a te sluji.“

Don Alonso porunci de îndată să se pregătească cele necesare și se duseră într-un loc retras unde, în ziua aceea și în cele următoare, pînă la data fixată pentru

întrecere, se antrenară pentru turnir. Aşa încît, în scurtă vreme, don Alonso se ţinea atît de ţeapăn în şa şi lancea atît de neclintită, aplecînd-o cu atîta îndemînare şi lovind cu atîta eleganţă, încît părea că făcea asta de mulţi ani. La toate acestea erau foarte importante — şi de ajutor — agilitatea şi forţa trupului său.

Datorită iscusinţei cu care călărea pe orice fel de şa, a felului cum se purta în timpul lecţiilor, a ţinutei, înfăţişării, înţelepciunii, obiceiurilor şi modului de a vorbi ale lui Ozmîn, lui don Alonso îi trecu prin minte că era imposibil să se numească Ambrosio şi să fie servitor, ci, mai degrabă, de neam, după cum se arăta. În faptele lui descoperea o strălucire de persoană aleasă şi nobilă care, prin cine ştie ce întîmplare, se afla în situaţia aceea. Şi neputîndu-se stăpîni, ca să-şi risipească îndoielile, luîndu-l deoparte între patru ochi, îi spuse în taină :

„Ambrosio, mă slujeşti de puţină vreme şi îţi sînt foarte îndatorat. Însuşirile şi felul tău de a fi arată atît de limpede cine eşti, că nu te poţi ascunde. Sub vălul straielelor sărmane şi sub aceste veşminte, slujbă şi nume, se ascunde altcineva. Îmi dau seama foarte bine, din ceea ce am văzut, că mă înşeli, sau mai bine zis, că m-ai înşelat, căci e greu şi nu e de crezut ca un biet lucrător cum te înfăţişezi tu să fie atît de priceput la toate şi mai ales în ale cavaleriei, fiind şi atît de tînăr. Văd şi înţeleg că sub acest strat de ţărînă şi sub aceste cochilii urîte se află aur din cel mai fin şi perle din Orient. Tu ştii prea bine cine sînt, iar eu nu ştiu cine eşti tu, deşi, aşa cum ţi-am spus, cauzele se văd datorită efectelor lor şi nu te mai poţi ascunde de mine. Îţi făgăduiesc, pe credinţa creştină în care cred şi pe ordinul cavalerilor din care fac parte, că-ţi voi fi prieten credincios şi tainic, păstrînd secretul ce mi-l vei încredinţa şi că te voi ajuta cu tot ce-mi stă în putinţă, cu persoana şi averea mea. Spune-mi istoria ta ca să pot plăti o parte din faptele bune pe care le-ai făcut pentru mine.“

Şi Ozmîn îi răspunse : „Stăpîne, atît de tare m-ai rugat, atît de mult m-ai obligat, încît trebuie să-mi deschid sufletul, datorită nobilului tău fel de a te purta, cu toate că nici o prigoană n-ar fi reuşit să mă hotărască s-o fac. Şi împlinind ceea ce îmi porunceşti, în-

crezindu-mă în ceea ce mi-ai făgăduit și știind cine ești, află că sînt de fel cavalier din Zaragoza de Aragón¹. Mă numesc Jaime Vives, ca și tatăl meu. Acum nu mulți ani, într-o împrejurare, am fost prins și luat captiv de mauri datorită unei viclene trădări a unor prieteni prefăcuți. Dacă asta s-a datorat pizmei lor sau nenorocirii mele, e o poveste lungă. Îți voi spune doar că, fiind în puterea lor, mă vîndură unui renegat² și acest nume ajunge ca să înțelegi cum s-a purtat cu mine.

Mă duse drum lung, pînă la Granada, unde mă cumpără unul din nobilii cetății, un cavalier din familia Zegrí.³ Acesta avea un fiu de vîrsta mea, care se numea Ozmín și era copia mea, atît ca vîrstă, cît și ca statură, chip, rang și avere ; și pentru că îi semănăm atît de mult, a fost atît de dornic să mă cumpere și s-a purtat frumos cu mine, făcînd să se nască o mare prietenie între noi. Îl învățai ceea ce știam și puteam, după cum învățasem și eu de la ai mei, pe meleagurile mele, unde ne ocupam în mod deosebit de asemenea exerciții⁴ ; și nu mic mi-a fost folosul, căci învățîndu-l toate acestea pe fiul stăpînului meu, am învățat și eu mai bine ceea ce știam, lucruri pe care altfel le-aș fi uitat, căci oamenii învață învățîndu-i pe alții.

Așa se făcu că fiul și tatăl prinseră și mai mult drag de mine, încredințîndu-se mie, ei și averea lor. Acest tînăr urma să se însoare cu Daraja, fata comandantului cetății Baza și stăpîna mea, pe care o adori atît de mult. Era gata să se săvîrșească nunta, căci se încheiase deja contractul de căsătorie, dacă asediul și luptele n-ar fi împiedicat-o. Fură nevoiți s-o amîne. Baza se predă și nunta nu se mai făcu. Cum eu eram slujitorul favorit, veneam și mă duceam de la o cetate la alta cu daruri și scrisori. Steaua mea norocoasă a vrut să mă aflu la Baza

¹ Orașul era numit astfel pentru a se deosebi de Siracusa din Sicilia, căruia i se spunea și Zaragoza.

² Spaniol care în timpul dominației arabe în Spania a renunțat la religia creștină.

³ Familia Zegrí, care pretindea a descinde din califii de Córdoba, era rivala celebrei familii Abindarráez sau Abencerrajes (cf. B.B.).

⁴ Întrecerile cavaleresti din Zaragoza erau celebre, iar cavalerii de aici erau socotiți printre cei mai iscusiți din Spania (cf. S.G.G.).

cînd cetatea s-a predat și astfel mi-am redobîndit libertatea, împreună cu ceilalți captivi de acolo.

Am vrut să mă întorc acasă, dar n-am avut bani. Am aflat că aici, în oraș, se află o rudă de-a mea. Și astfel, două motive se adăugară unul altuia : dorința de a vedea cetatea, știind cît e de ilustră, și nevoia de ajutor, ca să-mi pot continua drumul. Stătui mult pe aici, fără să-l găsesc pe cel pe care îl căutam, pentru că veștile ce le-aveam despre el nu erau sigure. Dar sigură a fost pierzania mea, găsind ceea ce nu căutam, așa cum se întîmplă de obicei. Hoinăream prin oraș, cu bani puțini și griji multe ; la un moment dat văzui o frumusețe nemaîntîlnită de ochii mei, chiar dacă nu și de ai altora ; căci e frumos doar ceea ce îți place. M-am dăruit ei cu trup și suflet și nu mai știu nimic de mine și tot ce am este al ei.

Este vorba de doña Elvira, sora lui don Rodrigo și fiica lui don Luis de Padilla, stăpînul meu. Și cum se spune că nevoia te învață, văzîndu-mă atît de pierdut de dragul ei și fără putința de a-mi mărturisi iubirea datorită situației mele, găsii înțelept să-i scriu tatălui meu că sînt în libertate, că trebuie să plătesc o mie de *dobloni* pentru asta și că am nevoie de ajutorul lui. Totul ieși bine, căci îmi trimise banii și un servitor cu un cal pe care să mă întorc și toate mi-au fost de folos. În primele zile am început să mă plimb pe strada ei, la toate orele, dar n-o puteam zări.

Datorită plimbărilor mele continue, anumite persoane începură să aibă unele bănuieli și erau cu ochii pe mine, așa că, pentru a spulbera bănuielile, trebuia să fiu precaut. Servitorul meu, căruia îi mărturisisem dragostea, ținînd seama de anumite lucruri și fiind mai vîrstnic și cu mai multă experiență, văzînd că la casa stăpînului meu se fac niște lucrări de zidărie, m-a sfătuit să-mi cumpăr straietele astea de lucrător și, schimbîndu-mi numele, ca să nu se știe cine sînt, să mă angajez ca zidar cu ziua. Cumpăniile ce ar putea să mi se întîmple. Dar cum pentru iubire și moarte nu există sîpet ferecat, am trecut peste toate greutățile și totul mi s-a părut ușor. M-am hotărît s-o fac și am reușit.

Mi se întîmplă însă un lucru neașteptat ; cînd se sfîrșiră lucrările, am fost angajat ca grădinar chiar acolo

în casă. Fericirea mea fu nespus de mare atunci, totul îmi mergea din plin și norocul îmi suridea, când, în prima zi de slujbă, intrînd în grădină, mă întîlnii cu Daraja. Se miră cînd mă văzu și nu mai puțin eu, văzînd-o pe ea. Ne povestirăm întîmplările și nenorocirile prin care trecuserăm, ea pe ale ei, eu pe ale mele, și cum ajunsesem acolo datorită iubirii pentru prietena ei. ① implo-rai să pună o vorbă bună pentru mine, căci știa bine cine îmi sînt părinții, cine sînt eu, din ce neam, astfel ca, prin buna ei mijlocire și cu mîna ei, odată cu sfînta căsătorie, să mă bucur de rodul speranțelor mele.

Ea îmi făgădui să mă ajute și a făcut-o pe cît i-a stat în putință. Dar cum soarta e atît de crudă cu mine, pe cînd frageda noastră iubire se înfiripa mai tare, mugurii se rupseră, florile se uscară la soarele nemilos, un vierme roase rădăcinile copăcelului și totul se sfîrși. Plecai alungat din casa ei, fără să-mi spună pricina, prăbușindu-mă de pe cea mai înaltă culme a fericirii în cea mai mare nenorocire a nenorocirilor. Cel care a omorît taurul cu o lovitură de lance și l-a învins pe celălalt cu spada, am fost eu și am făcut-o pentru ea. M-a văzut și m-a recunoscut și nu mică i-a fost bucuria, căci i-am citit-o pe chip și mi-au spus-o ochii ei. Și dacă și acum mi-ar fi cu putință, aș încerca iarăși să-mi arăt vitejia pentru bucuria doamnei mele, ca faptele mele să rămînă în mintea tuturor, arătînd cine sînt și ce merite am. Și mor de tristețe că nu-mi pot îndeplini această dorință. Dacă aș putea-o cumpăra cu singele meu, mi l-aș da în schimb. Iată stăpîne, ți-am povestit întreaga mea istorie și sfîrșitul nenorocirilor mele.“

Don Alonso, cînd auzi acestea, îl îmbrățișă și îl strînse cu putere. Ozmîn voia cu orice chip să-i sărute mîinile, dar el nu-i îngădui, spunînd : „Aceste mîini și brațe vîr fi acum în slujba ta, ca să merite îmbrățișarea ta. Nu e momentul să-mi mulțumești și nici să te mai frămînți ca pînă acum, de vreme ce ai alte gînduri. Și nu te îngrijii de turnir, căci vei lua parte la el, fără îndoială...”

Ozmîn vru din nou să-i sărute mîinile și se repezi spre el punînd un genunchi în pămînt. Don Alonso făcu la fel și-și făcură multe făgăduieli unul altuia, întărite de noua prietenie. Așa trecură acele zile, în lungi con-

versații, pînă în ziua turnirului în care urmau să-și arate vitejia.

Am mai spus că don Rodrigo, datorită aroganței sale, în taină era urît de toți. Don Alonso socoti că găsise ceea ce dorea, pentru că dacă lupta în turnir Jaime Vives, era foarte sigur că îl va dezónora, umilindu-l în îngimfarea lui.

Ozmín, la rîndul lui, dorea același lucru și înainte de a sosi ceasul să-și pună armura, ca să o poată vedea intrînd pe Daraja, porni să se plimbe agale prin arenă, mirîndu-se de cît de bine era rînduită, de draperiile de aur și mătase, atîta varietate de culori, agitație în tribune, femei atît de frumoase, de bogăția podoabelor și a veșmintelor lor, de acea mulțime ilustră, care toată la un loc părea un giuvaer neprețuit și fiecare lucru în sine o nestemată încastrată în el.

Terenul unde se întreceau cavalerii se afla în mijlocul pieței, împărțind-o în două părți egale. Tribuna arbitrilor era la loc potrivit, și în fața ei, lojile Darajei și doñei Elvira. Acestea, călare pe doi armăsari albi, cu hamuri de catifea neagră cu ținte de argint, intrară cu o suită numeroasă și, dînd ocol întregii arenă, sosiră la locurile lor. Lăsînd-o acolo, Ozmín părăsi imediat piața, căci era vremea să între cavalerii din tabăra lui don Rodrigo, care sosiră la puțină vreme, foarte frumoși împodobiți.

Începură să sune trîmbițele, surlele și alte instrumente ce nu încetară pînă nu se așezară cavalerii la locurile lor. Intrară apoi ceilalți cavaleri și don Alonso fu printre primii luptători ; după ce se înfruntă de trei ori cu succes, căci loviturile lui de lance fură dintre cele mai bune, plecă imediat acasă. Obținuse încuviințarea ca la turnir să ia parte un cavaler, prieten de-al său, pe care îl aștepta chipurile să vină de la Jerez de la Frontera și care, de fapt, era Ozmín. Porniră amîndoi spre arenă și don Alonso îi sluji drept chezaș.

Maurul avea toată armura neagră, calul negru, fără pană la coif și, în locul acestuia, un trandafir făcut cu mare îndemînare din năframa Darajei : semn sigur, după care ea îl recunoscuse imediat. Se așeză la locul său și soarta vru ca prima întîlnire să o aibă cu un aghiotant al lui don Rodrigo. Se dădu semnalul, porniră în goană

și Ozmín își lovi potrivnicul în vizieră și-și frânse lancea, dar lovindu-l din nou cu partea rămasă întreagă îl smulse din sa, trântindu-l la pământ peste crupa calului ; dar nu-i pricinui alt rău decît căzătura puternică de pe cal cu armura pe el.

Pentru ultimele două înfruntări, intră în arenă don Rodrigo, căruia, la prima ciocnire, îi alunecă lancea pe deasupra brațului stîng al maurului, iar acesta îl rănă la brațul drept, rupîndu-și lancea în trei bucăți. În ultima înfruntare, don Rodrigo trecu dincolo de marginea cîmpului de luptă, iar Ozmín își frânse lancea în partea de jos a coifului celui alt, rămînîndu-i acolo o bucată din ea. Toți crezură că îl rănise foarte rău pe don Rodrigo, dar coiful îl apăraseră și nu păți nimic grav. Și astfel maurul, cu trei lănci rupte, ieși victorios și mîndru, iar Alonso și mai și, căci îi fusese chezaș și nu-și mai încăpea în piele de bucurie.

Ieșiră din arenă, Ozmín se duse să-și scoată armura acasă la el, fără să-și arate cuiva chipul și, luîndu-și straiete obișnuite, se strecură printr-o ușă dosnică, pe furiș, întorcîndu-se s-o admire pe Daraja lui și să vadă ce se întîmplă la turnir. Se așeză atît de aproape de doamna lui încît aproape că-și puteau da mîna. Se priveau unul pe celălalt ; și el avea tot timpul ochii triști, iar ea și mai triști încă, întrebîndu-se ce s-o fi întîmplat de nu-l bucura vederea ei. Era nedumerită pentru că îl văzuse luptînd în armura neagră și pe cal negru, semn prevestitor de rele, la ei.

Toate astea o umplură de o amărăciune atît de mare, ce puse o asemenea stăpînire pe ea, și o apăsă atît de tare, încît nici nu se sfîrșiseră bine serbările, cînd nemaiputînd suporta durerea din inimă, se ridică de pe locul ei și plecă acasă.

Cei ce-i stăteau prin preajmă se minunau că nimic nu o bucură și chiar cleveteau, presupunînd ceea ce se potrivea cel mai bine cu răutatea fiecăruia. Don Luis, cavalier înțelept, cînd veni vorba despre asta, procedă cum se cuvine. Și tot astfel făcu și în seara aceea, spunîndu-le copiilor săi, care vorbeau despre întîmplare : „Sufletul trist plînge la veselie. Ce lucruri îl pot înveseli pe cel aflat departe de cea ce iubește ? Fericirea o

prețuiești cu atît mai mult cu cît ai parte de ea cu cei cunoscuți și apropiați. Printre străini, poți avea plăceri, dar nu te bucuri de ele și-ți stînesc cu atît mai mare durere în suflet, cu cît vezi la ceilalți mai multă veselie. Nu o învinuiesc și nici nu mă mir; ba dimpotrivă, socotesc asta semn de mare înțelepciune și o pun pe seama cumineniei, căci altfel, ar fi dovadă de mare ușurătate. Daraja e aici fără părinți, departe de soțul ei, și deși liberă, e captivă în țară străină, fără să afle vreun leac pentru asta și fără să aibă vreun mijloc de a-l afla. Priviți-vă fiecare în suflet, puneți-vă în locul ei și veți simți ce simte ea; căci dacă nu faceți astfel, sînteți ca cel sătul ce nu crede flămîndului.“

După această conversație petrecută în taină, porniră să vorbească cu ceilalți despre faptele cavalerului din Jerez; deși doreau să știe cine fusese acesta, don Alonso nu le zise nimic altceva decît spusese la început și ei crezură că acesta e adevărul.

Tristețea Darajei era tot mai mare. Nimeni nu-i dădea de rost, nimeni nu nimerea la țintă și nici măcar prin apropiere, din cîți își încercau norocul. Toți judecau pe dos, căutînd s-o distreze în fel și chip; dar nici unul nu era în stare și nu se potrivea cu dorințele ei.

La Ajarafe, un sătuleț de lingă Sevilla, era moșia și conacul fiului celui mai mare al lui don Luis. Era o vreme călduță, cam prin februarie, cînd se pare că vînaștoarea și natura sînt foarte plăcute. Hotărîră să plece să petreacă acolo o vreme, ca să încerce și calea aceasta și să vadă dacă pot să-i alunge tristețea. Asta o făcu să se mai însenineze la chip, crezînd că dacă pleacă din oraș, la țară va găsi mijlocul de a-l vedea și de a vorbi cu Ozmîn. Își pregătiră cuferele și era o plăcere să vezi atîta forfotă: unul își ducea ogarii în lesă, altul copoii și dihorii pentru vînaștoarea de iepuri, unii șoimii, altul bufnița, unul flinta sau arbaleta pe umăr, alții catirii încărcati; toți făceau larmă, veseli la gîndul petrecerilor.

Don Alonso aflase și îi spusese lui Ozmîn că doamnele lor pleacă la țară ca să-și înveselească inimile și că deocamdată rămîn acolo, neștiind cînd se vor întoarce. Asta nu li se păru lucru rău, din două motive: primul, fiindcă acolo vor avea, din fericire, mai puțini rivali

cînd își vor vedea iubitele și al doilea fiindcă era un prilej mai bun ca să nu fie recunoscuți.

Noaptea nu erau nici luminoase, nici prea întunecate ; nu era nici frig, nici cald ; mai degrabă o tihnă plăcută, o seninătate liniștitoare. Cei doi prieteni îndrăgostiți hotărîră să-și încerce norocul și porniră să-și vadă iubitele. Se îmbrăcară în țărani, plecară la apusul soarelui pe două mîrtoage și, la vreun sfert de leghe înainte de a ajunge în sat, își lăsară caii la un gospodar și porniră pe jos ca să nu atragă atenția. Și totul le-ar fi mers bine dacă soarta nu s-ar fi schimbat și nu le-ar fi întors spatele, căci sosiră pe cînd doamnele își petreceau vremea stînd la taclale într-un balcon.

Don Alonso nu îndrăzni să se apropie, ca să nu sperie vînatul și îi spuse tovarășului său să se ducă singur și să vorbească pentru amîndoi, el neavînd a se teme, de vreme ce doña Elvira îl iubea și Daraja îl cunoștea. Așa că Ozmîn, cu studiată nepăsare, porni agale să se plimbe prin fața lor, cîntînd încetișor, abia îngînat, un cîntec arab ușor de înțeles pentru cea care știa limba, iar pentru cealaltă care n-o știa și nu era atentă, părea doar un tra-la-la.

Doña Elvira îi spuse Darajei : „Chiar și acestor oameni simpli le-a hărăzit Dumnezeu daruri de preț, dar nu știu să profite de pe urma lor. Îl auzi pe țopirlanul acela, ce voce melodioasă și plăcută are și cum cîntă cîntecul cîntecelor ? ¹ E precum apa de ploaie ce cade în mare fără folos“.

„Acum înțelegi — spuse Daraja — că toate lucrurile sînt după cum e omul la care le afli și așa trebuie să le prețuiești. Acești țărani, dacă nu sînt învățați din fragedă pruncie buna creștere, nu sînt altoiți și transplantați din pămîntul nelucrat în cel cultivat, despuindu-i de crusta rustică în care se nasc, nu vor mai putea fi educați decît tîrziu sau niciodată, și doar printr-o minune ; din contra, orașanul adevărat e ca vița de vie, chiar dacă nu o îngrijești cîtiva ani, tot dă rod, deși puțin, iar dacă o îngrijești iarăși, recunoscătoare pentru acest dar, ți-l înapoiază cu prisosință. Cel care cîntă aici n-ar putea fi

¹ În original, *la madre de los cantares*, cu sensul de cîntec fredonat, fără cuvinte.

cioplit și pus în valoare nici de cel mai priceput dulgher, cu barda și cu tesla. Mă întristează auzindu-i cîntecul de turturea¹. Hai să plecăm de aici, dacă vrei, căci e vremea să ne culcăm.“

Îndrăgostiții se înțeleseseră foarte bine : ea pricepuse cîntecul, iar el vorbele ei și scopul cu care le spusese. Doamnele plecară ; Daraja rămase puțin în urmă și îi spuse în arabă să aștepte. El stătu s-o aștepte și pînă să vină, porni să se plimbe pe uliță.

Oamenii de rînd, printr-o însușire ascunsă nutresc întotdeauna o ură innăscută pentru nobili, ca șopîrla pentru viperă, lebăda pentru vultur, cocoșul pentru ieruncă, crevetele pentru caracatiță, delfinul pentru balenă, uleiul pentru smoală, vița pentru varză și altele la fel. Dacă veți întreba, vrînd să știți care e cauza naturală, nu se cunoaște alta decît că magnetul atrage spre el oțelul, heliotropul urmează soarele, vasiliscul ucide cu privirea, iar rostopasca te vindecă de ochi. Căci, sub influența astrilor, unele lucruri se iubesc, iar altele se urăsc, iar oamenii încă n-au aflat rațiunea acestui fapt. Că diferite specii se comportă așa, nu e de mirare, căci au alcătuiți, însușiri și feluri de a fi deosebite², dar că oamenii raționali — și unii și alții din același lut, dintr-o carne și un sînge, dintr-un început pentru același sfîrșit, de o lege și o credință, toți fiind unul și același, adică oameni, orice om trebuind, în mod firesc, să-și iubească semenul — totuși se tem și că această plebe înrăită, mai împietrită ca nuca galiciană, persecută cu atîta vehemență nobilimea, stîrnește mare uimire.

În seara aceea ieșiseră să se plimbe și cîțiva flăcă-iandri. Îi zăriră pe străini și, în acel moment, fără nici un motiv, fără să li se dea prilej, începură să se adune și formară o ceată strigînd : „Lupul ! Lupul !“ Și azvîrlind cu pietricele, de parcă bătea grindina din cer, îi loviră atît de tare, că aceștia fură nevoiți să fugă fără să mai aștepte ; așa că se întoarseră, fără ca Ozmin să-și

¹ Cîntecul turturelei se identifica, în vremea aceea, cu tristețea și dorul (cf. B.B.).

² Tot fragmentul referitor la atracția și respingerea elementelor din natură este inspirat din Pedro Mejía, *Silva de varia lección*, 2 vol., ed. Madrid, 1933, *passim* (ap. B.B.).

poată lua rămas bun. Se duseră să-și ia caii și de acolo porniră călare spre oraș, cu gândul să se întoarcă în noaptea următoare, ceva mai târziu, ca să nu fie auziți. Dar nici asta nu le folosi, căci și dacă ar cădea fulgere din cer și i-ar face fărâmițe, tot există ticăloși care mai bine și-ar da viața decît să stea la locul lor, numai ca să facă rele și stricăciuni. Așa că, a doua noapte, de cum puseră piciorul în sat, ceata de flăcăiași care îi recunoscuse, unul cu praștie, altul cu mîinile goale, care cu sulite, ciomege și strămurarițe, care cu țepușe de frigare, nelăsînd acasă nici lopata ori vătraiul de la sobă, le ieșiră înaintea.

De data asta însă, îi găsiră mai pregătiți decît în noaptea trecută. Pentru că acum aveau zale groase, coifuri oțelite și scuturi tari. De o parte pietre, ciomege și țipete, de cealaltă, lovituri zdravene de spadă și din amîndouă atîta larmă, încît părea că satul se scufundă de zgomotul înverșunatei încăierări. Într-un moment de neatenție, don Alonso fu lovit atît de puternic de o piatră în piept, încît căzu la pămînt, fără vlagă să mai reia lupta și se retrase, cum putu, în vreme ce Ozmîn îi tot împingea în sus pe uliță, făcîndu-le mult rău, căci vreo cîțiva, și nu puțini, fură răniți și trei uciși.

Zarva crescîu și se strînse tot satul. Se luară după el și nu-l lăsară să fugă, deși încercă s-o facă. Din partea cealaltă sosi un țăran și-l lovi cu un drug de poartă în umăr, de îl îngenunchie. Dar nu-i sluji că era feciorul primarului, căci înainte de a apuca să-l izbească a doua oară, îndreptîndu-se spre el, Ozmîn îi crăpă capul în două cu o lovitură de spadă de parcă ar fi fost un ied, lăsîndu-l ca pe un pește azvîrlit pe plajă, ce și-a plătit cu viața neobrăzarea. Dar veniră atît de mulți dintr-o parte și din cealaltă și-l încolțiră atît de tare încît, neputîndu-se apăra, se dădu prins.

Daraja și doña Elvira văzură zarva de la început, apoi încăierarea și capturarea și cum îi legară mîinile la spate cu o frînghie de parcă le-ar fi fost egal. Cu toții îl maltratară, cărîndu-i pumni, ghionți și picioare și batjocorîndu-l cu mii de ocări josnice, răzbunîndu-se, astfel, pe cel învins. Ce lucru urît și gosolan, pe care îl fac numai asemenea mójici !

Ce părere aveți despre această nenorocire ? Cît suferea oare cea care îi adora chipul ? Asta pe de o parte ; răniți și morți pe de altă parte, și onoarea ei la mijloc. Căci dacă don Luis afla de întîmplare, negreșit avea să întrebe ce căuta Ambrosio în sat. În această încurcătură, nevoia o învăță ce să facă. Scrise mai întîi o scrisoare, o închise și o puse într-un sipet al ei, ca să se poată dezvinovăți cu ea, cînd o să vină don Luis.

Se luminase deja de ziuă și lumea nu se potolea. Trimiseseră la oraș un olăcar să ducă vestea și să se facă judecată. Și cînd sosi notarul, începu să asculte martorii. Veniră mulți, chiar și nechemăți, căci cei răi se poftesc ei înșiși la rău și dușmanii se fac prieteni. Unii jurară că împreună cu Ozmîn mai veniseră șase sau șapte oameni ; alții că ieșiseră din casa lui don Luis și că de la fereastră se strigase : „Omorîți-i ! Omorîți-i“ ; alții că ei, cei din sat, stătuseră potoliți și liniștiți și fuseseră atacați și alții că fuseseră scoși din casă și provocați ; și nici unul nu spuse adevărul.

Să vă ferească Dumnezeu de țărani, căci sînt tari ca stejarul și de același soi ca el. Le culegi roadele doar dacă îi bați și mai degrabă s-ar lăsa smulși din rădăcină, rămînînd zdrobiți și cu gospodăriile pustiite, decît să se plece un pic. Și dacă apucă să te dușmănească, sînt sperjuri de o mie de ori cînd n-au un interes, cît de mic, doar ca să facă rău. Și ce-i mai rău și mai rău că nenorociții gîndesc că așa scapă de pedeapsă și doar printr-o minune mărturisesc fărădelegea.

Morțile și rănile cauzate de Ozmîn fură dovedite, iar acesta, în fiare, ținut la loc sigur. Cînd află asta, don Luis porni spre sat ; o întrebă pe fiica sa ce se petrecuse și aceasta îi spuse lucrurile cum se întîmplaseră. O întrebă și pe Daraja și aceasta îi spuse același lucru și că ea trimisese după Ambrosio ca să-i dea o scrisoare să o ducă la Granada și că, mai înainte de a putea vorbi cu el, oamenii îl bătuseră cu pietre în ultimele două nopți ; așa că nu i-o putuse da și rămăsese scrisă, la ea.

Don Luis îi ceru să i-o arate ca să vadă ce putea ea spune și cînd își ceru scuze că vrea s-o citească, ea se prefăcu a-i veni greu să i-o dea. Dar nu trebui s-o roage mult, căci nici nu dorea altceva, și scoțînd-o de unde o avea, spuse : „V-o dau, ca să știți adevărul despre mine

și să nu se creadă că aş scrie lucruri ce se cer ascunse“. Don Luis o luă și vrînd s-o citească nu putu, pentru că văzu că era scrisă în arabă. Apoi căută pe cineva să i-o citească și în scrisoare îi spunea tatălui ei că e îngrijorată neștiind cum o duce cu sănătatea, că ea e sănătoasă și că dacă n-ar fi dorința de a-l vedea, s-ar simți cea mai mulțumită și răsfățată dintre toți copiii lui don Luis ; de aceea îl ruga ca, drept recunoștință pentru politețea și buna găzduire oferită, să-i trimită acestuia un dar.

Cum în asemenea încăierări, umblă vorbe multe și fiecare își justifică înfumurarea după cum are chef, oamenii crîcneau contra lui don Luis și a celor din casa lui, iar lui începea să-i sară țandăra, dar fiind un cavaler înțelept socoti că e mai bine să-și ascundă mînia și să se întoarcă la oraș cu toți ai lui.

Pe cînd se întîmplau aceste lucruri, Granada se predase deja¹, prin pactul pe care îl știm din istorie și cum am auzit și de la părinții noștri. Printre nobilii rămași în cetate erau și cei doi cuscii, Alboacîn, tatăl lui Ozmîn, și comandantul orașului Baza. Amîndoi cerură să fie botezați, vrînd să devină creștini ; și după ce se creștinară, comandantul îi rugă pe regi să-i dea permisiunea să o vadă pe Daraja, fiică-sa. După ce-i dădură încuviințarea, îi spuseră că îl vor înștiința cum și cînd se va întîmpla aceasta. Alboacîn, crezîndu-și fiul mort ori captiv, făcu multe încercări ca să afle cine i-ar putea aduce vești despre el, dar nu-i dădu de urmă. Era atît de trist din pricina asta, pe cît poate întrista pierderea unui asemenea fiu unic, din părinți nobili și bogați. Nu era mai puțin trist comandantul, căci îl socotea pe Ozmîn fiul său, la fel ca însuși taică-su, și fiindcă se gîndea la suferința Darajei cînd îi va da aceste vești atît de negre.

Cît privește regii, aceștia trimiseră poruncă la Sevilla ca don Luis să vină de îndată unde se aflau ei și să o aducă pe Daraja cu toată cîntea, avînd deplină încre-

¹ Regatul Granadei, ultimul teritoriu stăpînit de arabi, a fost cucerit de Regii Catolici Isabel de Castilia și Fernando de Aragón în 1492. Prin acest act se încheie Reconquista, adică lupta regilor spanioli contra cuceritorilor arabi, care a durat opt secole (718—1492).

dere în el. Văzînd scrisorile și auzînd această poruncă, Daraja își pierdu mințile, fiindcă era obligată să plece, în aceste împrejurări, fără să afle ce se va întîmpla și ce primejdii îl pasc pe captiv.

Era tulburată, gînditoare și tristă, spunîndu-și de mii de ori că e mai nefericită decît însăși nefericirea și cea mai lovită dintre toate femeile. Voind să sfîrșească cu toate și să-și piardă viața odată cu soțul ei, avea mintea răvășită și aproape hotărîtă să facă o grozav de cumplită greșeală, în semn de castă și adevărată iubire pentru Ozmîn ; dar avea o judecată sănătoasă și, înfrîngîndu-și inchipuirile crunte, venindu-și în fire, hotări să-și încredințeze nenorocirile în mâiniile sorții, potrivit ei, așteptînd sfîrșitul acestora. Cum ultimul rău era moartea, nu vru să deznădăjduiască. Dar stăpînindu-și simțămintele, nu putu să înfrîneze marea de lacrimi ce i se revărsa din ochi. Toți crezură că era de bucurie că se întoarce la ai ei și toți se înșelau. Fiecare o încuraja și nici unul nu o mîngîia.

Don Rodrigo veni să-și ia rămas bun, iar ea, cu obrazul scîldat de cristalinele izvoare ale acelor ochi divini, îi spuse aceste vorbe : „Senior don Rodrigo, aș putea prea bine să vă conving cu nenumărate argumente să faceți ceea ce aștept de la dumneavoastră în această împrejurare, un lucru atît de drept din parte-vă, încît nu pot să nu vi-l cer și nici dumneavoastră să mă refuzați, căci veți avea mult folos din asta. Știți bine că este obligația noastră să facem bine tuturor celor ce ne înconjoară și aceasta este o lege divină firească pentru toți și nu o ignoră nici chiar barbarii. Ea are cu atît mai multă forță, cu cît pentru ea pledează mai multe argumente, printre care, unul principal și nu neînsemnat este să facem bine celor ce le dăm din pîinea noastră și asta ar fi de ajuns ca, purtîndu-vă după cum vă este felul, intervenția mea să nu mai fie necesară. Dar ceea ce vreau să vă spun este că, după cum știți, Ambrosio a fost servitorul părinților mei și al părinților dumneavoastră. De aceea avem față de el o datorie deosebită, și a mea este mai mare căci a ajuns să fie învinuit din pricina mea, el slujind doar propriului meu interes. Cu mîna mea l-am împins în primejdie și mă simt vinovată. De vreți să mă scăpați de această vină, dacă doriți să-mi

faceți pe plac, dacă vreți să vă rămîn obligată și veșnic recunoscătoare, atunci, luînd în grija dumneavoastră dorința mea, vă rog stăruitor, redați-i libertatea, dîndu-mi-o astfel și mie. Stăpinul meu, don Luis, înainte de a pleca de aici cu mine, va interveni personal prin prietenii și rudele sale ca, în absența lui, ajutîndu-se unii pe alții să mă scape de această datorie..." Don Rodrigo îi promise că o va face și așa se despărțiră.

Cum biata doamnă își lăsa iubitul soț în asemenea primejdie, suferea de tristețe cu atît mai tare cu cît se îndepărta de el, așa încît, ajunsă la Granada, parcă nu mai era ea. Fu condusă imediat la palat, unde ar fi bine să o lăsăm și să ne întoarcem la prizonier, pe care don Rodrigo îl proteja de parcă i-ar fi fost frate.

Don Alonso, după ce scăpă din încăierare rănit la piept, rămase la pat, prost dispus ; dar aflînd că prizonierul fusese adus la Sevilla se sculă din pat și ceru fără răgaz să se facă judecata, de parcă era propria sa judecată. Dar cum reclamanții aduceau acuzații, pîrîtorii erau rău intenționați, iar morții și răniții mulți, acuzaatul nu putu fi apărut și fu condamnat la spînzurătoare în piața publică.

Don Rodrigo se înfurie pentru lipsa de respect față de tatăl lui și față de el arătată prin spînzurarea servitorului lor nevinovat. Pe de altă parte, don Alonso îi lua apărarea spunînd că nu e îngăduit și că nici nu poate fi spînzurat un cavaler cu sînge nobil ca Jaime Vives, prietenul său. Că și dacă vina ar fi mai mare, calitățile lui i-ar salva viața și, oricum, l-ar scăpa de moartea prin spînzurătoare, trebuînd să i se taie capul.

Tribunalul rămase nedumerit, neștiind ce să facă. Don Rodrigo îl numește servitor și don Alonso, prieten ; don Rodrigo îl apără pe Ambrosio și don Alonso pledează pentru Jaime Vives, cavaler de baștină din Zaragoza, care în timpul serbărilor învinsese de două ori taurii și tot orașul era martor ; iar la turnir, avînd chezaș pe don Alonso, l-a învins pe adversar, făcîndu-se remarcat pentru vitejia sa fără seamăn. Deosebirea era atît de mare, numele atît de diferite, însușirile invocate atît de depărtate unele de altele, încît, pentru a ieși din această încîlceală, judecătorii hotărîră să-i ceară o declarație lui Ozmîn.

Îl întrebară dacă e cavaler. Răspunse că e nobil, neam regesc, dar că nu se numește nici Ambrosio, nici Jaime Vives. Îi cerură să-și spună numele și cine este. Răspunse că asta nu îl va scăpa de pedeapsă și că, de vreme ce oricum trebuie să moară, nu e nevoie să spună cine e și nu e important de ce moarte va muri. Îl rugară să spună dacă el a fost cel despre care zicea don Alonso că se făcuse cunoscut în luptele cu taurii și la turnir. Răspunse că așa e, dar că nu se numește cum știau ei.

Și cum arăta atîta îndărătnicie în a nu-și dezvălui numele, părăindu-li-se un om deosebit, o luară mai încet, ca să dovedească cine era și de ce cei doi cavaleri îl apărau, iar tot orașul, în general, îi dorea libertatea și era alături de el.

Așa că trimiseră la Zaragoza ca să verifice adevărul și să afle din ce familie se trage; dar deși se pierdură cîteva zile și se făcură multe cercetări, nu se găsi nimeni care să dea vreo relație despre el, nici să știe cine ar putea fi cavalerul cu numele și semnalmentele lui. Cînd sosi această veste proastă, deși prietenii îl bătură la cap și tribunalul îi ceru de mai multe ori să spună cine este, nu vru deloc s-o facă și nu le fu posibil să-l convingă. Așa că, trecînd termenele, judecătorii, foarte împotriva voii lor, mișcați de atîta tinerețe și curaj, neputînd să nu facă dreptate, aceasta fiind cerută în mod stăruitor de partea adversă, confirmară sentința.

Daraja și părinții ei nu stătuseră de pomană în vreme ce se petreceau toate astea, căci le povestiseră Maiestăților Lor întîmplarea și acestea știau adevărul. Le înmînau tot timpul cereri de iertare. Daraja personal se ruga pentru viața soțului ei, cerînd-o ca pe o favoare și nu i se răspundea nimic; dar în taină, regi il trimiseră pe don Luis cu poruncă regească pentru judecători ca, în orice stadiu se va fi aflat procesul, să-i încredințeze lui prizonierul, căci aceasta le era voia.

Don Luis plecă în mare grabă, cum i se poruncise, iar biata Daraja, cu taică-su și socru-su plîngeau de ți se rupea sufletul, gîndindu-se la graba cu care justiția îl va condamna pe sărmanul cavaler și că la rugămințile și favoarea ce o ceruseră nu i se răspunsese la timp. Nu știau ce să creadă despre o asemenea întîrziere și de faptul că nu li se dăduse nici un răspuns, nici bun, nici

rău, și nici o speranță. Sufereau foarte mult, nu găseau nici un prilej favorabil să mai încerce ceva, deși încercau tot timpul, căci socoteau că cea mai mare primejdie e întârzierea.

Pe cînd se frămîntau în felul acesta — după cum am spus — don Luis călătorea cu multă grabă și în mare taină. Intra tocmai pe porțile Sevillei, pe cînd Ozmín era scos din închisoare ca să fie executat. Străzile și piețele pe unde era purtat erau pline de lume și peste tot era mare agitație. Nu era om să nu plîngă, văzînd un tinăr cu înfățișare și chip atît de plăcute, viteaz și respectat pentru vestitele-i fapte săvîrșite sub privirile tuturor; și mai mare le era durerea văzînd că avea să moară fără să vrea să se spovedească. Toți credeau că o face ca să scape ori ca să-și mai lungească viața. Dar el nu scotea nici un cuvînt și nu i se citea urmă de amărăciune pe chip ci, dimpotrivă, se uita la toți cu chipul surizător. Se opriră nițel ca să-l convingă să se spovedească și astfel să nu-și piardă și sufletul odată cu trupul; dar el nu scotea o vorbă și tăcea tot timpul.

Pe cînd erau cu toții în această situație încurcată, iar orașul aștepta tristul spectacol, sosi don Luis, făcîndu-și loc prin mulțime, ca să împiedice execuția. Străjile crezură că era vorba de o răzvrătire, dar știindu-i de frică, fiind el iute la mînie și cavaler puternic, lăsîndu-l pe Ozmín fără pază, plecară să dea socoteală mai marilor lor de cele întîmplate. Aceștia sosiră să vadă cine putuse aduce o asemenea insultă autorităților și don Luis le ieși înainte cu prizonierul. Le arătă însemnele regilor și porunca acestora, care fu ascultată cu multă bucurie de aceștia, și cu mare alai, format din toți cavalerii din acel oraș, în veselie comună a tuturor, îl conduseră pe Ozmín acasă la don Luis, și organizară în noaptea aceea o mascaradă¹, cu multe torțe și lampioane pe străzi și la ferestre, semn al mulțumirii generale. Și pentru a-și arăta bucuria vrură să organizeze niște serbări populare în zilele următoare, fiindcă aflaseră cine era Ozmín, dar

¹ Un fel de jocuri cavalești, în care nobilii sau cavalerii, îmbrăcați în diferite costume fanteziste, alergau perechi, purtînd torțe.

don Luis nu le dădu ocazia căci, ascultînd porunca, porni cu prizonierul imediat în zori, cu toată cînstea cuvenită.

Cînd ajunseră la Granada, îl ținu la el cîteva zile, în taină, pînă cînd Maiestățile Lor îi porunciră să-l aducă la palat. Cînd se înfățișă înaintea lor, se bucurară văzîndu-l și porunciră să vină acolo și Daraja. Văzîndu-se cei doi în asemenea loc și atît de străini de ceea ce li se întîmplase, poți judeca după sufletul tău neînchipuita bucurie pe care o încercară și ceea ce simți fiecare din ei. Regina veni spre ei și le spuse că părinții lor se creștinaseră, deși Daraja știa. Le zise că dacă voiau și el s-o facă, îi va copleși cu favoruri; dar să nu-i oblige la asta nici dragostea, nici teama, ci doar iubirea de Dumnezeu și dorința de a se mîntui, pentru că, oricum, din acel moment li se dăruia libertatea și averile pentru a face ceea ce doresc.

Ozmîn voia să răspundă cu tot trupul, să fie doar gura prin care să-și arate recunoștința pentru această imensă binefacere și, spunînd că dorea să se boteze, îi ceru același lucru, în prezența regilor, soției lui, Daraja, care nu-și dezlipise ochii de pe soțul ei, în timp ce vărsa duioase lacrimi. Întorcîndu-și atunci privirea înlăcrimată spre regi, spuse că, de vreme ce voința Domnului fusese să le arate adevărata lumină, purtîndu-i spre adevărata cunoaștere pe drumuri atît de anevoioase, era dispusă din toată inima să facă același lucru și să se supună regilor, stăpînii ei, în mîna și sub protecția cărora își punea tot ceea ce avea.

Astfel fură botezați, dîndu-i-se lui numele de Fernando și ei cel de Isabel — după numele Maiestăților Lor — care le fură nași la botez și apoi, după puține zile, la nuntă, făcîndu-le îndestulate daruri și bucurîndu-se ei de însemnate favoruri în acel oraș unde locuira și avură urmași de seamă.

Ascultam în tăcere adîncă această istorie, cînd ajunserăm să zărim Cazalla, de parcă povestea ar fi fost exact pe măsura drumului, deși el o spusese mai pe îndelete și în altă dispoziție sufletească decît am povestit-o eu. Căraușul — care stătuse ca mutul de cînd începuse istorisirea, deși toți tăceam, de fapt, vorbi, în

sfârșit, și primul lucru ce-l spuse fu : „Ei, domnilor, acum coborîți, că eu o iau pe drumeagul ăsta spre crama”¹. Iar mie îmi spuse : „Iar noi, domnișorule, să facem socotelile“.

Îmi mai rămânea de înghițit și acest hap — îmi spusesei în sinea mea —, căci crezusem că mă luase pe prietenie. Mă fisticii și nu știui să-i răspund altceva, decît să-l întreb cît îi datorez pentru drumul de nouă leghe.

„Dă-mi cît te lasă inima, cum fac acești domni. Masa și hanul au costat trei reali.“

Mă cam ustură burta catirașului. Cu atît mai mult cu cît nu aveam bani să plătesc. Îi spusesei : „Amice, în privința mîncării uite partea mea, dar pentru măgar nu-ți datorez nimic, fiindcă m-ai poftit fără să ți-o cer“.

„Tare dat dracului mai ești dacă ai vrut să mergi călare de pomană“ — răspunse el din nou.

Începurăm să ne ciorovăim pe chestia asta, popii interveniră ca judecători și mă condamnară să plătesc orzul mîncat de măgar de cu seară ; plății și socotii ce mai am în pungă, unde nu mai rămăseseră decît douăzeci de *maravedís* cu care mă aranjai în noaptea aceea. Flăcăul se duse spre casa lui, iar clericii și eu intrarăm în Cazalla, unde ne despărțirăm, văzîndu-și fiecare de drumul lui.

¹ Cazalla era renumită pentru vinurile sale (cf. B.B.).

CARTEA A DOUA
din
GUZMÁN DE ALFARACHE

În care se povestește cum a ajuns pícaro
și cele petrecute cu el după aceea

Capitolul I

Cum a slujit Guzmán de Alfarache la un hangiu, după ce, plecînd din Cazalla, a pornit spre Madrid

Iată-mă deci la Cazalla, la douăsprezece leghe de Sevilla, luni dimineată, strîmătorat la pungă și la capătul răbdării, fără mijloace și acuzat de hoție pe baza unor presupuneri. În prima zi suferii mult, dar și mai mult a doua zi, căci un necaz nu vine niciodată singur. Aveam bani și mîncam, și supărarea e mai mică atunci cînd ai burta plină. Bine e să ai tată, bine e să ai mamă ; dar mîncarea le taie pe toate.

A treia zi eram aproape pe moarte ; toate se adunaseră pe capul meu. Eram ca o jigodie costelivă lătrată de ceilalți cîini, care își arată tuturora colții, toți se adună în jurul ei, se repede la toți și nu mușcă pe nimeni. Chinurile mă încolțiseră și lătrau la mine ; mă munceau toate, dar mai cu seamă faptul că nu aveam parale și că nu aveam cum să fac rost de mîncare. Atunci am înțeles ce înseamnă o *blanca*¹ și că cel care nu o cîștigă nu o prețuiește și nici nu știe cît valorează, atîta vreme cît nu-i face trebuință.

Atunci am văzut pentru prima oară chipul de eretic al mizeriei. Pe scurt, am înțeles, deși de-abia mai tîrziu mi-am dat seama de efecte, cîte fapte necugetate săvîrșește, cîte închipuiri de groază plăsmuiește, cîte nelegiuri pretinde, la cîte nebunii te îndeamnă și cîte lucruri încearcă. În felul acesta mi-am dat seama cu cît de puțin se mulțumește mama natură și că oricît de multe ne-ar dăruia tuturor, nimeni nu e mulțumit ; toți trăiesc în sărăcie, afișînd mizeria. Oh, epicureanule, destrăbălatule, risipitorule, care spui nebunește că măninci rente de atîtea mii de ducați ! Spune că-i ai, nu că-i măninci. Și dacă-i măninci, de ce te plîngi ? Nu ești om la fel ca

¹ Veche monedă spaniolă din aramă de valoare mică.

mine, care mă îngraș cu linte muceziță, cu fasole viermănoasă, cu năut tare și pesmeți roși de șoareci ? Îmi spui sau îmi explici de ce ? Pentru că eu nu știu.

Dar dacă ajungi nevoiaș sau faci pe săracul — ceea ce e mai ușor de crezut —, să fie la tine sărăcia, că eu îmi plîng necazurile mele. Ea este meștera tuturor lucrurilor, născocitoare iscusită, prin gură căreia vorbesc sturzii, coțofenele, gaițele și papagalii.

Am văzut limpede cum soarta vrăjmașă îi face pe oameni înțelepți. În acel moment mi s-a părut că văd o nouă lumină care, asemeni unei oglinzi fermecate îmi înfățișează trecutul, prezentul și viitorul. Pînă azi fusese un ignorant. Mi se potrivea numele : fecior de văduvă și prost crescut. Trebuia să mă cioplesc mult și prima lovitură de daltă a fost acest necaz. Atît de tare m-a durut, că nu se poate descrie. Mă simții pierdut, rătăcit în largul mării, fără să știu spre ce port să mă îndrept, cu anii mei puțini și cu experiență și mai puțină, deși ar fi trebuit să fie mai multă. Și mare rău era că, presimțindu-mi pierzania și vrînd să cer un sfat, nu știam de la cine l-aș putea primi.

Îmi făcui socotelile cu mine însumi. Bilanțul era foarte prost : debit mare și credit mic. Aș fi vrut să nu mai plec de acolo, pentru că îmi lipseau fondurile să merg mai departe, dar și ca să mă întorc. Mi se făcu rușine, acum că plecasem, să rămîn, cum se spune, în fața porții, sub ochii mamei, ai prietenilor și ai neamurilor. Ferească-mă Dumnezeu ! Cîte lucruri n-am văzut eu de atunci încoace ducîndu-se pe apa sîmbetei pentru acest „mi se făcu rușine“ ! Cîte domnișoare au încetat să mai fie domnișoare, fiindcă s-au simțit obligate de o cutie de bomboane și de un sonet sau pentru că vreun fluturaș a pus să li se cînte serenade la ușă și le-a sucit mințile cu farmecul celui care cînta ! Cîți neghiobi n-au garantat că și-au plătit datoriile, ajungînd pe drumuri, iar copiii lor prin spitale ! Cîți bani nu s-au împrumutat din prietenie, dar prietenia și prietenii se pierd, iar datoria rămîne s-o încasezi, căci frunză verde de dai, n-ai, iar ăl de-a primit banii are din plin, și oamenii nu îndrăznesc să-i ceară fiindcă le e rușine !

Îți spun — dacă nu știi — că rușinea e ca țesătura de război : dacă se duce un fir, se desface toată din

cauza firului aceluia. Cînd e vorba de situații în care îți poate fi dăunătoare și îți poate face rău, las-o deoparte, rupe-i firele și îți garantez că nu mă vei înjura pentru asta. Iar supărarea pe care ai avea-o dacă faci ceea ce ți se cere, să fie la ăla care ți-a cerut nu știu ce și tu n-ai făcut, că doar proștii se rușinează pentru ceea ce au făcut. E bine să-ți fie rușine de tine însuși, ca nici atunci cînd ești singur să nu faci lucruri urîte ori jignitoare ; iar în rest, ce, ai habar ce culoare are și cum arată rușinea ? Dă-i friu liber cînd ai un interes, n-o ține în lanț, ca pe un cîine în spatele porții ignoranței tale. Dă-i drumul, să alerge, să galopeze. Ai grijă doar, cum am spus, să te rușinezi cînd nu faci lucruri nerușinate, căci ceea ce numești rușine nu e decît prostie. Dacă mie nu mi s-ar face rușine, n-aș strica atîta hîrtie pentru cartea asta — și aș mai putea adăuga patru zerouri la numărul paginilor — ; dar graba mă mină din urmă, obligîndu-mă să-ți spun doar lucrurile importante din viața mea, dacă Domnul îmi va lăsa vreme pentru asta.

Spun deci că tare îmi părea rău să mă întorc fără pelerină de vreme ce plecasem cu ea și să rămîn, cum s-ar spune, dezbrăcat. Am făcut din asta o chestiune de onoare, socotind că dacă mă hotărisem să plec, era lipsă de curaj să mă întorc. Atenție deci, pentru cei care fac ca mine : au, de lucru cu onoarea ! Mi-a căzut în mîini această bună doamnă și nu cred că va scăpa nescărmănată, ci despletită și cu hainele sfîșiate. Îmi lasă gura apă. Am de gînd să mă răzbun pe ea, s-o calc în picioare și s-o bag la fund.

De-ar fi vrut Domnul Dumnezeu — tinere înfumurat, omule smintit, bătrîne descreierat — să fi priceput eu atunci, ori să fi știut tu acum ce este onoarea, pentru neghiobiile ce le faci și prostiile pe care le urmezi ! Nu vreau să comentez prea mult aici sensul propriu al vorbelor mele. Eu îmi voi ține cuvîntul, spunîndu-ți ce e onoarea și astfel te voi dezamăgi. Ai răbdare și continuî imediat.

Am făcut din asta o chestiune de onoare, așa mi-am spus. Să avem încredere în Dumnezeu, căci El pe nimeni nu părăsește. Și m-am hotărît să pornesc mai departe ; deocamdată la Madrid, căci acolo era curtea, unde totul

era înfloritor, erau mulți cavaleri ai Lîinii de Aur¹, mulți granzi, nobili, prelați, cavalerime, lume de neam și, mai ales, regele tînăr, proaspăt însurat². Gîndeam eu că toți mă vor coplesi cu favoruri de ochii mei frumoși și că sosit acolo se vor bate pentru mine care să mă ia cu el.

Oh, cîte lucruri mi se năzăresc deodată în prostia mea ! Cît de departe sînt faptele de gînduri ! Ce minunat, gustos, plăcut și ușor este totul pentru cel ce gîndește ; ce greu pentru cel ce săvîrșește un lucru ! Pe pînza închipuirii zugrăvesc gîndirea ca pe un copil drăgălaș alergînd nestăvilit pe un cal de lemn, cu o morișcă de hîrtie în mînă ; iar fapta, ca pe un bătrîn cărunt, chel, ciung și șchiop, care, sprijinit în două cîrje, încearcă să se cațere pe un zid foarte înalt și foarte bine păzit.

Am exagerat ? Eu zic că nu. Ce bine se aranjează lucrurile noaptea, pe întuneric, cînd stai cu capul pe pernă ! Și cînd iese soarele, imediat le risipește, asemenea pîclei subțiri de vară ! De m-ați fi putut vedea pe cînd îmi făceam planuri, cu cîtă grijă și cu ce puțin chef de somn le plăsmuiam. Au fost niște castele de nisip, himere fantastice. Dar de cum m-am îmbrăcat, totul s-a năruit. Aveam multe lucruri plănuite, dar nici unul nu mi-a ieșit cum trebuie, ci mai degrabă, pe dos, și complet invers. Totul fu zădărnice, minciună, iluzie, falsitate, înșelăciune a închipuirii, totul pămînt și praf, asemeni comorilor din basme.

Pornii la drum mai departe. Căutai un băț ca să umblu cu el în mînă. Îmi părea că astfel aș avea pelerină, dar nici nu-mi dădea prestanță și nici nu mă apăra de frig. Îmi slujea drept sprijin brațului, ca să îmboldească picioarele.

Trecură doi oameni călări pe catiri ; mi-am zis că dacă m-ar lua de ajutor aș cîștiga niște parale. Dar so-

¹ *Orden del Toisón de Oro*, ordin cavaleresc instituit la Bruges în 1429 de Filip cel Bun, duce de Burgundia. Ordinul s-a transferat în Austria după moartea lui Carol Temerarul și apoi în Spania, în momentul urcării pe tron a împăratului Carol al V-lea.

² Probabil, referire la căsătoria lui Filip al II-lea cu Isabelle de Valois, din 1560, cînd regele Spaniei avea 33 ani (cf. S.G.G.).

coteala din tîrg nu se potriveşte cu cea de acasă şi a crede nu înseamnă a fi sigur. Nu aveau nevoie de servitori şi nu se grăbeau ; dar erau pestriţi la maţe după cum s-au purtat cu mine. Pornii la drum după ei şi trei leghe mai departe se opriră să mănînce de amiază. Eu îmi dădusem sufletul alergînd la trap şi la galop ca să nu rămîn în urmă, căci deşi mergeau încet, pentru slabele mele puteri era repede. Oamenii ăştia nu scoteau nici o vorbă şi cred că de zgîrcenie, căci sînt unii aşa de zgîrciţi că nici nu scuipă, dacă ştiu că saliva poate lecui bolile¹. Mizerabilii ăştia tăceau ca să nu mă ajute nici măcar să-mi treacă timpul mai uşor. Barem dacă ar fi istorisit vreo poveste, ca cea de mai înainte, n-aş mai fi simţit aşa tare oboseala, căci conversaţia plăcută este oriunde hrana sufletului, înveseleşte inimile drumetilor, distrează spiritele, te face să uiţi de necazuri, netezeşte drumurile, îndepărtează răul, îţi lungeşte viaţa şi, în mod cu totul excepţional, îi poartă călare pe cei ce merg pe jos.

Ajunserăm la han împreună ; eu în asemenea hal, că între mine şi un mort deosebirea era mică. Dar ca să cîştigi un coltuc de pîine eşti obligat să faci mai mult decît eşti obişnuit şi să laşi deoparte susceptibilităţile în materie de onoare. Făcui mai mult decît îmi stătea în putinţă : mă umilii, mă oferii să-i slujesc, să le duc catîrri în grajd şi să le car bagajele în cameră.

Ei erau, desigur, oameni sănătoşi, iar eu un ciumat, căci la prima mea ofertă, unul zise : „Dă-te la o parte, domnule, nu ne sta în cale !“ Oh, trădători, duşmani ai lui Dumnezeu ! — îmi spusei. Cîtă milă îmi arată ! Ce nădejde pot avea că-mi vor da să mănînc ? Ori că mi-ar îngădui să incalec un catir, dacă m-aş prăbuşi sleit pe drum ?

Se aşezară la masă. Mă aşezai şi eu ceva mai încolo, pe o laviţă, în faţa lor, zicîndu-mi că poate o să-mi dea ceva şi mie ! Dar nici vorbă. Sosi un călugăr franciscan, transpirat de mersul pe jos. Se aşeză să se odihnească şi peste puţină vreme scoase dintr-o traistă nişte pîine şi nişte slănină.

¹ Exista credinţa că saliva are proprietăţi curative (cf. B.B.).

Eu eram așa de înfometat, că aproape doream să-mi dau duhul ; și neîndrăznind cu vorbe, de rușine ori de lașitate, îi cerui cu ochii să-mi dea o îmbucătură, pentru numele lui Dumnezeu. Bunul călugăr, înțelegându-mă, grăi cu atîta fervoare, de parcă își dădea viața : „Slăvit fie Domnul ! Și de-ar fi să rămîn fără nimic, ca tine acum, tot o să-ți dau să mănînci. Ia, fiule.“

Nemărginită bunătate a Domnului, Veșnică înțelepciune, Providență divină, Milostivire nesfîrșită, care faci să trăiască un vierme în măruntaiele pietrei de nesfărîmat și vii în ajutorul tuturor cu dărnicia ta cerească ! Cel ce puteau și aveau de unde nu mi-au dat o îmbucătură, din zgîrcenie, și a făcut-o un cerșetor și biet călugăr.

Cine nu cunoaște mizeria, greu își amintește de cea a altora. A mea era în fața lor, m-au văzut, cu anii mei tineri, dîndu-mi sufletul, obosit să mă țin după ei și nu s-au îndurat deloc de suferința mea. Bunul călugăr însă își împărți merindele cu mine și mă îndestulă. Dacă acel binecuvîntat om ar fi mers pe același drum ar fi fost mîntuirea mea, dar el se ducea la Sevilla și drumurile noastre se încrucișau.

Cînd se hotări să plece, îmi dădu încă o jumătate dintr-o pîinișoară care îi mai rămăsese și spuse : „Du-te cu Dumnezeu ; dacă aș avea, ți-aș da mai mult“. Virii pîinea în căptușeala de la poalele hainei și pornii pe drumul meu, încetul cu încetul. Cînd s-a înnoptat mai străbătusem trei leghe și m-am oprit la un han să-mi mănînc pîinea goală fără nimic altceva ; și nici nu s-a găsit nimeni să-mi mai dea ceva. Era una din zilele cînd se strîngeau căraușii la han. Hangiul mă trimise să mă culc în șopronul unde ținea paiele și așa făcui. Și m-am chinuit ca nimeni pe lume.

Cina fusese ușurică. Așa că o să mă credeți prea bine, fără să mă jur, că dimineța nu m-am sculat cu stomacul greu. Cînd să dau să plec, hangiul îmi ceru un *cuarto*¹ pentru dormit ; nu aveam bani și nu-i putui plăti. Tare ar fi vrut tilharul să-mi ia haina, că era din postav bun. Mă văzui la ananghie și aproape că mi se

¹ Veche monedă spaniolă de aramă, echivalentă cu 0,03 pesete sau patru *maravedis*.

umplură ochii de lacrimi. Unuia dintre cărăușii ce se aflau acolo i se făcu milă de mine — că nu sînt toți fără Dumnezeu și lipsiți de suflet — și zise : „Lasă, ju-pîne, că plătesc eu“.

Tovarășii lui mă întrebă : „Băiete, de unde ești ?“ „Încotro mergi ?“ Cel ce plătise, le răspunse pentru mine : „Ce-l mai întrebați, zăpăciților, nu se vede ? Se cunoaște prea bine că a fugit de la stăpîn sau de-acasă.“

Hangiul îmi spuse : „Ascultă, băiețas, nu vrei să intri în slujbă la mine ?“ Nu mi se păru rea ideea în situația de față ; deși mi-era greu să învăț să slujesc la alții, cînd fusesem învățat să poruncesc ; și mai ales la un hangiu. Îi zisei că vreau. „Atunci intră și rămii aici, că nu vreau să faci altceva decît să dai paie și orz celor ce îți cer și să ții socoteala cui și cît ai dat.“ „Așa o să fac“, i-am răspuns. Și așa am rămas acolo cîteva zile, mîncînd fără să plătesc și lucrînd pe bani, dar parcă în joacă, că pînă noaptea cînd soseau cărăușii, cu ceilalți oaspeți n-aveam multă treabă.

Acolo am învățat să umflu orzul cu apă caldă, ca să crească cu o treime, să înșel la măsurătoare, să rad banițele cu mina și să ciupesc din grăunțe, să dijmuiesc nutrețul în iesle și dacă cineva îmi poruncea să am grijă de cal, să-l jecmănesc bine. Unii domnișori cu jartiere și mustăcioară veneau ferchezuiți și fără servitori, dîndu-și aere de cavaleri. Cuăștia îmi făceam mendrele, fiindcă îi întîmpinam, le luam caii, îi duceam în grajd și le dădeam jumătate din nutrețul pe care îl plătiseră, cu speranța că la hanul următor or să prindă și cealaltă jumătate ; dar și acolo, cum e lesne de priceput, li se dădea tot jumătate din nutreț, deși, pe onoarea mea, plăteau tot o rație întreagă. Gurile noastre fixau prețurile și nu țineau seamă de cele stabilite, că acestea nu se respectă ; prețurile sînt afișate doar ca să le plătești în fiecare lună primarului și notarului ce li se cuvine din vinzări și ca ei să aibă un pretext să-ți facă rău dacă nu ai afișată lista de prețuri.

Socoteala pentru animale era simplă, căci se știe cît mîncă fiecare, cît revine pe cap de animal pentru paie,

orz și grajd. Socoteala pentru masă era pentru mine o distracție grozavă, pentru că întotdeauna o făceam din zbor și spuneam cu aplomb : „Atiția *reali* și atiția *maravedis* și să vă fie de bine“, mai degrabă încărcînd nota întotdeauna cu un *real*, decît greșind-o cu o *blanca*. Mulți dintre ei, oameni înțelepți, plăteau pe loc, dar unii ageamii sau mai viteji și mai grozavi întrebau ce costă atita și atunci începea bătaia de cap, pentru că, umflînd prețurile la toate, mereu căutam ce să mai adăugăm la notă, de-ar fi fost chiar și oalele, și clienții mai aveau de dat niște banl pe care îi plăteau de parcă i-ar fi cerut portărelul. Cuvîntul hangiuului este o sentință fără apel; nu poți să te rogi decît pungi. Și nu-ți folosește să faci pe grozavul, că hangiuul e mai al dracului decît jandarmii și doar fiindcă i se năzare ceva te urmărește în tăcere pînă într-un tîrg și acolo dovedește că ai vrut să-i dai foc hanului, că l-ai bătut, că i-ai siluit nevasta ori fata, doar ca să-ți faci rău și să se răzbune.

Mai aveam la han și alte vicleșuguri pentru a-i hrăni pe călătorii săraci și nu era unul să fi venit pe jos și să nu plece călare¹.

Dacă uiți un lucru, trece-l la pierderi și mai tîrziu îl vei găsi ! Cîte furturi, cîte mîrșăvii, cîte fapte nerușinate și cîte rele nu se petrec prin hanuri și popasuri ! Cit de puțin se tem hangii de Dumnezeu, de slujitorii și de judecata lui, căci pentru aceștia asemenea rele sau nu există sau sînt și ei în cîrdășie cu hangii și asta nu e de crezut. Dar fie că se știu ori nu acestea, ar fi foarte important să se găsească o soluție, căci multe lucruri rămîn de căruță și din cauza asta negoțul merge prost. Nu se mai fac afaceri de teama hangiuilor, care îți dau bani buni și te servesc prost, furînd pe față. Sînt martor și am văzut lucruri pe care multă vreme nu le-aș putea povesti, căci asemenea nerușinare, dacă am auzi că se petrece între barbari, i-am învinovați pe aceștia de barbarie, dar văzîndu-le cu ochii noștri nu le luăm

¹ Aluzie, probabil, la faptul că în hanuri li se dădea călătorilor să mănînce carne de cal sau de catîr, cum i s-a întîmplat și lui Guzmán de Alfarache. Aceeași aluzie o găsim și la Quevedo în *Las zahurdas de Plutón*, (cf. S.G.G.).

în seamă. De aceea zic că o reformă a drumurilor, podurilor și hanurilor n-ar cere mai puțină grijă decît altele mai importante privind negoțul și afacerile. Cu toate că, atunci cînd voi pleca de aici, eu n-o să mai am mult de mers¹.

¹ Aluzie la situația în care se afla Guzmán (condamnat la galere), cînd își povestește viața.

Capitolul al II-lea

Cum Guzmán de Alfarache, părăsindu-l pe hangiu, a pornit spre Madrid și a ajuns pîcaro

Cum viața pe care o duceam era umilitoare¹, nu mi-a plăcut deloc și cu atît mai puțin se potrivea cu intențiile mele. Era ceva trecător; n-aș fi vrut să rămîn acolo și să fac meseria aceea, chiar de mi-aș fi pierdut viața de o mie de ori. Se perindau pe acolo tinerei mai mult sau mai puțin de vîrsta mea, cam la fel ca mine, unii cu ceva bănuți, alții cerînd de pomană. Îmi spusei: „Păi oare să fiu eu mai nevolnic ori mai neputincios decît toți? Doar n-o să mă dau la fund din lipsă de curaj“. Așa că, luîndu-mi inima în dinți, îl părăsii pe hangiu și pornii mai departe la drum cu ceva parale în pungă cîștigate pe drept și pentru diverse servicii pe care le făcusem.

Erau puține și se sfîrșiră repede. Începui să cer de pomană. Unii îmi dădeau cîte o jumătate de *cuarto*, dar cei mai mulți îmi ziceau: „Iartă-mă, fiule, dar n-am“. Cu banii pe care îi adunam, mîncam cît îmi ajungeau și *gaudeamus*², dar cu „iartă-mă, fiule“, n-o scoteam la capăt; pieream. Oamenii nu prea dădeau de pomană și nu era de mirare că, în general, fusese un an prost și, dacă se trăia greu în Andaluzia, era și mai rău cu cît intrai mai mult în regatul Toledo și mai mare sărăcia în interiorul țării decît în porturi. Atunci am auzit vorba: „Ferească-te Dumnezeu de bolile care coboară din Castilia și de foamea ce urcă din Andaluzia“.

¹ Ar putea fi vorba de un joc de cuvinte. În original se folosește sintagma *vida descansada*, glosată de B.B. prin *vida humillante*, dar tot el semnalează că ar putea fi o aluzie și la sintagma *sangre cansada*, cu care erau definiți evreii în societatea vremii.

² Aluzie la proverbul *Al comer gaudeamus; y al pagar „ad te suspiramus“* care într-o traducere liberă ar echivala cu „La

Cum cerșitul îmi aducea atît de puțin cîștig și mă costa atît de scump, m-am rușinat atît de tare, încît m-am hotărît să nu mai cer de pomană, oricît de greu aş duce-o. Așa că m-am folosit de straietele ce le aveam pe mine. Am început să mă despoi, pierzîndu-le una după alta, unele vînzîndu-le, altele înstrăinîndu-le și altele lăsîndu-le zălog pînă mă voi întoarce. În felul acesta, cînd am ajuns la Madrid, arătam ca un simpatic condamnat la galere, în izmene și cămașă, și astea pline de jeg, rupte și vechi, căci avusesem nevoie de bani de cheltuială. Văzîndu-mă oamenii așa zdrențăros, deși încercam să fac o impresie bună prin felul de a vorbi și să caut o slujbă la careva, nimeni n-a avut încredere în mine și n-a vrut să mă bage în casă ca slugă, fiindcă arătam tare scîrbos și mizerabil. Credeau că sînt vreun pîcaro hoțoman care vrea să-i fure și apoi să fugă.

Văzîndu-mă pierdut, mă apucau să practic nobila meserie de pîcaro. Rușinea ce mă încercase la gîndul întoarcerii o pierdusem pe drum, căci cum venisem pe jos și atîrna așa de greu, n-am putut-o căra, ori cine știe, mi-or fi luat-o odată cu pelerina. Și așa a și fost probabil, că de atunci m-au apucat căscatul și frigurile care îmi prevestiseră boala. Blestemată fie rușinea ce-mi rămăsese și n-o mai aveam, pentru că începui să mă liniștesc și ce era rușinos în mine se prefăcu în nerușinare, căci foamea și rușinea n-au făcut niciodată casă bună. Pricepui că cele ce se întîmplaseră se datorau sfielii, iar asta însemnase atunci prostie și greșisem ca toți tinerii; dar m-am scuturat de ea ca de o viperă ce m-a mușcat.

Mă strînsei laolaltă cu alți pungași de seama mea, pricepuți să pună gheara pe pradă. Făceam și eu ca ei, pe cît puteam; dar cum nu știam rosturile, îi ajutam să lucreze, le urmam pașii, hoinăream împreună cu ei și astfel îmi cîștigam pîinea. Și uite așa umblam de colo pînă colo sondînd terenul. Mă învățai cu supa¹, pe care o aveam asigurată; dar trebuia să fiu punctual

ospăț ne bucurăm și la plată suspinăm". Proverbul este citat de Gonzalo Corréas, *Vocabulario de refranes y frases proverbiales* (1627). Cf. ediția publicată la Bordeaux, 1967, p. 43.

¹ Referire la supa ce se împărțea cerșetorilor la mănăstiri.

ca un ceasornic, căci dacă nu eram acolo la ora fixă, „se prescria“ și rămâneam cu buzele umflate. Învățați să fiu un oaspete cum se cuvine, să aștept și nu să mă las așteptat.

Mă cam plictisea atîta grijă și trîndăveală, pentru că în vremea asta mă învățasem să joc arșice, rișcă și poarca. De aici trecui în ciclul al doilea și învățați cincisprezece¹, treizeci și unu², *quinolas*³ și *primera*. Îmi terminai repede învățătura și trecui la studiile superioare pe care le încununai cu *topa y hago*⁴. N-aș fi schimbat această viață de pîcaro nici pentru cel mai minunat trai dus de strămoșii mei. Am prins mișcarea vieții de la curte: de la ceas la ceas mi se ascuțea judecata și-mi mergea mintea brici; și văzîndu-i pe alții mai mici decît mine făcînd afaceri grase cu puținul ce-l aveau și mîncînd fără să ceară ori să aștepte pomană de la străini, căci asta e pîinea durerii și pîine cu sînge, chiar dacă ți-o dă taică-tu, dorind și eu această slăvită libertate și nevrînd să fiu pedepsit ca alții pentru vagabondaj, mă făcui hamal⁵, cărînd cu coșul greutăți pe potrivea puterilor mele.

¹ Joc de cărți care constă în obținerea a cincisprezece puncte din cărțile primite de fiecare jucător; cărțile se distribuie una cîte una; dacă nimeni nu realizează cincisprezece puncte, cîștigă cel care are punctajul mai mare, fără să fi depășit însă cincisprezece.

² Joc de cărți asemănător cu cel anterior, dar la care jucătorii trebuie să realizeze treizeci și unu de puncte.

³ Joc de cărți în care figura cîștigătoare constă din patru cărți fiecare de altă culoare; dacă doi jucători realizează această figură, cîștigă cel care are punctajul mai mare.

⁴ Joc de cărți al cărui nume provine de la verbele *topar* cu sensul de „a accepta miza“ și *hacer* (*hago para todo*) cu sensul de „a veni cu...“ („vin și eu cu...“); între jucători „a veni cu...“, înseamnă a accepta miza și a urma să pună pe masă această sumă pe care, momentan, jucătorul nu o are (cf. S.G.G.).

⁵ Potrivit lui J. Vicens, *Historia social y económica de España y América*, Barcelona, 1957, vol. III, pp. 27 și urm., la sfîrșitul secolului al XVI-lea, numărul cerșetorilor era în Spania de circa 150 000 (ap. B.B.). Vagabondajul era pedepsit de obicei cu exilul. Guzmán se face hamal, meserie tipică pentru băieți la vremea aceea. Printr-o decizie a autorităților din 1632, nu puteau practica această meserie decît băieții pînă la 16 ani; în 1634, vîrsta maximă a fost fixată la 18 ani (cf. S.G.G.).

Mare este breasla măgarilor, de vreme ce au acceptat să intre și oameni în ea și s-au oferit să ducă în spate cu seninătate gunoaiele, ca să le ușureze munca ; dar sînt oameni atît de josnici, încît le iau încărcătura de pe samar și o duc ei în spate ca să aibă de-un *azumbre*¹ de vin să bea. Vedeți dară în ce constă puterea lor !

Lăsînd asta deoparte, mărturisesc că la început am fost nițel cam moale, fără chef și mai ales temător, căci fiind un lucru pe care nu-l mai făcusem niciodată îmi pica prost și îl făceam și mai prost și, pe urmă, orice început e greu. Dar după ce am început să gust dulceața vieții de pîcaro, m-aș fi dedat ei cu ochii închiși. Ce lucru plăcut și ce desfătare ! Fără degetar, ață ori ac, clești, ciocan ori sfredel, fără altă sculă decît un paner, ca frații călugări de la Antón Martín² — deși neducînd aceeași viață curată și pioasă ca ei — aveam o meserie și cîștigam bani. Era o piine albă, carne fără os, cîștigată fără mare greutate, o ocupație plăcută și fără nici un fel de supărări.

Deseori ședeam și cugetam la viața părinților mei și la experiența scurtei mele vieți, cît de fără rost m-au hrănit și cu ce preț. “Oh — îmi spuneam —, cît de greu atîrnă cîntea și cum nu există metal la fel de greu ! La cîte nu e obligat cel fără noroc care trebuie să se folosească de ea ! Cu cîtă grijă și ce cumpătat trebuie să se poarte ! Cît de prudent și de temător ! Pe ce parîme înalte și subțiri trebuie să se cațere ! Prin ce chinuri vrea să treacă și în ce hățișuri spinoase se afundă ! Și se spune că cîntea mea trebuie să depindă de gura moji-cului și de mîna neobrăzatului, unul pentru că a spus și altul pentru că a făcut lucruri la care forța și puterea omenească nu pot să le facă față.

Ce frenezie a Satanei a împreunat acest mișelesc abuz cu omul și l-a făcut atît de smintit ? Ca și cum n-am ști că cîntea este fiica virtuții și atîta vreme cît cineva e virtuos, va fi cîstit și va fi imposibil să mi se răpească cîntea, dacă nu mi se răpește virtutea, care

¹ *Azumbre*, măsură de capacitate egală cu 2,016 l.

² Călugării Ordinului San Juan de Dios, care administrau Spitalul Antón Martín, cereau de pomană umblînd cu un paner, de aceea erau porecliți și Călugării cu panerul, V. și p. 77, nota 1.

este centrul acesteia. Doar propria mea nevastă poate să-mi răpească onoarea, potrivit părerii din Spania, răpindu-și-o ei înseși ; căci fiind una cu mine, onoarea ei și a mea sînt una singură, nu două, așa cum sîntem un singur trup ; restul e batjocură, născocire și vis.

Viața fericită, pe care nu o cunoști, nu o știi și nici nu vorbești despre ea ! Socoteam că cel ce o dorește cu adevărat, dacă ar deschide ochii, și ar gîndi la urmările ei fără patimă, și-ar azvîrli povara la pămînt mai degrabă decît s-o atingă ! Cît de chinuitor e s-o ciștiți ! Cît de greu e s-o păstrezi ! Cît de primejdios s-o duci ! Și cit de ușor s-o pierzi în ochii tuturor ! Iar dacă trebuie să mergi în rînd cu plebea, ea este unul din cele mai mari chinuri pe care le poate hărăzi soarta și le poate suferi în viața asta cel ce vrea să-și vadă de drum în pace. Și văzînd cu ochii că așa se întîmplă, oamenii își dau sufltele pentru această viață, vrînd parcă să și le salveze.

Onoarea nu se dobîndește îmbrăcîndu-l pe cel gol, îndestulîndu-l pe cel nevoiaș ori făcîndu-ți cum trebuie meseria și altele multe pe care le știu și le trec sub tăcere, iar tu însuți le știi de asemenea și le ascunzi, crezînd că ceilalți nu le înțeleg, cu toate că sînt cunoscute tuturor — altele pe care nu le scriu ca să nu te arăt cu degetul — onoarea se face din fum, ori chiar din mai puțin.

E o onoare că spitalul e aprovizionat cu ce se aruncă din camera și din pivnița ta ; că animalele tale de povară au valtrapuri și pături, iar dincolo Cristos moare de frig. Caii tăi pleznesc de grași, iar săracii îți cad morți de slabi în fața porții. Asta e onoarea de care trebuie să te bucuri și să o cauți ; căci ceea ce numești onoare, mai degrabă se numește trufie ori nebunească prețuire, care îi îmbolnăvește de călduri ori de oftică pe oameni și îi face să alerge după ea, cuprinși de o foamă de lup, pentru ca apoi să o piardă și odată cu ea să-și piardă și sufletul, ceea ce e de regretat și de plîns.“

Capitolul al III-lea

În care Guzmán de Alfarache continuă critica adusă onoarei deșarte și povestește niște cugetări ale sale despre cum trebuie să fie omul și despre demnitate

Deși eram copilandru, cum sufeream de sărăcie, toate astea mi se învălmășeau în minte. Mi se năzărea că onoarea e ca un fruct tinăr ce stă să dea în pîrg, că oferind pentru ea prețuri excesive, toți o cumpără în mod egal, de la cel care poate, pînă la cel care nu e bine că poate. Și e o mare îndrăzneală și neobrăzare ca un muncitor să cumpere o jumătate de livră de cireșe de mai cu cît ar da pe două pîini cu care să-și hrănească copiii și nevasta.

Oh, sfinte legi ! Meleaguri fericite unde acestor lucruri li se pune frîu, socotindu-se că sînt o pacoste universală a republicii ! În cele din urmă, oamenii cumpără onoarea și mănîncă din ea fără limită și cumpătare și niciodată nu se satură s-o cumpere și s-o mănînce. Își fac rău trupului, îi apucă proasta dispoziție. Și apoi plătesc pentru asta cu groaznice călduri, friguri și alte boli supărătoare. Pe legea mea că te costă mai mult decît un purgativ atîta onoare băgată pe gît. Niciodată n-am rîvnit la ea și nici n-am înfruntat-o după ce am cunoscut-o. Asta și pentru că vedeam cum niște scutieri, servitori și meseriași cu vechime sînt scoși din slujbele lor și puși în altele, atît de deosebite de primele, ca frigul de căldură, și atît de îndepărtate de calitatea ce o au, ca cerul de pămînt.

Pînă mai ieri îi strigai cum îți strigai slujitorul, adresîndu-li-te doar cu un sec „tu“, care de-abia le era pe potrivă. Azi trimit ei după tine cu portărelul și pentru o afacere îi implori și nu mai obosești tot spunîndu-le „Înălțimea Voastră“ și rugîndu-i să-ți facă un serviciu. Ei, spune-mi, asta, care acum își înfoaie coada roată ca un păun de făcătură, nu e cel care mai ieri n-o avea ? Ba da, e chiar el. Și fușteiul găunos pe care a fost

clădită această mască, de îndată ce vor cădea penele, va rămîne ceea ce era înainte. Și dacă te gîndești bine, vei constata că asemenea oameni nu sînt oameni de onoare, ci onorați. Căci cei de onoare, o au în ei înșiși ; nimeni nu-i poate jumuli de pene fără să le crească altele noi, mai frumoase ca primele¹. Dar onorații le primesc de la alții. Cînd îi vezi, cînd nu-i vezi ; pe *mayas*² le vezi cît ține luna mai, iar favorurile cît trăiește cel care le face. Toate trec și fiecare rămîne ce este.

Așa îi vedem ocupați cu slujbe importante și grave pe oamenii pe care un hidalgo cu judecată sănătoasă și însușiri alese i-ăr putea da deoparte și chiar ar dori să le ia locul. Eu le spuneam din culcușul meu : „Încotro, fraților, cu aceste slujbe ?” Și dacă m-ar fi auzit, mi-ar fi putut răspunde : „Pe Dumnezeuul nostru că nu știm. Sîntem trimiși la slujbă ca să ne pricopsim cîștigînd niște parale.”

Nu socotești deci bietul de tine, nu pricepi că ceea ce faci nu e meseria ta și că pierzîndu-ți sufletul distrugi și treburile altora și că devii răspunzător pentru pagubele aduse cu bună știință ? N-ai aflat că pentru a te descurca în aceste lucruri e neapărat nevoie să știi mai mult decît să coși, să tunzi postavul ori să oferi brațul doamnei Cutare, pentru ca aceasta, dîndu-i mîna personajului care ți-a oferit slujba, s-o obțină pentru tine ? Ai fost întrebat, din întîmplare, sau ai stat de vorbă tu cu tine însuși să vezi dacă te socotești în stare, pe deplin, dacă poți ori dacă știi să procedezi bine, fără să-ți împovărezi conștiința și să ajungi în iad, ducînd cu tine și pe cel care ți-a dat această slujbă ? Un licențiat de pe-aici de prin vecini, cred că angajatul bărbierului — că ăștia sînt palavragii zănatici —, îmi răs-

¹ Pentru înțelegerea sensurilor legate de folosirea cuvîntului „pene” (*plumas*), (v. p. 213, nota 2, p. 348, nota 3).

² *Maya*, fată sau adolescentă care în timpul lunii mai se costumează ciudat vrînd să imite o mireasă și este așezată într-un jilț pe stradă, în vreme ce alte fete în jurul ei cer bani trecătorilor și apoi, cu banii adunați, își cumpără gustări și dulciuri. Este un joc care, după unii autori, își are obîrșia în Antichitate, amintind de serbările care se organizau în luna mai în cinstea Venerei. La Madrid aceste jocuri au fost interzise în anul 1769 (cf. S.G.G.).

punde : „Putem. Ce dracului, afacerile sînt ele spinoase și pline de capcane ! Dar toți sîntem oameni și ne dăm silința. Și odată puse pe roate, afacerile merg de la sine și se rezolvă.“

Oh, ce mare păcat să înveți meseria cînd începi să o practici ! Cîrmaciul se teme de timona navei nu numai pe vreme de furtună, ci tot timpul, datorită diverselor întîmplări ce se petrec, cu toate că e priceput în meseria lui ; iar tu, care n-ai văzut niciodată marea și nu cunoști arta navigației, vrei să ții cîrma și să navighezi în ape pe care nu le cunoști ? Cine i-ar putea spune acestui tînerel cu ghitară¹ : „Tu nu vezi că atunci cînd ajungi să te pricepi sau să crezi că te pricepi, ceea ce e mai exact, ai distrus meseria și pe stăpînul tău, cu zilele pierdute și prostiile pe care le-ai făcut ? Fă-ți meseria ta, lasă-le pe celelalte. Dar nu e vina ta, ci a celui care te-a angajat.“ Polița asta să-i încarce lui conștiința. Dar, să mergem mai departe.

Așa deci, azi îi vedeam săraci și mizerabili, mîine apăreau cu chip necunoscut, ca ăla care-și cănește barba și din bătrîn se face tînăr ; cocotați în scaun, așteptînd să fie salutați ei primii de alții cărora le-ar fi putut sluji ca servitori ori în alte slujbe mai neînsemnate. Eu știam bine cum mergea treaba, cine trăgea sforile și de ce se făceau silnicii, călcîndu-se alături de drum, luîndu-se slujbele de la cei în drept pentru a fi date altora. Simțeam și că cei care erau nemulțumiți de asta aveau dreptate ; pentru că deși trebuie să i se dea fiecăruia ce i se cuvine de drept, pizma și răutatea au corupt acest principiu și erau căutate slujbele pentru oameni, nu oamenii pentru slujbe, toți fiind ponegriți. Căci cu cît demnitățile îi fac mai cunoscuți pe cei ce nu le merită, cu atît îi fac să fie mai disprețuiți. Și nici ele nu rămîn neplătite, căci batjocorindu-i pe cei ce le dețin fără să le merite, se fac și ele de rușine pentru că s-au dat unor astfel de persoane, și odată cu ele cel care le-a dat rămîne cu ticăloșia, cu hula și cu obligațiile.

¹ Așa erau porecliți lucrătorii angajați de bărbieri, pentru că, în mod obișnuit, știau să cînte la ghitară sau la alte instrumente de coarde (cf. S.G.G.).

Tocmai mi-a venit acum un gând pe care îl aveam în minte în acele vremuri bune. Îl vînd ca fiind al meu, dacă nu-i găsești alt cusur decît ăsta. Îl voi spune aici, căci mi-a părut demn de un părinte mai bun ; tu, sucește-l și învîrtește-l, cum vei vrea, îndreptînd greșelile. Și chiar dacă e gîndul unui pícaro, crede-mă că toți sîntem oameni și avem judecată. Că nu haina face pe om și, de altfel, accept toate îndreptările tale.

Îmi cunoști slăbiciunile ; vreau să afli că, în ciuda lor, niciodată n-a trecut vreo zi fără să mă rog, numărînd toate mărgelile mătăniilor, ori fără să mă dedic altor lucruri cucernice ; și cu toate că te aud murmurînd că e foarte obișnuit ca hoții și ticăloșii să umble tot timpul cu mătăniile în mînă, făcînd pe credincioșii Maicii Domnului, gîndește și spune ce dorești și cum ți-o fi cheful, că nu țin să mă bucur de o bună reputație în ochii tăi.

Primul lucru, în fiecare dimineată, era să ascult liturghia ; pe urmă, mă ocupam de ciordeală, ca să-mi asigur pîinea. Cum într-o zi mă sculasem tîrziu și nu prea bine dispus, mă gîndii să nu lucrez în ziua aceea. Era sărbătoare, mă dusei la biserică, ascultai slujba mare și o frumoasă predică a unui învățat călugăr augustin pe o temă din capitolul al cincilea de la Matei cetire, unde se spune : „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune, și să slăvească pe Tatăl vostru, Cel din ceruri“¹. Le trase o săpuneală clericilor, prelaților și popilor *beneficiados*² ; spunînd că nu atît renta, cît misiunea lor conta ; nu erau plătiți ca să mănînce, să se îmbrace și să cheltuie pe ceea ce nu le face trebuință, ci să dea de mîncare și să-i îmbrace pe cei nevoiași, ai căror slujitori, ori mai exact ai căror epitropi sînt, ca ai unui spital ; și că li s-a dat lor această slujbă ori epitropie ca unor persoane de cea mai mare încredere, cele mai puțin interesate, cucernice, depărtate de acest veac și de frămîntările lui, care cu mai multă grijă și mai puțin efort se puteau ocupa de aceasta. Să deschidă ochii cui

¹ *Matei*, 5, 16.

² *Beneficiado*, cleric beneficiar al unei rente din partea bisericii.

dădeau, cum și în ce fel împărțeau pomenile, căci erau bani străini de care aveau a da socoteală cu strășnicie. Nimeni să nu doarmă, toți să vegheze și să nu-și închi- puie că ar putea găsi legea înșelăciunii ori născoci vicle- șuguri pentru a fura vreun *maravedi*, căci asta ar fi furțișagul Iudei. Mai spusă, în general, că felul lor de a fi și de a se purta trebuie să fie ca luminile vasului- amiral în urma căruia să meargă toți și după el să se călăuzească, fără să se încurce în alte afaceri ori ciș- tiguri necinstite, în afară de cele ce le-au fost încredin- țate prin jurământul făcut și obligația luată în regis- trele Domnului, unde nu pot exista falsuri ori șter- sături.

Mi-am amintit, atunci, prea bine, de un prieten de-al tatii, cit de prost a împărțit ceea ce încasase și ce proastă pildă a fost ; și au ajuns rău și el și câștigul. Multe ar- gumente convingătoare aduse călugărul, pe care le trec sub tăcere pentru a nu-mi necinsti profesiunea și fi- indcă nu-mi este îngăduit să le redau.

Spre seară, boala mea se înrăutăți; patul nu era prea bun și nici mai moale decît o bucată de rogojină veche întinsă pe o dușumea, plină de găuri. Turmele veneau să pască pe izlazul omenesc al trupului mizer. Mă deșteptă zgomotul ; îmi veni să mă scarpin și începui să mă tre- zesc ; îmi repetam predica vorbă cu vorbă. Și înțelesei că, deși li se adresa preoților, îi atingea, în general, pe toți, de la cei cu tiară pînă la cei ce poartă coroană, de la cel mai puternic domnitor pînă la nemernica mea su- ferință. „Doamne ajută ! — începui să cuget — se re- feră și la mine, deci și eu sînt cineva și lumea ține seama de mine ! Dar ce lumină pot fi eu sau cum poate lumina un om și o meserie atît de obscură și de neîn- semnată ? Ba, poate, prietene“ — îmi răspundeam. „Se referă și la tine și îți vorbește și ție, căci și tu ești mem- bru al marii familii creștinești, la fel cu ceilalți în al- cătuire, chiar dacă nu și în virtuți. Fă-ți datoria bine și cu credință ; nu-i dijmui și nu-i scutura pe semenii tăi, nu-i jefui în mijlocul drumului, mutînd din cufere în buzunarele tale, în ascunzișuri și în sîn ceea ce nu este al tău. Nici nu rîvni să ți se plătească în argint greutatea pe care o cari și să ceri la fel pentru că ai cărat două pîini ori două birne ; fii cumpătat cu toți,

iar pe cel sărac slujește-l gratis, socotind că i-ai adus un dar Domnului. Nu fii necinstit, lacom, vicios și bețiv. Ține seama de conștiința ta, căci procedînd astfel, asemeni bătrînicii din Evanghelie, se va găsi cineva să-și înalțe sufletul și ochii spre cer, spunînd : «Binecuvîntat fie Dumnezeu, căci, iată, și la acești pîcaro există virtute. Și asta va fi lumina ta.»¹

Dar după judecata mea de acum și de atunci, revenind la cugetările promise, predicatorul s-a adresat, mai degrabă decît clericilor și comunității, suveranilor și miniștrilor lor de justiție, de care vorbeam cînd am făcut această digresiune. Căci aceștia sînt cu adevărat lumina, iar în acel sacru capitol, sau în cea mai mare parte a lui, totul este lumină și numai lumină, ca să nu se spună că n-au avut parte de ea. Am socotit că lumina trebuie să acționeze ca un element activ asupra unui pacient supus, din care să modeleze ca din ceară, fie o luminare, fie altceva, orice dorește. Și mi s-a înfățișat o astfel de persoană, sau tu, cum de fapt este adevărat, ca fiind această lumină ; faptele tale bune, obiceiurile tale, zelul, sfînțenia ta este ceea ce trebuie să strălucească și să lumineze. Căci ce crezi că înseamnă să ți se dea un post ori o demnitate ? Înseamnă să adaugi ceară acestei luminări, pentru ca, arzînd, să strălucească. Care este misiia luminii ? Să ademenească spre ea și să sugă cu căldura ei ceara, ca să lumineze mai bine și să dăinuie mai mult.

Asta trebuie, așadar, să faci cu slujba ta : să o îmbibi, să o încorporezi în această lumină a virtuților tale și a vieții cinstite, pentru ca toți să le vadă și toți să le imite, și să trăiești atît de corect, încît rugămintile să nu te moaie, lacrimile să nu te sperie, mînia să nu pună stăpînire pe tine, ura să nu te tulbure și afecțiunea să te amăgească. Și încă mai ascultă : ce vedem mai întîi, lumina ori ceara ? N-o să negi că lumina. Ei; atunci, fă astfel încît slujba ta, care este ceara, să se vadă după

¹ Aluzie ironică la *Sfînta Evanghelie cea după Luca*, 11, 27 : „Și cînd zicea El acestea, o femeie din mulțime, ridicînd glasul, I-a zis : Fericit este pîntecele care Te-a purtat și fericiți sîinii care I-ai supt !“ (cf. B.B.).

tine, slujba făcîndu-se cunoscută prin tine și nu tu prin ea.

De multe ori se întîmplă ca ceara să fie multă și lumina puțină și să se înece în ea, ca la o lumînare groasă cu fitil subțire. Alteori, lumina se apleacă și ceara, tobindu-se deasupra, o stinge imediat. Așa vedem că ceea ce e bun în tine este foarte puțin și că slujba ce ți s-a dat depășește atît de mult măsura meritelor tale, încît în scurtă vreme lumînarea se stinge și rămii pe întuneric. Alteori virtuțile ți se prăbușesc la pămînt, te-ai înclinat greșit, pentru că ți se topește slujba deasupra, furînd, făcînd afaceri necinstite, violînd legea, disprețuindu-l pe sărac și pricinile lui, amînîndu-le rezolvarea și urgentîndu-le pe cele ale bogatului. Te-ai purtat aspru cu săracul, arătînd blîndețe bogatului. Pe sărac l-ai repezit cu trufie, iar bogatului i-ai vorbit cu respect și stimă. În felul acesta lumina ți se stinge și se prăpădește, iar tu rămii de căruță.

Sînt alții care din slujbă fac lumină, cum am spus mai adineauri, și trebuind ei să fie lumina, dimpotrivă, sînt ceara. Aceștia, spune-mi, ce fac, dacă știi ? Am să-ți spun eu. Care este proprietatea cerii ? Să se topească și să se consume încetul cu încetul, ducînd cu ea lumina cu forța, pînă cînd dispare și una și cealaltă și sfîrșesc amîndouă. Așa se întîmplă și cu acești oameni. Trăiesc ascunzînd faptele bune, virtuțile și binele ; nu sînt prețuiți pentru asta, dar nici ei nu prețuiesc binele. Prețuiesc slujba pe care au făcut-o lumină ; o siluiesc ca s-o absoarbă, s-o stoarcă, să-i ia caimacul, să-i sugă chiar sîngele și, încetul cu încetul, se sting odată cu ea. Trăiesc rău și mor rău ; așa cum au trăit, așa și mor.

Ce gîndește cel ce se face ceară, cînd îi ia cuiva dreptatea sau ceea ce merită pe drept și i-o dă idiotului căruia i se năzare ? Știi ce ? Se topește și se consumă fără să știe nici măcar în ce fel. Îl lasă sănătatea, i se consumă cîntea, își pierde averea, îi pier copiii, femeia, neamurile și prietenii pe care se baza în pretențiile sale ; umblă cufundat într-o adîncă melancolie, fără să-i știe cauza. Și cauza, prietene, e biciul Domnului, cu care îl pedepsește, deocamdată acolo unde îl doare mai tare, în afară de ceea ce îl așteaptă mai apoi. Așa binevoiește divina maiestate, întru mîngîierea celor drepți, ca cei care păcă-

tuiesc în mod desfrinat săvârșind nedreptăți și aducînd prejudicii publice, să fie pedepsiți sub ochii oamenilor, ca aceștia să-i laude dreptatea și să se mîngie cu mila lui, ce și-o vădește pedepsind răul.

Vrei să fii sănătos, vesel, fără suferințele de care te plîngi, să fii mulțumit, să te scalzi în bogății și să nu mai fii abătut? Urmează această regulă: spovedește-te ca înainte de moarte; îplinește cerințele dreptății, dîndu-i fiicăruia ce i se cuvine ca fiind al său; mănîncă din sudoarea frunții tale, nu din a altuia; slujește-te de bunurile și veniturile cîștigate cinstit; vei fi bine dispus, fericit și totul îți va merge bine.

Pe onoarea mea că aceste cugetări mă purtau spre mari adîncimi, cărora poate nu le-aș mai fi dat de fund și ar fi trebuit să cer ajutor. Ajunsesem deja în largul mării sau era să mă scufund doar pentru că am spus de ce și cum se întîmplă ceva din toate astea. Dacă se petrec din interes, ori din sentiment, ori din patimă. Acum tac și nici o lege nu va putea nimic împotriva mea; taina va rămîne în mine, căci tăcerea e de aur. Și-așa îmi dau seama că am spus prea multe; că am dat sfaturi de predicator, nu de pîcaro. Lătrăturile astea fie în seama altor cîini mai buni: să-și spargă și gîtlejurile și să descopere hoții. Dar, vai, dacă din fericire, ori din nefericire, i-au ademenit cu un coltuc de pîine și nu mai latră?!

Capitolul al IV-lea

În care Guzmán de Alfarache relatează un soliloc al său și continuă să critice deșertăciunile onoarei

Am făcut o digresiune lungă și plicticoasă. Îmi dau seama ; dar nu te mira, căci suferința spre care alergăm e mare și dacă un corp are două sau mai multe răni deodată, regula e să ne ocupăm întâi de cea mai gravă, fără să le uităm pe celelalte mai mici. Așa se întâmplă la război și în toate celelalte. Îți jur că n-aș ști să spun care dintre ele e mai importantă ; cea lăsată în urmă, ori cea de acum, căci amîndouă sînt grave. Dar să ne întoarcem unde rămăsesem și să ne continuăm povestirea.

Într-o zi aduceam din Rastro¹, în coșul meu, un sfert de berbec unui meseriaș ciorăpar. Pe drum, găsii o hîrtie cu vorbele unui cîntec vechi², pe care le îngînai, cu jumătate de glas, pe măsură ce le citeam. Stăpînul întoarse capul și zise zîmbind : „Lovite-ar boalele, zdrențărosule ! Știi să citești ?“ Îi răspunsei : „Și mai bine știu să scriu“. Îndată mă rugă să-l învăț să se iscălească și-mi spuse că-mi va plăti pentru asta. Îl întrebai : „Spuneți-mi, domnule, doar iscălitura singură la ce vă trebuie ori la ce vă poate folosi ?“ El îmi răspunse : „La ce ? Fac diverse călătorii de afaceri trimis de Cutare, stăpînul meu, ca să-i încalț pe copiii lui — și-mi spuse numele personajului. Aș vrea să știu să mă iscălesc, ca să nu spun că nu știu, cînd s-o ivi prilejul.“

Afacerea rămase încheiată, iar eu începui un lung soliloc pe care îl continuai o bună bucată de vreme în acest fel.

Acum ai să vezi, Guzmán, ce e onoarea, căci ăștia se bucură de ea. Fiul lui nimeni, ridicat din pulberea dru-

¹ Cartier din Madrid unde, pe timpuri, se sacrificau vite pentru consum.

² În epocă, orbii vindeau pe stradă textele unor cîntece la modă. În original, *coplas viejas* (cf. B.B.).

mului, vas ce se sparge, plin de găuri, ciobit, fără să poți pune în el nici măcar lucrul de o clipă, a fost cîrpit cu cîlții favorurilor și cînepa interesului și acum lumea scoate apă cu el și pare folositor. Și celălalt, fiul lui Pero Sastre¹, care, fiindcă taică-su, cum a putut ori s-a priceput, bine sau rău, i-a lăsat ce să cheituiască, și cestă-lalt, care a furat și astfel a putut să dea și să ungă osia, acum sînt cinstiți, spun vorbe goale, dîndu-și importanță și bagîndu-și nasul în toate. Acum le fac loc și le oferă scaunul celui care înainte nu-i socoteau buni nici de cârtigii.

Privește cîți oameni cumsecade sînt uitați într-un ungher, cîte veșminte ale ordinelor de Santiago, Calatrava și Alcántara sînt disprețuite și altele multe ale vechii nobilimi de pe vremea lui Laín Calvo și Nuño Rasura² sînt călcate în picioare. Spune-mi, cine le dă unora onoarca pe care le-o răpește celorlalți? Bogăția mai mare ori mai mică. Ce minunat decan de facultate, ce amabil rector și ce magister! Cu cîtă înțelepciune îți dau o diplomă și prin ce examene bune treci!

Și mai spune-mi: la ce se obligă ăsta care avea mai înainte slujba, cum ziseși, și ăstălalt, pe care banul l-a urcat pe tron, pe treapta cea mai de sus a lumii? Și ce se alege de omul înțelept, nobil, virtuos, cu principii clare și judecată potolită, cunoscîndu-și meseria, cu adevărat stăpîn pe ea, care, rămas fără slujbă, devine sărac, uitat de lume, amărît și, din fericire, obligat să facă altă meserie, ca să nu ajungă la lucruri mai rele? Mult îmi ceri pentru puținul cît știu să-ți răspund; dar îți voi spune, așa cum mă pricep, cît înțeleg eu din asta: atît pe cît de necunoscute sînt oamenilor și ingerilor judecățile Domnului; nu spun mai mult decît pot zice cu mintea mea puțină și anume că El, Dumnezeu, știe prea bine să dea fiecăruia toate cele de care are nevoie, ca să se mîntuiască. Și deci, dacă și-a pierdut cineva

¹ Aluzie la proverbul *Tocad Pero Sastre, que la vida lo paga* sau *Sopla, Pero Sastre...*, în care Pero Sastre este echivalent cu fecior al nimănui, copil din flori, om cu origine îndoielnică, iar sensul proverbului „a face ceva fără rost, cu picioarele“ (cf. S.G.G., B.B.).

² Primii judecători din Castilia (cf. B.B.).

o slujbă, înseamnă ori că nu i-a fost potrivită și Dumnezeu știe de ce, ori poate fiindcă prin ea ar fi păcătuît și Domnul a hotărît ca astfel să-l mîntuiască. Asta în privința celui ce rămîne fără ceea ce merită; dar celui puternic îi ia slujba cînd nu se arată judecător al intențiilor și al inimilor și nici nu le poate cerceta și, privind din afară, căci numai asta știe, pervertește ordinea stabilită. Dacă trebuie să ne exprimăm în limbajul rustic, ajustîndu-l pe cel al curții cerești, zic că, în cele din urmă, Dumnezeu îl va pedepsi pe cel puternic — cum facem și pe pămînt ca să dăm cîte o pildă — și va spune apoi: „Ce trebuie să-i cer? Din ce cauză a săvîrșit fărădelegea, știind că mînia mea îl va pedepsi?“ „Judecători pămînteni, pentru că nu ați judecat cu dreptate, vă voi da aspră pedeapsă. Mă voi așeza în Sinagoga Domnului și vă voi judeca pre voi.“¹ Mare păcat, știind acest adevăr, să vrea să se înfățișeze înaintea acestui judecător drept și adevărat, cu o vină care îi va condamna în mod sigur și, lipsiți de cîință, fără de care păcatul nu poate fi iertat, să nu dorească să se îndrepte.

Tot așa e de adevărat că se va găsi cine să spună: „Da, domnule, ați avut dreptate, n-ați păcătuît, ați făcut bine dîndu-i slujba asta rudei, cunoscutului, prietenului sau servitorului dumneavoastră, care vă sînt mai apropiați“. Dar adevărul e că nu ai avut dreptate, pentru că l-ai luat din locul lui și l-ai pus în altul străin. Apleacă-te asupra ta, și dă-ți seama, fratele meu, că ai greșit, că n-ai avut dreptate și, fiindcă n-ai avut dreptate, ai păcătuît și dacă ai păcătuît n-ai făcut bine. Nu te

¹ Cf. *Cartea înțelepciunii lui Solomon*, 6, 3—6:

„3. Pricepeți că stăpînirea vi s-a dat de la Domnul și puterea de la Cel Preaînalt, care va cerceta faptele voastre și va pune la încercare gîndurile voastre.

4. Fiindcă, deși dregători ai împărăției Lui, n-ați judecat drept, nici legea n-ați păzit-o, nici n-ați umblat după sfatul lui Dumnezeu.

5. Groaznic și fără de veste El va sta asupra voastră, căci pentru cei mari judecata va fi cumplită.

6. Celor mici, Domnul le va arăta iertare și milă, însă cei puternici vor fi pedepsiți cu strășnicie.“

și *Psalmul 81*, al lui Asaf:

„1. Dumnezeu a stat în adunarea celor puternici și în mijloc pe puternici va judeca...”

uita în gura proștilor și nici la lingăi cînd e vorba de ceva atît de important pentru tine. Cel mai bine ar fi să te potolești și să vezi ce te supără și să îndrepti răul din vreme, căci există duhovnici ce dezleagă foarte ușor de păcate și sînt precum croitorii. Îți spun că hainele pe care ți le-au făcut ei îți cad bine ; dar tu știi mai bine unde te strînge, unde te supără, dacă te incomodează ori cum îți vine. Și Dumnezeu, fiindcă n-ai căutat pe cineva care cît a trăit și a condus să-ți spună adevărul, îngăduie ca în ceasul morții, cînd îți dai duhul, să nu se afle nimeni care să ți le spună și să pieri în păcat. Veghează cu ochii, deschide-ți urechile și nu lăsa albinele Satanei să ți le umple cu miere ori să-și facă știubei în ele, căci largi sînt drumurile pierzaniei.

Dar întorcîndu-ne la cei dinainte, în privința lui Dumnezeu nu mă îndoiesc de pedeapsa lui, iar cît despre oameni, pot să-ți spun că se pornesc pe birfă și fac din asta o discuție publică, dînd în vileag, cum spusei adineauri, scopurile pe care le-ai crezut neștiute, părăindu-le rău că atîtea merite sînt prost răsplătite și că se fac schimbări atît de nechibzuite, văzîndu-i pe cei vicleni răzbătînd pe căi necinstite și pe cei buni cu toată bunătatea lor dați la o parte și distruși. Dar te asigur că Dumnezeu știe pînă și cîte fire de păr au în cap și nici unul n-o să scape. Dacă oamenii vă înșeală în așteptări, mîngiați-vă că vă rămîne bunul Dumnezeu care nu vă va înșela.

Deci așa stau lucrurile. Nu vreau nici posturi de conducere, nici demnități ; nu vreau să mă bucur de onoare și nici s-o văd ; fii cum ești, Guzmán, amice ; să fie ei în gura norodului și să nu-și amintească niciodată de tine. Nu intra acolo de unde nu poți ieși cînd vrei, nu te vîrî în primejdii de care te temi, să nu-ți prisosească ca să ți se ia, nici să nu duci lipsă ca să ceri, nu pretinde prin lingușeli, nici nu te angaja la vreo treabă, ca să nu ai necazuri. Încearcă să te bucuri de viața ta, căci folosindu-te bine de ea, așa cum ești te poți mîntui.

Cine te pune să te bagi în încurcături pentru care nu există ziua de mîine și care nu pot dura ? Ce știi tu

sau cine știe ceva de majordomul regelui don Pelayo¹ ori de cămărașul contelui Fernán Gonzáles²? Au fost oameni de onoare și și-au păzit-o, dar nimeni nu-și mai amintește de ei ori de onoarea lor. Tot așa vei fi uitat și tu miine. La ce slujesc atîta zel, atîtea dorințe și atîtea probleme? Ți-ajunge una ca să mănînci — căci vanitatea e atît de mare, că apreciază mîncatul mult și în prostie —, alta ca să te îmbraci și alta pentru onoare. Nu, nu, nu-ți stă bine, și cu asemenea griji n-ai să ajungi la bătrînețe sau o să ajungi înainte de vreme. Lasă, lasă deoparte fumurile acestor giganți. Distruge-le, fă-le fărîme. Îmbracă-te iarna cu lucruri care să-ți țină cald și vara cu ceva care să te acopere și nu fii necîstît, nici desfrînat. Mănîncă atît cît trăiești, căci ce e în plus față de cît îți trebuie e de prisos, căci nu din asta trăiește bogatul și moare săracul; mai degrabă se îmbolnăvește de felurimea și mulțimea bucatelor, ce dau naștere la tumori viscoase de la care se trag accidente grave și apoplexii mortale.

Oh, tu, fericit de două, de trei și de multe ori, care te scoli dimineața la ce oră dorești, fără grija de a sluji ori de a fi slujit! Căci deși e greu să ai stăpîn, e și mai greu să ai servitor, cum vom vedea mai departe. La amiază ai prînzul asigurat, fără să plătești bucătarul sau chelnerul, nici să trimiți după cărbune ud și să ți se aducă pămînt și pietre și Dumnezeu mai știe ce în locul lui; fără grija etichetei, fără teamă că te pătezi și fără să rîvnești la fețe de mese brodate, liber să economisești, fără frica de a pierde, lipsit de invidie și de bănuieli, fără prilej de a minți și a uneli ca să te bucuri de trecere. Tot astfel nu-ți pasă dacă umbli singur ori însoțit, grăbit sau încet, rizînd sau plîngînd, alergînd ori cătărîndu-te, fără să te bage nimeni în seamă. A ta e cea mai bună cîrciumă, unde guști cel mai bun vin, birtul unde mănînci cele mai

¹ Nobil vizigot, învingător al maurilor în lupta de la Covadonga (718), proclamat primul rege al Asturiei.

² Primul conte independent al Castiliei (cca. 950), devenit celebru pentru rivalitatea lui cu don Sancho I, regele Navarrei; erou al mai multor creații epice populare.

gustoase bucate ; în arenă ai cel mai bun scaun, la serbări cel mai bun loc, iarna la soare, vara la umbră ; pui masa, îți faci patul pe potrivea gustului tău, așa cum dorești, fără să plătești pentru loc, fără să-ți interzică cineva, ori să te supere, ori să te contrazică ; departe de procese, străin de reclamații, fără să ai parte de martori falși, fără teamă că va trebui să plătești impozite și că vei fi trecut la catastrofe să dai bir și dări după meseria ce o ai, fără griji că-ți cere cineva ceva, fără să ai parte de judecăți și tribunale, departe de a putea lua pe credit, ori de a fi admis ca garant, ceea ce nu e un merit oarecare ; fără motiv să fii pus sub urmărire, nici să urmărești în justiție, lipsit de procese, dispute și dezbateri și, în sfârșit, satisfăcut că nimic nu te apasă și nu-ți chinuie somnul făcându-te să te scoli în zori, cu gândul la ceea ce ai de rezolvat.

Nu toți pot face totul și Dumnezeu nu l-a uitat pe sărac, căci i-a arătat calea cum să trăiască mulțumit, lăsând frigul pe potrivea straielor, și dacă vrea să-și rînduiască viața, poate trăi ca omul bogat.

Dar acest fel de viață nu este dat tuturor și fără îndoială că primul care l-a născocit trebuie să fi fost un vestit filozof, căci e de presupus că o asemenea tihnă ferice și-l-a găsit originea în vreo minte deosebită. Și, de fapt, adevărul e că alt mod de viață cere eforturi, iar acela ce nu trăiesc astfel sînt cei ce suferă și plătesc, avînd parte de spaime, certuri și neplăceri, lingușind, adulînd, inghițind hapul de nevoie, strecurîndu-se cu dibăcie, suportînd ceea ce nu e de suportat și nu li se potrivește și, închizînd ochii cînd e important să vadă ceva, îi au ca de linx cînd ar trebui să-i închidă, ca să nu le scape cîștigul ; întinzînd curse, înșelînd, dîndu-se de ceasul morții ca să răzbească, punînd capcane în care să cadă ceilalți și să rămînă în urmă. Deșertăciunea deșertăciunilor ; toate sînt deșertăciuni !¹ Ce trist lucru să suferi atîtea nenorociri, toate dăunătoare sau — ca să le spunem mai frumos — transformate în proptele pentru ca fragila și nefericita onoare să nu se prăbușească ; și cel ce se bucură de cea mai solidă

¹ *Eclesiastul*, 1, 2.

onoare e cel care trăiește temîndu-se cel mai mult de critici ! Mă tot gîndeam la asta, fără să mă satur a-mi zice : „Fericit ești tu, care, atîrnîndu-i plumb și bolovan, bine legați, ai îngropat-o în mare, de unde n-o să mai iasă și n-o să mai apară !“

Îmi aminteam cît te costă să ții pentru treburile domestice un servitor nemernic, hoțoman, mincinos, ca cei de azi. Și dacă e la fel cu ceilalți, trebuie să fie prost, porc, neglijent, fără vlagă, leneș, un sac de răutăți, furnicar de birfă, obraznic cînd îți răspunde, mut cînd trebuie să vorbească, nătărău și neobrăzat cînd grohăie. Sau o slujnică ori menajeră care vrea să fie bună la toate, slinoasă, hoată, cu un frate, părinte sau văr pentru care fură atîtea nopți pe săptămînă, dorind să slujească doar bărbaților singuri, să umble gătită și să primească leafă, iar ea să fure din banii de coșniță cînd are ocazia și să ceară și cite o înghițitură de vin, fiindcă o doare, chipurile, stomacul.

Dacă ieși pe stradă, oriunde privești, totul e de proastă calitate, fără valoare, fals, prost cîntărit ori măsurat, și pildă stau măcelarii și vînzătorii din piețe și prăvălii. Și pe lîngă asta, privește cită înverșunare pune un grefier falsificator de acte sau mituit contra unuia în fața căruia adevărul nu contează, și pana lui e mai primejdioasă decît un tun de bronz ; un procuror mincinos, un avocat înfigăreț, cu mintea pervertită, dornic să înșele, să încurce ițele și să lungească povestea, pentru că din asta mănîncă ; un judecător căpăținos, din cei ce spun că pricep totul și nici nu înțeleg, nici nu-i înțelegi. Începe prin a cere, blînd ca un taur într-o cireadă de vite, și cînd sfîrșește, parcă e împuns cu strămurarița. Are niște haine care, ca să poată fi aranjate și îmbrăcate, au nevoie de mii de petece și îți trebuie o călăuză ori un fir de ață ca să nu te răătăcești printre zdrențe ca în Labirint ; și este atît de înfometat încît niciodată nu ți-l poți închipui sătul. Pe unde trece, nu lasă nimic și la toate găsește vină : la asta pentru că așa, la cealaltă pentru că altminterea. De-ar putea cineva să-i trezească, asemeni leoaicei, cu răgete, pe acești cățelandri (adevăruri moarte), pentru

ca înviați din morți¹ să se îndrepte ! Dar să trecem la meseriași.

Privește-l pe croitor care e atît de viclean, încît trebuie să-i lași resturile de stofă, că dacă nu, nu-ți face haina ori ți-o face mai scurtă ca să te fure. Un zidar, un fierar, un tîmplar și orice alt meseriaș, nici unul nu se dă în lături. Toți fură, toți mint, toți te înșală ; nici unul nu-și face treaba cum trebuie și cel mai rău lucru e că se mîndresc cu asta.

Să ne întoarcem ca să nu rămînă uitat vreun spițer care, ca să nu spună „nu am“ și să-și strice firma, îți dă alte siropuri, uleiuri contrafăcute și nu vei găsi la el vreun leac cinstit sau făcut după regulile meseriei ; amestecă, botează și aranjează după cum i se năzare, medicamente cu calități și efecte diferite, părăindu-i-se că deosebirea e mică între unul și altul, împotriva rațiunii și adevărului, și astfel omoară oamenii, făcînd din flacoanele și retortele lui flinte, iar din hapuri gloanțe și ghiulele pentru bombarde.

Iar domnul doctor te drege și-ai să crezi că e mai cinstit. Dacă nu-l plătești, nu te mai îngrijește ; dacă-l plătești, îți prelungește vindecarea și din pricina asta, uneori sau deseori, omoară bolnavul. Și trebuie să ai în vedere că fiind legile fiicele rațiunii, dacă ceri sfatul unui avocat, studiază cazul și nu-ți rezolvă problema decît dacă e rost să cîștige niște bani ; iar medicul, de îndată ce sosește, numai ce îți ia pulsul și știe deja boala neștiută și departe de priceperea lui, imediat îți dă leacuri pentru mormînt. N-ar fi bine, dacă e adevărată regula medicinei că „viața e scurtă, arta e lungă², experiența înșelătoare și hotărîrea greu de luat“, să umble cu grijă, pînă își dă seama că e stăpîn pe ceea ce vrea să vindece și să studieze ce trebuie să facă în acest scop ?

¹ Potrivit credinței populare, leul putea să învieze, cu răsuflarea lui, puii născuți morți (cf. B.B.).

² „Ars longa, vita brevis“, primul din cunoscutele *Aforisme* ale celebrului medic grec Hipocrat (460—377 î.e.n.), supranumit „părintele medicinei“.

Dar asta e o poveste lungă. Totul e cu dosu-n sus, toate sînt încurcate și făcute pe grabă. Nu vei găsi om să se poarte bine cu ceilalți ; toți trăim pîndindu-ne unii pe alții, ca pisica și șoarecele sau păianjenul și vipera, care aflînd momentul cînd nu e atentă, se lasă în jos pe un fir și, mușcînd-o de ceafă, o strînge cu putere și n-o lasă pînă n-o ucide cu veninul lui ¹.

¹ Pe copertele cărților sale, Mateo Alemán imprimase vi-nieta falsului său blazon reprezentînd un păianjen care co-boară pe un fir al pînzei sale și omoară un șarpe (cf. C.G.G., B.B.). V. și p. 33, nota 3.

Capitolul al V-lea

Cum a slujit Guzmán de Alfarache unui bucătar

Mă vedeam scăpat de toate acestea, nesupus nici uneia dintre ele, cu excepția bolii, și pentru asta mă și gândisem să mă internez într-un spital. Mă bucuram de înfloritoarea libertate, lăudată de înțelepți, dorită de mulți, cîntată și recitată de poeți, ce nu se poate plăti nici cu tot aurul și bogățiile pămîntului.

Am avut-o și n-am știut s-o păstrez; căci fiindcă mă obișnuisem să fac pe hamalul și eram credincios și cunoscut, mă tot căuta un trădător de chelar, Dumnezeu să-l răsplătească după cum merită! Avea încredere în mine și mă trimitea singur să-i duc acasă ce cumpăra. De pe urma acestei relații mereu reînnoită, cum n-ar fi trebuit, mă îndrăgi. Socoti că-mi face un bine zicîndu-mi să renunț la meseria asta și să mă angajez rîndaș de bucătărie, singurul post în care mă putea cocoța de-a dreptul. Îmi spuse asta de multe ori și într-o dimineată îmi ținu o lungă poliloghie cu promisiuni. Ajunse să mă înalțe, din treaptă în treaptă, la rangul de *corregidor*¹, zicîndu-mi că dacă învăț bine meseria aceea, voi ajunge după aceea la palatul regal și, slujind atîția ani, mă voi putea întoarce acasă bogat. Pe onoarea mea, îmi umplu capul de fumuri, și pînă nu încerci, nu e bine să te aventurezi la ceva.

Mă duse la domnul stăpîn, pe care îl cunoșteam deja. Cînd am ajuns acolo, acesta îmi spuse plin de sine, de parcă atunci m-ar fi văzut prima dată: „Ei bine, ce mai zice acum domnul zdreanță? Ce vînt îl aduce pe aici pe cavalerul de Illescas²? Ai nevoie de ceva? Vii

¹ Înalt magistrat în vechea Spanie.

² Oraș din Spania în care se afla un celebru spital construit în secolul al XVI-lea, unde El Greco a pictat o serie din pinzele sale. Aici cu sens batjocoritor.

să te angajezi la mine?“ Eu m-am fisticit cînd l-am auzit vorbindu-mi așa de sus, în loc să-i întorc spatele, să-l las cu ale lui și să-mi văd de ale mele, liber ca pasărea cerului. Am rămas cu gura căscată, fără să știu ce să-i răspund, dar cum altceva nu-mi venea în minte, i-am spus : „Da, domnule“.

„Atunci, vino cu mine și dacă îți faci treaba cum trebuie — îmi zise —, n-o să-ți pară rău.“

„Sînt sigur — îi răspunsei —, că dacă o să vă am ca stăpîn pe Înălțimea Voastră o să am de cîștigat, așa că n-am de ce să fiu în pierdere.“ Mă întrebă : „Știi ce ai de făcut?“ Îi răspunsei din nou : „Ce-mi veți porunci și știu ori pot să fac ; căci cine intră slugă nu trebuie să refuze să facă nimic cînd e nevoie și în toate cele ce țin de obligațiile lui trebuie să le îndeplinească cu voie bună și să fie gata să facă orice“. Celălalt fu mulțumit de vorba și înțelepciunea mea. Intrai slugă fără să mă tocnesc pentru leafă.

La început m-am purtat foarte corect și el mă răsplătea pe cît putea. Dar n-am încercat să le fiu pe plac doar stăpînilor mei — că era căsătorit — slujindu-i în toate cele, bun la toate, în casă și-n tîrg, ca fecior și servitoare, că mai lipsea doar să-mi pun fustă și pelearină ca s-o însoțesc pe stăpînă, fiindcă restul treburilor domestice, măturat, frecat, pusul unei oale pe foc, gătitul, făcutul patului, curățenia în casă și alte treburi le făceam în mod obișnuit, căci fiind singur, toate erau în sarcina mea ; mă străduiam să-i mulțumesc și pe toți slujitorii stăpînului. Așa că soseam în zbor cînd mă strigau pajul, majordomul, feciorul și rîndașul de la cai. Unul mă punea să-i cumpăr ceva, altul să-i spăl rufe, unul să-i curăț un guler, celălalt să-i duc cumpărăturile acasă nevesti-si și ăstălalt țiiitoarei. Le făceam pe toate fără să crîcnesc și fără să mă lenevesc. Niciodată n-am umblat cu vorba și n-am dat în vileag vreo taină, cu toate că nu mi se poruncise asta, căci pricepeam prea bine ce e voie să vorbești și ce trebuie să treci sub tăcere. Cine e slugă trebuie să se ferească de aceste două lucruri, că altfel repede se prăpădește, fiind dușmănit și urît de toți. Nu răspundeam cînd mă certau, dar nici nu le dădeam prilej s-o facă. Zburam ca gîndul cînd mă trimeteau la alergături. Niciodată

nu lipseam de unde trebuia să fiu ; și deși trebuia să fac eforturi, totul îmi ieșea bine. Îmi ajungeau laudele și vorbele bune pe care mi le adresau drept răsplată și nu lipseau nici faptele, la timpul lor.

Mare alinare este pentru o slugă să te porți bine cu ea : acest lucru e pintenul care îi îndeamnă voința să meargă mai departe, nada ce-i stirnește dorințele și căruța în care merg forțele sale fără să obosească. Pe unii e bine și merită să-i slujești pe gratis, iar pe alții nici pentru toți banii din lume ; și mai cu seamă îl detest pe stăpînul care nici nu plătește, nici nu se poartă bine cu tine.

Atunci am putut spune că, lăsînd la o parte viața de pîcaro, ca pe o regină de care nu trebuie să vorbești și cu care nu poate fi comparată altă viață civilizată, căci în fața ei se închină toate plăcerile deosebitului mod de a trăi bine preaslăvit de lume, viața ce o duceam acolo, deși cu oarecare griji, era foarte bună. Vreau să spun, pentru unul ca mine, care fusese crescut în belșug. Într-un anumit fel, mi se păru că mă întorc la traiul meu obișnuit, în privința mîncării : pentru că bucatele erau de altă calitate și aveau alt gust decît la cîrciumă, altfel gătite și drese. Și aici, să mă ierte cîrciumarii de pe San Gil, Santo Domingo, Puerta del Sol, Plaza Mayor și Calle de Toledo¹, deși bucățile lor de ficat și de slănină prăjită sînt greu de uitat.

Pentru orice fleac pe care îl făceam, toți mă răsplăteau : unul îmi dădea o *tarja*², altul un *real*, altul un mintean, o cămașă ori un surtuc vechi cu care îmi acopeream trupul și n-o duceam prea rău ; mîncarea era asigurată și garantată, că și dacă nu m-aș fi hrănit cu altceva era de-ajuns să iau spuma din oale și să gust mîncărurile ; iar leafa îmi rămînea mereu întregă că nu mă atingeam de ea.

Asta mi-a făcut mult rău și faptul că mă obișnuisem să joc în viața de mai înainte ; pentru că tot ceea ce îmi prisosea acum, neavînd palate de reparat, nici

¹ Străzi și piețe din Madrid unde se aflau foarte multe birturi și cîrciumi în perioada cînd scrie Alemán (cf. S.G.G.).

² Veche monedă spaniolă din sec. al XVI-lea, de valoare mică.

titluri de cumpărat, dădeam la joc. Așa încît pot spune că binele mi-a făcut rău. Că tot ce este un cîștig pentru cei buni, pentru că știu să se folosească de el, pentru cei răi este dăunător, fiindcă lăsînd să li se piardă cîștigul se pierde odată cu el. Aceștia pătesc la fel ca viețuitoarele otrăvitoare, care produc venin, pe cînd albinele, din același lucru, fac miere. Binele e ca apa de trandafiri care se păstrează bine și e tot mai plăcută ținută într-un vas curat, iar într-unul prost se strică și se pierde.

Ajunsesem doctor de mare clasă în materie și în puține zile mi-am stilat jocul și chiar și mîinile, ceea ce a fost partea mai proastă. Groaznic viciu e jocul. Așa cum toate apele riurilor se varsă în mare, tot astfel nu e viciu pe care să nu-l aibă cartoforul. Niciodată nu procedează bine și întotdeauna gîndește strîmb; niciodată nu spune adevărul și mereu toarnă minciuni; nu are prieteni și nu-și respectă rudele; nu pune preț pe onoarea lui și o prăpădește pe cea a familiei; duce o viață tristă și nu se gîndește la părinții săi; înjură cînd nu e nevoie și hulește pentru un fleac; nu se teme de Dumnezeu și nu-și prețuiește sufletul. Dacă pierde banii, își pierde rușinea ca să facă rost de alții, chiar printr-o mîrșăvie. Trăiește jucînd și moare jucînd, cu un pachet de cărți de joc în mînă în loc de luminare sfînțită, ca unul ce a pierdut totul: suflet, viață și avere la un loc.

Am învățat mult de la alții. Nu mă refer la ceea ce mi-au spus, ci la ceea ce am văzut cu ochii. Cînd nu-mi ajungeau banii, ca să pot juca, îmi plimbam ochii prin casă, ca niște felinare aprinse, căutînd ce-mi putea fi mai de folos. Lucrurile din bucătărie le doseam cu ușurință, profitînd întotdeauna de avantajul că nu eram bănuît de nimeni. Multe lucruri pe care le șterpeleam, le ascundeam chiar în încăperea unde se aflau, cu gîndul de a le scoate la iveală dacă bănuiala cădea asupra mea, cîștigîndu-mi astfel încrederea și pe viitor, iar dacă era bănuît altcineva, acolo stăteau în siguranță pînă le scoteam din casă.

Odată mi s-a întîmplat un lucru nostim: stăpînul meu invitase acasă niște prieteni, din confreria lui

Bacchus, marinari de Guadalcanal și Coca¹, și voia să le servească o gustare; toți trăgeau bine la măsă, dar stăpînul meu era mai cu osebite specialist în ulcele. Puse pe masă, printre alte mizilicuri pe care le avea întotdeauna pregătite, niște bucăți de slănină trandafirică ca sîngele de miel. Cu ce băuseră înainte erau deja toți luați de apă, veseli, bogați și mulțumiți și porniră să ciocnească cu noua ofrandă și ajunseră — și stăpîna cu ei, că și ea dădea paharul pe gît pe cinste, nu ducea la ureche — de puteai să-i lași în pielea goală²; așa erau. Împușcați rău. Pulbere, de nu se mai vedea om cu om. Unii căzînd, alții împiedicîndu-se, fiecare împleticîndu-se, plecară cum putură, după cum îmi povestii un vecin, iar stăpînii mei se duseră să se culce, lăsînd uşile deschise, masa întinsă și carafa de argint din care băuseră rostogolindu-se pe duşumă, totul sub beneficiu de inventar.

Eu, din întîmplare, rămăsesem la bucătărie, aranjînd tigăile și frigăruile, aducînd lemne și făcînd alte treburi de acest soi. De îndată ce-mi terminai treaba, intrai în casă. Găsii totul vîrăşte, uşile de perete și mă împiedicai de carafa căzută pe jos, care mă ruga parcă s-o „salt“, măcar din politețe. Mă aplecai s-o iau, privii în toate părțile să nu mă vadă cineva și cum nu zării pe nimeni, ieşii de acolo încetișor. Dar nu făcui nici cîtiva pași, cînd simții în inimă un pumnal perfid. Am început să cuget dacă nu cumva e o capcană și mi-am zis că e mai bine să mă asigur și să nu ajung în situația ca pentru un cîștig mic să risc mult și, pe deasupra, cîteva bice pe spinare. Intrai din nou și îi strigai de două-trei ori. Nu-mi răspunse nimeni. Intrai în camera stăpînilor. Îi găsii în așa hal, că păreau morți și aproape așa era, că se înecaseră în vin. Răsuflarea lor îmi dădu senzația că intrasem într-o cîrciumă faimoasă.

Mi-a trecut prin cap să-i leg de picioare cu niște funii și de picioarele patului și să le joc o festă; dar

¹ Renumite vinuri din Spania.

² Joc de cuvinte intraductibil: *cuero* înseamnă „piele“, „pielea goală“ (în sintagma *en cueros*), dar și „burduf, recipient pentru vin“.

mi s-a părut mai potrivit și mai bun renghiul cu carafa de argint. Așa că am dosit-o bine. După ce-mi pusei prada în siguranță, m-am întors la bucătărie, unde nu mi-a lipsit lucrul pînă seara, cînd a venit stăpînul acolo cu o groaznică durere de cap și cu toate că în vatră mai erau doar cîțiva cărbuni, vru să mă altoiască, zicînd că de ce consumam atîtea lemne, că o să ia foc casa. N-avui noroc în seara aceea. Mă prefăcui cît mai bine, ca să nu-și vadă greșeala. Am pregătit cina, am servit și, terminînd toate treburile, ne-am dus la culcare. Stăpîna arăta foarte prost : tristă la chip, cu ochii în pămînt și plînși, neliniștită și necăjită, fără să scoată o vorbă, pînă nu se culcă stăpînul. O întrebai ce are, de ce e atît de mîhnită. Îmi răspunse : „Ah, Guzmanico, sufletele! Mare necaz, mare nenorocire, sărmana de mine, nefericit ceasul în care m-am născut, sub amară stea m-a adus maică-mea pe lume.“

Eu știam acum ce o doare. Leacul ei era în buzunarul meu și voia mea îi era medic ; dar nu, toată amărăciunea aceea nu mă mișca, fiindcă auzisem spunîndu-se că atunci cînd femeia plînge mai cu foc trebuie să-ți fie milă de ea ca de o gîscă ce umblă desculță prin apă în ianuarie. Nu m-a înduișat nici un pic ; dar prefăcîndu-mă că mă doare supărarea ei, o mîngîiam spunîndu-i să nu mai vorbească așa și rugînd-o să-mi povestească ce pățise, să-mi spună și mie, căci aveam să fac tot ce pot pentru ea, ca pentru propria-mi mamă. „Ah fiule — îmi răspunse —, blestemat fie ceasul cînd stăpînul tău a adus acei prieteni la o gustare și acum a dispărut carafa de argint ! Ce-o să facă stăpînul cînd o afla ? O să mă omoare, cel puțin, comoara mea.“ „Și, cel mult, ce-o să facă ?“ — mi-a stat pe limbă s-o întreb.

Am făcut pe mîhnitul, condamînd ticăloșia și zicîndu-i că nu există altă soluție decît să se scoale mîine de dimineață și să ne ducem să cumpărăm de la argintari altă carafă la fel și să-i spună soțului ei că o dăduse la curățat și la reparat, fiindcă era veche și turtită, și astfel o să scape de necaz. Și mă mai oferii că dacă nu are bani și găsește să cumpere pe credit, să plătească din leafa mea sau în contul acesteia.

Îmi mulțumi mult, atît pentru sfat, cît și pentru ofertă, dar nu i se părea potrivit să plece de acasă singură, temîndu-se să n-o vadă soțul ei, care era foarte gelos. Mă rugă ca pe Dumnezeu să mă duc să caut eu o carafă, că avea bani cu ce să plătească. Eu nici nu doream altceva, pentru că mă frămînta grija cui și cum aș fi putut s-o vînd și cine avea să mi-o cumpere. Căci după înfățișarea mea era ușor de ghicit că o șterpe-lisem. Îi dădui carafa unui meseriaș s-o curețe și s-o îndrepte, că arăta prost. Ne-am înțeles pentru doi *reali* și mi-o dădu, de parcă atunci ar fi făcut-o nouă. Mă întorsei acasă zicînd : am găsit una la Puerta de Guadalajara, dar cîntărește cincizeci și șapte de *reali* de argint și nu lasă sub opt *reali* pentru lucru. Ei se păru un fleac; față de dorința de a scăpa din încurcătură. Îmi numără banii în palmă și eu îi vîndui din nou carafa, de parcă n-ar fi fost aceeași și n-aș fi furat-o, și astfel ea rămase mulțumită, iar eu cu banii încasați. Dar cum veniră, așa se duseră, că mi-i săltară alții din două jocuri.

Furtașagurile acestea le născoceam din capul meu și cînd se ivea prilejul ; dar pe cele îngăduite aveam multă grijă întotdeauna să le învăț bine pentru cînd o să am nevoie. Astfel, îmi luasem obiceiul să stau lîngă butucul unde se împărțea carnea ; mă uitam atent la ce se întîmplă și cum fiecare porție avea cu două uncii mai puțin. Învătai să trag la cîntar, în felurite moduri. Unii îi spuneau chelarului să cîntărească bine, dar el răspundea că se scursese sîngele din carne și cum promise o anumită cantitate cîntărită și controlată, nu putea să nu scoată ceva și pentru el din atîtea porții, și prin acel „ceva“ înțelegea cam a șaptea parte. Chelarul, bucătarul, pivnicierul, cămărașul și ceilalți slujitori, toți furau și ziceau că e dreptul lor, atît de fără rușine și în gura mare, de parcă așa ar fi fost scris în lege. Nu exista slugă, oricît de nenorocită, să nu pună deoparte măruntaiele de la găini sau claponi, carnea de la slănină, bucățele de berbec, niște mușchi de vițel, mîncăruri, mirodenii, vin, zahăr, ulei, miere, lumînări, cărbuni, lemne, fără să ierte semințele și alte lucruri, de la cele mai necesare, pînă la cele de mai mică importanță, care se consumă în casa unui senior.

La început, cînd veneam acolo, nu aveau prea multă încredere în mine. Încetul cu încetul le cîștigai bunăvoința, făcîndu-le pe plac unora, mulțumindu-i pe alții și slujindu-i pe toți; pentru că cel ce vrea ca toți să se poarte bine cu el, trebuie să fie pe placul tuturor. Să-ți faci prieteni înseamnă să dai bani cu camătă și să semeni într-un cîmp udat. Poți să-ți riști și viața ca să-ți păstrezi un prieten și să-ți dai averea ca să nu-ți faci un dușman, căci acesta e un străjer ce veghează cu o sută de ochi, asemeni balaurului în vîrfurile turnului răutății sale, ca să judece de la distanță faptele noastre. Contează mult să nu ai dușmani, iar cine are, să se poarte cu ei ca și cum, în scurtă vreme, îi vor fi prieteni. Vrei să știi cine e? Uită-te la numele lui, e același cu al diavolului, dușmanul nostru, și amîndoi sînt unul și același. Fă fapte bune și vei culege roadele, că primul om ce a făcut bine a făurit lanțurile cu care a încătușat inimile nobile.

În cele ce-am putut învăța, nu m-a oprit lenea; n-am dat motiv să se plîngă cineva cu adevărat despre mine și nici să intru în încurcături. Am fugit de oamenii de soiul ăsta și mai mult de bîrfitori, căroră foarte potrivit li se spune bureți, că sug într-o parte ceea ce storci din ei în cealaltă. Să nu te încrezi în astfel de oameni, îndepărtează-te de ei, urăște tovărășia lor, chiar dacă ești interesat, căci pînă la urmă ieși în pierdere și păgubit. Nu există calamitate mai mare pentru o casă, nici flagel mai cumplit pentru republică decît să aibă parte de oameni răzvrătiți și căroră le place să învrăjbească, să bîrfească și să facă biserițe. Eu voi încerca întotdeauna să trăiesc în pace cu ei, pacea fiind fiica umilinței; iar cel umil, care iubește pacea, iubește și e iubit de creatorul ei, care e Dumnezeu. Dacă nu mi-ar fi făcut rău proastele tovărășii, mi-aș fi început viața bine și aș fi dus-o și mai bine: mîncam, beam, mă desfătam, văzîndu-mi vesel de drum.

De multe ori, după ce-mi sfîrșeam treaba, mă culcam să dorm în căldura blîndă a focului rămas de la amiază ori de cu seară, rămînînd acolo pînă dimineata. Cînd n-aveau nimic de făcut în casă, netrebnicii de feciori și paji îmi dădeau cu cîte ceva în cap, îmi trăgeau pumni pe înfundate și mă cașteau, îmi turnau ceară în

pantofi și mă afumau cu șomoioage de hirtie aprinse. Odată mă lăsară fără simțire multă vreme, că nu mai știam dacă stau în picioare ori așezat și dacă n-ar fi dat ceilalți peste mine, mi-aș fi făcut capul tândări de-un colț de perete. Și-le răbdam toate, fără să-mi dezlipesc buzele, stăpînindu-mă ca să mă păzesc, că cine vrea să se răzbune pentru orice, repede ajunge la pierzanie. Cu multe trebuie să-ți încerci răbdarea, dacă nu vrei să trăiești puțin. Dacă disprețuiești insulta, cel ce te-a insultat rămîne de rușine și obosește, iar dacă te-ai rușina tu, ai rămîne batjocorit.

Făceau felurite experiențe cu mine. Uneori, ca să mă încerce îmi întindeau capcane, punînd bani acolo unde în mod obligatoriu trebuia să-i găsesc. Voiau să vadă dacă șterpelesc și sînt din cei care iau și nu dau; dar cum le aflasem șmecheria și mă prinsesem de figură, ziceam: „Nu-i vindeți voi castraveți grădinarului, mai căutați-mă pe-afară, că ați cam feștelit-o și n-o să vă bucurați voi de nenorocirea mea și nici n-o să-mi scoateți la mezat netrebnicile“. Și lăsam banii acolo, pînă îi lua cine îi pusese, căci aveau grijă să nu-i ia altcineva, în afară de mine. Alteori îi luam și îi dădeam stăpînilor, avînd mare grijă să rămîn cu mîinile curate și apărat, ca un bun spadasin, căci să dai o lovitură de cuțit și să primești una de spadă e o prostie.

Șterpeleam ce se putea; dar în așa fel încît să nu poată cădea bănuiala asupra mea. În privința treburilor mele, aveam grijă să le fac și stăpînul nu mai trebuia să-mi poruncească. Cînd aveam de lucru, nu așteptam să mi se spună. Eram primul între toți tovarășii mei la jumulitul păsărilor, la frecat, la făcut curățenie, la măturat, la aprinsul și întetitul focului, fără să-i spun cuiva: „fă tu asta“. Căci, socotînd eu că nu trebuie să lenevesc, nici să stau cu brațele încrucișate, făceam treabă nu glumă, ba una, ba alta, și înlocuiam puterea cu dibăcia.

Întotdeauna făceam ce puteam și ce știam mai bine, ca să fac cinste meseriei. Nici nu era jumulită de tot pasărea, că eu și puneam mîna pe piuliță și pisam mironeniile pentru sosuri ori mîncăruri. Ferecăturile ușilor străluceau ca oțelul spadei, tigăile le puteai șterge cu pelerina, cratițele erau ca oglinda; le țineam în dula-

puri, agățate în cuie, fiecare la locul său ca să le pot da imediat cînd era nevoie, fără să umblu să le caut și să-mi amintesc unde le pusesem; fiecare lucru își avea locul lui, ales cu multă grijă și rînduială.

În ceasurile ce-mi rămîneau, cînd nu aveam nimic de făcut, mai ales după mesele, ce erau întotdeauna mai lungi, servitorii casei mă trimiteau să vînd ce le picase ca ciubuc. Mă plimbam prin fața măcelăriilor, unde era locul nostru și veneau să cumpere cei cărora le făcea trebuință ceva. Uneori marfa pe care o aveam era bună, alteori, nu tocmai, și alteori era proastă și putea, dar toată provenea din ceea ce ei numeau ciubucul și dreptul legal de două zecimi, mult mai rentabil decît impozitul pe mărfuri la Sevilla¹. De obicei nu lipseau măruntaie de pasăre, capete și picioare de vițel, potîrnichi, găini care se pierdeau puse la frigare ori puse la fiert în oală, iepuri jupuiți și împănați și vrîstați cu felioare de slănină, ca un suman de Sayago², de nu rămînea nici o bucată cît unghia de la deget în care să nu fie înfiptă o săgeată de slănină. Aveam pradă care fiindcă fusese scoasă la vînzare cu întîrziere, prinsese miros. Asta era așa bine aranjată, încît părea proaspătă; fiecare, cum putea mai bine, care mai de care, își sulemena marfa. Vindeam și limbi de vacă, pastramă de porc mistreț, ceafă fiartă, pateuri englezești din vînat³ și bucăți de slănină groase de trei degete. Priviți ce drepturi strîmbe și ce ciubucuri păgubitoare, așa că nu e nevoie să se emită zilnic decrete pentru impozite noi, să se îndatoreze suzeranii și să-și vîndă vasalii.

Sărmani seniori, care nu pot sau nu știu, sau, mai bine zis, nu vor să distrugă această lăcustă și astfel să stîrpească acest primejdios dăunător! Și nefericiți cei care pentru a se împăuna fac tot ce le stă în putință ca să fie în rînd cu cei mai puternici.: zilierul cu calfa, calfa cu negustorul, negustorul cu cavalerul, cavalerul cu

¹ Impozitul sau mai precis taxele vamale pentru mărfurile sosite din Indii (America) era la Sevilla de 5 la sută din valoarea mărfurilor (cf. S.G.G.).

² Ținut în provincia Zamora (Spania).

³ Tip de pateu cu carne și zahăr.

seniorul, seniorul cu *grande-le*¹, *grande-le* cu regele, toți ca să se umfle în pene. Dar, pe onoarea mea, nu există slujbă ușoară și regele nu doarme și nu se odihnește la fel de tihnit ca muncitorul cu ziua, nici nu mănincă la fel de fără grijă ca meseriașul și îl apasă mai tare greutatea coroanei decât greutatea mărfurilor de negustor. Îl preocupă mai mult cum să-și înzestreze armatele, decât pe cavaler să-și pregătească armele. Și nu există senior oricît de viteaz ar fi să nu-l întrecă regele în vitejie și nici vreun *grande* atît de mare încît să aibă treburi și griji mai mari și mai însemnate decât regele. El veghează cînd toți dorm; de aceea egiptenii îl zugrăveau sub forma unui sceptru cu un ochi deasupra. El muncește cînd toți huzuresc, fiindcă e căruță și căruțaș; suspină și geme cînd toți rid și sînt puțini cei ce îl compătimesc, dacă nu au vreun interes, cînd, de fapt, ar trebui să fie iubit, temut și respectat doar pentru el însuși. Puțini îi spun adevărul, ca să nu fie urîți. Puțini îi arată cînd săvîrșește o greșeală; aceștia știu de ce, și știm cu toții că o fac ca să urce mai sus și să zboare spre înălțimi, oricum ar fi, chiar dacă au aripi de ceară și vor cădea în marea lui Icar.

Nebunia și infumurarea omenească, cum îți spuneam, îi face să se piardă în deșertăciune; și cei ce suferă cel mai mult sînt seniorii și cavalerii care, cheltuind mai mult decât au nevoie, ajung în nevoie. Căci și cheltuielile mici, făcute mereu, golesc sacul și atunci, pierzîndu-și penele una cîte una, rămîn golași și li se spune jumuliți². După care, se trag prin sate sau cătune unde se apucă să crească animale, găini și pui, numărînd ouăle în fiecare zi și făcîndu-și din asta principalul venit. Trage, din asta, următoarea concluzie: dacă bogatul vrea să se rînduiască, nu va fi niciodată sărac; iar dacă săracul e cumpătat, va deveni repede bogat, cu vremea învățîndu-se toți cu toate. Că nu întotdeauna e bine ca

¹ *Grande*, titlu de noblețe în Spania. Ca adjectiv, înseamnă „mare”. Ceva mai jos, Alemán face un joc de cuvinte cu cele două sensuri.

² Aluzie ironică și joc de cuvinte privind numeroasele poște pe care le semnav cavalerii cu pana (cf. B.B.). Totodată, simbolul nobleței erau penele puse la pălărie. V. și p. 348, nota 3.

seniorul să pună deoparte, nici săracul să cheltuie. Trebuie să aibă parte și de distracții, dar acestea să fie astfel încît să-i distreze, nu să-i distrugă. În toate împrejurările să se arate fiecare așa cum e, căci de-asta trăiește ; dar să nu se împerecheze toți unii cu alții, laolaltă, ci cei mici cu cei mici, cei mari cu cei mari. Dacă o ia înainte cavalerul, scutierul să se oprească și să nu vrea să facă el, cel slab, cît cel puternic. Nu-și dă seama că nu reușește și că fapte din acestea nu sînt pe potrivă lui, că toți îl bîrfesc și rîd de el și că, odată golită punga, ajunge sărac și uitat ? Nu pricepe că nu poate, că face rău voind să se cocoșească și să se umfle în pene ? Dacă e corb și nu știe și nici nu poate decît să croncăne, de ce vrea să cînte și să se laude cu glasul lui, chiar dacă lingușitorul îi spune că are glas frumos ? Nu vede că o face ca să-i fure cașcavalul și să-și rîdă de el ?

Asta o spun tuturor : fiecare să-și cunoască lungul nasului, să-și încerce oțelul spadei, să nu vrea să strice fierul cu răspelul și, cînd îl bîrfește pe altul, să închidă ușa pentru ca celălalt să nu spună același lucru despre el. În materie de bani, e bine să doarmă toți într-un picior, precum cocostîrcul, străduindu-se ca, de vreme ce se cheltuie, să nu se și fure ; că a lăsa să se piardă nu înseamnă dărnicie și cu cît fură cămărașul, bucătarul și chelarul laolaltă, pot fi plătiți șase servitori. Nu spun mai mult de hoția unora cît de paguba făcută de ceilalți, că toți fură și toți cară ce pot ciupi din lucrurile avute în grijă, unul un pic, altul, alt pic, și din multe picuri se face o picătură ceva mai mare și din mai multe picături se face o băltoacă mare care înghite totul.

În asta, mare vină au stăpînii, pentru că le dau lefuri mici, proaste și se folosesc de oameni nevoiași, iar printre aceștia puțini sînt credincioși. Mizează cu larghețe la joc tot cîștigul pe un an. Plătește și dă-le daruri servitorilor tăi și vei fi slujit bine și cu credință. Sînt seniori care n-ar da un *real* unui slujitor mai răsărit, socotind că-i ajunge leafa și atît, și că e plătit cu asta. Nu, domnule, socoteala nu e bună : că leafa i-o datorezi și nu trebuie să-ți fie recunoscător pentru asta. Cu ceea ce nu-i datorezi îl vei obliga la mai mult decît îți datorează și-ți va fi slugă mai iubită ; dacă nu faci mai mult decît ai promis, tu care ești senior, nu

te mira dacă servitorul va trîndăvi și nu va face mai mult decît s-a învoit.

Cum s-a întîmplat cu un hidalgo fricos care, arătîndu-i prea mare încredere altui hidalgo curajos în legătură cu banii ce-i avea, știindu-se fără putere și bicisnic, vru să se lase în grija unui flăcău viteaz care îl însoțea. Așa că, odată, cînd dușmanul vru să scoată spada împotriva lui, servitorul îl apără și celălalt rămase păgubit, căci flăcăul luă îndărăt banii de îndată ce stăpînul său fu la adăpost; în această împrejurare, sluga își pierdu însă pălăria și teaca spadei. Așa se petrecură lucrurile și servitorul se înapoie la han. Dar stăpînul nu-i plăti pentru paguba lui și nici nu-l răsplăti în vreun fel. Și cum celălalt veni iarăși și-l luă la bătaie pe stăpîn, servitorul rămase neclintit, uitîndu-se cum e ciomăgit. Stăpînul țipa, cerînd ajutor, iar flăcăul îi răspunse: „Înălțimea Voastră îmi plătește în fiecare lună salariul, iar eu vă însoțesc așa cum am făgăduit, și nici unul, nici celălalt nu sîntem obligați să facem mai mult...” Așa că, dacă vrei ca servitorii să se întreacă și să-și facă datoria cu prisosință, cu ceea ce risipești fără rost, cîștigă-le bunăvoința, căci cîștigul tău va fi că nu te vor fura, te vor apăra, te vor lăuda și-ți vor dori viață bună.

Oh, de cîte ori am văzut cum se aduceau la vînzare și am dus și eu torturi de migdale, purcei de lapte, porumbei, brînzeturi de sute de feluri și din diferite provincii și alte nenumărate lucruri, că e plictisitor să le înșir aici, nu e vreme și nici nu-mi mai amintesc de ele! Vreau doar să spun că aceste nereguli pe care le vedeam la toți, mă făcură să fiu ca unul de-ai lor. Trăiam printre lupi și am învățat să urlu. Eram și eu un novice cumpătat, deși mergeam pe alt drum. Dar atunci nu mi-a mai fost frică: mă aruncau în apă, fără colac, îmi luai zborul. Toți jucau cărți și înjurau, toți furau și șterpeleau; făcui și eu ca ei. Marile afaceri încep modest.

Începui — cum am spus — cătinel, să joc, să ciu-pesc și să fur. Am făcut pași mai mari, asemeni copiilor care încep să meargă, pînă am ajuns la marele rafinament, sută la sută. Și nu mi se părea ceva nelegiuit, pînă

într-acolo mergea nevinovăția mea ; din contra, socoteam asta legal și îngăduit.

Îmi cumpăram fleacuri de care aveam nevoie, ori jucam banii la *topa y hago*, căci în materie de jocuri, întotdeauna le alegeam pe cele mai de clasă, *vuelos* ori *carteta*¹, ca să termin repede și să-mi văd de slujbă. Îmi amintesc că odată, certându-mă la joc cu niște puștani de seama mea în curtea casei, se iscă mare scandal. Părea că se prăbușește casa de țipete. Stăpînul îl trimise pe majordom să vadă ce se întîmplă. Ne găsi încăierăți, asupra faptului și, depășindu-și atribuțiile, ne trase o bătaie cu nuiiele uscate, de scutură praful din noi și ne făcu numai vînatăi pe sub cămașă. Și astfel pierdui și încrederea de care mă bucuram, și, cum se spune, acum erau toți cu ochii pe mine să vadă ce fac, ceea ce fu începutul totalei mele pierzării, cum vei afla mai departe.

¹ Jocuri de noroc asemănătoare, în care se trage o carte pentru bancher și alta pentru jucători. Cîștigă cel care trage primul (bancherul sau unul din jucători) cartea identică cu cele de pe masă.

Capitolul al VI-lea

În care Guzmán de Alfarache continuă să povestească ce i s-a întâmplat cu stăpînul lui, bucătarul, pînă ce, dat afară, a plecat de acolo

Mult trebuie prețuit cel ce știe să cîștige prin munca lui ; dar și mai mult cel ce știe, cu virtute, să păstreze ceea ce a cîștigat. Mult mă obliga voința să fac bine, dar mai mult trăgeau de mine proastele obiceiuri din trecut. Și astfel, ceea ce făceam, ca orice lucru fals, făceam imitîndu-i pe ceilalți, ca maimuța. Și gloria dobîndită pe nedrept durează puțin și trece repede.

Eram ca pata de ulei care dacă nu se vede cînd e proaspătă, repede apare și se întinde. Nu mai aveau încredere în mine ; unul îmi spunea „mătură nouă“, altul „pisica Venerei“¹ ; dar se înșelau, pentru că firea mea era bună și asta n-am învățat-o și n-am știut-o ; eu am făcut-o să fie rea și am folosit-o rău. Asta m-a învățat nevoia și viciul ; acolo m-am dat pe brazdă la un loc cu ceilalți servitori din casă.

Există hoți fericiți, care mor de bătrînețe ; alții nefericiți, care sînt spînzurați pentru primul furtișag. Ceea ce pentru alții era un păcat neînsemnat, pentru mine a fost păcat de moarte. Și a fost foarte bine, pentru că am decăzut și am săvîrșit ceea ce nu se cuvenea. M-au pierdut proastele tovarășii, care sînt călăii virtuții, scara viciilor, vin ce te îmbată, fum ce te îneacă, vrajă ce te farmecă, soare de martie, năpîrcă surdă și glas de sirenă. Cînd am intrat ca slugă, mă străduiam să muncesc și să fac pe plac ; apoi prietenii năraviți m-au dus

¹ Potrivit legendei, această pisică transformată într-o fată frumoasă a fost cerută în căsătorie de un tînăr. Pe cînd cei doi tineri se aflau în patul nupțial, fata a văzut un șoarece și s-a repezit să-l prindă. Expresia se folosește cu sensul „năravul din fire n-are lecuire“ (cf. S.G.G., B.B.) Este probabil o legendă din Evul Mediu sau Renaștere, deoarece nu este consemnată de mitologia greacă sau latină.

cu încetul la pierzanie. Lipsa de ocupație a ajutat în mare parte la asta și a fost, dealtfel, cauza tuturor nenorocirilor mele. Cum celui ce are tot timpul ce face nu-i lipsește nici o virtute, tot astfel pe cel fără ocupație îl însoțesc toate viciile.

Lipsa de ocupație e un câmp deschis pierzaniei, ogor semănat de gânduri rele, sămînță de vrajbă, săpăligă care plivește bunele obiceiuri, seceră ce seceră faptele bune, treierătoare ce treieră cinstea, car încărcat cu răutăți și hambar în care se strîng toate viciile.

Nu m-am uitat la mine, ci la ceilalți. Mi s-a părut drept ceea ce făceau ei, fără să gîndesc că lor le stătea bine s-o facă, fiindcă erau renumiți și bătrîni în ale hoției, căci în felul acesta prosperau și de-asta îi slujeau pe cei cumsecade. Eu am vrut să fiu în rînd cu ei, deși nu le eram pe potrivă, ci doar un pîcaro zdrențăros.

Dar dacă scuzele sînt valabile și cea pe care o aduc aici este acceptată, văzînd că toți procedau așa, crezui că asta e țara Făgăduinței, unde curge lapte și miere, și că trebuie să calc și eu pe acolo, gîndind — cum am zis — că e o faptă plină de virtute; cu toate că după aceea am rămas dezamăgit, căci gîndisem bine și pricepusem prost. Pentru că această bulă mîntuitoare era acordată de uzanță doar fraților superiori din confreria bogaților și puternicilor, favoriților, umflaților, trufașilor, filotimilor cu lacrimi de crocodil în ochi, scorpionilor care nu mușcă, ci te rănesc cu coada, lingușitorilor ce-ți mîngieie trupul cu dulci cuvinte și-ți prăpădesc sufletul cu amare fapte.

Acestora, tuturor, totul le stătea bine, iar la cei ca mine era răutate și nemernicie. M-am înșelat; și datorită acestui fapt am ajuns să mi se cunoască meteahna de departe, cu toate că era vorba de fleacuri fără importanță.

Se spune, de obicei, că ultimul care află nenorocirile este soțul. Din toate ștregăriile mele, printr-o minune, la urechile stăpînului ajungeau, din o mie, una, sau fiindcă îi mulțumeam pe toți și nu voiau să-mi facă rău și să fiu dat afară, sau fiindcă, deși mă mustrau, văzînd că toată lumea e la fel, nu se mirau de nimic.

Dar datorită unor neatenții de-ale mele și lucruri care săreau în ochi, stăpînul se cam înfuriase și umbla să pună mîna pe mine.

Se întîmplă să fie chemat pentru un banchet în cinstea unui prinț străin de curînd sosit la Curte. Îmi porunci să vin cu el, ca să ascund și să car ce fura el de la bucătărie, după uz și obicei. De îndată ce intrarăm în casă ni se dădură alimentele. Stăpînul meu începu să taie, să îmbucătățească și să despice cu deosebită pricepere, punînd bucățile pe categorii și luîndu-și partea ce-i revenea potrivit tarifului său, ca să nu se ia cu alte griji, să uite și să se încurce treburile, drept fiind să i se dea Cezarului ce-i al Cezarului și fiecare să fie stăpîn pe averea lui.

Pe urmă, cînd se lăsă întunericul, mă trimise să aduc niște saci. Îi îndesă ca un maestru și în momentele cînd nu puteam fi văzut mi-i săltă pe rînd în spate, și mă puse să fac patru drumuri de nu mai puteam să-mi trag sufletul de încărcat ce eram. Fiecare sac și toți laolaltă păreau Arca lui Noe și nu știu dacă acolo au fost atîtea animale sau le-a făcut Dumnezeu după aceea. Cînd terminai treaba asta, mă puse să întetesc focul, să încălzesc apă, să jumulesc păsările și să le perpelesc și asta mi-a luat o bună parte din seară.

Bunul meu stăpîn se grăbea tare, era neliniștit, speriat, îngrijorat că nevastă-sa era singură acasă, că n-o să poată rîndui toate cele aduse de mine și se temea să nu se întîmple vreun necaz. Și frămîntat cum era, îmi zise : „Guzmanillo, du-te acasă, dosește ce-ai adus, cască bine ochii și fii atent la toate. Spune-i stăpînei că rămîn aici. Ai grijă de casă și cînd se crapă de ziuă vino înapoi zburînd.“

Așa făcui ; i-am dat stăpînei cele aduse, am cerut cîrlige și frînghii, le-am întins în curte de-a lungul zidurilor și am înșirat pe ele trofeele victoriei. Era o plăcere să vezi pene de tot felul, de clapon, potîrniche, turtura, găină, curcan, sturzi, pui de porumbei, prepelițe, pui, porumbițe, și gîște, dintre care răsăreau mai cu seamă capetele iepurilor, de păreau că ies dintr-o crescătorie ; de altă frînghie agățai jamboane cu slănină, bucăți de vițel, căprior, porc mistreț, berbec, limbi, porcei de lapte și iezi. Curtea fu tapetată de jur împrejur,

totul agățat în piroane bune, astfel încît, pe onoarea mea, vă jur, după cîte animale pășteau acolo îmi părea că adusesem acasă aproape jumătate din toate viețuitoarele și mai lipseau doar cei șapte Infanți de Lara¹, ca să fie totul în ordine. Totul rămase rînduit cum se cuvine. Iar eu obosit cu-adevărat, căci muncisem foarte bine, deși mi-a ieșit foarte prost și am fost și mai prost răs-plătit.

Stăpîna mea locuia într-o încăpere de jos. Mă lăsă asemeni cărăbușului cu toată treaba pe cap și se duse să se culce. Probabil că mîncase sărat de cu seară și că băuse zdravăn, după vechiul ei obicei. Eu, după ce-mi sfîrșii treaba, făcui la fel și mă urcai în pat.

Era așa de cald că multă vreme mă tot scărpinai și zvîrcolii, pînă ce, fără voie, mă lăsai pe jumătate dus de somn. Galopam pe pătură — căci cearșafuri nu li se dădeau băieților de felul meu pe acele meleaguri, ci doar un mindir vechi —, cu grijă să mă trezesc în zori, cum îmi poruncise stăpînul.

Și-acum ascultați, Dumnezeu să vă ocrotească ; să fi fost cam trei dimineața, cînd se-ngîină ziua cu noaptea, că aud jos, în curte, o încăierare de pisici care benchetuiau cu o bucată de pește uscat cărat pe acoperiș din casa vreunui vecin. Și cum de felul lor pisicile sînt neam prost, că nu știi cînd sînt mulțumite, ca bătrînii, și nici

¹ Referire la balada care descrie nunta lui Ruy Velázquez cu doña Lambra (din *Romancero general*) :

*En bodas y tornabodas,
Pasaron siete semanas.
Tantas vienen de las gentes,
Que no caben por las plazas,
Y aun faltaban por venir
Los siete Infantes de Lara.*

„Iară nuntă și ospete
Șase săptămîni durară : /.../
Se-adună atîta lume,
Că nici loc n-aveau să tragă,
Și-ncă nu erau pe-acolo
Cei șapte infanți de Lara. /.../“

(*Romancero-Vechi balade spaniole*, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Albatros, 1976, p. 58).

Aici cu sensul de „ceea ce este mai însemnat, mai important“ (cf. S.G.G.).

nu sînt în stare să mănînce în liniște și tot timpul mi-riie, ori fiindcă vor să spună că le place, ori că e prea sărat ce mănîncă, mă trezîră cu zgomotul gîlcevei lor. Ciulii urechea și îmi zisei : „Și-a băgat dracu' coada, dacă supărarea acestor persoane de treabă e provocată de împărțirea prăzii și se ceartă la ceasul acesta ca să-și ia partea din bunurile mele, să-mi mănînce carnea și eu să plătesc cu oasele mele, rămînînd dator și certat de stăpînul meu“.

Stăteam în pat așa cum mă născusem din pîntecele mamei ; crezînd că nimeni nu mă vede, sar jos într-o clipită și ca și cum turcii mi-ar fi răpit toată familia, iar prin fapta mea aș fi răscumpărat-o, o rup la fugă, împleticindu-mă pe scări în jos, ca să ajung la timp, nu așa cum se întîmplă uneori cu importante misiuni de ajutorare.

Stăpîna mea, cum se culcase înainte, avea multe avantaje și, mai ales, faptul că era odihnită ; își făcuse deja somnul și se foia în pat, gata să se scoale. Auzi aceeași alarmă și probabil i s-o fi năzărit că eu visez și pe bună dreptate, așa ar fi trebuit să fie. A crezut că n-am auzit. Ea, deși se culca îmbrăcată, întotdeauna ajungea în pielea goală¹ și acum era la fel, fără să aibă cămașă ori altă acoperire peste cea moștenită de la Eva. Și-așa goală, fără să se gîndească la straie, ieși în goană, înarmată cu un felinar, să-și apere averea. Gîndul ei și al meu au fost unul, gălăgia aceeași, fapta dictată de propriul interes, zgomotul făcut de amîndoi nu prea mare, căci eram desculți.

Și iată-ne pe amîndoi în curte, ea speriată că mă vede și eu uimit că o văd. Ea crezu că sînt un spiriduș ; scăpă felinarul și scoase un strigăt. Eu, îngrozit de apariție și orbit de lumină, țipai și mai tare, crezînd că e sufletul chelarului nostru, care murise cu două zile înainte și venise să-și încheie socotelile cu stăpînul meu. Ea striga de se auzea în tot cartîierul ; eu, cu țipetele mele, era greu să nu mă audă tot orașul. Ea fugi în încăperea ei ; eu vrui să intru în a mea. Pisicile începură să fugă ; mă împiedicai de una blindă de prin casă, pe prima treaptă. Mă prinse cu ghearele de pi-

¹ V. p. 207, nota 2.

cioare și crezui că mă înșăfacase ucigă-l toaca ; îmi părea că îmi smulge sufletul ; cad în nas pe scară, mă julesc la picioare și mă întind pe burtă.

Nici unul dintre noi nu putea înțelege ori bănuia exact cine era celălalt, căci totul se întâmplă cu iuțeală și amîndoi sosisem la bătaia aceluiași clopot, pînă ce eu, căzut la pămînt, și ea, ascunsă în camera ei, ne recunoscurăm după gemete și plîns.

Datorită tulburării, dacă nu din pricina răcorii dimineții, doamnei, stăpîna mea, îi lipsi puterea de a se ține și slăbindu-i cheutorile pîntecelui înainte de a intra în cameră, se slobozi în ușă și în curte, umplînd totul de simburi de vișine, pe care probabil că le mîncase cu totul. Fui nevoit să muncesc o bună bucată de vreme ca să mătur și să spăl peste tot, căci curățenia era sarcina mea. Atunci aflai că murdăria datorată unor asemenea întîmplări putea mai tare și mai rău decît cea obișnuită și firească. Rămîne în seama filozofilor să cerceteze și să afle cauza acestui lucru ; e de ajuns că, în dauna simțului meu olfactiv și cu prețul muncii mele, confirm experiența.

Stăpîna mea rămase foarte rușinată de întîmplare și eu și mai și ; că deși bărbat, eram copil și nu mă dedasem la lucruri din astea. Mă rușinasem ca o domnișoară și chiar de-aș fi fost bărbat în toată legea, m-aș fi rușinat de rușinea ei. Mi-a părut cu adevărat rău că o văzusem ; în viața mea n-aș fi vrut să se întîmple așa ceva ; dar n-am putut-o convinge în nici un chip să creadă că n-am făcut-o din răutate și jurămintele mele n-au fost de-ajuns ca să o fac să înțeleagă și să-i dovedesc nevinovăția mea.

Din momentul acela nu mi-a mai arătat pic de bunăvoință și mai apoi am aflat de la o vecină de-a noastră, căreia îi povestise întîmplarea, că supărarea ei cea mare nu era că o văzusem goală, ci fiindcă se scăpase pe ea ; restul o durea în cot, că cealaltă chestie le place femeilor care sînt nițel mîndre de ele.

Cînd am văzut că nimic nu dă rezultate, am înțeles imediat că asta e semn rău și că o să născocească ceva ca să mă dea afară din casă, punîndu-mă rău cu bărbat-su, ca și cum eu aș fi avut vreo vină. Nu m-a mai privit în ochi și nici nu mi-a mai adresat vreo vorbă.

Cînd se făcu ziuă de-a binelea, mă întorsei la treburile mele cum mi se poruncise.

Mă dusei să vorbesc cu stăpînul meu, dar nu deschisei gura despre cele înîmplăte. Mă întrebă dacă totul e în ordine acasă și îi spusei că da. Mă puse să fac cîteva treburi și pot aduce mărturie că stăpînul meu și tovarășii lui, eu și ai mei, ajutoare și lucrători, aveam mai mult de lucru cu dositul celor furate decît cu gătitul bucatelor. Cum mai mergea totul ! Ce dezordine, neorînduală și zăpăceală ! Cu cîtă lipsă de mîhnire se cerea, cu cîtă lipsă de durere se dădea, cu cîtă bucurie se primea, ce puțin se consuma, ce mult se risipea ! Se cerea zahăr pentru prăjituri și prăjituri pentru zahăr, de două-trei ori pentru fiecare lucru.

Acestor banchete le spuneam jubileuri, fiindcă apele curgeau involburate și peștii erau cu duiumul. Așa încît socotii, cum se spune, că pîinea vecinului te satură mai bine și că nu am eu colți mai mici ca să cîștig asemenea favoare, că și eu aveam un suflet și un trup, la fel de bine alcătuite ca ale tuturor oamenilor și că, fără să vreau să fiu egal cu egalii mei, îmi era permis să mă bucur cît de cît de generozitatea stăpînilor și să mă înfrupt din ce pica, măcar din firimiturile ce cădeau sub masă.

Obosisem să tot jumulesc păsări, să curăț migdale și alți simburi, să încălzesc apă și să fac diverse treburi. Eram îmbrăcat cu o cămășuică veche și un surtuc găurit. Printre cele puse deoparte de stăpînul meu era și un paner cu ouă ; luai din ele și vîrii cîteva în sîn, sub cămașă, și alte cîteva în buzunarele pantalonilor. Vedeți, dară, că mi-am băgat mîna în sac și m-am rușinat ; dar ca să spun adevărul, n-am făcut-o atît din interes, că, de fapt, asta mi-a fost nenorocirea, cît ca să pot spune că am sărutat mireasa și să nu se zică de mine c-am rămas fecior ori că m-am dus la Curte și nu l-am văzut pe rege.

Trădătorul de stăpînu-meu mă simți și ca să se împăuneze dezvăluind furtișagul meu și ca să-și arate credința, fiind de față cămărașul și alți slujitori de seamă din casă, cînd vrui să ies ca să-mi dosesc sărăcia, să nu se vadă, se repezi la mine ca un leu și, înșfăcîndu-mă pe la spate, mă tirî cu forța, călcîndu-mă în picioare.

Îți poți imagina cam în ce hal au ajuns ouăle, căci se spărseseră toate din pricina șuturilor primite și gălbenușurile cu albușurile mi se scurgeau pe picioare în jos. „Fără îndoială — îmi zisei în sinea mea — mă urmărește o stea rea.“ Aș fi vrut să-i spun plin de minie : „Cum pungașule, tu care ai casa ticsită cu tot ce ai furat și am cărat eu, faci scandal pentru șase ouă nenorocite găsite la mine? Nu vezi că te jignești, jignindu-mă pe mine?“ Dar mi se păru mai potrivit să tac, fiindcă cel mai bun leac contra insultelor este să nu le iei în seamă. M-a durut mult, pentru că venea din partea stăpînului meu ; din partea unui străin nu m-ar fi amărît atîta. Dar a trebuit să îndur ; n-am mai făcut nici o mișcare și n-am răspuns nimic, ci doar am ridicat spre cer ochii ce mi se umpluseră de lacrimi.

Nebunia cu banchetul trecu și pornirăm spre casă. Stăpînu-meu îmi zise pe drîm : „Ce să spun, Guzmanillo? Să știi că figura pe care ți-am făcut-o azi m-a durut mai mult decît îți închipui. Știu că n-am avut dreptate și mîine, drept recompensă, o să-ți cumpăr niște pantofi, care fac mai mult decît ouăle“. Mă bucurai de această promisiune, fiindcă ai mei erau vechi și rupți.

Probabil însă că stăpîna-mea îi povesti lucruri rele despre mine, pentru că, de cum intrarăm în casă, stăpînu-meu făcu o mutră de parcă ar fi băut oțet și prilejul de a-mi cumpăra pantofi nu se mai ivi, așa că rămăsei fără ei. Cum îl vedeam cu fundu-n sus, mă străduiam să-l feresc de supărări, slujindu-l mai cu grijă ca niciodată, fără să fac cea mai mică greșeală nici în treburile de la bucătărie.

Într-o zi de sărbătoare, după obicei, se făcură niște pateuri și niște prăjituri și rămase nițel aluat ; a doua zi, luni, erau lupte cu tauri în arenă. La gunoi se aruncase un os de vacă plin cu măduvă, aproape întreg. Cum aveam nevoie de ceva parale ca să-mi îndulcesc traiul, într-o clipită îmbrăcai ciolanul în aluat și-l făcui să nu se deosebească, pe dinafară, de un foarte frumos pateu de iepure.

Pornii cu el la locul știut, cu gîndul să trag pe sfoară vreun străin ; dar cum eram grăbit, nu puteam aștepta clienții. Veni să mi-l cumpere un scutier cărunt și onorabil ; îi făcui un preț bun și ne învoirăm la trei *reali*

și jumătate ; gîndii că l-am apucat pe Dumnezeu de picior, că mă puteam întoarce acasă repede. Dar pe cît era de mare graba mea, pe atîta era de mare și calmul celuilalt. Își trecu sub braț un caietel pe care îl ținea în mînă, își atîrnă la cingătoare mînușile și batista, apoi scoase dintr-o cutiuță niște ochelari și pînă îi șterse și și-i puse pe nas trecură două ore nesfîrșite. Apoi scoase banii dintr-o punguță de piele, unul cîte unul, și pe cînd mi-i punea în palmă, fiecare monedă i se părea mai mare decît era și o sucea de șase ori între degete, privind-o în soare.

De-abia mă văzui cu banii în mînă, cînd se ivi stăpînu-meu lîngă mine, care, văzînd că lipsesc, pornise să mă caute. Mă apucă de braț spunînd : „Ce mărfa vinzi, flăcău ?” Scutierul asista la scenă, că dracul n-a vrut să-l ia de acolo, ca să-mi descopere taina. Mă simții rușinat că nu știam și nu puteam să-i răspund și din pricina asta nu-și afla rostul, ca o carte interzisă ori ca mărfurile prohibite, drept care mă pedepsi, luîndu-mi banii și zicînd : „Dă banii, pungașule. Tu ești cel pe care mi-l laudă toți ? Mortu-n păpușoi, ăl care făcea pe credinciosul și pe mîna căruia îmi lăsam avutul ? Asta am ținut în casă ? Ție îți dădeam să mănînci și-ți făceam daruri ? Nu ești decît un pîcaro ; să nu-mi mai intri în casă și nici să nu-mi mai calci pragul, că cine fură azi un ou, mîine fură un bou, dacă i se ivește prilejul.” Și dîndu-mi un pumn după ceafă și un șut în fund, în același timp, de față cu clientul meu — care, cu calmul lui, nu se dezlipi nici o clipă de acolo, spre ghinionul meu —, aproape că mă trînti la pămînt.

M-am simțit atît de rușinat încît n-am știut ce să răspund, deși aș fi putut și aș fi avut destule de spus. Dar nefiîndu-mi îngăduit pentru că îmi fusese stăpîn, lăsaî capul în pămînt și fără să scot o vorbă mă îmbujorai tot ; căci e mai vitejește să fugi de insulte tăcînd, decît să le înfrunți răspunzînd.

Capitolul al VII-lea

Cum, după ce a fost dat afară de stăpînul său, Guzmán de Alfarache a devenit din nou pícaro și cum l-a furat pe un băcan

În fiecare împrejurare e mai bine să știi decît să ai ; pentru că dacă soarta se răzvrătește, în schimb, știința nu-l părăsește niciodată pe om. Averele se risipește, știința însă crește și e mai de preț puținul pe care îl știe înțeleptul, decît belșugul bogatului. Nu se îndoiește nimeni de avantajele științei asupra sortii. Diferiți filozofi au zugrăvit-o pe Fortuna în felurite chipuri, căci în toate este foarte felurită ; fiecare a zugrăvit-o așa cum a avut parte de ea ori cum a văzut-o la alții. Dacă e bună, e mamă vitregă a tuturor virtuților ; dacă e rea, e mamă bună a tuturor viciilor și pe cel ce îl favorizează mai mult, aceluia îi rezervă mai mari suferinți. E de sticlă, nestatornică, fără tihnă, asemeni unei sfere pe o suprafață netedă. Ceea ce îți dă azi, îți ia mâine. Nu știe să se asigure ; este val de mare. Ne poartă rostogolindu-ne și răsucindu-ne, pînă ne lasă pe mal, la hotarele morții, de unde nu ne mai aduce niciodată înapoi și pe toți cîți trăim ne obligă să învățăm roluri și lucruri noi, ca pe niște actori, și să le reprezentăm pe scena lumii.

Orice întîmplare îi poate face rău și o poate fura, dar ceea ce distruge și lasă fără de nădejde e îndreptat cu ușurință, de știință. Ea este mîna foarte bogată de unde cei ce vor pot extrage mari comori, ca apele învolburate ale unui rîu, care nu se sfîrșește și nu seacă. Ea te onorează cînd soarta îți e favorabilă și te ajută cînd îți întoarce spatele. Este argint pentru sărac, aur pentru bogat și nestemată pentru prinți. În momentele de primădie, în împrejurările grave ale sortii, înțeleptul rezistă și merge mai departe, pe cînd prostul se împiedică pe drum drept și cade.

Nu există chin atît de mare pe pămînt, furtună pe mare, ori vijelie pe uscat care să se opună științei ; de

aceea fiecare om trebuie să dorească să trăiască pentru a ști și să știe pentru a trăi bine. Bunurile sale sînt, astfel, veșnice, statornice, nestrămutate și sigure.

O să mă întreb : „Încotro se îndreaptă Guzmán încărcat cu atîta știință ? Ce-are de gînd să facă din ea ? Cu ce scop o laudă în discursuri atît-de lungi și o preamărește cu asemenea vorbe ? Ce vrea să ne spună ? Unde o să ajungă ?“

Pe onoarea mea, prietene, vreau să ajung la un coș de hamal, căci datorită științei ce-am dobîndit mi-am cîștigat pîinea, și e o bună parte de știință ; că cine n-are carte, n-are parte, și faptul că alții nu știu să se descurce în viață l-am prețuit atît de mult la vremea mea, pe cît prețuiam, la vremea lor, Demostene elocința și Ulise viclesugurile.

Aveam o înfățișare plăcută. M-am născut din părinți nobili și cinstiți și asta nu se pierde și nici nu se poate ascunde. Oamenilor trebuia deci să li se fi părut firesc că îndur cu răbdare insultele, căci așa se încearcă sufletele tari. Și cum cei răi se fac mai răi cînd dau de bine, cei buni se fac mai buni cînd dau de rău, știind să se folosească de el.

Cine ar fi zis că slujind atît de bine voi fi răsplătit atît de prost, datorită unei întîmplări neașteptate și neînsemnate ? Poți să-mi răspunzi doar că lumea e făcută așa încît tocmai acela care e de treabă, priceput în slujba lui și o face cum se cuvine, e dușmănit și încolțit din aceste pricini, pentru ca totul să fie greșit, ori că Dumnezeu le trimite celor predestinați penitența, după ce săvîrșesc păcatul.

Oh, Doamne, de-aș fi eu atît de fericit să-mi primesc pedeapsa acum ! Stăpînul meu mă privea cu ochi răi fiindcă îl asmutise nevastă-sa împotriva mea. Era de-ajuns cel mai mic fleac și degeaba m-aș fi dat peste cap să nu-i ofer nici un prilej de supărare. Și-acum sînt azvîrlit în stradă, persecutat și dat afară pe deasupra. Ce-o să fac, unde o să mă duc și ce-o să se aleagă de mine ? Căci dacă am plecat de unde lucram pe motiv că-s hoț, cine avea să mă mai primească, de voie ori de nevoie ?

Mi-am amintit, în această împrejurare, de suferințele mele trecute și cum își găsiseră sfîrșitul cu ajutorul unui paner. Ce-am mai fost o să mai fiu. Și nu mi-a părut rău

că am suferit, pentru că nenorocirile acelea mă ajutau acum. Uneori e bine chiar să le înfrunți de bunăvoie, ca să nu ți se pară atît de chinuitoare cînd îți cad pe cap la ananghie, și cum niciodată nu lipsesc, e bine să te înveți cu necazurile ca să le suporti mai bine cînd vin. Pe lîngă faptul că îi umilesc pe oameni și că asta le va fi de folos mai tîrziu.

Nu există nenorocire atît de amară încît, dacă, vrei, să nu aibă un sfîrșit plăcut ; nici tihnă atît de plăcută încît să nu te mai temi de un sfîrșit amar, cu excepția celei oferite de virtute. Dacă, așa bine cum mă aranjasem mai înainte, pe gustul meu, n-aș fi avut parte de nenorociri, cu vîntul prielnic al meseriei mele de rîndaș de bucătărie n-aș fi știut naviga niciodată după ce aș fi ieșit din cuhnii, asemeni marinarului de apă dulce, și nici nu aș fi găsit atît de iute mijlocul de a mă salva.

Ce s-ar fi întîmplat atunci cu mine ? Îți dai seama ce disperat, ce nenorocit, ce trist aș fi fost, fără slujbă, fără să știu ce să fac, în ce colțișor să mă adăpostesc ? Tot ce cîștigasem, pierdusem la cărți și cu pungășiile ; nu mi-am cumpărat nici titluri de proprietate, nici rente, nici casă și nici măcar o pelerină ori altceva să pun pe spate. Totul se dusesese așa cum venise ; am mîncat, am băut și m-am distrat.

Tot răul spre bine însă, căci cu toate nenorocirile astea, averea mea rămăsese intactă : îmi pierdusem rușinea, căci săracului nu îi e de folos și cu cît are mai puțină, cu atît o să-l doară mai puțin greșelile pe care le face.

Cunoșteam terenul și aveam bani pentru coș ; dar mai înainte de a mă hotărî să-l port din nou în spate, pe seară și pe la amiază îi vizitai pe prietenii și cunoscuții stăpînului meu să văd dacă, din întîmplare, n-ar vrea careva să mă angajeze ; pentru că acum știam cîte ceva și mi-ar fi plăcut să știu mai mult, ca să-mi cîștig pîinea. Probabil că auziseră lucruri groaznice despre mine, căci după scurtă vreme mă poșteau afară, fără să mă angajeze. În fața forței, dreptatea se frînge.

Cu aceste încercări, îmi făcusem datoria obligatorie, ca să nu mă pot acuza nici chiar eu însumi că m-am întors la viața dinainte ca să fug de muncă. Și îți jur

că pe atunci îmi plăcea munca, fiindcă aveam experiența viciului și știam că un om e mai respectat decît ceilalți cînd e harnic, și dimpotrivă cînd se dedă trîndăviei. Dar n-aveam altă soluție.

Nu știu cum se face că atunci cînd dorim să fim buni, nu reușim niciodată, și cu toate că ne propunem asta pentru cîteva ceasuri, ani de zile și chiar toată viața nu ne îndeplinim dorința. Și asta pentru că nu vrem și nu ne amîntim îndeajuns de prezent.

Începui să car poveri. Mîncam atît cît aveam nevoie, căci niciodată pîntecele nu mi-a fost Dumnezeu¹ și oamenii nu trebuie să mănince mai mult decît au nevoie ca să trăiască și e o prostie să întrecă măsura, căci numai animalul se îndoapă ca să se îngrașe. În felul acesta, mîncînd cumpătat, nici nu-mi îngreunam spiritul, nici nu-mi slăbeau puterile; nu sufeream de proastă dispoziție, eram sănătos și-mi rămîneau și bani ca să joc.

Cu băutura am fost moderat, bînd doar la mare nevoie și nu prea mult, străduindu-mă să mă limitez la cît îmi era necesar, atît pentru că așa mi-era firea, cît și fiindcă îmi displăcea beția la tovarășii mei care, privîndu-se de simțuri și de judecata omenească, umblau bolnavi, răgușiți, cu gura și trupul duhnindu-le, cu ochii înroșiți, împleticindu-se și făcînd plecăciuni, maimuțărindu-se ca bufonii, bălăbănindu-se ca la dans, înainte și înapoi, și ajungînd — cea mai mare nenorocire omenească — distracția copiilor, risul tîrgului și batjocura tuturor.

Că un pîcaro e așa, treacă-meargă! E pîcaro și nu mă minunez, căci orice josnicie îi stă bine și îi vine pe măsură, fiind scursoarea societății... Dar că o fac și cei ce se socotesc mai de vază, nobilii, cei puternici, cei ce ar trebui să fie abstenenți! Că preoții se dau în vînt după asta! Și nu numai că se dau în vînt, dar ajung pînă acolo că se fac de ocară. Să spună ei înșiși ce simt, cînd simt; dacă nu cumva mergînd mai departe

¹ Cf. *Epistola către Filipeni a Sfintului Apostol Pavel*, 3, 19: „Sfîrșitul acestora este pieirea. Pîntecele este Dumnezeul lor, iar mărirea lor este întru rușinea lor, ca unii care au în gînd cele pămîntești“.

cu absurdul, se dezvinovătesc cu nebunii și consecințele unei greșeli sînt alte două sute ; dar în sinea lor toți știu care e adevărul. E lucru de rușine să vorbești despre beție, infamie să te îmbeți, mîrșăvie să o ascunzi și o faptă nedemnă de oameni să nu fie condamnată.

În piața Santa Cruz¹ aveam casa noastră proprie, cumpărată și reparată din banii altora. Acolo ne întruneam și petreceam. Mă sculam cu noaptea-n cap și, sîrguincios, făceam un tur pe la tarabe și pe la brutării ; intram apoi la măcelărie și dimineata îmi scoteam cîștigul pentru toată ziua ; mă plăteau clienții care nu aveau servitor să le care alimentele ; eu făceam treaba cîstit și cu sîrg și nu lipsea nimic din coș.

Mă făcusem bine cunoscut în meserie și pe cînd tovarășii mei stăteau, eu aveam prea mult de lucru și-mi mai luam cîte un ajutor, că mereu se pripăsea cîte unul pe lîngă mine. Pe atunci eram puțini și toți umblam hoinari ; acum sînt mulți și toți au slujbe. Și nu există breaslă mai mare ca a noastră, pentrucă toți ajung să fie niște pîcaro și se mîndresc cu asta. La asta te duce nenorocirea ; să faci din mîrșăvie vitejie și din josnicie cinste.

La un moment dat, mai mulți căpitani primiră ordine de aprovizionare pentru armată și de îndată ce se întîmplă asta și se află în tîrg, în fiecare casă și în fiecare grup de amici se întrunî un consiliu de stat. Breasla picarescă nu doarme, căci și ea se conduce ca ceilalți, ținînd discursuri, prezentînd proiecte și opinii. Să nu crezi că fiind de calitate proastă, părerile lor se îndepărtează mai mult de adevăr ori sînt mai puțin bune. Te înșeli întru totul ; mai degrabă e invers, căci se întîmplă ca ei să știe esența lucrurilor datorită unui motiv bine întemeiat ; iar în privința inteligenței sînt unii, chiar mulți, care o au foarte bună dacă se străduiesc. Umblînd toată ziua de colo pînă colo, pe diferite străzi și prin felurite case, cum sînt atîția și atît de răspîndiți, aud de la mulți multe lucruri. Și cu toate că se spune „cîte capete, atîtea păreri“, și unul ori chiar o sută o iau razna spunînd prostii caraghioase,

¹ Piața Santa Cruz era locul de întîlnire al băieților-hamali, care cărau mărfuri în coșuri (cf. S.G.G.).

iar alții vorbesc înțelepțește, noi, adunându-le pe toate de la toți, în vreme ce mîncam de seară, dădeam seamă de cele ce se întîmplau la curte. Pe lîngă faptul că nu era cîrciumă ori birt unde să nu se vorbească despre asta și să nu auzim și noi, căci aceste locuri sînt sálile de clasă și aulele unde se țin discursuri, unde se dezbate diverse chestiuni și probleme, unde se pierde timpul la taclale, se remaniază consiliile și sînt învinuiți miniștri. În ultimă instanță, aici se știe totul, se discută orice și găsești legiuitori pentru toate, pentru că toți vorbesc prin gura lui Bachus, toți sînt sub puterea lui Ceres, pălăvrăgînd cu burta plină; și dacă yinul e nou se urcă la cap.

Din cele aflate aici discutam apoi în breasla noastră ceea ce ni se părea mai interesant. De data asta, căzurăm de acord că acele companii militare ce plecaseră se îndreptau spre Italia. Se dovedi a fi așa pentru că arborară stindardele cînd ajunseră în La Mancha și apoi urcară dinspre Almodóvar și Argamasilla pe la granița regatului Toledo pînă ajunseră la Alcalá de Henares și Guadalajara, dar apropiindu-se tot timpul de Marea Mediterană.

Mi se păru că ăsta e un bun prilej să-mi pun în aplicare dorința ce mă îndemna cu nemiloasă nerăbdare să fac această călătorie ca să-mi cunosc obîrșia și să aflu cine și de ce soi⁹ erau rudele mele. Dar eram atît de zdrențuit și de cîrpit, încît firul rațiunii mă făcu să mă opresc la timp, socotind că e imposibil să-mi pun gîndul în aplicare; dar numai asta visam.

Numai asta îmi umbla prin cap și nu puteam scăpa de acest gînd. Ziua mi se înfigea în creier, iar noaptea tot asta visam. Și dacă e adevărat proverbul roman „dacă vrei să fii papă, pune-ți în minte lucrul ăsta“, la mine s-a dovedit a fi, căci pe cînd, copleșit de aceste griji și plin de zel, sucindu-le cînd pe-o parte, cînd pe alta, mă așezai în mijlocul pieței lîngă o vînzătoare ambulăntă, unde era locul meu și al ajutorului meu, sprijinindu-mi capul în mîini, hotărît să plec, chiar și ca pelerin cerșetor dacă altfel nu se putea, și chiar și așa, tot era greu, auzii un glas: „Guzmán, Guzmanillo!“ Întorsei capul spre locul de unde venea glasul și văzui

că mă strigă un băcan, de sub colonadele de lângă măcelărie. Îmi făcu semn cu mîna să mă duc acolo ; mă sculai să văd ce vrea. Îmi zise : „Dă la o parte căpacul panerului“. Şi puse înăuntru două mii cinci sute de *reali* în monede de argint şi aur şi citeva de un *cuarto*. Îl întrebai : „La ce căldărar ducem arama ăsta ?“ Răspunse : „Aramă ţi se pare, pîcaro ? Ai grijă ! Grăbeşte-te, că trebuie să-i plătesc unui negustor străin care mi-a vîndut nişte mărfuri pentru prăvălie“.

Asta îmi spuse, dar eu mă gîndeam la altceva, şi anume cum să-l trag pe sfoară. Pentru că nici vesela veste a pruncului dorit ce ajunge la urechea tatălui, nici marinarul zdrobit de furtuni ce descoperă pe neaşteptate portul pe care îl căuta, nici cetatea ce se predă vestitului căpitan ce o asediază nu au adus atîta bucurie şi nu au fost atît de dulci ca cea pe care am simţit-o în suflet, auzind acel glas dulce şi răsunător al băcanului meu spunînd : „Dă la o parte capacul panerului“.

Ce vorbe mari ! Litere de aur ce mi s-au întipărit în inimă, umplînd-o de bucurie. Cu atît mai mult cînd, pline de nobleţe, mă făcură, de fapt, să intru în tihnită şi paşnica posesie a ceea ce credeam că-mi va fi leacul. Din acel moment fericit începui să arunc cu banii şi să-mi fac proiecte de viitor. Luai coşul în spate, prefăcîndu-mă că e mare greutatea, dar mai mare era greutatea ce-mi apăsa sufletul fiindcă nu era mai greu.

Omul meu porni înainte şi eu îl urmam cu o nemaipomenită dorinţă de a ajunge într-o înghesuială ori o îmbulzeală de oameni pe vreo stradă, sau de a găsi o casă unde să-mi pun planul în aplicare.

Soarta îmi scoase în cale o casă pe măsura dorinţei mele, aşa cum îmi plac mie, căci intrînd pe poarta principală, am ieşit trei străzi mai departe pe o porţiţă dosnică şi trecînd dintr-un colţ de stradă în altul, cu paşi mari, dar nu grăbiţi, ca să nu atrag atenţia, cărai coşul cu o mutră veselă pînă la Puerta de la Vega, unde îmi dădui drumul în jos, spre rîu. Străbătui Casa del Campo şi, ajutat de întuneric, mersei vreo leghe printre mărăcini, ploi albi şi negri şi tufe de mure.

Am făcut popas într-un hăţiş, ca să-mi plănuiesc serios viitorul, la fel de fructuos pe cît a fost trecutul. Căci nu e de ajuns să începi bine, nici să ajungi cu

bine la jumătatea drumului, dacă nu sfirşeşti bine. Prea puţin foloseşte un început bun şi o continuare şi mai bună, dacă sfirşitul nu e îmbelşugat. La ce alta mi-ar fi slujit hoţia, dacă aş fi fost găsit cu banii furaţi, decît că i-aş fi pierdut şi odată cu ei poate şi urechile¹ şi că mi-aş fi plătit o slujbă de veşnică pomnire, dacă aş mai fi apucat.

Acolo am hotărit ceea ce trebuia să fac. Căutai un loc unde apa era mai adîncă, în cel mai des hăţiş şi săpai o groapă, învelind banii în pantaloni şi în suman şi vîrîndu-i în groapă, acoperiţi bine cu nisip şi cu pietre. Pusei un semn, nu ca să nu uit locul, căci am rămas acolo aproape cincisprezece zile, ci ca să nu-mi pierd cumpătul mai tîrziu, căutîndu-i două picioare mai într-o parte ori în alta; că aş fi murit dacă, întinzînd mîna, n-aş fi pus-o exact deasupra lor; mai ales că în unele nopţi plecam prin împrejurimi după merinde pentru trei-patru zile, întorcîndu-mă apoi la adăpostul meu şi afundîndu-mă în pădurea Pardo de cum ieşea soarele.

În felul acesta am trăit o vreme, spulberînd bănuielile şi înşelînd jandarmii care, fără îndoială, umblau după mine. Şi aşa îmi pierdui urma. Şi socotind că sînt în siguranţă şi pot să-mi schimb domiciliul şi să plec, îmi făcui o bocceluţă din căptuşeala veche a sumanului, care îmi mai rămăsese, şi vîrîi în ea sîngele inimii mele². Rămăsesem doar cu pantalonii cei vechi, un pieptăraş zdrenţuit şi o cămaşă ruptă; dar toate erau curate că le spălasem de mai multe ori. Eram tot îmbrăcat în alb, foarte potrivit pentru dansul spadelor din Toledo.³

Pornii să caut două beţe fără noduri. De unul agăţai preţioasa boccea şi îl pusei pe umăr, iar celălalt îl ţineam în mîină ca toiag. Obosit şi sătul să mai fac pe iepurele în vizuina aceea, temîndu-mă că vreun paznic ori altcineva care m-ar fi văzut adăpostindu-mă acolo

¹ Hoţii erau pedepsiţi cu tăierea urechilor (cf. B.B.).

² V. p. 66, nota 2.

³ Dans în care participanţii, îmbrăcaţi în cămăşi şi pantaloni de pinză albă, cu pălării pe cap, învîrt în mîini nişte spade albe (cf. B.B.).

să nu intre la bănuiele, pornii la drum, umblînd noaptea, pe întuneric, departe de drumul mare, apucînd pe scurtături, poteci și cărări prin Sagra de Toledo, pînă ajunsei la două leghe de oraș, într-un crîng căruia i se spune Azuquëica și acolo mă prinseră zorii zilei.

Mă așezai la umbra unor gutui ca să-mi treacă ziua. Pe negîndite apăru lîngă mine un flăcăiaș cam de talia mea. Probabil că era fiul vreunui orășean și, la fel de fără minte ca mine, plecase de acasă să vadă lumea. Avea o boccea cu lucruri și, cum era tinerel, învățat cu răsfațul și cu caș la gură, obosise cărînd-o, căci îi era greu să se care chiar și pe el însuși. Probabil că n-avea prea mult chef să se întoarcă la ai lui și nici să fie găsit de ei.

Călătorea ca mine, ziua prin hățișuri, noaptea pe drumeaguri, căutînd ascunzători. Spun asta, pentru că de cînd ajunsesem acolo, pînă la așfințit, cînd am plecat, nu s-a mișcat din locul unde stăteam eu. Cînd vru să plece, cîntări în mînă bocceaua și o lăsă să cadă jos, spunînd : „Lovite-ar relele, că-mi vine să te las aici“.

Stătuserăm de vorbă împreună, mai înainte, întrebîndu-ne pe unde am umblat, de unde și cine eram. El nu vru să-mi spună ; eu nu-i mărturisii nimic, știind din propriile mele minciuni că minte ; și așa rămaserăm chit. Tot ce-am putut afla e că era la ananghie.

Văzînd deci ocazia favorabilă și necazul pe care îl avea cu bocceaua, precum și celălalt, mai mare, pricinuit de punga cam goală, socotii că aș putea profita. L-am întrebat ce duce în bocceaua aceea care îl sleiește. Îmi răspunse : „Niște haine“.

Răspunsul sluja dorințelor mele și îi spusei : „Nobile domn, v-aș da un sfat bun, dacă vrei să-l urmați“. El mă rugă să i-l dau, iar dacă sfatul e bun, îmi va rămîne adînc recunoscător. Atunci i-am spus : „Dacă duceți cu dumneavoastră lucruri de care nu vă pasă, renunțați la ele, și păstrați doar strictul necesar. Aveți aici haine, ori ce-or fi ; vindeți-le, că banii pe care îi veți lua pe ele vor cîntări mai puțin și vă vor fi de mai mare folos.“

El îmi răspunse înțelept, că toledanii au mintea ageră : „E bun sfatul și-o să-l urmez ; dar în acest mo-

ment mi se pare fără rost ; iar un sfat care nu poate fi pus în practică e ca un trup fără suflet. Ce contează că vreau să-mi vînd hainele, dacă nu are cine să mi le cumpere ? Am motive să nu intru în oraş unde le-aş putea schimba ori vinde, iar un necunoscut n-o să vrea să le cumpere.“

Atunci l-am întrebat ce haine are. Mi-a răspus : „Un costum, ca să-l pot schimba pe ăsta de pe mine“. Îl întrebai ce culoare e şi dacă e foarte purtat. Răspunse că e din stofă de culoare pestriţă şi arată bine. Fui mulţumit şi mă oferii să i-l plătesc pe loc dacă îmi vine. Flăcăul mă privi gînditor, căci așa cum arătam, nu dădeai pe mine nici o ceapă degerată, iar eu vroiam să-i cumpăr hainele.

Gîndul ăsta îmi trecu mie prin cap şi probabil că-i veni şi celuiilalt, zicîndu-şi că sînt vreun hoţoman care vrea să-l înşele. Pentru că se arăta nehotărit, cumpărînd dacă să mi le arate ori nu ; căci după înfăţişarea mea nu se putea aştepta şi gîndi la lucruri bune.

Ăsta e deosebirea între cel bine şi cel prost îmbrăcat, între buňa şi proasta părere despre persoana ta şi e adevărat că haina face pe om, că unde lipseşte mintea, străluceşte veşmîntul ; dar de obicei, omul se înşală, pentru că sub frunza cea mai proastă se găseşte poama coaptă.

Într-o clipă i-am priceput gîndul, de parcă aş fi fost în pielea lui şi, ca să-l aduc la judecata cea bună, îi zisei : „Să ştiţi, tinere domn, că sînt la fel de nobil şi fiu al unor părinţi la fel de onorabili ca dumneavoastră. Pînă acum, n-am vrut să vă povestesc despre mine ; dar ca să vi se spulbere bănuielile, gîndesc să vă spun acum. De loc sînt din Burgos ; de-acolo am plecat, așa cum aţi plecat şi dumneavoastră, îmbrăcat cum se cuvine. Am făcut ceea ce vă sfătuiesc să faceţi : mi-am vîndut străiele cînd n-am mai avut nevoie de ele şi cu banii de pe ele, precum şi cu cei luaţi de acasă, vreau să cumpăr altele, cînd voi avea nevoie ; şi umblînd în hainele astea, cu banii doşiţi, îmi asigur viaţa şi trec peste tot nestingherit ; că de omul sărac nimeni nu se leagă, trăieşte în siguranţă chiar şi în locuri pustii, fără teamă că-l fură hoţii ori că-l atacă bandiţii. Dacă bine-voiţi, vindeţi-mi lucrurile ce nu vă fac trebuinţă şi să

nu credeți că nu pot plăti. Sîntem aproape de Toledo, ținta călătoriei mele, și mi-ar plăcea să intru în oraș ceva mai bine îmbrăcat, nu cu aceste straie proaste pe care le port“.

Flăcăul își desfăcu bocceaua, scoase din ea o mantie fără glugă, pantaloni, o vestă, două cămăși și niște ciorapi de mătase și toate parcă erau făcute pe măsura mea. Ne învoirăm la o sută de *reali*. Nu făceau mai mult, pentru că, deși arătau bine, stofa nu era fină.

Descusui într-o parte bocceluța mea și scosei de acolo monede de un *cuarto*; se întristă destul de tare cînd văzu banii aceia grei, că nu vroia să mai care greutate și nu putea scăpa de ea. Dar se consolă că era mai mică decît bocceaua lui și mai de folos în orice împrejurare. Acolo ne despărțirăm; el se duse cu bunul Dumnezeu, iar eu, deși se făcuse tîrziu, în seara aceea intrai în Toledo.

Capitolul al VIII-lea

Cum Guzmán de Alfarache, îmbrăcându-se foarte elegant la Toledo, a avut aventuri amoroase cu niște doamne. Povestește ce s-a întâmplat cu acestea, cum l-au tras pe sfoară și ce a pățit la Malagón

Se zice în popor că hainele nu-l fac pe om mai de treabă¹. -Asta este, într-o oarecare măsură, un adevăr infailibil, care nu suferă excepție. Omul poate foarte bine să se îmbrace în straie bune, dar cu asta nu se schimbă și răul din el; va putea să păcălească și să înșele cu veșmintele, dar va rămîne tot gol. Ușor te îmbraci ca un domnișor și repede ajungi cerșetor. Că cel ce nu știe să-și câștige piinea cu sudoarea frunții, ușor ajunge la pierzanie, cum vei vedea mai departe.

Primul lucru pe care l-am făcut a doua zi de dimineață a fost să-mi schimb pieptarul, pantofii și pălăria. Am înlocuit taftaua de la gulerul mantiei cu una de altă culoare. Mi-am cusut nasturi noi la haină și i-am schimbat mînecele de postav cu unele de tafta frumoasă și astfel, cu puțini bani, straiele erau de nerecunoscut; am făcut toate astea de teamă ca, datorită păcatelor mele, ori din nenorocire, să nu intru în vreo încurcătură și să trebuiască să plătesc pentru faptele mele de demult, cu gîndul că, dacă o să fie căutat flăcăul și o să fiu văzut în hainele lui, aş putea fi acuzat că l-am omorît ca să-l fur și să mi se ceară să dau socoteală și să-l plătesc ca pe unul nou.

Umblai așa vreo două zile prin oraș, încercînd să aflu unde sau în ce loc se află companiile militare.

¹ În original, *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda*. În contextul epocii, acest proverb a cărui traducere literală este: „Chiar dacă maimuța se îmbracă în mătase, tot maimuța rămîne”, are o semnificație deosebită, deoarece, așa cum arată Julio Caro Baroja în *Los judíos en la España moderna y contemporánea*, I, p. 330, evreilor li se impuneau restricții în materie de vestimentație; „de pildă, nu aveau voie să se îmbrace în mătase sau să poarte bijuterii de aur și argint” (ap. B.B.).

Nimeni nu ştia să-mi dea o informaţie precisă. Pierdeam timpul de pomană. Trecînd prin Zocodover¹, deşi rareori o luam pe acolo, mereu cu teamă, iar cînd ieşeam din han o făceam pe furiş, seara tîrziu, dormind din trei nopţi una, ca să nu trezesc bănuiele dacă m-ar fi recunoscut careva, văd un gentilom călare pe un catîr îndreptîndu-se spre curte, atît de dichisit că mă umplu de pizmă.

Avea nişte pantaloni de catifea violetă, cu despicături pe părţi, lungi şi bogaţi, dublaţi cu pînză argintie. Pieptarul era brodat cu fir, deasupra avea o vestă de antilopă cu frumoase găitane milaneze groase aproape de trei degete. Pălăria era foarte elegantă, brodată şi frumos împodobită cu pene şi panglică bătută în aur cu email negru; era fără pelerină, dar la obînc se vedea o manta ce mi se păru din stofă de Florenţa ori din postav vineţiu, găitanită de jur împrejur cu fir, la fel cu pantalonii şi vesta.

Jinduiam la straiiele omului şi cum nu cîştigasem banii cu sapa, îmi dădeau cu tifla în pungă. N-am mai suportat. „Ei bine — am zis — dacă aveţi chef să dansaţi, eu o să vă cînt, şi dacă nu vreţi să staţi cu mine de bunăvoie, mie mi-e şi mai greu să vă car în spate. O să vă împlinesc această dorinţă, satisfăcînd-o repede, fără întîrziere, şi pe a mea.“

Mă dusei la prăvălia unui negustor, scosei toţi banii, chemai un lucrător şi îmi comandai un costum. Îl grăbii atît de tare, încît, cum se spune, nici n-am apucat să zic „au“ şi în trei zile eram îmbrăcat în el; doar că, negăsind antilopă bună pentru vestă, am făcut-o din satin liliachiu, cu găitane de aur. Mi-am pus jartiere galben-pai cu ciucuri şi nişte dantele cu fir şi, cu Dumnezeu înainte, că acum totul era perfect.

Mi se potriveau de minune cu înfăţişarea, nu se putea pretinde mai mult şi, adevărul e că, pe cînd eram tînăr, aveam o figură plăcută. Văzîndu-mă eu în chip de soldat elegant, ieşii să mă umflu în pene prin Toledo, bine îmbrăcat şi făcînd pe feciorul unui personaj cu vază.

¹ Piaţa principală din Toledo.

Am angajat imediat și un paj arătos ca să mă însoțească. Dădui peste un cunoscător al locurilor și văzîndu-mă slăvit și bine îmbrăcat, mi se păru că taică-meu trăia încă și că mă întorsesem în vremurile cînd era bogat. Eram atît de mulțumit, că aș fi vrut noaptea să nu mă mai dezbrac și ziua să nu scap o stradă pe care să nu mă plimb, pentru ca toți să mă vadă și nimeni să nu mă cunoască.

Veni ziua de duminică. Mă infoiai ca un curcan și îmi purtai strălucirea direct la Catedrală ca să ascult slujba ; deși bănuiesc că mai degrabă mă îndemnase dorința de a fi privit ; mă plimbai prin toată biserica de trei-patru ori ; vizitai capelele unde venea mai multă lume, pînă ce mă oprii între strane, unde se aflau multe doamne și cavaleri. Dar eu îmi imaginam că sînt regele cocoșilor¹ și cel mai grozav dintre toți și, ca un prinț mîndru, îmi etalam toate straiile, dornic să fiu văzut și să-mi arăt pînă și centura nemțească.

Îmi înălțai capul, începui să-mi umflu pieptul și să mă proptesc bine pe picioare. Atîta mă fandoseam încît toți trebuie să fi observat figurile și maimuțările mele și-și rîdeau de prostia mea ; dar cum se uitau la mine, eu nu observam asta și nici nu-mi vedeam prostiile ce stîrneau risul celorlalți. Dimpotrivă, mi se părea că sînt uluiți de înfățișarea mea dichisită și elegantă.

În privința bărbaților, asta e tot ce-ți pot spune ; cît despre doamne, mi se întîmplă un lucru nostim, demn, de bună seamă, de nerozi ca mine. Și anume, două dintre doamnele aflate acolo, una din orașul acela și frumoasă cît nu se poate povesti, puseseră ochii pe mine, sau mai bine zis, pe banii mei, crezînd că cine umblă așa de bine îmbrăcat are și bani. Atunci însă nu observai acest lucru și nici nu o văzui pe aceasta, pentru că îmi puseseam speranțele în alta, care se afla în partea opusă și căreia îi făcui niște semne copilărești, iar ea rîse de mine cu viclenie.

¹ În timpul Carnavalului, una din distracțiile copiilor era să se adune în cete și unul dintre ei să taie capul unui cocoș agățat de o sfoară, din fuga calului. Ceata își alegea un rege și acesta, frumos îmbrăcat și împodobit, era regele cocoșilor (cf. B.B.).

Îmi păru că asta e de-ajuns și că afacerea e ca și încheiată. Stăruiam în prostia mea și ea în șiretenii, așa încît, după ce ieșirăm din biserică, ea se îndreptă spre casă, iar eu o urmării încetul cu încetul. Pe drum i-am spus cîteva tîmpenii, dar ea se purta de parcă era de piatră : nu răspundea și nu se supăra ; dar din cînd în cînd întorcea capul și mă privea și atunci parcă mă topeam.

Așa am ajuns pe o stradă lingă piațeta San Cebrián, unde locuia, și cînd intră în casă mi se păru că înclină ușor capul în semn de salut, cu ochii rîzători și chipul vesel.

O lăsaî și mă întorsei la han, pe același drum. Și după cîtiva pași, văzui o tînără doamnă oprită la un colț de stradă, înfășurată în pelerină, că aproape nu i se vedeau nici ochii, care mă urmărise și care, scoțînd doar dotă degetele, îmi făcu semn cu mîna și din cap să vin spre ea. M-am dus să văd ce porunceă. Îmi servi o lungă poliloghie, zicîndu-mi că este servitoarea unei anumite doamne căsătorite, foarte de -vază, căreia trebuia să-i fiu recunoscător pentru bunăvoința ce-mi arată, și nu numai din acest motiv, ci și pentru că este cineva și se trage dintr-un neam ales ; și mă rugă să-i spun unde locuiesc căci voia să trateze o anumită afacere cu mine.

Eu nu-mi mai încăpeam în piele de bucurie ; n-aș fi schimbat buna mea soartă nici cu aceea și mai bună a lui Alexandru cel Mare, avînd impresia că toate damele suspină după mine. Așa că îi răspunsei, pe un ton grav, mulțumind pentru bunăvoința arătată, că atunci cînd va dori să mă vadă, va fi o mare cinste pentru mine. În timp ce schimbam aceste vorbe, încetul cu încetul, ne apropiarăm de hanul meu ; ea văzu unde stau și, despărțindu-se, eu intrai să mănînc, că era vremea.

Cum nu știam cine este această doamnă și nu-mi părea s-o fi văzut vreodată, nu jînduiam atît de mult așteptînd-o, cît doream s-o văd pe cēalaltă. Mi se părea că timpul stă pe loc. Mă dusei pe strada ei, făcui mai multe plimbări și tururi decît un cal la arie, cînd, trecută o bună parte din după-amiază, ieși parcă pe furiș la o fereastră, să-mi vorbească. Schimbarăm cîteva

vorbe și la sfârșit îmi spuse să vin în seara aceea să cinez cu ea. Îi poruncii servitorului meu să cumpere un clapon îndopat, două potirnici, un iepure umplut, vin de Santo¹, cea mai bună pîine pe care a găsit-o, fructe și cofeturi pentru desert și să le aducă acolo.

După ce se înseră, socotind că ceasul e potrivit, mă dusei la întîlnire. Mă primi deosebit de bine. Era vremea cinei. O rugai să poruncească masa, dar ea întîrzia, cerîndu-mi să-i povestesc una și alta. Mă puse în încurcătură, spunîndu-mi că e domnișoară de neam nobil și că are un frate nebunatic și pramatie, care nu vine acasă decît la prînz și seara să mănînce, iar în rest, ziua și noaptea și le petrece jucînd cărți și hoinărind.

Pe cînd îmi povestea asta, uite că se auziră bătăi puternice în ușă. „Vai, Dumnezeule — îmi spuse —, sînt pierdută.“ Se tulbură foarte, prefăcîndu-se atît de bine, că ar fi înșelat și pe unul mai umblat.

Și cu toate că doamna mea cunoștea sfîrșitul și cum avea să decurgă totul, se arătă necăjită că nu știe ce să facă. Și ca și cum atunci i-ar fi trecut prin minte o soluție, mă puse să mă bag într-un hîrdău fără apă, dar nu foarte curat, în care rămăsese mîl și pămînt de la apa stătută; hîrdăul era în ușa ce da spre curtea interioară. Îi făcui voia; ea puse capacul deasupra și pe cînd se întoarse în salon, intră fratele ei care, văzînd fumul de la bucătărie, zise: „Surioară, după fumul ăsta, ori ai pregătit ceva bun și avem o masă bogată, ori vrei s-o iau la fugă în stradă. Ei, ce-avem la cină, cu fumăraia asta?“

Intră în bucătărie și cum văzu pregătirile noastre, ieși spunînd: „Ce mai e și asta? Care dintre noi face nuntă? De cînd avem asemenea bunătăți în casă? Pentru ce banchet sînt pregătirile astea și cine sînt invitații? Ce încredere să mai am în tine? Asta e onoarea pe care o apăr și o datorezi părinților și nefericitului tău frate? Să-mi spui întreg adevărul, că altfel această seară se va sfîrși rău“.

¹ Denumire curentă a celebrului vin de San Martín de Valdeiglesias.

Ea îi explică nu știu ce, că de spaimă și cum eram în hîrdău nu puteam auzi bine și nu înțelegeam decît că el striga și că făcînd pe supăratul îi porunci să se așeze la masă; după ce mîncară, el în persoană cobori cu o luminare, cercetă casa și puse zăvorul la poarta ce da în stradă. Și intrînd amîndoi în odăi, rămaseră în casă, iar eu în hîrdău.

În tot timpul ăsta am fost foarte cumințe și cucernic, așa că nu-mi rămase rugăciune știută pe care să n-o fi spus, pentru ca Dumnezeu să-l orbească și să nu se uite în locul unde eram eu. Văzîndu-mă scăpat de primejdie, dădui capacul la o parte și scosei nițel capul să văd dacă doamna mea apare, ori tușește ori scuipă; și oricé sunet, motanul care trecea, toate mi se păreau a fi ea. Dar văzînd că întîrzie și casa era cufundată în tăcere, am ieșit din pîntecele hîrdăului meu, precum Iona din cel al balenei¹, dar nu foarte curat.

Dar avusesem noroc, căci, temîndu-mă de lucrurile rele ce se pot întîmpla, mai ales băieților, păstram straiile cele bune să le port ziua, seara îmbrăcîndu-le pe cele vechi, cumpărate înainte, și de aceea nu eram nici supărat, nici amărit. Dădui o raită prin casă, ajunsei la odaia ei și începui să rîci cu degetul în ușa și pe poadea, ca să mă audă. Dar, cel mai surd e ăl de nu vrea să audă.

Așa trecu toată noaptea. Cînd văzui că mijesc zorile, mînios peste poate, amărit, disperat și înfrigurat, deschisei poarta dinspre stradă, lăsînd-o neîncuiată și ieșii afară ca nebunul, blestemînd în toate felurile și făcîndu-mi cruce la fiecare colț, jurîndu-mi să nu mai trec niciodată pe-acolo.

Cu gîndul la nenorocirile mele, ajunsei la primărie și alături văzui o patiserie cu ușile deschise. Mă umflai cu pateuri proaste ca mine, și de aceea mi se părură bune. Și așa, mînia care mi se pusese ca un nod în gît ajunsese în stomac împreună cu pateurile.

¹ Iona (sec. al VIII-lea î.e.n.), profet evreu care a predicat la Ninive. Potrivit *Vechiului Testament* a fost înghițit de un chit (balenă), din pîntecele căruia a ieșit viu, după trei zile.

Hanul era aproape. Bătui la poartă și îmi deschise servitorul meu, care mă aștepta. Mă dezbrăcai vîrîndu-mă în pat.

Din cauza supărării nu-mi găseam tihna și somnul. nu se lipea de mine. Cînd mă învinovăteam pe mine, cînd pe damă, cînd soarta-mi vitregă. Și în timpul asta, cum se făcuse bine ziua, iată că aud bătînd cineva la ușa mea. Era fata care mă urmărise ieri și venea și stăpîna-sa cu ea. Aceasta se așeză pe un scaun la capul patului, iar servitoarea pe jos, lîngă ușă.

Doamna m-a rugat să-i povestesc pe îndelete viața mea, cine sînt, pentru ce venisem și cît timp rămîneam în acel oraș. Dar eu i-am îndrugat numai minciuni; nu i-am spus nimic adevărat. Și gîndind că o trag pe sfoară, am căzut eu în cursă. I-am răspuns la întrebări, dar am pierdut șirul la partea cea mai importantă, căci i-am spus că sînt în trecere, cînd, de fapt, trebuia să-i spun că rămîn în oraș cîteva luni.

Ea, ca să nu fie în pierdere și cum nu poftea să se drăgostească pe apucate, se gîndi să se aleagă cu ceva de la mine. Începu să-și întindă plasa în care să mă prindă. Și ca din nebagare de seamă, cu multă grijă, se apucă să-și arate podoabele, bijuterii frumoase din aur și alte giuvaeruri, pe care le purta sub o jachetă toată de brocart de Italia. Scoțînd niște mătânii de mărgean dintr-un buzunar părea că vrea să se joace cu ele, dar după puțină vreme, zise că-i lipsește un medalion pe care-l avea prins în șirag.

Se amări foarte, spunînd că e de la soțul ei și după asta se sculă, ca și cum ar fi vrut să se întoarcă repede acasă, să vadă dacă nu rămăsese acolo și să-l caute pe îndelete; și cu toate că i-am promis altul, i-am spus multe vorbe și i-am făcut felurite promisiuni, nu am putut-o convinge să mai stea.

Așa că plecă, dîndu-mi cuvîntul că o să vină altă dată să mă vadă și că o să trimită servitoarea, după ce ajunge acasă, ca să mă anunțe dacă găsise bijuteria.

Eu am rămas foarte trist că plecase întristată, pentru că era, așa cum am spus, neînchipuit de frumoasă, cu suflet nobil și fină; dar cum aveam chef să dorm, mă lăsaî luat de somn. Nu putui dormi nici două ceasuri. Cum aveam probleme, mă sculai să le rezolv. Cît

m-am îmbrăcat, se făcu ora prinzului și, pe cînd stăteam la masă, intră servitoarea. Șireată cum era, îmi ținu de urît pînă ce terminai de mîncat și apoi îmi zise că se întorsese să vadă dacă nu cumva medalionul se pierduse la mine, cînd se jucase stăpînă-sa cu mătăniile. Îl căutarăm, dar nu-l găsirăm, pentru că nu se pierduse.

Îmi spuse că nu-i părea atît de rău pentru valoarea lui, cît pentru stăpîna ei. Și-mi-l descrise, spunîndu-mi ce mărime și ce lucrătură avea, obligîndu-mă, cu vorbe frumoase, să cumpăr altul din banii mei și promițîndu-mi că a doua zi în zori stăpînă-sa se va întîlni cu mine, căci o să iasă din casă sub pretext că merge la hramul unei biserici.

Așa că m-am dus cu ea la giuvaergiu și i-am cumpărat o cărticică de aur foarte frumos lucrată, aleasă de slujitoare, dar pe care stăpînă-sa pusese deja ochii. Și a lor rămase, că de-atunci n-am mai auzit nici de stăpînă, nici de servitoare.

Se făcuse deja trei după-masă și ardeam de nerăbdare să aflu ce se întîmplase în noaptea trecută și dacă fusesem tras pe sfoară; și uitînd ocară pornii pe drumul știut.

Doamna părea că are o figură tristă și că mă așteaptă. Îmi făcu semn cu mîna să mă apropii, ducîndu-și un deget la buze și întorcînd capul ca și cum s-ar fi temut de cineva, veni pînă la poartă și-mi spuse s-o iau înainte spre Catedrală.

Așa am și făcut. Ea își luă pelerina și sosirăm amîndoi aproape în același timp. Trecu printre cele două strane și ieși în strada Chapinería, făcîndu-mi semn să o urmez. Mă luai după ea. Intră în prăvălia unui negustor de pe Alcaná¹ și eu după ea. Acolo îmi dădu explicații, făcîndu-mi mii de jurăminte cum că n-a fost ea de vină și că cele întîmplate n-au depins de ea. Mi-a făcut capul calendar, eu am crezut minciunile ei bine ticluite și mi-a promis că în seara aceea o să îndrepte lucrurile și chiar de-ar fi să-și piardă viața și-o va risca pentru a-mi fi pe plac. M-a muiat așa de tare, că puteam fi modelat ca ceara.

¹ Cunoscută stradă comercială din Toledo, unde se află mai ales mercerii.

Cumpără cîteva lucruri care costară vreo sută cincizeci de *reali* și cînd să plătească, îl întrebă pe negustor : „Cît trebuie să dau în fiecare săptămînă ca să acopăr suma ?“ Negustorul răspunse : „Doamnă, nu le vînd la prețul ăsta și nici pe credit și dacă Înălțimea Voastră vine cu banii va lua ceea ce a cumpărat, dacă nu, vă cer iertare“. Eu spusei : „Domnule, doamna a făcut o glumă, căci are cu ce plăti ; eu sînt majordomul dumneaei și am bani la mine“. Și scoțînd cîteva scuzi ca să-mi dau importanță, am scăpat de rușine, iar pe doamnă am scăpat-o de datorie.

O clipă mi se năzări că fusese un șiretlic ca să-mi ia banii înainte și să nu rămînă păcălită, cum se întîmplă uneori ; și nu mă supără asta, socotind că prin comportarea mea frumoasă o obligam și că cele două fapte bune pe care le făcusem în acea zi celor două doamne nu se vor duce pe apa sîmbetei. Așa că o întrebai dacă își va ține promisiunea și la ce oră să vin. Mă asigură că da ; să vin la zece seara.

Ea se întoarse acasă, iar eu să-mi umplu ziua, părăindu-mi-se că cele două lovituri sînt ca și date. La ora întîlnirii, mă îmbrăcai și pornii la treabă. Făcui semnalul convenit și anume să bat cu o piatră în zid sub fereastra ei, dar parcă aș fi bătut în Podul Alcântara. M-am gîndit că poate nu sosise încă ora, sau nu mai putea veni. Am mai așteptat puțin și tot așa pînă la douăsprezece noaptea, făcînd din cînd în cînd semnalul știut ; dar era ca și cum aș fi vorbit cu statuia de piatră a lui San Juan de los Reyes. Era oboseală zadarnică și batjocură, căci cel despre care spunea că e frate-su era iubitul ei și amîndoi trăiau din înșelăciuni, fiind înțeleși în toate cîte săvîrșeau.

Erau unși cu toate alifiile, aveau înfățișarea unor oameni bine și printre ultimii boboci pe care îi vîna-seră era un grefier tinerel, proaspăt căsătorit, ce, înamorat de doamnă, îi făcuse cadou cîteva bijuterii, și pe care îl purta cu vorba, lăsîndu-l să aștepte, cînd dîndu-i speranțe, cînd punîndu-l pe jar. Dar cînd acesta află pungășia, hotărî să se răzbune.

În noaptea aceea obosisem să mai aștept, cum am mai spus, și pe cînd voiam să plec, iată că văd venind o ceată mare de oameni. Mă gîndii că e bine să mă

apropii și observai că băteau tot la poarta ei.. M-am apropiat încă puțin să văd ce căuta mulțimea și cum un sticlete spuse cine este, poarta se deschise. Când intrară, mă așezai în dreptul porții ca să pricep mai bine ce se întâmplă. Polițistul cercetă toată casa și nu găsi ceea ce căuta. Mi-ar fi plăcut să spun: „Căutați în hîrdaie“ și s-o rup la fugă; dar, pe Dumnezeuul meu, micul grefier știa rostul, că avu grijă să le spună oamenilor să caute și acolo; cum asemenea lucruri e greu să le ascunzi multă vreme și dacă scormonești dai ușor peste ele, se găsi cineva care văzu pe jos o mânșetă de cămașă ce rămăsese acolo pe cînd ea ascundea hainele lui frate-su. Și cum grefierul aranjase totul pe prietenie, un sticlete zise: „Mânșeta asta trebuie să aibă și stăpîn“. Dama nu vru să spună nimic, dar între timp controlară casa încă o dată, cu mai multă grijă. Și cum unui polițist i se păru că într-un cufăr mare ce se afla acolo ar putea încăpea un om, îl deschise și îl găsiră acolo pe ibovnic. Se îmbrăcară amîndoi și după lege fură duși la închisoare.

Eu eram pe cît de mulțumit, pe atît de rușinat; mulțumit că nu mă găsiseră înăuntru și rușinat de batjocura ce mi-o făcuseră. N-am putut să mă odihnesc tot restul nopții, gîndindu-mă la asta și la cealaltă doamnă pe care o așteptam, crezînd c-o să-mi iau revanșa cu ea. În sinea mea mi-o închipuiam o femeie de altă calitate și categorie.

Am așteptat-o toată ziua, dar nu-mi trimise nici măcar un mesaj și eu nu știam nici cine este, nici unde locuiește. Iată deci cele două fapte bune; mai bine ar fi fost să-mi cumpăr cincizeci de miei.

Eram disperat și pe lîngă toate necazurile mele, seara cînd sosii la han, dădui peste un polițist din alt oraș care întreba de nu știu cine. Îți imaginezi ce-am simțit. Îi spusei servitorului meu să mă aștepte pînă a doua zi și pornii spre Puerta Cambrón unde, plimbîndu-mă și cugetînd, am rămas pînă dimineța, întrebîndu-mă ce putea dori ori căuta polițistul acela; dar cînd se luminează de ziuă, socotii că mă pot întoarce în siguranță să-mi schimb veșmînte și hanul. M-am calmat, pentru că, după cîte mi s-a spus, nu pe mine mă căuta.

Pornii spre piața Zocodover. Acolo tocmai se anunța că pleacă doi catiri spre Almagro. Mai mult timp mi-a trebuit să aud anunțul decît să mă tocmesc cu catirgiul și să părăsesc Toledo. Pentru că mi se părea că totul miroase aici a funie și săpun.¹

În noaptea aceea am rămas în Orgaz și următoarea în Malagón. Dar din pricina spaimii și cum în nopțile dinaintă nu mă putusem odihni, ajunsei atît de obosit, că parcă eram bătut, cum se spune; mă trezi însă o altă grijă și anume că, pe cînd intram în han, veni să-mi ia lucrurile o fetișcană ce părea a fi mai mult, decît slujnică și mai puțin decît fiica hangiului, cu înfățișare plăcută, nostimă, și vorbăreată, așa cum le caută stăpînii lor ca să-și facă reclamă.

Îi vorbii și îmi răspunse frumos. Continuarăm pălăvrăgeala și ne înțeleserăm să mai vorbim după ce s-or culca stăpînii ei. Apoi a pus masa; i-am dat un piept de clapon, am închinat în sănătatea ei și ea a băut în sănătatea mea, dar cînd am vrut s-o apuc de braț, s-a ferit. A luat-o la fugă și vrînd s-o prind, am căzut într-o rină pe jos. Scaunul meu avea spătar rotund. Am dat drept peste el și m-am lovit tare; și aș fi putut-o păți mai rău, pentru că pumnalul fără teacă îmi căzu de la cingătoare și rămase înfipt în minier, cu virful în sus, împlîntîndu-se într-un braț al scaunului; printr-o minune n-am murit și astfel, sfîrșindu-mă, mi-aș fi plătit creditorii.

Am întrebat-o din nou dacă s-o aștept. Mi-a răspuns că dacă am vreo nevoie o să vină și alte vorbe fără perdea cu care se despărți de mine. Ți-am mai spus, deja, ce prost petrecusem nopțile dinainte. Eram în asemenea hal, că nu mai puteam rezista; dar doream să mă scol în zori, chiar de n-aș fi dormit deloc. Așa că le poruncii slujitorilor mei să aducă paie și orz să aibă catirii a

¹ În original, *olor de esparto y suela de zapato*, în traducere literală: „miros de bucsău și talpă de pantofi” în care *olor de esparto* sugerează „funia spînzurătorii”, iar *suela de zapato* „evrei” deoarece urmașii evreilor condamnați de Inchiziție, lipsiți de alte mijloace de trai, se făceau cizmari. Deci întreaga expresie poate fi tradusă și „Pentru că mi se părea că aici sînt prea mulți evrei” (cf. S.G.G., B.B.).

două zi și să le pună în odaia mea. Ceea ce și făcură ; puseră totul lângă ușă și plecară să se culce lăsînd-o descuiată.

Cu toate că mă chinuia somnul, dorințele nu mă lăsau să dorm și, nemaiputînd suporta, mă dădui pe mîna călăului, dormind — cum se spune — iepurește. Și iată că, după miezul nopții, o măgărușă scăpată din grajd, ori poate a hangului, porni să umble în voie prin casă. Ajunse la odaia mea și cum simți orzul, își viri botul pe ușă în tăcere, ca să ia o gură și, cînd dădu peste dirmonul cu boabe, îl mișcă și încercînd să intre, ușa scîrții. Eu, care dormeam cu grijă, puțin îmi trebuia să mă trezesc. Crezui că venise clipa mult așteptată. Eram încă somnoros și mi se părea că fata nu nimește patul. Mă așezai în capul oaselor și o chemai.

Cînd mă auzi, măgărușa se sperie și rămase liniștită, dar puse un picior în coșul cu paie. Eu crezînd că era fata și că se împiedicase de el, sării din pat, spunînd : „Intră, draga mea, dă-mi mîna !“ M-am întins să-mi apuce mîna și am atins-o cu genunchiul în bot ; animalul mă izbi zdravăn cu capul și o luă la fugă, că dacă ar fi rămas acolo, mult nu lipsea să-i bag cuțitul în burtă, de durere. Îmi curse mult sînge din gură și din nas, și dînd dracului amorul și încurcăturile ce le pricinuieste, înțelesei că le meritam pe toate, fiindcă, puști prost cum eram, credeam că tot ce zboară se mănîncă. Am zăvorît ușa și m-am băgat din nou în pat.

Capitolul al IX-lea

Cum Guzmán de Alfarache, sosind la Almagro, s-a înrolat ca soldat într-o companie militară. Se povestește de unde vine vorba cea proastă : la Malagón se află un hoț în orice casă, iar la primar acasă, și tatăl și feciorul sînt hoți de mare clasă

M-am jurat să nu mai am de-a face cu amorul, de parcă iubirea n-ar fi dorință de nemurire ce apare într-un suflet lipsit de griji, fără nici o rațiune, fără să se supună vreunei legi, care îți subjugă voința, fără să poți scăpa, îți pătrunde ușor în inimă și o părăsește foarte greu.

Eram adormit. Nu știu ce-am spus. Îmi era atît de somn, încît, cu toată durerea, nu mă trezisem bine. Din pricina asta n-am putut să mă scol cu noaptea-n cap ; am rămas în pat pînă la nouă dimineata. La ora asta intră în odaie și mironosița mea, ca să-mi dea o explicație ieftină : că o închiseseră stăpînii în cameră. Eram convins că o făcuse din ticăloșie și că mă mințea, așa că îi spusei : „Iubirea ta, dragă Lucia, multe necazuri mi-a adus : a început cu un scaun și s-a terminat cu un samar. Nu începe iarăși ; pregătește-ne prînzul, că vreau să plec.“

Puseră la fript două potîrnichi și niște slănină și ăsta mi-a fost prînzul și cina, pentru că se făcuse tîrziu și ziua era scurtă. Vroiam să plec ; catîrii erau pregătiți, dar catîrca era prost dispusă și cu apucături urite. Am vrut să mă urc pe o piatră¹ ca să pot încăleca și, cînd am trecut prin spatele catîrcei, cred că a dorit să-mi spună să nu fac asta sau să plec de-acolo, și cum nu știa să vorbească pe limba mea, ca s-o înțeleg, ridicînd picioarele îmi trase două copite și mă azvîrli la cîțiva pași buni. Nu m-a lovit rău, pentru că mă atinsese de-aproape, cu genunchii. „Asta îmi mai trebuia — zisei ridicînd nițel vocea —, nu există femeie în ha-

¹ În curțile hanurilor existau pietre special instalate pe care călătorii se urcau pentru a încăleca mai ușor.

nul ăsta să nu se fi năvălit; pînă și catîrca a prins nărav.“

Încălecai pe ea și, pe drum, cu cîte nenorociri avusesem, le povestii servitorilor întîmplarea cu măgărușa. Riseră pe săturate, dar mai cu seamă de mintea mea fragedă ce s-a încrezut în slujnica de la han, căci astea sînt trecute prin ciur și prin dîrmon.

Străbătuserăm deja două leghe lungi și slujitorului care mergea pe jos i se făcu sete. Dă-mi burduful, ia burduful, și burduful nu apare fiindcă îl uitaserăm. „Dacă nu cumva ni l-a luat fata în glumă — zise slujitorul —, ca să nu cărăm ceva de prisos!“ Pajul meu răspunse: „Mai degrabă cred că ni l-au furat că să nu se dezmintă faima tîrgului“.

Am vrut să aflu, atunci, de unde vine vorba aceea proastă. Și cum cei ce bat drumurile dintr-un loc într-altul aud vorbind feluriți oameni despre asemenea lucruri, gîndii că pot să-l întreb pe însoțitorul care mergea pe jos, și îi spusei: „Frate Andrés, tu care ai fost student și cărăuș și acum ești catîrgiu, spune-mi, dacă ai auzit, cum de are tîrgușorul ăsta faima care-o are și de ce se spune: «la Malagón se află un hoț în orice casă, iar la primar acasă, și tatăl și feciorul sînt hoți de mare clasă»?“

Sluga răspunse: „Domnule, înălțimea Voastră mă întreabă un lucru pe care l-am auzit de multe ori, în multe feluri, fiecare cu povestea lui; dar dacă ar fi să-l povestesc, să știți că drumul e scurt, povestea lungă și setea mare și fără apă nu pot să scot o vorbă. Dar o să v-o spun cum oi putea și m-oi pricepe, lăsînd la o parte lucrurile fără haz și născocite pe de-a-ntregul și împărtășind părerea unora pe care i-am auzit și în care mă încred, căci pare cea mai înțeleaptă. Căci atunci cînd nu știm o istorie cu adevărat și nici n-o aflăm în scrieri, cînd timpul îngroapă lucrurile, judecata înțeleaptă este legea căreia ne supunem. Povestea e foarte veche și sună cam așa:

În anul Domnului una mie două sute treizeci și șase, pe cînd domnea în Castilia și León regele don Fernando cel Sfînt, care cuceri Sevilla în al doilea an de la moartea regelui don Alonso de León, tatăl lui, într-o zi, pe cînd lua masa la Benavente, primi vestea că intraseră

creștinii în orașul Córdoba și puseseră stăpînire pe turnurile și castelele din cartierul căruia i se spune Ajarquía, cu poarta și zidurile sale, dar că maurii fiind mulți și creștinii puțini, aceștia din urmă aveau mare nevoie de ajutor.

Aceeași solie fusese trimisă și lui don Alvar Pérez de Castro, care se afla la Martos, și lui don Ordoño Álvarez, cavaleri de vază ai Castiliei, cu multă putere și armată, și altor multe persoane, ca să le vină în ajutor. Fiecare cînd află, porni imediat, iar regele porni la drum de îndată, fără amîinare, cu toate că primise vestea pe douăzeci și opt ianuarie și timpul era tare prost, zăpezi și frig¹.

Nimic nu-l opri însă, și plecă să dea ajutor, lăsînd poruncă vasalilor săi să-l urmeze, pentru că nu avea cu el nici o sută de cavaleri. Porunci olăcari spre toate țărgurile și așezările, ca acestea să-și trimită oamenii spre locul unde se îndrepta el.

Apele crescuseră mult, pîraiele și rîurile se umflaseră și oamenii nu puteau înainta. La Malagón se adunase o mulțime de soldați din felurite locuri, atît de mulți încît, deși țărgul era pe atunci foarte popular și unul dintre cele mai bogate din ținut, fiecare casă găzduia un soldat și unele cîte doi-trei.

Primarul îl găzduia pe căpitanul unei companii și pe fiul acestuia, care era portdrapel. Merindele lipseau, pe drumuri se circula greu, era foamete și fiecare o scotea la capăt furînd de la cine avea ce fura.

Un țăran hitru, chiar din partea locului, plecă de acolo spre Toledo, și la Orgaz se întîlni cu o ceată de cavaleri, care îl întrebă de unde e. Răspunse că e din Malagón. Și iarăși îl întrebă: «Și ce mai e nou pe acolo?» El zise: «Domnilor, noutatea e că la Malagón se află un hoț în orice casă, iar la primar acasă, și tatăl și feciorul sînt hoți de mare clasă»².

¹ Izvorul de inspirație pentru acest episod este *Primera Crónica General*, ed. R. Menéndez Pidal, Madrid, 1955, pp. 729 și urm. (cf. B.B.).

² *En Malagón en cada casa hay un ladrón y en la del alcalde, hijo y padre*. Zicătoarea este înregistrată de Correas, *Vocabularis de refranes...*, Bordeaux, 1967, care arată că explicația pentru această vorbă este născocită de Mateo Alemán. La baza

Asta e cauza adevărată a falsei faime de care se bucură, pentru că lumea nu știe de unde vine. Și este o insultă foarte răspîdită în vremea noastră, cu toate că, pe tot drumul ăsta, mă îndoiesc să existe loc unde să fii găzduit atît de bine și oameni mai bine crescuți, fiecare în felul lui. Dar pot să-ți spun că am văzut aici și furturi socotite foarte însemnate.“

Despre asta vorbeam ca să ne treacă timpul mai ușor, cînd aflai de la un drumet că la Almagro se află o companie militară. Mă asigură că știe precis și mare mi-a fost bucuria că asta căutam ca să scap de mîhnire. Ajunserăm la porțile orașului și intrarăm imediat; pe strada Real văzui un drapel la o fereastră. Trecui mai departe și mă oprii să trag la unul din hanurile din piață, unde cina devreme și mă dusei imediat să mă culc, ca să mai recuperez ceva din nopțile chinuite dinainte. Hangiul și oaspeții, cum mă văzuseră venind bine îmbrăcat și cu slujitori, îi întrebau pe aceștia cine sînt și fiindcă nici ei nu știau altceva decît ce auziseră de la mine, răspundeau că mă numesc don Juan de Guzmán și că sînt fiul unui cavalier de vază al Casei de Toral.

A doua zi dis-de-dimineață, pajul îmi pregăti veșmintele, îmi aranjă ținuta și după ce ascultai o liturghie, mă dusei să-l vizitez pe căpitan, spunîndu-i că-l caut să mă pun sub ordinele lui. Mă primi foarte politicos, cu o figură veselă, după cum merita prea bine înfățișarea mea, straiele și banii pe care îi aveam, ceva mai mult de o mie de *reali*, pentru că ceilalți zburaseră într-o parte și în alta cum făcuse corbul¹, cu hainele, cu aventurile amoroase și cu drumul.

Mă primi în grupul lui și mă pofti la masa lui, purtîndu-se tot timpul foarte frumos. Și drept răsplată, eu am început să-i fac daruri și servicii, azvîrlind cu banii ca un nabab, de parcă toată ziua ar fi fost duminică, ori ca și cum aș fi găsit în fiecare loc alt băcan, alt rîu

ei se află consonanța între *ladrón* („hoț”) și numele unor localități ca Malagón, Magallón, Alagón, Serrejón, Torrejón etc.

¹ Aluzie la un episod biblic: „După patruzeci de zile, a deschis Noe fereastra, pe care o făcuse la corabie, / Și a dat drumul corbului, ca să vadă de a scăzut apa pe pămînt. Acesta zburînd, nu s-a mai întors pînă ce a secăt apa de pe pămînt.“ (Facerea, 8, 6—7) (cf. B.B.).

și altă pădure, unde să mă pot ascunde fără teamă. Cu atîta larghețe dădeam în dreapta și-n stînga, și mizam nebunește la jocurile de cărți, atît de des jucam la companie, încît, cum cîștigam rareori și pierdeam adesea, mi s-a subțiat punga.

Cu asta mi-am trecut timpul pînă am primit ordinul de marș, cînd am fost strinși la biserică să ni se plătească un avans din soldă. Ieșeam de acolo unul cite unul și cînd îmi veni rîndul, casierului i se păru că sînt prea tînăr și nu îndrăzni să mă treacă în catastife, după cum promise ordin. M-am infuriat peste măsură; mă aprinsesem atît de tare, că eram gata-gata să slobod cîteva vorbe grele pe care apoi le-aș fi regretat, căci m-ar fi obligat să spun mai mult decît era îngăduit.

Oh, ce înseamnă hainele frumoase! Mi-aduc aminte de mine cînd primeam șuturi și pumni după ceafă de rămăsesem cu capul strîmb; tăceam și sufeream; iar acum, făceam din țîntar armăsar și mi se urca sîngele la cap de mînie. Atunci mi-am dat seama că vinul nu-l imbată atît de tare pe om, cît primul gest dictat de furie, căci îi orbește judecata și îi ia lumina rațiunii. Și dacă vîlvătaia asta n-ar trece repede, nu știu a cui cruzime și bestialitate s-ar putea compara cu ale noastre.

Îmi trecu furia aceea bruscă și, stăpînindu-mă puțin, i-am spus: „Domnule casier, anii sînt puțini, dar curajul e mult; inima poruncește și brațul meu va ști să mînuiască spada, căci am virtute pentru a împlini alte lucruri mai grozave“.

El îmi răspunse cu multă blîndețe: „Așa este, domnule soldat, și așa cred și eu, mai mult decît ce mi se poate spune; dar acesta e ordinul și dacă îl încalc, va trebui să plătesc din punga mea“. N-am avut ce spune la aceste vorbe frumoase, deși roșeața ce mi se urcase în obraji de mînie nu-mi dispăru prea repede.

Căpitanul se necăji mult pentru insulta ce mi se adusesese, ca și cum l-ar fi privit personal. Credea că nefiind primit, voi părăsi imediat compania și, supărat pe casier, își vărsă focul pe el, și dacă acesta n-ar fi fost chibzuit în suferință, s-ar fi iscat scandal mare.

Gilceava se potoli și, cînd se termină cu plata, căpitanul veni să mă viziteze la han, spunîndu-mi cu vorbe pline de noblețe cît de rău îi părea pentru necazul meu

și cu promisiuni onorabile și cuvinte frumoase mă împacă pe de-a-ntregul.

Elocința are asemenea putere încît, așa cum se lasă minăți caii cînd ții bine friiele, tot astfel, în fața miniei omenеști, vorbele bine gîndite sînt atît de puternice încît pot schimba voința și hotărîrile luate, supunînd sufletele cu ușurință. Deși eram hotărît să plec, vorbele lui mă convinsерă să rămîn.

Am stat de vorbă o bună bucată de vreme. Și, dacă e să spun adevărul, am clevetit despre cît de puțini bărbați curajoși mai există, cît decăzuse armata, cît de mici sînt lefurile, cît de puțin informau despre toate astea unii miniștri ca să-și apere propriile interese, cum se fac greșeli pentru că nu se merge pe calea cea dreaptă pentru rezolvarea lucrurilor, ci fiecare urmărește doar propriul său cîștig. Și pentru că unul știe că celălalt conduce și cîrmuiește, chiar și cînd o face cu zel, îi răstălmăcește și îi zădărnicește planurile, îi pune bețe în roate și îi provoacă încurcături ca să ajungă să fie doar el singur stăpîn ; și tot de aceea, punîndu-și ochii pe averea celuiilalt, va căuta mii de șiretlicuri și tertipuri, se va alia cu dușmanii aceluia și va deveni dușmanul prietenilor săi, ca să-i facă rău.

„Vor să fie asemeni Prea Înaltului — spuse căpitanul — și să-și pună jîlțul în Aquilón¹ și altul să nu mai fie ca ei. Aceștia vorbesc în numele regelui, dar făptuiesc spre binele lor propriu ; sînt asemeni săpătorului care ridică brațele spre cer și lovește cu tîrnăcopul în pămînt. Poruncesc războaie, strică păci, neîmplinindu-și îndatoririle, distrug patria, fură averile și în cele din urmă chinuiesc sufletele.

Cîte greșeli nu s-au făcut, cîte cetăți nu s-au pierdut, cîte armate nu s-au prăpădit și au fost învinuiți cei ce nu meritau, pentru că toate s-au întîmplat fiindcă așa au vrut ei ! Că răul e spre binele lor și dacă un lucru ar ieși bine, ar fi rău pentru ei. Așa merg toate și se duc toate de ripă.

¹ Cf. nota lui Francisco Rico, *La novela picaresca española*, I, Barcelona, ed. a II-a : „Lucifer... a vrut să se înalțe în slăvi și a zis : «Imi voi pune jîlțul în Aquilón și voi fi asemeni înaltului Creator»“. (cf. B.B.).

Vrea să știe Înălțimea Voastră pînă unde merge nenorocirea noastră ? Deși ceaprazurile, penele și culorile sînt cele ce îmbărbătează și dau curaj soldatului, pentru ca acesta, cu sufletul viteaz, să înfrunte orice greutate și să săvîrșească fapte glorioase, cînd sîntem văzuți îmbrăcați astfel în Spania sîntem batjocoriți și oamenii socotesc că ar trebui să umblăm ca niște cerșetori ori ca slugile, în haine de doliu ori în zdrențe, înveliți în cîrpe negre. Sîntem de disprețuit pentru că cei ce ar trebui să ne cinstească ne oropesc. Pe vremuri, cuvîntul «spaniol» însemna luptă și la auzul lui tremura toată lumea ; acum, datorită păcatelor noastre, aproape că am pierdut această reputație. Sîntem atît de scăpătați, că nu mai avem nici forțe suficiente ; căci sîntem și vom fi tot cei care-am fost.

Facă Domnul să se știe aceste lucruri și să-i îndrepte pe cei ce le pricinuiesc, săvîrșindu-le împotriva regelui, a legilor, a patriei și a lor înșiși. Și-acum, senior don Juan, timpul va întări adevărul spuselor mele și faptul că lăcomia strică omenia. Din ea se naște ura, din ură invidia, din invidie neînțelegerile și din neînțelegere tulburarea ordinii. Închipuți-vă mai departe unde se poate ajunge. Să nu se întristeze Înălțimea Voastră, că acum pornim la drum. În Italia e altă lume și aveți cuvîntul meu că o să vă dau comanda unui steag. Căci deși asta e mai puțin decît meritați, e un început pentru a putea fi înaintat în grad.“

I-am mulțumit mult și ne-am despărțit. El vroia să plece singur ; eu stăruiam să-l însoțesc la hanul lui. Nu mă lăsă. Chiar a doua zi, compania își începu marșul și nu se opri pînă ne apropiarăm de coastă, iar domnul căpitan rămase pe lingă mine și tocarăm la bani pe cinste. Așteptam să vină galerele. Întîrziară aproape trei luni, timp în care, cu cît mai cheltuisem înainte, punga se micșorase, iar veniturile lipseau.

Jocul de cărți îmi grăbi sfîrșitul și uite-așa m-am nenorocit, nu de tot într-o zi, ci în toate cîte trecuseră. Rămăsesem cu fundu-n baltă și ajunseseam de unde-am plecat.

Cît de mult am regretat atunci nebuniile mele ! Cît m-am dojenit ! Cît îmi propusesem să mă îndrept cînd nu aveam parale ! Cît mă zbătusem s-o scot la capăt

cînd nu știam unde să găsesc nici cel mai mic sprijin ! Cine m-a pus să mă îndrăgostesc ca un neghiob ? Cine m-a pus să fac pe elegantul fără măsură ? Cine m-a învățat să cheltuiesc fără socoteală ? La ce mi-a folosit să joc cu larghețe, să-mi plătesc cîstit gazda și să fiu generos cu căpitanul ? Cine nu deschide ochii, deschide punga ! Ce prostie să umbli după plăceri !

Îmi ieșeam din minți văzînd ce prostii am făcut, căci deși ajunsesem persoană de rang, nu știusem să mi-l păstrez. Din pricina tinereții mele zvăpăiate nu mai eram nici iubit, nici prețuit. Prietenii pe care îi avusesem cînd eram bogat, invitațiile la masă la căpitan și la portdrapel, compania unde voiau să mă înrolez, parcă ar fi bătut crivățul peste toate și le făcuse una cu pămîntul, toate zburaseră ca o săgeată, ca un fulger, cît ai clipi din ochi. Cum banii începuseră să se împruțineze, mă jupuiră încetul cu încetul, ban cu ban, și rămăsei ruinat. Eram ca un rege de bilci, la care toți se închină cît ține comedia și care pe urmă rămîne fără o lăascaie.

Cei ce se făleau cu mine, cei ce mă vizitau, cei care îmi țineau de urît, veneau la petrecerile și la mesele date de mine, se îndepărtară cînd mi se goli punga ; nici unul nu mă mai vizita și nu-mi mai vorbea. Și nu numai atît. Dar nici nu-mi îngăduiră să-i mai însoțesc. Puțea ceea ce mirosise frumos, era trist ceea ce fusese vesel, dezonorat cel ce fusese cîstit, doar pentru că ajunsesem sărac. Și ca și cum aș fi fost condamnat, mă dădură pe mîna celor de rînd¹ ; acum mă întrețineam și conversam cu ordonanțele. Aici ajunsesem și așa e drept, căcî cine face ca mine, ca mine să pățească.

¹ În original : *...me entregaron al brazo seglar*. Aluzie la obiceiul Inchiziției de a lăsa ereticii pe seama laicilor (*brazo seglar*), pentru a nu-și murdări mîinile torturîndu-i sau arzîndu-i (cf. B.B.).

Capitolul al X-lea

Ce i s-a întâmplat lui Guzmán de Alfarache cît timp l-a slujit pe căpitan, pînă a ajuns în Italia .

Ce gust amar avea începutul nenorocirii, ce greu îmi era să trec prin ea și ce trist să sufăr o nouă supărare. Dar știam acum ce înseamnă nevoia și mă învățasem cu relele. Repede mă apucau din nou de muncă, că mare lucru e să știi de toate și să nu te încrezi în bunurile trecătoare ce vin și se duc ca apa, și pe cît de repede te înalță tot așa te și coboară.

Aveam o singură consolare și anume că în timpul belșugului dobîndisem credit pentru zilele negre. Și nu mică a fost această avere, cînd, ajungînd sărac, toți erau convinși că sînt nobil, datorită felului meu de a mă purta. Căpitanul mă prețuia cît de cît, fiindu-mi recunoscător pentru cele ce făcusem pentru el ; vroia să mă ajute, dar nu putea, că nu se putea ajuta nici pe el însuși. Dar, cel puțin, se purtă cu mine bine, ca atunci cînd mă cunoscuse, și eram prieteni, cu respect față de cei ce socotea că sînt părinții mei.

A trebuit să renunț la straiele mele, lăsînd deoparte fumurile. Mă îmbrăcai din nou cu umilința de care uitasem datorită veșmintelor bogate și pe care o disprețuiam cînd aveam bani, socotind că nu mi se potriveau bine vanitatea și nevoia. Cînd cel puternic își dă aere, o face fiindcă are de ce și cu ce ; dar cînd nevoiașul se înfoaie ca un curcan, e asemeni unui cameleon ; se umflă cu aer. Așa că, dacă bogatul vanitos e detestabil, la fel de nesuferit și de supărător e și săracul înfumurat.

Văzînd că nu am din ce să trăiesc, am intrat servitor la domnul căpitan, care înainte îmi fusese tovarăș. L-am slujit bine, la fel ca pe bucătar. El îmi poruncea cu strîngere de inimă, ținînd seama cine eram și socotind că excesele, vîrsta mea fragedă și proasta chiverniseală datorată tinereții mă ruinaseră pînă într-atît încît ajunse-

sem sluga lui și era sigur că pentru nimic în lume n-o să fac ceva care să dezică noblețea mea. Eu eram pe cît de credincios și tăcut, pe-atît de amărit ; m-a făcut păstrătorul tainelor sale, lucru pentru care i-am mulțumit întotdeauna.

Îmi vorbi despre necazurile sale, cum își cheltuise banii avînd tot soiul de pretenții, cît timp pierduse și ce greu obținuse ceea ce avea, rugîndu-se, plătînd, adu-lînd, slujind, ținînd companie, făcînd reverențe, aplecîndu-se cu capul pînă la pămînt, cu pălăria în mînă, aler-gînd și așteptînd pe la uși, după-mese și dimineți. Îmi povesti că, ieșind odată de la palat cu un favorit al curții, acesta l-a ucis cu privirea fiindcă și-a pus pălăria pe cap cînd a intrat în caleașca lui și i-a dat de înțeles asta amînîndu-l multe zile, lăsîndu-l să sufere și să plă-tească.

Ferească-ne Dumnezeu de putere și rea-voință cînd își dau mîna. Trist e că un asemenea idol dorește să fie adorat în mod special, fără să-și aducă aminte că este un personaj, că joacă un rol sau că se face că joacă un rol și că în curînd va reintra în culisele vieții — mor-mîntul — și va deveni cenușă ca orice fiu al pămîntului.

Privește, frate, că farsa se termină și ești la fel ca mine și ca ceilalți, toți de-un fel. Așa se umflă unii în pene, de parcă ar putea sorbi marea, și se desfată ca și cum ar fi nemuritori și își dau aere de parcă pe ei nu i-ar umili moartea. Binecuvîntat fie Dumnezeu că există. Binecuvîntată fie mila Lui că a hotărît ziua Judecății de apoi.

Căpitanul meu îmi făcea milă cu sărăcia lui și pen-tru că nu știa cum să scape de ea. Și cu cît un nobil e mai la ananghie, cu atît săracul îi plînge de milă mai mult decît bogatul. Avea cîteva bijuterii pe care le putea vinde ; dar se mîndrea cu ele și cum era pe punctul de a se îmbarca și acolo i-ar fi făcut trebuință, îi venea greu să se despartă de ceva ce prețuia mult ca să îndrepte ceva ce prețuia mai puțin.

Cîtă vreme întîrziară galerele, umblarăm să ne găsim gazde. După mărturisirile stăpînului meu l-am înțeles și am priceput în ce scop mi le făcuse. Îi spusei : „Stăpine, știu pe pielea mea ce înseamnă soarta bună și rea, prosperitatea și nevoia. Cu toți anii mei puțini, am umblat

mult. În ceea ce mă privește, vă voi sluji cu credința ce o datorez dumneavoastră și faptului că sînt cine sînt. Înălțimea Voastră să nu aibă grijă, căci îmi voi risca și viața în slujba dumneavoastră căutînd mijlocul ca, pînă vor veni timpuri mai bune, cele de acum să treacă mai ușor.“

Așa mă angajai, la mai mult decît promiteau forțele și mintea mea. De atunci încolo am făcut minuni în meserie. De la fiecare gazdă strîngeam cîte o duzină de ordine de încartiruire¹, dintre care nici unul nu valora sub doisprezece *reali*, iar unele ajungeau chiar la cincizeci. Intram fără probleme în toate hanurile și nu scăpa de mîna mea nici apa din fîntînă. Așa că stăpînul meu nu duse niciodată lipsă de găini, pui, claponi sau porumbel la prînz și seara și jambon fiert în vin în fiecare duminică.

N-am ținut nimic pentru mine niciodată de pe urma acestor incursiuni ; întotdeauna am fost cinstit. Cînd în timpul vreunui asalt mă prindea hangiu, dacă prada era mică, socotea că e o ștrengărie, iar dacă era serioasă, pedeapsa era ca, în prezența celui care se plînsese de mine, stăpînu-meu să mă lege de mîini și să-mi tragă un toc de bătaie cu un pantof cu talpă subțire ; cum era gol pe dinăuntru suna tare și nu mă durea. Uneori găseam pile și eram iertat, dar și altminteri pedeapsa nu era aspră și nu rămîneau cu vînatăi. Și cum știam că mă bătea ca să-și facă datoria, nu fiindcă voia, mai înainte de a-mi atinge vesta strigam cît mă ținea gura, de sculam toată casa. În felul acesta el se achita de obligații, iar eu îl scăpam pe el și pe mine de nevoi, potolindu-ne foamea și salvîndu-ne onoarea.

Ieșeam pe drum, rechiziționam cai, căruțe, animale ; le vindeam apoi tot stăpînilor lor, spunîndu-le că mă costa mai mult să mă întorc cu ele ; îmi dădeau bani în schimb. Animalele pe care le primeam le schimbam pe mărfuri, cîte puteam ; le făceam dispărute și spuneam că fugiseră. Cînd se plăteau soldele și soldații erau trecuți în catastife, luam cîte patru ori șase flăcăi prezen-

¹ Pentru a evita găzduirea obligatorie a soldaților în tranzit, care primeau ordine de încartiruire, lumea cumpăra aceste ordine (cf. B.B.).

tabili din tîrg și îi puneam să încaseze solda. Se întîmplă odată că am băgat unul în biserică prin osuar de cinci ori și a încasat cinci solde, iar la ultima i-am pus un pansament la nas ca să nu fie recunoscut și de fiecare dată îi schimbam hainele ca să nu mi se descopere ticăloșia și să se prindă figura.

Cu ștregării din astea și alte înșelăciuni, persoana mea valora cît patru convoaie de aprovizionare. Căpitanul ținea la mine ca la lumina ochilor, dar era risipitor și tot nu-i ajungea.

Cînd am sosit la Barcelona ca să ne imbarcăm, era obosit, fără o para și fără vreo posibilitate de a face rost de bani ; iar aici metodele mele nu foloseau. Îl simțeam abătut, trist, fără chef și pricepui de ce boală suferă, ca medic care îl mai vindecasem de ea și alteori. Pe negîndite îi găsi leacul.

Avea nu știu ce giuvaeruri și o iconiță de aur foarte frumoasă. Îi era greu să se despartă de ele și-i spusei : „Domnule, dacă aveți încredere în mine, dați-mi icoana și vă promit că o să v-o înapoiez cu dobîndă peste două zile“.

Se bucură auzind asta și îmi spuse în glumă : „Ce înșelăciune ai mai pus la cale, Guzmanillo ? Se ivește la orizont, din fericire, vreuna din pungășiile tale ?“ Și cum știu că-și poate încredința cîștigul iscusinței și onoarea tăcerii mele și că icoana e în siguranță, mi-o dădu fără să se lase rugat, spunîndu-mi : „Deie domnul să mi-o aduci înapoi și să iasă totul așa cum te-ai gîndit. Ia-o.“ Am luat-o și am băgat-o în sîn, într-o pungă bine legată la gură, al cărei șnur l-am trecut printr-o butonieră a pieptarului.

M-am dus direct acasă la un giuvaergiu din oraș, evreu convertit și mare cămătar. I-am îndrugat o lungă poveste despre mine, despre felul cum mă alăturasem companiei militare, cît de mult cheltuisem și în ce scurtă vreme, spunîndu-i că păstrasem pentru cînd oi fi la mare nevoie un giuvaer de preț pe care îl aveam și că i l-aș da dacă mi-ar plăti ceva mai puțin decît valoarea lui ; dar că mai întîi să se informeze despre mine, cine sînt și ce hram port, și după ce va afla, fără să spună de ce îl interesează, dacă o să fie mulțumit, să vină în port că-l voi aștepta acolo, eu singur.

Omul, rîvnind la iconiță, se informă la căpitan, la ofițeri și la soldați, primind răspunsuri ce i se păruă suficiente. Toți au răspuns la fel : că sînt fiul unui cavalier de neam, bogat și nobil și că, dorind să ajung în Italia, venisem cu doi servitori, bine îmbrăcat și cu bani, dar că am prăpădit totul ca un tinerel ce mă aflu și ajunsesem în halul în care eram.

Evreul botezat veni la locul unde îl așteptam și îmi povesti ceea ce aflase, spunîndu-mi că e mulțumit și că poate să cumpere de la mine orice, fără grijă. Îmi ceru să-i arăt iconița, zicîndu-mi că-mi va plăti cît face. I-am propus să ne depărtăm ca să fim singuri, într-un loc ferit, spunîndu-i că acolo i-o voi arăta.

Merserăm o bucată și ajunși într-un loc ce mi se părea potrivit, băgai mîna în sîn și scosei iconița de aur, al cărei preț îl știam bine, la fel ca cel ce o cumpărase. Giuvaerului i-a plăcut. Era și mai dornic s-o cumpere, pentru că, pe lîngă faptul că era frumos lucrată, era și bătută cu pietre prețioase. I-am cerut două sute de scuzi, ceva mai puțin decît costase la a doua mînă. Începu s-o cerceteze, umblînd cu șmecherii ca să scadă din preț ; îi găsi o sută de defecte și îmi oferî fără tocmeală o mie de *reali*¹. M-am învoit la o sută cincizeci de scuzi ; și făcea o afacere bună ; nu vroiam să mai las din preț. Să fie de învățătură celui ce vinde ceva, să nu scadă niciodată prețul cînd vrea să dea un lucru, ci să aștepte să urce prețul cumpărătorul pînă cînd ajunge la suma cu care îl poate lua.

Ne-am tocmit pînă ce omul meu îmi oferî o sută douăzeci de scuzi de aur. Am avut impresia că mai mult n-o să dea și că-mi ajungeau, așa că i-am vîndut-o. Voia să nu plece singur și să nu se despartă de mine pînă nu-mi dă banii și mă rugă să vin cu el. Eu îi spusei : „Preacînstite domn, să trăiți mulți ani fericiți, dar eu am venit singur aici de teamă să nu mi se fure această bijuterie pe care am păstrat-o ca, atunci cînd ajung în Italia, să mă pot înfățișa cum se cuvine rubedeniilor mele. Și dacă vreun soldat mă va vedea cu Înălțimea Voastră, ușor va bănuî că nu ne-am întîlnit să cumpăr, ci să vînd ceva și, mirosînd că am parale, cum sînt ti-

¹ Un scud spaniol valora zece *reali* de aramă.

nerel, o să mi le ia și rămîn de izbeliște. Mergeți cu Dumnezeu, că eu vă aștept aici; aduceți banii, luați iconița și să vă bucurați de ea după cum vă doresc eu.“ Argumentul i se păru potrivit. Porni spre casă ca un cal de curse, după bani.

Eu îl înștiințasem pe-un tovarăș de-al meu, în care stăpînu-meu avea încredere, să mă aștepte și cînd i-oî face un semn să vină pe furiș spre mine. Acesta se așezase la pîndă; sosi bijutierul și îmi numără scuzii în mină. Aveam iconița în pungă, mă făcui că vreau să o dezleg și nu pot fiindcă șnurul era bine înnodat. Clientul meu avea atîrnată la cingătoare o casetă de cuțite. Îi cerui unul. El, fără să știe de ce i-l cer, mi-l dădu. Tăiai șnurul cu el, lăsînd nodul prins de pieptar cum era, și îi dădui iconița. Omul se miră și mă întrebă de ce făcusem asta. I-am răspuns că am procedat așa fiindcă nu am o cutiuță ori niște hîrtie în care s-o învelesc, că nu conta, că oricum punga e veche și nu-mi mai face trebuință, iar scuzii o să-i cos în chimir.

El luă iconița așa cum i-o dădui, o vîri în sîn, ne luarăm rămas bun și plecă. Îi făcui semn tovarășului meu și, cînd veni, îi dădui banii și îi zisei să-i ducă acasă cu grijă, să-i dea stăpînului și să-i spună că o să vin și eu mai încolo. Și am pornit pe urmele giuvaergiului; și cu toate că mi-o luase înainte fiindcă mergea repede, am alergat după el, pînă s-a ivit prilejul cel bun pe care îl așteptam.

Pe cînd trecea pe lingă o ceată de soldați, l-am înșfăcat cu amîndouă mîinile strigînd: „Hoțul, hoțul, domnilor soldați, pentru Dumnezeu, nu-i dați drumul, țineți-l, luați-i iconița pe care mi-a furat-o, că mă omoară stăpînu' dacă vin fără ea și el mi-a luat-o, domnilor!“

Soldații mă cunoșteau și auzindu-mă au crezut că spun adevărul. Îl opriră pe om să afle ce se întîmplase. Și pentru că cine strigă mai tare are mai multă dreptate și de cele mai multe ori învinge cu țipatul, eu strigam atît de tare că nu-l lăsam să vorbească, și dacă vorbea, nimeni nu-l auzea și nu se înțelegea om cu om. Imploram cu vorbe mișcătoare, cu mîinile ridicate și în genunchi. „Domnii mei! ● să mă omoare căpitanul, stăpînul meu, aveți milă de mine!“ Nenorocirea mea le-a stîrnit mila. Întrebară ce s-a întîmplat.

Nu l-am lăsat să-și joace cartea ; am vrut să i-o iau înainte, făcînd să fie crezută minciuna mea, ca să nu iasă la iveală adevărul. Căci, în momentul acela, urechea omului legîndu-se prin căsătorie cu prima vorbă pe care o aude, rămîne cu ea și o repudiază tîrziu. Celelalte sînt ca niște metrese, vin și se duc, nu rămîn în casă.

Le-am spus : „Azi dimineată, stăpînul a lăsat iconița la căpătiul patului și mi-a poruncit să am grijă de ea ; am pus-o în pungă și am băgat-o în sîn ; întîlnindu-mă cu omul acesta în port, am scos-o și i-am arătat-o. Fiindcă era giuvaergiu, l-am întrebat cît face. Mi-a spus că e de aramă aurită și că pietrele sînt de sticlă și m-a întrebat dacă vreau s-o vînd. I-am zis că nu, că e a stăpînului meu. M-a întrebat : „Și el ar vinde-o ?“ I-am răspuns : „Nu știu, domnule ; să-l întrebe Înălțimea Voastră“. Apoi mă luă cu binișorul, întrebîndu-mă cine sînt, de unde vin și unde mă duc, pînă ce ajunserăm într-un loc pustiu și scoțînd un cuțit din cutia aceea, îmi spuse să nu spun o vorbă că altfel mă omoară. Îmi scoase iconița din sîn și cum n-a putut dezlega punga, a tăiat șnurul și a plecat. Căutați-l, pentru numele lui Dumnezeu !“

Soldații, văzînd șnurul pungii tăiat, se uitară la giuvaergiu, care era ca mort, fără să știe ce să mai spună. Îi scoaseră din sîn iconița, pe care o ținea în pungă, așa cum i-o dădusem eu. Mă blestema și se jura că i-o vîndusem și că tăiasem șnurul cu mîna mea, și i-o dădusem cu pungă și că-mi plătise pentru ea o sută douăzeci de scuzi. Nu-l crezură, gîndind că nu cumpărase de la mine obiectul acela pentru că părea a fi fost furat și pentru că scotocindu-mă și cercetîndu-mă nu găsiră banii.

Avînd aceste dovezi îl porcăiră și-l bătură și nu-l mai ascultară. Îi luară iconița cu forța. S-a dus să se plîngă la tribunal ; am fost chemat și eu și am povestit împlinirea ca mai înainte, fără să sar o iotă. Martorii jurară ceea ce văzuseră ; povestea ajunse pînă acolo încît judecătorul a vrut să-l pedepsească. L-a muștrat aspru și l-a dat afară, iar pe mine m-a trimis să-i duc iconița stăpînului. M-am dus la han și i-am dat-o de față cu toată lumea.

Ne place trădarea, dar nu și trădătorii. Tilharul poate prea bine, săvârșind o faptă rea, să fie pe plac celui ce i-a poruncit-o ; dar e imposibil ca în sufletul aceluia să nu rămână întipărită fapta rea și tilhăria și astfel să nu se mai încreadă în celălalt decât atunci cînd îi poate fi de folos. Pe atunci, stăpînu-meu m-a dat importanță faptului ; dar povestea l-a pus pe gînduri. Îi mergea bine cu escrocheriile mele, dar se temea de ele și de mine. Cu această muștrare de cuget a ajuns la Genova unde, după ce am debarcat, avînd prea puțină nevoie de mine, mi-a dat papucii.

Oamenii răi sînt ca viperele ori ca scorpionii pe care, după ce le extragi veninul, îi arunci la gunoi ; îi ajuți doar ca să-ți atingi scopul dorit lăsîndu-i apoi în plata Domnului. La puține zile după ce sosirăm, îmi zise : „Băiete, acum ești în Italia ; serviciile tale nu-mi mai sînt de mare folos, iar faptele tale pot să-mi pricinuiască mult rău. Uite aici, să ai bani de drum, și pleacă imediat unde ți-i voia.“ Îmi dădu cîțiva bănuți fără mare valoare și cîțiva *reali* spaniolești, o mizerie, și așa plecai de la el.

Mergeam pe stradă cu capul în pămînt gîndindu-mă la puterea virtuții, care n-a lăsat pe nimeni fără răsplată, pe nimeni n-a scăpat de viciu fără să-l pedepsească și să-l dojenească. Aș fi vrut să-i spun atunci stăpînului meu cîte am făcut pentru el, de cîte nevoi l-am scăpat, din cîte necazuri nu l-am scos și toate le-am făcut pe pielea mea ; dar mi-am zis că tocmai pentru asta mă învinuia, îndepărtîndu-mă de el, așa cum te lepezi de o mină ori de un picior cangrenat. Văzîndu-mă în nenorocire și socotind că acolo îmi voi găsi rudele, mi-a dat o răsplată foarte mică pentru tot ce făcusem. O porții prin oraș întrebînd în dreapta și-n stînga, cu dorința de a-mi cunoaște rudele și a mă face cunoscut, dar nici nu înțelegeam ce mi se spune, nici nu știam să vorbesc.

CARTEA A TREIA

În care se povestește
despre viața lui de cerșetor și ce i s-a întâmplat astfel
în Italia

Capitolul întâi

Cum negăsindu-și rudele pe care le căuta la Genova, Guzmán de Alfarache a plecat la Roma și despre cum a fost batjocorit înainte de plecare

Pentru lingușitori nu există bogat prost ori sărac deștept, pentru că au un ochean cu care văd lucrurile mai mari decît sint. Pot fi numiți, pe bună dreptate, molii ale bogăției și cari ai adevărului. Lingușirea conviețuiește cu săracul, fiindu-i cel mai mare dușman ; iar sărăcia, care nu e fiica spiritului, este mama ocarei, infamia generală, înclinație spre toate relele, dușmanul omului, lepră supărătoare, drumul spre iad, mare adîncă în care se înecă răbdarea, se distruge onoarea, se sfirșește viața, iar sufletele ajung la pierzanie.

Săracul e ca banul rău care nu se rostogolește, vorbă în vînt, pleava satului, gunoiul orașului și măgarul bogatului. Stă ultimul la masă, mănîncă ce e mai prost și mai scump. Banii lui n-au valoare ; părerea lui e neghiobie, înțelepciunea, nebunie ; promisiunile, batjocură ; avutul, ordinar ; insultat de mulți și detestat de toți. Dacă spune ceva, nu este auzit ; cine îl întilnește fuge de el ; dacă dă un sfat, e bîrfit ; dacă face minuni, e socotit vrăjitor ; dacă e virtuos, că umblă să înșele ; cînd de-abia păcătuiește, e condamnat ca pentru blasfemie ; judecata lui e condamnată ca o fărădelege ; nu i se face dreptate, iar pentru nedreptățile ce le îndură face recurs pe lumea cealaltă. Toți îl calcă în picioare și nimeni nu-i întinde mîna. Nu-l scapă nimeni de nevoi, nimeni nu-i alină suferințele și nimeni nu-i ține de urît în singurătate. Nimeni nu-l ajută, toți i se pun de-a curmezișul ; nimeni nu-i dă nimic, toți iau de la el, nu datorează nimănui nimic și plătește tribut tuturor.

Nefericit și sărman sărac, căruia i se vînd ceasurile orologiului și care cumpără soarele de august ! Și așa cum cîinii mănîncă vitele moarte și nefolositoare, la fel de nefoliositor, săracul înțelept moare mîncat de proști.

Cît de diferit se întîmplă lucrurile cu omul bogat ! Ce bine îi merge cu vînt din pupa ! Pe ce mare calmă navighează ! Ce senin cer lipsit de griji ! Cîtă nepăsare față de nevoile celorlalți ! Hambarele lui sînt pline de grîne, butoaiele de vin, chiupurile de ulei, sertarele și cuferele pline de bani. Cît de ferit de căldură vara ! Cît de păzit de frig iarna ! Toți îl primesc bine. Nebuniile lui sînt fapte cavalerești, neghiobiile sînt sentințe înțelepte. Dacă e răutăcios, se spune că e șiret ; dacă e risipitor, e generos ; dacă e zgîrcit, cumpătat și înțelept ; dacă e clevetitor, e spiritual ; dacă e îndrăzneț, e descurcăreț ; dacă e neobrăzat, zglobiu ; dacă e caustic, e curtean ; dacă e incorijibil, mucalit ; dacă e vorbăreț, e prietenos ; dacă e vicios, e plăcut ; dacă e tiran, e puternic ; dacă e încăpățînat, e constant ; dacă hulește, e curajos, și dacă e leneș, e om în toată firea.

Greșelile lui le acoperă pămîntul. Toți tremură în fața lui și nimeni nu-i stă împotrivă ; toți îl ascultă nesmintit ca să-i facă pe plac ; și nu e cuvînt să rostească, să nu fie socotit, cu pompă, un oracol. Face ce vrea. E reclamant, judecător și martor. Punîndu-se chezaș pentru minciună, cu puterea lui o face să pară adevăr și trece ca atare ca și cum ar fi. Cum îl mai înconjoară toți ! Cum se mai adună în jurul lui ! Cum îl mai curtează ! Cum îl mai proslăvesc !

În fond și la urma urmei, sărăcia e a săracului și bogăția a bogatului ! Așa că cei în vinele cărora clocoțeste sînge nobil și onorabil socotesc mai groaznică sărăcia decît moartea. Pentru că banul încălzește sîngele și îi dă tărie ; și de aceea, cel ce nu-l are e un trup fără viață, ce umblă printre cei vii. Fără bani nu se poate face nimic la momentul potrivit, nu-ți poți satisface plăcerile și împlini dorințele.

Așa e făcută lumea. Nu o ia mereu de la început, că de cînd e lumea lume, de la vîrf se începe stogul și de la cap cireada. Nu e chip altfel, nici leac. Așa am găsit lucrurile și așa o să le lăsăm. Să nu așteptăm vremuri mai bune și să nu ne închipuim că au fost în trecut. Totul a fost, este și va fi la fel. Primul tată a fost trădător și prima mamă mincinoasă ; primul fiu, hoț și fratricid.

Există ceva în ziua de azi care nu a existat ? Și ce se așteaptă de la viitor ? Trecutul ni se pare mai bun

doar pentru că în prezent simțim necazurile, iar trecutul ne lasă în amintire doar lucrurile bune ; și dacă am avut parte de chinuri în trecut, ne bucurăm că am scăpat de ele de parcă n-ar fi existat. Așa cum se întâmplă cu pajiștile care, privite de departe, îmbie la tihnă și răcoare, iar când ajungi la ele, nu găsești o palmă de loc unde să te așezi. Sînt pline de gropi, de pietre și de gunoaie. Unele le vedem, altele le uităm.

Este un lucru foarte vechi să iubești prosperitatea, să umbli după bogăție, să cauți belșugul, să obții cîștiguri, să mori după îndestulare. Pentru că acolo unde lipsesc, tatăl cînd e vorba de fiu, fiul cînd e vorba de tată, fratele cînd e vorba de frate și eu cînd e vorba de mine, toți ne călcăm credința și ne detestăm. Așa m-au învățat vremurile cu asprimea judecății lor, pedepsindu-mă cu un nesfîrșit număr de chinuri.

Acum văd că dacă atunci cînd am sosit la Genova aş fi cugetat și nu m-aş fi pripit și aş fi păstrat ocazia aceea pentru vremuri mai bune, n-aş fi ajuns în restriște, așa cum vei afla mai înainte.

Deci, îndată după ce l-am părăsit pe stăpînu-meu, căpitanul, cu toate zdrențele și petecele mele, ca o sperietoare de păsări, am vrut să fac pe marele senior de viță veche ce se înrudea cu nobilimea acelui oraș, spunînd cine sînt ; și întrebînd despre tatăl meu, am provocat o asemenea supărare rudelor, că toți au prins să mă urască de moarte. Și e de presupus că dacă le-ar fi stat în putință să mă omoare, fără să-i pască vreo primejdie, ar fi făcut-o, căci și tu ai fi făcut la fel dacă ți-ar fi pășit pragul asemenea oaspete ; dar mai abitir m-au omorît prin felul cum s-au purtat cu mine.

N-a fost persoană căreia să mă fi adresat și să nu-mi vină în ajutor cu un pumn ori cu o scatoalcă. Cel mai mic rău ce mi s-a făcut a fost să fiu scuipat în față și să mi se spună : „Tilhar de *marran*¹. Tu ești genovez ? Ei fi feciorul vreunei putori ordinare, că așa te arată

¹ Termenul *marrano* („porc”) se întrebuința ca insultă curentă la adresa evreilor convertiți pentru a arăta că s-au convertit la religia creștină formal (continuuînd să nu mănînce carne de porc, așa cum cere legea mozaică). În Italia însă, termenul, tot peiorativ, putea desemna pe orice spaniol, cunos-

înfățișarea !“ Și ca și cum taică-meu ar fi fost copil din flori ori ar fi murit acum două sute de ani, n-am găsit nici urmă de prieten ori rubedenie. Și n-am reușit să descopăr vreunul pînă nu a venit la mine unul cu lingușeli de năpîrcă.

Oh, puî de cătea, bătrîn blestemat ! Cum m-a mai înșelat spunîndu-mi : „Eu, fiule, am auzit vorbindu-se de tatăl tău și o să-ți spun cine poate să-ți vorbească pe îndelete despre familia lui ; și după cîte știi, e una dintre cele mai nobile din acest oraș. Și fiindcă probabil ai cinat deja, vino să dormi la mine acasă, că acum nu mai e vreme de făcut ceva ; iar mîine o să ieșim prin oraș și, cum am spus, o să te pun în legătură cu cei pe care i-a cunoscut și i-au fost prieteni vreme îndelungată.“

Cu prezența lui distinsă, cu gravitatea cu care mi-a vorbit, cu înfățișarea plăcută, cu barbă albă colilie, lungă pînă la brîu, cu chelie și un baston în mînă, mi se părea că e Sfîntul Pavel.

Mă încrezui în el și îl urmaî acasă, cu mai multă poftă de a mîncă ceva de seară decît de a dormi ; căci în-ziaua aceea prînzisem prost, pentru că eram amărît, și cum mîncam pe banii mei, tremuram să nu mi-i cheltui. Dar cum ceea ce primim e puțin, și mîncarea costă bani, mîncăm pîine tare și puțină și chiar dacă ni se face poftă de una mare și caldă, eu devenisem grijuliu. Cădeam din picioare de foame și uite peste ce gazdă dau, care îmi spune, precum cordobezul¹, că probabil am cinat. Dacă nu mi-ar fi fost teamă că pierd acel prilej, n-aș fi mers cu el înainte de-a trece pe la un birt ; dar cu speranța în binele ce mă aștepta, am dat vrabia din mînă pe bivoli care zboară².

cută fiind antipatia italienilor pentru cuceritorii spanioli, care cu toții, pînă la ultimul soldat, își dădeau aere de mari nobili (cf. B.B.).

¹ Aluzie la proverbul *El convite del cordobés* : „*Vuestra Merced ya habrá comido, no querrá comer*“ (Invitația cordobezului : „Înălțimea voastră probabil că a mîncat, nu vrea să mînce“). Cf. Gonzalo Coreeas, *Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967.

² Alemán amestecă deliberat cele două proverbe : *Más vale un pájaro en la mano que dos volando* (Nu da vrabia din mînă

De cum intrarăm, un slujitor veni să-mi ia pelerina. Nu i-o dădui ; mai înainte vorbiseră ceva pe limba lor. @mul meu îi porunci să iasă și, rămași singuri, făcurăm cîțiva pași împreună. Mă întrebă de viața mea în Spania, de maică-mea, dacă i-a rămas averea, cîți frați am și în ce cartier locuiesc. I-am povestit totul cu multă seriozitate. Trecu astfel mai bine de o oră, pînă cînd apăru din nou slujitorul.

Nu știu ce i-a spus, că bătrînul mi-a zis : „Ei bine, acum du-te să te culci și ne vedem mîine. Pe curînd ! Pe curînd ! Antonio María, condu-l pe acest hidalgo în odaia sa.“

Trecui cu servitorul prin mai multe încăperi. Casa era mare ; avea multe coloane și era pardosită cu dale de alabastru. Străbăturăm un coridor și ajunserăm într-o încăpere aflată la capătul lui. Era frumos aranjată, cu pereții acoperiți de draperii pictate în mai multe culori, în chip de tapet, dar arăta mai bine. Într-o parte era un pat și lîngă el, la căpătii, un taburet. Cum trebuia să mă dezbrac, servitorul vru să mă ajute.

Aveam niște straie că nici eu nu reușeam să le pun pe mine fără un ghid care să mă conducă din zdreanță în zdreanță și nici una nu era cum trebuie și la locul potrivit. Astfel că era imposibil să-ți dai seama care e vesta sau pantalonul dacă le vedeai întinse pe jos. Așa că desfăcui sforile cu care le legasem în lipsă de panglici și le lăsai să cadă la picioarele patului ; și, murdar cum eram, plin de păduchi, mă băgai în așternuturi.

Erau moi, curate și frumos mirositoare. Cugetam în sinea mea : „Dacă acest bătrîn cumsecade este o rudă de-a mea și se poartă frumos cu mine și nu vrea să-mi spună pînă mîine, începutul e bun ; o să-mi dea straie și o să fie bun cu mine, căci dacă, în halul în care sînt, mi-a făcut o primire atît de bună, fără îndoială că e așa cum gîndesc ; de data asta am noroc“. Eram copil, nu gîndeam profund și nu vedeam lucrurile decît pe deasupra ; căci dacă aș fi fost mai știutor și cu mai multă experiență, ar fi trebuit să cuget că în spatele unei invitații generoase se ascunde un gînd meschin și

pe cioara din par) și *Eso será como ver un buey volar* (Cînd or zbura blvolif).

că atîta politețe trebuia să mă îngrijoreze. Că nu e de pomană, nu e lucru curat !

Cine te drăgălește cînd nu obișnuiește, vrea ori să te înșele bine, ori să-și facă treaba cu tine.

Servitorul ieși din odaie lăsîndu-mi o lampă aprinsă. I-am spus s-o stingă. Îmi răspunse că nu o stinge pentru că în locurile acelea noaptea umblă niște lilieci mari și foarte periculoși și singurul leac contra lor e lumina, că se trag la întuneric. Și mi-a mai spus că în părțile locului sînt mulți spiriduși dușmani ai luminii și că, în odăile întunecoase, uneori sînt primejdioși. L-am crezut în modul cel mai prostesc.

După asta ieși. Eu mă sculai imediat să zăvorăsc ușa, nu de teamă că ar fi putut să mi se fure ceva, ci cu gîndul că, puști cum eram, ar putea să mi se întîmple cine știe ce. Mă băgai din nou în pat și adormii repede și cu mare desfătare, pentru că pernele, saltelele, acoperiturile și cearșafurile mă îmbiau, iar mie nu-mi lipsea pofta.

Trecuse mai bine de jumătate din noapte și se apropiau zorile ; dormeam ca un butuc cînd mă trezi zgomotul a patru siluete, cu chipuri de diavol, costumate cu peruci și măști. Veniră lîngă patul meu și mă speriai atît de tare încît îmi pierdui judecata ; fără să scoată o vorbă, dădură la o parte cuvertura de pe mine. Mă grăbii să mă închin, să spun rugăciuni, îl pomenii pe Iisus de mii de ori, dar erau draci botezați și erau mai zoriți ca mine. Băgară o pătură sub cearșaf, deasupra saltelei. Fiecare apucă de un colț și mă duseră așa în mijlocul camerei. Mă zăpăcisem atît de tare văzînd că rugăciunile nu-mi folosesc, că nici nu îndrăzneam și nici nu puteam să mai deschid gura. Odaia era înaltă bine și spațioasă. Începură să mă arunce în aer cu pătura, ca pe un cîine la lăsată secului¹, pînă ce, obosind să mă tot scuture, după ce mă zdrobiseră, m-au dus la

¹ În zilele de Carnaval, una din distracțiile obișnuite era prinderea și chinuirea cîinilor în diferite moduri (cf. B.B.). Aceeași expresie o întrebuintează și Cervantes cînd descrie cum a fost batjocorit Sancho Panza în același fel. Cf. Cervantes, *Is-cusitul hidalgo Don Quijote de La Mancha*, traducere de Ion Frunzetti și Edgar Papu, Editura Tineretului, București, 1957, p. 88.

loc de unde mă luaseră și lăsându-mă ca mort, aruncară cuvertura peste mine și plecară pe unde veniseră, lăsînd lumina stinsă.

Eu eram atît de frînt și fără să știu ce-i cu mine, încît, deși se luminase de ziuă, nu-mi dădeam seama dacă sînt în cer ori pe pămînt. Dumnezeu a vrut să mă păzească și știa de ce. Să fi fost cam opt dimineața; am vrut să mă scol, părăindu-mi-se că pot. Simțeam că put urît, că sînt lipicios și murdar. Îmi amintii de nevasta stăpînului meu, bucătarul, și, cum la spaimă întotdeauna omul se sloboade, tare m-am necăjit. Dar mai rău de-așa nu se putea, așa că mă frecai pe tot corpul cu ce mai rămăsese curat din cearșafuri și îmi strînsei lucrurile.

Pe cînd făceam asta, mă gîndeam ce putea să însemne această întîmplare și, cum nu mă sculasem cu oasele zdrobite, crezui că am visat. Mă uitai de jur împrejur; nu vedeam pe unde au intrat. Pe ușă nu putuseră, fiindcă o zăvorîsem cu mîna mea și zăvorîtă am găsit-o. Mi-am zis că or fi fost spirite, cum îmi spusese aseară servitorul; nu mi s-a părut posibil pentru că ar fi greșit neatrăgîndu-mi atenția că sînt și spiriduși care vin pe lumină.

Tot cugetînd la asta, am dat deoparte draperiile, să văd dacă în spatele lor nu se află vreo ușă. Găsii o fereastră deschisă care dădea spre coridor. Mi-am zis imediat: „Deci asta era! De aici mi se trage.“ Și cu toate că parcă îmi sunau coastele în piept ca piesele de șah într-un săculeț, am șters pe cît am putut urmele de caca, ca să mă văd ieșit de acolo.

Am acoperit bine patul, pentru ca, dacă intră careva, să nu se vadă urmele becniciei mele și să nu mai fiu scărmanat încă o dată pentru asta. Servitorul care mă condusesese acolo veni aproape de nouă să-mi spună că stăpînul lui mă așteaptă la biserică și să mă duc și eu. Ca să nu rămînă în odaie și să scap cu fața curată, l-am rugat să mă conducă pînă la ieșire, că nu mă descurc. Mă conduse pînă în stradă și se întoarse. Cînd m-am văzut afară, am luat-o la sănătoasa de parcă mi-ar fi crescut aripi la picioare și aș fi fost zdravăn

și în putere. Am fugit ca din pușcă și nu m-ar fi ajuns nici caii de olac.

Fuga-i rușinoasă dar e sănătoasă. Frica îți dă aripi ; eu am zburat ca gândul.

Mi-am cumpărat ceva de mâncare și, ca să cîștig timp, mergeam mîncînd. Și nu m-am oprit pînă la o cîrciumă afară din oraș, unde am băut niște vin ca să prind puteri și să pot merge spre Roma, unde voiam să ajung, gîndindu-mă tot drumul la urîta batjocură cu care au vrut să mă alunge rudele mele ca să nu-i fac de ris cu sărăcia mea. Dar nu le-am rămas dator, așa cum vei vedea în partea a doua.

Capitolul al II-lea

Cum, plecînd din Genova, Guzmán de Alfarache a început să cerșească și, alăturîndu-se altor săraci, le-a învățat legile și rînduielile

Așa am plecat din Genova încît, dacă femeia lui Lot ar fi făcut ca mine, nu s-ar fi transformat în stană de piatră.¹ O dată n-am întors capul îndărăt. Eram mînios la culme și cînd fierbi de mînie, printr-o minune mai simți rănile mortale; după aceea, cu cît omul se înfrînează, cu atît mai mult recunoaște prin ce primejdie a trecut.

Scăpasem de la pierzanie, dar ca un cîine cu tinichele de coadă. Nu mai aveam un oscior întreg în toată ființa. Dar n-am prea simțit pînă nu m-am odihnit într-un sătuc, la vreo zece mile depărtare, unde m-am oprit fără să știu încotro mă duc, zdrobit, în zdrențe, fără o para și bătut pe deasupra. Oh, sărăcie! Cum mai înfricoșezi spiritul și nimicești trupul! Și deși e adevărat că ascuți mintea, distrugi puterile, slăbind simțurile pînă ce se pierd odată cu răbdarea.

Există două feluri de nevoi: una obraznică, ce se autoinvită și vine fără să fie chemată, și alta care, fiind invitată, vine doar chemată și rugată. De cea care se autoinvită, ferească-ne Dumnezeu de ea, de aceasta vorbesc. Oaspete cu sila în casa săracului aduce cu ea în mod obligatoriu mii de „f“-uri: este fundamentul pe care se sprijină toate relele, făuritoare a tuturor trădărilor, ființă greu de suportat și greu de îndreptat, faclă pe care o urmează toate înșelăciunile, festin prostesc, furnicar de timpîți, farsă ridicolă, funestă tragedie a onoarei și virtuții; e fiară, frigidă, fantastică, furioasă,

¹ Cf. *Facerea*, 19, 24—26: „Atunci Domnul a slobozit peste Sodoma și Gomora ploaie de pucioasă și foc din cer de la Domnul, / Și a stricat cetățile acestea, toate împrejurimile lor, pe toți locuitorii cetăților și toate plantele pămîntului. / Femeia lui Lot s-a uitat înapoi și s-a prefăcut în stîlp de sare“.

fastidioasă, fricoasă, facilă, fadă, falsă și mai lipsește doar să fie Francisca¹. Printr-o minune rodește ceva ce nu e infamie.

Cealaltă, cea pe care o invităm este foarte doamnă, generoasă, bogată, deschisă, puternică, cordială, prietenoasă, spirituală și plăcută. Ne lasă casa plină, ne plătește cheltuielile, ne este vajnică apărătoare, fortăreață inexpugnabilă, bogăție adevărată, bine fără rău, odihnă continuă, casa Domnului și drumul spre cer. Este nevoia de care ai nevoie și nu cea nevoiașă; ea încurajează spiritele, dă vigoare trupurilor, strălucire faimei, bucură inimile, preamărește faptele imortalizându-ți numele.

S-o preaslăvească viteazul Cortés², adevăratul ei soț. Are coapse și picioare de diamant, trupul de safir și chipul de rubin. Scinteiază, înveselește și dă putere. Cealaltă, vecina ei, pare o precupeată murdară: e toată o grămadă de cîrpe împruțite de spital, e scîrboasă, nu e nimeni căruia să i se pară plăcută, toți o urăsc și pe bună dreptate.

Ei, priviți-mă și spuneți-mi cine sînt eu de s-a îndrăgostit de mine. S-a încurcat cu mine să mîncăm din același blid, săvîrșind un păcat de moarte și obligîndu-mă s-o țin. Pentru asta, m-a pus să studiez arta cerșetoriei; m-a purtat pe drumuri, azi într-un loc, miine în altul, cerînd peste tot de pomană. Drept e să dai fiecăruia ce e al său, și îți mărturisesc că în Italia e atîta caritate; încît am prins gustul noii meserii și n-am mai vrut s-o las.

În puține zile am ajuns bogat, astfel că, de la Genova, de unde am plecat, pînă la Roma unde m-am oprit, am făcut drumul fără să cheltui un *cuatrín*³. Banii îi puneam toți deoparte și merindele îmi priso-seau. Eram novice și deseori aruncam la cîini ceea ce dacă aș fi vîndut mi-ar fi adus multe parale. De în-

¹ Aluzie la zicătoarea *las cuatro efes de Francisca* (cele patru f-uri ale Franciscăi: *flaca* („slabă“), *fea* („urîtă“), *fría* („rece“, „frigidă“), *floja* („fără vlagă“, „moale“) (Cf. B.B.).

² Probabil aluzie la celebrul conchistađor spaniol Hernán Cortés (1485—1547).

³ Monedă veche de mică valoare.

dată mi-am dorit să-mi fac rost de haine și să redevin eu.

Mi s-a părut însă că e un gând prost. Mi-am zis : „Frate Guzmán, vrei să pățești iar ca la Toledo ? Dacă fiind îmbrăcat ca lumea nu găsești stăpîn, ce-o să mă-nînci ? Stai potolit, că dacă o să ceri de pomană bine îmbrăcat, n-o să primești. Păstrează ce ai, nu fi vanitos.“ M-am potolit. Am mai făcut un nod la legătura cu bani : „Aici o să-ști cumînți, că nu știu cînd o să-mi faceți trebuință“.

Am început să cer de pomană în zdrențele mele vechi, care nu mai erau bune nici de petice, cu trențele filfîind, că păreau cirpe date la darac, sosind pe la ceasul prînzului în locurile unde picau parale și uneori încasam gologani din cîte patru locuri. Treceam pe la casele cardinalilor, ambasadurilor, prinților, episcopilor și ale altor potentati, fără să-mi scape nici una.

Mă călăuzea alt băietan de pe-acolo ce știa bine locurile, de la care am început să iau lecții. Acesta m-a învățat la început cum trebuie să cer de la unii și de la alții ; că nu de la toți trebuie să ceri pe același ton și cu aceleași vorbe. Bărbații nu vor să le înșiri nenorociri, ci să le ceri simplu, pentru numele lui Dumnezeu ; femeile preferă să se roage Fecioarei Maria și Sfintei Fecioare del Rosario. Așa că : „Dumnezeu să le rînduiască lucrurile întru sfînta-i slavă și să le ferească de păcatul de moarte, de mărturii neadevărate, de mîna trădătorilor și de clevetitori !“ Asta le smulge banii fără greș, dacă e spusă bine și declamată cu patimă în vorbe.

Mă învăță cum să-i înduioșez pe bogați, să stîrnesc mila oamenilor de rînd și să-i oblig pe cucernici. Mi-am dat atîta silință, încît în scurtă vreme îmi cîștigam hrana din plin.

Cunoșteam pe toată lumea, de la papă pînă la omul de rînd. Băteam toate străzile și ca să nu-i supăr pe oameni cerîndu-le prea des de pomană, împărțisem orașul pe sectoare, iar bisericile în funcție de sărbători, fără să pierd timpul.

Cel mai mult primeam coltucuri de pîine. Astea le vindeam și scoteam bani buni pe ele. O parte mi le cumpărau oamenii săraci care, nu cerșeau, dar erau la

strimtoare. Mai vindeam piine și lucrătorilor ori persoanelor care creșteau animale și păsări. Dar cel mai bine plăteau fabricanții de alviță, care făceau din ele *alajur* sau *alfajor*¹, cum i se spune în Castilia. În afară de piine, mai primeam și haine vechi, pe care mi le dădeau de milă fiindcă mă vedeau copil și dezbrăcat. Mai încolo m-am alăturat unor persoane mai vechi în această știință, maestri, ca să învăț să mă chivernisesc. Mergeam cu ei în locuri știute, unde diferite persoane cucernice dădeau de pomană dimineața, acasă la ele.

Pe cînd mă duceam odată să-mi primesc pomana de la ambasadorul Franței, auzii alți cerșetori în spatele meu, spunînd : „Puștiul ăsta spaniol care cerșește acum la Roma e nou în meserie, știe puține și, din cîte am văzut, ne păgubește, pentru că, dacă e sătul, nu mai primește de mîncare în celelalte locuri pe unde se duce. Ne distruge breasla, demonstrînd că o ducem foarte bine ; ne face rău și nouă și nu cîștigă nici el nimic.“ Altul care venea cu ei, zise : „Lăsați-l pe seama mea și tăceți din gură, c-o să-l dăscălesc eu cum trebuie să se poarte și să nu ia lucrurile așa ușor“.

Mă chemă încetișor și mă trase deoparte. Era grozav de priceput în toate. În primul rînd, cum făceam parte din tagma protosăracilor, îmi cercetă viața, vrînd să știe de unde sînt, cum mă numesc, cînd și pentru ce venisem acolo. Îmi spuse care sînt obligațiile săracilor, că trebuie să-și apere considerația de care se bucură, să se ajute între ei, să-și dea sfaturi, să se întrunească asemeni membrilor unei bresle, dezvăluindu-mi taine ciudate și finețuri pe care nu le știam ; pentru că, de fapt, adevărul e că ceea ce învățasem la început de la băiatul acela și de la alți puști cerșetori de duzină erau găinării în comparație cu minunățiile pe care le aflai acum.

Mi-a dat cîteva sfaturi pe care n-o să le uit cît voi trăi. Între altele, m-a învățat cum să-mi fac trei ori patru burți, fără să mi se aplece oricît de mult aș mîncă. Mi-a explicat cum să mă răstesc la bocanci de îndată ce dau colțul, obținînd astfel un efect dublu : provocam

¹ *Alajur* sau *alfajor* este o pastă preparată de arabi din pesmet, miere, susan și mirodenii.

milă, lumea crezînd că sînt bolnav și, chiar dacă înfulecam două oale de ciorbă, mai rămînea loc, și astfel se vedea foamea și mizeria săracilor.

Am învățat cîte îmbucături și cum trebuie să mușc din pîinea pe care o primeam, cum trebuie s-o sărut și s-o păzesc, ce gesturi trebuie să fac, în ce momente să ridic glasul, orele la care trebuie să ajung în fiecare loc, în ce case trebuie să intru pînă în dormitor și în care să nu trec de ușă, pe cine trebuie să bat la cap și de la cine să nu cer decît o singură dată. Mi-a dat Rînduielile cerșetoriei — scrise — să le învăț ca să evit scandalurile și să fiu instruit. Acestea glăsuiau astfel:

Rînduielile cerșetoriei

Fiecare nație are metoda sa de a cere de pomană și prin asta se deosebesc și se recunosc; astfel nemții cerșesc cîntînd și în cete, francezii spunînd rugăciuni, flamanzii făcînd plecăciuni, țiganii ținîndu-se scai, portughezii plîngînd, toscanii cu poliloghii, castilienii cu amenințări și obrăznicie, făcîndu-se urîți și nesuferiți; acestora le poruncim să se stăpînească și să nu hulească, iar celorlalți să păstreze ordinea.

*Item*¹ poruncim ca nici un cerșetor, suferind ori infirm, indiferent de nație, să nu se alăture celor de altă nație și nici să nu încheie vreun pact ori vreo alianță cu orbii care umblă cîntînd rugăciuni, cu vracii șarlatani, cu muzicanți, poeți ori captivi eliberați², chiar dacă Sfînta Fecioară i-a scăpat de mîna turcului, cu soldați bătrîni care au scăpat în zdrențe din închisoare și nici cu marinari aruncați pe țărm de furtună, căci deși toți aceștia sînt de acord cu cerșetoria, modul și vorbele cu care cerșesc sînt felurite.

Item, săracii fiecărei nații, mai ales în țările lor, trebuie să aibă taverne și cîrciumi cunoscute, unde să se întrunească sub conducerea a trei sau patru dintre cei mai vîrstnici, ce poartă ca semn bastoane în mînă.

¹ De asemenea (în lat. în orig.)

² Aluzie la vagabonzii care făceau pe captivii de război, cerșind bani pentru răscumpărare (cf. B.B.).

Pe aceştia îi alegem ca să discute toate lucrurile şi în-
tîmplările ce se petrec, să-şi dea părerea şi să joace
*rentoy*¹, să poată şi să povestească isprăvile altora, ale
lor şi ale strămoşilor lor, şi despre războaiele în care
n-au luptat, ca astfel să-şi treacă vremea.

Toţi cerşetorii să umble cu un băţ ori cu un par
în mînă şi cei ce pot să le aibă ghintuite, pentru orice
împrejurare ce s-ar ivi; sub pedeapsa propriei pri-
mejdii.

Nici un cerşetor nu are voie să poarte haine noi ori
puţin uzate, ci doar straie rupte şi peticite, ca să nu
dea o pildă proastă; doar dacă le primeşte de pomană,
îi îngăduim să le poarte în ziua în care le-a primit şi
apoi să scape imediat de ele.

Locurile de cerşit se păstrează în funcţie de vechimea
pe locul respectiv, nu de vîrstă şi nici un cerşetor nu
are voie să uzurpe locul altuia ori să-l înşele pe acesta.

Doi bolnavi ori infirmi pot umbla împreună şi-şi pot
spune fraţi, cerşind cu rîndul şi cu glas tare: fiecare
începe de unde se opreşte celălalt, umblînd împreună,
dar păstrîndu-şi fiecare trotuarul său pe stradă; li se
interzice să ceară cu aceleaşi vorbe; fiecare să-şi în-
şire letania lui şi să-şi împartă cîştigul; sub pedeapsa
că vor pierde bunăvoinţa noastră.

Nici un cerşetor nu are voie să poarte arme de atac
ori apărare, în afară de cuţit; să nu poarte mănuşi, pa-
puci, ochelari şi ciorapi lungi; sub pedeapsa că îşi vor
pierde cîştigurile.

Au voie să se lege la cap cu o cîrpă murdară, să
aibă asupra lor foarfeci, cuţit, sulă, aţă, degetar, ace,
strachină de lemn, tîgvă pentru vin, coş, traistă şi ra-
niţă; nu au voie să umble cu desagi, saci, coşuri mari
sau alte lucruri asemănătoare.

Să aibă plase, pungi şi buzunare ascunse şi să pri-
mească pomana în pălărie. Şi mai poruncim că nu li se
îngăduie să ascundă pungi în manta, pelerină ori suman
sub pedeapsa, că dacă vor fi descoperiţi, le vor pierde
ca proştii.

Nici un cerşetor nu are voie să dea în vileag şire-
tlicuri, să le dezvăluie ori să le arate celui ce nu e în

¹ Joc de cărţi.

meserie și n-o practică ; și cine descoperă un șiretlic nou, trebuie să-l arate sărăcimii, ca să-l învețe și să-l știe, căci asemenea bunuri aparțin tuturor și nimeni dintre noi nu are monopolul lor. Dar pentru ca rinduiala să fie dreaptă, cel ce a descoperit un nou șiretlic primește îngăduința să-l folosească un an și să se bucure de câștig, fără ca altcineva, fără voia lui, să-l poată întrebuița : sub pedeapsa că va suferi oprobriul nostru.

Cerșetorii să-și arate unii altora casele unde se dau pomeni, și mai ales tripourile și locurile unde cavalerii stau de vorbă cu doamnele lor, pentru că aici pomenile sînt sigure și rareori lipsesc.

Nici un cerșetor nu are voie să țină cîini de rasă, nici ogari, nici prepelicari, dar îngăduim să țină acasă o potaie și să o poarte cu el legată de cingătoare cu o sfoară sau un lanț.

Celui ce are un cîine pe care îl pune să danseze ori să sară printr-un cerc nu i se îngăduie să aibă un loc de cerșit și să cerșească la porțile bisericilor, în fața vreuneia din cele șapte catedrale¹ ori patru bazilici², ci doar să ceară de pomană pe stradă ; sub pedeapsa că va fi judecat în lipsă și declarat rebel.

Nici un cerșetor nu are voie să cumpere de la prăvălie pește sau carne, decît în cazuri de mare nevoie și cu rețetă de la doctor ; este interzis să cînte din gură ori la vreun instrument, să danseze ori să joace, datorită scandalului pe care l-ar provoca dacă ar face așa ceva.

Îngăduim și permitem să închirieze pînă la patru copii, ținînd seama de vîrstă, doi dintre ei putînd fi născuți dintr-un singur pîntec, cu condiția ca cel mai mare să nu treacă de cinci ani. Dacă este femeie, pe unul să-l ducă în brațe, dîndu-i țiță ; dacă e bărbat, să țină unul în brațe și pe ceilalți de mîna și nu altfel.

Poruncim ca cei ce au copii să facă din ei „cîini de vînătoare“ cu care să vîneze în biserici, întotdeauna sub

¹ Cele șapte biserici din Roma unde pelerinii primeau indulgențe.

² Cele patru bazilici din Roma unde în anii jubiliari se acorda iertarea tuturor păcatelor de către Papă.

supraveghere, și care să ceară de pomană pentru părinții lor, bolnavi la pat ; asta pînă la vîrsta de șase ani, iar dacă sînt mai mari, să-i lase să-și ia zborul, să-și încerce norocul, căutînd să-și cîștige piinea și să se întoarcă acasă la orele obișnuite, cu restul cerșetorimii.

Nici un cerșetor să nu îngăduie și să nu-i lase pe copiii săi să învețe vreo meserie ori să intre la stăpîn, căci se cîștigă puțin, se muncește mult și ajung mai jos decît se cuvine și le permite respectul datorat strămoșilor.

La ora șapte iarna și la ora cinci vară, nici unul să nu mai fie în pat ori în casă ; trebuie să plece la lucru odată cu soarele sau cu o jumătate de oră înainte și tot așa cu o jumătate de oră înainte de a se înnopta să se strîngă și să se închidă în case, cu excepția cazurilor speciale ce le îngăduim noi.

Îngăduim să bea vin la masa de prînz, dacă în ziua aceea și-au dobîndit acest drept, căci altfel, pierd timpul și banii și li se micșorează cîștigul principal ; cu condiția să nu se simtă că le miroase gura și să nu umble pe stradă pe două cărări și ținîndu-se de ziduri ; sub pedeapsa de a fi socotiți nepricepuți și incapabili.

Nici un cerșetor să nu îndrăznească să umble cu înșelătorii, să care mobilă, să ajute la mutări ori la reparații de case, să dezbrace copiii și să facă mîrșăvia de a păcătui cu ei ; sub pedeapsa de a fi excluși din Frăția și Comunitatea noastră și de a fi dați pe mîna celor de rînd¹.

La trei ani după ce persoana a împlinit doisprezece, dacă în acest răstimp a învățat meseria legal și cum se cuvine, se face cunoscut ca să se știe că respectiva persoană corespunde cerințelor Statutului ; chiar dacă pînă la această dată este nevoie ca alți doi pîcaro să garanteze pentru acesta ca să fie primit în comunitate și să se bucure de libertățile și favorurile acordate de Noi, de acum încolo nu va putea să iasă și nu va ieși din slujba noastră și ne va da ascultare, respectînd Rînduielele noastre ; sub pedeapsa de a fi judecat după ele.

¹ V. p. 256, nota 1. Homosexualii erau pedepsiți prin ardere pe rug (cf. B.B.).

Capitolul al III-lea

Cum Guzmán de Alfarache a fost dojenit de un cerșetor expert în legi și ce i s-a mai întâmplat pe cînd cerșea

În afara acestor Rînduieli mai aveau multe altele pe care le respectau, ce nu sînt demne de a fi spuse aici, concepute de cei mai vestiți vagabonzi din Italia, fiecare la vremea lui decretînd ce i se părea potrivit, încît ai fi putut spune că sînt Noul Cod de Legi al Castiliei. În vremea aceea, aceste legi erau întruchipate de un oarecare Alberto pe numele lui adevărat, poreclit Micer Morcón¹.

La Roma îl socoteam Generalisimul nostru. Pentru înfățișarea lui, felul lui de a fi și lăudabilele sale obiceiuri, merita coroana Imperiului, pentru că nici unul din înaintașii săi nu fusese de talia lui. Ar fi putut fi Prinț al Vagabonziei și Arhihaimana a creștinătății. Mîncă două burți întregi de berbec, cu caltaboșii respectivi, și picioarele, un cap de vită, zece livre de piine, plus fleacurile de la început și desertul, bînd la toate astea două *azumbres* de vin. Și cu toate că aduna el singur din pomeni mai mult decît șase săraci obișnuiți, care erau cei mai mulți, niciodată nu i-a prisosit și n-a vîndut mîncarea primită și nici n-a avut bani pe care să nu-i fi băut. Și ne era atît de mult deasupra, încît era obligatoriu, ca vasali la bine și la rău ce ne aflam, să-l ajutăm pe cît putem. Niciodată nu l-am văzut îmbrăcat ori acoperit cu ceva de la brîu în sus, nici cu cingătoare ori cu ciorapi. Umbla cu capul gol, cu barba

¹ Porecla se pare că are valoare onomatopeică, dar *micer* (pronunțat „miser“ în spaniolă) poate fi o formă coruptă a cuvîntului italian *messer(e)* (cf. B.B.), iar *morcón* înseamnă un fel de cîrnat gros și, cu sens figurat, persoană scundă, grasă și moale.

rasă și părul îi strălucea de parcă și l-ar fi uns cu slănină.

El a poruncit ca fiecare sărac să aibă la el o strachină de lemn și o tigvă pentru vin, dar să nu fie la vedere. Și mai poruncise: ca nimeni să nu umble cu urcior cu apă ori cu vreo ulcică din care să bea, și cine bea apă să bea din căldare, oală de pământ, hîrdău, orice ceva asemănător, în care să-și bage capul ca animalele și nu în alt chip. Ca cel care nu bea vin la început, să nu mai aibă voie să bea toată masa și să rămînă însetat. Ca nimeni să nu cumpere și să nu mănînce cofeturi, zaharicale și dulciuri. Ca toate mîncărurile să fie sărate și piperate și, dacă nu, să li se pună sare și piper înainte de a fi mîncate. Ca toți să doarmă pe jos, îmbrăcați, fără pernă și pe spate. Ca după ce a strîns suma stabilită pe zi nici un cerșetor să nu mai umble după cerșit.

Mîncă trîntit într-o rină și atît iarna cît și vara dormea fără să se acopere. Zece luni din an nu ieșea din taverne și cîrciumi.

Cum vă spuneam, aveam legile noastre. Le știam pe dinafară, dar nu le respectam decît pe cele privitoare la buna chiverniseală și pe acestea numai fiindcă de respectarea lor atîrna salvarea mea. Toată fericirea mea era ca faptele mele să-mi confirme priceperea în meserie și să dobîndesc experiență. Pentru că odată începute, lucrurile nu se uită și nu se lasă din mînă pînă nu le duci la capăt, căci e semn de puțină înțelepciune să începi multe lucruri și să nu sfîrșești nici unul. N-am făcut nici un lucru pe care să-l las din mînă înainte de a-l vedea sfîrșit. Dar cum eram copil, verde și necopt și îmi lipsea practica, pe zi ce trecea mă loveam de tot soiul de situații și de multe ori greșeam.

Într-o zi de sărbătoare de pe la începutul lui septembrie, cam pe la unu la prînz, am ieșit prin oraș pe o căldură așa de mare că nu se poate descrie, zicîndu-mi că cine mă va vedea cerșind la ora aceea, va gîndi că mă îmboldește tare foamea și mă va milui cu ceva. Vroiam să văd, din simplă curiozitate, ce se poate scoate la asemenea oră.

Umblai pe cîteva străzi și bătui la cîteva porți. Nici-unde n-am primit decît ocări și toți m-au trimis la dracu'. Așa am ajuns în fața unei case și am bătut cu ciomagul în poartă. Nu mi-a răspuns nimeni. Am mai bătut o dată și încă o dată și nimic. Bat din nou nițel mai tare, că era casa mare.

Un nemernic, rîndaș de bucătărie, care probabil că freca vasele, ieși la o fereastră și îmi aruncă în cap o oală cu lături clocotite și cînd mă udă tot, zise foarte calm : „Arunc apă ! Feriți-vă, cei de jos !“ Am început să urlu, strigînd că m-a omorît. Adevărul e că mă opărise, dar nu atît de tare pe cît îl învinovăteam eu. Se strînse lume în jur. Fiecare spunea ce credea : unii că băiatul procedase urît, alții că eu eram de vină, că dacă n-aveam chef să dorm după masă, de ce să nu-i las pe alții să doarmă. Cîțiva mă căinară și adunai ceva bănuți de la cei mai cucernici, așa că mă dusei să mă usuc și să mă odihnesc.

Îmi spuneam în sinea mea : „Cine m-a pus să fiu curios și să-mi pun capul sănătos sub evanghelie ? Cînd o să mă pot înfrîna ? Cînd o să mă învăț minte ? Cînd o să mă mulțumesc doar cu cît îmi trebuie, fără să vreau să aflu mai mult decît trebuie ? Ce drac m-a tras pe sfoară și m-a scos de pe drumul obișnuit, ca să fiu eu mai cu moț decît ceilalți ?“

Mă apropiam de casă ; lîngă mine locuia un bătrîn de aproape șaptezeci de ani de sărăcie, pentru că se născuse din părinți din aceeași breaslă, care i-au lăsat moștenire meseria și așa și-a petrecut viața. De loc era cordobez și spun asta ca să știți că era uns cu toate alifiile.¹ Maică-sa îl adusese la Roma cînd era copil de țîță, în anul Jubileului. Cînd mă văzu trecînd în halul în care eram, transformat într-o cîrpă de vase udă, murdară, plină de grăsime, varză și năut, mă întrebă ce mi se întîmplase. Îi povestii și neputîndu-și stăpîni risul, zise : „Ascultă, Guzmanejo, tare mă tem să

¹ Cordobezii erau considerați vicleni și perfizi. Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967) înregistrează numeroase proverbe în acest sens. V. și p. 269, nota 1.

nu ajungi un al doilea Benitillo¹. Cu mai sînge cloco-titor, vrei să ajungi maestru înainte de a fi învățcel. Nu vezi că greșești mergînd mai departe decît se obișnuiește? Pentru că ești din țara mea și ești băietan, vreau să te învăț ce trebuie să faci. Așază-te și bagă la cap că nu trebuie să ceri de pomană vara în timpul siestei; și mai puțin pe la casele nobililor decît pe la cele ale lucrătorilor; e o oră nepotrivită, toți se odihnesc ori vor să se odihnească, se indispun dacă îi trezește cineva și se înfurie tare cînd sînt deranjați.

Dacă bați la o poartă de două ori și nu ți se răspunde, înseamnă că cei dinăuntru sau nu sînt acasă, sau nu vor să fie. Treci mai departe și nu te opri, că pierzînd vremea, nu se cîștigă bani.

Nu deschide o poartă închisă; cere fără s-o deschizi și fără să intri, căci se întîmplă ca, deschizînd, cei din casă să nu fie atenți la ce se întîmplă și să se ivească un cîine care să-ți rupă o jumătate de bucă dintr-o mușcătură, că nu știu cum de ne cunosc și pînă și ei ne urăsc. Și dacă nu e cîine, sigur se va găsi o slugă furioasă care îți va spune vorbe neplăcute auzului, dacă cumva se mulțumește doar cu atît.

Cînd cerșești, nu rîde și nu-ți schimba tonul; încearcă să-ți faci o voce de bolnav, chiar dacă ai sănătate și de vînzare, luîndu-ți o figură pe potriva ochilor, cu gura la fel, și ține capul plecat.

Dimineata freacă-ți fața cu o cîrpă, mai mult umedă decît udă, ca să nu fii nici curat nici murdar; pune-ți petece la haine, chiar dacă sînt bune, de diferite culori, căci contează mult ca un sărac să fie mai peticit decît curat, dar să nu-ți facă silă.

Ți se va întîmpla uneori să ceri de pomană și omul să-și scoată o mînușă și băgînd mîna în buzunar, tu să te bucuri gîndind că o să te miluiască și, cînd colo, să vezi că-și scoate batista să-și sufle nasul. Să nu te înfurii și să nu-l beștelești pentru asta, fiindcă s-ar putea ca, din întîmplare, să fie altul alături care să vrea să-ți dea ceva și, văzîndu-te trufaș, să renunțe.

¹ Aluzie la proverbul *Mi hijo Benitillo, antes, maestro que discipulo* (cf. Gonzalo Correas, *Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967), al cărui sens este explicat în text.

Unde ești bine primit, du-te în fiecare zi, căci spōrindu-ți devotamentul îți crește averea. Și să nu te îndepărtezi de poarta aceluia fără să te rogi pentru morții săi și să-l jimplori pe Dumnezeu să-i rînduiască lucrurile numai bine.

Răspunde cu umilință la ocări, cu vorbe blînde la cele aspre, pentru că ești spaniol și cum sîntem urîți datorită mîndriei noastre, peste tot sîntem detestați; și cine vrea să scoată bani din punga altuia, mai degrabă trebuie să se roage în loc să dojenească, să spună rugăciuni în loc să înjure, căci mielul blind suga la două oi.

Unde nu ți se va da de pomană, răspunde cu evlavie: «Lăudat fie Domnul! Să vă dea Înălțimilor Voastre multă sănătate, pace și mulțumire în casă, ca să dați și dumneavoastră celor săraci.» Șmecheria asta mi-a adus multe parale, pentru că răspunzînd cu atîta blîndețe, cu mîinile împreunate înălțate odată cu ochii spre cer, mă chemau înapoi și-mi dădeau cît avea fiecare.

În afară de asta, mă mai învăță să fac pe leprosul, să-mi fac răni, să arăt cu un picior umflat, fără o mîină, să-mi schimb culoarea feței, să-mi schimonosesc tot corpul și alte dibăcii curioase de-ale meseriei, ca să nu ni se spună să ne ducem să muncim că sîntem în putere și sănătoși. Mi-a arătat multă prietenie. Știa o mulțime de lucruri tainice de care se folosea. Nu mi-a ascuns nimic fiindcă îi păream capabil și mă aflam la început de drum; și cum el era cu picioru-nfipt în scară¹, pe drumul spre mormînt a vrut să lase în urmă un capelan care să se roage lui Dumnezeu pentru el. Așa a fost, căci repede după asta a murit.

Cîtiva dintre noi ne adunam ca să discutăm care sînt formulele cele mai bune pentru cerșit. Le studiam noaptea; născoceam moduri de a binecuvînta. Era un sărac care trăia numai din asta: le făcea și ni le vindea ca pe niște scenete. Totul era trebuincios ca să miști sufletele și să devină milostive.

¹ Primul vers al unor vestite *coplas* (stanțe) din epocă, folosit de Cervantes în prologul la *Muncile lui Persiles și ale Sigismundei*. Cf. Miguel de Cervantes, *Muncile...*, traducere, prefață și note de Sorin Mărculescu, Editura Univers, București, 1980, p. 5.

În zilele de sărbătoare ne duceam cu noaptea în cap pe unde erau hramuri, ca să ocupăm locurile bune în biserică : că nu aduna puțin cel ce stătea lângă apa sfințită sau lângă altarul sfântului sărbătorit. Din cînd în cînd, porneam în călătorie la țară și nu era sat ori conac pe unde să nu trecem și cum celor de pe acolo le era tare milă de noi, ne întorceam bine aprovizionați pentru că primeam slănină, brînză, pîine, ouă cu grămada, haine de îmbrăcat.

Ccream cîte o înghițitură de vin, pentru mila lui Dumnezeu, că ne durea, chipurile, stomacul¹. Peste tot eram întrebați dacă avem ceva în ce să ni-l pună. Luam cu noi un urcior, ca să avem, vezi Doamne, din ce bea apă, ceva mai mic de o jumătate de *azumbre* ; întotdeauna ni-l umpleau cu vin. Cum ne îndepărtam de poartă, îl vărsam într-un burduf pe care îl țineam atîrnat la spate de cingătoare, unde încăpeau patru *azumbres*. Se întîmpla să-l umplem pe o singură stradă și trebuia să ne întoarcem acasă și să-l vărsăm într-un butoiș, ca să venim să mai luăm.

De obicei umblam încălțați desculți și cu capul acoperit descoperit. Pentru că pantofii erau niște papuci foarte vechi și foarte ruși, iar pălăria la fel. Rareori purtam cămașă pentru că, dacă cerșind la vreo poartă cu umilința obișnuită, ni se răspundea : „Iartă, frate ! Dumnezeu să te ajute ! ☉ să-ți dau altă dată !“, ceream niște pantofi vechi ori o pălărie veche „pentru săracu’ ăsta care umblă desculț și cu capul gol, în soare și în ploaie ! Binecuvîntat fie Domnul, care le-a ferit pe Înălțimile Voastre de truda și chinurile noastre ! Să vă răsplătească însutit și să vă ferească de trădători, să vă dea sănătate sufletului și trupului, căci asta e adevărată bogăție !“

Dacă vreunul zicea : „Crede-mă, frate, că nu am ce să-ți dau, nu am acum“, tot ne rămînea ceva de spus și ceream vreo cămașuță veche, ruptă, care nu vă mai trebuie, să-mi acopăr trupul și să vindec rănile acestui sărac nenorocit și să vă răsplătească Dumnezeu în ceruri și să vă binecuvînteze cu mila lui ! Pentru numele bu-

¹ Aceeași frază o folosește Alemán cînd o descrie pe slujnica hoată care vrea să-și înșele stăpînul. V. p. 200.

nului Iisus, vă rog să mă miluiți că nu pot să-mi cîștig pîinea și nu pot munci, făce-ți-vă pomană ! Binecuvîntată fie preacurata noastră Fecioară Maria !” Cu asemenea vorbe și cu altele la fel, doar măruntaie de oțel și inimă de matostat să fi avut să nu se înduioșeze.

Puține erau casele de unde nu scoteam nimic. Și nu era pereche de pantofi atît de stricată, pălărie atît de uzată ori cămașă atît de veche, care să nu valoareze mai mult de o jumătate de *real*. Pentru noi era mult, iar cel ce ni le dădea nu le prețuia și nu-i erau de folos. Erau o adevărată mină de aur.

Aveam clienți pentru fiecare lucru, care ne puneau banii în palmă, curați și lucitori. La drum luam cu noi niște măgăruși pe care călăream din vreme în vreme, pe timp de ploaie, ca să putem trece riurile. Și dacă zăream persoane care arătau a fi de neam, îi mînam să meargă îndărăt mai mulți pași, pentru ca omul să aibă timp să-și scoată punga, căci dacă așteptam cu cerșitul pînă ajungeam în dreptul lor, mulți nu ne dădeau de pomană fiindcă nu se opreau și rămîneam nemiluiți. În acest fel, rareori pierdeam momentul.

Alteori, cînd se ivea prilejul și era timp, cînd zăream o ceată de oameni, făceam pe schiopii, ne schimbam chipurile, ne aburcam unii în spatele altora, strîmbîndu-ne gura, întorcîndu-ne pe dos pleoapele, făcînd pe muții, ologii, orbii, folosindu-ne de cîrje ori legîndu-ne cite un picior sau cite o mîna în fișii de pînză agățate de gît, deși eram mai iuți în mișcări decît cerbul. În așa fel încît, cu asemenea înfățișare și papagal bun — „Dumnezeu să vă ajute să călătoriți cu bine și să vă aducă sănătoși la cei ce vă sînt dragi !” —, întotdeauna ieșeau ceva parale. Asta se numea plească, pentru că se întîmpla în loc neumblat și ne ieșea uneori foarte bine, iar alteori de-abia adunam cu țîriita strictul necesar pentru drum.

Lucrul cel mai bun era, mai ales, că nu exista săr-bătoare de care să nu ne bucurăm, avînd parte de locuri bune și nici banchet unde să nu ne pice ceva. Le miro-seam de la zece poște. Nu aveam casă, dar toate erau ale noastre și nu puteau lipsi cele ale cardinalilor, ambasadorilor sau nobililor. Și deși vremurile erau tulburi, de la ușile bisericilor nimeni nu ne putea azvirli. Nu

aveam proprietăți, dar eram stăpîni pe toate. Mai existau printre noi și unii care aveau cîte un donjon vechi, clădiri ruinate, maghernițe unde ne adunam. Că nici toți nu umblam pe drumuri, nici nu aveam toți un acoperiș. Dar eu, cum eram tinerel, unde mă prindea noaptea, acolo mă găsea și ziua următoare. Și uite așa, deși o duceam prost, tinerețea rezista și socotea că o duc foarte bine.

Capitolul al IV-lea

În care Guzmán de Alfarache povestește
ce i s-a întâmplat cu un cavaler și despre libertățile
săracilor

Unul dintre adevăratele semne ale predestinării noastre este mila pentru aproape. Pentru că a te durea suferința altuia ca și cum ar fi a ta este un act de caritate ce șterge păcatele, și în care întotdeauna sălășluiește Dumnezeu. Toate trăiesc prin caritate și mor fără ea. Căci nici darul profeției, nici cunoașterea misterelelor, nici știința religiei și întreaga credință nu sînt nimic, dacă lipsește caritatea. Iubirea aproapelui meu, așa cum m-a iubit el pe mine, este cel mai mare dintre toate sacrificiile, pentru că se înfăptuiește în templul Dumnezeului viu. Și e neîndoios un mare merit să suferi cînd frațele tău merge spre pierzanie, la fel de mult pe cît te bucuri cînd te mîntuiești tu însuși.

Caritatea este țelul preceptelor. Dumnezeu se va arăta milostiv în ziua Judecării de apoi cu cel ce a fost milos. Și cum nu avem nici un merit noi înșine, căci mila este har ceresc, trebuie să ne rugăm cu lacrimi în ochi să ne fie dăruită și să săvîrșim fapte prin care s-o dobîndim, udînd uscăciunea din sufletul nostru și asprimea inimii. Că cel umilit și pocăit nu va fi oropsit, ci mai degrabă Dumnezeu își va pogori harul asupra lui, dăruindu-l cu însemnate dovezi de bunăvoință. Și cu toate că bogăția, vecină fiind cu trufia, este prilej de viciu, slăbind virtutea, primejdie pentru stăpînul ei, senior tiran și sclav trădător, e asemeni zahărului care, fiind gustos, face mai calde lucrurile calde și mai reci pe cele reci. Pentru bogat este instrumentul cu care își cumpără fericirea cu ajutorul carității. Și va fi milos și cu adevărat bogat cel ce, făcîndu-l bogat pe sărac, va ajunge el însuși sărac, pentru că în felul acesta devine discipol al lui Cristos.

Într-o zi mă aflu acasă la un cardinal în vestibul, înfășurat și încurcat într-o pelerină mare, cenușie, atît de plină de petice, cusute unele peste altele, că în unele locuri avea cel puțin trei rînduri, de nu se mai vedea care fusese culoarea stofei de la început. Era groasă și țeapănă ca de lemn și mult mai bună pentru vreme rea decît cea mai bună pătură, pentru că mă învelea bine și nu lăsa să treacă nici vîntul, nici ploaia, nici frigul și, era să spun, nici măcar înțepăturile.

Sosi un cavaler în vizită. După înfățișare și suită părea o persoană de vază. Acesta, văzîndu-mă cum arăt, a crezut că sufăr probabil de friguri și că rămăsesem acolo de cu seară, așteptînd să se mai ridice soarele, căci era iarnă și sufla un vînt rece. Se opri să mă privească și mă strigă. Îmi scosei capul și, sperîindu-mă că văd un astfel de personaj lîngă mine, neștiind ce putea voi, mă schimbai la față. Lui i se păru că tremur și-mi spuse : „Înveselește-te, fiule, și stai liniștit“. Și scoase din buzunare cîțî bani avea — să fi fost pînă la vreo treisprezece *reali* și jumătate și mi-i dădu ; luai banii și tare mă mai minunai, atît de pomana primită, cît și de faptul că îl văzui ridicînd ochii spre cer cu pioșenie.

Gîndesc că, în mod sigur, zicea : „Doamne, binecuvîntat să fii de îngerii și slujitorii Cîrții tale cerești, și toate spiritele să te proslăvească, căci oamenii n-o știu face și sînt grosolani, căci iată-mă pe mine, care fără să fiu dintr-o plămădă mai bună și nu știu dacă de sînge mai nobil decît acest om, am dormit în pat, iar el pe jos, eu sînt îmbrăcat și el e gol, eu bogat și el sărac, eu sănătos și el bolnav, eu iubit și el disprețuit. Putînd să-i fi dat ceea ce mi-ai dat mie, schimbînd locurile, ai fost, Doamne, slujit invers. Tu știi de ce și pentru ce. Mintuiește-mă, Doamne, pentru sîngele ce l-ai vărsat ! Căci aceasta va fi adevărata mea bogăție. să te am pe tine, căci fără tine nu am nimic.“

Părerea mea e că acel cavaler știa cu adevărat să-și dobîndească răsplata, căci neținînd seama cui dădea, ci pentru cine dădea, văzîndu-mă și văzîndu-se, mi-a dat cît avea la el cu inima deschisă și milostivă. Asemenea oameni își cîștigau locul în rai prin milă, datorită nouă, iar noi îl pierdeam datorită lor, căci lăcomindu-ne la

ceea ce primeam, cerînd fără să avem nevoie, luam de la cel ce avea și viciul nostru uzurpă locul altuia.

Eram mîncăți, băuți, trîndăveam. Duceam o viață cu adevărat de senatori, ba și de mari mîncăi, și chiar dacă nu eram atît de respectați, trăiam mai tihniți, mai bine și cu mai puține supărări, bucurîndu-ne de două libertăți excelente mai mult decît oricare dintre ei și decît oricare roman, oricît de vază ar fi fost. Una era libertatea de a cere fără să pierdem, care nu se potrivește cu nici un om onorabil. Pentru că mizeria nu are altă libertate mai mare decît aceea de a obliga un om să ceară, ca să se ajute cînd e la strîmtoare, chiar dacă o face cu propriul său frate; pentru că cine primește cumpără foarte scump și mai scump vinde cine dă celui ce-i e recunos-cător. Și dacă e să-mi spun părerea în privința cerutului, ăsta e lucrul cel mai rău în viața săracului, fiindcă deși i se dă, îl costă mult să ceară.

Și am să-ți spun cauza pentru care a cere ustură și doare așa de tare. Omul este un animal rațional perfect, creat pentru eternitate, asemeni lui Dumnezeu, cum zice chiar el, căci atunci cînd a vrut să-l plămădească, fiind de față Sfînta Treime, a spus: „Să facem om după chipul și după asemănarea noastră”¹. Aș putea să-ți spun și cum trebuie înțeles acest lucru, dar nu e locul potrivit aici. Omul a fost creat cu această fire, înclinați toți să ne îndumnezeim, să ne apropiem cît mai mult de el și mereu vom fi însetați de această sete și mistuiți de această foame.

Știm că Dumnezeu a făcut toate lucrurile. Noi vrem același lucru. Și cum nu putem să fim asemeni divinei maiestăți, facem cîte ceva, după puterea noastră, încercînd să păstrăm indivizii fiecărei specii: animalele pe cîmp, peștii în apă, plantele în pămînt și tot așa fiecare lucru de pe lume în mediul său natural. El a privit lucrurile făcute de mîna sa, i s-au părut bine făcute de mîini binecuvîntate și puternice. S-a bucurat văzîndu-le, căci erau pe placul lui.

Asta se întîmplă exact la fel în ziua de azi. Vrem să facem sau să contrafacem. Cît de bună mi se pare pasărea crescută în ograda mea, mielul născut în gos-

¹ *Facerea*, 1, 26.

podăria mea, copacul pe care îl sădesc în livada mea, floarea ce răsare în grădina mea ! Mă desfăt atît de mult privindu-le, încît aş smulge, aş distruge, aş strica ceea ce n-am crescut, făcut, ori sădit eu, chiar dacă e foarte bun, fără să mă încerce părerile de rău ! Iar ceea ce este opera mîinilor mele, copilul iscusinţei mele, rodul muncii mele, chiar dacă nu e chiar aşa de bun, fiind lucrarea mea, îmi pare bună şi îmi place.

Nu numai că aş rupe florile şi fructele din copacul vecinului şi cunoscutului meu, dar nu i-aş lăsa frunză ori ramură, şi dacă mi-ar veni chef, i-aş reteza şi trunchiul. Cînd e vorba de al meu, mă doare sufletul dacă o furnică îi face rău ori dacă îl ciuguleşte o pasăre, fiindcă e al meu. Şi, într-un cuvînt, fiecare îşi iubeşte opera. Iar eu, iubind ceea ce fac, mă asemăn cu cel ce m-a creat şi pe el l-am moştenit.

În toate celelalte acte ale noastre, lucrurile se petrec la fel. E foarte firesc ca Dumnezeu să dea şi foarte nefiresc să ceară, cînd n-o face pentru noi înşine ; căci ceea ce ne cere nu cere pentru El şi nici nu-i face trebuinţă celui ce e leacul tuturor trebuinţelor şi mana ce satură orice foame. Îi stă în putere să dea şi are mult de dat şi nimic nu-i poate lipsi. El dăruieşte şi împarte totul, mai uşor decît ai putea tu să scoţi apa din mare, cu multă generozitate, atît de uriaşă este deosebirea dintre mizeria ta şi milostenia Lui.

Vrem să ne asemuim lui şi în privinţa asta. După chipul lui m-a făcut, cu el trebuie să semăn, aşa cum seamănă o stampă cu placa gravată după care este produsă. Ce nebuni, ce pierduţi, ce dornici şi trufaşi umblăm toţi să-i dăm zgîrcitului ! Avarul, bogatul, cămătarul, săracul, toţi pun deoparte ca să dea ; doar că cei mai mulţi înţeleg puţin, aşa cum am spus mai înainte, şi dau ceea ce au strîns, după moarte.

Dacă i-ai întreba pe cei ce adună bani şi îi îngroapă în timpul vieţii, de ce îi păstrează, unii îţi vor răspunde că pentru moştenitori, alţii că pentru sufletul lor, alţii că o fac ca să aibă ce lăsa şi toţi vor fi dezamăgiţi că nu-i pot lua cu ei. Deci vezi, că vor să dea, dar nu dau la vremea potrivită, e ca un avort nereuşit. Dar, în fond, acesta e ţelul şi dorinţa noastră.

Cum se mai simte omul ca un Dumnezeu cînd, plin de generozitate, are ce să dea și dă ! Ce caldă îi e mîna, ce vesel chipul ! Ce tihnită inima ! Ce mulțumit sufletul ! Îi dispăre părul cărunt, i se înprospătează sîngele, viața i se lungește, și asta cu atît mai mult cu cît știe că are de unde să dea, fără teamă că va duce lipsă.

Iată de ce, vrînd să facem ceea ce a făcut cel ce ne-a plămădit asemeni lui, ne place atît de mult să dăm și ne amărăște să cerem ; și cei cu care mîna divină a fost atît de mărinimoasă încît i-a creat și i-a dăruit cu un suflet nobil — acesta fiind alt dar deosebit —, însă sînt obidiți și sărmani, mai degrabă vor să trăiască în mizerie decît să ceară altuia să-i ajute.

De aceștia trebuie să ne fie milă și pe aceștia ar trebui să-i ajute toată lumea, căci după asta se vede cine este prieten și o dovedește. Prieten e cel care, văzîndu-l pe nevoiaș, îl ajută fără ca el să ceară, căci dacă așteaptă pînă atunci, înseamnă că nici nu-i dă, nici nu-i împrumută, ci îi plătește o datorie, vînzîndu-i cu cîștig și în avantaj. Prietenul la vreme de nevoie se cunoaște și ajutorul e ajutor cînd îți vine la vreme. Eu trebuie să-l dau, nu să mi se ceară ; trebuie să alerg în ajutor, nu să aștept ori să merg încet.

Dacă am zăbovit și nu te-ai mulțumit, iartă-mi ignoranța și crede în buna mea intenție. Deci, libertatea de a cere le este dată doar săracilor. Și în asta sîntem deopotrivă cu regii și este deosebit privilegiu s-o poți face fără ca asta să fie socotită o josnicie, cum s-ar întîmpla cu restul oamenilor. Dar există o deosebire : regii cer tuturor pentru binele tuturor, datorită nevoilor prin care trec, pe cînd săracii cer pentru ei înșiși, datorită prostului obicei.

Cealaltă libertate este cea a celor cinci simțuri. Cine, în afară de sărac, mai există azi în lume care să se bucure mai fără rușine și mai din plin de ele, în mai multă siguranță și după gustul lui ? Și fiindcă am zis „gust“, o să încep cu el, căci nu există oală din care să nu luăm spuma, mîncare pe care să n-o gustăm ori banchet unde să nu ni se facă parte. Unde s-a văzut cerșetor căruia dacă azi nu i s-a dat ceva într-o casă, să nu i se dea mîine ? El umblă prin toate casele, cer-

șește peste tot, peste tot gustă și poate să-ți spună prea bine unde se gătește mai gustos.

Auzul ; cine aude mai mult decît săracul ? Căci, ne-interesîndu-l nimic, nimeni nu se teme că e auzit de el. Pe străzi, în case, în biserici, oriunde se discută orice afacere, fără teamă de săraci, chiar dacă e ceva important. Și noaptea, cum dormim în piețe și pe străzi, există muzică pe care să n-o auzim ? A existat vreo declarație de dragoste pe care să n-o știm ? Nimic n-a fost un secret pentru noi, iar lucrurile publice le știm de-o mie de ori mai bine decît toți ceilalți, fiindcă auzim vorbindu-se despre ele în mai multe părți decît oricine auzinea.

Și văzul ; cu cîtă libertate putem privi fără să fim observați și fără ca nimeni să ne ceară ori să ne împiedice ! De cîte ori nu m-am învinovătit cînd, cerșind în biserică, priveam și mă bucuram ! Vreau să spun, ca să fiu mai limpede, că mă uitam cu jînd la unele femei cu chip îngeresc, ai căror iubiți n-ar fi îndrăznit și nu s-ar fi încumetat să se uite la ele ca să nu fie observați, pe cînd nouă ne era îngăduit asta.

Mirosul ; cine a putut mirosi mai mult decît noi, căroră ni se spune adulmecători de case străine ? Pe lingă faptul că atunci cînd mirosul e mai bun, pe cît de plăcute ne erau ambra și moscul, mai bun și mai adevărat decît toate era mirosul unei căpățîni de usturoi — care de obicei ne lipsea — ca să ne apere de contagioasa corupție. Iar dacă vroiam alte parfumuri, ne așezam la cîte un colț de stradă unde se vînd asemenea lucruri și acolo simțeam mirosul vestelor de piele și al mănușilor înmiresmate¹, pînă ce parfumurile ne pătrundeau în nări și în ochi.

Pipăitul, simțul tactil,² vei fi vrînd să spui că ne lipsește, că niciodată n-a avut cum ajunge în mîinile noastre un lucru bun. Ei bine, luați-vă seama, ignoranților, căci sărăcia și frumusețea sînt două lucruri deo-

¹ Mănușile se parfumau cu diferite pulberi, arome : ambră, mosc etc. (cf. B.B.).

² În original, *el tacto* cu sensul de „pipăitul“, dar și „tactul“, joc de cuvinte pe care se bazează autorul la sfîrșitul capitolului, pentru a anunța capitolul următor.

sebite. Săracii pun mîna și se bucură de lucruri la fel de bine ca bogații, dar nu toți pricep acest mister. Există săraci care cu cerșetoria lor întrețin femeii pe care bogatul bogat tare și-ar dori să le aibă și femeia iubește mai mult pe săracul care îi dă și o respectă, decît pe bogatul ce o ponegrește. Și de cîte ori unele doamne nu mi-au dat de pomană chiar cu mîna lor ! Nu știu ce făceau alții ; dar eu, cu anii mei tineri, le luam mîna în mîinile mele și, în chip de pioasă recunoștință, nu-i dădeam drumul pînă n-o sărutam.

Dar astea toate sînt o mare mizerie și o prostie ; pentru că deasupra tuturor lucrurilor, gust, văz, miros, auz și pipăit, cel mai important și adevărat dintre toate cele cinci simțuri la un loc era acela al chipurilor blonde ai strălucitorilor dubloni, acea frumusețe a argintaților *patacones*¹, semn regesc al Castiliei, pe care îi țineam ascunși și tot pe ascuns ne bucuram din plin de ei. Căci a avea bani ca să plătești ori să-i folosești la ceva, nu înseamnă să te bucuri de ei. A te bucura de ei înseamnă a-i avea de prisos, fără să-ți facă altă trebuință decît ca să-ți reconforteze simțurile. Deși alții spun că de bani nu te bucuri decît atunci cînd-îi cheltui.

Îi țineam cusuți în niște maiouri făcute din petece, în loc de pieptare, lipiți de trup. Nu era petec, oricît de murdar și mizer ar fi fost, care să nu reprezinte valoarea unui costum nou cum se cuvine. Toți musteam de aur, pentru că, mîncînd gratis, nu cheltuiam banii cîștigați. Și strop cu strop fac al mărilor potop. Picătură cu pic, pic, gîrlă îți face și nu mică. Ajungeam să avem averi cu care un om onorabil și-ar fi putut face o situație frumoasă.

Odihnește-te nițel la acest han ; căci pe drumul capitolului ce urmează o să auzi ce s-a întîmplat la Florența cu un sărac contemporan de-al meu, care a murit acolo și vei vedea tactul nostru și cît este de bun.

¹ *Patacón*, veche monedă de argint în greutate de o uncie.

Capitolul al V-lea

În care Guzmán de Alfarache povestește ce s-a întâmplat, pe vremea lui, cu un cerșetor care a murit la Florența

Este ceva obișnuit la orice sărac să fie iscusit în șiretlicuri și înșelăciuni, bătîndu-și capul nopți și zile să găsească mijlocul de a o duce mai bine și de a scăpa de mizerie. Peste tot e la fel. Și deși se spune că în materie de cruzime Italia ocupă primul loc și că înăuntrul ei primii sînt cei din regiunea Genovei, nu cred că asta ține de loc, ci de nevoie și de lăcomie. Și cu toate că despre genovezi se spune că au de toate, chiar concetățenii lor au scos vorba că sînt mauri albi¹. Iar ei, ca să se răzbune și să dea vina pe alții, spun că doar chelul își pune mîna în cap; că nu despre ei s-a spus și nu la ei se face aluzie, ci despre negustorii din Genova, care își țin conștiința în buzunare descusute, de unde o pierd și de aceea nici unul n-o mai are².

Cineva a spus că nu-i așa, că vorba vine mai de demult. Și anume că atunci cînd genovezii își duc copiii la școală, aceștia își iau conștiințele cu ei, se joacă cu ele, fac năzdrăvăanii și unii le uită, iar alții le pierd. Cînd se mătură școala, se găsesc conștiințele și sînt aduse învățătorului. Acesta le păstrează cu multă grijă într-un

¹ Aluzie la proverbul înregistrat de Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967): *Genoveses son moros blancos* (Genovezii sînt mauri albi) care continuă cu explicația următoare: „se spune că genovezii și-au băgat conștiința în buzunar, iar femeile rușinea, și cum buzunarul era rupt, s-a pierdut“. Despre genovezi se mai spunea: „Genova are trei lucruri prin care excelează: bărbați fără conștiință, femei fără rușine și mare fără pește“. V. și Herrero García, *Ideas de los españoles del siglo*, XVII, Madrid, 1928, pp. 370—391 (cf. B.B.).

² Faima de cămătari și negustori lipsiți de scrupule pe care o aveau genovezii apare în multe scrieri literare ale epocii. Asemenea afirmații se pot întîlni frecvent, de pildă, la Quevedo (cf. B.B.).

cufăr, ca să nu se mai piardă încă o dată. Cine are nevoie de conștiință mai târziu, dacă își amintește unde a lăsat-o, se duce s-o caute. Cum însă învățătorul a păstrat atâtea și le-a pus la un loc, nu știe care este a fiecăruia. Așa că i-o dă pe prima care îi cade în mină, omul pleacă crezând că a luat-o pe a lui și, de fapt, e a prietenului său, a unui cunoscut ori a unei rude. De aici se ajunge că nici unul nu are conștiința sa și fiecare pe a altuia. Și cică de aici le-ar fi venit faimă proastă.

Ah, ah, Spanie! Patrie iubită, adevărată păzitoare a credinței! Dumnezeu să te țină, căci pe câtă credință ai, ai și tu învățători care amestecă între ele conștiințele și oameni ce și-au schimbat conștiința cu alta! Cît de mulți, uitînd de sine, își bat capul cu lucruri care nu-i privesc; muștră, administrează și ocărăsc conștiința celuilalt.

Frate, vino-ți în fire, strică schimbul făcut. Nu cereta paiul din ochiul altuia, scoate birna din ochiul tău. Fii atent, că te înșeli. Ceea ce gîndești că îți ușurează conștiința e o înșelăciune și te înșeli pe tine însuți. Nu îți ascunde cîștigul spunînd: „Cutare e cămătar mai mare“. Nu fura consolidu-te și dezvinovățindu-te cu faptul că altul e hoț mai mare decît tine. Lasă în pace conștiința altuia, uită-te la a ta. Asta te interesează. Fiecare să îndepărteze de la sine ceea ce nu-i al său și ochii păcatului celuilalt, pentru că nici idolatria lui Solomon, nici sacrilegiul lui Iuda nu le dezvinovătesc pe ale tale; fiecare își va primi pedeapsa meritată.

Așa cum te apleci spre ceea ce e dăunător și rău, de ce să nu-l imiți pe cel bun și virtuos, care ține posturile, se spovedește, se împărtășește, se pocăiește, face fapte milostive și duce o viață corectă? E cumva mai om decît tine? Dai deoparte, asemeni bolnavului, ceea ce te însănătoșește, și mănînci ceea ce îți face rău. Îți jur că pentru mîntuirea ta va trebui să-ți amintești de tine și să uiți de mine.

Locul unde există multe școli pentru copii și învățători care păstrează conștiințe — deși, cum am zis, nici un oraș, tîrg ori așezare din lume nu scapă — este Sevilla, căci cei mai mulți dintre cei ce se imbarcă să treacă marea, își lasă conștiințele acasă, ori pe la gazde să le țină în păstrare pînă se întorc, pentru că, fiind

aşa de grele şi de voluminoase, s-ar scufunda corabia. Şi dacă mai târziu şi le iau înapoi, lucru greu de crezut pentru mine, fiind vorba de meleaguri întinse, unde lucrurile nu sînt prea bine păzite, e bine. Dacă nu, mare lucru nu ți se dă pe ele şi dacă rămîn acolo, nici atît.

De aceea în oraşul acesta e conştiinţă cu ghiotura, de la cei care şi-au lăsat-o şi nu s-au mai întors s-o ia. Nu vreau să mă plimb pe treptele Catedralei¹ ori prin faţa ei, nici nu vreau să intru în piaţa San Francisco², nici să mă înec în rîu. Să lăsăm deoparte orice fel de negoturi şi afaceri, căci dacă am începe, n-am ieşi la llman. Să rămînă notată ideea şi, ca şi cum aş fi spus-o, gîndiţi că o spun şi poate o s-o spun odată...

Trăia odată un om, originar dintr-un loc aflat în apropiere de Genovă, persoană cu minte luminată şi spirit perspicace. Se numea Pantalone Castelleto, biet cerşetor, care, fiind însurat la Florenţa şi născîndu-i-se un fecior, din clipa cînd veni pe lume, nu se mai gîndi decît cum să găsească mijlocul ea acesta să aibă ce mînca, fără să-l oblige să slujească ori să înveţe o meserie. Pe-acolo se zice în popor : „Fericit feciorul care îl are pe tată-su în iad !“³. Deşi eu spun că e nefericit, pentru că nu se poate bucura de ceea ce i-a lăsat, şi averea nu ajunge nici în mîinile unei a treia persoane.

Omul nostru vrînd, cred, să-şi aranjeze bine şi prea bine feciorul, i-a primejduit viaţa. Şi cu toate că era însurat, că e mare cîştig şi poveste lungă să se căsătorească săraci cu săraci şi să fie de aceeaşi meserie, aveau cam cît le făcea trebuinţă şi ce să-i lase moştenitorului lor pentru un trai modest ; dar n-a vrut să se încreadă în soartă.

I-a trecut prin mînte cea mai atroce cruzime ce se poate închipui. L-a mutilat, cum fac mulţi cerşetori de toate naţiile prin părţile acelea, şi de mici le sucesc şi

¹ Locul unde tatăl lui Guzmán îşi făcea afacerile şi unde a cunoscut-o pe cea care avea să fie mama eroului. V. şi p. 67, nota 1.

² Cea mai importantă piaţă din Sevilla.

³ *Dichoso el hijo que tiene a su padre en el infierno*. Sensul proverbului, înregistrat de Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967) este că o persoană necinstită se poate îmbogăţi şi lăsa moştenire o avere frumoasă urmaşilor (cf. B.B.).

le frîng oasele, de parcă ar fi de ceară, și pe urmă iar îi cioplesc, după cum li se năzare, făcînd din ei un șir de monstruoziități, ca să stîrnească mai multă milă. Cînd sînt mici, își cîștigă piinea pentru cînd vor fi bătrîni, și apoi infirmitățile acelea devin bunuri cu care fac carieră.

Omul nostru însă vru să se remarce prin noi genuri de tortură, chinuîndu-l pe sărmanul și fragedul copil. Nu l-a făcut să sufere odată pentru totdeauna, ci pe măsură ce creștea îl mai supunea unei torturi, așa cum schimbi cămășile ori faci baie, una caldă, una rece, pînă l-a făcut să arate așa cum ți-l voi zugrăvi.

Nu se atinse și nu putu s-o facă de dașurile ce le primise copilul de la natură. Cu toată nenorocirea lui, avea o judecată bună, era vorbăreț și spiritual. Îi chinui însă trupul, începînd cu capul pe care i l-a sucit că ajunsese aproape cu fața la spate, cu obrazul căzut pe umărul drept. Partea de sus și de jos a pleoapelor erau carne vie. Fruntea și sprîncenele arse, cu mii de riduri.

Era cocoșat, cu trupul un ghem, fără înfățișare și chip de ceva omenesc. Picioarele îi atîrnau pe deasupra umerilor, dezarticulate și neputincioase. Sănătoase îi erau doar brațele și limba. Stătea ca într-o cușcă, într-o mică lădiță, pe spatele unui măgăruș pe care îl mîna cu mîinile lui; doar că pentru ca să se urce orî să coboare de acolo avea nevoie de ajutor și întotdeauna se găsea cineva să-l ajute.

Cum am zis, era spiritual, spunea multe lucruri foarte inteligente. Dar umbla atît de zdrențăros, era atît de mutilat și așa de sărman, încît toată Florența îi plîngea de milă și îi dădeau toți pomeni mari, datorită atît mizeriei sale, cît și vorbelor sale de duh.

A trăit în felul acesta ceva mai mult de șaptezeci și doi de ani, la capătul cărora s-a îmbolnăvit grav și și-a dat seama că avea să moară. Văzîndu-se în această situație, pe punctul de a se mîntui ori nu, cum era deștept, hotărî el însuși ce să facă, socotînd că nu e vreme de viclesuguri și nici de spovedanii ca să-ți faci datoria față de paroh. Era ultima spovedanie și vru să fie cea adevărată. Ceru să vină la el un duhovnic, cunoscut de-al lui, mare învățat și cu multă experiență în materie de viață, obiceiuri și religie. Lui își mărturisi pă-

catele și își împărți lucrurile astfel că porunci să i se facă testamentul cu cît mai puține și mai scurte fraze se poate imagina. După introducerea făcută de notar, în ceea ce-l privea pe el, zise astfel :

„Îi las lui Dumnezeu sufletul meu, căci El mi l-a dat și trupul meu îl las pămîntului, să fie îngropat în parohia mea.

Item poruncesc să fie vîndut măgarul meu și cu banii luați să mi se plătească înmormîntarea, iar samarul să i se dea Marelui Duce, stăpînul meu, căruia îi aparține și este de drept al său și pe care îl numesc executor testamentar și îl las moștenitor universal.“

Cu asta și-a încheiat testamentul și după ce l-a semnat și-a dat duhul. Cum toți îl știau hîtru, crezură că și în momentul morții a vrut să facă o glumă, că în timpul vieții, așa cum se întîmplă cu proștii ; dar cînd Marelui Duce i se dădu de știre imediat despre testament, cum îl cunoștea pe cel ce îl lăsase și îl socotea înțelept, a hotărît să nu dea în vileag misterul acelei clauze. Porunci să-i fie aduse la palat lucrurile pe care i le lăsase moștenire și în fața lui au fost descusute toate straiiele mortului bucată cu bucată și s-au scos din diferite locuri unde se aflau numai monede de aur, a căror valoare se ridica în banii noștri castilieni la trei mii șase sute de scuzi de patru sute de *maravedis* fiecare.

Săracul așa fusese sfătuit și socotise că banii aceia nu erau ai lui și că nici nu puteau fi restituiți altfel decît lăsîndu-i stăpînului lor firesc, în grija căruia se aflau toți săracii ; și astfel își ușură conștiința. Marele Duce, suveran atotputernic și senior generos, porunci ca bun executor testamentar și mai bun cavaler, ca de toți banii să fie veșnic pomenită memoria Dispărutului.

Ce-mi vei spune acum de tactul acestui sărac ? Al tău nu e nici pe departe așa, cu toate că te bucuri de o altă Venus.

Eram stăpînii acestor două avantaje, de care nimeni nu se bucura atît de mult ca noi, fără să mai socotim altele multe ce s-ar putea înșira.

Cînd încep să cuget la vremurile de care am avut parte și au trecut peste mine, nu pentru că mi se năzare ori am uitat chinurile, ca astfel cele ce le sufăr acūm să mi se pară mai mari sau altfel decît celelalte, e ne-

Îndoios că prețuiesc mult amintirea lor. Plăcerea de a avea întotdeauna masa întinsă, patul făcut, un acoperiș deasupra capului fără probleme, traista plină, averea în fața ochilor, fondurile neatînse, fără teamă de hoți, fără frica ploilor, fără grija lui april și neîncrederea în mai, care sînt moliile plugarului, fără să-ți bați capul cu straie și obiceiuri, fără să-ți pregătești linguşelile și să-ți croiești minciunile ca să exiști și să-ți faci un rost mai bun ! Ce să fac ca să fiu prețuit ? Cum să fac această vizită ca să nu fiu uitat ? Cum să-i însoțesc, ca să-i îndatorez ? Ce pretext să găsesc ca să le vorbesc și să mă observe ? Cît de devreme să mă scol ca să mă socotească mai zelos, mai cu seamă cînd e vremea mai rea ? Cum să aduc vorba despre familii, ca să scot în evidență noblețea neamului meu ? Cum să dezvălui greșeala altuia, pentru ca cei ce mă vor auzi reprobînd-o să creadă că eu nu greșesc ? Cum să port o conversație ca să mă pot făli ? Cu ce ocolișuri să umblu ca să-mi plasez vorbele ? În ce bisericuțe să mă învîrt, unde să fac pe cocoșul și cînd plec să nu fiu bîrfit, așa cum am făcut eu cu alții ?

Oh ! Chestia asta cu bisericuțele și clevetelile, ce poveste lungă ! Cine ar avea loc să povestească cît de urît e din partea unui hidalgo să facă pe croitorul, să croiască vorbe mincinoase și să nu lase neforfecat nici un cleric și nici o femeie cinstită ! Nu scapă de cleveteli nici sfinții, nici păcătoșii !

Rămii aici, căci dacă trăim vom ajunge la liman. Ce reguli severe, ce drum bătut și ce direcție neșmintită trebuie să urmeze acel nefericit care pretinde să navigheze prin lume, așteptîndu-și soarta aflată în mîna altuia ! Dacă e să fie bună, cît de tirziu vine ! Dacă e rea, ce repede te execută ! Și oricît s-ar potrivi la toate, se va spune că păcătuiește prin falsitate și defecte. Dacă nu este iubit, totul se observă : dacă vorbește, chiar bine, se spune că e palavragiu ; dacă e tăcut, că e slab de minte ; dacă vorbește despre lucruri elevate și delicate, că e îndrăzneț, că se bagă în chestiuni de profunzime pe care nu le înțelege ; dacă nu vorbește despre asemenea lucruri, că e om de nimic. Dacă se umilește, e nemernic ; dacă se răzvrătește, e trufaș ; dacă se repede, necioplit și fără judecată ; dacă se stăpînește, e laș : dacă

privește, e fascinat ; dacă se resemnează, e ipocrit ; dacă râde, e inconstant ; dacă e cumpătat, e ursuz ; dacă e afa-bil, e disprețuit ; dacă e serios, e detestat ; dacă e drept, e crud ; dacă e milostiv, e prost de bun.

Pentru toate aceste nenorociri, săracii au permis de liberă trecere, fiind propriii lor stăpîni, scutiți de biruri și de taxe, departe de rivali. Se bucură de viață fără ca vreun supraveghetor să le cîntărească și să le măsoare totul, fără vreun croitor care să-i foarfece, ori vreun cilne care să-i muște.

Așa era viața mea, dacă timpul și soarta — consumatori ai lucrurilor, ce nu acceptă să lase nestrămutat ceva — nu m-ar fi alungat din locul meu, dînd la iveală, datorită culorii din obraji și membrilor mele întregi, că sînt plin de sănătate și nu sînt infirm, nici sărac, așa cum afirmam în lamentațiile mele.

Pentru că odată mă dusesem să cerșesc în orașul Gaeta, la intrarea într-o biserică, vrînd să văd, de curiozitate, dacă milostenia și pomenile erau la fel ca la Roma și fiind nou venit acolo și neavînd la mine cele necesare, mi-am arătat chipul. Imediat după aceea însă, mi-am spoit obrazul, că știam grozav de bine să-mi schimb chipul. Cînd veni guvernatorul, se uită la mine, îmi dădu de pomană și cîteva zile am dus-o bine. Dar cum lăcomia sparge sacul, într-o zi de sărbătoare m-am gîndit să născocesc altceva. Mi-am făcut pregătirile și mi-am aranjat un picior care valora o avere. M-am dus la biserică așa și am început să mă jeluiesc, arătîndu-mi nenorocirea, ca unul care știe bine lecția. Soarta mea nefericită ori puțina mea minte, căci întotdeauna din neștiință și prostie se întîmplă nenorocirile, mi-au jucat festa.

N-aveam nevoie să caut pîine mai albă și nici să umblu cu uite popa nu e popa într-un tîrg mic. O duceam bine cu chipul spoit, cu care îmi cîștigam pîinea și era acceptat, fără să fi trebuit să umblu cu alte și-retlicuri și să probez noi invenții.

Guvernatorul veni la biserică în ziua aceea ca să asculte liturghia și, cum mă recunosc, mă puse să mă ridic, zicînd : „Vino cu mine să-ți dau o cămașă de îmbrăcat“. L-am crezut și m-am dus cu el acasă. Dacă aș fi știut ce vroia cu mine, nu cred că m-ar fi ajuns nici

cu tunul și nu i-aș fi căzut în mână, oricît s-ar fi strădui.

Cînd am ajuns acasă la el, m-a privit în față și mi-a spus : „Cum e posibil, avînd culoarea asta în obraji și pleznind de sănătate, că ești gras, puternic și zdravăn, să ai un asemenea picior ? Nu se potrivește cu celelalte.“ Eu i-am răspuns încurcat : „Nu știu, seniore, așa a fost voia Domnului“. De îndată mi-am dat seama de nenorocire și iscodii să văd daeă puteam s-o șterg. N-am putut, fiindcă ușa era încuiată.

Porunci să vină un chirurg să mă examineze. Acesta veni și mă consultă pe îndelete. La început l-am încurcat, că nu știa ce e cu mine, dar și-a dat seama repede și spuse : „Domnule, băiatul ăsta are ceva la picior, cum am eu la ochi. Și ca să înțelegeți exact, o să vă arăt.“ Începu să mă despacheteze și, desfăcîndu-mi cîrpele și toată construcția, scoase la iveală piciorul sănătos, cum și era de fapt.

Guvernatorul rămase uluit văzîndu-mă astfel și mai uluit de istețimea mea. Eu eram aiurit, neștiind ce să spun și ce să fac. Și dacă n-ar fi fost vîrsta mea, numai Dumnezeu m-ar fi scăpat de o pedeapsă exemplară. Dar cum eram copil am scăpat de o pedeapsă aspră și în locul cămășii pe care mi-o promisese, porunci ca, în prezența lui, călăul să-mi tragă cîteva bice la spate, mai jos de cămașa mea ruptă, și să plec din oraș imediat. Dar, chiar dacă nu mi-ar fi poruncit, aș fi avut eu grijă și n-aș fi rămăs acolo nici dacă m-ar fi făcut seniorul orașului.

Plecai speriat, tremurînd și descurajat, întorcînd din cînd în cînd capul, temîndu-mă ca nu cumva părăindu-li-se că nu m-au omenit îndeajuns, să vrea să-mi mai dea o porție. Așa mă întorsei pe înleagurile Papei, amintindu-mi de Roma mea și binecuvîntînd-o de mii de ori, căci acolo nimeni nu se lega de fleacuri și nu se apuca să cerceteze culorile din obraji, ci fiecare se aranja cum putea mai bine. Locuri întinse, unde ai ce să șterpelești și pe unde să navighezi ; nu prin trecători și mereu prin strîmtori unde, după puține volte, chiar fără furtuni prea mari, te lovești de stînci și te zdrobești.

Capitolul al VI-lea

Cum, după ce s-a întors Guzmán de Alfarache la Roma, un cardinal, milostivindu-se de el, a poruncit să fie adus și îngrijit în casa și în patul lui

Este un adevăr firesc la cei de vîrstă fragedă că nu privesc cum trebuie lucrurile delicate ce necesită seriozitate și gîndire, nu pentru că au mintea proastă, ci din lipsă de prudență, care cere experiență, iar experiența timp. Așa cum fructele verzi, coapte pe jumătate nu au un gust bun, ci mai degrabă acru și fad, tot astfel băleții nu sînt copti pe de-a-ntregul. Le lipsește gustul, știința de a specula lucrurile și cunoașterea lor în profunzime. Și nu e de mirare că greșesc; mai degrabă ar fi dacă n-ar da greș. Cu toate acestea, cel ce e bun din fire întotdeauna are o capacitate mai mare de a judeca lucrurile.

Asta o știu pe pielea mea, căci de multe ori spiritul meu s-a înălțat mai mult decît cereau anii, făcîndu-mă să scrutez cu privirea soarele adevărului, asemeni vulturului ce-și păzește puii¹, și să cuget că prin toate șiretlicurile și felurile mele de a înșela mă înșelam pe mine însumi, furîndu-l pe cel cu adevărat nevoiaș și sărac infirm, ce nu poate lucra, și căruia îi aparține de drept pomană, iar săracul nu înșală și nu poate s-o facă niciodată, chiar dacă acesta e scopul lui; pentru că cine dă de pomană nu se uită cui îi dă, iar cel ce cere este momeala ce atrage păsările, el stînd liniștit în lațul lui.

Cerșetorul cu momeala lamentațiilor sale, primește pomană pe care o transformă într-o unealtă, invocîndu-l în vorbele lui pe Dumnezeu și astfel și-l face datornic, obligîndu-l să plătească. Pe de o parte, mă bucuram cînd mi se dădea de pomană, pe de alta, tremuram în sinea

¹ În epocă, exista credința că vulturul poate privi în soare fără să orbească și că se folosește de această facultate pentru a-și păzi puii (cf. B.B.).

mea cînd îmi făceam socoteala vieții mele. Pentru că știind precis că acela era drumul pierzaniei mele, eram obligat să înapoiez totul, cum a făcut florentinul. Dar cînd vedeam, uneori, că oameni puternici și bogați se apuiau zeloși să despice firul în patru ca să-ți dea un nenorocit de bănuț, o *blanca*, nu puteam suporta; îmi pierdeam răbdarea și pînă și azi mă înfurii cînd îmi amintesc și mă cuprinde o asemenea mînie contra lor, că nu știu cum s-o descriu.

Bogate prieten, nu ești suficient de obosit și de asurzit să tot auzi ce ți s-a spus de atîtea ori, că ceea ce faci pentru orice sărac, ce-ți cere pentru mila lui Dumnezeu, faci pentru Dumnezeu însuși și El însuși îți rămîne obligat și îndatorat, făcînd din datoria celuiilalt datoria sa proprie?

Noi, săracii, sîntem ca cifra zero, care nu valorează nimic ea însăși, dar dă valoare cifrei ce i se adaugă, cu atît mai mare cu cît aceasta are mai multe zerouri. Dacă vrei să valorezi cît zece, fă dintr-un sărac egalul tău și cu cît vei ajuta mai mulți săraci și vei da mai mult de pomană, cu atît vei avea mai multe zerouri care îți vor aduce mai mult merit în fața lui Dumnezeu. De ce te-apuci să cugeți dacă eu cîștig ori nu cîștig, dacă mi se dă ori nu mi se dă? Dă-mi tu ceea ce-ți cer, dacă ai și poți, căci îmi datorezi asta, dacă nu în numele Domnului, atunci fiindcă așa este firesc; și să nu crezi că ceea ce ai și ceea ce ești se datorează aluatului mai bun, ci frămîntatului, și cel ce ți-a dat ție și mi-a luat mie ar putea să-și descrușișeze mîinile și să-i dea binecuvîntarea cui va vrea el și cui o merită.

Nu face filozofie și nu alege. Căci dacă te gîndești bine, astea nu sînt decît zgîrcenie și scuze ca să nu dai; știu eu, asta îți ușurează sufletul. De aceea, precum și ca să vezi ce efect are pomană, ascultă ce povestește Sofronie, citat de doctul bărbat Canisius¹:

¹ Pieter Kanis (Petrus Canisius, 1521—1597), tovarăș al Sfințului Ignățiu de Loyola, a fost primul iezuit olandez, dar a organizat ramura germană a ordinului, devenind *provinciolar* al Germaniei (1556). A scris, printre altele, *Summa doctrinae christianae* și *Commentaria de verbi Dei corruptelis*. Canonizat în 1595.

① femeie văduvă avea o fată foarte frumoasă și nevinovată ; împăratul Zenon¹ s-a îndrăgostit de ea și, împotriva voinței ei, cu forța, a siluit-o și s-a desfățat cu ea ca un tiran. Maică-sa, amărită și văzîndu-se batjocorită, cum credea cu mare evlavie într-o icoană a Macii Domnului, de fiecare dată cînd se ruga în fața ei zicea : „Fecioară Maria, te rog să răzbuni silnicia și jignirea pe care ne-o face Zenon, tiranul împărat, și să-l pedepsești“. Se zice că odată auzi un glas care i-a spus : „Al fi fost răzbunată pînă acum, dacă pomenile împărlte de împărat nu ne-ar fi legat mîinile“.

Dezleagă-ți mîinile și omenește-i pe cerșetori, că e în interesul tău și ți-e mai de folos ție să dai decît lor să primească. Dumnezeu nu l-a făcut atît pe bogat pentru sărac, cît pe sărac pentru bogat. Nu te încăpățîna să vezi cine merită mai mult. Nu există decît un singur Dumnezeu, pentru el îți cer, lui îi dai, toți sînt unul și tu nu poți înțelege cum chinuie sărăcia străină și nici nu e posibil s-o cunoști, căci judeci din afară, pîrîndu-ți-se că celălalt e sănătos și nu e drept să-i dai de pomană. Nu căuta portite să te strecuri ; lasă-l să-l judece propriul lui stăpîn. Nu e sarcina ta să cercetezi ; există judecători pentru asta. Dacă nu crezi, uită-te la mine că n-am scăpat nepedepsit și așa se va întîmpla și cu ceilalți.

Nu te așeza la pîndă, oh, tu, peștrițele la mațe, că te-am văzut. Am spus că mila și pomana își au ordinea lor. Nu spun să nu o faci după o-anumită ordine, ci să miluiești, să dai de pomană, nu să iscodești dacă are, dacă n-are, dac-a zis, dac-a făcut, dacă poate, dacă nu poate. Și dacă cineva îți cere, ești dator să-i dai. Îl costă scump, cum am zis, iar slujba ta e doar să dai. Magistratul și juratul, prelatul și vicarul său să deschidă ochii și să afle care nu e sărac, ca să fie pedepsit. Asta le e slujba, asta le e funcția, punct. Nu au fost puși în capul mesei ca să mînînce cele mai bune bucate, ci ca să aibă mai multă grijă ; nu ca să se distreze cu bufonii, ci să sufere de nenorocirile norodului ; nu ca să

¹ Zenon, împărat al Imperiului Roman de răsărit (474—491), originar din Iseuria.

doarmă și să sforăie, ci ca să vegheze și să suspine, avînd fără încetare asemeni dragonului¹, treaz ochiul minții.

Așa că tu n-ai altceva de făcut decît să dai de po-mană. Și să nu crezi că ți-ai făcut datoria dînd ceea ce nu-ți mai trebuie sau ceea ce zace într-un ungher ca să fie aruncat la gunoi. Căci astfel de lucruri sînt asemenea săracilor și lovești cu ele în ei, nu atît ca să le dai, cît ca să le arunci afară din casă; așa a fost și jertfa lui Cain. Ceea ce oferi, trebuie să fie de cea mai bună calitate, cum a făcut dreptul Abel², cu dorința și voința de a fi cu mult mai bun și de mare folos. Nu ca și cum ai da în silă, și nici sunînd cu trîmbița înaintea ta³; ci, dimpotrivă, s-o faci numai din caritate, pentru ca să culegi roadele ce ți s-au promis, acceptîndu-ți-se jertfa.

Departe sînt de Roma, spre care mă îndreptam. Cînd am ajuns acolo, am izbucnit în plîns de bucurie. Aș fi vrut ca brațele mele să poată cuprinde acele sfinte ziduri. Primul pas pe care l-am făcut înăuntrul orașului a fost cu gura, sărutînd acel sfînt pămînt. Și cum fiecare trage unde cunoaște, eu, care știam orașul bine și eram cunoscut aici, am început să-mi cîștig pîinea ca înainte. Viață îi spuneam și era moartea mea. Acesta îmi părea țelul meu.

Cît de legați sîntem de pasiunile noastre și cum lucrurile ce nu fac parte din ele ni se par ciudate, cînd, de fapt, ele sînt cele adevărate și sigure! Așa mi se părea și mie, că trăiesc deplina fericire, judecînd restul ca pe o nenorocire. Și cu toate că priveam totul în jur, mă ispiteau lucrurile cele mai rele și socoteam că acestea sînt cele mai bune.

Într-o dimineață, m-am sculat după cum obișnuiam și, cu piciorul meu care putea fi arătat vederii autorităților, m-am așezat să cerșesc la poarta unui cardinal și, cînd acesta ieși ca să se îndrepte spre sfîntul palat, se opri să mă asculte, căci cerșeam cu glasul ridicat, pe

¹ Potrivit credinței populare, dragonul are o vedere foarte bună. De altfel, printre însemnele armatei romane figura și dragonul, simbolizînd suprema grijă și atenție a comandantului pentru tot ceea ce se întîmplă (cf. B.B.).

² Cf. *Facerea*, 4, 2—7.

³ Cf. *Matei*, 6, 1—4.

un ton ciudat și nu pe unul din cele opt glasuri ale muzicii gregoriene, spunînd : „Miluiește-mă, nobile creștin, prieten al domnului Iisus Cristos ! Ai milă de păcătosul ăsta nenorocit și bolnav, fără de vlagă în picioare ! Uită-te la anii mei amăriți ! Coboară-ți privirea spre păcătosul ăsta ! Oh, prea venerabil părinte, Ilustrisime monsenior ! Îndurați-vă înălțimea Voastră Ilustrisimă de acest sărman băiat, din toată inima vă rog, fie-vă milă ! Precaslăvite fie patimile învățătorului și mîntuitorului nostru Iisus Cristos !“

Monseniorul, după ce mă ascultă cu atenție, se mișcă de mine peste măsură. Nu i-am părut om, ci însuși Dumnezeu. Porunci de îndată slugilor sale să mă poarte pe brațe în casă, să mă dezbrace de straiile mele vechi și rupte și să mă culce în propriul lui pat, iar într-o altă încăpere alăturată să-i pregătească lui alt pat. Porunca îi fu imediat împlinită.

Oh, mare bunătate a lui Dumnezeu ! Generozitatea lui de nobil ! Am fost dezbrăcat ca să fiu îmbrăcat, m-a oprit să cerșesc ca să mă omenească și ca să pot omeni la rîndu-mi. Niciodată Dumnezeu nu ia ceva, decît pentru a face mai mari favoruri. Dumnezeu îți cere, dar vrea, de fapt, să-ți dea. Se așază obosit la nămiezi lîngă o fîntînă și-ți cere o cană din apa pe care o beau animalele ; vrea să-ți dea în schimb apă vie¹, ca astfel să-l bucuri împreună cu heruvimii săi. Acest sfînt bărbat l-a imitat pe el. Și după aceea porunci să mai vină doi specialiști chirurghi, cărora le oferi o frumoasă răsplată, însărcinîndu-i cu îngrijirea și însănătoșirea mea. Și cu asta, lăsîndu-mă pe mîna celor doi călăi, în puterea dușmanilor mei, plecă în oraș.

Deși așa-zisele noastre răni ni le provocam în multe feluri, cele pe care le aveam atunci erau făcute cu ajutorul unor buruieni ce le dădeau o înfățișare atît de urîță, încît oricui le vedea i se păreau incurabile și avînd nevoie de multă îngrijire, soțotindu-le cangrenate. Dar dacă doar trei zile nu m-aș mai fi folosit de acest truc, natura singură ar fi vindecat carnea și aș fi fost perfect sănătos, ca înainte.

¹ Cf. Ioan., 4, 10 și urm.

Celor doi chirurghi li se păru ceva foarte grav, la prima vedere. Își scoaseră pelerinele, cerură un vas, cu jărat, - seu de vacă, ouă și alte lucruri și cînd toate fură pregătite mă desfășară cu multă atenție. Mă întrebă de cîtă vreme sufăr de boala aceea, dacă îmi amintesc din ce se ivise, dacă beau vin, ce mîncînc și alte întrebări din astea pe care le pun experții în această artă, în asemenea situații.

Amușisem de tot și eram ca mort, că nu mă simțeam deloc în apele mele și nici nu am fost multă vreme, văzînd atîtea pregătiri pentru incizii și cauterizări ; și cînd aveam să scap de asta, mișelia mea avea să fie dovedită. Ceea ce pățisem la Gaeta mi se părea floare la ureche ; aici mă temeam de monsenior și de ce pedeapsă strașnică o să poruncească să mi se dea pentru batjocura ce i-o făcusem.

Nu știam cum s-o scot la capăt, ce să mă fac și cu cine să mă ajut, pentru că nici în toată litania și nici în *Flos Sanctorum*¹ nu găseam vreun sfînt, patronul pungașilor, care să vrea să mă apere. Mă priviseră și mă examinaseră de o sută de ori. Mi-am spus : „Sînt pierdut ; dacă nu mă jupoaie de data asta, sînt norocos. Două ore de chin și pe urmă să vedem dacă nu mă aruncă în Tîbru. O să le suport cum oi putea, și dacă îmi taie piciorul, rămîn mutilat bine și cîștigul o să fie sigur, dacă n-o să mor. Iar cînd o fi să vină răul ăsta, eu voi fi trecut deja prin el și n-o să mai fie nevoie să-l suport a doua oară. Ce pot face mai mult, nefericitul de mine ? M-am născut, acum răbdare, că nu mai e nimic de făcut.“

Mă perpeleam cu aceste gînduri, cînd am văzut deschizîndu-se poarta salvării mele, datorită lăcomiei și zgîrceniei chirurghilor. Unul dintre ei — mai cu experiență — își dăduse seama că rănile nu erau adevărate și că, după simptome, se datorau efectelor produse de buruiana folosită de mine. Ținu taina pentru sine, spunîndu-i colegului său : „Piciorul e cangrenat. Ca să oprim răul și să crească din nou carnea, trebuie să curățăm rănile pînă la partea sănătoasă și atunci o să fie

¹ Floarea Sfînților (în lat. în orig).

bine.“ Celălalt spuse : „E nevoie de mult timp ca să-l vindecăm și e un bun prilej să mîncăm pe îndestulate“.

Cel care știa mai mult, îl luă pe celălalt de mîină și îl duse în anticameră. Eu, cînd îi văzui ieșind, sării din pat și mă luai după ei să ascult ce vorbesc și l-am auzit spunîndu-i așa : „Domnule doctor, nu cred că înălțimea Voastră a recunoscut această boală și nu mă mir, căci puține boli asemănătoare se tratează și de aceea puțin le cunosc. Vreau să știți că am descoperit un mare secret.“ „Ce secret, pe viața mea ?“, zise celălalt. „O să-l spun înălțimii Voastre, răspunse. Bolnavul ăsta e o pușlama fără pereche, rănile și le-a făcut el, deci care-i soluția ? Dacă-l lăsăm în plata Domnului, ne scapă norocul din mîină și ne pierdem reputația și cîștigul ; dacă vrem să-l vindecăm, nu avem de ce și-o să rîdă de ignoranța noastră. Și dacă nici într-un caz nici în celălalt nu putem ieși cu fruntea sus, cel mai bine ar fi să-i spunem cardinalului cum stau lucrurile.“

Celălalt spuse : „Nu, domnule, pentru moment nu e bine. Mai degrabă ăsta, care e un pîcaro, să-și facă o părere proastă despre noi, decît să pierdem o asemenea ocazie rară. Să nu arătăm că știm despre ce e vorba și să-i dăm mai bine leacuri care să-i întrețină rănile ; și dacă o fi nevoie, să-i aplicăm niște substanțe corozive care să muște din carnea sănătoasă și cu asta o să fim ocupați cîteva zile.“ Celălalt zise : „Nu, domnule, pentru treaba asta ar fi mai bine, de la început, să pornim cu cauterizarea infecției“.

Nu s-au înțeles cu care din cele două tratamente să înceapă și cum aveau să-și împartă cîștigul și erau pe punctul să mă dea în vileag monseniorului, pentru că cel ce descoperise boala vroia mai mult. Văzînd deci eu care e buba și fiind de mică importanță, că le-aș fi dat și eu ceva din nenorocita mea sărăcie, în schimbul salvării, așa cum eram, dezbrăcat, am ieșit și m-am prosternat la picioarele lor, zicînd : „În mîinile și în spusa dumneavoastră se află viața ori moartea mea, salvarea și pierzania mea. Făcîndu-mi rău nu cîștigați nimic, făcîndu-mi bine, cîștigul vă e asigurat odată cu reputația. Vă este cunoscută mizeria săracilor și inimile de piatră ale bogaților ; ca să le putem înduioșa și să ne dea o mică pomană trebuie să ne rănim trupul torturîndu-ne

în tot felul, suferind chinuri și dureri. Și nici chiar aceste suferințe și altele mai mari nu dau rezultate. E o mare nenorocire să suferim ceea ce suferim, pentru piinea mizeră pe care o cîștigăm astfel. Îndurați-vă de mine, pentru Dumnezeu, că sînteți oameni care umblați prin lume și sînteți făcuți din carne ca mine, și cel ce m-a ajutat ar putea să vă ajute și pe dumneavoastră. Nu îngăduiți să fiu descoperit. Faceți cum socotiți de cuviință, iar eu vă voi ajuta și vă voi sluji în toate, așa încît să ieșiți cît mai mulțumiți de pe urma vindecării mele. Încredeți-vă în mine, căci chiar de nu v-aș putea da alte garanții, teama de nenorocirea mea m-ar face să păstréz taina. În privința cîștigului nu vă faceți griji, că e mai bine să-l accepti decît să-l pierzi. Să ne unim toți trei, că mai bine ceva decît nimic.“

Aceste rugămînți și prerogativele acordate le-au fost de ajuns ca să găsească sfatul meu bun, cu atît mai mult cu cît văzuseră că le întinsesem mîna. Le-a plăcut atît de mult că, de bucurie, au vrut să mă ducă la pat în cîrcă. Și ei și eu adoptasem ideea, fiecare mînat de interesele sale.

Atîta timp trecuse cu aceste negocieri și discuții, încît de-abia mă băgasem în așternuturi, cînd monseniorul intră pe ușă. Unul dintre cei doi chirurgi îi spuse : „Domnia Voastră Ilustrisimă, să știți că boala băietanului acesta e gravă și va trebui să-i facem tratamente complicate, pentru că are piciorul cangrenat în multe locuri și răul e atît de adînc, încît medicamentele nu-și vor putea face efectul decît în timp îndelungat ; dar sînt convins și vă garantez că, fără nici o îndoială, se va însănătoși și înzdrăveni, cu voia Domnului“.

Celălalt spuse : „Dacă băiețașul ăsta n-ar fi nimerit în mîinile milostive ale Ilustrisimei Voastre Domnii, în cîteva zile infecția s-ar fi generalizat și ar fi murit, dar vom stirpi răul astfel ca, în șase luni sau chiar mai înainte, să aibă trupul curat ca al meu“.

Bunul cardinal, care făcea totul numai din milă, le spuse : „În șase sau în zece, să se vindece pe de-a-ntregul, că eu voi porunci să aveți tot ce vă trebuie“. Cu aceste vorbe îi părăsi și intră în cealaltă odaie.

Asta mi-a dat curaj și abia atunci mi-am simțit inima ca și cum cineva mi-ar fi adus-o din altă parte și

mi-ar fi pus-o în piept, căci pînă în clipa aceea nu mă încrezusem în trădătorii aceia. Mă temusem să nu-mi facă vreo figură și să mă lase baltă ; dar cu cele spuse în prezența mea, m-am înveselit și m-am mîngîiat.

Dar e greu să scapi de obiceiul de a înjura, a juca și a cerși. Nu puteam să nu mă simt tare amărit văzîndu-mă la pat, închis, neputînd să mă bucur de ciștigul meu mult și frumos obținut din cerșit ; dar n-o duceam chiar atît de rău, datorită tratamentului plin de grijă, mîncării și patului și trăiam așa cum își dorește oricine, ca un prinț, servit și îngrijit ca însuși monseniorul, căci așa le poruncise slujitorilor din casă. În afară de faptul că venea personal să mă viziteze în fiecare zi și în unele după-amiezi zăbovea cu mine și vorbeam despre lucruri pe care-i plăcea să le asculte.

În felul acesta m-am vindecat de boală și cînd li s-a părut chirurgilor a fi vremea, și-au luat rămas bun, plătiți mult și generos pentru puțina lor muncă, iar mie mi s-a poruncit să mă duc să-mi fac veșminte și să trec în camera pajilor ca, în chip de paj, să slujesc de-acum înainte Domniei Sale Ilustrisime.

Capitolul al VII-lea

Cum Guzmán de Alfarache a slujit ca paj Monse-
niorului Ilustrisim Cardinal și ce i s-a întâmplat

Despre nici un lucru de pe lume nu se poate spune că a trecut fără să fi avut momentul lui de glorie. Fiecărui i-a sosit ziua și rîndul. Dar cum timpul le schimbă pe toate, unele trec, iar altele au zburat. Se știe cît de mult a fost preamărită poezia. Despre oratorie, să spună antica Romă cu cîtă slavă și-a acoperit oratorii. Iar în ziua de azi, Spania noastră cum mai glorifică Sfînta Scriptură, bine cunoscută de-atîta vreme și ajunsă acum lege. Veșmintele și straiele din Spania n-au scăpat nici ele, căci, născocind în fiecă zi alte lucruri noi, toți aleargă după ele în șir, asemeni caprelor. Nu e nimeni să nu le înnoiască și nu arată bine ceea ce azi nu mai admite moda, deși s-a purtat și se spunea că arată bine; ignoranța vulgului merge pînă acolo încît vor ține să fie la fel, îmbrăcîndu-se pe-o măsură, cel înalt și cel scund la trup, cel gras și cel slab, cel diform și cel întreg, transformîndu-se în niște monstruozități, pentru că vor să urmeze moda și să se vindece de toate bolile cu un sirop ori cu un purgativ.

Moda a stricat și felul de a vorbi, cuvintele și expresiile, căci cele care cu un timp în urmă erau șlefuite și curate, acum le socotim barbare. Mîncărurile își au și ele vremea lor, căci nu ne miroase bine iarna ceea ce poftim vara, nici toamna ceea ce ne place vara și invers.

Construcțiile și mașinile de război se modernizează cu fiecare zi. Lucrurile mărunte se schimbă și ele : scaunele, bufetele, birourile, mesele, băncile, taburetele, lămpile, sfeșnicele, jocurile și dansurile. Pînă și în materie de muzică și de cîntece se petrece asta, căci iată,

*seguidilla*¹ a dat deoparte sarabanda², și altele vor veni să le distrugă pe acestea și vor dispărea și ele.

Cine nu-și amintește de catirii care într-o vreme tirau atita catifea în valtrapuri și azi nu se mai bucură de nici o favoare și nu poți pune pe ei nici mătase, nici stofe cu fir³,

Sintem toți martori că măgărușul era bucuria doamnelor și că mergeau călare pe el la biserică și în vizite; acum sâmarele s-au trasformat în șei de damă.

Să spună însăși doamnele ce lucru esențial și cât de important este în zilele noastre să aibă cățeluși, maimuțe și papagali, ca să-și petreacă timpul, pe care în vremuri trecute și-l ocupau cu furca de tors și cu ghergheful. Dar au căzut în dizgrație și au trecut. Au zburat, cum zboară totul⁴.

Cu Adevărul s-a întâmplat la fel. Și el a avut *momentul* lui, în sensul că pe vremuri se folosea mai mult decât acum, pînă într-atîta, încît s-a zis că e cea mai respectată virtute dintre toate și cel ce spunea o minciună de mai mare ori mai mică importanță era pedepsit în funcție de ea, pînă la pedeapsa cu moartea, fiind lapidat în mod public. Dar cum binele obosește și răul niciodată nu se vatămă, o lege atît de sfîntă nu se putea păstra între netrebnici. Și venind o mare ciumă, toți cei pe care îi atîngea, dacă scăpau cu viață, rămîneau însemnați⁵. Și cum generațiile se succedau una alteia,

¹ *Seguidilla*, dans popular spaniol și melodia după care se execută.

² Contrar afirmației lui Alemán, sarabanda, vechi dans spaniol, continuă să se danseze la începutul secolului al XVII-lea (cf. B.B.).

³ Printr-o legile somptuare, menite să combată luxul, există un decret al lui Filip al II-lea emis la cererea făcută de Cortes (parlamentul) la Madrid, în 1578, care interzicea tuturor celor ce călăreau să folosească valtrapuri (cf. B.B.).

⁴ Idei asemănătoare se găsesc la Gracián. Cf. Baltasar Gracián, *Criticonul*, traducere și note de Sorin Mărculescu, Editura Minerva, București, 1975, III, pp. 233 și urm.

⁵ Alemán nu precizează data mării ciume, dar este probabil că se referă la legea privind puritatea singelui. După decretarea acestei legi (ciuma care lasă urme de neșters), generațiile următoare se împart în două grupuri opuse: cei sănătoși și cei însemnați, cei fericiți și cei nenorociți (cf. B.B.).

cei ce se nășteau sănătoși îi ocărau pe cei însemnați, strigîndu-le în față greșelile și defectele pentru care sufereau cel mai tare dacă erau insultați. Așa că, încetul cu încetul, Adevărul a ajuns să nu mai fie auzit, și fiindcă oamenii n-au mai vrut să-l audă, au ajuns să nu mai vrea să-l spună, căci de pe prima treaptă te urci pe a doua și de pe a doua pe cea mai înaltă; dintr-o scînteie ia foc un oraș. În cele din urmă au ajuns la asemenea îndrăzneală, încît au încălcat legile, surghiunind pentru totdeauna Adevărul și instalînd în scaunul lui Minciuna.

Adevărul plecă să-și îplinească pedeapsa. Mergea singur și sărac și — așa cum se întîmplă cu cei căzuți, că fiecare e prețuit cît are bogății și putere, și la vreme de nevoie cei ce-și spun prieteni se declară dușmani —, după puține zile, pe cînd urca o costișă, văzu apărînd pe cîlmea unui deal lume multă și cu cît se apropia, cu atît mai mare se arăta mulțimea. În mijlocul unui escadron înconjurat de o armată, mergeau regi, prinți, guvernatori și căpeteniile acelor meleaguri, fiecare după rangul său, mai aproape ori mai departe de un car triumfal, pe care îl purtau în mijlocul lor cu mare pompă, construit cu mare iscusință și grijă.

În el se afla un pedestal ce se termina cu un tron de fildeș, abanos și aur, bătut cu multe nestemate de preț, și pe el era așezată o femeie cu coroană de regină, cu un chip nespus de frumos; dar cu cît te apropiai de ea, își pierdeai din frumusețe, pînă ce ajungea să fie urîtă de tot. Cum stătea așezată, părea să aibă un trup foarte bine făcut, dar cînd se ridica în picioare ori cînd umbla își arăta multe defecte. Era îmbrăcată în mătăsuri cu ape, foarte plăcute ochiului și felurit colorate, dar atît de subțiri și de fine, că vîntul le strica și se rupeau din te miri ce.

Adevărul se opri cît să treacă cortegiul, uimit de măreția lui; și cînd earul ajunse lîngă el și Minciuna îl recunoscă pe Adevăr, porunci suitei să se oprească. Îl chemă mai aproape de ea. Îl întrebă de unde vine, încotro se duce și de ce. Și Adevărul îi spuse totul. Minciunii i se păru că s-ăr potrivea bine cu măreția ei

să-l ia cu sine, că un personaj este cu atît mai puternic, cu cît învinge duşmani mai tari, şi cu atît mai preţuit, cu cît rezistă mai multor potrivnici.

I-a poruncit să se întoarcă. N-a putut scăpa şi a trebuit să meargă împreună cu ea ; dar a rămas în spatele mulţimii, căci acela era locul lui ştiut. Cine caută Adevărul nu-l va găsi împreună cu Minciuna şi nici cu slujitorii ei ; e în urma tuturor şi acolo se arată.

Primul popas pe care îl făcură a fost într-un oraş, unde le leşi în împlinire Favor, un prinţ foarte puternic. Îl oferî găzduire în casa lui. Minciuna a primit ; dar s-a dus la hanul lui Minte Ascuţită, casă bogată, unde l s-a pregătit masa şi au petrecut.

Apoi, vrînd să plece mai departe, se prezentă majordomul Ostentaţie, personaj important, cu barba lungă, figura gravă, mersul măsurat şi vorba cumpătată. Îl întrebă pe hangiu cît îi datorează. Făcură socoteala şi majordomul, fără să verifice nimic, zise că e bine. Minciuna îl chemă imediat pe Ostentaţie spunîndu-i : „Plăteşte-i acestui om de treabă din banii pe care i-ai dat să ţi-i păstreze cînd am sosit aici“.

Hangiul rămase ca prostul, neştiind despre ce bani vorbeau. La început crezu că e o glumă, dar cum stăruiau, văzînd că atîta lume de bine afirma acest lucru, porni să se plîngă zicînd că nu primise niciodată acei bani. Minciuna aduse ca martori pe Lene, vistiernicul său, pe Linguşeală, mai marele slujitorilor, pe Viciu, valetul ei, pe Pînda, doamna ei de companie şi pe alţi servitori. Şi ca să-l convingă şi mai tare, porunci să i se înfăţişeze Interesul, fiul hangiului, şi Pofta, nevestă-sa. Şi toţi aceşti martori afimară acelaşi lucru într-un glas.

Văzîndu-se strîns cu uşa, Minte Ascuţită strigă în gura mare, rugîndu-se cerului să scoată la lumină adevărul ; căci nu numai că nu-i dădeau ceea ce-i datorau, ci îi cereau ceea ce nu datora.

Adevărul, văzîndu-l atît de încolţit, cum dorise întotdeauna să-i fie prieten bun, îi spuse : „Prietene Minte Ascuţită, ai dreptate, dar asta nu-ţi foloseşte, pentru că cea care nu vrea să-ţi plătească e Minciuna, şi aici, în afară de mine, nu e nimeni de partea ta, şi

tot ce pot să fac ca să te ajut e să mă arăt". Minciuna rămase atît de rușinată de această îndrăzneală, încît le porunci servitorilor să-i plătească lui Minte Ascuțită din punga Adevărului.

Așa făcură și porniră mai departe, făcînd ceea ce obișnuiește să facă asemenea lume pe drumuri, prin hanuri și birturi, fără să scape vreunul neajecmănit. Că fiecare naș își are nașul și un hoț, un defăimător, un pungaș și un nemernic sfîrșesc în mîinile unuia la fel cu ei, că peștele cel mare înghite pe cel mic.

Ceva mai încolo ajunseră într-un loc unde stăpînea Cleveteala, bună prietenă cu Minciuna. Prima veni s-o întîmpine, și înaintea ei mergeau toate căpeteniile ținutului și favoriții casei sale, printre care Trufie, Trădare, Înșelăciune, Lăcomie, Nerecunoștință, Răutate, Ură, Trîndăvie, Încăpăținare, Răzbunare, Invidie, Ocară, Prostie, Înfumurare, Nebunie, Dorință și multe alte rude.

○ invită acasă la ea și Minciuna primi cu o condiție : să-i ofere doar casa, că restul vroia să plătească. Cleveteala ar fi vrut să-și arate puterea și s-o ospăteze, dar cum trebuia să-i facă pe plac Minciunii, primi favoarea făcută de aceasta fără să mai spună nimic și astfel se îndreptară împreună spre palat. Chelarul Cerință și cămărașul Nestatornicie se ocupară de ale gurii. Și cînd se află vestea, oamenii din ținut aduseră o mulțime de alimente. Ei primeau totul, fără să se uite la preț. După ce au mîncat, pe cînd erau gata de plecare, oamenii își cerură banii pentru marfa pe care le-o vînduseră. Vistiernicul spuse că nu le datora nimic, iar cămărașul că le plătise.

Se stîrni zarvă mare. Minciuna ieși afară și spuse : „Prieteni, ce doriți ? Sînteți nebuni, ori nu vă înțeleg ; vi s-a plătit tot ce ați adus, am văzut cu ochii mei și vi s-au dat banii de față cu Adevărul. Să vă spună el, dacă vă e de ajuns ca martor." Oamenii se duseră la Adevăr să-l asculte. Acesta se prefăcu că doarme ; îl treziră cu strigăte, dar el, gîndindu-se la cele întîmplate, nu știa ce trebuie să facă. Hotărî să facă pe mulțul, fiind pățit cu vorba, ca să nu plătească cheltuielile

altora și pe cele ale dușmanilor săi, și a rămas cu obiceiul acesta.¹

Acum Adevărul este mut, pentru că a plătit cînd nu a fost ; cine spune adevărul, plătește. Dar, după părerea mea, îmi înfățișez în minte Minciuna și Adevărul asemeni corzii și cuiului la orice instrument. Coarda are un sunet plăcut, dulce și catifelat ; cuiul horcăie, scîrție și se răsuțește greu. Coarda dă de la ea, întinzîndu-se, pînă e acordată cum trebuie ; cuiul se răsuțește, strîns de gît, însemnat și ros de coardă. Așa se întîmplă : Adevărul e cuiul și Minciuna coarda. Minciuna poate prea bine, tot întinzîndu-se, să-l strîngă de gît pe Adevăr, și să-l însemne, făcîndu-l să horcăie și să-l țină în chingi, căci pînă la urmă, acesta tot sucindu-se și întinzînd de ea, chiar dacă o face anevoie, Minciuna pleznește, iar el rămîne sănătos.

Dacă eu aș fi spus adevărul, chiar dacă aș fi trecut prin nenumărate chinuri, ocări și suferințe, nu s-ar fi putut, pînă la urmă, să nu ajung la liman. Dar eu eram mincinos, viclean și pungaș ; minciuna n-a mai putut și a pleznit. Înșelăciunea n-a putut rezista, rostogolindu-se dintr-o fărădelege într-alta, din rău în mai rău, căci genunea genune cheamă.

Acum sînt paj. Deie Dómnul să nu fie mai rău ! E cu neputință ca ceea ce este denaturat să înceteze să mai urce ori să mai coboare spre centru, căci asta ispitește întotdeauna. Am fost scos din paradisul meu și coborît printre servitori. În curînd vei vedea ce puțin am de-a face cu asta. Cînd mergi prea grăbit, obosești repede. O trecere atît de rapidă de la o extremă la alta nu se poate face cu fermitate ; e foarte greu să te păstrezi așa. Dacă arborele nu dă rădăcini și nu rodește, se usucă repede. Eu n-am putut să prind rădăcini în noua meserie, deși am perseverat cîțiva ani, și nici n-am dat roade. Saltul de la pícaro la paj a fost mare — deși, într-un fel, meseriile sînt interdependente și se pot schimba între ele ; căci numai straiile le diferențiază — așa că, în mod obligatoriu, trebuia să-mi frîng ceva !

¹ Gracián, mare admirator al stilului lui Alemán, transcrie aproape exact această alegorie în *Agudeza y arte de ingenio*, Discurso XXVIII (cf. B.B.).

Mie mi s-a întîmplat exact pe dos decît celorlalți, fiindcă se spune că pe măsură ce ajungi mai sus vrei să mai urci. Eu eram sătul de cît urcasem pînă atunci ; fiecare măgar cu povara lui. Bine ar fi să scoatem peștii din apă și să creștem curcani în ea, să facem bivolii să zboare și vulturii să are, să hrănim caii cu nisip, să-i dăm șoimului paie și să-i luăm omului posibilitatea de a rîde de altul. Eu eram învățat cu oalele din Egipt¹, centrul vieții mele era cîrciuma, mijlocul cercului meu era taverna, iar viciul îmi era țelul spre care mă îndreptam. Așa mă simțeam bine, asta era viața mea și tot ce era contrariu, îmi era potrivnic.

Cel care era făcut, așa ca mine, să trăiască după placul inimii și cum îi e voia, cu ochii umflați de somn, palmele moi ca mătasea de-atîta trîndăvie, pielea nedă și întinsă de prea multă mîncare, că puteai să bați toba pe burta mea, buclele cu bătăture de-atîta stat, sugînd de la mai multe oi, ca mielul blind, cum aș fi putut suporta o leafă fixă și să fiu de gardă o zi, iar noaptea, cu halebarda în mînă, să stau într-un picior, ca un cocostîrc, sprijinit de perete pînă aproape în zori, uneori fără să mănînc seara sau, mai exact spus, de cele mai multe ori, înghețat de frig, așteptînd să iasă stăpînul, să vină oaspeți, transformat în val ce se sparge la picioarele scării ori în foale de fierar, coborînd și urcînd, stînd în picioare la spatele caleștii cînd vrei și cînd nu vrei, umplîndu-ne iarna de noroi și vara de praf, servind la masă, rîvnind cu poftă cu burta suptă de foame, mîncînd cu ochii și dorînd cu sufletul să mîncăm ce se pune pe masă, ducînd un dar, aducînd altul, rupînd pîngelele și umblînd desculți două săptămîni, căci ni se dădeau încălțări o dată pe lună.

Așa trăim de la întîii ianuarie pînă la sfîrșitul lui decembrie, în fiecare an. Dacă ești întrebat la sfîrșit de an : „Cît ai economisit, ce ai cîștigat ?“, răspunsul e la îndemină : „Seniore, m-am angajat fără tocmeală, am mîncat și am băut, iarna rece, vara cald, puțin, prost și cu întîrziere. Port hainele astea care mi s-au dat nu atît ca să mă acopăr cu ele, cît ca să slujesc ; nu ca să

¹ V. p. 121, nota 1.

mă îmbrac, ci ca să fac cinste stăpînului. Au fost făcute după gustul altora și pe spezele mele ; pe banii mei mi-au dat să port culorile pe care le-au vrut alții. Ceea ce am avut cu prisosință au fost supărările, că nu putea unul să șterpelească ceva de mîncare ; bubele și mîncărimile cu care ne distram, și alte lucruri la fel ori mai rele.

Cînd soarta ne era favorabilă și stringeam vreo zece ori doisprezece *cuartos*, era cu prețul a tot atîtea bucățele de ceară ciupite ori mușcate din luminări, pe care le vindeam unui cizmar cîrpaci. Cine poate să pună deoparte un cap de luminare, ăsta are avere, își dă aere, cumpără prăjituri și alte dulciuri ; dar dacă e prins, plătește cu bice pe spinare ca la Judecata de apoi“. Doar asta era îngăduit, să furi, vreau să spun, se fura mai ușor, căci dacă ni s-ar fi îngăduit aș fi făcut pe dracu' și capăt cu capăt de luminare aș fi furat ca să-mi deschid o prăvălie de luminări ; dar tot ce puteam era să ciupesc dintr-ale mele ori să le șterpelesc pe-ale colegilor,

Erau atît de găinari, că niciodată nu i-am văzut punînd mîna pe altceva, cîu excepția mîncării, că asta se consumă și nu se vinde. Și chiar și-așa, făceau o mulțime de tîmpenii ; de pildă unul a luat odată un fagure de miere de pe masă, l-a înfășurat cu grabă într-o bucată de pînză și l-a băgat în buzunar. Cum servea la masă și n-a putut să-l pună la adăpost ori să-l vîndă cum dorea, din cauza căldurii mierea se topea și i se scurgea repede pe pantaloni în jos. Monseniorul îl privea de la masă și avînd chef să ridă, îi porunci să-și ridice pantalonii. Pajul făcu întocmai. Cum puse mîinile pe locul îmbibat cu miere, se lipi și tare se rușină de cum rîseră toți de el ; dar, pe onoarea mea, că a rămas cu un gust amar, fără să mănînce din miere, căci a trebuit să înapoieze ceara, cu lovituri de curea. Să fi fost eu în locul lui, zău că nu mi s-ar fi întîmplat așa ceva. Știam prea bine orice pungășie și nu uitasem nici un șiretlic. Ca să nu-mi pierd mîna, mă ocupam tot timpul de mărunțișuri, punîndu-i pe gînduri pe tovarășii mei. Diavolul adusese la palat tonți și prostănaci care se lăsau duși cu zăhărelul, oameni supărăcioși de felul lor, greu de suportat și plicticoși la vorbă. Omu!

ar trebui să semene cu calul ori cu ogarul ; la momentul potrivit să alerge și în rest să se arate cumpătat și liniștit.

Pajii, cei mai mulți, ba, merg mai departe și zic că toți, erau niște tontălăi și prostălăi, deloc zvăpăiați nici în față, nici în spatele stăpînului lor. Erau atît de înceti la treabă, pe cît de greu se sculau din pat. Fără snagă, puturoși, neglijenți, era o plăcere să-i tragi pe sfoară, șterpelindu-le ciorapi, jartiere, gulere, pălării, batiste, centuri, manșete, pantofi și tot ce se mai putea, cu care umpleam mindirul de pe patul tovarășului meu, ca să nu fie găsite la mine. Le schimbam cu multă ușurință cu alte lucruri, chiar și pe fier vechi, ca să nu-mi rămînă pe cap. Fiecare trebuia să aibă mare grijă de bocceaua lui, că o clipă dacă nu era atent, ochii ce-o văzuseră venind, niciodată n-aveau s-o mai vadă revenind¹.

Făceam multe ștregării dintr-astea și toate erau fapte de băiat fără minte. La un moment dat, am dat într-o boală care niciodată nu mi-ar fi trecut prin minte, și anume, în patima dulciurilor. Nu știu dacă se datora faptului că mîncam cu porția și m-a stîrnit pofta de mîncare, ori eram, probabil, în schimbare, pentru că se spune că la anumite vîrste oamenii își schimbă obiceiurile.

Umblam după dulciuri, ca orbul după pomană. Cele pe care îmi puneam ochii nu erau în siguranță nici în visteria publică. Mîinile mele erau gheare de vultur și așa cum cerbul scoate cu răsufierea sa năpîrcile din măruntaiele pămîntului, tot așa eu, de cum îmi puneam ochii pe ceva de mîncat, mi se și preda și sfîrșea în gura mea.

Monseniorul avea un cufăr mare, de pin alb, din cele ce se folosesc în Italia. Și în Spania am văzut multe la fel, căci se aduc de acolo cu mărfuri, mai ales cu obiecte de cristal ori de porțelan. Asta, de care vorbesc, era pus

¹ Formulă proverbială repetată în multe opere literare, mai ales datorită romanței, *Oh, Belerma, oh, Belerma*, în care apare versul *Ojos que nos vieron ir, no nos verán más en Francia* (Ochii ce ne-au văzut plecînd, nu ne vor mai vedea niciodată în Franța) (cf. B.B.).

în cămară, pentru desfătarea lui și era plin cu tot soiul de dulceturi, adică fructe zaharisite. Erau acolo pere pergamute din Aranjuez, prune genoveze, pepeni de Granada, chitre sevillane, portocale și grappefruits de Plasencia, lămii de Murcia, castraveciori de Valencia, lăstari din Insule¹, vinete de Toledo, piersici și caise de Aragón, batate² de Málaga. Mai avea mere crețesti, carote, dovleci, trase în zahăr în mii de feluri și nenumărate gusturi, care îmi nellnișteau spiritul și îmi tulburau sufletul.

Întotdeauna cînd vroia să guste sau să mănînce din ele, îmi dădea chela, să le scot de față cu el, fără să lase nîclodată cufărul doar în grija mea. Din această neîncredere s-a născut mînia și, din mînie, dorința de răzbunare. Am început să visez cu ochii deschiși : „Pe Dumnezeu! Cum să-i vin de hac cufărului ăstuia ?“ Am mai spus că era mare, după socoteala mea, de două *varas*³ și jumătate lungime, una lățime, și una înălțime, mai alb ca hîrtia, cu fibra ca firele de Cambrai⁴, bine lucrat, lustruit, ferecat cu colțare și cu o încuietoare de metal la mijloc.

Dacă știi ce înseamnă să furi sau ai auzit vorbindu-se că e bine să golești un cufăr fără să-ți faci cheie falsă, fără să spargi broasca, să scoți balamalele, ori să găurești scindura, așteaptă și o să-ți spun ce făceam eu : cînd eram de gardă și în casă erau oaspeți sau stăpînul avea o altă treabă ce părea obligatorie ori promitea siguranță, aveam sculele pregătite. Ridicam nițel marginea capacului, cit să bag o pană de lemn și, săltînd apoi capacul cu ea puțin mai mult, vîram un lemn rotund, cioplit ca un con. Cu ăsta înaintam încet-încet, răsucindu-l spre încuietoare, și pe măsură ce ajungea mai aproape, încuietoarea se depărta de marginile cufărului. Și cum eram tinerel și aveam brațul subțire, scoteam de-acolo ce mi se năzărea și îmi umpleam buzunarele.

¹ Insulele Canare sau Azore.

² Un fel de cartof dulce, tuberculul unei plante convolvulive (*Convolvulus batatas*).

³ Vara, măsură de lungime egală cu 835,9 mm.

⁴ Oraș din nordul Franței renumit pentru pinzeturile și dantela ce se fabrică aici.

Făceam ceva și mai și când nu ajungeam la vreun lucru aflat mai departe, ca să-i pedepsesc încăpăținarea și răzvrătirea : fixam într-un băț sau într-un capăt de sulită două ace, unul cu vîrf și celălalt îndoit ca un cîrlig și astfel îl aduceam la supunere. Așa eram stăpîn pe tot ce se afla înăuntru, fără să am cheie. Mi-am dat atîta silință, încît deși erau multe în cufăr, se vedea deja lipsa și se observa clar datorită unui pepene de Castilia care m-a țentat, fiind mare și galben ca aurul. Era jăratîc de aur cînd îl priveai și apoi a fost atît de gustos, că pînă și azi îi simt savoarea în gură ; niciodată în viața mea n-am mîncat un lucru mai bun sau ceva asemănător.

Cum eră o piesă cunoscută și lipsea de la locul ei, au început bănuielile generale. Dar niciodată n-a priceput careva că ar fi putut fi scos altfel decît cu o cheie falsă. Și gîndul că are în casă pe cineva care îndrăznește să deschidă încuietorile cu chei false și mai cu seamă pe cele din cămara lui tainică, l-a întristat mult pe monsenior. Îi chemă la el pe slujitorii mai însemnați ca să afle adevărul. Buna mea soartă a vrut ca pepenele să fi fost digerat, fără să mai rămînă urmă de el în miinile mele. Majordomul era un popă ursuz și pestriț la mațe ; porunci să vină toți servitorii și să fie închiși într-o încăpere, ca acolo să fie iscodiți și scotociți, și să se caute și în odăile lor, că asemenea faptă nu era faptă de om cu judecată, ci obrăznicie de puștan.

Ne-au închis pe toți, dar fără rezultat, căci toți eram în perfectă ordine și pe nici unul nu l-au prins cu minciuna. Povestea a trecut, dar nu și îngrijorarea și, pe onoarea mea, stăpînul tare mai voia să știe adevărul. Eu, din pricina scandalului, lăsaî să treacă vreo cîteva zile pînă să se mai uite povestea și să i se ivească altă ocazie, fără să îndrăznesc să mai pun mîna și nici chiar ochii pe cufăr. Dar cine fură azi o ceapă, mîine fură și o iapă ; nu puteam scăpa de proastele obiceiuri pe care le deprinsesem. Nu puteam trăi fără ele, cum nu poți trăi fără să respiri ; și mai cu seamă, fără acele ștrengării cărora le prinsesem deja șpilul și-mi ieșeau bine. Cine a băut, o să mai bea, cine a furat, o să mai fure ; n-am rezistat să nu vizitez cufărul. M-am întors la locul știut.

Într-o zi, cînd stăpînul meu juca o partidă de cărți, gîndii că trebiue neapărat să stau acolo, cu ceilalți cardinali, chiar dacă lui n-o să-i placă. Cufărul era într-o cămară, ca un alcov, ce se făcea din încăperea unde dormea și, pe cînd îmi vîrisesem mîna în cufăr cu mîneca suflecată, se întîmplă că monseniorului îi veni să urineze. Se duse în odaia lui și nevăzînd nici un paj, luă oala de noapte aflată la capătul patului ; pe cînd urina, l-am auzit și m-am speriat. Vruî să scot la repezeală brațul, dar lemnul rotunjit căzu și rămăsei cu brațul prins între capuc și marginea cufărului, ca o vrabie strînsă bine în laț.

Auzînd zgomotul, monseniorul întrebă : „Cine-i acolo ?“ Nu puteam să nu-i răspund și nici să plec de unde eram. Intră înăuntru și mă văzu în genunchi furiînd mierea din știubei. Mă întrebă ce fac. A trebuit să mărturisesc.

Îl apucă o asemenea poftă de rîs văzîndu-mă în poziția aceea, încît îi chemă pe cei cu care juca, să mă vadă. Riseră toți și se rugară să mă ierte de data asta, că era prima oară și lăcomie de copil. Monseniorul zicea că nu și că să fiu biciuit. Se iscă un nou tîmbălău cu privire la numărul bicelor care urmau să mi se dea, și așa se tocneau de parcă ar fi fost vorba de alegerea unui papă. Căzură de acord să fie o duzină. A fost înscărnat cu aplicarea pedepsei dascălul Nicolao, care slujea ca secretar. Era dușmanul meu de moarte. M-a bleuit cu atîta poftă în încăperea lui, că cincisprezece zile n-am putut sta jos.

Dar n-a fost pe voia lui, că mi-a plătit-o foarte curînd și încă foarte scump. Iată cum : fiindcă îl pișcau tare țințarii și era plin de ei în toată Roma și aveam și în casă un număr respectabil, i-am spus : „Domnule, v-aș da un leac pe care îl folosim în Spania ca să distrugem canaliile astea mizerabile“. El îmi mulțumi și mă bătu la cap cu rugămintă să-i spun leacul. I-am spus să poruncească să i se aducă o legătură de pătrunjel și după ce îl moaie bine în oțet, să-l pună la capul patului, pentru că toți țințarii vor veni atrași de miros și repezîndu-se la pătrunjel, vor cădea morți. M-a crezut și așa a făcut. Cînd s-a băgat în pat, l-au năpădit țințarii fără număr în noaptea aceea și i-au făcut viața amară,

scoțându-i ochii cu înțepăturile și ciupindu-l de nas. Și-a tras mii de palme ca să-i ucidă și sperînd că vor muri, a stat treaz pînă dimineața.

În noaptea următoare, cum leacul atrăsese nu numai țîntarii din casă, ci și pe cei din tot cartierul, l-au torturat în așa hal, că i-au desfigurat chipul și tot ce-au putut ciupi din trupul lui; cu atîta furie, încît a trebuit să fugă din odaie.

Secretarul a vrut să mă omoare și monseniorul, văzînd în ce hal era, că părea lepros, și că eu nu mă mai arătam de frică, s-a strîmbat de rîs aflînd ce renghi îi jucasem și, poruncind să mă înfățișez lui, m-a întrebat de ce făcusem ștrengăria aceea. I-am răspuns: „Înălțimea Voastră Ilustrisimă a poruncit să mi se dea o duzină cînstită de bice pentru povestea cu fructele zaharosite și bine își amintește cîtă tocmeală a fost pentru fiecare lovitură; pe lîngă asta, nu trebuiau să fie bice care să mă omoare, ci din cele ce puteau fi suportate de anii mei. Dascălul Nicolao mi-a tras peste douăzeci, pe răspunderea lui, și ultimele au fost cele mai groaznice. Așa mi-am răzbunat bășicile cu blîndețe lui.”

Întîmplarea se termină cu haz și cum, datorită obrăzniciei mele dinainte fusesem biciuit și surghiunit din slujba de paj, o vreme am fost servitorul cameristului.

Capitolul al VIII-lea

Cum Guzmán de Alfarache a răzbunat festa jucată de secretar camerierului pe care îl sluja și ce viclenie a folosit ca să fure un butoiăș cu fructe zaharisite

Acesta era un om plăcut, fără urmă de răutate în el, pînă la Dumnezeu, cinstit, care nu știa să înșele, doar că era nițel cam cicălitor și, în măsură ceva mai mare, cu imaginație bogată. Avea niște rude sărace și în fiecare zi le trimitea porția, iar uneori prînzea sau cina cu ele, așa cum a făcut în seara dinaintea întîmplării ce o vei auzi mai departe și fiindcă băuse o cană cu apă după niște tăitei, mîncare făcută din aluat tăiat fișii subțiri și prăjite în grăsime de pasăre cu brînză și piper, i se aplecase și se întoarse prost dispus, așa că se duse direct la culcare, băgîndu-se în pat gol. Cum lipsea de la cina monseniorului și acesta întrebă de el, i se spuse ce pățise. Stăpînul trimise să vadă ce-i cu el și răspunse că nu se simte bine, dar că se încrede în Dumnezeu să se simtă bine a doua zi, datorită bunăvoînței arătate de Domnia sa Ilustrisimă, care trimisese să afle cum se simte.

Povestea s-a încheiat așa în seara aceea, și a doua zi cu am plecat cu mîncarea acasă la rudele lui, iar un tovarăș de-al meu a rămas să pregătească straiele pentru cînd se va scula stăpînul. Acesta și secretarul își jucau multe feste unul altuia și cum erau, fără consecințe, monseniorul se distra pe seama lor. Secretarul se trezi și veni unde se afla tovarășul meu, întrebîndu-l: „Ce face stăpînul tău?” El răspunse că se odihnește, că noaptea trecută nu se putuse odihni și dormi. Celălalt îi spuse: „Atunci, pînă va fi să se îmbrace, du-te cu slujitorul ăsta al meu și ajută-l să aducă ceva. Să veniți repede, că eu aștept aici pînă vă întoarceți.”

Băiatul se duse unde i se poruncise. Secretarul, pe chestia cu cina la rude și cu lipsa de la masa stăpînului, urzise deja un renghii nostim și aranjase cu un puști să

se îmbrăce ca o doamnă de la curte și să se ascundă în spatele patului cameristului. Cum acesta dormea și ușa era deschisă, pentru mai multă siguranță intră întâi secretarul, fără ca celălalt să-i simtă. Băietanul se ascunse, așa cum fusese învățat, și tăcea milc. Secretarul plecă și se duse la monsenior, care se plimba rugîndu-se, și acesta îl întrebă imediat de camerier. Secretarul răspunse : „Seniore, acum am întrebat de el și servitorul lui mi-a spus că nu s-a simțit bine azi noapte. Și nu mă mir, că aseară, înainte de-a mă retrage, am trecut pe la el și de-abia mi-a vorbit ; nu știu ce-o avea.“

Monseniorul, care era caritatea personificată, se duse imediat să-l vadă. Și pe cînd stătea la căpătiul lui, puștiul ieși din spatele draperiilor de la pat și zise : „Vai, săraca de mine ! Plec, domnule, că e tîrziu ; ce-o să zică soțul meu ?“ Și ieși trecînd printre toți slujitorii cardinalului care îl însoțiseră acolo. Monseniorul se minună, căci îl socotea pe camerier un sfînt, iar acesta uluit, crezu că e o nălucire. Începu să strige : „Iisuse, Iisuse ! Diavolul, diavolul !“ Și sări din pat în cămașă de noapte, alergînd prin toată încăperea. Secretarul și alți cîțiva care știau povestea porniră să rîdă, și astfel monseniorul înțelese că fusese o glumă. Și i-au spus adevărul.

Cameristul nu se liniștea și nu știa pe unde să fugă. Și deși toți încercară să-l potolească, nu-și veni prea repede în fire ; rămase uimit și rușinat de batjocură, fiindcă i-o făcuseră în prezența monseniorului. Se stăpîni pe cît îi stătea în putință, fiind bine crescut, iar cardinalul plecă închinîndu-se și rizînd, căci se distrase bine. Cînd m-am întors eu, totul trecuse, dar m-a durut așa de tare, de parcă m-ar mai fi biciuit o dată. Camerierul ar fi dat orice ca să se răzbune. Văzîndu-mă trist și cum și el era la fel, îmi spuse : „Ce zici, Guzmanillo, ce mi-au făcut pușlamalele astea ?“ Î-am răspuns : „Bună treabă ; dar cred că dacă mi-ar fi făcut-o mie, n-ar fi avut de așteptat penitența de la Sfîntia Sa și nici eu nu i-aș fi lăsat pedeapsa prin testament ; i-aș fi plătit datoria mai înainte, cu vîrf și îndesat“. Toți mă știau ștrengar și șiret. N-a fost nevoie de multe vorbe și a și început să-mi scoată sufletul să-i dau o idee.

Mă codeam să-i dau sfaturi, nefiind îngăduit unui paj să răzbune ocările aduse de un servitor de seamă

altuia de același rang cu el. Fiecare măgar cu povara lui, că nu e bine să le joci renghiuri celor mai mari ca tine. Mi-a ajuns o dată pentru cauza și satisfacția mea proprie, și atunci am avut o scuză. Cine mă pune sau de ce mă băgam în treburi din care nu puteam scăpa decît, în cel mai bun caz, cu niște bice pe spinare ori cu urechile lungite cu patru degete și fără fir de păr în cap? De-asta tăceam și stăteam cuminte.

Dar cum din fire eram năzdrăvan, fiindcă mă tot bătea la cap, făcîndu-mi tot felul de oferte și promisiuni și înțelegînd eu că monseniorul avea să afle că era opera mea, cu să-l apăr pe cel ce, pe atunci, era stăpînul meu, m-am hotărît să mă ocup de afacere : și astfel, am așteptat cîteva zile, ca să se facă mai cald. Cînd mi s-a părut că e timpul potrivit, curierul pentru Spania urma tocmai să plece și secretarul lucra pe brînci. Am cumpărat puțină rășină, tămîie și saciz; le-am sfărîmat și le-am cernut pe toate, făcînd din ele o pudră fină.

În dimineața aceea, servitorul secretarului era ocupat cu veșmintele și se zorea să le curețe. M-am dus direct la el, zicînd : „Salut, amice Jacobo, vreau să-ți spun că am în proțap o minunată bucată de slănină. Piine avem, așa că dacă ai niște vin, ești invitatul meu, dacă nu, iartă-mă, dar caut alt tovarăș.“ El răspunse : „Nu fă asta, că aduc eu vin ; stai aici și de îndată sînt înapoi cu el“.

Cît se duse el după vin în cămară, mi-am scos punga cu pudră, și întorcînd pantalonii pe dos, i-am stroplit cu niște vin pe care îl aveam într-un flaconaș de sticlă, apoi i-am pudrat bine de tot, i-am întors pe față și i-am așezat cum îi lăsase servitorul. Acesta se întoarce foarte repede, cu o ulcică plină și mai înainte de-a scoate o vorbă, îl și strigă stăpînă-su, că voia să se îmbrace. Îmi lăsă mie vinul și intra în odaie. Se pierdură în hîrtoage și pînă la amiază nu mai putu ieși.

Secretarul era foarte păros. Pudra a început să se împrăstie și să-și facă efectul. Era caniculă și din cauza căldurii pudra se topise și de la centură pînă la talpa piciorului se transformase într-o substanță cleioasă, groasă și întărită, care îl chinuia așa de tare că îi ieșeau ochii din cap la fiecare fir de păr ce i se lipea.

Văzîndu-se în asemenea hal, începu să cheme slujitorii să afle ce se întîmplase. Nici unul n-a ştiut să-i spună ceva ori să-i dea vreo explicaţie, pînă ce n-a sosit camerierul care i-a spus : „Domnule, asta înseamnă că păcălitorul a fost păcălit şi orice naş îşi are naşul ; orice faptă are şi răsplată pe potrivă“. Răsplata a fost că doi servitori i-au tăiat părul cu nişte foarfeci, fir cu fir, iar nădragii a trebuit să fie descuşi ca să-i poată scoate. Festa asta a fost mai de pomină decît prima, pentru că a usturat mai tare. De data asta mi s-au recunoscut meritele cu adevărat : toţi fugeau de renghiurile mele ca de păcat.

Cele două luni de surghiun trecură. M-am întors la slujba mea cu aceeaşi lipsă de ruşine ca înainte. Probabil că vei fi auzit de fabula aceea cu Ruşinea, Aerul şi Apa, care, despărţindu-se, s-au întrebat cum or să se mai întîlnească ; şi Aerul a spus că se va afla pe culmile munţilor, Apa, în măruntaiele pămîntului, iar Ruşinea a zis că, odată rătăcită, e cu neputinţă să mai fie găsită. Eu am pierdut-o, am rămas fără ea şi fără speranţa de a mă reîntoarce la ea. Nici nu mi se potrivea, căci cine n-are ruşine e stăpînul tîrgului.

Cine nu s-ar fi învăţat minte după cele întîmplute, să nu mai facă ceva asemănător ? O să-ţi povestesc ce mi s-a întîmplat, după ce m-am cuminţit. Mă dedulcisem la zaharicale şi mă obişnuisem aşa de tare cu ele, încît pe timpul cît mi-au lipsit, eram ca bolnavul fără apă sau beţivul fără vin. M-aş fi aruncat şi din vîrfurile altarului din Santangelo¹ de-ar fi fost să le pot fura de pe jos. Căci cine se teme de moarte, nu se bucură de viaţă. Dacă frica în sperieţi m-ar fi băgat, zaharicale nu mi-ar fi picat.

Mi-am făcut socoteala : „Dacă mă prind o dată, ce pot să-mi facă ? Ce rău mi se poate întîmpla ?“ Întotdeauna am văzut frica zugrăvită ca o fiinţă slăbănoagă, ciufulită, palidă, tristă, în zdrenţe şi sfioasă. Frica este un act servil, caracteristic sclavilor, nu întreprinde ni-

¹ Mausoleul împăratului Adrian din Roma, a cărui construcţie s-a încheiat în anul 139. Fortificat în perioada decăderii Imperiului roman, a fost, rînd pe rînd, cetatea Sfîntului Scaun, cazarmă, închisoare.

mic, nu iese bine din nici o împrejurare; e asemeni cîinelui fără curaj, care mai bine, latră decît să muște. Frica este călăul sufletului și e o prostie să te temi de ceea ce nu poți să eviți. Datorită felului meu de a fi era imposibil să mă abțin. „Fie ce-o fi, căci soarta îi ajută pe cei îndrăzneți. O să plătesc cu pielea mea, nu cu bunuri mobile și imobile, căci n-a fost voia Domnului să-mi dea pămînt nici cît să-mi fac o ghiulea de arbaletă¹ și nici vite să le duc după mine.“

Monseniorul se dădea în vînt după niște balerci cu fructe zaharisite, care se aduc din insulele Canare sau din Terceira²; cînd se goleau, butoiașele erau azvîrlite la gunol. Eu puseseam deoparte unul de jumătate de *aroba*³, care îmi servea drept cufăr și țineam în el cărți de joc, zaruri, jartiere, manșete, batiste și alte lucruri de paj sărac.

Pe cînd era la masă într-o zi, stăpînul îi porunci majordomului să cumpere de la un negustor trei ori patru chintale de fructe zaharisite în balerci, căci tocmai îi sosiseră proaspete. Eu am auzit și m-am gîndit cum să pun mîna pe un butoiăș. S-a strîns masa și toți slujitorii s-au dus să mănince. În timpul ăsta, m-am dus în odaia mea și cît ai clipi din ochi, am îndesat în balerca mea toate zdrențele vechi pe care le-am avut la îndemînă și pămînt, pînă am umplut-o. I-am pus capacul, l-am bătut cercurile ca și cum ar fi fost plină cu rădăcină de *escorzonera*⁴; apoi am pus-o deoparte, așteptînd să văd ce se va mai întîmpla.

Și iată că, în pragul serii, văd sosind doi catîri încărcăți cu butoiașe de fructe zaharisite, care au fost descărcate în vestibul. Majordomul ne trimise pe noi, pajii, să le cărăm în apartamentul monseniorului. Am văzut norocul trecînd pe lîngă mine. „N-o să treci — i-am zis — fără să pun mîna pe tine.“ Am luat un butoiăș, ca toți ceilalți și, rămînînd printre ultimii, cînd am ajuns

¹ Ghiulelele de arbaletă se făceau din pămînt.

² Una din insulele arhipelagului Azore, renumită pentru vinurile și fructele sale.

³ Măsură spaniolă de greutate egală cu 11,5 kg.

⁴ Plantă compusă, cu flori galbene, din ale cărei rădăcini se obține un decoct diuretic. În epocă, era socotit un bun antidot.

în fața odăii mele, l-am băgat înăuntru și l-am scos pe celălalt, pe care l-am dus în cămară ; am făcut trei drumuri, cărind de fiecare dată un butoiș, cum trebuia.

Cînd l-am urcat pe ultimul, am trecut prin salon cu multă grijă. Monseniorul îmi spuse : „Ce zici de fructele astea, Guzmanillo ? Aici nu mai poți să-ți bagi mîna ! Și nici penele de lemn nu sînt de mare folos !“

I-am răspuns pe măsură : „Monseniorule Ilustrisim, unde puterea nu ascultă, vulpea ajută, și dacă nu-mi încape mîna pînă la cot, o să mi-o bag pînă la încheietură și-o să-mi ajungă“.

Îmi răspunse : „Cum o să-ți bagi mîna, ori degetele înăuntru, nu vezi cum sînt făcute ?“ „Asta e știința — i-am zis —, căci dacă ar fi ușor de deschis, n-ai mai avea nici plăcere, nici mulțumire. La greu și cînd e vorba de lucruri mărețe și de importanță se cunoaște și se arată cine are mintea ageră ; nu bătînd un cui în pereți, ori încălțîndu-ți pantofii, lucruri ușoare, ca și făcute.“

„Atunci — zise — dacă în următoarele opt zile, ești atît de iscusit încît să-mi furi ceva din ele, am să-ți dau ce ai furat și încă o dată pe-atîta ; dar dacă nu reușești, ești obligat să primești o pedeapsă.“

„Monseniorule Ilustrisim — i-am zis —, termenul de opt zile e o viață de om, poveste lungă și s-ar putea ca, la capătul lor, sau să nu mai fie bună învoiala, sau să se fi uitat. Primesc favoarea pe care mi-o faceți, și dacă mîine la ora asta afacerea nu e încheiată, las pedeapsa la bunul plac al secretarului, pentru că sînt sigur că dorește să se răzbune pentru necazul pricinuit, că mai miroase încă a saciz și nu i-a crescut părul.“

Rîse monseniorul și cei aflați împreună cu el și rămaserăm învoiți așa, pentru a doua zi. Cum afacerea era sigură, aș fi putut să scap de obligație mai înainte, dar am așteptat sorocul.

Se servea masa și monseniorul se așezase și mîncă din primele feluri, pe care le adusesem eu întîiul și, privindu-mă în ochi cu un oarece rîs, îmi spuse : „Guzmanillo, a mai rămas puțin pînă diseară și se împlinește termenul. Ce-ai da acum ca să te vezi liber ? Dascălul Nicolao știe despre ce e vorba și am impresia că se gîndește cum o să se răzbune pe tine, și ce-o să-i faci tu

lui. Sfatul meu ar fi să se poarte frumos, nu atît pentru tine, cît pentru el“.

Eu i-am răspuns : „Monseniorule Ilustrisim, sînt sigur de pedeapsă ce-o voi primi din mîinile sale, iar fructele zaharisite nu sînt tot atît de sigure în mîinile mele, dăr dacă ar fi să joc totul pe o carte și ar trebui să-mi pierd mai mult decît sărăcia propriei mele persoane, de data asta tot m-aș hotărî să joc, ca să știu sigur ce noroc am“.

Așa trecu masa și se ajunse la desert ; atunci m-am dus și-am luat din bufet un platou și umplîndu-l cu fructe din balercă l-am adus și l-am așezat pe masă.

Cînd văzu asta monseniorul, se miră, pentru că el înușul păzea butoiășele în odăile sale și le ținea acolo, și datorită rămășagului nu le încredințase nimănui și avea cheia la el. Îl chemă pe camelier și îi porunci să se ducă să le numere și să vadă dacă era vreunul deschis ori în neregulă.

Se duse și le găsi așa cum fuseseră așezate. Se întoarse și spuse că erau toate și în ordine și că nu părea să lipsească din nici unul ceva.

„Ah, ah, ah ! — zise monseniorul. Nu ți-a mers cu pungășia ! De data asta a trebuit să plătești ! Vroiai să spui că ai luat fructele din balerci și, de fapt, le-ai plătit din banii tăi, nu ? Dascăle Nicolao — îi spuse secretarulul —, ți-l dau pe mîna pe Guzmanillo, să faci ce vrei cu el, că a pierdut rămășagul.“

Secretarulul răspunse : „Monseniorule Ilustrisim, Înălțimea Voastră să-i dea ce pedeapsă socotește, că eu nu vreau și nu îndrăznesc să mă ating nici de umbră lui, că așa cum îl știu, o să caute cine știe ce gîngănii să mă mînnince. Dacă lăsați pedeapsa pe seama mea, eu îl lert și vreau să-mi fie prieten.“

„Nu sînt vinovat pînă acum — am răspuns —, ca să aveți de ce mă ierta. Nu există formă, fără materie. Eu mi-am îndeplinit angajamentul și dacă nu e așa și se va dovedi asta cu-adevărat, pedepsiți-mă cum doriți. La ce bun să discutăm, cînd vorbesc faptele ? Eu vă spun că fructele astea sînt cele aduse ieri și nu numai ele ; o balercă întregă se află în odaia mea.“

Monseniorul își făcea cruce, minunîndu-se de cum se putea așa ceva. De cum termină de mîncat și pînă se strînse masa n-a făcut altceva decît să se închine. Și

dornic să se convingă, se ridică și se duse să se uite cu ochii lui. Pusese anumite semne. Le găsi neatinse, la număr ieșeau, cheia era la el ; nu știa cum fusese posibil.

Crezu și mai tare că am cumpărat butoiășul și îmi spuse : „Guzmanillo, nu știi că ai adus atâtea butoiașe aici ? Numără-le.“

Eu le-am numărat și i-am zis : „Monsenioro Ilustrisim, sînt foarte, dar lupul nu caută că oile sînt numărate. Văd că sînt în ordine, dar nu toate ; și ca să vă convingeți, aduceți-l pe cel din camera mea și deschideți-l pe cel de colo și-o să vedeți că le-am schimbat.“

L-au desfăcut și au văzut că spun adevărul și cît de dibaci am fost, pentru că au dovedit-o pămîntul și zdrențele cele vechi. Rămaseră uluiți, frămîntîndu-și mințile să afle cum reușisem asta. Toți m-au întrebat, dar n-am spus nimănui.

Atunci mă rugai să-și țină făgăduiala ce mi-o făcuse. Așa se făcu. A poruncit să mi se mai dea un butoiăș și m-am ales cu două. Dar ca să se vadă că sînt un suflet nobil, l-am dat pajilor așa cum îl promisem, să-l împartă între ei.

Și cu toate că monseniorul fusese scandalizat de ingeniozitatea hoției, s-a mirat și mai mult de generozitatea mea și a prețuit-o foarte mult. Se temea de năravurile mele și, fără îndoială, atunci m-ar fi dat afară din casa lui, dacă n-ar fi fost un om atît de sfînt.

A judecat în felul următor : „Dacă îmi iau mîna de pe el, s-ar putea să i se întîmple vreo nenorocire, datorită proastelor sale obiceiuri. Ceea ce face în casa mea sînt ștrengării de copil și nu mă păgubește. E mai mic răul dacă se obrăznicește puțin cu mine, decît mai mult cu alții, împins de nevoie“. Și astfel, ca să ascundă mai bine viciul, făcu haz de el. Și este mare înțelepciune ca atunci cînd răul se poate îndrepta să-l îndrepti, iar cînd nu, să-l ascunzi. Rîse de întîmplare, povestind-o tuturor prinților și seniorilor care îl vizitau, cînd stăteau la taifas.

Capitolul al IX-lea

Despre cum a furat din nou Guzmán de Alfarache
fructe zaharisite de la monsenior și cum,
din pricina jocului, a plecat de bună voie
din casa acestuia

Caritatea, deși am spus mai înainte, spun din nou că se manifestă, în ordine, întâi față de Dumnezeu, apoi urmează părinții, după ei copiii și pe urmă servitorii, care, dacă sînt buni, trebuie iubiți mai mult decît copiii cei răi. Dar cum monseniorul nu avea, îi iubea cu dragoste pe cei ce îl slujeau, revărsîndu-și întreaga dragoste întâi asupra lui Dumnezeu și a întruchipării acestuia — săracii —, și apoi asupra lor. În general, era milos, mila fiind primul rod al Duhului Sfînt și flacăra sa, primul bun dintre toate bunurile, primul început al sfîrșitului fericit. În el se află Credința și Speranța. Este drumul spre rai, legăturile ce-l unesc pe Dumnezeu cu omul, făcătoarea de minuni, gîrbaciul trufiei și izvorul înțelepciunii.

Dorea atît de mult să mă mîntuiască, de parcă de asta ar fi depins mîntuirea lui. Mă obliga cu dragostea, ca să nu mă sperie cu teama. Și ca să probeze dacă mă poate aduce pe calea virtuții, îmi dădea din mîncarea lui la masă, ca să-mi alunge poftele și ispitele. Cînd mîncea zaharicale, le împărțea cu mine, spunînd : „Guzmanillo, uite, îți dau asta în semn de armistițiu și de pace, căci, să știi, la fel ca dascălul Nicolao, nu vreau să port lupte cu tine ; mulțumește-te cu asta și cu faptul că mă recunosc vasalul tău, plătindu-ți tribut“.

O spunea zîmbind, cu chipul vesel, fără să țină seama de seniorii ce se aflau la masă, oricine ar fi fost. Era un bărbat deosebit de bun și de bine crescut, se întreținea și își prețuia servitorii, le făcea daruri și îi iubea, făcînd pentru ei tot ce era cu putință, și de aceea toți îl iubeau din suflet și îl slujeau cu credință ; căci e neîndoios că slujitorul servește bine cînd își prețuiește stăpînul și cine plătește bine e răsplătit bine ; dar dacă

e omenos și bun, îl adoră. Și, dimpotrivă, cînd stăpînul e trufaș, plătește prost și e nerecunoscător, nici nu-i spune adevărul, nici nu-i dă dovezi de prietenie, nu-l slujește cu teamă și nu-i dă dragostea lui ; acesta e detestat, urît, ocărit, bîrfit în gura mare prin piețe, pe străzi și la tribunale, desconsiderat de toți și nimeni nu-l apără.

Dacă stăpînii ar ști ce mult contează servitorii cinștiți și buni, și-ar rupe bucățica de la gură ca să le-o dea lor, căci ei sînt adevărata bogăție. Și e imposibil ca un slujitor să fie zelos, dacă stăpînul său nu-l iubește.

Monseniorul primi de la Genova niște cutii cu fructe zaharisite, foarte mari, aurite și cu frumoase lucrături pe capace ; tot ce-ți puteai dori. Erau proaspete, de-abia fuseseră preparate și pe drum prinseseră umezeală. Cînd i se aduseră, se bucură la vederea lor, mai ales că fuseseră pregătite de o doamnă, rudă de-a sa, care îl răsfăța de obicei. Eu nu eram acasă și pînă să mă întorc se tocmiră ce să facă și unde să le pună la uscat, ca să fie ferite de mine. Pentru că, dacă trebuiau puse la soare, ar fi fost în primejdie și în urna cu cenușa lui Iuliu Cezar. Fiecare își dădea o părere și nici una nu era bună.

Monseniorul ajunsese la o concluzie și zise : „Nu trebuie să căutăm un loc unde să fie ferite. I le dăm lui să aibă grijă de ele, așa e cel mai sigur.“ Tuturor li se păru înțelept acest gînd și, de cum m-am întors, stăpînul mi-a spus : „Guzmanillo, ce să facem cu fructele astea zaharisite care s-au umezit, ca să nu se strice?“

Eu am spus : „Monsenior Ilustrisim, cel mai sigur mi se pare că ar fi să le mîncăm imediat“. „Și te-ai încumeta să le mîncînci pe toate?“ — m-a întrebat el. I-am răspuns : „Nu sînt multe, dacă e timp destul ; dar nu sînt atît de mîncău încît să mă încumet singur și încă de față cu atîtea cinstite fețe“.

„Vreau să le iei tu în grijă și nu uita să le scoți în fiecare zi la soare, că aici nu se usucă. Ți se vor încredința cu socoteală și așa trebuie să le înapoiezi. Sînt fără capac și pline. Sînt sigur astfel că nu li se întîmplă nimic.“

„Eu nu sînt sigur — i-am răspuns — nici de mine însumi, nici de cel ce le-ar putea face ceva, căci sînt fe-

cior al Evei și, aflat într-un rai de fructe zaharisite, s-ar putea să mă ispitească șarpele păcatului.“

Stăpînul a spus iarăși : „Ai grijă ce faci, că trebuie să mi le înapoezi așa cum ți le dau, la fel de întregi și în perfectă stare, că de nu, vai de pielea ta!“

I-am răspuns din nou : „Nu asta e problema, căci pînă să vi le înapoez cum sînt, fără să se vadă vreo lipsă ori stricăciune, alta e buba“.

„Carc ?“ — mă întrebă el. I-am zis : „Mă aflu în mare primejdie, pentru că, știindu-mi iscusința și slăbiciunea, îndeplinindu-vă porunca, nu se poate să nu măînloc o bună parte din ele“.

Monseniorul, mirîndu-se, spuse : „Ei bine, atunci vreau să văd ce știi. Îți îngădui să mănînci pînă o să te sature odată pentru totdeauna, cu condiția să mi le înapoezi fără să se cunoască lipsa, și dacă o să se observe, o să mi-o plătești.“

Am primit. Mi s-au dat toate în grijă. A doua zi le-am pus la soare pe niște coridoare și între ele era o besactea cu flori de portocal și lămîi că-ți lua ochii. M-am apropiat calm și cu un cuțitaș am scos țintișoarele de la fund și întorcînd-o, tot cu cuțitașul am scos aproape jumătate din partea de jos, și apoi am bătut la loc fundul, după ce am pus în locul fructelor hîrtie de ambalaj tăiată pe măsură și atît de exact, că nu se vedea nimic.

În seara aceea monseniorul lua-o gustare și i-am adus patru cutii, întrebîndu-l dacă socotea că le-am păzit bine. Mi-a răspuns : „Dacă și celelalte sînt la fel, mă declar mulțumit“.

I le-am adus pe toate și s-a bucurat de priveliștea lor, că erau ceva mai uscate și în ordine.

După aceea m-am întors cu o farfurie cu toată prada mea, că, de fapt, adevărul e că n-am gustat nici o gură din ele ; o făcusem numai ca să mă fălesc cu ștețimea mea.

Cînd m-a văzut, m-a întrebat : „Ce-i asta ?“ Eu i-am răspuns : „Împart cu Înălțimea Voastră Ilustrisimă ceea ce am furat“. El mi-a zis : „Eu ți-am poruncit să te îndestulezi, nu să furi. De data asta ai pierdut.“

I-am răspuns : „Nu m-am îndestulat și nici nu le-am gustat. Nu cred că pierd în felul ăsta, căci din ce-i aici

și din tot ce-am furat mă voi satura, după cum bine se va putea vedea. Și dacă am de pățimit pentru că am fost cinstit, nu știu pe ce drum să apuc, căci mi-au fost tăiate toate cărările. Nu mă interesează nici pe-deapsa, nici faptul că am pierdut, pentru că m-am crezut învingător; dar a doua oară n-o să mai pierd.“

„Nu vreau să te necăjești acum — îmi răspunse. Te învinuiesc fără motiv. Dar vreau să știu din care din ele ai scos fructele?“ Am întins mîna, spunînd: „Din asta lipsește“, și i-am arătat cum și pe unde le scosesem.

Se bucură de ingeniozitatea mea; dar n-ar fi vrut să am atîta, fiindcă se temea să n-o folosesc greșit la un moment dat. Îmi porunci să iau besacteaua și s-o duc cu mine.

Lucruri din astea făceam multe. Se distra pe seama lor și cu mine, de parcă aș fi fost un scamator. Căci dacă vreun paj adormea, a doua zi putea prea bine să-i cumpere pantofi și ciorapi, pentru că se trezea cu ele pline de ceară.

Treaba noastră era să ascultăm un preceptor care ne ținea lecții în fiecare zi, două ore dimineța și două ore seara. Cît timp am studiat acolo, de la el am învățat limba latină destul de bine, puțină greacă și ceva ebraică. În rest, după ce-l slujeam pe stăpînul nostru și asta era foarte puțină muncă, citeam cărți, povesteam romane, jucam felurite jocuri. Dacă ieșeam din casă, o făceam doar ca să-i tragem pe sfoară pe vînzătorii de gogoși, căci printre cofetari ni se dusesese deja fama.

Seara aruncam cu lături în capul curtezanelor sau al celor ce făceau măscări pe la porți și ferestre¹. Cu asta mi-am trecut timpul, pînă mi-au dat tuleiele. Și cu toate că ți-ar putea părea că duceam o viață amuzantă, de fapt, mă distrăm legat la stîlpul infamiei, cu un lanț de gît². Totul îmi putea, nimic nu-mi cădea bine. Zi și noapte oftam după plăcerile mele de odinioară.

¹ Se obișnuia, în chip de batjocură, să se organizeze grupuri care făceau larmă și cîntau la instrumente dezacordate la porțile sau sub ferestrele cetățenilor.

² Așa se proceda cu cei condamnați să sufere oprobriul public (cf. B.B.).

Ajuns flăcău, că puteam acum să încing spada, aş fi putut să mă bucur de o situație mai bună și astfel să nutresc speranța că voi urca mai sus. Și sînt sigur că dacă faptele mele ar fi meritat, așa s-ar fi întîmplat; dar în loc să dobîndesc înțelepciune și să fac fapte virtuose ca să cîștig bunăvoința, obligîndu-mi în felul acesta stăpînul, am dat în patima jocului, de-mi jucam pînă și cămașa. Și cum eram mîină spartă, așa eram și la joc.

Întotdeauna am căutat să mă folosesc de toate trucurile și vicleniile de care eram în stare, mai ales cînd jucam cărți. De cîte ori, cu două cărți în mîină, luam trei și avînd cinci, le jucam pe cele trei mai bune! De cîte ori n-am luat ultima carte și, punînd-o dedesubt, vedeam dacă e bună ori nu și foarte încet o filam pe cealaltă pe care o văzusem și astfel cîștigam partida printr-o hoție curată! De cîte ori n-am avut un chibiț lîngă mine, care făcea pe adormitul și îmi dădea cărțile pe sub masă! De cîte ori chibițul nu se uita pe deasupra și îmi spunea ce au ceilalți ca să știu ce cărți aveau și la ce mergeau, prin semne atît de fine că era imposibil să-și dea seama cineva! De cîte ori nu împărțeam cărțile dîndu-i adversarului cincizeci și două de puncte și eu îmi păstram un as și făceam cincizeci și cinci, sau cu un cinci făceam cincizeci și patru, mai mult decît el și-l rădeam la limită!

Cînd jucam doi la unu și ne împărțeam cărțile, luam o carte aruncată și-o puneam deasupra, jucam cu încă un rînd de cărți, aruncam o carte proastă și o păstram pe cea bună, luam cartea cea mai mare ori o însemnam, fiind înțeles cu patronul unde jucam ori cu cel care vindea cărțile.

Oh, cîte pungășii și șmecherii n-am făcut! N-a fost una să n-o știu; pe toate le practicam. Pentru că la joc oamenii sînt atît de orbi, încît trișorii au cîmp larg de acțiune. Și dacă ar fi legal... Spun legal, pentru că dacă statul îngăduie casele păcatului, ca să evite alte păcate mai mari, în fiecare tîrg mai însemnat ar trebui să existe maeștri pentru aceste tilhării, unde cei înclinați spre joc să le învețe și să nu fie înșelați. Pentru că sensibilitatea noastră se lasă ușor învinsă de

viciu și face un obicei josnic din ceea ce s-a inventat prin practica legală.

Pe drept cuvînt se va spune obicei josnic, dacă jocul este practicat în chip nerușinat și abătut de la cursul său. Jocul a fost născocit pentru recreerea spiritului, alinîndu-l pe acesta de oboseala și grijile vieții; ceea ce trece dincolo de această limită este răutate, infamie și hoție, și rareori se întîmplă să nu i se alăture aceste atribute.

Vorbesc de cei ce se numesc jucători, care fac din asta o meserie și le-a intrat în obicei; cu toate acestea, doresc să se depărteze de joc cei ce sînt mai nobili, ținînd seama de cîte prejudicii le poate aduce, văzînd că cel rău ajunge la fel ca cel bun și că dacă primul cîștigă și celălalt pierde, e obligat să suporte multe moșcii și obrăznicii, vorbe și discuții, pe care numai cîștigul le poate înghiți, dar nu un om de onoare. Și alte lucruri pe care nu îndrăznesc să le spun, de asemenea speță, că din pricina lor și a celor spuse, ar trebui nu numai jocul să fie detestat, ci și casele unde se joacă.

Dar, dat fiind că dorințele noastre sînt atît de neînfrînte, n-ar fi rău, ba chiar important, ca tînărul să cunoască legile, jocurile, trucurile și șiretlicurile care există. Și dacă acestea îl copleşesc, să ascundă ce-i rămîne cît mai adînc în cizme, pantaloni, manșete, gulere, cingătoare, pieptar, mînci, oriunde poate, ca să nu-și piardă banii ca un dobitoc, pentru că, pe lîngă faptul că pierde, mai e și batjocorit.

M-am străduit un lucru: să nu mă așez niciodată la joc cu puține parale, să nu joc pe miză mică și cu persoane care nu se aventurau să cîștige mult, jucînd un *real* de-al meu la trei, fără să mă bucur cînd pierdea altul ori să mă amăresc dacă pierdeam eu. Eu mă distrăm și din cauza asta făceam multe greșeli și în felul ăsta nu e cu putință, cartofor fiind, să-ți îndeplinești obligațiile, cu atît mai puțin, dacă ești servitor. Nu știu care e stăpînul să vrea să-i dea de mîncare unui servitor cartofor. Pentru că dacă are bani asupra lui și pierde, o să joace banii stăpînului cu speranța să-și scoată pîrleala; dar dacă iarăși pierde și nu are cum și cu ce plăti, răul e și mai mare decît cel dinainte, dacă nu are

parale. Și nu e cu putință să fie la slujbă la ceasurile la care trebuie și nici nu e de găsit cînd e nevoie de el, așa cum s-a întîmplat cu mine.

Monseniorului îi părea rău din tot sufletul. N-au fost de folos la nimic dojenile, încercările de-a mă convinge, vorbele și promisiunile, că să mă las de obiceiurile proaste. Și odată, stînd de vorbă cu ceilalți slujitori din casă, în lipsa mea, le-a spus cît de mult ține la mine și cum îmi dorește numai binele, dar văzînd că metodele cinstite nu merg la mine, se hotărîse să se folosească de o stratagemă și anume să mă dea afară din casă cîteva zile, pentru ca astfel, văzîndu-mi greșelile și cunoscînd mizeria, să mă îndrept poate ; dar să nu mi se taie, leafa, ca nu cumva foamea să mă îndemne la ceva rău și ne-
cugetat. Oh, deosebită virtute de principe, demnă de laudă veșnică, pe care trebuie s-o imite cei ce vor să fie bine slujiți ! Căci dacă servitorii nu sînt ca mine, e imposibil să nu-și dea de o mie de ori viața pentru cea mai mică plăcere a unor astfel de stăpîni.

S-a gîndit la nevoia mea de a mîncă. Dumnezeu cel atotputernic să vă ferească de asemenea nevoie ! De pe urma tuturor ai de suferit, dar cînd ți-e foame și n-ai ce să măninci și vine vremea mesei și poțtești și se face seară și n-ai găsit ceva de mîncare, nu garantez că nu vînd prima pelerină peste care dau, la jumătate din valoarea ei.

A făcut precum a spus și, într-un moment foarte greu, pentru că jucasem cărți o zi și o noapte și pierdusem toți banii pe care îi aveam, iar haine îmi rămăseseră doar un pieptăraș și niște izmene de pînză albă și văzîndu-mă în halul ăsta, m-am băgat în odaia mea, fără să îndrăznesc să mai ies de-acolo. Și cu toate că am vrut să fac pe bolnavul, n-am putut, căci monseniorul era așa de grijuliu în privința sănătății și a nevoilor servitorilor săi, că de îndată ar fi trimis să mă vadă doftorii, dar și pentru că, în scurtă vreme, din gură în gură s-a aflat de necazul meu în toată casa.

Cum lipsisem de la masă cîteva zile, întreba mereu de mine. Îl necăjea faptul că se clevea și că unii îi bîrbeau pe ceilalți ; i se răspundea : „E pe aici“. Intră la bănuieli, temîndu-se să nu mi se fi întîmplat vreo nenorocire, și întrebînd mai cu asprime ce e cu mine,

trebui să i se răspundă și i se spuse adevărul. Se amări atît de tare de năravul meu, văzînd cu cîtă nerușinare și lipsă de respect dincolo de orice limite mă purtam, încît porunci să mi se facă un costum și să fiu dat afară din casă, așa cum hotărîse mai înainte.

Majordomul mi-a adus hainele și m-a dat afară. M-am rușinat atît de tare, că am plecat dîndu-mi aere, ca și cum monseniorul ar fi fost obligat să mă țină pe lingă el și n-am mai vrut să mă întorc niciodată acolo ; cu toate că au venit să mă roage de multe ori din partea lui, cu daruri și promisiuni, spunîndu-mi în ce scop o făcuse și că se gîndise numai la îndreptarea mea. Mi-au spus cît de mult ține la mine și cum vorbește despre mine în lipsa mea. Nimic nu m-a convins să mă întorc ; întotdeauna am fost încăpățînat și mi se părea că astfel mă răzbun. M-am ticăloșit și mai tare și am rămas să fiu ticălos, pentru că am fost nerecunoscător la favorurile și darurile pe care Dumnezeu mi le făcea prin mîinile aceluia sfînt bărbat ce era stăpînul meu.

E dreaptă această sentință ca cel ce nu poate fi îndreptat cu fapte bune și vorbe blînde, să fie îmblînzit de cele rele, în chip de aspră și nemiloasă pedeapsă. Mi-am ieșit din puțina minte cîtă aveam, dînd totul pe nimic, de parcă de nimic aș fi avut nevoie. Cît am disprețuit ce mult a făcut pentru mine, fără să se întrebe de ce, pentru ce și la ce, căci nu se datora nici meritelor, nici serviciilor mele și nici recunoștinței. Cît de puțin am știut să păstrez acel bun și să-l merit pe cel sporit pe care îl așteptam și, fără îndoială, l-aș fi primit ! Cît de nerecunoscător am fost pentru felul cum m-a îngrijit ! Cum am uitat grija cu care am fost înconjurat ! Ce ingrat cu caritatea ce mi s-a arătat ! Ce neatent față de atenția cu care am fost educat ! Cît de trufaș în fața blîndeții cu care eram dojenit ! Ce încăpățînat la vorbele dulci cu care eram sfătuit ! Cît de surd la cumpătatele vorbe pline de iubire cu care am fost muștrat ! Cît de neîndurător cu răbdarea cu care am fost suportat ! Cît de rebel la mijloacele ce se căutau pentru îndreptarea mea ! Cît de puțin am meritat felul în care am fost tratat și cît de incorijibil am fost față de grijile pe care mi le-au ascuns !

Dacă oricare dintre cei doi care m-au avut drept fiu ar trăi, nici amîndoi la un loc, după ce şi-ar fi redobîndit averea, n-ar fi făcut atîtea şi cu atîta dragoste, suportînd doar el atîtea şi atîtea ştrengării pe care le făceam cù neruşinare, de parcă n-aş fi fost în casa stăpînului ori a tatălui meu, ci în a mea. Îl tratam cu mai puţin respect decît dacă mi-ar fi fost egal, iar el, avînd un suflet creştinesc, mă suporta. Sînt sigur că cel ce m-a conceput m-ar fi urît şi şi-ar fi luat mîna de pe mine, obosit de năzbîtiile mele. Monseniorul n-a obosit, nu s-a indignat şi nu s-a mîniat pe mine.

Oh, caracter regesc, moştenit de la Tatăl adevărat, să faci bine şi iar bine celor ca mine ! Aşteptîndu-mă o zi, o săptămînă, o lună, un an şi mulţi ani, arătîndu-se tot timpul milos, ca să nu găsim scuze şi tulburaţi de ruşine să pronunţăm împotriva noastră sentinţa pe care o merită delictele noastre.

La toate am făcut pe surdul şi mi-am urmat pornirile. Am pledat pentru trupul meu — oricînd înclinat spre viciu — şi m-am pierdut urmîndu-i poftele. Am găsit putere să i le împlinesc, dibăcie să le găsesc, stăruinţă să perseverez în ele şi hotărîre ca să nu le părăsesc. Mă simţeam atît de bine în mijlocul lor, pe cît de străin înconjurat de virtute. N-aş avea dreptate dacă aş vrea să învinovăţesc de asta natura, pentru că nu am vădit mai puţină dibăcie pentru faptele bune, decît aplecare pentru cele rele. Vina a fost a mea, căci natura nu a făptuit niciodată lucruri fără judecată ; întotdeauna a fost maestră a adevărului şi a ruşinii şi niciodată n-a greşit în cele ce trebuiau făcute. Dar cum păcatul corupe şi ale mele au fost atît de multe, eu am generat cauza efectului, fiind propriul meu călău.

Capitolul al X-lea

Cum, dat afară din casa cardinalului, Guzmán de Alfarache a intrat slugă la ambasadorul Franței, unde a pus la cale câteva renghiuri. Povestește istoria auzită de la un gentilom-napolitan, cu care se sfîrșește prima parte din viața sa

Nu mă pot plînge că monseniorul m-a dat afară din casa lui, de vreme ce, așa cum am spus și e adevărat, a insistat atît de mult să mă întorc; dar cum aveam singele clocotitor, am gîndit că a făcut foarte rău, vreau să zic că am făcut foarte rău că nu m-am gîndit bine la răul meu.

Umblam pe străzile Romei ca vodă prin lobodă, și cum aveam cîțiva prieteni din perioada mea prosperă, de aceeasi meserie cu mine, aceștia, văzîndu-mă fără slujbă, mă invitau la masă, dar mă costa scump; căci masa în tovărășia răului îți hrănește trupul, dar îți distruge sufletul cu apucături rele. Și nu mă săturau atîta mîncărurile, cît mă distrugeau sfaturile proaste și năravurile lor, de pe urma cărora mi-a rămas doar căința, pentru că mi-am dat seama de asta cînd îmi ajunsese cuțitul la os.

Viciile te pătrund pe tăcute, pilesc în liniște, nu se simt pînă cînd omul nu este pierdut. Sînt pe atît de ușor de dobîndit, pe cît de greu de lăsat. Iar prietenii sînt ca niște foale: aprind focul ce începe să ardă și dintr-o scînteie scot o pălălaie.

Aș fi putut foarte bine să-mi iau simbria, căci majordomul stăpînului meu îmi spusese să vin sau să trimit după ea, dar am renunțat din încăpăținare și preferam foamea cu cei răi, decît ghiftuiala cu cei buni. Foarte curînd mi-am primit plata de la cei ce mă sfătuiseră să renunț la leafa cardinalului, așa cum făcusem datorită încrederii pe care o aveam în ei. Au obosit repede să mă mai țină. Și nu numai că n-au mai făcut-o, dar, ca să nu-mi mai dea ceva, m-au trecut la index. Povestea asta cu poftirile la masă e misterioasă: întotdeauna mi s-a părut că cel ce te invită pe din față te

linge, iar pe din dos te frige. Îți promite cu sufletul deschis, îți dă cu zgîrcenie, te poștește cu bucurie și mîncă plin de tristețe.

Oaspeții ar trebui să fie bogați și în trecere; să-ți calce puțin în casă, să încălzească puțin scaunul, să stea puțin la masă, ca să nu plictisească. Nu te încrede, gîndind că ești ospătat cu mărinimie și sinceritate, cum sună vorbele; pentru mine regula ospetiei e precisă; la o rudă o săptămînă, la cel mai bun frate o lună, la un prieten delicat un an și la un tată denaturat toată viața.

Numai părinții nu obosesc; că toți ceilalți se scîrbesc și se supără din nimic. Cu cît stai mai mult devii odios și supărător și ar fi în stare să-ți pună șoricioaică în piine. Să presupunem că, din întîmplare, te invită un tip căsătorit și nevastă-sa e cam strînsă la punga, nițel cam severă și averea e a ei, sau e mamă, ori soră, în fine, femeie, căci cele mai multe sînt zgîrcite din fire, cum se mai plînge, cum mai regretă și cum blestemă și se blestemă pe ea însăși în felul ăsta. Pînă poți mînca acasă la tine, chiar și pietre, nu dori să mînci curcan rumenit în casa altuia.

N-a fost nevoie ca eu, rușinat, să-i las în pace pe prietenii mei, sătui de mine, căci m-au dat ei deoparte, rîrînd invitațiile, pînă au refuzat fără perdea să-mi mai facă poftiri. Am fost obligat să caut un copac de care să mă sprijin și la umbra lui să pot mînca. M-am văzut atît de strîmătorat, încît asemeni fiului risipitor aș fi vrut să fiu din nou unul din slujitorii casei mînseniorului. Eram atît de nenorocit, că ajunseseam ca și mort. Eram deja înfrînt și voiam să mă supun, hotărît fiind să mă îndrept; dar a fost tîrziu. Căci cel care atunci cînd poate nu vrea, e pedepsit să nu poată cînd vrea, și din cauza relei voințe să piardă ce-ar fi putut cîștiga.

Soarta mea cea bună nu a fost decît la două luni depărtare de cea rea. Și dacă le-aș fi lăsat să treacă fără să-mi schimb viața, oricîte rele aș fi săvîrșit, aș fi rămas ca cel de pe urmă dintre servitorii săi, cu o leală cinstită pe toată viața și cu speranța vreunei avansări; dar dacă așa a fost să fie, Dumnezeu fie lăudat. N-o să pot spune că a fost din cauza stelei mele neno-

rocoase, ci din pricina nemărginitei mele nerușinări. Stelele nu forțează, ci doar înclină balanța.¹

Unii ignoranți spun : „Ah, Doamne, în sfârșit, trebuia să se întâmple ; și ceea ce trebuie să se întâmple e bine să se întâmple“. Prietene, prost înțelegi adevărul, căci nici nu trebuie să se întâmple, nici nu e bine să se întâmple ; tu ești cel care faci să se întâmple și să fie bine ceva. Ți s-a dat liberul arbitru ca să te conduci. Steaua nu te forțează și nici întreg cerul cu toate stelele nu te poate forța ; tu te forțezi să părăsești binele și stăruiești în rău, urmîndu-ți propria necinste și asta îți atrage nenorocirile.

Mă angajai slugă la ambasadorul Franței, cu care monseniorul, slăvit fie, era prieten bun și căruia, la vremea aceea, îi plăceau năzbîtiile mele. Și tare ar fi vrut să-l slujesc. Dar nîu îndrăznise datorită amicitiei ce-i lega. Așa că m-am hotărît să mă angajez la el. Se purta bine cu mine, dar scopul era diferit ; monseniorul călăuzea lucrurile în așa fel, încît eu să am de cîștigat, pe cînd ambasadorul, ca să-și facă chefurile, pentru că făcea haz de vorbele mele, de istoriile pe care i le povesteam și uneori de darurile pe care i le aduceam de la unele doamne cărora le făcea curte.

Nu aveam un loc sau o slujbă fixă ; îl slujeam în general și mă plătea în general. Pentru că sau îmi dădea el ceva, sau, de față cu el, îmi luam eu, în chip de glumă. Și ca să vorbesc pe șleau, eu eram măscăriciul lui, deși alții îmi spuneau paiață grosolană.

Cînd aveam oaspeți, și niciodată nu lipseau, pe cei de vază îi serveam cu mare atenție, cu ochii țintă în ochii lor ; dar pe ceilalți pisălogi, proști, supărători, care veneau nepoftiți, ăstora le jucam mii de feste. Pe unii îi lăsam fără băutură, pe secetă ca pe harbuzi, altora le dădeam puțin și în pahare cu gura strîmtă, unora băutura îndoită bine cu apă, altora le-o dădeam caldă. Cînd le plăcea o mîncare, luam farfuria, le dădeam mîncăruri sărate, acre și fără gust. Căutam mijlocul de-a face să le cadă totul prost, ca să le facem vînt din casă.

¹ Autorul parafrazează aici vechiul dicton astrologic : *Astra inclinans non necessitans*.

Odată s-a întâmplat că un englez spusese că e rudă cu ambasadorul și, fiindcă își luase obiceiul să ne vină acasă în fiecare zi, stăpînul meu s-a supărat pentru că, pe lîngă faptul că nu-i era rubedenie, nu avea purtări alese, nu era de sînge nobil și, mai cu seamă, era obraznic și plicticos în conversație. Există oameni care îțiucid sufletul de plictiseală doar privindu-te și alții care ți se vîră în el, lăsîndu-se să fie iubiți, fără ca în mîinile unuia sau în puterea celuilalt să se afle ura ori iubirea. Așa însă părea un butuc, necioplit și surd.

Într-o seară, la începutul cinei, începu să se umfle în pene cu mii de brașoave, drept căre ambasadorul se supără foarte și nemaiputînd suporta, îmi spuse în spaniolă, căci celălalt nu înțelegea limba: „Tare mă mai obosește nebunul ăsta“. N-a vorbit cu un tont ori cu un surd; imediat l-am luat în primire. L-am servit cu lucruri picante, care se duceau pe gît în mare grabă. Vinul era foarte dulce, cupa mare și eu i-o tot umpleam. Fir cu fir s-a adunat norul bleștemelor. Cînd l-am văzut terminat și beat pulbere, mi-am scos o jartieră și i-am făcut un laț în jurul gleznei, legînd celălalt capăt de piciorul scaunului; și cînd s-a strîns masa și a vrut să plece acasă la el, în mai puțin timp decît i-a trebuit ca să se ridice de pe scaun, a fost la pămînt, spărgîndu-și măselele și dinții, ba chiar și nasul, în așa hal că a doua zi, venîndu-și în fire și văzînd ce încasase, n-a mai venit pe-acolo de rușine.

Cu așa mi-a mers bine, fiindcă a ieșit cum dorisem; dar nu toate loviturile nimeresc la țintă. Sînt unii care mușcă și fug cu momeala, lăsînd pescarul cu buzele umflate și cîrligul gol, cum mi s-a întâmplat cu un soldat spaniol, mai dat dracului. Oh, pui de cățea trădător, ce șiret și viclean mai era! Ascultă ce-am pățit cu el:

Ne-a intrat în casă la amiază, cînd ambasadorul vroia să mănînce și înfățișîndu-i-se, îi spuse că e soldat, de baștină din Córdoba, cavalier de neam de acolo și că, aflîndu-se la ananghie, îl implora să-l ajute dîndu-i niște bani. Ambasadorul scoase o punguță în care avea cîțiva scuzi și, fără s-o deschidă, i-o dădu, pîrîndu-l-se că omul este ceea ce spune. Nemulțumit cu atît, a mai rămas să-i povestească cine e și prin ce întîmplări trecuse, pas cu pas. Cum ambasadorul se duse să

se așeze la masă, el făcu la fel. Trăgîndu-și un scaun, se așeză alături. Eu mă dusesem după mîncăruri și numai ce văd alți doi pungași ca el că intră pe coridor și văzîndu-l mîncînd, unul îi zise celuilalt : „Fir-ar să fie ! Parcă ne-au legat păcatele de picioare că mereu ne-o ia înainte pișicherul ăsta.“ Cum îi auzii, m-am apropiat de ei și i-am întrebat : „Înălțimile Voastre îl cunosc pe cavalerul acela ?“ Unul îmi răspunse : „Il cunoaștem pe birtașul ăla. Taică-su nu se mai sătura să-mi vîndă ghetе la Córdoba, unde și-a agățat titlul de noblețe de tavanul Catedralei.“¹

„Asta e nenorocirea noastră că dacă venim douăzeci de cavaleri în Italia, vin și o sută de nemernici ca ăsta, care vrea să fie deopotrivă cu noi, făcînd pe marele nobil. Cum știu că nu sînt cunoscuți, își închipuie că dacă își poartă mustața în furculiță² și pene la pălărie³ au ajuns să fie nobili și viteji, cînd, de fapt, sînt găinari nemernici, că nu luptă penele și mustățile, ci inimile și oamenii. Haide că-l fac eu pe căcăciosul ăsta să plece din cazarma noastră și să-și caute adăpost !“ Plecară, iar eu pricepui ce hram purtau toți trei și cum se respectau.

Cei doi m-au indignat fiindcă îmi păreau fanfaroni și pentru că-i vorbeau de rău și-i condamnau pe cei ce doreau să fie respectați fără să dăuneze cuiva, iar oaspetele m-a infuriat foarte tare datorită îndrăzelii lui nemaipomenite. Ar fi trebuit să se mulțumească cu ceea ce i se dăduse, fără să fie nerușinat și să se așeze la masă cu atîta obrăznicie.

Am vrut să-mi bat joc de el, dar nu prea mi-a mers, că am plecat călare și m-am întors cu șaua în spinare,

¹ Aluzie ironică la obiceiul de a se agăța în biserici tichiile celor condamnați de Inchiziție, pentru ca faptele lor să nu se uite și astfel copiii să plătească pentru greșelile părinților lor (cf. B.B.). V. și p. 91, nota 1.

² În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, mustățile erau un semn de vitejie (cf. S.G.G.).

³ Joc de cuvinte intraductibil al expresiei *arrojar cuatro plumas* care are două sensuri : cel de „a purta pălărie cu pene cavalerii“ și cel de „a scăpa de pene“, adică de o pedeapsă rușinoasă (*emplumado*) aplicată de justiție, de multe ori, din motive religioase (cf. B.B.).

adică nu mi-a reușit figura. Mi-a cerut de băut; m-am făcut că nu pricep. Mi-a făcut semn cu mîna; m-am apropiat de el. Mi-a făcut semn a treia oară, dar mi-am întors privirea în altă parte, cu o figură politicoasă. Văzînd că ori sînt tont ori nemernic, nu mi-a mai cerut de băut, ci i-a spus ambasadorului: „Să nu socotiți înălțimea Voastră că e o mare îndrăzneală faptul că m-am așezat la masă fără să fiu poftit, căci am multe motive ca să fiu iertat pentru asta. În primul rînd, persoana și neamul meu nobil merită orice favoare și toată politetea. În al doilea rînd, faptul că sînt soldat mă face demn de masa oricărui prinț, căci mi-am cîștigat acest drept prin slujba și faptele mele. În ultimul rînd, se adaugă la cele spuse marea nevoie în care mă aflu, în fața căreia toți sînt egali. Masa înălțimii Voastre este întinsă pentru a-i ajuta pe cei ca mine, de aceea nu e nevoie să aștepte poftirea cei ce sînt soldați și au calitățile mele. O rog pe înălțimea Voastră să binevoiască a porunci să mi se dea de băut, căci fiind spaniol, slujge nu m-au înțeles, deși am cerut“.

Stăpînu-meu ne porunci să-i dăm de băut, că nu se mai putea eschiva; dar m-am jurat să mi-o plătească. I-am adus de băut într-o carafă foarte mică și strîmtă la gură, iar vinul era cu multă apă, așa că a rămas aproape la fel de însetat. Dar cum spaniolii se mulțumesc cu puțin ca să trăiască și să ducă multe în spate, cu stropul acela s-a descurcat cum a putut pînă la sfîrșitul mesei, căci toți pajii ne înțeleseserăm să nu ne uităm la el cît mîncă, ca să nu ne mai ceară de băut prin semne și să fim obligați să-i dăm. Dar el era vulpe bătrînă, căci după ce-și umplu burta cu mîncare, cînd s-a servit desertul spuse din nou: „Cu îngăduința înălțimii Voastre, o să beau“. Și ridicîndu-se de pe scaun, se duse la bufet și își turnă vin și apă, cît crezu de cuviință, în cea mai mare cupă. Și după ce-și potoli setea, își scoase pălăria și, făcînd o reverență, părăsi încăperea fără să spună o vorbă.

Ambasadorul rămase rîzînd de șiretlicurile mele și de îndrăzneala tipului și-mi zise: „Guzmanillo, soldatul ăsta seamănă cu tine și cu țara ta, unde toți umblă cu nasul pe sus și fără rușine“.

Vorbeam despre obraznicia spaniolilor, după ce terminase cu masa, cînd intră pe uşă un gentilom napolitan, spunînd : „Înălţimea Voastră, vin să vă povestesc cea mai groaznică şi uimitoare întimplare din cîte s-au văzut în vremurile noastre, care s-a petrecut azi la Roma“. Ambasadorul îl rugă să i-o povestească. Şi ca s-o aud, am tărăgănat strînsul mesei şi i-am adus un scaun ; se aşeză şi grăi așa :

În oraşul acesta locuia un tînăr cavaler, în vîrstă de pînă la douăzeci şi unu de ani, de sînge nobil, dar nu prea bogat. Avea o înfăţişare plăcută, era virtuos, îndemînat, iscusit şi foarte curajos de felul lui. Acesta se îndrăgosti de o tînără din Roma, de vreo şaptesprezece ani, nespus de frumoasă şi de cinstită ; amîndoi erau la fel de îndrăgostiţi şi se doreau, căci dacă unul iubea, celălalt ardea de iubire. El se numea Dorido şi ea Clorinia.

Părinţii ei o crescuseră tare sfioasă şi nu-i îngăduiau prietenii şi conversaţii de pe urma căroră ar fi putut păţi ceva şi nici să stea la fereastră decît rareori. Pentru că, fiind nespus de frumoasă, toţi tinerii nobili jînduiau la ea. Părinţii şi un frate de-al ei o păzeau cu mult zel şi de aceea cei doi îndrăgostiţi nu se puteau întîlni așa cum ar fi dorit. E adevărat că pe Clorinia, care era foarte îndrăgostită, nimic n-o putea împiedica să nu i se arate lui Dorido, ori de cîte ori acesta trecea pe stradă. Pentru că perete în perete locuia o prietenă de-a sa care putea sta la fereastră oricînd, cu mai multă libertate, fiindcă era măritată. Şi cum îi povestise despre dragostea ei, cînd trecea Dorido, aceasta o anunţa printr-un semnal şi ea ieşea la fereastră să-l vadă şi astfel se bucura de iubitul ei atît cît se putea în asemenea împrejurări vitrege.

Așa trecu o vreme în care nu făceau altceva decît să se privească în trecere. Dar Dorido, nerăbdător, jînduind la mai multe favoruri, căută o modalitate de-a se bucura cu mai multă tihnă de dulcea privelişte, căci altceva nu îi era îngăduit ; şi se împrietenii la cataramă cu fratele ei care se numea Valerio. Făcu în așa fel, că Valerio nu mai putea trăi fără Dorido şi de aceea îl invită de multe ori la el, unde se simţea ca acasă şi putea să admire în voie frumuseţea doamnei sale. Cu

aceste momeli, dragostea lor prindea puteri și își mărturiseau dorința cu privirea.

Clorinia, mai slabă de înger și probabil mai aprinsă, îi dezvălui taina unei servitoare de-a ei pe nume Scintila, care, dornică să-și slujească stăpîna, se duse să-l caute pe Dorido și îi spuse : „Dorido, nu mai e nevoie să vă ascundeți de mine, pentru că am aflat de dragostea dintre dumneavoastră și stăpîna mea ; și ca să vedeți că nu vă înșel, aflați că ea însăși mi-a dezvăluit-o, cerîndu-mi ajutorul ca să-și poată deschide inima și să vă mărturisească iubirea ei ; și de aceea mi-a dat această panglică verde¹, simbol al speranței, ca să v-o legați la braț pentru plăcerea ei. Cred că sînteți convins că mi-a dat-o chiar ea, pentru că de multe ori ați văzut-o în părul ei ; așa că, de azi înainte vă puteți încrede în mine, că doresc foarte mult să vă slujesc.“

Auzind acestea, Dorido rămase speriat și nemulțumit, căci tot timpul se ferise de ea, socotind-o nepotrivită pentru o treabă de mare încredere și temîndu-se să nu fie descoperită iubirea lui. Dar, dat fiind că nu mai avea ce face, datorită mărturisirilor Cloriniei, își ascunse nemulțumirea și își arată recunoștința pe cît putu mai bine, pentru bunele intenții și fapte.

Trecură cîteva zile și dorința lui Dorido de a vorbi direct cu stăpîna inimii sale era tot mai mare, dar nu găsea mijlocul ; iubirea care poate învinge orice, făcînd imposibilul, i-a deschis calea, arătîndu-i cum putea obține ceea ce dorea atît de mult. Lipit de peretele casei Cloriniei dinspre stradă, se afla o bucată de zid vechi, pe jumătate dărîmat, care ajungea aproape la înălțimea ferestrelor și ceva mai jos era o gaură în perete, astupată cu o piatră ce se cam mișca.

Gaura asta o folosea uneori Clorinia în chip de jaluzele, uitîndu-se prin ea — fără să fie văzută — la cei ce treceau pe stradă. Dorido o știa foarte bine, fiindcă așa o văzuse de multe ori pe stăpîna sa. Socoti că asta ar putea să-i fie de folos pentru ca să-și împlinească dorința. Îi spuse Scintilei și o rugă să-l ajute : „Scin-

¹ Panglicile folosite de doamne ca să-și lege părul erau socotite un gaj în semn de iubire. Același simbol apare în comedia lui Lope de Vega, *El caballero de Olmedo* (cf. B.B.).

tila, de vreme ce soarta mea bună a vrut să ne fii de ajutor după cum mi-e voia, mă voi lăsa în grija ta, fiind sigur că vei face totul cu toată grija la care te obligă dorința de a-ți sluji stăpîna și de a-mi face pe plac. Află că, de cînd mi-am dăruit Cloriniei sufletul, făcînd-o adevărata lui stăpînă și a vieții mele, n-am reușit să aflu decît din privirea ei că-mi împărtășește dragostea, căci n-am avut altă posibilitate mai bună. Acum mi-a venit o idee și cu ajutorul tău aș putea să-mi satisfac dorința în chip cîstit.

Știi gaura din zid de sub fereastră. Acesta va fi locul, iar tu unealta fericirii mele. Spune-i Cloriniei, implorînd-o în numele meu, să-mi asculte rugămîntea, iar dacă refuză, călăuzește-i voința dacă îi va lipsi cumva curajul, ca în noaptea aceasta, căci întinericul ne ajută, după ce ai casei se vor fi culcat, să voiască a-mi vorbi prin gaura aceea, că altceva nu-i cer și nu pretind.“

Scintilei i se păru treaba ușoară și fără riscuri. Îi dădu speranțe și îi promise că-l va ajuta să-și împlinească dorința. Așa făcu și îi spuse ora la care putea veni, zicînd că-i va face un anumit semn de la fereastră.

Cînd se făcu noapte, Dorido își puse alte straie și se duse la locul știut, unde trebuia să aștepte. Cînd sosi momentul, după ce toți ai casei se potoliseră, Scintila deschise fereastra sub pretextul că varsă niște apă. Văzînd asta, Dorido, care se și cățăraseră pe zid și o recunoscuse pe Scintila, spuse : „Sînt aici.“ Ea îi zise să aștepte și se retrase înăuntru, închizînd fereastra.

Dorido rămase acolo cu inima bătîndu-i de părea că vrea să-i spargă pieptul, copleșit de dorința aprinsă la focul dragostei, temîndu-se de vreo întîmplare care să-i strice acea fericire și gîndindu-se cu grijă ce vorbe va putea să-i spună. Era plin de gînduri, dar ochii priveau prin gaură cît lăsa să se vadă piatra prost fixată. O văzu pe Clorinia cum vorbește cu Scintila, apoi cu părinții ei, apoi cum se ridică de unde stătea și se duce în altă parte, pînă cînd, după ce părinții se culcară, o văzu venind spre locul știut, atît de tulburată și rușinată că vroia să se întoarcă, dar cum Scintila o îndemna, veni totuși.

De cum se văzură împreună, Dorido se tulbură atât de tare, încît deşi se gîndise ce vroia să-i spună, rămase mut, iar ea la fel, tremurînd, fără să poată, în această împrejurare, să-şi dea curaj unul altuia ca să spună o vorbă. De bine de rău, încetul cu încetul, cînd limbile îngheţate se mai încălziră de amîndouă părţile, îngînară cîteva vorbe de salut.

-Dorido o rugă să-i dea mîna şi ea i-o dădu cu bucurie. Nu putu decît să i-o sărute, lipindu-şi faţa de ea şi nedezipindu-şi buzele. Apoi întinse el mîna, reuşind să mîngîie chipul doamnei sale, fără să se poată bucura de mai mult, căci nici locul nu era potrivit. Aşa petrecură o lungă bucată de vreme. Cînd vorbeau mîinile, ei tăceau, căci un lucru îl împiedica pe celălalt.

Şi cum Scintila îi zorea, de teamă să nu fie descoperiţi, Dorido o rugă din toată inima pe Clorinia ca în noaptea următoare la aceeaşi oră şi în acelaşi loc, să-i îngăduie să se bucure de acel dar. Ea îi promise că va veni şi astfel se despărţiră, fiecare plin de mulţumire, iar el încă mai mult, că nu-şi mai încăpea în piele ; şi cu dorinţa ca noaptea şi ziua următoare să treacă repede se duse acasă, unde nu-şi găsi odihnă nici pe scaun, nici în picioare, nici culcat şi, cum nu se potolea, umbla prin casă agitat şi plin de dorinţă. Dar nu-şi găsi liniştea în nici un chip.

În felul acesta se chinui pînă în noaptea următoare, la ora stabilită, căci măsura timpul ca un ornic de nisip şi i se părea că trece prea încet. Se duse la locul ştiut, aşteptînd semnalul. Se ascunse sub o poartă veche în zidul aflat aproape de fereastră şi aşteptînd să urce unde era gaura, văzu trecînd doi domni, iubiţii a două doamne de pe aceeaşi stradă, care se plimbau pe-acolo, aşteptînd să rămînă pustie ca să se bucure de o întîlnire asemănătoare cu a lui.

Erau prieteni buni cu Dorido şi ştiau că e îndrăgostit de Clorinia. Se cunoşteau bine, dar cum el era foarte discret în privinţa iubirii lui, nu vru să se arate, ca să nu dea de bănuît ceea ce nu era. Şi astfel, cită vreme cei doi se plimbară pe acolo, nu îndrăzni să se caţere pe zid, ca să nu fie văzut. Pentru că deşi noaptea era întunecoasă, cei ce treceau pe acolo l-ar fi putut foarte bine recunoaşte, chiar dacă cei aflaţi mai departe nu l-ar

fi văzut foarte clar. Și ca să nu fie recunoscut, se duse ceva mai încolo, așteptînd ca ceilalți să plece sau să se ducă la întîlnirile lor, ca să vină și el la a lui. Dar văzînd că aceștia zăbovesc și că se apropie ora, se gîndi că dacă doamna lui sosea și nu-l găsea acolo neștiind motivul, o să creadă că n-a venit fiindcă nu se gîndește suficient la ea și n-o iubește destul. La gîndul ăsta se minie cu atîta deznădejde, încît se hotărî să se năpus-tească asupra lor și să-i urmărească, dacă vor fugi ; și să-i ucidă, dacă se vor apăra.

Ar fi putut s-o facă foarte bine, atît datorită faptu-lui că era puternic, cît și pentru că era bine înarmat. Pe lîngă faptul că-l ajuta mînia, căci furia sporește for-țele ; și cu atît mai mult cu cît i-ar fi luat prin surprin-dere. Dar, gîndindu-se nu la primejdie, ci la treburile sale, ca să nu și le strice, stătu potolit, mușcîndu-și bu-zele, frîngîndu-și mîinile, privind spre cer și bătînd din picioare ca un smintit.

Văzînd însă că trecuse ora, plecă atît de supărat, pe cît de bucuros fusese noaptea trecută. A doua zi, cei doi bărbați veniră la Dorido și-i spuseră : „Domnule, știți că sîntem prietenii dumneavoastră și deci nu e drept ca între noi să existe secrete. Și la fel de drept este, dacă sînteți prietenul nostru, să faceți la fel și să ne spuneți dacă e adevărat ce-o să vă întrebăm. Ieri la ora patru trecut de miezul nopții, plimbîndu-se pe strada noastră, căci îi putem spune așa, fiindcă fiecare dintre noi și-a lăsat acolo sufletul, pe cînd ne încercam norocul, am văzut un bărbat care ne-a pîndit și ne-a urmărit, fără să ne scape o clipă din ochi.

Am vrut să vedem cine e, dar am renunțat, ca să nu provocăm vreun scandal. Nici măcar n-am putut bănui cine este, pînă cînd am aflat, din cele întîmplate, că sînteți dumneavoastră. Și anume, oprindu-ne aproape de fereastra doamnei voastre, am văzut că se deschide și apare Scintila care, văzînd două siluete și neștiind cine sînt, a zis : «Dorido, de ce nu urcați ?» Cînd am auzit asta, mînați fără rușine de curiozitate, contînd pe prie-tenia cu dumneavoastră, am răspuns : «Pe unde ?»

La aceste vorbe, ea, fără să mai spună ceva, a închis fereastra și s-a retras. De aici am bănuit că aveți o anumită învoială și ca să nu vă stăm în cale am plecat

imediat să vă căutăm, dar nu v-am găsit. Și de aceea nu v-am putut spune pînă acum ce s-a întîmplat ; dar pentru că dorim să vă ajutăm și, păstrînd prietenia, să ne bucurăm mai departe fiecare de iubirea lui, fără să ne împiedicăm unii pe alții, să împărțim noaptea. Noi o să venim în a doua jumătate, pînă în zori, și o să vă lăsăm dumneavoastră prima parte¹ ; sau dacă vreți, schimbăm, cum vă e voia, pentru că nouă ne este egal.“

Dorido ar fi vrut să se ascundă de ei, dar văzîndu-se împiedicat de aceste vorbe înțelepte, nu putu și alege prima parte a nopții pe care i-o oferiseră și, profitînd de această învoială, veni la întîlnire în a treia noapte, deși nu avea mari speranțe de reușită și că ea va veni după cele întîmplate.

Dar cum Clorinia iubea, nimic nu-i stătea în cale și se ruga plină de grijă să i se întoarcă iubitul, ca să se bucure de vederea lui și să afle ce-l împiedicase să vină în noaptea trecută. În timp ce părinții ei cinau, se ridică de la masă și se duse la gaură. Putea s-o facă liniștită, deoarece într-o parte a încăperii, care era mare, se afla masa unde mîncau, lîngă cămin, iar în cealaltă parte, aproape de colț, fereastra cu gaura, iar în mijloc erau felurite lucruri ce te împiedicau să vezi dintr-o parte în alta.

Așa cum stăteau părinții ei, putea să se apropie ușor de gaură și să vorbească în șoaptă, fără să fie auzită de careva. E adevărat însă că era cu ochii în patru să nu se întîmple ceva și să se îndepărteze repede. Ajunse exact cînd trebuia, căci lui Dorido i se păruse din stradă că aude pași în casă și o aștepta deja. Pentru el era semn sigur că sînt pașii doamnei sale și urcă repede să vadă cine e și, cum se vedeau acum a doua oară, nu mai erau așa de stînjiți ca prima dată.

Își vorbiră cu mai mult curaj, atît cît putură și îngădui timpul, căci noaptea aceea fu scurtă și parcă furată. Se despărțiră cu multe dezmierdări, învoindu-se ca atîta vreme cît cornul lunii le va îngădui, să se bucure de luna lor nouă, pînă ce vor găsi alt mijloc mai bun.

¹ Prima parte a nopții era socotită de la ora opt pînă la ora unsprezece.

În vremea asta, un tinăr, foarte bun prieten cu Dorido, căruia i se spunea Oracio, se îndrăgosti de Clorinia. Îi făcea curte, deși știa că e iubita prietenului său. Dar mai știa că acela n-avea de gând să se însoare cu ea, pe cînd el, da. Încrezîndu-se în marea lor prietenie, în rugămintea lui dreaptă și cauza sa cinstită, îi ceru stăruitor să renunțe la dragostea pentru Clorinia și să-i lase lui locul, de vreme ce țelurile lor erau atît de diferite.

Vorbele pline de afecțiune și rugămintea îndreptățită a lui Oracio au contat mult pentru Dorido și acesta i-a răspuns că e foarte bucuros s-o facă, promițîndu-i că dacă doamnei sale îi va fi pe plac, se va retrage, lăsînd locul liber, fără nici o supărare și să fie sigur că nu-i va fi rival și, pentru asta, va face două lucruri. Unul, o va dezamăgi pe Clorinia spunîndu-i că datorită unui jurămint făcut nu se poate căsători cu ea și, celălalt, îi va spune că pentru a o putea uita, va încerca să iubească altă femeie; dar că, datorită marii prietenii ce îl lega de Valerio, nu va putea să n-o mai viziteze; dar asta ar putea să-i fie de folos și să nu-i strice, căci el avea de gând să-i pledeze cauza de cîte ori se va ivi prilejul.

Oracio fu bucuros și mulțumit și îi rămase foarte recunoscător lui Dorido, nesocotind că, lăsînd totul la alegerea Cloriniei, pînă nu avea să afle voința ei, izbîndise puțin. Și că Dorido se oferise să-l ajute, fiind sigur că, vorbindu-i Cloriniei despre asta, i-ar sfîșia inima.

Cu aceste felurite asigurări, Oracio îl rugă pe Dorido să pledeze pentru el și acesta îi promise că o va face, ca să-i păstreze prietenia, fără să dea importanță ori să se minie de dragostea acestuia. Cum promise, așa făcu, și cînd se văzu cu doamna lui îi povesti pe larg tot ce se întîmplase, spunîndu-i că dacă voia ei era să-l iubească pe Oracio, niciodată Dumnezeu n-ar îngădui ca el să stea în calea cinstitei lui încercări; dar dacă nu asta îi e voia, avea îndatorirea să-i fie recunoscătoare pentru sentimentele lui, să nu se arate severă și cînd va trece pe stradă să nu fugă de el și să-i arate un chip surîzător, chiar dacă se preface.

Atunci, Clorinia răspunse supărată să nu-i poruncească așa ceva și să nu mai vorbească despre asta, căci

dacă el o părăsește din acest motiv, mai degrabă dorește să fie detestată decît să-l jignească și să se jignească pe ea însăși, dăruindu-și altcuiva iubirea. Că el fusese primul și ultimul bărbat din viața ei, pe care i-o jertfea lui, bineînțeles, pentru că, nefiind vorba să-i ceară să-l uite, el avea să hotărască după cum îi este voia.

Dorido nu mai putu de bucurie văzînd că el este adevăratul creuzet în care se plămădea dragostea ei și dîndu-și seama cît de tare este iubit, așa că nu-i mai vorbi despre asta ; își continuă vizitele, ziua și noaptea, după ce-l răpl lui Oracio toate speranțele, povestindu-i cele întîmplate.

Acesta nu vru să creadă. Se întristă foarte cînd auzi, dar cu toate acestea, nu înceta s-o curteze ; dar niciodată nu a găsit-o dispusă să-i acorde nici cea mai mică favoare, ci mai degrabă era aspră și severă. Așa încît, văzîndu-se disprețuit și pe Dorido preferat, furia îi zădări răbdarea și îl cuprinse o asemenea minie înfiorătoare, încît dragostea lui se transformă în ură. Și așa cum în trecut întotdeauna dorea să-i fie pe plac, de-acum încolo nu mai știa cum să-i facă rău, punîndu-și la bătaie toată știința și dibăcia pînă într-atît încît, cum îl pîndise pe Dorido și știa ora, locul și felul cum acesta se cățara pe zid și își vorbeau, într-o noapte o luă înainte adevăratului iubit și, dîndu-se drept el, urcă la locul cunoscut și făcu un mic zgomot cu piatra ce astupa gaura, așa cum îl văzuse pe celălalt de cîteva ori.

Clorinia auzi semnalul și, fără să țină seama de oră, căci era foarte devreme, mușcă din momeală ; dădu imediat piatra la o parte și îl primi pe prefăcutul îndrăgostit, care nu scotea o vorbă, cu dulci cuvinte, ceea ce îl stîrni și mai mult pe Oracio în trădarea lui și, băgîndu-și o mînă prin gaură o apucă pe cea a Cloriniei și o scoase afară, prefăcîndu-se că vrea s-o sărute. O ținu strîns cu mîna lui stîngă, iar cu dreapta, scoțînd un cuțit ascuțit pe care îl avea la el, fără mare greutate și cu deosebită cruzime i-o tăie și o luă cu el, lăsînd-o pe sărmana tină ră leșinată ; pentru că aceasta își stăpînise durerea ce ar fi trebuit să explodeze în strigăte și gemete, făcînd față slăbiciunii femeiești, și o zăvorîse în inimă, jignind, astfel, spiritele vitale și rămînînd aproape moartă.

Acolo s-ar fi sfîrșit, fără îndoială, dacă nu ar fi sosit ceilalți în scurtă vreme. Căci, simțindu-i lipsa și cum nu răspunsese părinților cînd au strigat-o, aceștia, neliniștiți, porniră să o caute și o găsiră șiroind de sînge pe jos lingă gaura ce rămăsese deschisă. Gaura plină de sînge le dădu de înțeles cauza morții ei, căci așa o socoteau, neobservînd nici un semn de viață la ea.

Văzînd sărmanii părinți groaznicul spectacol și brațul ciung, fără mîină, neputîndu-și stăpîni durerea, se prăbușiră ca morți alături de nefericita lor fiică, nu mai puțin lipsiți de viață decît ea ; dar venîndu-și în fire repede, cu cele mai grozave vorbe de jale și bocete ce s-au auzit vreodată, începură s-o căineze pentru marea ei nenorocire și pentru trista întîmplare. Dar în durerea lor fără margini socotiră că, odată cu viața fiicei lor ce se ducea își pătau onoarea și că nu e bine să piardă totul.

Gîndiră să tăinuiască întîmplarea, înfrînîndu-și suspinele și gemetele. Și astfel, în casă nu se află nimic și luînd-o de-acolo pe Clorinia, cu multele îngrijiri ce i le dădură, aceasta își mai reveni în simțiri. Dar văzîndu-i pe părinții ei plînși și în starea aceea, o încercă o nouă durere, sporită de rușine, și iarăși își pierdu cunoștința.

Văzînd asta, spori și durerea lor atît de mult că parcă li se sfișia sufletul și, cu cele mai duioase cuvinte ce există, încercară s-o aline și s-o răsfete, spunîndu-i vorbe dulci de drag, ca niște părinți care o iubeau, ca să-i vindece cu ele rana din suflet, căci pe aceasta o simțea mai tare.

În felul acesta, sărmana Clorinia se mai însufleți oleacă și începu să-și jeluiască nenorocirea, căci pînă atunci nu putuse, de plîngeau și pietrele de mila ei. Apoi, în mare taină, încercară să-i vindece rana. Valerio, fratele ei, se duse să aducă un chirurg, prieten cu el, în care putea avea încredere.

Noaptea era foarte întunecoasă. Avea un felinar la lumina căruia, pe cînd traversa o stradă, îl recunosc pe Dorido, ce venea cît se poate de lipsit de griji să se vadă cu doamna lui, ignorînd tot ce se întîmplase. Îl strigă cu glas îndurerat și trist și, cînd acesta se întoarse, îi zise : „Oh, prietene adevărat ! Încotro ? Vii

cumva să plîngi împreună cu noi nenorocirea noastră și tragica durere ce ne ucide viața ? Ai mai văzut ori auzit nefericire ca a noastră și a sărmanei Clorinia ? Vai, ție, care ești un prieten adevărat, nu-ți vom putea ascunde ceea ce nu vom spune nimănui, pentru că știu că vei fi alături de noi în durerea noastră și asemeni nouă te vei strădui s-o răzbuni, încercînd să afli cine a fost nemilosul ucigaș al sorii mele.“

Dorido și-a pierdut simțirea auzind aceste vorbe și a fost o minune că s-a putut ține pe picioare, pe cît de adine l-au rănit inima ; dar revenindu-și nițel, dorind să afle ce se întîmplase, încercînd să se stăpînească, cu glasul schimbat, întrebă ce se petrecuse. Valerio îi spuse cele întîmplate în ordine și că se duce să aducă un chirurg. Îl rugă să vină cu el, căci întîrzierea primejduia viața Cloriniei.

Dorido îl însoți ; și deși avea mai mare trebuință să fie consolată decît să consoleze, se strădui cît putu și grăi astfel : „Valerio, frate, sufăr atît de mult pentru jalea voastră și nenorocirea Cloriniei, că pot fi la fel de plîns ca și voi pentru această năpastă. Încerc o asemenea durere, încît sînt sigur că nu e mai mică decît a voastră ; dar văzînd cît de puțin ne este de folos durerea și cît de puțin contează lacrimile, nu pot decît să vă sfătuiesc ce trebuie să faceți. Și spun că trebuie căutat trădătorul care a săvîrșit această cruzime, pentru ca să-l facem să sufere cea mai cumplită răzbunare ce s-a văzut vreodată.

Mă însărcinez eu cu asta, căci socotesc că sînt de-ajuns eu să duc la bun sfîrșit această faptă, căutînd să-i dau de urmă făptașului. Tu, du-te după chirurg, că n-are rost, cînd sînt atîtea de făcut, să ne ocupăm toți de același lucru, iar ceea ce am eu de făcut nu suferă amîinare. Fiecare să-și vadă de treaba lui. Du-te cu Dumnezeu, căci nu mai am răbdare să mai zăbovesc nici o clipă.“

Și cu aceste vorbe se despărțiră. Lui Dorido îi spunea inima că autorul acelei fapte nemiloase nu putea fi decît Oracio, datorită multor motive ce se înlănțuiau și faptului că fiecare din ele era un semn evident că el era făptașul. Și de aceea decise să-l pedepsească pe măsura dreptei sale minii. După ce luă această hotărîre,

plecă spre casă și odată intrat în odaia lui, dădu drumul lacrimilor, plîngînd cruda năpastă.

„Clorinia, lumina ochilor mei — spuse — văd ce rău ți-am făcut. Eu am fost cauza. Trădătorul Oracio te-a înșelat. Ai crezut că e iubitul tău Dorido. Ah, nefericită stăpînă a vieții mele ! Eu te-am adus în această stare cumplită, eu te-am omorît, pentru că ți-am tulburat tihna, eu te-am scos din singurătatea ta. Oh, blestemată gaură ! Oh, blestemați ochii care te-au văzut ! Oh, blestemată limba cu care ți-am cerut să-mi vorbești ! Iubită Clorinia ! Clorinia, viața mea, nu, moartea mea, căci odată cu tine voi muri și eu ! Eu ți-am făcut acest rău !

Dar, deie Domnul să trăiesc pînă te voi răzbuna și tu să trăiești pînă vei afla cum a fost pedepsit trădătorul, căci va fi o pedeapsă pe cît de exemplară, pe atît de dreaptă, ca să rămînă în amintirea veacurilor viitoare ! Promit să jertfesc pe mormîntul tău nelegiuitul singe al trădătorului Oracio. Pentru mîna ce ți-a tăiat-o, va plăti cu cele două ale lui. A tăiat o mînă nevinovată, eu voi tăia două mîini nelegiuite. Facă cerul să trăiești pînă atunci și să te bucuri de răsplata ce-ți datorez. Și, dulce Clorinia, iartă-mi vina ce o am, căci moartea dacă mi-ai dori-o, cu mîinile mele m-aș omorî pentru tine.“

Cu astfel de vorbe îndurerate și altele la fel regreta întîmplarea, demnă de lacrimi veșnice. Și de bună seamă durerea l-ar fi înfrînt, atît era de mare ; dar îi dădea putere dorința de a se răzbuna și așa își petrecu noaptea aceea, între viață și moarte. A doua zi de dimineață se duse la părinții Cloriniei să-i viziteze.

Părinții și fratele fetei iarăși începură să plîngă, îmbrățișîndu-se unii pe alții. Iar tatăl spuse : „Ce nenorocire atît de mare, Dorido, fiule, s-a abătut peste noi ? Ce strășnicie a Cerului s-a ridicat împotriva mea ? Ce furie diabolică a săvîrșit asemenea crimă ? Ce crezi de această năpastă ? Cum vezi onoarea noastră ? Ce mantie va acoperi o pată atît de urîță ? Și ce răzbunare va putea alina această durere ? Spune, care va fi mîngîierea noastră ? Cum o să putem trăi fără cea care era viața noastră ?“

Dorido, neputînd rezista lacrimilor, le spuse părinților și fratelui Cloriniei, ca să-i mîngîie : „Domnilor, nu e timp de pierdut cu plînsul ; mai degrabă trebuie să

ne ocupăm cu toți de ceea ce e important. Și cu toate că pentru ceea ce vreau să vă propun ar fi necesar să nu fiu eu însumi, împrejurările și nevoia de a păstra taina, mă obligă s-o fac. Știți și ați văzut marea nenorocire ce ni s-a întâmplat, atît vouă cît și mie, și mai mult mie decît vouă, pentru că simt durerea voastră împreună cu a mea. Și-mi văd firul vieții tăiat, căci nu mai aștept decît moartea pe atît de amarnică acum, pe cît credeam că mă va face fericit dacă aș fi sfîrșit înaintea Cloriniei.

Știți cine sînt, iar eu vă cunosc deosebita valoare și rangul. Și chiar de nu le-ar întrece pe ale mele, ar face-o aleasa prietenie pe care mi-ați arătat-o, făcîndu-mă să vă rămîn veșnic îndatorat. Această întîmplare mă privește personal și pentru ca lumea să înțeleagă asta, ceea ce ar fi trebuit să vă rog printr-o a treia persoană fac eu și vă cer să-mi faceți cîntea de a mi-o da pe Clorinia de soție ; în felul acesta făptuiți două lucruri : vă redobîndiți onoarea și veți fi răzbunați de un membru al familiei.

Iar dacă cerul va fi atît de binevoitor încît să-i dăruiască viața, ea va rămîne alături de mine, nu așa cum merita rangul ei, ci pe potriva dorinței mele de a o sluji ; și dacă se va mai întîmpla ceva de-acum încolo, e bine să se știe că soțul ei a făcut ceea ce a fost obligat să facă și nu Dorido, prietenul părinților ei. Faceți acest bine pentru mine și pentru binele de care ne vom bucura cu toții după aceea.“

Părinților și fratelui ei li se păru cererea îndreptățită și cinstită. Îi fură foarte recunoscători, dar cum în această poveste cea mai importantă era hotărîrea Cloriniei, vrură să-i afle părerea. Aceasta, cînd îi spusera despre ce e vorba, izbucni în lacrimi de bucurie și zise : „Doar din acest motiv sper să mai trăiesc și dacă ar fi fost să mă coste mai scump, tot ieftin aș fi cumpărat această fericire. Mă încred în Dumnezeu că voi trăi în veselie și voi muri mîngîiată, și vă rog să faceți așa cum vă cere soțul meu Dorido.“

Îl chemară imediat și cînd se văzură împreună, multă vreme nu-și putură vorbi, de cît de pline le erau sufletele și unuia și celuilalt. Și își jurară credință și

rămase stabilită căsătoria, urmînd să se facă în mare taină toate pregătirile necesare, pînă se va putea face nunta.

Trecură astfel trei zile și de bucurie Clorinia părea că se mai înzdrăvenise; dar era o înzdrăvenire înșelătoare, căci datorită faptului că pierduse mult sînge, se sfîrșea încetul cu încetul. Dorido, văzînd că nu e cu puțință ca soția lui să scape cu viață, pentru ca aceasta să se stingă veselă și mulțumită, dacă așa ceva se poate cînd mori, în a patra zi, gîndi că a venit vremea pentru ceea ce plănuiise și, în a cincea zi, îl pofti la el pe Oracio, cum făcuse de atîtea ori. Acesta, bazîndu-se pe faptul că săvîrșise fapta în taină și că nici în oraș, nici în împrejurimi nu se vorbea și nu se auzise nici o vorbă, se plimba foarte sigur pe el, ca și cîm n-ar fi făcut nimic, și nu se ferea.

Dorido, ca să-l facă mai încrezător, se prefăcu a nu ști nimic. Se arătă vesel, surîzător, și celălalt fu și mai sigur pe el în felul acesta și acceptă invitația. Dorido pregătise un vin ce provoca un somn adînc dacă îl beai și porunci, în taină, să i se servească la masă. Așa se făcu și, după ce mîncară, odată cu ultima înghițitură, Oracio rămase în scaun ca mort. Atunci Dorido, după ce-i legă strîns picioarele și brațele de cele ale jilțului, închise toate ferestrele și ușile din casă și rămînînd doar ei doi singuri în odaie, îi dădu să miroasă un flacon cu săruri, trezindu-l astfel din somnul în care căzuse și atunci celălalt, văzîndu-se astfel, fără puțință de a se mișca, înțelese că va fi pedepsit pentru vina lui.

Dorido îi tăie ambele mîini și îl strînse de gît de spătarul scaunului, lăsîndu-l fără suflare. Și a doua zi de dimineată, înainte de răsărit, îl puse pe șaua unui cal și, virînd un par în gaura unde săvîrșise nelegiuirea, îl spînzură de el, cu mîinile legate de gît cu o panglică și cu un sonet agățat de funie.

După asta, plecă din Roma, gîndind că fără Clorinia, nici patria, nici părinții nu-i puteau fi alinare. Azi, cînd zorii zilei au dat la iveală spectacolul, s-a stins Clorinia și în momentul acesta și-a dat ultima suflare.

Ambasadorul s-a întristat și s-a mirat mult de înțîmplare. Era vremea să meargă la palat și își luară ră-

mas bun. Eu i-am mulțumit de mii de ori lui Dumnezeu că n-a vrut să fiu îndrăgostit ; dar dacă nu mi-am încercat norocul în dragoste, în schimb, am făcut alte afaceri mai proaste, așa cum vei vedea în a doua parte a vieții mele, la care, dacă ți-a plăcut prima, te poftesc.

Sonetul agățat de gîtul lui Oracio, tradus în limba noastră, sună astfel :

SONET

Eu sînt mişelul, ce, din gelozie,
Văzînd că altuia ea-şi dă iubirea,
I-am imitat şi portul şi vorbirea,
Şi-mpins de-Amor şi Marte, la mînie,
Am săvîrşit o cruntă mîrşăvie,
Pricinuind Cloriniei pieirea ;
Şi, prin dispreţul ei, dezamăgirea,
Cu jale, mi s-a-nscris în veşnicie.
Tăindu-i mîna, viaţa i-am curmat
Acestei sfinte fără nici o vină,
Căci nu m-a vrut, pe altul preferînd.
El pe-ale mele-aici le-a atîrnat,
Dar pentru făr'delega mea haină,
Verdictul lui e încă mult prea blînd.

La Madrid
În casa Licenţiatului Castro,
în anul MDXCIX

PARTEA A DOUA

a vieții lui

GUZMÁN DE ALFARACHE,

foișor de pază al vieții omenești

de

MATEO ALEMÁN

adevăratul ei autor

Dedicată lui Juan de Mendoza,

Marchiz de San Germán, Comandor de Campo
de Montiel, Gentilom al Regelui, Stăpînul Nostru,

Locotenent general al gărzilor

și cavaleriei din Spania,

Căpitan General al Regatelor Portugaliei

Lisabona

Tipărită cu încuviințarea

Sfintei Inchiziții, de Pedro Crasbeeck,

în anul 1604

Din porunca Supremului Consiliu al Sfintei Inchiziții, am văzut și am cercetat această carte, intitulată *A doua parte a vieții lui Guzmán de Alfarache, foișor de pază al vieții omenești*, și după îndreptările ce i-am făcut nu mai cuprinde nimic împotriva sfintei noastre credințe și a bunelor moravuri ; dimpotrivă, socotesc că, pe lângă marele talent și elocința dovedite de autor, pe bună dreptate i se potrivește numele de *foișor de pază*, căci așa cum din foișor se descoperă primejdiile și se dă de veste despre ele navigatorilor și drumeților, pentru a se feri și a fugi de ele, tot astfel, această carte îl poate învăța pe cititorul zelos cum să se păzească de multele rele de pe lumea asta, să le ocolească și să se apere de ele. Dată la Colegiul Santo Augustino de Lisboa, la șapte septembrie 1604.

FRAY ANTÔNIO FREIRE

Date fiind cele spuse mai sus, se poate trimite la tiparniță această carte intitulată *Partea a doua a vieții lui Guzmán de Alfarache*, și după ce va fi tipărită, se va aduce iarăși în fața Consiliului pentru a fi pusă de față cu originalul și a i se da îngăduința de a fi răspîndită, căci altminteri nu se va putea. La Lisabona, la nouă septembrie 1604.

MARCHIZ TEIXEIRA RUI PIREZ DE VEIGA

Privilegiu

Eu, Regele, fac cunoscut celor ce vor citi acest ucaz, că Mateo Alemán, acum locuitor al acestui oraș, mi-a trimis o cerere în care se arată că a scris a doua parte a unei cărți intitulată *Guzmán de Alfarache, foișor de pază al vieții omenești*, tipărită în acest oraș cu încuviințarea Sfântului Oficiu. Mi-a cerut să fiu mărinimos și să-i acord privilegiul ca timp de zece ani nici o persoană să nu poată tipări cartea, nici porunci să se tipărească, nici să o scoată dincolo de hotarele regatului. Și citind această cerere, pentru a ne arăta bunătatea, binevoim a porunci ca timp de zece ani nici un tipograf ori librar, nici altă persoană, oricine va fi fiind, să nu poată tipări, nici porunci să se tipărească în acest oraș, nici să scoată în afara regatului numita carte, decît cei împuterniciți pentru asta. Și oricare tipograf, librar ori altcineva care va tipări sau va porunci să se tipărească sau să se scoată în afara regatului numita carte timp de zece ani, îi va da lui Mateo Alemán toate volumele ce se vor găsi asupra sa și, pe lîngă asta, va fi pedepsit să plătească cincizeci de *cruzados*¹, din care jumătate pentru răscumpărarea captivilor și jumătate pentru cel ce l-a dat în vileag. Și poruncesc tuturor tribunalelor, dregătorilor și persoanelor care au luat cunoștință de porunca mea, să o împlinească și să o respecte întocmai. Și binevoiesc a socoti cele spuse aici drept document valabil mai mult de un an, fără a putea fi schimbat dacă nu voi porunci altminteri. Întocmit de Sebastião Pireira, la Lisabona, la patru ale lui decembrie una mie șase sute patru; scris de Durante Correa.

Regele

¹ *Cruzado*, veche monedă castiliană din sec. al XIV-lea, al XVII-lea.

Lui Don Juan de Mendoza

Marchiz de San Germán, Comandor de Campo de Montiel, Gentilom al Regelui, Stăpinul Nostru, Locotenent general al gărzilor și cavaleriei din Spania și Căpitan General al Regatelor Portugaliei

Întrebat fiind un filozof de ce îi sfătuia pe toți să nu se privească în oglindă la lumina luminării, acesta răspunse că lumina, răsfrângându-se în obraz, face chipul să pară mult mai frumos și asta e o înșelăciune. În felul acesta le atrase atenția monarhilor să nu se încreadă prea mult în laudele oratorilor, care, cu stilul lor blînd și elegant, înfrumusețează lucrurile. Excelența Voastră veți fi știind, că fiind un lucru de toți cunoscut — pe lîngă faptul că obiceiul meu este să las întotdeauna goluri pe care alții le umplu, temîndu-mă mai mult să fiu pedepsit pentru excese, decît învinuit că sînt lapidar — cît de opus este drumul meu în acest sens, căci prea multa faimă mă face să-i trec sub tăcere măreția, și cele despre care vorbesc, căci sînt prea importante ca să nu le pomenesc, le amintesc în grabă și parcă în trecere.

A existat obiceiul și se mai practică și astăzi cu prielejul înfruntărilor cu arma în mînă, ca luptătorii să-și aleagă chezași care să-i cinstească, să-i ocrotească și să-i apere de fărădelegi, pentru ca, tot astfel, să fie păzită dreptatea pe terenul ori arena unde își vor apăra cauza ori se vor înfrunta cu adversarii lor. Este motivul cunoscut pentru care răspund, apărîndu-mi cauza, provocării făcute fără minte de cel ce a scos a doua parte din cartea mea *Guzmán de Alfarache*. Căci ceea ce a zămislit a fost, dacă se poate spune așa, un embrion lepădat, obligîndu-mă astfel nu numai să nu culeg roădele chinurilor cu care scrisesem cele dinainte, dar și să trec din nou, prin altele mai mari, pentru a-mi ține făgăduiala. Adversarul mă așteaptă deja în arenă; toată lumea ne privește; judecătorii sînt mulți și feluriți; fiecare înclină spre unul sau altul în funcție de simțăminte și bunul plac; el și-a cîștigat auditoriul, expunîndu-și

pricina, ceea ce nu este puțin lucru. El luptă acasă la el, unde îi e țara și poporul, sprijinit de rude, prieteni și cunoscuți, iar mie toate acestea îmi lipsesc.

M-am temut cu adevărat să pornesc la asemenea faptă, să lupt cu un autor atît de doct, deși necunoscut după nume, pînă ce razele de soare ale Excelenței Voastre au dat vigoare singelui meu înghețat, încurajîndu-mi spiritul și făcîndu-mă increzător că vor orbi nu numai ochii dușmanului meu ci și pizma și cleveteala, și astfel voi cîștiga, fără nici o îndoială, victoria.

Cine va îndrăzni să-mi vorbească de luptă ori să mă aștepte în arenă, cînd deasupra pecetilor mele de la începutul acestei cărți va vedea strălucind ilustrul nume al Excelenței Voastre sub a cărui pavază se află ? Cine nu mi se va preda înfrînt, văzînd ce avantaje am și știînd că sînt cele mai mari care s-au văzut la un domnitor pînă în ziua de azi ?

Despre sînge, să vorbească Casele de Castro, căpeteniile familiilor Mendoza și Velasco și Conetabilii de Castilia, al căror fiu și nepot e Excelența Voastră. Și cu asta am spus îndeajuns. Despre faptele de arme, ne este cunoscut, și nimeni nu ignoră că, după ce, în anii copilăriei, Excelența Voastră v-ați făcut studiile la Alcalá, unde ați dat atîtea dovoci de strălucitoare inteligență, ajuns adolescent, ați plecat la Neapole purtat de curajul și aplecarea către arta militară. Temut fiind acolo pentru puterea dumneavoastră, respectat pentru curajul dumneavoastră și urmărit de cunoscuta prietenie ce v-a purtat-o viceregele, unchiul dumneavoastră, la care se adaugă darurile de mai înainte, ce mulți le-ar prețui, v-a atras mai mult zăngănitul armelor în bătălii, decît desfătările, plimbările și favorurile păcii ; și lăsînd toate astea, ați plecat în Flandra, urmînd armatele ce se instruiu acolo. Și cu o sulită, fără soldă și fără vreun alt venit ori un post de comandă, ați vrut să fiți un simplu soldat, căutînd prilejurile în care să vă arătați sufletul curajos. Pînă cînd, începînd războiul cu Franța, ați plecat la Milano să luptați în Piemont și Savoia unde, conducînd cavaleria și apoi toate forțele pe care Maiestatea Sa le avea în acele locuri, ați cucerit însemnate victorii, dovedind atît curaj și prudență cît și un admirabil spirit de comandă. Astfel că, aflînd de dumneavoastră

Monsiur de Ladiguera¹, care cu o foarte puternică armată și cavaleri de vază, apăra stindardul Franței, s-a temut întotdeauna să vă înfrunte și, cînd a încercat o dată la Carboneda, avînd cu el mai mare număr de soldați, Excelența Voastră, cu mult mai puțini l-ați zdrobit și l-ați înfrînt, cucerind cea mai mare victorie ce s-a văzut pînă atunci. Și din clipa aceea, îngroziți de sîngerosul măcel, n-au îndrăznit să mai dea piept.

Și atît pe cît erați de temut în război întotdeauna, pe atît erați și în vreme de pace și totodată ascultat și iubit, cum s-a văzut în diferite împrejurări, căci la Geneva, poruncile vi se împlineau ca în propria dumneavoastră armată, iar căpeteniile orașului vi se înfățișau oricînd le porunceăți, lucru nemaivăzut și nemaiauzit la vreun alt comandant de oști ori suveran.

Așa stînd lucrurile, despre soldații dumneavoastră se spunea că pe cît le-o luau înainte celorlalți în curaj și forță, pe atît erau de credincioși, aplecați spre virtute, datorită bunei pilde ce o aveau în Excelența Voastră, care îi conduceăți.

În cine altcineva, în afară de Excelența voastră, s-ar putea găsi laolaltă atîta sînge nobil, vitejie, înțelepciune, spirit de conducător și admirabilă pricepere? Căci iată, retrăgîndu-vă spre Milano și neputînd-o face pe drumul obișnuit din pricina ciumei, ați pornit cu toată oastea, mărșăluind în deplină ordine prin valea Valais, meleag al elvețienilor, aflați atunci alături de Franța, care s-au învoit cu Regele, Stăpînul Nostru, să vă lase să treceți, dezarmați, în cete de cîte două sute și numai cît să ajungeți dincolo, lucru nemaivăzut vreodată de cineva, nici chiar de elvețieni.

Să lăsăm toate aceste victorii și întîmplări fericite pentru vestitele cronici ce le așteaptă; și pe bună dreptate se va putea spune că vor fi cele mai strălucite din cîte se vor fi auzit despre vreun domnitor. Să spună aceste regate cît de fericite trăiesc; căci dacă ar fi posibil ar cumpăra prezența dumneavoastră la un preț inestimabil, pentru corectitudinea, omenia, dreptatea și dragostea cu care sînt apărate și cîrmuite.

¹ Monsiur de Ladiguera (1543—1626), mareșal al Franței (cf. B.B.).

Dacă m-aş mai lungi, m-aş pierde şi mi-aş îngreuna întoarcerea, căci pare de necrezut ca atâtea calităţi să fie întrunite într-un singur om la ani atât de tineri. Căci, revenind la cele spuse, nu aţi săvârşit nici o abatere în slujba şi la curtea regelui, fiind răsplătit şi cinstit ca unul dintre cei mai de seamă slujitori.

Şi-atunci, cine se îndoieste că cel ce şi-a croit drum printre oameni atât de răzvrătiţi, nu o va face printre cei atât de bine crescuţi şi moderaţi, pentru ca această carte a mea să fie primită şi să i se dea locul pe care îl merită, bucurându-se de protecţia unui domn atât de puternic? Pe care să îl apere Domnul Dumnezeuul nostru, sporindu-i victoriile şi faima, pentru ca el să-L slujească astfel mai mult şi mai bine.

MATEO ALEMÁN

Cititorului

Deși întotdeauna m-am temut să public această a doua parte, după atîția ani de cînd am sfîrșit-o și a primit incuviințarea, ani al căror număr, deși mare, este mic pentru a îndrăzni să o tipăresc, și cu toate că ar fi fost bine să întăresc buna impresie produsă de prima, care a fost primită cu brațele deschise și, în general, cu bunăvoință, m-am îndoit să nu-mi terfelesc bunul nume, căci s-ar fi putut să nu placă atît de mult sau să nu fi reușit să-mi duc la bun sfîrșit dorințele, căci ghinionistii, de obicei, cînd arată mai multă grijă, o scot cel mai puțin la capăt.

Dar văzîndu-mă asemeni slugii leneșe, care e trezită cu ciomege și picioare din somnu-i adînc, obligat fiind de împrejurări, am pățit ca trîndavii, fiind nevoit să fac treaba de două ori. Căci avînd eu inima largă și arătîndu-mi hîrtille și gîndurile, mi le-au înhățat alții din zbor. Așa încît, văzîndu-mă, dacă se poate spune așa, furat și înșelat¹, a fost nevoie să mă pun, din nou, pe treabă, căutînd mijloacele cu care să-mi plătesc datoria, ținîndu-mi cuvîntul.

Din această pricină, am fost silit să mă îndepărtez cît mai mult posibil de ceea ce scrisesem înainte. Păcatele lui Esau, obosit să alerge și să ucidă vînatul i-au adus lui Iacov binecuvîntarea².

Este adevărat că trebuie să-i recunosc concurentului meu — fie cine-o zice că e ori zică cine-o fi — marea sa erudiție, strălucitorul talent, profunda învățătură, spiritul deosebit, cunoașterea scrierilor pămîntene și di-

¹ Aluzie la Juan Martí, care a publicat înaintea lui Alemán o a doua parte a romanului, apocrifă, sub pseudonimul Mateo Luján.

² Cf. *Facerea*, 27.

vine și calitatea cugetărilor sale ce mă fac piznaș și dornic să fi fost ale mele.

Dar, îngăduie-mi să spun, împreună cu cei ce spun la fel, că, dacă ar fi vrut să se slujească de aceste daruri în altă împrejurare decât asta, ar fi avut parte de atîta cînte, încît orice persoană de mare rang și-ar fi putut descoperi numele și chipul; dar în împrejurarea aceasta a strecurat în Aragón monede bătute în Castilia. I s-a întîmplat ceea ce pătesc deseori femeile ale căror trăsături, dacă le privești separat, fiecare în sine este de o asemenea perfecțiune încît, satisfăcîndu-ți dorințele, nu mai poți pofti la nimic și penelul nu mai poate zugrăvi ceva în plus; dar puse toate împreună nu alcătuiesc un chip frumos. Și a fost înțelept, procedînd așa cum fac cei ce dau lovituri mascați, încrezători în iscusința lor; dar se bazează pe noroc și, dacă nimîresc, își arată chipul, iar dacă greșesc, n-o fac niciodată.

Oricum s-au petrecut lucrurile, m-a îndatorat, căci afirmă că s-a înhămat la această nemaipomenită și fără de rost trudă de a-mi continua opera, datorită faptului că a socotit-o bună. Îl răsplătesc cu aceeași monedă, urmîndu-l.

Ne deosebim doar prin aceea că el a scris a doua parte a primei făcută de mine, pe cînd eu imit partea a doua scrisă de el. Și o voi face și a treia oară, dacă mi se va arunca, din nou, mînușa, căci voi fi silit să primesc provocarea, cu credința că îmi voi afla un loc printre mulții mei imitatori. Căci fiind un teren întins, subiectul îmbietor, și ajutînd la asta și pofta de cîștig, în curînd se vor ivi mai mulți mărăcini decât trandafiri și se va scrie despre frumoasa necredincioasă¹ mai mult decât pe vremea lui Castillejo².

Vreau să spun să nu îngăduiți mîinii a apuca pana mai înainte de a vă fi obosit ochii și de a avea mintea pregătită; nu scrieți fără să citiți, dacă doriți să-ajun-

¹ Temă foarte populară în literatura vremii. Cf. A. Sánchez Romeralo. *El villancico: Estudios sobre la lírica popular en los siglos XVI y XVII*, Madrid, 1969, pp. 72 și urm. (ap. B.B.).

² Cristóbal de Castillejo (1490?—1550), poet spaniol, apărător al școlii tradiționale castiliene în disputa cu partizanii metrului endecasilab italian.

geți cu bine la miezul istoriei, fără să deschideți cartea. Căci ideea de a face din Guzmán al nostru, foarte bun elev la latină, retorică și greacă, care a mers mai departe cu studiile în dorința de a deveni cleric, pentru ca apoi să plece de la Alcalá zăpăcit și fără să fi învățat logica elementară, a fost urzeala pe care această istorie a vrut să-i țeasă viața ce nu este decit descoperirea tuturor soiurilor de vicii, din înălțimea unui foișor de pază, și găsirea leacurilor contra feluritelor veninuri de către un om perfect, pedepsit cu chinuri și nenorociri, după ce a coborât pînă la cea mai de jos treaptă, ajuns să tragă la vîsle pe o galără.

Lăsăm la o parte faptul că nu putea fi numit „tîlhar preavestit“ pentru că a furat trei pelerine, chiar dacă două dintre ele erau de mare preț și una din petice și că este foarte nepotrivit să aduci persoane publice cunoscute, cu numele lor adevărate în istorii născocite. Și ajungem la faptul că era obligat să-l pună să se întoarcă la Genova pentru a răzbuna jignirea ce i se adusese, așa cum își amenințase rudele în primul capitol al celei de a treia cărți. Și alte multe lucruri pe care le lasă în-curcate și trece la altele, stricînd și repetînd nu numai povestea, ci chiar și vorbele. De unde îmi dau seama neîndoiios cît de greu e să continui gînduri străine, căci stăpînul lor le are îndreptate, de la început, spre anumite lucruri ce nu e cu putință să le urmărească un altul, chiar dacă i se spun prin viu grai. Pentru că multe gînduri rămîn într-un ungher și chiar autorul lor, cu trecerea timpului, își amintește cu greu de ele, cînd se ivește ocazia, așa cum și-a amintit regele don Fernando să-i dea cetatea Zamora fiicei sale, infanta doña Urraca¹.

Asta nu dovedește lipsă de înțelegere, căci nu se putea ca altul să gîndească gîndurile mele, ci arată temeritatea celui ce iese în arenă să se lupte cu un adver-

¹ Doña Urraca (1033—1101), prințesă castiliană, fiică a regelui Fernando I de Castilia, care și-a împărțit regatul celor trei fii ai săi, Don Sancho, Don Alonso și Don García, lăsîndu-i doînei Urraca cetatea Zamora și soarei acesteia, doña Elvira, cetatea Toro. Potrivit romanțelor medievale, regele Fernando ar fi uitat de fiicele sale și le-ar fi dăruit aceste cetăți doar la insistențele lor.

sar pe care ar trebui să-l lase mult în urmă sau să nici nu-l înfrunte.

Dacă în cele scrise aici, limbajul nu va fi atât de strălucitor, stilul atât de elevat, vorbele plăcute, întâmplările savuroase și fraza curgătoare, e de iertat, de vreme ce și prostiile sînt iertate, căci de multe e nevoie chiar pentru a scrie puțin și lungă vreme ca să recitești și să corectezi cele scrise. Dar cum am compus deja cea de-a treia parte a acestei istorii ¹ și am urmat sfatul lui Horațiu ² pentru a o putea oferi cititorilor, ceea ce se va întâmpla în scurtă vreme, n-am putut trece peste această parte, fiind obligatorie pentru țelul ce mi-am propus. Primește sufletul meu ce a dorit să te slujească, căci nu întotdeauna vremurile sînt aceleași, stelele ne sînt favorabile și Caliope ³ se arată binevoitoare.

¹ Pentru referirile la partea a doua apocrifă a romanului lui *Guzmán de Alfarache*, precum și pentru aluziile la o a treia parte scrisă de Alemán, cf. *Studiul introductiv*.

² Horațiu în *Arta poetică* sfătuiește autorii să își păstreze orice manuscris timp de nouă ani, deoarece scrierile nepublicate se pot pierde cu ușurință.

³ Muza poeziei epice și a elocinței.

Portdrapelul Luis de Valdés

lui

MATEO ALEMÁN

Elogiu

Se va găsi vreun licențiat care să spună să-mi văd de militărie și să las elogiile, părîndu-i-se fapta aceasta prea diferită de prima, ca și cum armele și literele nu ar fi surori. Aș putea să-i înșir nu unul, ci mulți Cezari pe atît de iscusiți în ale literelor, pe cît de pricepuți în cele ale armelor. Și pentru a nu le da prilejul să spună că mă grăbesc să uzurp meseria de orator, socotindu-mă prea îndrăzneț, mă voi depărta de primejdiosul stil al oratoriei de a adula și a preamări, adăpostindu-mă în siguranța tranșeelor mele, spunînd adevărul, atît de caracteristic unui soldat, pe cît îi sînt spada și armura. Voi fi ecoul, nu cronicarul, a ceea ce am văzut, auzit, discutat și aflat, oriunde m-am găsit, în multe și felurite țări. Îmi voi împlini dorința, fără a putea fi calomniat, aflîndu-mă dezinteresat și liber ; căci întotdeauna amorul, interesul sau teama corup dreptatea. Dar cum este foarte drept ca truda să fie răsplătită, încurajîndu-i pe cei virtuoși cu un strigăt măcar, ca la război, dîndu-le drept plată mulțumiri, care dacă sînt sincere sînt o adevărată comoară, am vrut, văzîndu-i pe ceilalți atît de adormiți, să pun mîna pe pană în locul lor, deși eram, după părerea tuturor, mai puțin obligat, datorită meseriei mele ; dar nimeni nu-mi poate lua ceea ce e al meu.

Toți îi sîntem datori și merită, pe drept, demne laude din partea tuturor, căci îl cunoaștem ca fiind primul pînă în ziua de azi care a știut, într-un asemenea stil, să afurisească viciile cu atîta bunătate și blîndețe, și fiind pentru ele o aspidă veninoasă le ia viața în dulce somn. Mulți medici recomandă pilule de aloe contra durerilor de cap, dar unui număr mic de bolnavi ori nici unuia nu i-a făcut plăcere să le mestece și nici măcar să le pună pe limbă ; numai Mateo Alemán, îndulcindu-le

astfel încît să-ți trezească pofta de a le mînca, stîrnind lăcomia tuturor, le-a dat de rost, învățîndu-ne în operele lui cum să ne cîrmuim faptele, păgubindu-și nu puțin sănătatea și avutul cu studiile sale. Și putem spune despre el că nu există soldat mai sărac, suflet mai bogat și viață mai chinuîță decît a sa, căci a prețuit mai mult filozofia și sărăcia, decît lingușeala și bogăția. Și cum știm, de bunăvoie a părăsit Casa Regală, unde a slujit aproape douăzeci de ani, cei mai buni din viața sa, ca socotitor al Maiestății Sale, regele Filip al II-lea, slăvit să fie, și a îndeplinit multe alte importante treburi și însărcinări, procedînd cu atîta corectitudine, încît a ajuns așa de sărac că nu și-a mai putut continua îndatoririle din pricina marilor lipsuri și s-a retras pentru a duce o viață mai modestă și cu mai puține obligații.

Dar dacă a fost lipsit de bunuri materiale, nu i-au lipsit calitățile sufletești, ce sînt de mult mai mare valoare și preț și nimeni nu se va putea mîndri cu mai multă glorie. Ascultați glasurile oamenilor și îi veți auzi aducîndu-i laude, nu numai în Spania, unde nu e mică minune să fii socotit profet al nației tale, ci în toată Italia, Franța, Flandra și Germania, pentru care stau mărturie căci i-am auzit și i-am văzut și niciodată nu i s-a pomenit numele fără vreun măreț epitet, pînă într-atît încît mulți îl numesc spaniolul divin. Cine, în afară de el, și-a mai văzut, în mai puțin de trei ani și în viață fiind, opera tradusă în atît de felurite limbi, că în Italia și în Franța circulă cărțile sale asemeni abecedarelor în Castilia? Ce autor a scris ceva fără ca, atunci cînd a vrut să-și dea la iveală opera de-abia ieșită din pîntecele tiparniței, să nu fie strînsă de gît și omorîță — cum se spune — de mîna cumetrelor? Și dintre cărțile ce au scăpat și s-au bucurat de niște ani de viață, cîte s-au înălțat asemeni celor ale autorului nostru, cu aripi mai ușoare decît ale faimei, și au fost purtate cu asemenea iuteală prin toată lumea, încît să nu rămînă meleag îndepărtat unde să nu fi ajuns și să nu fi fost primite cu slavă? Cîte opere au fost tipărite de atîtea ori într-un timp așa de scurt, încît să depășească cinci-zece de mii de exemplare, și douăzeci și șase de ediții care, după știrea mea, au fost furate, și mulți s-au îmbogățit cu ele, lăsîndu-l sărac pe stăpînul lor? În fața

cui, dacă nu a lui, cleveleala a găsit porțile închise sau cine a știut atât de bine să pună pe fugă răutatea?

Că lucrurile stau așa, ori dacă adevărul matematic are nevoie de martori, să spună floarea științei, vestita universitate din Salamanca, unde fiind sărbătorit autorul de cele mai luminate minți, pe mulți i-am auzit spunând că așa cum grecii îl socoteau pe Demostene și latinii pe Cicero, limba castiliană îl poate considera pe Mateo Alemán drept principe al elocinței, căci a scris în această limbă cu deosebită puritate și iscusință, cu eleganță și expresivitate. Așa l-a socotit și un călugăr augustin, pe cât de înțelept pe atât de învățat, care a afirmat în acea universitate, într-o adunare publică, că nu s-a mai tipărit pînă atunci o scriere laică mai de folos și mai plăcută decît prima parte a acestei cărți.

Întărește acest adevăr valencianul care, nevoind să-și spună numele adevărat, s-a dat drept Mateo Luján, pentru a fi confundat cu Mateo Alemán. Și cu toate că a putut face asta în privința numelui și a locului de baștină, a fost cu neputință ca în operă să nu i se descopere mîrșăvia și faptul că a făcut-o mînat de setea ciștigului ce i-a urmat și nu va fi fost mic, căci, în același an în care a apărut, eu am cumpărat-o în Flandra, tipărită în Castilia, crezînd că este cea adevărată, pînă ce, după ce am citit puțin din ea, autorul și-a scos urechile de sub blană și s-a dat de gol¹.

Să lăsăm asta și să aducă mărturie cei ce, uimiți de atîta profunzime, învățați foarte docti și personaje de vază foarte importante au vrut să găsească diferiți părinți acestei cărți și au căutat fiecare geniul cel mai luminat, mai învățat și cu deosebită elocință despre care aveau cunoștință că ar fi putut scrie o operă atât de extraordinară și admirabilă. Toate acestea dovedesc și fac să fie și mai mare gloria adevăratului ei autor.

Cînd veți citi *Sfîntul Anton de Padova*², căruia i-a jurat să-i scrie viața și faptele, nu veți mai fi nedumeriți de ce a întîrziat autorul atât de mult pînă a publicat această a doua parte. Veți vedea cît de minunat descrie

¹ Referire la fabula lui Esop despre măgarul care s-a travestit în leu. V. și p. 471, nota 2.

² *La vida de San Antonio*, Sevilla, 1604.

viața și faptele sfântului, ba s-ar putea spune că a săvârșit chiar o minune, căci aflindu-se cartea în tiparniță și fiind terminată, am aflat în mod sigur că scria în seara dinainte ceea ce avea să se tipărească a doua zi, fiind silit să lucreze ca să asigure munca tipografilor de la o zi la alta. Și în acele scurte ceasuri ale nopții putea fi văzut ocupându-se de treburi ce nu sufereau zăbavă, ca alesul și număratul colilor de hîrtie pentru tipografi, scrierea materialului și alte lucruri importante pentru el și casa lui, căci fiecare din aceste ocupații cerea un om cu capul foarte pe umeri. Și ceea ce a scris în felul acesta, toată cea de-a treia carte — deși întreaga scriere este opera în care și-a arătat cel mai mult imensul geniu, căci veți afla în ea o prea bogată comoară de felurite istorii moralizatoare, scrise cu eleganță, și nu găsesc alte vorbe cu care să o laud mai mult — este emailul ce strălucește cel mai tare la acest giuvaer, așa cum spun cei ce au avut norocul să o găsească.

Ce să spun acum despre această a doua parte din *Guzmán de Alfarache* și despre timpul cît a scris-o, căci lucrul pare cu neputință, fiindcă s-a îndepărtat de cea pe care o compusese, pentru că alții au vrut să o falsifice pe baza celor ce li se povestise despre ea. Cartea de față va sta mărturie, înfruntînd îndrăzneții ce cu atîta temeritate vor să se dedea desfriului zadarnic. Dacă tot ce a spus e adevărat; dacă îl aprobă învățații, fără să-l refuze plebea; dacă lumea mărturisește asta, fiindcă fiecare găsește ceva pe gustul lui, lucru atît de greu de înfăptuit după cum scrie Horațiu¹; dacă sub un nume profan scrie atît de divin, încît această carte poate fi frîu pentru cei răi, pîteni pentru cei buni, materie de studiu pentru învățați, plăcută trecere de vreme pentru ceilalți și, în general, lecție de fină educație etică și religioasă, agreabilă și limpede, pentru ca dorită, să fie căutată și citită, ce serviciu îi mai pot face eu? Ce altceva fac acum, decît să-i plătesc ceea ce cu atîta dreptate i se cuvine?

Oh, fericită Sevilla care, printre multele tale măreții, te poți mîndri, ca fiind una dintre cele mai de seamă, cu un asemenea fiu, ale cărui scrieri și studii neobosite,

¹ Horațiu, *Epistole*, II, 2, 58—63.

stînd deopotrivă cu cele mai de seamă ale latinilor și grecilor, au făcut ca națiile universului, celebrîndu-i numele, cu demnă slavă, să-i cînte cuvenite laude!

AL LIBRO ET AL AUCTORE, FATTO DA UN SUO AMICO

Sotto una bella e poetica fintione
con troppo ingegno e arte fabricata,
non manco degna d'esser celebrata,
che la Metamorphosis di Nasone,

La vita scelerata d'un poltrone
vedrai con alto stil fabuleggiata,
acchiò che la virtù sia cercata ;
lasciato il vizio d'ogni mal cagione.

Proccacia, come accorto uccelatore,
col battuto e pentito prigioniero
pigliar ogni cattivo il saggio auctore,

Le cui lodi cantara volontiero,
ma per lor moltitudine e splendore
bisogna che le canti un' altro Homero.¹

FRATRIS CUSTODII LUPI, LUSITANI, ORDINIS SANCTISSIMAE TRINITATIS, DE LIBRI UTILITATE

EPIGRAMMA

Sunt duo quae pariter virtus perfecta requirit :

Quod prave nunquam, quod bene semper agas.
Haec tibi, si cupias, ullo ne tempore desint,

¹ Cărții și autorului, din partea unui prieten

Într-o poetică alcătuire,
cu mare iscusință-nfățișată
și meritînd să fie lăudată
precum a lui Ovidiu stihuire,
o foarte ticăloasă viețuire
vedea-vei într-un nobil stil narată,
spre-a fi virtutea pururi căutată,
iar viciul izgonit din omenire.

Precum un vînător, lovește tare,

Auctoris geminum perlege, Lector, opus.
 Antoni nunquā ponat tua dextera librum
 Nec tibi Guzmanī pagina displiceat.
 Si referas divi mores, infanda prophani
 Si scelera abiicias, omnia puncta ferēs.
 Reddite Matthaeo grato pro munere grates,
 Quo duce conspicuum fit pietatis iter.
 Planius hoc fiet, postquam ex incudibus auctor
 Sustulerit plenos utilitate libros ¹.

DIN PARTEA ACELUIAȘI

SONET

În viața lui Guzmán de Alfarache,
 de Alemán Mateo povestită,
 e-o voce-a cerului, ce-i auzită
 spunînd : „Ce el făcut-a, tu nu face !“

prin pocăitul biet prizonier,
 ăst scriitor cu-nțelepciune mare.

Eu imnuri înălța-i-aș pîn' la cer,
 dar fi'nd prea multe și strălucitoare,
 mai bine să le cînte alt Homer.

¹ *Despre folosul cărții fratelui Custodius Lupus, Lusitanul, din Ordinul Preasfintei Treimi.*

EPIGRAMA

Virtutea perfectă cere, deopotrivă, două lucruri :

Să nu te porți niciodată rău, să te porți totdeauna bine.

Dacă vrei să nu-ți lipsească niciodată aceste lucruri

Citește, Cititorule, cele două lucrări ale Autorului.

Nicicînd mîna ta să nu lase deoparte cartea despre Anton *,

Nicicînd să nu-ți displacă paginile lui Guzmán.

Fie că amintești purtările unui zeu, fie că înfiezi cumplitele
 fărădelegi ale unui ticălos,

Le vei găsi pe toate în aceste cărți.

Mulțumiți-i lui Matthaeus pentru frumosul său dar

Datorită căruia ilustrul drum al pietății devine plăcut.

Lucrul acesta va fi mai clar după ce autorul

Va fi sfîrșit de cizelat aceste cărți pline de folos.

* Referire la cartea lui M. Alemán, *La vida de San Antonio*.

Ea ne previne ce pericol zace
în locul unde nava fu zdrobită :
în groaznica răstoacă-afurisită,
ce poate-atîtea rele să provoace.

Iar stilul delicat al penei sale
ne-arată într-o viață picarescă,
cum cată-a fi cea dreaptă și senină.

E-un scurt compendiu de-nsemnări morale,
ce, chiar de pare veselă, burlescă,
de sfaturi înțelepte este plină.

AD MATTHAEUM ALEMANUM

DE SUO GUZMANO

TETPAΔICTIXON

RUY FERNANDEZ DE ALMADA

Vilibus exemplis Pharii quid grandia caelant ?
Planaque cur simulant abditore typo ?
Nempe vetant Sophiae mysteria prodere vulgo.
Intimiusque animo pressa figura manet.
His ducibus, Guzmane, geris, ceu Proteus alter,
Plana sub obscuro, magna minore typo.
Ergo cum scite, Μαθαίε, μαθήματα dones
Te sibi Μάταιου Hispalis alma canat.¹

¹ *Către Matthaeus Alemán despre Guzmán al său. Tetradietih*

De ce ascund egiptenii marile fapte sub pilde neînsemnate ?
De ce se prefac a crede că lucrurile fățișe sînt ascunse ?
Desigur fiindcă nu îngăduie să dea lumii în vileag misterele
Înțelepciunii

Și fiindcă ascunsul chip dăinuie mai adînc în suflet.
După exemplul lor, Guzmane, ascunzi, ca un alt Proteu,
Cele limpezi într-o formă nelimpede, cele mari în cele mici.
Așadar deși, Matthaeus, dai dibaci învățăături,
Maica ta Hispalis * te slăvește ca pe un mîndru fiu.

* Sevilla.

ENCOMIASTICHON

Laus, Matthaeae, tibi superest post fata peremnis,
 Quam nullo minuet tempore, tempus edax.
 Orbe pererrato virtutem extendere factis.
 Pactum ingens : opus est Martis et artis opus.
 Fortunam, maior variam superare labore,
 Herculeis maior viribus iste labor.
 Maius opus, maior labor este coluisse Minervam :
 Maior et ex proprio condere Marte libros.
 Heroas detcorare solent duo nomina, Mars, Ars :
 Munera tu pariter Martis et Artis habes,
 Mars dedit invictum, quo tendis as ardua, pectus ;
 Excoluit mentem docta Minerva tuam.
 Ingenii monumenta tui super aethera nota
 Testantur larga praestita dona manu.
 Multa Hispana canit Musa ; atqui nullus Ibera
 Dogmata pinxit adhuc $\phi\epsilon\rho\tau\epsilon\pi\omicron\varsigma$ $\acute{\epsilon}\nu$ $\mu\epsilon\theta\acute{o}\delta\omicron$
 Testis hic est codex modico qui venditur aere :
 Attalicas superant, quas dabit emptus, opes.
 Cuius ab aspectu morsus compressit inanes,
 Invidia, heu multis iniuriosa nimis.
 Zoile, transverso calamo qui vulnera figis,
 I procul ; en contra numina bella paras ?
 Contra Mercurium, Phoebum, contraque Minervam,
 Mortalis poterit tela movere manus ?
 Quisquis avarus ades, redimis qui sanguine gemmas,
 Gemma tibi parvo venditur aere, veni.
 Hauris ab effossa pretiosa pericula terra :
 His liber arcanas fundet et addet apes.
 Decolor est dives, fulvo quod pallet in auro,
 Non sunt divitiae delitiaeque simul.
 At liber hic auri venis qui pulcher abundat,
 Nunc tibi delitias divitiasque dabit.
 Aureus hic certe gemma est pretiosa libellus,
 Qui tenui gemmam respuas aere datam ?¹

¹ *Lauda adresată autorului de către Ioannes Riborius lusitanul*

Îți rămîne, Matthaeus, după moarte, o glorie perenă

LICENȚIATUL MIGUEL DE CÁRDENAS
CALMAESTRA
LUI MATEO ALEMÁN

SONET

Că printre arme de-ale lui Ahile¹,
țin lira-n mîini un grec² și-un mantuan³,

Pe care nicidec n-o va știrbi corozivul timp :
Căci, străbătînd lumea, sporești virtutea cu faptele tale.
Măreț lucru ! Este lucrarea lui Marte și lucrarea Artei.
A întrece soarta schimbătoare prin trudă este o muncă mai mare
Decît puterile lui Hercule.
Un lucru și mai mare, o trudă și mai mare este cultivarea Minervei :
Mai mare și aceea de a-ți clădi cărțile prin propria ta luptă
Marte ți-a dat inima neînvinsă cu care tinzi spre cele grele,
Iar învățata Minerva ți-a cultivat mintea.
Roadele spiritului tău, cunoscute pînă în ceruri,
Stau mărturie a acestor daruri ce ți-au fost hărăzite
cu generozitate
Muza hispană cîntă multe ; dar nimeni, pînă acum,
Nu a zugrăvit mai bine învățăturile iberice.
Martor este această carte care se vinde cu preț modest.
La vederea ei i-a cuprins necazul pe vanitoși,
Invidia, vai, prea nedreaptă față de mulți.
Zoile, tu care rănești cu condeii întors,
Fugi departe ; sau duci război cu zeii ?
Împotriva lui Mercur, a lui Phoebus, împotriva Minervei,
Va putea o mîină de muritor să ridice armele ?
Tu, avarule, care ești prin preajmă, tu care dobîndești
cu sînge pietre scumpe,
Vino, ți se vinde o piatră scumpă pe preț de nimic.
Sorbi din pămîntul răscolit prețioasele primejdii ;
Cartea aceasta va risipi tainele și-ți va spori averile.
Bogatul este palid, pentru că păleşte asupra aurului bălai,
Bogățiile și bucuriile nu pot exista deodată.
Dar cartea aceasta frumoasă, plină de filóane de aur,
Îți va da acum și bucurii și bogății.
Această carte de aur este, fără îndoială, o prețioasă gemă,
Cum să refuzi o gemă ce ți se vinde pe cîțiva bănuți ?
¹ Personaj principal al *Iliadei*, fiu al muritorului Peleu și al zeiței Thetis. Participă la războiul contra Troiei unde moare ucis de o săgeată otrăvită care îl nimește în călcîi, unicul său punct vulnerabil.
² Homer (probabil între sec. al X-lea și al VIII-lea), cel mai mare poet epic grec, căruia i s-au atribuit *Iliada* și *Odiseea*.
³ Publius Vergilius Maro (70—19 î.e.n.), poet latin născut în apropiere de Mantua (Piétole). Protejat de împăratul August și de Mecena ; a scris *Bucolicele*, *Georgicele*, *Eneida*.

și că un cordobez numit Lucan¹
mai cîntă tot războaie, dar civile,
că prin sentințe grave și subtile
ne-nflăcărează-un orator roman²,
că poate pana marelui toscan³
licoare heliconă⁴ să distile,
sînt fapte ce denotă măreție,
deși pe lume-adesea le-a adus
prilejul, ca și pura întîmplare.
Dar că din josnica ticăloșie,
el, Alemán, se-nalță-atît de sus,
e-o pildă-n veci de veci nemuritoare.

¹ Marcus Annaeus Lucanus (39—65 e.n.), poet latin născut la Córdoba, nepotul lui Seneca. În poemul său neterminat *Farsalia* descrie războaiele civile dintre Cezar și Pompei.

² Marcus Tullius Cicero (106—43 î.e.n.), om politic, filozof, orator și scriitor roman. Cunoscut pentru discursurile sale politice (*Catilinarele*, *Filipicele*), scrierile filozofice (*Despre natura zeilor*) și etice.

³ Probabil, Quintus Horatius Flaccus (65—8 î.e.n.), poet latin care, deși nu este toscan ca origine, a trăit la Tibur în Toscana; protejat al Împăratului August și al lui Mecena. Epicurean hedonist, a scris *Satire*, *Ode*, *Epode*, *Epistole*.

⁴ Helicon, munte în Grecia (Beoția), reședința Muzelor.

CARTEA ÎNTÎI
a celei de a doua părți din
GUZMÁN DE ALFARACHE

în care acesta povestește ce i s-a întîmplat
cît timp i-a slujit ambasadorului, stăpînul său,
pînă a plecat din Roma

Guzmán de Alfarache se dezvinovățește că-și continuă istorisirea, roagă să i se dea atenție și face cunoscută încercarea sa

Te-ai ospătat și te-ai odihnit la han. Scoală-te, prietene, dacă îți face plăcere să te însoțesc, slujindu-te această bucată de drum. Căci, deși ne mai rămîne o etapă spre al cărei capăt fericit mă îndrept străbătînd terenuri pietroase și hățișuri, cred cu adevărat că-ți va fi ușoară călătoria dacă îți promit că te voi conduce acolo unde dorești. Iartă-mă pentru îndrăzneală, nu socoti o mojiție că mă port în felul acesta, lipsit de acel respect cuvenit celui ce ești. Gîndește că ceea ce spun nu ți se adresează ție și mai degrabă dojenește-i pe alții, care vor fi avînd nevoie ca și mine să fie muștrați.

Vorbesc orbește și pe bună dreptate îmi vei spune că sînt foarte aproape de a vorbi prosteste, căci arunc cu piatra fără să știu unde-o să nimerească, și în legătură cu asta o să-ți povestesc ce spunea un nebun care dădea cu pietre. De cîte ori azvîrlea una striga : „Atenție, hei, atenție, hei ! toți îmi sînt datori, oriunde-oi nimeri“. Deși, îți mai spun și că, știind cum stau lucrurile, am și bănuieli. Mie mi se pare că toți oamenii sînt ca mine, slabi, supuși, cu pasiuni sincere și chiar ciudate. Și rău ar mai fi să fie toți sacii de același fel. Dar cum eu sînt rău, socotesc că nimic nu e bun ; asta e nenorocirea mea și a semenilor mei.

Transform violetele în otravă, fac pete pe zăpadă, maltratez și strivesc cu gîndul trandafirul proaspăt. Bine mi-ar fi prins, într-un fel, să nu merg mai departe cu această istorisire a mea, căci, pe lîngă faptul că aş fi evitat să te mai bat la cap, n-ar mai fi trebuit să-ți cer iertare, ca să te cîștig de partea mea și să obțin ceea ce doresc cel mai mult prin această carte.

Chiar dacă mulți, și poate toți cei ce au mușcat din măr, o vor socoti nelalocul ei și de prisos, totuși nu e

posibil să fie așa. Pentru că oricît de proastă ar fi părerea pe care ți-ai format-o despre mine, nu mă pot convinge că este exactă, fiindcă nimeni nu se judecă pe sine așa cum îl judecă alții. Eu gîndesc despre mine cum gîndești tu despre tine. Fiecare socotește că purtarea lui e cea mai bună, viața lui cea mai corectă, cauza lui cea mai dreaptă, cîntea lui cea mai mare și hotărîrile lui cele mai îndreptățite.

Am cugetat îndelung, socotind, cum e de altfel adevărat, că întotdeauna judecata cumpătată dă naștere unor evenimente fericite ; și cînd lucrurile se precipită, se produc întîmplări nefericite și felurite, de pe urma cărora apare trista căință. Pentru că un necaz e urmat de nenumărate altele. De aceea, pentru a nu da greș la sfîrșit, așa cum se petrece aproape întotdeauna, e bine să studiezi cu atenție începutul, căci, odată găsit și ales, jumătatea mai de seamă a operei este făcută și atunci începutul răspîndește în jurul său o strălucire care ne dezvăluie de departe, prin semne firești, urmarea. Și cu toate că începutul e neînsemnat în sine, este foarte important prin puterea sa și poate face mult, de aceea, cînd îl încerci, trebuie să-l consideri ca pe un lucru greu de făcut și să primești orice sfat bun. Dar odată găsit e o faptă înțeleaptă să-l urmezi cu îndrăzneală, cu atît mai mult cu cît este mai nobil țelul pe care vrei să-l atingi.

Și este un cusur și chiar dovadă de multă ușurință să începi un lucru ca să nu îl isprăvești, mai cu seamă dacă nu te împiedică întîmplări neașteptate și mai grave, căci prin terminarea lui ne cîștigăm gloria. A mea, cum ți-am spus, este doar să-ți fiu de folos, astfel încît să poți străbate cu plăcere și în siguranță primejdiosul golf al mării pe care navighezi. Eu primesc ciomegele și tu sfaturile. Eu sufăr de foame, iar iscusința ți-o dăruiesc ție, ca să nu suferi și tu. Eu suport jignirile din care se nasc onorurile tale.

Și pentru că vei fi auzit spunîndu-se că vorbă dulce mult aduce, fă la fel ca înțeleptul ginere care, cu blîndețe, știe să-l îmbrobodească pe socrul cel sever să-i plătească locuința, să-i dea de mîncare și un acoperiș, bani și o soție întru desfătare și bunici care să-i crească, să-i servească și să-i distreze copiii ca niște sclavi și

măscărici. Eu am intrat în horă și trebuie să joc. Zarurile sînt aruncate, am promis ceva și avînd această datorie, trebuie să-mi țin făgăduiala și să continui ceea ce am început.

Subiectul e umil și vulgar. Începutul a fost neînsemnat; dacă vei rumega precum boul ceea ce am de gînd să istorisesc, trecîndu-ți dumicații, din nou, din stomac în gură, s-ar putea să ți se pară important, serios și însemnat. Voi face ceea ce îmi stă în putință, satisfăcîndu-mi dorința. Căci puțin folos ar fi fost să-ți tulbur tihna, povestindu-ți o parte din viața mea și lăsînd deoparte restul.

Mulți cred că vor spune sau au și spus-o: „Mai bine ar fi fost să nici nu-ți fi dat Dumnezeu viață și nici să nu ne-o povestești astfel, pentru că fiind atît de groaznic de ticăloasă și de dăunătoare, ar fi fost mai bine pentru tine s-o treci sub tăcere și pentru ceilalți să n-o afle“. Ești departe de adevăr, nu ai dreptate în ceea ce spui și nici nu cred că scopul ce te îndeamnă s-o faci este cinstit; mai curînd bănuiesc că atingîndu-te unde te doare, ori chiar numai amărîndu-te, fără să te lovească, vorbele mele îți fac rău. Căci cel ce se biciuiește simte și îl doare cel mai tare rana pe care și-a făcut-o singur atunci cînd i-o vindecă alții.

Sau îți spun adevăruri, sau minciuni. Minciuni nu; și măcar de-ar fi să fie minciuni, căci știu eu cît te-ai desfăta auzindu-le, chiar dacă ai face spume la gură. Dar spun adevăruri care te amărăsc. Te simți jignit pentru că te ating. Dacă tu ai fi sănătos și vecinul tău ar fi bolnav, dacă ar cădea trăznetul pe casa lui Cutare, te-ai simți mai bine, totul ți-ar fi pe plac și ai primi mai bine cartea mea. Dar ca să nu-mi aluneci ca țiparul printre degete, o să-ți învelesc vorbele necugetate în frunze de smochin¹. De data asta n-o să-mi mai scapi din mînă.

¹ Referire la o pildă în care se povestește că un pescar a prins un țipar și ca să nu-i scape din mînă l-a înfășurat în frunze de smochin, care sînt foarte aspre și rezistente. Țiparul simbolizează aici persoanele care se dezic cu ușurință de vorbele lor și se leapădă de cele spuse prin diverse tertipuri (cf. B.B.).

Afirm — dacă vrei să auzi — că această spovedanie totală pe care o fac, această trecere în revistă în public a celor ce mi s-au întâmplat, pe care ți-o înfățișez, nu le fac pentru ca să mă imiți, ci dimpotrivă, pentru ca, văzându-le pe ale mele, să-ți îndrepti greșelile tale. Dacă mă vezi la pământ pentru că n-am fost cumpătat, străduiește-te să urăști ceea ce m-a dărîmat pe mine, nu pune piciorul în locul unde m-ai văzut alunecînd și bușitura mea să-ți fie de învățătură. Căci ești muritor ca și mine, și, probabil, nu ești mai puternic ori mai dibaci. Privește-te pe tine însuși, străbate-ți în liniște și cu grijă sălașul sufletului, vezi dacă sînt multe grămezi de gunoaie în ceea ce are el mai bun și nu căuta, nici nu bîrfi că în capul scării, la vecinul tău, se află o pană¹.

Acum vei spune că îți țin predici și vei întreba cine e prostul care se lasă îngrijit de un medic bolnav? Căci cine nu e în stare să-și păzească sănătatea, cu atît mai puțin va putea să-i însănătoșească pe alții. Ce medicament tonic poate exista în colții năpîrcii ori în virful cozii scorpionului? Ce ne-ar putea spune un nemernic, să nu fie nemernicie?

Nu neg că sînt așa; dar cu tine mi se întîmplă asemeni slujitorului dibaci care la masa stăpînului taie cu grijă și sîrg pieptul, aripa, pulpa sau piciorul de pasăre și, respectînd rangul invitaților pe care îi servește, dă fiecăruia cîte o porție, încercînd să-i mulțumească pe toți; toți mănîncă, toți sînt satisfăcuți și doar el pleacă de-acolo obosit și infometat.

Eu descopăr primejdiile și stîncile de pe fundul mării prin suferințele mele și pe pielea mea, ca tu să nu te lovești de ele, să nu te zdrobești și să nu naufragiezi acolo unde ar trebui să se întîmple cînd ești silit să ieși în larg. Arsenicul nu e atît de nefolositor încît să nu-l mai folosești deloc. Costă bani și se vinde la prăvălie. Dacă nu e bun de mîncat, aplicat va fi bun. Și de vreme ce cu el se otrăvesc gîndacii dăunători pentru că fac rău, exemplul meu va fi leac pentru republică, dacă se vor intoxica aceste lighioane scîrboase, deși de casă și, în aparență, domestice, asta fiind cea mai proastă parte a

¹ Pentru sensul aluziei, v. p. 348, nota 3.

lor, căci ni se arată umane și miloase, iar noi ne încredem în ele. Se fac a plinge de mizeriile noastre și ne rup carnea în bucăți cu cruzime, prin tiranie, nedreptate și violență.

Oh, dacă ar exista vreun leac cu care să poți distruge alt gen de fiare! Aștia care, trîndavi și iscoditori¹, umblă fudulindu-se, aleargă în goană pe străzi, bîntuind lumea, vagabonzi, din loc în loc, din cartier în cartier, din casă în casă, linge-blide, niciunde folositori și buni de nimic altceva decît — asemeni cărăușilor de la hambarele de grîu din Sevilla — să-și încarce și să-și descarce sacul cu minciuni, purtîndu-le de colo-colo, aducînd vești, bîrfînd, dînd mărturii, stîrnind neînțelegeri, pătînd cînstea oamenilor, ponegrindu-i pe cei de treabă, persecutîndu-i pe cei drepți, furînd averi, ucigînd și chinuîndu-i pe nevinovați. Ce minunat ar arăta, dacă ar pieri toți! Căci nu există tapiserie de Bruxelles atît de fină care să împodobească atît de frumos și să arate atît de bine în casa unui prinț, ca cele atîrnate de călăi de-a lungul drumurilor².

Trebuie să existe premii și pedepse. Dacă toți ar fi drepți, legile ar fi de prisos, și dacă toți ar fi învățați, scriitorii ar fi nebuni. Medicamentele s-au făcut pentru bolnavi, onoarea pentru cei buni și spînzurătoarea pentru cei răi. Și cu toate că știu că viciul este foarte puternic, pentru că s-a născut dintr-o dorință de a fi liber, fără să recunoască vreun suzeran omenesc ori divin, de ce mă tem dacă muncile mele puse pe hîrtie și nenorocirile pe care le-am suferit vor avea cît de cît tăria să le înfrîneze pe ale tale, dînd rodul pe care îl doresc? Căci deșartă și fără folos este munca făcută cu un scop, dacă nu reușești ceea ce ți-ai propus.

Dar cum nici oratorul nu convinge întotdeauna, nici doctorul nu vindecă, nici marinarul nu ajunge la țarm în barca de salvare, va trebui să mă consolez și eu, căci mi-am îndeplinit obligațiile, dîndu-ți sfaturi și slujin-

¹ În original, *descansados*, pentru ale cărui posibile sensuri, v. p. 79, nota 1, și p. 181, nota 1.

² Răufăcătorii spînzurați erau expuși de-a lungul drumurilor, pentru a aminti oamenilor că așa sfîrșesc cei certați cu legea.

du-ți drept lumină, asemeni cremenei rănite din care e smulsă scînteia ca să fie aprinsă în altă parte, iar ea rămîne în întuneric. În același fel, cel rău își distruge viața, primește pedepse și suferă ocări, slujind drept pildă celor ce-l privesc.

Vreau să mă întorc la drumul meu, căci în acest loc mi se pare că pătesc' precum țăranul, ba chiar și prea finul curtean cînd trec pe strada Roperia¹, că de cum înalță ochii să privească, se agață negustorii de ei. Unii îi trag într-o parte, alții în cealaltă, unii îi duc colo, alții îi strigă dincolo și nu mai știu pe cine e mai sigur să urmeze. Pentru că, părăindu-li-se că toți înșală și mint, nu se încred în nici unul și se țin foarte cuminți. Eu știu foarte bine motivul și îl aflu de-ndată după marfa pe care o vînd. Ei, dar, să le facem loc, să-i lăsăm să treacă, măcar pentru prietenia ce mi-au arătat-o într-o vreme, cumpărîndu-mi haine pe care niciodată nu le-am cumpărat, dîndu-mi bani în contul a ceea ce urma să le vînd și învățîndu-mă să fac de seara pînă dimineața pieptare din pelerine, iar resturile să le vînd pentru făcut căpute din ele.

Sau voi face cum i se întîmplă de obicei drumetului neatent care, fără să știe drumul, pleacă de la han fără să întrebe și după ce a mers o jumătate de leghe ajunge de obicei în dreptul unei cruci, de unde se despart trei ori patru poteci în direcții diferite ; și înălțîndu-se în scări, răsucindu-se în șa, întoarce capul să vadă cine ar putea să-i spună pe unde s-o ia ; dar nevăzînd pe nimeni care să-l îndrumeze, se orientează după stele și alege cărarea care i se pare că merge cel mai direct spre locul unde se îndreaptă.

Văd aici multe și felurite gusturi, toate îmbiîndu-mă, fiecare vrînd să mă ducă la prăvălia lui și Dumnezeu știe de ce și pentru ce o face. Unul vrea dulce, celălalt acru, unul vrea măslinele prăjite, altul nu vrea să pună sare nici pe ouă. Și așa cum există persoane cărora le place să mănînce picioare de potîrniche fripte la fum de luminare, tot astfel nu lipsește cine să spună că Dumnezeu n-a dat verdeață mai bună ca ridichea.

¹ Stradă comercială din Madrid, în apropiere de Plaza Mayor.

Așa vedem că s-a întâmplat și unui funcționar de la tribunal, lung la vorbă și scurt la adevăr, avar prin excelență. Acesta, cum se muta dintr-o casă în alta, după ce și-a dus hainele și catrafusele dincolo, a rămas singur în casă, cercetînd-o și scoțînd cuiele din pereți. A nimerit și în bucătărie unde pe marginea vetrei a găsit patru ridichi vechi, care fuseseră lăsate acolo fiindcă nu mai erau bune. Le-a luat, a făcut o legătură și le-a dus nevastă-si, spunîndu-i cu o mutră încruntată : „Așa se adună avere, așa se pierde. Nu-ți pasă, că nu sînt zestrea ta. Vezi ce risipă ? Păstrează ridichile astea, că au costat bani și să-ți pară rău după ele, zăpăcito, că eu nu mai permit să cumpărați o legătură întreagă pentru casă.“ Femeia le-a pus bine și în seara aceea, ca să risipească supărarea, le-a adus la masă. Și pe cînd le mînca, bărbatul a spus : „Pe Dumnezeuul meu, femeie, gustul ridichilor vechi e dintre cele mai savuroase ; cu cît sînt mai seci, cu atît sînt mai gustoase. Dacă nu crezi, gustă una.“ Și a bătut-o la cap, silind-o să mănînce o ridiche în silă și împotriva voinței ei.

Există oameni ce nu se mulțumesc doar să laude ceea ce spun că le place, indiferent de ce, dar vor și ca ceilalți să facă la fel, să le fie pe plac, împotriva voinței lor, și să le laude ; și odată cu asta să critice gusturile celorlalți, fără să țină seamă că gusturile sînt tot așa de felurite ca firile și chipurile. Și că, dacă printr-o minune există două care să semene, e imposibil să le găsești întru totul la fel.

Așa ar trebui să fac aici, cum mi s-a întâmplat ducîndu-mă la teatru, unde, venind printre primii, am ajuns să stau mai în față, și cum în spatele meu erau alții care stăteau mai prost, mi-au zis să mă dau mai într-o parte, și mișcîndu-mă puțin, s-au plîns alții că și pe ei îi deranjez. Și unii și alții mă puneau să stau fiecare cum vroia, fiindcă toți doreau să vadă, așa că neștiind cum să mă așez ca să le fiu pe plac, am făcut pe surdul ; am stat în picioare țeapăn și l-am lăsat pe fiecare să se descurce cum putea mai bine.

Melancolicul, sanguinul, colericul, flegmaticul, dichișitul, zdrențărosul, oratorul, filozoful, clericul, tilharul, curteanul, necioplitul, incultul, înțeleptul, ba chiar și cucoana doña Calabaza ar vrea să scriu numai pentru

ea vorbe frumos împletite și să mă potrivesc doar gândurilor și stilului ei. Nu e cu puțință; și în afară de faptul că aş scrie pentru fiecare cartea lui deosebită, ar trebui să trăiesc atâtea vieți cîte păreri. Am trăit una singură și cea pentru care mi se aduce vină îmi este mărturie.

Eu voi urma povestea vieții mele, deși mai degrabă sînt eu cel urmărit. Și se va găsi un alt Gil¹ și pentru a treia parte, care să-mi demonstreze ca și în partea a doua lucruri pe care niciodată nu le-am făcut și nu le-am spus ori gîndit. Ceea ce îl implor este să nu se înverșuneze și să nu se minie atît de tare pe mine încît să vrea să mă spînzure, căci nici n-a venit vremea pentru asta, nici nu-mi convine. Să mă lase să trăiesc, că Dumnezeu a binevoit să-mi mai dea zile în care să mă îndrept și vreme să devin bun. Necazurile mele vor sluji aici ca să te ferești de ele, învățîndu-te cum să legi trecutul și prezentul de viitorul din cea de-a treia parte și punîndu-le pe toate laolaltă, să rămîi așa cum ești, trăgînd învățăminte din viața adevărată.

Căci numai aceasta a fost ținta săgeților mele și o dezvălui pe cea a gândurilor mele celor ce vor binevoi să mă scutească de muncă. Chiar dacă ar fi să se poată mindri cu a lor, socotesc că e o nerușinare ca un autor să-și nege numele, cheazășuindu-și operele cu unul străin². Și aş fi silit să mai scriu o dată totul, ca să nu fiu ținut drept prost că duc în spate greșelile altora. Să rămînă cele ce-am zis, ca să nu pară a fi fost spuse cu teamă, și nici cu intenție.

Întorcîndu-ne, însă, la intenția noastră, zic că fiecare să-și pregătească de mîncare din ceea ce le vom pune pe această masă, lăsînd pentru alții ceea ce nu le va fi pe plac sau nu le-ar îngădui stomacul. Și să nu voiască toți ca această carte să fie asemeni banchetelor din Heliogabal³, căruia i se aduceau multe și felurite

¹ Referire la zicătoarea *Nunca nos ha de faltar un Gil que nos persiga* (întotdeauna se va găsi un Gil care să ne urmărească) înregistrată de Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967) (cf. B.B.).

² Aluzie la Juan Martí. V. *Studiul introductiv*.

³ Marcus Aurelius Antonius, zis Heliogabal sau Elagabal (204—222 e.n.), împărat roman între 218—222, originar din Emesa

bucate, dar toate pregătite din aceeași materie, fie că păreau curcani, pui, fazani, porc mistreț, pește, lapte, verdețuri sau dulciuri. Era un singur aliment, dar la fel ca mana, avea felurite gusturi. Deși gustul manei era cel pe care și-l dorea fiecare, iar celelalte se datorau bucatarului, după destrăbălata lăcomie a stăpînului său.

Natura se împodobește prin varietate. Cîmpiile sînt înfrumusețate de faptul că ici sînt munții, colo văile, dincolo pîraiele și izvoarele apelor. Nu fiți atît de zgîr-ciți încît să vreți totul pentru voi. Că eu am văzut în casa stăpînilor mei, cînd se dădeau livrele, pe pajul cel mic la fel de mulțumit de a lui, în care n-a intrat atîta mătase, ca și cel mare, pentru a cărui livrea a fost nevoie încă o dată pe-atîta, fiindcă era mai vînjos.

Sînt hotărît să urmez cărarea ce mi se va părea că mă conduce cel mai bine spre portul dorinței mele și spre locul unde mă îndrept. Iar tu, înțelept oaspete ce mă aștepti, știind atît de limpede ce mizerii suferă cel ce rătăcește ca mine, nu te disprețui dacă, văzîndu-mă în patria ta, ori bătînd la poarta ta năpăstuit, te vei purta cu mine așa cum îți cere propria ta valoare. Căci numai pe tine te caut și doar pentru tine fac această călătorie ; nu pentru a-ți imputa că o fac, nici din dorința de a te obliga la mai mult decît la bunăvoință, pe care, în mod firesc, o datorezi celui ce ți-o oferă. Și dacă mi-ai arăta bunăvoință, m-aș socoti pe deplin plătit și îndatorat, și ți-aș aduce nenumărate mulțumiri.

Dar cel ce dorește să mă vadă fiindcă m-a auzit mulțumind, să aibă grijă să nu pătească la fel ca acei oameni mai mult decît curioși care, ascultînd ce se spune despre ei, aud prost. Pentru că pilula e-aurită cu aur fin și uneori îi va stîrni rîsul, ceea ce ar trebui să-l facă să verse lacrimi. Pe lîngă faptul că, dacă ar vrea să afle cum îmi duc viața și unde locuiesc, își va arăta îndrăzneala și îmi voi da seama de lipsa lui de istețime. Să se gîndească, în primul rînd, la poziția mea, la cumplita mizerie în care m-a adus nebunia mea ; să-și imagineze un alt eu și apoi să chibzuiască cum ar putea

(Siria antică). A încercat să impună la Roma cultul soarelui, de unde și numele său. Asasinat de pretorienii, datorită extravaganelor sale.

să-și treacă vremea cu cel ce și-o petrece tot timpul — în fiare și captiv — alături de un disprețuitor ori disprețuit vătaf peste robii de pe galeră. Doar dacă nu sînt pentru el asemeni taurului în arenă, ale cărui răni făcute cu sulite și ciomege îi înveselesc pe cei ce privesc, faptă neomenească după mintea mea.

Și de vei spune că fac mofturi cu cartea mea, că ți-o vînd scump, lăsîndu-mă rugat, ori că mă fandosesc, m-ar dura să judeci astfel. Căci, deși este un adevăr cunoscut că întotdeauna i-am slujit ambasadorului, stăpînul meu, drept măscărici, pe atunci puteam, deși nu știam s-o fac ; acum, chiar dacă aș ști, n-aș mai putea, pentru că mă costă mult și vremurile nu sînt aceleași. Dar ca să înțelegi ce spun și să știi ce măscări făceam pe atunci și de ce ar fi nevoie acum pentru ele, ascultă cu atenție capitolul următor.

Capitolul al II-lea

Guzmán de Alfarache povestește ce slujbă avea în casa ambasadorului, stăpînul lui

Din pricină că oamenii au prea multă putere și prea puțină virtute, nu sînt răsplătite atît bunele servicii și munca credincioșilor slujitori, cît vorbele frumoase ale celor flusturatici, stăpînilor părăindu-li-se că primele li se cuvin datorită puterii lor și de aceea nu le răsplătesc, pe cînd ultimele îi distrează pentru că nu le au și le cumpără cu bani. E foarte regretabilă impresia oamenilor că virtutea le contrazice noblețea și necăzîndu-le bine, nu vor să aibă de-a face cu ea. Și, de asemenea, pentru că, trebuind s-o dobîndească prin mijloace anevoioase, potrivit viciului și mării lor puteri, niciodată nu se îndepărtează de lîngă urechea lor lingușitorii, vicioșii și adulatorii.

Acesta este laptele pe care l-au supt, acestea, scutecele în care au fost înfășați. Au făcut din acest uz punctul central firesc al existenței lor ce s-a transformat într-un ticălos abuz. De aici se nasc cheltuielile peste măsură, risipa, splendorile deșarte, care, foarte curînd, se plătesc pe loc cu pedepse, suspine și lacrimi, căci astfel de oameni mai degrabă dăruiesc unei paiate cel mai bun costum, decît unui om plin de virtute o pălărie spartă. Și pentru că e vorba de daruri reciproce, troc și schimb pe care îl fac, ei le îmbracă trupul celor ce îl învăluie pe al lor în vanitate.

Le fac daruri celor ce îi adulează cu măguliri duioase și blînde, ce sună frumos și melodios. Le cumpără bunăvoința cu bani și de aceea laudele le vin tocmai din gura unor astfel de oameni, lăsînd ușa deschisă din neatenție, pentru ca cei buni să le dea în vileag necum-pătarea care, de fapt, ar trebui socotită cu adevărat o ocară.

Nu vreau să spun cu asta că suveranii trebuie să se lipsească de distracții. E potrivit să se amuze, dar fiecare lucru să-și aibă locul său. Totul la vremea și cu răsplata lui. E de trebuință, și uneori un măscărici bun e la fel de important ca cel mai bun sfetnic. Nu-mi trece prin minte să-i opresc să facă favoruri, căci așa cum am mai spus, de bani nu te bucuri decât atunci când îi cheltuiești și niciodată nu îi cheltuiești când îi împarți cum trebuie și înțelepțește.

Da, da, datorită păcatelor mele am experiența unora și a altora ! Pot foarte bine să depun mărturie, ca unul care a trecut prin asta, căci în vremea cât i-am slujit ambasadorului, stăpînul meu, așa cum ai auzit, eram măscăriciul lui. Și îți jur că orice altă slujbă aș fi avut, aș fi suferit mult mai puțin.

Pentru că e nevoie de multe lucruri laolaltă ca să faci glume, să spui vorbe hazlii și mășcări. E nevoie de un dar al naturii, care să se potrivească cu chipul, statura, mișcarea corpului și a ochilor, în așa fel încît o însușire s-o favorizeze pe cealaltă și fiecare în parte să aibă un haz deosebit, pentru ca toate la un loc să fie pe placul celorlalți. Pentru că același lucru e spus felurit de doi oameni : unul îl spune în așa fel, că din pricina risului nici nu simți că ți se iau pantofii și cămașa de pe tine, iar celălalt cu atîta acreală că îți va părea de parte și strîmtă ușa pe care să ieși în goană, și oricît s-ar strădui primii să le dea celorlalți acea vioiciune necesară, nu e cu putință.

E nevoie de asemenea de un studiu neîntrerupt, ca să știi cum și cînd, ce și din ce să faci glume. E important și să ții minte întîmplări și oameni, ca să știi să legi și să potrivești ce s-a spus cu ceea ce spui despre cineva. E nevoie să-ți dai silința în a iscodi ceea ce merită mai mult a fi batjocorit, și, mai ales, la cei nobili și în viețile altora.

Pentru că nici maimuțărelile, nici limba subțire, nici mișcărilor trupului, nici ochii vioi, nici măștile caraghioase și nici toată știința de pe lume nu va putea să miște sufletul unui înfumurat, dacă lipsește sosul picant al elevetelii. Picătura aceea de acreală, grăunciorul acela de sare, ele dau gust, salvare și haz celor mai fade și pros-

tești lucruri. Pentru că toate celelalte sînt pentru plebe un decor artificial și nu prea izbutit.

Sînt importante, de asemenea, împrejurările și timpul cînd se spun mășcarile; căci dacă nu e momentul și nu-și au rostul, n-au haz, nu întotdeauna lumea vrea să-
le audă și nici nu se pot spune. Cereți celui mai iscusit bufon să facă mășcări, și dacă îl luați pe nepregătite, rămîne cu gura căscată.

Așa a pățit Cisneros¹, un foarte vestit comediant, cînd vorbea cu Manzanos — și el comediant, amîndoi din Toledo, cei mai plini de haz din cîți se văzuseră în vremea lor — care i-a spus: „Vezi, Manzanos, toată lumea ne socotește drept oamenii cu cel mai mult haz din cîți se cunosc în zilele noastre. Închipuie-ți că, ducîndu-ni-se vestea, ne poruncește regele, stăpînul nostru, să ne înfățișăm lui. Intrăm, tu și eu, și după ce facem plecăciunile cuvenite, dacă reușim, pe cît sîntem de emoționați, ne întrebă: «Voi sînteți Manzanos și Cisneros?» O să-i răspunzi tu că da, fiindcă eu nu pot să scot o vorbă. Și-atunci ne spun: «Ei, spuneți-mi niște glume». Și-acum, vreau să știu, ce-o să-i spunem?”

Manzanos îi răspunse: „Păi, frate Cisneros, dacă ni se va întîmpla așa ceva, deie Domnul să nu ni se întîmple, nu avem altceva să-i răspundem decît că nu sînt încă fripte“. Așa că, glumele nu se pot spune tuturor, nici pe de-a-ntregul, nici oricînd, și nu fac nici cît o ceapă degerată fără bîrfă.

Faptul că eram silit să alerg ca un cîine de vînătoare ca să adulmec slăbiciunile altora, mi se părea o deosebită nenorocire. Dar cum ăsta e al cincilea element², fără de care celelalte patru nu pot trăi căci se conservă prin respingere, umblăm tot timpul grijuliu, căutînd ceea ce aveam nevoie pentru meseria ce făceam, pentru ca astfel să cîștig teren și să supun gusturile celorlalți gustului meu. Căci nu e cel mai puțin important și esen-

¹ Alonso de Cisneros, vestit comediant și poet. Despre Manzanos nu se cunosc nici un fel de date (cf. B.B.).

² Cele patru elemente primordiale în filozofia antică erau apa, aerul, focul și pămîntul. Prin al „cincilea element“, autorul sugerează, cu valoare ironică, un lucru indispensabil, ceva de neînlăturat, întocmai ca cele patru elemente (cf. B.B.).

țial lucru să captezi bunăvoința, ca să fii aplaudat cu plăcere pentru ceea ce spui și faci.

Așa încît, darurile pe care mi le-a refuzat natura, trebuia să le caut și să le dobîndesc prin abilitate, luîndu-mi neîngăduite libertăți și folosind obrăznicii dăunătoare, toate favorizate de deosebita agerime a minții mele, căci învățătura îmi lipsea. Pe vremea aceea nu învățasem decît ceva limbi străine în casa cardinalului; stăpînul meu, dar și asta prea de timpuriu, datorită vîrstei mele fragede.

Socotiți acum, după toate cele spuse, ce pot avea și ce-mi lipsește, fără libertate și în mizerie? Pe vremea aceea, în primăvara anilor mei în floare, totul mergea ca pe roate, totul îmi părea cum trebuie și mă acomodam cu orice. De aceea și din alte pricini legate de acestea, mi se dădeau veșminte, mi se făceau daruri, eram favoritul, omul de încredere, stăpînul stăpînului meu, ba chiar și al tuturor celor interesați să-i fie prieteni și în preajmă.

Eu eram poarta principală prin care se intra în grațiile lui și săpînul voinței lui. Eu aveam cheia de aur a tainței sale. Îmi vinduse libertatea sa¹ și mă obliga să i-o păzesc, atît pentru că mi-o vinduse, cît și datorită carității, legii firii și dragostei ce i-o purtam; căci întotdeauna știa că sufăr adînc după tăcerile mele. Acum îmi imaginez că eram probabil ca un joker la jocul de cărți, pe care fiecare îl folosește cînd și cum vrea. Toți se foloseau de mine, fiecare în alt fel: unii de faptele mele, pentru propriul lor interes, și alții de vorbele mele, pentru plăcerea lor; și doar stăpînul meu se lupta cu mine în vorbe și fapte.

Asta am vrut să spun, ca să nu se zică despre mine că sînt împotriva ca suveranii să țină în casă oameni care să-i distreze ori bufoni. Și nu ar fi rău să-i aibă atît

¹ Referire la proverbul *A quien dices tu secreto, das tu libertad y estás sujeto* (Cui îi spui secretul său, îi dai libertatea ta și i te dai legat), înregistrat de Correas (*Vocabulario de refranes...*; Bordeaux, 1967), care apare și în *Celestina*, actul al II-lea (cf. B.B.): *Parmeno*: Păi cui îi încredințezi tainele tale, i-ai vîndut și libertatea. Cf. Fernando de Rojas, *Celestina*, ed. cit.

pentru distracția lor, cît și pentru a bea de la acea fîntînă unele lucruri pe care nu le-ar înghiți cu plăcere de la alții. Căci sînt împrejurări cînd nebunii valorează mult, atrăgînd atenția, sfătuind, dezvăluind lucruri grave pe ton de glumă, pe care cuminiții n-ar îndrăzni să le spună cu adevărat.

Există măscărici înțelepți ce iau hotărîri și dau sfaturi pe care stăpînii lor nu s-ar înjosi să le ceară altor servitori, oricît de mult i-ar frămînta ceva și oricît ar fi aceia mari oameni de stat ca să-i poată sfătui, și nici nu le-ar primi de la ei, ca să nu arate supușilor că sînt ignoranți ori că știu mai puțin decît ei ; căci pînă și în privința asta vor să fie zei. Acest soi de servitori sînt papagalii pe care Iupiter voia să-i țină în colivie. Căci răul nu e de azi ; și nu de ieri, cei puternici disprețuiesc sfaturile înțelepților.

Ambiția lor este atît de mare, încît vor să aibă ei totul, făcîndu-se stăpîni și seniori absoluți pe cele spirituale și cele temporale, pe cele rele și cele bune, fără ca nimeni să-i întreacă. Pînă într-acolo, încît au impresia că doar prin răsufierea lor îi mintuiesc pe ceilalți și, fără să facă nimic, vor să fie preamăriți fiindcă, datorită lor, ceilalți se bucură de viață, onoare, avere și chiar inteligență, ceea ce este ultima blasfemie la care poate ajunge nebunia lor în acest caz.

Și mai există o altă primejdie gravă, și anume că doresc să depunem la picioarele vanității lor, ca într-o capelă făcătoare de minuni¹, rămășițele suferințelor noastre. Dacă mergem pe picioarele noastre, să le oferim cîrjele de pe cînd eram chinuiți și schingiuiți de sărăcie ; dacă scăpăm de chinuri, să le aducem ca jertfă lîntoliul pregătit de soartă, lumînări groase și chipuri de ceară, spunînd că ei au săvîrșit miracolul și să agățăm în templul lor lanțurile purtate cînd ne-am izbăvit din temnița mizeriei noastre.

Asta n-ar fi o faptă atît de vinovată, dacă cele spuse s-ar întîmpla numai în situații fericite, căci recunoștință

¹ În așa-numitele capele făcătoare de minuni se agățau pe pereți daruri (icoane și diferite alte obiecte) din partea credincioșilor, făgăduite în clipe de grele încercări, dar și tichiile celor condamnați de Inchiziție (cf. B.B.). V. și p. 348, nota 1.

se cuvine pentru orice faptă bună și trebuie să ți-o arăți când, mulțumindu-i lui Dumnezeu pentru ea, faci cunoscute și virtuțile celui ce ți-a făcut binele, căci el și-a dat silința, a umblat, și-a folosit relațiile, a profitat de ocazii, a cîștigat timp și și-a cheltuit banii.

Dar vor să exceleze și să fie primii și în mîrșăvie și viciu, așa cum s-a întîmplat cu un nobil, atît de iubitor de minciuni cu rost ori fără rost, neîntrecut de nimeni, încît, spunînd într-o conversație că ucisese un cerb cu atîtea coarne, că într-adevăr se vedea că e minciună, un alt cavaler bătrîn, rudă cu el, l-a făcut de rușine în mod foarte spiritual, spunînd : „Nu vă minunați Domnia Voastră, că acum cîteva zile, tot în pădurea aceasta, am ucis și eu unul și avea două coarne în plus“.

Seniorul își făcu cruce zicînd : „Nu e cu putință“. Și supărat parcă pe cavaler, adăugă : „Să nu-mi spună asta Înălțimea Voastră, că așa ceva nu s-a mai văzut vreodată și nu vreau să cred, dacă a crede e un hatîr“. Cavalerul, cu îndrăzneala-i cunoscută, bazîndu-se pe anii săi și pe rudenia cu celălalt, îi spuse pe un ton obraznic : „Cu toate acestea, seniore N., mulțumiți-vă Luminăția Voastră cu cele șazeci de milioane de rentă pe care le aveți în plus față de mine și nu poftiți să și mințiți mai grozav ca mine. Lăsați-mă în sărăcia mea să mint cum vreau, căci nu cer nimănui de pomană, nici nu răpesc onoarea și averea cuiva.“

Există, bineînțeles, și alți măscărici, ignoranți ori nebuni, din gura cărora, de multe ori, se întîmplă să auzi lucruri misterioase și demne de a fi luate în considerație, căci se pare că Dumnezeu le îngăduie să le spună și, odată cu ele, să treacă sub tăcere ceea ce trêbuie, lucruri ce, chiar așa fiind, au mult haz cînd sînt spuse.

Așa s-a întîmplat cu un nebun din născare, iubit foarte de un suveran preaputernic care, cum tocmai des-tituisese, din motive tainice, pe un însemnat slujitor al său, văzîndu-l întrînd pînă la nebun, și întrebîndu-l ce mai e nou pe la curte, acesta îi răspunse : „Ați făcut foarte rău că l-ați alungat pe N. ; e o faptă potrivnică rațiunii și dreptății“. Domnitorului, care avea motivele sale întemeiate, i se păru că vorba aceea e o neghiobie de-a lui și-zise : „Asta spui tu, fiindcă, probabil, îți e prieten, nu pentru că ai auzit-o de la cineva“. Nebuful răspunse :

„Prietenul meu ! Asta e-o minciună, pe Dumnezeuul meu ; mai prieten îmi sînteți dumneavoastră. Eu nu spun decît ce se vorbește.“

Suveranul s-a amărit că faptele sale erau criticate de unii fără să cugete la rostul lor și ca să afle dacă despre asta vorbeau oameni de vază, răspunse : „Dacă spui că vorbesc atîția și susții că-mi ești prieten, zi-mi unul de la care ai auzit asta“. Nebunul stătu o clipă pe gînduri și pe cînd domnitorul gîndea că își scormonește mintea ca să-i spună un nume, îi răspunse cu furie nestăpînită : „Sfînta Treime mi-a spus-o ; vedeți acum, pe care din cele trei persoane vreți s-o prindeți și s-o pedepsiți“. Domnitorul socoti că prin nebun glăsuia cerul și nu mai discută despre acea poveste.

Există un alt soi de măscărici care nu slujesc decît ca să danseze, să cînte din gură ori la vreun instrument, să birfească, să hulească, să împungă, să mintă și să se lăcomească ; trag la măsea bine, trăiesc pe spinarea altora, fiecare sugerează de la altul și cînte unul de la toți. Și sînt atît de iubiți, că li s-ar îngădui orice, deși asta e un foarte mare păcat. Din această pricină, stăpîniții lor le dăruiesc giuvaeruri de preț, veșminte bogate și *dobloni* cu pumnul, ceea ce n-ar face cu un înțelept virtuos și cinstit, care s-ar ocupa de cîrmuirea averii și persoanelor lor ca numele să le devină ilustru și casa lor să se acopere de gloria unui nume vestit.

Dimpotrivă, cînd se întîmplă că un astfel de om să li se înfățișeze cu chestiuni importante, îl disprețuiesc și nu îi ascultă sfaturile. Căci cîrmuitorii lor, cărturarii casei, mînați de ambiție și orbiți de patimă, cînd trebuie să-și dea părerea, cu toate că știu că sfatul e bun, zic că nu e, ca să pară că fac și ei ceva și pentru că îi supără că altul ar putea să le-o ia înăinte în dobîndirea favorurilor. Și astfel, sfaturile acelorora nu sînt acceptate, pentru că aceștia nu au cartea cîștigătoare în mînă și pentru ca celălalt să nu zică : „Eu am spus-o“. În felul acesta, multe lucruri rămîn nerezolvate.

Iar dacă e vorba de chestiuni de pe urma cărora poate ieși un cîștig considerabil, îi spun stăpînului cu deosebită asprime, pentru ca acesta să nu răsplătească ori să mulțumească pentru binele făcut : „Ne-am gîndit și noi la asta, dar prezintă mii de neajunsuri“. Așa că, bleste-

mat să fie cel ce știe mai mult, fiindcă n-au găsit ei soluția mai înainte. Și cu înfumurarea și violența lăcomiei lor îl gonesc pe învățat.

Fac precum spițerii care fierb sau zdrobesc ierburile și după ce scot substanța din ele, le aruncă la gunoi. Întii află, cum pot, despre ce e vorba și apoi, căutînd nod în papură adevăratului autor, fac în așa fel încît să fie împrôscat cu noroi și vînd opera acestuia ca pe a lor, scoțîndu-și astfel cîștigurile¹.

Sînt asemeni vaselor cu burta mare și gura strîmtă. Înțeleg lucrurile prost, își umflă burta cu tot ce li se spune, dar oricît de multe le-ai spune, oricît de mult le-ai da și oricît de umflați ar fi, cum n-au priceput nimic, nu se pot face înțeleși.

În felul acesta se duc de rîpă afacerile, pentru că ăsta, din ceea ce i s-a spus, n-a putut pricepe lucrurile la fel cu cel care și-a stors mințile multe nopți, îndepărtînd argumentele contra și căutîndu-le pe cele pro. Să le fie de bine ! N-au decît să se pricopsească ; eu nu le dau cîștigul în arendă.

Stăpînul meu se desfăta mai mult să mă audă, decît să mă asculte. Și ca un bun grădinar, culegeam florile ce i se păreau potrivite pentru buchetul pe care voia să-l facă și-l lăsam să se amuze el cu restul. Vorbea în taină cu mine ceea ce alții spuneau în public. Și nu numai cu mine ; cum dorea să știe și să fie sigur, se folosea de priceperea oamenilor inteligenți, le făcea favoruri și îi cinstea, și dacă erau săraci, le da și el cît putea și vedea că le face trebuință, cu grijă, încît să nu pară pomană, și astfel îi mulțumea și ei erau răsplătiți și recunoscători.

Obișnuia, în mod curent, să așeze doi-trei asemenea oameni la masa lui, unde se discutau chestiuni politice și de stat însemnate, mai cu seamă cele care îl îngrijorau mai tare. În felul acesta, fără să se dea în vileag, asculta părerile altora și reținea ceea ce era esențial. La fel făcea și cu ofițerii și cu orășenii cinstiți, a căror prietenie o întreținea, și astfel știa ce necazuri aveau, cum puteau fi îndreptate și ce gîndeau ; și apoi judeca

¹ Aluzie la Juan Martí (cf. B.B.).

lucrurile înțelepțește și hotăra cum credea de cuviință și rareori greșea.

Era foarte inteligent, cumpătat, virtuos, bun învățcel, dornic să știe. Avea însușirile cerute de locul pe care îl ocupa. Dar printre toate, în mijlocul a tot ceea ce avea mai bun, fusese semănat și crescuse un măr porcesc.¹ Mărul ne-a dus la totala noastră prăbușire și porcăriile au fost pierzania fiecăruia.

Era iubăreț; că nu poți afla trup, oricât de sănătos, în care să nu existe putreziciune, mizerie și boli. Boala lui era că îi plăcea să se drăgostească și încă peste măsură. Și în această materie, fiecare judecă după capul lui. Deși mulți politicieni au spus că nu poate exista om într-un tot perfect fără să fi fost îndrăgostit, cum a zis un țăran hitru, pristav în satul lui. Acesta bătuse toba de mai multe ori, anunțând că se pierduse un măgar al unui țăran și, cum măgarul nu fusese găsit — fiindcă îl furaseră, probabil, țigani, care, dacă e nevoie, ca să le piardă urma și să nu fie recunoscuți, îi vopsesc în verde —, iar stăpînul lui îl rugase din toată inima să mai facă o strigare duminică, după liturghie, și-i spusese că de va fi găsit, o să-i dăruiască un purcel pus la îngrășat, vicleanul pristav, împins de lăcomie, făcu așa cum îi ceruse; și fiind adunat tot satul în piață, se proțăpi în mijlocul ei și spuse cu glas tare: „Cel care, dintre toți vecinii și flăcăii din satul acesta nu a fost niciodată îndrăgostit, să vină s-o spună și va primi un frumos miel de lapte“.

Rézat de zidul primăriei se prăjea la soare un flăcăiandru de vreo douăzeci și doi de ani, cu plete, îmbrăcat într-o haină lungă cenușie, peticită, despicată la umeri și închisă în față, cu pantaloni de aba albi, plisați în partea de jos, cu o cămașă cu guler vătuit de nu trecea prin el nici cea mai ascuțită săgeată, bonetă în cap, opinci din piele de vacă, legate cu nojițe de sfoară pe piciorul gol, care zise: „Hernán Sanz, dă-mi-l mie, că zău, niciodată n-am fost îndrăgostit și nici nu m-am lăsat prostit de asemenea vorbe“. Atunci, pristavul îl strigă în grabă pe stăpînul măgarului și arătîndu-i-l pe

¹ În original, Alemán folosește un joc de cuvinte intraductibil, bazat pe cuvîntul *pero* cu sensul de „pată“ și de „pom fructifer“ (păr sau un soi de măr).

flăcău cu degetul, îi zise : „Antón Berrocal, dă-mi purcelul că uite-ți aici măgarul“.

Și ca să întărim cele spuse cu alte adevăruri și din vremea noastră, la Salamanca, un profesor, dintre cei mai vestiți și de vază cărturari ai acelei universități, o vizita pentru bucuria lui pe o călugăriță, frumoasă, cu însușiri alese și înțeleaptă ; și fiind nevoit să lipsească din oraș niște zile, deși puține, a plecat fără să-și ia rămas bun, socotind asta o dovadă de dragoste.

După aceea, cînd se întoarse din călătorie și dori s-o viziteze, cum ea nu vru să-l primească, rămase pe cît de nedumerit, pe atît de trist, fiindcă nu știa care e cauza acestei comportări noi, din partea celei ce întotdeauna se purtase atît de frumos cu el. Dar cînd, după multe străduințe, află cauza, o prețui mult, socotind, dimpotrivă, purtarea ei o favoare, într-un fel. Îi transmise scuzele sale, rugînd-o insistent să-l primească, punînd să intervină pentru asta pe cîteva prietene comune.

Ea, din pricină că o bătuse atîta la cap, cu toate că nu avea chef, îl primi, dar era atît de supărată și mîni-oasă încît i-o arătă pe față, căci primele ei vorbe au fost : „Bănuiesc că nu ești de neam și gîndurile tale josnice nu dovedesc decît o origine umilă. Pe care o întărește comportarea ta urîtă și ai dat o dovadă ticăloasă că așa este, căci odată ce ai ajuns la situația în care te afli, datorită stimei mele, uitînd de toate și de cît m-a costat să fac ceea ce am făcut din tine, ți-ai pierdut cuvenita recunoștință ; dar cum vina e a mea, că te-am ridicat în slăvi, pedeapsa de a te suporta nu e prea mare.“

La aceste cuvinte mai adăugă și multe altele la fel de aspre, încît bietul domn, rușinat — de prezența celor ce erau de față la această dojană — și copleșit de atîta severitate, spuse : „Doamnă, că te plîngi. Înălțimea Ta de mine, pe drept sau pe nedrept și că mă acuzi pentru comportarea mea, fie, pentru că fiecare simte cum iubește și știu că tot ce ai spus se datorează mării bunăvoințe pe care mi-o arăți ; dar sînt nevoit și e drept și necesar, pentru a-mi spăla onoarea în ochii celor prezenți, să spun că dacă Dumnezeu a vrut să mă așeze în locul pe care îl ocup, aceasta nu se datorează nici farmecelor, nici favorurilor, ci mai degrabă muncii și studiilor mele continue întru ale literelor“.

Atunci ea, nelăsându-l să continue, îi răspunse imediat minioasă : „Cum, trădătorule, și ai fi avut minte să studiezi, tu care n-ai fi fost în stare nici să cîrpești un pantof spart, dacă eu nu aş fi investit în tine, dîndu-ți îngăduința să mă iubești ?“

Potrivit acestora, e dovedit ce mult contează să iubești și că asta nu e un delict atît de mare pe cît se spune, vreau să zic, atunci cînd scopurile nu sînt necinstite. Dar cu stăpînul meu, lucrurile mergeau prost ; o luase razna și sărise peste cal, că toate relele mi le puna mie în cîrcă, făcîndu-mi vină că după ce îl distram, îl apucau durerile și auzea cîntîndu-i clopoței în cap, ceea ce nu i se întîmplase pînă atunci.

S-ar putea să fi fost așa, ca la căldura mea să fi apărut primii muguri¹ ; dar ca să spun adevărul — căci aici nu se cunosc vinovații și cea mai mare vină este a mea — e sigur că era deja pornit pe calea asta. Pentru că, atunci cînd începui să-l slujesc și se lăsă în mîna mea să-l vindec, era deja condamnat de medici. Nu vreau să neg c-am avut și mult noroc, pentru că odată cu favoarea de care mă bucuram, mă bucuram și de libertăți și vorbe cu două tăișuri.

Eu eram cunoscut în toată Roma. Intram în orice casă ca în casa mea proprie, folosindu-mă pentru aceasta de pretextul că dădeam lecții, fie de muzică, fie de dans. Făceam conversație și le distram pe domnișoare cu glume, pe văduve cu bîrfe și legînd prietenii cu oamenii căsătoriți, dezlegam gurile nevestelor lor, la care mă aduceau ca să le înveslesc, și așa a început istoria cu stăpînul meu. Pentru că, povestindu-i ce se întîmpla peste tot, era firesc ca vorbele mele să sufle în focul inimii lui, spulberînd cenușa care acoperea jăraticul ce mocnea viu sub ea.

Totul era bine pregătit și era nevoie de un mic prilej ; casa era acoperită cu paie, era de ajuns o scînteie ca să se ridice o pălălaie și să se îndrăgostească de cine îi cădea mai bine, fără prudența dinainte.

Eu mărturisesc că eram instrumentul exceselor sale și datorită mie, care mă plimbam, intram și ieșeam din

¹ Această frază echivocă poate fi o aluzie la caracterul efeminat al eroului (cf. B.B.).

case, multe dintre ele și multe nume de vază erau deja pătate de ticăloșie.

Dar să-l lăsăm deoparte pe stăpînul meu, bărbat care, deși i se dusesese vestea în privința asta, nu era atît de vinovat ca cei ce aveau de-a face cu mine. Aș vrea eu să-i întreb : „Ce cîștig aveau ori ce cîinste le făceam eu ? Ce nevoie are o doamnă văduvă de vorbe cu haz ? Sau de ce tații le aduc fiicelor asemenea pedagogi și soții le oferă nevestelor asemenea distracții ?

Ce altceva se poate obține de la niște paji dichisiți, cum eram eu, care umbla cu capu-n nori, ori de la bufonii monarhilor și piticii domnitorilor ? La ce altceva sînt buni decît ca să le spună, și ele să asculte cu plăcere, ce poftesc stăpînii lor, cît de bine mănîncă, ce mult cheltuiesc, ce ambră cumpără, ce podoabe dăruiesc și ce muzică poruncesc să se cînte ? De ce dau ascultare unor lucruri cu care alții, după aceea, le vor face să-și deschidă gurile și să-și slobozească limbile ?

Nu-și dau seama că le ridică temniță și le țes pînza pentru giulgiu ? La ce sînt bune feluritele istorii ascultate cu plăcere dacă nu ca să le poată spune apoi stăpînilor și să aibă ce povesti vecinii ?“

Să-și primească plata. Dacă doamnele iubesc plăcerile, să nu se minuneze de neplăceri. Vor să le vină muzicanți în casă ? Păi, pe onoarea mea, că o să aibă ce auzi lumea. Văduva cinstită, poarta încuiată, fata cumințe, niciodată răsfățată, rareori vizitată și întotdeauna ocupată. Că din trîndăvie faci cîte-o prostie. Și e foarte înțeleaptă vorba că dacă mama lenevește, fiica preacurvește ; și dacă ea se-ndrăgostește, fiică-sa se drăgostește și cînd se va mărita o să fie o gospodină proastă, pentru că a fost prost învățată.

Părinții să aibă grijă de obligațiile lor, să îndepărteze ispitele, să se uite la ei cînd îi bîrfesc pe alții și să vadă că ar fi mult mai bine ca soțiile, surorile și fiicele lor să învețe multe feluri de a broda, nu multe feluri de a cînta la gitară, să se chivernisească bine și nu să danseze bine. Că de pe urma faptului că femeile nu știu să-și rînduiască bine casa, se naște mutatul în casele altora. *

Am spus, cumva, adevărul ? Știu că vei spune da ; cu toate că asemenea adevăruri nu trebuie spuse cînd nu

e nevoie. Asta e părerea mea, dar cum cele spuse nu privesc pe nici unul din cei ce mă ascultă, e bine că le-am spus, ca ei să-i sfătuiască pe alții cînd va fi nevoie.

Rău e răul ; că niciodată n-are cum să fie bine că eu eram codoșul stăpînului meu. Dar am avut scuza că nevoia mi-a arătat acel drum pe care să pornesc ca să-mi cîștig traiul.

Dar cum se dezvinovătesc cei ce înstrăinează tot așa cele mai de preț podoabe pe care le au ? Eu o făceam ca să mă bucur de prietenia stăpînului meu, și nu cu scopul de a-i stîrni slăbiciunile ; și condamn acest lucru. Dar cine se încredea în mine și mi se spovedea, la ce se aștepta ?

Mulți care vor să fie prețuiți socotesc că prin asemenea vizite și acest du-te-vino se dobîndește noblete și îți crezi o reputație bună. Și femeile cred că, dacă stau de vorbă cu paji, poeți, studențași izmeniți, cu boneta scofilcită și cu domnișori fandosii, vor fi considerate spirituale ; dar, de fapt, își pierde bunul nume și rămîn cu renumele¹.

Din una, din alta, în concluzie, cîștigul meu a fost că mi-am luat diploma de codoș ; și fără exagerare, aș fi putut să-mi pun tocă de doctor, după cît i-am văzut pe mulți alții și mult mai puțin ca mine făcînd pe codoșii².

¹ Francisco Rico, în ediția pe care a publicat-o în *La novela picaresca española*, ed. a II-a, Barcelona, 1970, semnalează aici un foarte subtil joc de cuvinte intraductibil în care Alemán folosește expresia *nombre de castas* tradusă în versiunea de față prin „bunul nume” și *necias* („proaste”), tradusă aici prin „renumele”. Potrivit lui Rico, *nombre de castas* sugera cititorului contemporan pe Lucreția, nobilă romană, considerată etalon al virtuții, care s-a sinucis după ce a fost ultragiată de unul din fiii lui Tarquinius Superbus, eveniment care a servit ca pretext răscoalei ce a dus la instaurarea republicii romane (509 î.e.n.). În vremea lui Alemán acest nume era însoțit, mai ales în versuri, de calificativul *necia* (cf. B.B.).

² Am optat pentru sugestia lui S.G.G., -potrivit căruia expresia *poner borra* înseamnă probabil „a pedepsi vrăjitoarele și codoașele, acoperindu-le trupul cu pene”. B.B. apreciază că *borra* ar putea fi o metaforă pentru „incornorat”, sau că ar putea fi vorba de un joc de cuvinte onomatopeic între *borra* și *borla* (tocă), *borra* sugerînd, de fapt, *gorra*, cu sensul de „în-

Vedeți că pînă și nenorocirile se moștenesc? Se vorbea deja pe față, fără perdea, că datorită mie, stăpînul nu mai are tihnă și că el făcuse din mine un Adonis¹ spilcuit, elegant și parfumat, datorită grijii și atenției ce-i arătam. Ce exact știe totul clevețeala! Și dacă îi mușcă pe cei buni, de ce te minunezi că îi sfîșie în bucăți pe cei răi și că naște bănuieli acolo unde lipsesc faptele?

Imensă prostie din partea mea și a altora ca mine să vreau să mă bucur de alt nume mai bun. Ori să vreau să zidesc poarta născocirii — cum se spune — cînd îi ofer prilejuri evidente. Nu-i poți îngrădi pe cei ce te judecă; e ca și cum ai vrea să pui poartă unui cîmp, să poprești gîndurile. Nu folosește că vreau eu ca ei să nu vrea, că stăruiesc să nu gîndească ori că neg ceea ce afirmă toți. Toate astea sînt osteneală fără rost, ca și cum ai vrea să cari apă cu ciurul.

Și ce să mai spun de stăpînii noștri nătărăi, cărora, probabil, li se pare că afacerile lor merg bine și în taină, aflindu-se în mîinile noastre? Știu prea bine și precis că nu există știință care să îndrepte un iubăreț. În dragoste nu există nici Bartoli², nici Aristoteli³ nici Galeni⁴. Nu există sfaturi, nu există știință și leacuri, căci nu e metodă de a-i face mare publicitate ca grija noastră. Pentru că, după două vizite ale noastre și o plimbare a stăpînului îl arată cu degetul copiii pe stradă.

Pedeapsa mea era că vedeam cum îmi mijesc tuleiele și barba și că din pricina asta îmi pierdeam pe față onoarea⁵. Și cum pajii mucaliți au parte să fie slujitorii lui Venus și Cupidon, cu cît ceilalți se străduiau să mă

cornorat". Dar, tot B.B. afirmă că nu este exclusă nici o greșeală de tipar, *borra* apărînd în loc de *gorra*.

¹ Personaj mitologic de o frumusețe uimitoare, de care s-a îndrăgostit Venus.

² Bartolo da Sassoferrato (1314—1357), celebru jurist, cunoscut în toată Europa.

³ Aristotel (384—322 î.e.n.), savant și filozof grec, care a pus bazele logicii, psihologiei, economiei politice, eticii ș.a.

⁴ Galenus sau Galen (130—200 sau 210), medic grec. A pus bazele anatomiei umane.

⁵ În epocă, tuleiele foarte îngrijite erau simbol al persoanelor efeminate. Cel căruia îi mijeia puful, era un efeminat, onoarea lui era pătată. În societatea spaniolă din vremea lui Alemn, persoanele efeminate erau identificate cu evreii.

dichisească, să mă lustruiască și să mă gătească, cu atât mai mult toți mă judecau și cleveteau, văzîndu-mă astfel..

Eu mă străduiam să am straiele curate și puțin îmi păsa că aveam obiceiuri murdare și că limbile ascuțite mă improșcau cu noroi. În cele din urmă, în față sau în spate, mă înjurau și îmi spuneau ovrei pederast. Și deși le răspundeam că mint ca niște nemernici, rîdeau și tăceau, lăsînd adevărului locul ce i se cuvine. Mă insultau în mod serios și luau jignirile mele în glumă. Vorbele mele erau paie, iar ale lor ciomege.

Există oameni înțelepți care iau vorbele nu după cum sînt, ci după cel care le spune ; și asta e marea deșeptăciune a celor foarte cuminți. Spre deosebire de alții, cărora nu știu dacă să le spun proști, pentru care un semn de dizgrație din partea doamnei lor e o insultă și se răzbună, de parcă așa și este sau ar putea fi, socotindu-se jigniți. Și pătîndu-i onoarea, o defăimează fără motiv.

Eu nu puteam face față tuturor și nici nu mă puteam lupta cu toți. Vedeam că au dreptate și treceam peste asta. Și cu toate că e o dovadă de nespusă umilință să suferi răbdător oprobriul, la mine era dovadă de lașitate și lipsă de curaj, fiindcă tăceam la toate, deoarece nu puteam altfel.

Cum în casă nu exista pic de rușine nu mă mai uitam la fleacuri, de vreme ce pierdusem ceea ce era mai important ; pentru mine important era să primesc ocările cu zîmbete și ironii.

În concluzie, deși ar fi trebuit să mi se pară mai potrivită orice jignire, oricît de mare, decît cîștigul necinstit, n-aveam alt drum de ales, eram ca pépenele putrezit pe vrej. Și fără să mă gîndesc să mă îndrept, lăsîndu-mă dus de val, făceam din asta o onoare, cînd mi se spunea ceva, ca să nu mă arăt rușinat sau obligat. Pentru că aș fi dat prilej să mă încolțească mai tare și să-mi meargă mai prost.

Pe cînd așa, într-un anumit fel, nu eram chiar atât de oropsit. Și, de ce să fi făcut altceva dacă mi-ar fi păsat, de vreme ce, și dacă aș fi încercat, tot n-aș fi scos-o la capăt și ar fi însemnat să aprind focul, gîndind că o să-l sting punînd paie peste el.

Cine deschide prăvălie cu vicii, să fie mai viclean ca vulpea, să aibă răbdare cu carul și să închidă gura și ochii. Și nimeni să nu creadă că dacă are obiceiuri urâte o să se bucure de nume bun. Pentru că numele e după cum e omul și acesta va fi prețuit după câte a făcut și merită.

Capitolul al III-lea

Guzmán de Alfarache povestește ce i s-a
întîmplat cu un căpitan și un avocat la un
banchet dat de ambasador

Înșelăciunea și minciuna seamănă atît de tare, că nu știu cine ar fi în stare ori ar putea să le deosebească. Pentru că, deși diferite ca nume, au aceeași identitate, sînt la fel în fapt, deoarece nu există minciună fără înșelăciune și nici înșelăciune fără minciună.

Cine vrea să mintă, înșală, și cel ce vrea să înșele, minte. Dar cum ați auzit deja felurite idei, o să zic împreună cu toată lumea că înșelăciunea în comparație cu adevărul este asemeni spusei exacte în raport cu minciuna sau ca umbră din oglindă cu obiectul care se reflectă. Este atît de dispusă și gata oricînd să facă un rău, pe cît este de greu s-o recunoști de la început, deoarece seamănă foarte mult cu binele, pe care îl distruge cu multă ușurință, luîndu-și același chip cu el, copiindu-i mișcările și înfățișarea.

E o plasă extrem de fină și cea despre care povestesc poeții că a făurit-o Vulcan împotriva adulterilor¹ pare făcută din frînghii, în comparație cu aceasta. Este atît de nevăzută și de subtilă, că nu există privire atît de ageră, judecată atît de ascuțită și spirit atît de profund încît să o poată descoperi. Și e atît de ingenios făcută, încît întinsă pe terenul cel mai neted, cu cît drumul ne e mai sigur, cu atît mai puțin putem scăpa de ea. Și pe lîngă asta, e atît de rezistentă, că puțini oameni ori nici unul n-o poate rupe fără să lase un tribut în ochiurile ei.

De aceea este numită, pe bună dreptate, cea mai mare primejdie a vieții, pentru că sub vorbe mieroase își ascunde o inimă de piatră, își pune ciliciu fără să o doară,

¹ Aluzie la *Odiseea*, VIII, 266—320, unde se povestește despre dragostea adulteră dintre Marte și Venus și cum aceștia au fost prinși de Vulcan într-o plasă împletită din fire invizibile.

își suge obrazii, dar plesnește de grasă și avînd sănătate să dea și altora, vorbește îngăimat ca să pară bolnavă.

Își ia o figură mieroasă, varsă lacrimi, ne oferă pieptul și brațele deschise, ca să ne facă de două parale. Și după cum păsările recunosc ca împărat acvila, animalele leul, peștii, balena și tîrîtoarele vasiliscul, tot astfel, între toate relele, înșelăciunea este cea mai mare și cea mai puternică.

Asemeni aspidiei, ucide printr-un somn desfătător. Este glasul sirenei ce te înlănțuie, vrăjindu-ți auzul. Îți oferă cu siguranță pacea, cu dezmierdări prietenia și, călcînd divinele lor legi, le frînge, jignindu-le cu dispreț. Făgăduiește plăcute bucurii și speranțe sigure, care niciodată nu se împlinesc și nu se realizează, pentru că face negoț cu ele. Și așa cum o casă se construiește din multe pietre, o înșelăciune se naște din multe altele, toate avînd doar un scop.

Este călăul binelui, fiindcă, printr-o aparentă sfințenie, îți dă siguranță și nimeni nu se păzește de ea și nu se teme. Vii în chip de pelerin¹ să-i împlinești dorința ticăloasă. Această boală contagioasă e atît de generală, încît nu suferă de ea numai oamenii, ci și păsările și animalele. Și peștii, acolo la ei, umblă cu înșelăciuni ca să-i meargă fiecăruia mai bine. Copacii și plantele înșeală promițîndu-ne frumoase flori și fructe, pe care nu ni le dau cînd le vine vremea și rămînem doar cu verdeața lor. Pietrele, cît sînt ele de pietre, și fără simțire, ne tulbură simțurile cu strălucirea lor falsă și ne mint, căci nu sînt ceea ce par. Timpul, ocaziile, simțurile ne înșeală. Și mai ales, pînă și gîndurile cele mai bine plătuite².

Fiece lucru înșeală și toți înșelăm într-unul din cele patru feluri posibile ; unul din ele este cînd cel care umblă cu înșelăciunea, rămîne cu cîștigul, lăsîndu-l pe celălalt păcălit. Așa cum a făcut un oarecare student din Alcalá de Henares care, venind Paștele și neavînd de-ale gurii să prăznuiască în bucurie, își aminti, nu ca să-i facă vreun bine, de un vecin de-al său ce avea o foarte

¹ V. p. 117, nota 1.

² Fraza este ambiguă prin caracterul ei foarte general :
y sobre todo aun los más bien trazados pensamientos.

frumușică ogradă de păsări. Era un biet cerșetor¹ și pe lângă asta un mare zgîrcit. Le hrănea cu pîinea pe care o primea de pomană și noaptea le închidea chiar în încăperea unde dormea el.

Cum studentul tot făcea planuri să i le fure și nici unul nu era bun, fiindcă toată ziua era imposibil, iar noaptea stătea cu ele și le păzea, îi veni în minte să pregătească un plic cu niște scrisori în el și cu doi ducați taxa de poștă, adresîndu-l unui anumit cavaler de neam, foarte vestit, de la Madrid. Și înainte de a se crăpa de ziuă, îl puse în mare taină în pragul ușii vecinului ca să-l găsească de cum va deschide. Ațesta se sculă dimineața și cum îl văzu, îl ridică de pe jos fără să știe ce este.

Studentul trecu pe acolo ca din întîmplare și, văzîndu-l, săracul îl rugă să-i citească ce scria în hîrțile acelea. Studentul îi spuse : „Ce n-aș da să găsesc și eu acum un plic din asta ! Astea sînt niște scrisori trimise la Madrid, cu doi ducați taxa de poștă, unui cavaler bogat ce locuiește acolo și nu au fost expediate cu toate că erau plătite“.

Săracului îi luciră ochii. Socoti că o zi de drum nu era mare lucru, mai ales că pînă la prînz ar fi ajuns, iar spre seară s-ar fi întors cu o căruță. Le dădu de mîncare păsărilor, le închise cu tot ce le făcea trebuință și se duse să ducă plicul.

Spre seară, studentul trecu prin niște curți dosnice și deschizîndu-i casa, nu se atinse de altceva decît de găini, lăsîndu-i doar cocoșul cu o scufie de flanelă cusută și trasă bine pe cap să nu-i cadă, și apoi plecă acasă la el.

Cînd săracul se întoarse acasă în zori și-și văzu averea prăpădită și că se obosise de pomană, fiindcă acel cavaler nu exista la Madrid, se porniră și el și cocoșul să-și plîngă amarnic singurătatea și văduvia.

Există alte înșelăciuni, cînd pe lângă cel înșelat rămîne păcălit și înșelătorul. Așa a pățit același student

¹ În original, *mendicante*, care poate avea sensul de „cerșetor“, dar și pe acela de „membru al Ordinului călugărilor cerșetori“. Am optat pentru primul sens. B.B. lasă aceeași posibilitate de dublă interpretare.

și tot în această împrejurare. Pentru că, neputînd s-o scoată singur la capăt, avînd nevoie de tovarășie, se însoțise cu un alt coleg de-al lui, căruia îi dezvălui planul și îi promise o parte din pradă. Acesta îi spuse unui prieten și așa se duse vorba pînă ajunse la urechile unor pungași de andaluzi. Și cum ceilalți erau castilieni get-beget și din această pricină dușmanii lor¹, andaluzii hotărîră să-i jefuiască, jucîndu-le și ei un renghi nostim.

Știau casa unde locuiau și pe ce străzi trebuiau să sosească. Se îmbrăcară în polițiști și așteptară să treacă de o stradă în coastă de unde, îndată ce îi zăriră, ieșiră în cerc, cu felinare, spade și scuturi. Unul dintre ei înaintă și întrebă : „Cine-i acolo ?” Ceilalți crezură că asta e sticlete și ca să nu fie găsiți și prinși cu acea dovadă compromițătoare, dădură drumul la găini și o rupseră la fugă ca niște minzoci. Așa că s-a găsit cine să-i înșele și pe ei.

Al treilea soi de înșelăciune este cel fără pagubă, cînd nici nu e înșelat cineva, nici nu rămîn înșelați cei ce vor ori încearcă să înșele. Și asta se face în două feluri : prin fapte ori prin vorbe. Prin vorbe, povestind istorii, romane, fabule și alte lucruri întru trecerea timpului. Prin fapte, cu scamatorii și alte meșteșuguri ori magie care nu aduc nici o pagubă și vătămare unui al treilea.

Al patrulea fel este atunci cînd cel ce gîndește să înșele rămîne înșelat și rolurile se schimbă. Asta i s-a întîmplat unui mare domnitor din Italia, deși se povestește același lucru despre Cezar². Acesta, pentru a-l răsplăti pe un prea vestit poet din vremea sa îl invită acasă la el, unde, la început, îl copleși cu lingușeli și vorbe dulci, însoțite de daruri, cît timp îl ținu acel chef. Dar îi trecu încetul cu încetul, pînă ce bietul poet rămase doar cu încăperea unde stătea și o sumă mică de bani, așa că era tare dezbrăcat și chinuit, că nici nu mai ieșea din casă fiindcă n-avea ce pune pe el. Și considerîndu-se ca într-o colivie, că nu încercau să-l audă ce spune de

¹ Dușmănia între andaluzi și castilieni era tradițională (cf. S.G.G.).

² Sursa anecdotei se află în B. Fernández de Velasco, *Deleite de la discreción*, Madrid, 1947, p. 131 (ap. B.B.).

parcă era mai rău ca un papagal, hotărî să trezească adormitele favoruri ale suveranului și chibzui un plan pentru asta.

De cîte ori afla că pleacă de acasă, îl aștepta să se întoarcă și, ieșindu-i în întîmpinare cu cite un poem compus în cinstea sa, i-l punea în mînă, crezînd că astfel îi va înprospăta memoria. De atîtea ori făcu acest lucru, încît prințul, obosit de atîta pisălogeală, vru să-și rîdă de el și, cum scrisese el însuși un sonet, cînd se întoarse de la plimbare într-o după masă și văzu că poetul îi iese în întîmpinare, fără să-i lase timp să-i înmîneze poezia pe care o compusese, scoase din haină sonetul său și îl puse în mîinile poetului.

Acesta, pricepînd șiretlicul, fiindcă era deștept, prefăcîndu-se că l-a și citit, îl laudă mult și băgă mîna în buzunar, scoțînd singurul *real* pe care îl avea și i-l dădu suveranului spunînd : „Un om talentat este demn de răsplată. Dau atît cît am, că dacă aș avea mai mult, răsplata ar fi mai mare“. În felul acesta, domnitorul rămase de rușine, căzînd în propria-i plasă, victimă a renghiului pe care voise să-l joace și de atunci încolo încercă să-l răsplătească pe poet așa cum făcuse la început.

Există multe soiuri de înșelăciuni și e una, mai ales, foarte dăunătoare : cea făcută de cei ce vor să credem un lucru, împotriva a ceea ce vedem cu ochii. Ticălosul din naștere și cunoscut ca atare vrea să-și cîștige nume de vază prin înfumurare și trufie, căci de-abia de are patru *maravedis*, și cu felul lui prostesc de a se purta, dă ocazie să rîdă lumea de el, spunîndu-le tuturor cine este, care e obîrșia neamului său, de cînd e nobil, cît îl costă rangul, cu ce s-a ocupat tatăl lui și cine a fost maică-sa.

Aceștia gîndesc să-i înșele pe ceilalți și să se înșele, pentru că prin umilință, amabilitate și purtări frumoase tot aruncă pămînt, pînă ce, cu timpul, astupă gropile și ajung asemeni oamenilor cumsecade.

Alții înșală sfidînd, ca să pară curajoși, ca și cum n-am ști că doar cei ce tac sînt cu adevărat așa.

Alții, cu vorbărie multă și biblioteci mari vor să fie socotiți savanți, fără să se gîndească la librării care au mult mai multe cărți și totuși nu sînt. Că nici anteriorul,

nici pălăria cu boruri largi¹, nici catirca acoperită cu mătăsuri și cioltare nu îi pot împiedica să nu-și dea repede în petec. Există și alții, proștii de neam mare care, ori fiindcă așa sint, ori cînd se ramolesc de bătrînețe² și nu mai sînt în stare de nimic, știut fiind că sînt în vîrstă și fără putere, vor să ascundă aparențele împotriva oricăror adevăruri și rațiuni, vopsindu-și barba, de parcă ar fi cineva care să nu vadă că e peștriță și că la fiecare rază de lumină are altă culoare, niciodată perfectă, asemeni penelor de pe gîtul porumbeilor ; pe fiecare fir se văd trei culori : alb la rădăcină, galben-roșcat la mijloc și negru la vîrf³ ca penele de papagal. Iar cînd asta li se întîmplă femeilor, nu e fir de păr să nu aibă altă culoare.

Pot spune despre o doamnă ce-și vopsește părul că-runt și pe care am privit-o cu atenție, că îl avea verde, albastru, galben, roșu și în alte felurite culori, și unele fire în toate culorile, așa că, vrînd să înșele timpul și-a dat la iveală nebunia, ajungînd de rîsul tuturor celor ce o vedeau. Că fac așa ceva unii tinerei, cărora le-au apărut din naștere, cîteva fire albe, ca o fructă timpurie de Plasencia, nu e de mirare. Și chiar și aceștia dau motiv să se spună despre ei tocmai lucrul de care se feresc, pierzîndu-și creditul în privința vîrstei și a minții.

Nefericită bătrînețe, templu sacru, stație finală a carerelor vieții ! Cum de ești atît de detestată, fiind portul cel mai dorit de toți ? Cum de cei ce te respectă de la

¹ Anterul și pălăria cu boruri largi erau atributele clericilor și ale studenților, deci ale celor învățați.

² În original *caducan de viejos*, expresie care poate fi o aluzie ironică la atributul *cristiano viejo* care înseamnă creștin descendent din părinți creștini, fără sînge păgîn, arab sau evreiesc, în opoziție cu *cristiano nuevo* desemnînd pe cel convertit la creștinism, cum era cazul lui Alemán. Dealtfel, potrivit lui B.B. întreg paragraful conține aluzii la modalitățile de camuflare a originii.

³ Culorile sînt simbolice : „alb la rădăcină“ înseamnă de neam pur, curat, fără sînge păgîn ; pe cînd galbenul și negrul sînt culorile folosite la aplicarea pedepselor din motive religioase. Astfel tichia pe care erau obligați să o poarte cei condamnați de Inchiziție era galbenă cu dungi negre și pictată cu diavoli, iar evreii care treceau la creștinism erau plimbați pe străzi și expuși în piețe cu o cruce galbenă pe umăr, pe care trebuiau să o poarte timp de șase luni de la creștinare (cf. B.B.).

distanță, te pingăresc cînd ajung la tine ? Cum se face că, fiind chipul înțelepciunii, ești ocărită ca o nebună ? Și dacă ești întruchiparea onoarei, a respectului și a venerației, de ce te socotesc mîrșavă cei mai mari prieteni ai tăi ? Și dacă ești o comoară de știință, cum de ești disprețuită ?

Fie că în tine e ascuns mult rău, fie că răutatea este a lor. Și asta e adevărul. Sosesec la tine fără leștul poveștii și gabia din vîrfurile catargului se clatină pentru că au creierul ușor.

Și fiindcă veni vorba, vreau să-ți povestesc o istorie plină de învățătură, deși scurtă ca întindere, născocită în acest scop. Cînd Iupiter a făurit Universul, pîrîndu-i-se că toate sînt admirabile și frumoase în totul, înainte de a-l face pe om, a creat animalele. Și dintre toate, măgarul a vrut să fie cu moț ; că dacă n-ar fi vrut asta, n-ar fi fost măgar.

De cum deschise ochii și văzu această frumusețe de lume, se bucură. Începu să sară dintr-o parte în alta, împrôșcînd peste tot cum obișnuiește și asta a fost prima salvă cu care a murdărit pămîntul¹, pînă ce, obosit, vrînd să se odihnească, ceva mai blînd decît fusese cu puțin înainte, începu să se întrebe cum, de unde ori de cînd e el măgar, căci nu a avut un început și nici pîrinți care să fi fost măgari. De ce sau pentru ce a fost creat ? Care avea să-i fie soarta ?

Lucru foarte caracteristic la măgari, să gîndească profund la spartul tîrgului, cînd s-au sfîrșit petrecerea, plăcerile și bucuriile. Și chiar așa, de vrea Dumnezeu să se întîmple ce trebuie să se întîmple, cu grijă și stăruință, niciodată nu e prea tîrziu să alegi calea cea dreaptă.

Cu această grijă se duse la Iupiter și îl rugă să aibă bunătatea de a-i spune cine sau pentru ce fusese creat. Iupiter îi zise că pentru a-l sluji pe om, înșirîndu-i cu de-amănuntul toate lucrurile și treburile ce le avea de făcut. Și i-a căzut așa de greu, că numai auzind asta,

¹ În original, *que fue la primera salva que se le hizo a el mundo dejándolo immundo*, unde jocul de cuvinte *mundo* („lume, univers“, dar și „frumos, curat“) și *immundo* („murdar, imoral, imund“) este intraductibil în română.

s-a întristat și a plecat ochii în pământ; și cu teama muncilor viitoare — deși nenorocirile prin care n-ai trecut te sperie mai tare cînd le auzi, decît după ce s-au petrecut — din clipa aceea rămase melancolic așa cum îl vedem de obicei, pîrîndu-i-se că viața ce i se pregătise era foarte tristă. Și întrebînd cît timp o să trăiască așa, Iupiter îi răspunse că treizeci de ani. Măgarul se amări din nou, pîrîndu-i-se o veșnicie, atîția ani care îl așteaptă. Că pînă și pe măgari îi sperie chinurile. Și cu umilință îl rugă să se milostivească de el, neîngăduindu-i să trăiască atîta și, cum nu păcătuisese cu vreo vină, să nu îl pedepsească atît de aspru. Că ar fi de ajuns să trăiască zece ani, în care făgăduia să se poarte ca un măgar de treabă, să fie credincios și blind, iar ceilalți douăzeci să-i dea cui ar putea să-i ducă în spate mai bine. Iupiter, mișcat de rugămîntea lui, îi ascultă cererea, și astfel, măgarul rămase mai puțin nefericit.

Ciinele, care adulecă totul, fusese atent la cele întîmplate cu Iupiter și măgarul și vru și el să-și afle soarta bună ori rea. Și cu toate că s-a purtat întrutotul ca un ciine, vrînd să știe — ceea ce nu era îngăduit — tainele zeilor, numai lor rezervate, și anume ce lucruri aveau să se întîmple în viitor, greșeala lui poate avea o scuză, într-o oarecare măsură, căci l-a întreat pe Iupiter și n-a făcut ca unele doamne ce mă ascultă, care, lepădîndu-se de Dumnezeu și dînd mîna cu diavolul, caută vrăjitoare și țigănci care să le ghicească și să le spună viitorul.

Să vedeți ce îi spun astfel de femei celei pe care o paște o nenorocire. Îi spun mii de minciuni și de brașoave. O fură de voie de nevoie cît pot și o lasă prostită, batjocorită și înșelată.

Pe scurt, se duse la Iupiter și îl rugă, dat fiind că se arătase atît de milostiv cu tovarășul lui, măgarul, să-i facă și lui o astfel de favoare și să-i răspundă la întrebări. Acesta îi răspunse că treaba lui va fi să se ducă la vînătoare, să omoare iepurii și să nu-i mănînce, ci dimpotrivă, să-i aducă în mîinile stăpînului său, cu credință. Și că după ce va fi obosit și frînt de picioare de atîta alergătură și muncă, va fi ținut legat de un par să păzească gospodăria și va mîncea tîrziu, mîncare rece și

puțină, rozînd cu dinții un os ros și bun de nimic. Și pe lîngă asta, deseori va primi multe ciomege și lovituri de picior.

Cîinele îl întrebă cît timp avea să sufere aceste chinuri. Celălalt îi spuse că treizeci de ani. Nemulțumit, cîinelui i se păru că așa ceva e de nesuportat ; dar bi-zuindu-se pe favoarea ce i se făcuse măgarului și imaginîndu-și că lucrurile se vor petrece la fel, îl rugă pe Iupiter să aibă milă de el și să nu îngăduie să fie batjocorit, căci nu era mai puțin decît măgarul creația sa, și era cel mai credincios dintre animale ; să facă la fel și cu el și să-i dea numai zece ani de viață. Iupiter încuviință. Iar cîinele, recunoscător pentru această favoare, aplecă botul la pămînt în semn de mulțumire, lăsînd în mîinile lui ceilalți douăzeci de ani de viață.

Pe cînd se petreceau aceste lucruri, maimuța nu dormea și stătea atentă la pîndă, vrînd să știe care îi va fi soarta. Și cum meseria ei este să imite ceea ce vede la alții, vru să facă precum tovarășii ei. Pe lîngă faptul că o îmboldea dorința de a ști ce-o să fie cu ea, socotînd că cine se arătase atît de bun cu măgarul și cu cîinele, nu va fi aspru cu ea.

Se înfățișă lui Iupiter și îl rugă să binevoiască a o lumina cu privire la cele ce aveau să se întîmple în viața ei și pentru ce fusese creată, căci neîndoiios era că nu o făcuse de pomană. Iupiter îi răspunse să se mulțumească deocamdată să afle doar că va umbla legată în lanț cu o greutate de gît, pe care o va purta ca pe niște cătușe ; dacă nu va sta legată de vreo balustradă ori de vreun grilaj de fereastră, unde vara va suferi de cald și iarna de frig, de sete și de foame, mîncînd cu sughițuri, căci pentru fiecare îmbucătură va mușca de sute de ori cu dinții și va primi tot atîtea bice, pentru ca astfel să provoace ris și desfătare.

Asta o amără foarte tare și, dacă ar fi putut, ar fi arătat-o pe loc, vîrsînd multe lacrimi ; dar suferind răbdătoare, vru și ea să știe cît timp avea să îndure astfel. I se răspunse ca și celorlalți, că avea să trăiască treizeci de ani. Întristată de acest răspuns, dar mîngîindu-se cu speranța în clemența lui Iupiter, îi făcu aceeași rugă-minte ca celelalte animale, și tot i se părea că sînt mulți anii. I se făcu favoarea pentru care se rugase și, mulțu-

mind, îi sărută mîna lui Iupiter și plecă împreună cu tovarășii ei.

În cele din urmă, după asta, Iupiter l-a creat pe om, cea mai perfectă ființă din cîte există pe pămînt, cu suflet nemuritor și cu judecată. Îl făcu stăpîn peste tot ce creștea pe pămînt, dîndu-i dreptul să se bucure de toate ca un senior. Omul era foarte vesel, vîzîndu-se o ființă atît de frumoasă și atît de misterios alcătuită, cu o înfățișare atît de mîndră, capabil și domn atotputernic, și socoti că o creație atît de excelentă este demnă de nemurire. Așa că îl rugă pe Iupiter să-i spună nu ce avea să se întîmple cu el, ci cît urma să trăiască.

Iupiter îi răspunse că, atunci cînd a hotărît să creeze toate animalele și pe om, s-a gîndit să dea fiecăruia treizeci de ani de viață. Se minună omul că pentru un timp atît de scurt fusese creată o operă atît de uimitoare, căci avea să treacă într-o clipită, cum trece viața unei flori, și de-abia i-ar fi ieșit picioarele din pîntecele mamei cînd capul i-ar fi intrat în cel al pămîntului, întregu-i trup fiind înghițit de mormînt, fără să se bucure de mai mulți ani și de plăcutul loc unde fusese creat. Și cugetînd la cele întîmplate cu Iupiter și animalele, se duse la el și cu un chip umil, îi ținu acest discurs :

„Supreme Iupiter, dacă rugămîntea mea nu te va supăra și nu este împotriva rînduielilor tale — căci nu acesta e gîndul meu, mai ales dacă divina ta voință va binevoi să încuviințeze întrutotul voința mea — te implor ca, de vreme ce aceste animale proaste, nedemne de favorurile tale, au refuzat viața ce le-ai dăruit-o, necunoscîndu-i bucuriile, deoarece le-a lipsit judecata și au renunțat fiecare dintre ele la douăzeci de ani din cîți le-ai dăruit, te rog să mi-i dai mie, ca să trăiesc eu pentru ei și tu, în vremea aceasta, să fii mai bine slujit de mine“.

Iupiter ascultă cererea omului și îi îngădui să trăiască cei treizeci de ani ai vieții sale de om, după care, să înceapă să-i trăiască, în ordine, pe cei moșteniți. Întîi cei douăzeci de ani ai măgarului, făcînd slujba lui, suferind chinuri, cărînd, aducînd, ducînd și întorcîndu-se acasă cu cele trebuincioase traiului în gospodărie. De la cincizeci la șaptezeci să-i trăiască pe ai cîinelui, lătrînd și mîrîind, cu un caracter urît și plăceri și mai urite. Și,

în sfîrșit, de la șaptezeci la nouăzeci, să-i folosească pe cei ai maimuței, imitînd cusururile pe care i le-a dat natura.

De aceea vedem că cei ce ajung la această vîrstă, deși sînt atît de bătrîni, vor să pară tineri, să se dichească, să se sulemenească, să se plimbe, să facă dragoste și vitejii, și să arate ceea ce nu sînt, așa cum face maimuța care nu vrea altceva decît să imite faptele omului și niciodată nu poate fi ca el.

Groaznic lucru este și multă suferință aduce faptul că oamenii vor, în pofida timpului și a dezamăgirii ce o provoacă, să se arate invers decît sînt în realitate și, cu vopsele, cataplasme și căneală, să ne mintă și să ne tragă pe sfoară sub ochii noștri, discreditîndu-se pe ei înșiși. Ca și cum astfel ar mîncă mai mult, ar dormi mai mult și mai bine, ar trăi mai mulți ani și ar suferi de mai puține boli. Sau ca și cum în felul acesta le-ar crește, din nou, dinții și măselele pe care le-au pierdut deja, sau nu le-ar mai cădea cele rămase. Ori ca și cum și-ar vindeca slăbiciunea, ar dobîndi culoarea dată de natură și ar prinde iarăși vlagă sîngele lor bătrîn și înghețat. Sau ca și cum s-ar simți mai puternici cînd dau ajutor și pun umărul. În sfîrșit, ca și cum ar ști că nu se știe, nu se bîrfește și nu se mai vorbește despre altcineva decît a cui apă e mai murdară după spălat, a lui cutare ori a lui cutărică.

Nu am spus toate astea fără rost, căci se încheie cu povestea a doi cavaleri, confrăți întru această neghiobie, pentru care am relatat cele dinainte. Ambasadorul, stăpînul meu, cum ai auzit, primea de obicei invitați la masă; era bogat și îi plăcea să o facă. Și cum se întîmpla ca nu întotdeauna oaspeții să fie plăcuți, într-o zi, cînd dădea un banchet în cinstea ambasadorului Spaniei și a altor cavaleri, se nimeri să mai pice doi la masă.

Erau două persoane de seamă: unul căpitan și celălalt avocat, dar pe el îl plictiseau de moarte și îl oboseau amîndoi și tocmai mi-i bîrfise mai înainte cînd eram singuri. Pentru că pe cît de mult îi plăceau oamenii deștepți, dintr-o bucată și cumsecade, pe atît detesta orice fel de minciună, chiar și în glumă. Nu-i putea vedea în ochi pe ipocriți și pe lingăi, vroia ca tot ce se

spune să fie pe față, fără dedesubturi, socotind că în asta constă adevărata știință.

Și cu toate că cei doi dădeau destule motive să fie detestați, eu socotesc că, în mod neîndoielnic, în faptul că pe unii îi iubim și pe alții nu, pe unii mai mult decât pe ceilalți, există și o influență cerească. Și asupra acestora acționa eficient, pentru că toată lumea îi detesta.

Stăpînu-meu tare ar fi vrut să scape de ei, dar nu putu pentru că îi ieșiră în întîmpinare pe stradă și îl însoțiră pînă acasă. Așa că fu obligat să-i poftască, băgîndu-i în casă împotriva voinței lui. Că nu e apăsare să te apese atît de greu cum te apasă asemenea coșmar apăsător.

De cum intră pe poartă, mi-am dat seama după chipul lui că era supărat. L-am privit drept în ochi și m-a priceput. Îmi făcu semne, vorbindu-mi din priviri și arătînd spre cei doi cavaleri, și nu mi-a mai trebuit nimic ca să fiu satisfăcut și să înțeleg cum stau lucrurile.

Pe moment am tăcut și mi-am ascuns nerăbdarea. Am început să chibzuiesc ce plan aș putea născoci pentru ca cei doi, care îl supărau așa de tare pe stăpînul meu să reușească să-l distreze, și să-l facă să rîdă în vreun fel, plătindu-și astfel masa. De îndată îmi trecu prin minte o festă hazlie. Și nu-mi trebui mult s-o pun în practică pentru că cei doi parcă erau făcuți pentru asta și mi-o serveau pe tavă. Am așteptat ocazia, care era foarte apropiată și m-am păstrat pentru desert, ca să fiu mai bine primit. Căci pentru ca să rîdă gura pînă la urechi, burta nu trebuie să fie goală și niciodată glumele și foamea nu s-au avut bine; atîta se rîde, cît se mănîncă.

Masa era pusă. Se serviră mîncărurile. Oaspeții închinăra între ei. Și cînd am văzut că se înfierbîntaseră cu toții și vorbeau de-a valma, despre felurite lucruri, înainte de a aduce apă să-și spele mîinile și de a lua fețele de masă, m-am apropiat de căpitan și i-am spus la ureche o glumă colosală. El rîse de ceea ce îi spuseseam și simțindu-se obligat să-mi răspundă cu alta, mă puse să mă aplec ca să mi-o spună la ureche. Și așa ne-am povestit cîteva glume unul altuia, în secret.

Și cînd am socotit că e momentul, am ridicat glasul, fără să țin seama de el, și, cu o figură senină, ca și cum ar fi fost adevărat că vorbisem împreună despre ceea ce vroiam să spun, am zis : „Nu, nu, asta nu, domnule căpitan ! Dacă Înălțimea Voastră dorește s-o spună, n-aveți decît, foarte bine, că aveți limbă și mîini ca să vă apărați ; că asemenea glume nu sînt potrivite pentru un biet băiat ca mine și care îl socotește pe domnul avocat ca pe cel mai învățat om din lume“.

Stăpinul meu și ceilalți oaspeți spuseră într-un glas : „Ce înseamnă asta, Guzmanillo ?“ Eu am răspuns : „Pe Dumnezeu meu că nu știu ! Domnul căpitan care vrea să mă vadă tuns în cap¹ încearcă să bage zînzanie între mine și domnul avocat ca să ne certăm.“ Căpitanul rămase împietrit de această minciună și neștiind cum avea să se sfîrșească, rîdea fără să scoată o vorbă. Dar ambasadorul Spaniei îmi spuse : „Guzmán, amice, pe viața mea, ce e asta ? Spune-ne de ce rîzi și te înfurii în același timp, că trebuie să fie ceva amuzant.“

„Dacă Domnia Voastră își pune viața zălog, am să vă spun, deși o fac cu totul împotriva voinței mele. Și mărturisesc că nu spun nimic și nici n-aș spune-o altfel, chiar dacă mi s-ar smulge limba prin ceafă. Aflați Domnia Voastră că domnul căpitan mi-a poruncit să-i joc un renghi domnului avocat și să-i scarmăn puțin barba². Fiindcă zice că seamănă cu un vas de Flandra³ și că noaptea și-o ține presată între două scîndurele, împachetată ca o ghtară, pentru ca dimineata să aibă colțuri, ca o măturică de haine, egală în toate părțile și dreaptă, cu firele la fel, retezate drept, bine întinsă să pară mai mare, pentru ca la adăpostul ei și al pălăriei să-și ascundă știința de carte nu mai multă decît a cea-

¹ În original, *verme de corona*, expresie în care jocul de cuvinte este intraductibil : *corona* avînd atît sensul de „tonsură“ (ceremonia tunderii părului din creștetul capului la consacrarea unui cleric catolic) cît și pe cel de „raderea părului din cap a celor ce erau băgați la închisoare“ (cf. B.B.).

² În original, *picándole algo en el corte de la barba* cu sensul figurat de „a insulta pe cineva cu privire la originea și la pregătirea sa“ (cf. G.G.).

³ În original, *pinchel de Flandres*, un vas înalt și rotund, ceva mai lat la bază.

slovului. Ca și cum ăsta ar fi un motiv de batjocură și nu s-ar mai fi văzut cai pintenogi născuți din alții foarte de rasă și proști de nu-i rabdă pământul, mai mari decît anteriorul ce-l poartă. Și sînt ca pepenele, care ne înșeală cu înfățișarea lui : pare de soi și e bostan. Asta vroia să-i spun ca venind din partea mea. De-asta am zis să i-o spună el ori să facă el ce mi-a poruncit.“

Căpitanul își făcea cruce rîzînd de brașoavele mele și rîdeau cu toții, neștiind dacă e adevărat ori nu că se întîmplase așa.

Dar domnul avocat, cu mintea înecată în vin, nu știa dacă să se supere sau s-o ia în glumă. Iar cum cei mai mulți se uitau la el, tăcu o vreme și luîndu-și o mutră de om trecut prin multe, zise : „*Monsieur*, dacă profesiunea mea ar îngădui să cer satisfacția cuvenită pentru o asemenea obrăznicie, să fiți sigur, Domnia Voastră, că mi-aș împlini obligația pe care o am față de numele părinților mei. Dar cum Domnia Voastră e de față și nu am alte arme decît limba, îngăduiți-mi să-l rog pe domnul căpitan să-mi spună ce vîrstă are. Pentru că dacă e adevărat ceea ce spune, că a slujit sub Împăratul Carol Quintul în timpul expediției în Tunisia¹, cum de nu are nici un fir alb în barbă și nici unul negru în cap ? Și dacă e atît de tînăr pe cît pare, de ce vorbește de întîmplări atît de vechi de parcă ar fi fost de față ? Să ne spună în ce Iordan se scaldă² sau cărui sfînt i se închină, ca să-i aprindem lumînări cînd vom avea nevoie. Să spună de față-cu toți. Să fim deopotrivă. Dacă a cîștigat prima mină, se cuvine să cîștig și eu ; căci n-ar fi drept, dacă am intrat într-o afacere, să piardă doar unul“.

Toți oaspeții se porniră iarăși pe rîs, mai cu seamă stăpînul meu, deoarece fusese vorba de două chestiuni

¹ Carol Quintul sau Carol al V-lea (1500—1558), rege al Spaniei (1516—1556) sub numele de Carol I și Împărat al Sfințului Imperiu roman de națiune germană (1519—1556). A urmărit crearea unei monarhii catolice universale și a luptat contra Reformei, împotriva Franței (pentru dominația în Italia) și Turciei. Expediția din Tunisia a avut loc în anul 1535.

² Fraza conține o dublă aluzie : una la legenda evreului rătăcitor, într-o adaptare spaniolă, potrivit căreia Juan de Espera en Dios, scaldîndu-se în fiecare zi în Iordan își păstrează vîrsta pe care o avea cînd a fost pedepsit de Cristos ; cealaltă se referă la faptul că în Spania se spune despre cei ce au fost

care îl supărau și dorea să le rezolve. Și văzînd cele întîmplate, îmi spuse : „Acum, spune tu, Guzmanillo, ce părere ai ? Rezolvă problema, căci tu ai propus-o.“

Atunci eu i-am zis : „Nu pot să răspund Domniei Voastre decît că amîndoi au spus adevărul și amîndoi mint pe barba lor“¹.

plecați o vreme și se întorc întineriți și arătînd bine, că „au fost să se scalde în apele Iordanului“ (*haberse ido a lavar al río Jordán*), cu referire la povestea lui Namaan căruia profetul Elisei i-a poruncit să se scalde de șapte ori în Iordan ca să scape de lepră și să se însănătoșească (cf. B.B.).

¹ Este tot un joc de cuvinte intraductibil, bazat pe polisemia cuvîntului spaniol *barba*. V. p. 411, nota 4 și p. 426, nota 2.

Capitolul al IV-lea

Ofensat numai avocatul că Guzmanillo l-a insultat de față cu atîția cavaleri, vrea să se răzbune pe el ; îl potolește ambasadorul Spaniei, punîndu-l pe unul dintre oaspeți să povestească o întîmplare ce s-a petrecut cu conetabilul Castiliei, don Álvaro de Luna

Toți lăudară istețimea vorbelor mele și multele laude ale unora dintre ei îl înfierbîntau atît de tare pe avocat, încît începură să regrete ce făcuseră. Dar ambasadorul Spaniei, cu multa lui înțelepciune, făcu haz de întîmplare și cu inteligența lui îi împacă.

Căpitanul era un om de treabă, soldat ca toți soldații. Ridea tot timpul și închinîndu-se, se jura că nici nu vorbise așa ceva cu mine, nici nu-i trecuse prin minte să discute asemenea lucruri. Și cum era învățat să treacă prin multe și felurite, iar în meseria lui asurzise ascultînd altele, mult mai multe și mai rele decît ce spusese aici avocatul, precum și fiindcă socotea că acesta are dreptate, vorbind ca un om jignit, trecu peste asta.

Dar cînd avocatul află în mod sigur că doar eu fusem autorul necazurilor sale, se porni atît de înverșunat contra mea, încît vorbele i se opriră în gît și nu mai reușea să pronunțe bine din cauza miniei. Vroia să se scoale ca să mă burdușească și să-mi tragă pumni, dar ceilalți nu îl lăsară. Și neputîndu-se răzbuna în nici un alt fel decît cu vorba, se slobozi la gură, zicîndu-mi cîte cuvinte grele îi veniră, de care nu făcui mare caz, ba din contra, îl ajutai, zicîndu-i să-mi mai spună.

Asta l-a miniat și mai tare și văzînd că îmi bat joc de toate, a depășit măsura. Pentru că vroia să-i afurisească pe toți care aveau de-a face cu mine și cît pe ce, dacă stăpînu-meu nu l-ar fi oprit — văzînd norul de praf pe care îl stîrnește uneori un tont mînios, obligîndu-i astfel pe mulți la multe lucruri —, povestea s-ar fi sfîrșit urît.

Îl potoli cum se pricepu mai bine, povestindu-i lucruri amuzante. Și ca să fie totul bine, schimbînd conversația neplăcută, se întoarse spre Căsar, cavalerul acela napolitan care istorisise povestea lui Dorido și a Cloriniei și

era unul dintre oaspeții săi, și îi spuse : „Seniore César, dat fiind că în Roma e deja cunoscută povestea și moartea frumoasei Clorinia și o știu și acești cavaleri, fă-ne favoarea și spune-ne ce s-a mai aflat despre statornicul Dorido, care mă îngrijorează foarte mult“.

„Veți afla la vreme Domnia Voastră — zise César —, căci acum nu e momentul să vorbim despre asta și asemenea nenorociri și suferințe nu se potrivesc astăzi cu ceea ce s-a petrecut aici. Dar cum am sfârșit masa și începe petrecerea, o să istorisesc o altă întâmplare pe care mi-a amintit-o această împrejurare și, întrucît e adevărată, cred că vă va fi foarte pe plac.“

Toți îi mulțumiră pentru promisiune și cum erau numai urechi, el zise :

Pe cînd locuia la Valladolid conetabilul Castiliei, don Álvaro de Luna în vremea deplinei sale străluciri¹, îi plăcea deseori să se scoale în zori în diminețile de vară și să iasă la o mică plimbare, bucurîndu-se de răcoarea cîmpului și după ce făcea puțină mișcare, mai înainte ca soarele să-l poată supăra, se întorcea. Într-una din aceste plimbări, cum se îndepărtase și se oprise ceva mai mult decît de obicei într-o grădină veselă aflată pe malul rîului Pisuerga, desfătîndu-și ochii cu priveliștea ei felurită, cu florile frumoase și pomii cu fructe înmiresmate, îl prinse căldura, așa că, de teama drumului de întoarcere și de plăcerea acelui răgaz, hotări să rămînă și să se bucure de el pînă seara.

Și, în vreme ce slujitorii pregăteau cele de trebuință pentru masă, ca să-i treacă timpul, îi rugă pe doi cavaleri ce-l însoțeau, unul don Luis de Castro și altul don Rodrigo de Montalvo, să-i istorisească fiecare cîte o poveste de dragoste, cea mai zbuciumată și mai plină de primejdii dintre toate cele prin care trecuseră. Pentru că știa prea bine că amîndoi erau atunci curtezanii cei mai vestiți, de sînge ales, isteți, plăcuți la înfățișare și la vorbă, îmbrăcați elegant, pricepuți în multe lucruri și plini de farmec cînd povesteau, așa că puteau să-i satisfacă pe deplin dorința în privința asta. Și ca să le dea

¹ În original, *en su mayor creciente*, unde *creciente* înseamnă „crai nou“ ; Alemán face un joc de cuvinte cu *Luna* și *creciente* pe care am încercat să-l sugerăm în traducere.

mai mult curaj promise drept premiu un frumos inel cu diamant pe care îl avea în deget, celui care îl va merita pentru cea mai frumoasă poveste.

Don Luis de Castro prinse a vorbi și spuse :

„E foarte cu puțință, domnule conetabil, ca alți îndrăgostiți, pentru a-și povesti nefericirea, să o învăluie în sentimente, exagerări și vorbe duiioase, în așa fel, încît prin stilul lor elegant să stîrnească mila în suflete. Și despre cei de felul acesta s-a scris mult. Dar nu e cu puțință în vremurile noastre să se fi petrecut o întîmplare ca a mea, reală și adevărată, dezbrăcată de orice figuri de stil, pentru că este cea mai ciudată și nemaiîntîlnită din cîte cunosc. Și cum Domnia Voastră e judecător, socotesc să vă istorisesc ce-am pătimit de pe urma ei.

M-am îndrăgostit de o anumită domnișoară din acest regat, una dintre cele mai de vază, pe cît de frumoasă, pe atît de spirituală și cinstită. Pentru cele ce spun și ce voi mai spune despre ea, martor îmi e don Rodrigo de Montalvo, ca singurul prieten ce a fost de față la întreaga întîmplare. I-am făcut curte mulți ani, cei mai frumoși ani din viața mea, atît de tainic și de corect, încît niciodată nu s-a aflat și nici n-a fost voie a ei să nu i-o împlinesc.

Pentru ea m-am întrecut la geriduri¹, am luptat cu taurii, am participat la întreceri cu lancea, la turniruri și lupte, am poruncit baluri și mascarade². Și ca să îndepărtez orice bănuială, să nu simtă nimeni nimic, să nu se afle și să nu existe urmă care să dea de bănuît că le fac pentru ea, întotdeauna pentru ceilalți îmi aținteam privirea asupra altor doamne ; dar adevărul curat era că doamna inimii mele știa prea bine că doar ea îi este stăpînă și că le făceam toate pentru ea.

Cu asemenea serbări și cu alte ocazii avînd același singur țel, am cheltuit atît de mult, încît am ipotecat titluri de proprietate ca să înving greutățile și mi-am vîndut pămînturile, și, deși, se știe ce avere mare mi-au

¹ Gerid, exercițiu de îndeminare de origine orientală ce constă în a prinde cu vîrful sulitei, din goana calului, un inel sau hlea, atîrnat de o panglică la o anumită înălțime.

² V. p. 168, nota 1.

lăsat părinții, am tocat-o pe toată și am rămas atît de sărac, că trăiesc numai din bunătatea Înălțimii Voastre. Și cu toate că nu e mică suferința pentru un cavalier ca mine, de rangul și cu însușirile mele, să-și vadă averea risipită, atît de încolțit și sărac încît nevoia să mă oblighe să slujesc, eu care am fost întotdeauna slujit — deși mărturisesc că e o mare fericire să fiu slujitorul Domniei Voastre, cred că nu vă îndoiiți ce soartă fericită au cei ce își petrec viața în siguranță și fără griji, fără temeri și bătaii de cap ca să găsească mijloacele prin care să dobîndească bunăvoința altora —, socotesc că cea mai mare nenorocire a mea, ce îmi rănește sufletul, este că doamna mea, după ce m-a încurajat cu speranțe false și făgăduieli vane, spunîndu-mi că nicio dată nu-i va dărui altcuiva farmecele sale, ci dimpotrivă, ca răsplată pentru iubirea mea statornică, se va căsători cu mine și mi-a jurat asta, fie că au fost vorbe de femeie, fie că a fost mîna soartei mele vitrege, dar cînd m-a văzut fără bani și sărac, uitînd tot trecutul, dîndu-mă deoparte, i-a dat mîna altuia și s-a căsătorit cu el.

Nu și-a respectat obligațiile și rangul. Căci disprețuind rangul și însușirile mele date de natură, a preferat bogăția și un soț ce nu îi e pe potrivă. Pentru că al ei are avere mai mare și chiar și ani mai mulți, dar pînă și asemenea nenorociri pot fi reparate cu bani. Pe scurt, v-am spus deja ce s-a întîmplat cu iubirea mea, de la fericitul început pînă la nefericitul ei sfîrșit.

Și cu toate că, pentru a nu vă obosi pe Domnia Voastră, mă voi mărgini să vă povestesc pe scurt cît am suferit în acest timp, cu inteligența Domniei Voastre, veți fi știind cît de înțelept trebuie să fie, prin cîte chinuri trebuie să treacă și la cîte primejdii să se expună cel ce era animat de gînduri atît de înalte și își păzea cu atîta grijă taina, ca să nu săvîrșească nici cea mai mică greșeală.

Nu cred că don Rodrigo ori vreun alt cavalier pot să povestească Domniei Voastre o întîmplare mai nefericită. Căci iubind cu atîta nestrămutare și slujind cu atîta credință, încrezător în vorbe dulci și blînde, mi-am pierdut timpul, mi-am pierdut averea și mai ales pe

doamna inimii mele, pentru ca în schimbul a toate acestea Fortuna să-mi dea drept premiu acest inel.“

Don Luis își sfârși povestea aici și don Rodrigo de Montalvo o începu pe a sa spunând :

„Și ai pierdut și inelul, pentru că îl voi câștiga eu“. Și întorcându-se ca să i se adreseze conetabilului, continuă în acest chip : „E sigur, Ilustrisime Domn, deși mărturisesc că e adevărat ceea ce a povestit don Luis, căci, datorită mării prietenii ce ne-a legat întotdeauna am fost martor și am văzut totul cu ochii mei, că nu e îndreptățit să ceară diamantul. Pentru că dacă va judeca fără patimă și am schimba locurile între noi, mi-ar da dreptate mie și nu lui. Dar fiindcă e orbit, Domnia Voastră va judeca împlinirea mea, ce-și are începutul și sfârșitul în iubirea lui pe care a istorisit-o, și s-a petrecut astfel :

Acum câteva zile el și eu ne plimbam într-o după-amiază chiar pe malul acestui râu, vorbind despre lucruri cu totul străine de ceea ce ne aștepta, când se apropie de don Luis un vechi servitor al acelei doamne, stăpîna inimii sale, și-i dădu în taină o scrisoare din partea ei, pe care don Luis, după ce o deschise și o citi, mi-o dădu s-o citesc.

Eu am citit-o de câteva ori, uluit de ceea ce conținea. De aceea, și fiindcă nu sînt slab de memorie, mi-a rămas în minte toată și glăsuia astfel :

«Domnul meu, Nu e drept să-mă acuzi că sînt ingrătă pentru că socotești cauza ta cea dreaptă, căci e cu neputință să uităm ceea ce iubim cu adevărat, așa cum ai crezut despre mine. Și fiindcă îți recunosc statornicia și îți sînt datoare, recunoaște la rîndu-ți că n-am săvîrșit și nu am nici o vină față de tine. Și dacă faptele mele n-au fost pe potrivea meritelor tale, totul se explică prin aceea că ar fi fost prea nepotrivite cu primejdioasa mea situație de domnișoară. Căsătoria mea — ce doream să fie cu tine mai mult decît țineam la viață — a fost împiedicată de supunerea ce o datoram ca fiică, de porunca părinților și de insistențele neamurilor mele, îmboldiți toți de interese deșarte și de titlul de contesă, ce-l port împotriva voinței mele, căci am fost obligată să-mi dăruiesc trupul unui om căruia nu i-am dat inima mea, fiindcă era atît de diferit de

mine ca vîrstă și ca însușiri. Sînt a ta tot timpul cît voi trăi și îți vei da seama de asta datorită dorinței mele de a le împlini pe ale tale. Conteale, soțul meu face o lungă călătorie. Vino la mine și nu lua cu tine pe nimeni altcineva decît pe don Rodrigo, prietenul nostru. Și cînd veți ajunge, veți vedea chiar la intrarea în oraș un schit unde veți afla ce aveți de făcut».

— Asta era conținutul scrisorii. Și n-aș putea spune ce sentimente a încercat don Luis, văzînd că cele scrise erau cu totul contrare așteptărilor sale și pe potrivă dorințelor lui, căci a citit și recitit scrisoarea. S-a uitat cu atenție la ea. Apoi l-a privit pe servitor, așteptînd să-i spunem cu toții cu vorbe că se poate bucura cu adevărat de acea făgăduială, căci încă se mai îndoia. Și pe cît de tulburat, pe atît de vesel mi-a spus: «Ce se întîmplă, don Rodrigo? Sînt treaz? E cumva un vis? Tu și eu citim această scrisoare? E cu putință ca asta să fie scrisul contesei și acela scutierul ei? Mi-am pierdut cumva mințile, și asemeni îndrăgostiților îndurerăți, în pragul deznădejdi plăsmuiesc imagini ca să-mi înșel gîndurile?»

Eu îl incurajai, adevărindu-i totul, spunîndu-i că nu sînt născociri, ci dimpotrivă speranță sigură că își va redobîndi comoara pierdută, și îl îndemnai să facă cele necesare ca să ne grăbim plecarea și să împlinim ceea ce ni se cerea.

Plecarăm imediat și, ajunși la schit, întîlnirăm o cucernică și cinstită doamnă care ne aștepta, căci se știa deja ziua și ora cînd sosim. Aceasta ne transmise un mesaj spunîndu-ne că stăpînul ei, contele, plecase și se întorsese din drum, datorită unei stări proaste, dar să așteptăm acolo pînă se duce la palat să o anunțe pe contesă de sosirea acestuia.

A plecat și am rămas acolo, eu puțin nedumerit, don Luis deznădăjduit. Eu, datorită complicațiilor ce s-ar fi putut ivi; el, la gîndul sortii sale vitrege care niciodată nu înceta să-l urmărească. Și cît timp îi trebui bunei doamne să se întoarcă, ne povestirăm multe istorii, pe care nu e cazul să le înșir acum, și la unsprezece din noapte se întoarse, spunîndu-ne să o urmăm.

Ne ajuta întinericul și doamna ne băgă, în mare taină, într-o încăpăre din palat, unde veni și contesa,

primindu-ne cu mari dovezi de bucurie. Și după ce ne arătarăm bucuria în puține vorbe pentru dorita vedere, contesa îmi spuse : «Don Rodrigo, vă puteți da seama, cu mintea dumneavoastră, că timpul pe care îl avem ca să ne putem bucura de această ocazie este foarte scurt. Știți, de asemenea, că îi sînteți obligat lui don Luis, în numele prieteniei ; și dacă n-ar fi așa, fiindcă vă rog eu, îndepliniți-mi o rugămintă.

Știți că soțul meu, contele datorită unei stări proaste, a trebuit să se întoarcă din drum și, ajungînd obosit, s-a dus imediat să se culce în pat, unde l-am lăsat adormit. Dar cum s-ar putea ca, trezindu-se, să-și întindă un picior ori mîna spre locul meu și să-l găsească gol, ceea ce ar fi o mare primejdie și ar stîrni un scandal uriaș în casă, vreau ca, în timpul cît stăm de vorbă aici prietenul dumneavoastră don Luis și eu, și asta ar putea fi cel mult un sfert de oră, să vă culcați în locul meu și să stați acolo, ca astfel eu să fiu aici în siguranță. Și stau chezașă că nu veți trece prin nici o primejdie. Pentru că, pe lângă faptul că e bătrîn, contele niciodată nu se trezește peste noapte, ci doar tîrziu dimineata, decît doar printr-o mare minune, și atunci se răsucește pe cealaltă parte și adoarme imediat.»

Dumnezeu știe și Domnia Voastră își poate închipui ce greu îmi veni că doamna contesă mă pune într-o situație atît de primejdioasă. Dar cum actele de lașitate sînt atît de urîte, socotind că dacă aș refuza nu mi-aș îndeplini îndatoririle și mi-aș știrbi onoarea, atît din prietenie, cît și datorită rugăminții contesei, am spus că primesc.

I-am rugat din inimă să nu întîrzie mult, căci știau la ce risc mă expuneam pentru bucuria lor. Ei mi-au promis și mi-au jurat că vor sta cel mult o jumătate de oră. Contesa îmi puse o bonetă de-a ei în cap și, dezbrăcat și desculț, mă conduse în alcov și mă culcă în pat.

Nu era fir de lumină. Totul era cufundat în întuneric și într-o tăcere stranie. Am stat așa la marginea patului, cît mai departe puteam, nu un sfert de oră, nici o jumătate, ci peste cinci ceasuri, că aproape se făcuse ziuă.

Să se gindească fiecare și să judece cam cum mă puteam simți în asemenea loc și atîta vreme. Cîte frămîntări să nu fiu recunoscut ! Cîtă teamă să nu fiu auzit ! Și astea erau cele mai mici primejdii, căci cel mai rău lucru ce mi se putea întîmpla era moartea, dacă s-ar fi trezit contele. Pentru că, deoarece intrasem gol și fără arme, disputa ar fi fost corp la corp. Și dacă aș fi putut scăpa din brațele lui, n-aș fi putut scăpa de cele ale slujitorilor săi, căci nu știam cum și nici pe unde să fug.

Și frămîntările mele n-au fost doar acestea, ci încă altele, pentru că don Luis și contesa rîdeau și vorbeau atît de tare și fără rușine, că din pat se auzea aproape ce ziceau și asta mă făcea să mă tem și mai tare că se va trezi contele. Și mă zbuciumam în mine, văzînd că nu le pot spune să vorbească încet și că întîrzieau.

Plezneam și nu mă puteam mișca un pas de acolo datorită întunericului beznă. După toate astea, cînd văzură că e aproape ziuă, că stătea să se lumineze, veniră spre pat împreună, rîzînd, cu o lumînare aprinsă și, ajungînd în dreptul meu, făcură mare zarvă, strigînd și chicotind. Atunci mi-a trecut prin minte că poate de prea multă bucurie or fi înnebunit.

Mă întristasem deja la gîndul nenorocirii lor și a ghinionului meu, pentru că scandalul și pedeapsa aveau să fie generale, fără să scăpăm vreunul, ei pentru lipsa lor de rușine, iar eu pentru prea multă. Eram în asemenea hal, încît într-un timp foarte scurt, mi-au trecut prin minte mii de idei, dar nici una nu era bună. Și pe cînd îmi storceam creierii, în cel mai mare zbucium, sî se apropiară de pat și contesa trase perdelele, astfel că ne puteam vedea bine ; și am încremenit, aș fi vrut să fug și nu puteam.

Dar mi-am venit repede în fire. Pentru că eu crezusem tot timpul că lingă mine se află contele și cînd contesa trase la o parte cuvertura, dădu la iveală pătăleala și eu văzui că nu era el, ci o domnișoară, sora contesei, frumoasă ca însăși Venus. Din această cauză, precum și datorită fetei ce socoteam că mi s-a jucat, am rămas atît de zăpăcit și rușinat, că n-am fost în stare să scot o vorbă și să fac altceva, decît să mă scol, așa cum eram, în cămașă și să mă duc să-mi caut hai-

nele, lucru de care m-am rușinat apoi mai mult decât mă temusem înainte. Vedeți, deci, Domnia Voastră, în ce primejdie m-am aflat și socotiți dacă nu mi se cuvine pentru asta inelul“.

Rizind cu poftă de împlinire, conetabilul spuse că don Luis n-avea de ce să se plîngă de iubirea lui, căci deși tîrziu și cu greutate, a ajuns să-și îplinească dorința și, ca atare, nu merită premiul. Dar nici don Rodrigo, căci nu trecuse prin nici o primejdie de vreme ce nu dormise cu contele, cu toate că renghiul ce i-l jucaseră fusese foarte nostim.

Drept care, socotește că nici unul din ei nu poate primi diamantul. Și scoțîndu-l din deget, i-l dădu lui don Rodrigo, ca să îl trimită domnișoarei cu care dormise, căci doar ea trecuse printr-un pericol și dacă s-ar afla, onoarea i-ar fi primejduită.

Cu aceste vorbe își încheie istoria și toți, foarte mulțumiți, rămaseră să hotărască dacă sentința conetabilului fusese înțeleaptă ori dreaptă. Toți îl lăudară pentru curtoazia lui și cu asta, cum venise vremea să-și vadă fiecare de treburi, încet-încet, conversația lîncezi și își luară rămas bun ca să se ocupe fiecare de afacerile lui.

Capitolul al V-lea

O doamnă romană, neștiind cum să scape, fără să-și păteze onoarea, de insistențele lui Guzmán de Alfarache, care stăruia pe lângă ea în numele stăpînului său, ambasadorul, îi jucă un renghi, ce a fost începutul altei nenorociri ce a urmat

Cei ce scriu despre trăznet¹ afirmă, și experiența ne învață că trufia lui e atît de mare încît, disprețuind ceea ce e slab, întotdeauna își exercită forța asupra a ceea ce e mai puternic. Frînge oțelul tare al spadei, dar teaca rămîne întreagă. Răstoarnă și despică vinjosul stejar, dar nu se atinge de fragila trestie. Se abate peste turnurile înalte și clădirile semețe, iertînd coliba sărmană înjghebată din crengi. Dacă izbește un animal, dacă atacă un om, îl prefăce în țărînă, dar îi lasă straietele întregi. Topește argintul, aurul, metalul și moneda, dar nu se atinge de punga în care se află. Și fiindcă este așa, forța lui se frînge cînd cade pe pămînt; numai pămîntul singur îi rezistă. De aceea, pe vreme de furtună, cei ce se tem de efectele lui, se adăpostesc de obicei în peșteri ori în catacombe adînci, fiindcă știu că acolo se află în siguranță.

Elanul tinereții este atît de mare, că îl putem într-adevăr compara cu trăznetul, căci niciodată nu se luptă cu ceea ce e ușor, blînd, domesticit; ci dimpotrivă, de obicei aspiră și ia cu asalt cele mai mari greutăți și lucrurile cele mai nechibzuite. Nu respectă legea și nu iartă viciul. E ca un cal ce pleacă în goană, fără să se teamă de drum și fără să-și știe ținta. Își urmează întotdeauna patima neînfrînată și, ca un animal neimblînzit îndeajuns, nu se lasă încălecat de rațiune și se agită fără minte, căci nu suportă nici cea mai ușoară povară. Într-atîta bate cîmpii, încît nu-l potolească nici propriile lui toane. Și fiind acest animal furios așa precum am spus, nu se îndreaptă prin umilință și de ea

¹ Pentru tot pasajul, cf. Pliniu cel Bătrîn, *Istoria naturală*, II, 51—55 (ap. B.B.).

se frînge. Acesta e pămîntul contra căruia forța lui e neputincioasă, antidotul său și fortăreața unde vei fi apărat cu credință.

Așa încît, nu se pot aștepta lucruri bune de la tînărul care nu e umil, pentru că tinerețea este poarta și începutul păcatului. Am crescut răsfățat; n-am vrut să mă îndrept. Și cum înțelepciunea este fiica experienței, care se dobîndește cu trecerea timpului, nu era mare lucru să greșesc, tînăr fiind. Cu atît mai mult cu cît, după ce mi se întimplase ceea ce ai auzit, adică aventurile mele amoroase de la Malagón și Toledo, și ar fi trebuit să mă tem și ca unul care s-a fript cu ciorba să suflu și-n iaurt, eu am dat crezare femeilor și m-am lăsat prins în uneltirile lor; faptul că nu am învățat, după atîtea și asemenea experiențe, că întotdeauna femeile ne vorbesc cu șiretenie, se datorează sau marii noastre prostii, sau dorinței prea din cale afară de pătimășe.

Și măcar de-ar fi vrut Domnul să mă opresc aici și acest port să-mi fie acel *plus ultra*¹, unde să înalț coloanele învățăturii mele de minte, fără ca, așa cum vei vedea mai departe, să cad din nou, de mii de ori, în această slăbiciune, fără să mă pot lăuda că am ieșit vreo dată cîștigat. Dar cum cel ce iubește își dăruiește întotdeauna voința simțurilor celui pe care îl iubește, nu e de mirare că face nebunii, de parcă ar fi lipsit de ele, și nesăbuința lui e tot mai mare.

Ambasadorul, stăpînul meu, se îndrăgostise de o doamnă de vază, nobilă, pe numele ei Fabia; era căsătorită cu un cavaler din Roma, iar eu mă duceam deseori pe la ea, nu fără să dau naștere la cleveteli. Dar bănuielile erau nefundamentate, deoarece ea nu se arăta deloc dispusă să-i fie pe plac ambasadorului și nu exista motiv de birfă. Dar cum toți și fiecare poate iubi, își poate mărturisi dragostea și se poate da cu capul de pereți fără ca celălalt să-l împiedice, stăpînu-meu făcea ceea ce-i dicta pasiunea lui, iar ea ceea ce era potrivit cu onoarea ei și a soțului ei.

¹ Dincolo de (în lat. în orig.), aici în sensul de „limită“, „hotar“.

Adevărul este că nu aveam chiar orbul găinilor ca să nu zăresc nici o rază de lumină. Aveam o oarecare speranță, dar mică.

Soțul ei era bătrîn, zgîrcit și cu purtări urite : iată trei dușmani împotriva unei femei tinere, frumoase și arătînd bine. Datorită acestor motive, precum și faptului că o servitoare credincioasă, camerista ei, era iubită mea, mi-am zis că, folosindu-mă de posibilitățile ei și de șiretlicurile mele, existînd și împrejurările amintite, o să putem cîștiga jocul cu ușurință. Și cine altcineva, dacă nu ghinionul meu, l-ar fi putut pierde, avînd asemenea atuuri în mînă.

Totul mi-a ieșit pe dos. Nu tot ce zboară se mîncă. Uneori virtutea e atît de puternică, încît înfrînge ispita și aparențele și nimic nu o face pe femeia cinstită să nu mai fie așa. Cînd aceasta află ce făceam eu și servitoarea ei, încercă să se răzbune pe amîndoi ca să scape de necazuri, făcînd mult rău iubirii noastre și mai ales persoanei mele. Pentru că văzîndu-mă că o asaltam tot timpul pentru stăpînul meu și că doamna mea, camerista, de dragul meu, mă ajuta din răspuțeri în privința asta, amintindu-i de unele lucruri din cînd în cînd și nelăsînd să-i scape nici un prilej, ba chiar provocîndu-le de multe ori cu vorbe ocolite, de care niciodată nu ducea lipsă, încît cinstita doamnă se văzu încolțită în casă și lătrată pe stradă de limbile subțiri, nu jucă teatru, făcînd pe mironosița și umblînd cu șiretlicuri cum obișnuiesc unele ca să-și arate cinstea și la adăpostul lor să se poată bucura apoi de libertate. Căci femeia cinstită își rezolvă problemele prin mijloace cinstite, nu bătînd toba ca toți să audă și să le dezaprobe și fiecare să creadă despre ele ce vrea. Pentru că, fiind mai puțini cei buni, cei mai mulți te judecă rău, deoarece sînt ei răi și glasul lor te înăbușe precum zizania griul.

Cum această doamnă era romană, mi-a jucat o festă de pomină¹. Văzînd că nu are scăpare, căută leacul cu grijă, prefăcîndu-se nițel aprinsă și ea, ba chiar aproape

¹ În original, *un hecho romano*, formînd un joc de cuvinte intraductibil cu prima parte a frazei *como esta señora era romana*.

învinsă. Într-o zi, cînd servitoarea aduse vorba despre asta, se arată veselă și cu chipul surizător îi spuse : „Nicoleta — căci așa se numea fata —, îți jur că și fără să fi folosit atîtea născoceli și vorbe meșteșugite, mi-ai fi înfrînt voința pînă la urmă, căci ai reușit să mă farmeci. Și asta mulțumită lui Guzmán și vorbelor sale. Și apoi, stăpînul lui merită ca orice femeie de neam mare și care nu se expune la prea multe primejdii, să se bucure de prietenia și serviciile sale.

Dar cum știi și ai văzut și tu, nu-mi dau seama cum am putea fi siguri de taina noastră, căci, cu toate că nu există nici un motiv întemeiat și eu nu am lăsat să se vadă nici un semn de bunăvoință din partea mea, deja se bîrfește în cartier, ba chiar în toată Roma, despre lucruri ce nici măcar nu le-am vorbit aici, în casă, cu tine, care poți fi singura unealtă a bucuriei noastre. Și fiindcă am ajuns în situația că gura lumii vorbește fără perdea iar eu nu mai am puterea să rezist iubirii acestui cavaler, ceea ce te rog este să aranjezi lucrurile și să discuți în cea mai mare taină cu puțință. Spune-i lui Guzmán să treacă pe aici serile următoare, pentru că într-una din ele să-l bagi în casă și să se vadă cu mine, dacă se va ivi un prilej pentru a discuta despre dorința noastră“.

Nicoleta se aruncă la pămînt în genunchi, neștiind ce să-i sărute mai întîi, picioarele ori mîinile. Și cu obraji în flăcări de bucurie, nu încetă să-i mulțumească, zugrăvind-i totul în culori trandafirii și exagerînd defectele bătrînului ei stăpîn. Îi aminti de supărări trecute, de asprimea și purtarea lui urîță față de ea, pentru ca astfel să-i dea mai mult curaj în hotărîrea ei, pe care credea că o luase pur și simplu.

Și așa veni la mine cu sufletul la gură și cu brațele deschise și, strîngîndu-mă la piept și ținîndu-mă strîns, îmi ceru să-i fac un cadou ca să-mi dea o veste bună, și după ce i-l promisei, îmi povesti cele întîmplate. Eu, ținînd-o de mîină ca cineva care își poartă prada după o victorie glorioasă, intrai în alcovul stăpînului meu, unde sărbătorirăm cu mare bucurie vestea cea bună, plămîind ora, locul și modul cum aveam să intru să vorbesc cu Fabia. Și cînd stăpînul meu îi dădu Nicoletei o pungă cu cîțiva scuzi spanioli, pe care o avea în bu-

zunar, ea se făcu a nu vrea să-i primească. Dar nici gînd să nu întindă mîna, ba dimpotrivă, după ce o luă, de rușine o duse la spate ca medicii și, rizînd, îi mulțumi pentru dar. Cu asta se despărți de el și de mine.

Stăpînul meu se porni să-mi povestească despre iubiturile lui, iar eu să-l felicit pentru ele, și așa ne petrecurăm toată acea după-masă. După ce s-a înnoptat, la ora cînd mi se spusese, m-am dus la postul meu și am făcut semnalul convenit ; dar nici în noaptea aceea, nici în următoarele trei sau patru nu avu loc întîlnirea. Veni o zi în care plouase mărunt și des și la ceasul cînd a trebuit să fiu la post, înotam în noroi, cum se spune, pînă la briu.

Am ajuns cam muiat. Se lăsase o noapte foarte neagră și negre au fost toate pentru mine. Soarta mea și-a făcut mendrele cînd n-ar fi trebuit. Cum atunci cînd săvîrșești o faptă din interes ori din plăcere e foarte important să-ți alungi teama și să iei cu asalt greutățile cu îndrăzneală în suflet, eu am dovedit-o de data asta mai mult decît era nevoie, căci cu apa din cer și cu noroiul de pe jos, în noaptea întunecoasă de mă izbeam cu capul de ziduri, am venit să mușc din momeală.

Am fost recunoscut de îndată, dar m-au lăsat o vreme să mă moi bine de ajunsese să-mi curgă apa de pe cap și să mi se scurgă în pantofi. Mi s-a poruncit să aștept puțin și cînd nu mai era nici un locșor din ființa și din hainele mele să nu fi fost learcă, am auzit cum se deschide încet poarta și pe Nicoleta că mă cheamă.

Răsuflarea vocii ei mi s-a părut atît de caldă, că m-am uscat pe de-a-ntregul. Nu mai simțeam suferințele trecute, la plăcuta vedere a slujnicuței inimii mele și cu speranța că mă voi bucura de vederea Fabiei. De-abia am schimbat cîteva vorbe, că doar îmi spuse „bun venit“, cînd stăpîna coborî și îi zise servitoarei : „Ascultă, Nicoleta, du-te sus și vezi ce face stăpînul și, dacă mă cheamă, anunță-mă, cît stau eu de vorbă aici cu domnul Guzmán“.

Toate astea se petreceau pe întuneric, încît nici siluetele nu se distingeau sau se zăreau cu foarte mare greutate ; ea începu să mă întrebe de sănătate, ca și cum ar fi dorit să fiu sănătos sau asta ar fi fost impor-

tant pentru ea ori i-ar fi făcut plăcere. Eu i-am răspuns cu aceeași întrebare, i-am transmis un lung mesaj din partea stăpinului meu, mulțumind pentru acea favoare și cu o frază elegantă pe care o studiasem dinainte în acest scop i-am spus că dorește să-i fie slujitor.

Dar mai înainte de a o sfîrși, în momentul cel mai vibrant, după ce îi cîștigasem bunăvoința, nu am putut-o face să fie atentă, nici să mă asculte, căci brusc neli-niștită, îmi spuse: „Domnule Guzmán, pe viața mea, iertați-mă, dar sînt atît de speriată încît am impresia că toți mă pîndesc. Intrați aici înăuntru și chiar în față e o încăpere. Stați acolo și așteptați, cit dau o raită prin casă, să fiu sigură că slugile dorm. Mă întorc repede. Nu faceți zgomot.“

Eu am crezut-o și am intrat imediat și, părăindu-mi-se că trec printr-o curte interioară, am căzut în cursă, intrînd într-o ogradă murdară unde, după ce făcui doi-trei pași, din cauza grabei, mă împiedicai într-o grămadă de gunoi și mă izbii cu capul de peretele din față atît de tare, că-mi pierdui simțirea. Totuși, cu cîtă îmi mai rămăsese, am pornit cătinel de jur-împrejurul zidurilor, pipăindu-le cu miinile, cum fac copiii cînd se joacă de-a baba-oarba, în căutarea acelei încăperi. Dar n-am găsit altă intrare decît cea pe unde venisem.

Am mai făcut un tur, gîndind că, poate, din cauza loviturii puternice nu nimerisem și, de data asta, am dat într-o ulicioară îngustă și mică, prost pavată și doar din loc în loc, în care nu încăpea nici un hîrdău, cu pămînt clisos și lipicios și mirosind nu prea bine, unde mi-am văzut stricăciunile și am cugetat la nenorocirile mele.

Am vrut să mă întorc, dar am găsit poarta închisă pe partea cealaltă. Ploaia cădea șiroaie și am fost obligat să mă acuiesc sub acel acoperiș meschin și pe pămîntul neprimitor. Acolo mi-am petrecut restul nopții, cu mult mai rău decît pățisem cînd cu toledana¹ și nu cu mai puține primejdii decît întîmplarea cu domnul genovez², ruda mea.

¹ V. *Prima parte*, Cartea a II-a, cap. VIII.

² V. *Prima parte*, Cartea a III-a, cap. I.

Nu mă necăjea doar ploaia care, deși nu mai era deasă, totuși îmi cădea în cap și, în cel mai bun caz, îmi picura deasupra. Dar mă gîndeam ce-o să se aleagă de mine, căci îmi întinseseră cursa aceea și neîndoielnic că a doua zi aveam să fiu pedepsit. După asta, îmi veniră imediat în minte alte gînduri cu care mă mîngîiai, spunînd : „Scapă-mă, Doamne, de noaptea asta, în care m-a împins trufia și lasă-mă în viață mîine dimineată, și cînd mă va găsi aici căpitanul navei, o să-i spun că m-a adus servitoarea lui și că sînt bărbatul ei. Că e mai mic răul să mă însor cu ea, decît să mă văd cu oasele zdrobite în chinuri ca să spun ce căutam. Dacă se vor mulțumi doar cu asta și n-or să mă înjunghie și să mă îngroape în cimitirul ăsta nemernic, sfîrșind cu mine odată pentru totdeauna.“

Uite așa mă tot frămîntam, pînă ce, cam după ora două noaptea, mi se păru că se deschide poarta și toate cele întîmplate îmi părău o nimica toată, gîndind că e Fabia care se întoarce. Dar cînd am ajuns la poartă și am găsit-o nezăvorîtă și nici țipenie de om pe acolo, vechile mele gînduri se întoarseră, mai înfricoșătoare, socotind că eram așteptat după vreun colț de casă ori sub o poartă, ca să fiu ucis cu mai multă ușurință și în deplină siguranță.

Mi-am scos sabia din teacă și cu pumnalul în cealaltă mînă am început să recunosc — la palida lumină a zorilor — drumul pe care fusesem adus înăuntru, care nu era nici lung, nici greu. Totuși, am ajuns mai mult înfricoșat decît speriat la poarta dinspre stradă, care era, de asemenea, deschisă. Cînd am pus piciorul în prag, am deschis ochii și am înțeles că cele întîmplate erau pedeapsa pentru îndrăzneala mea și că, deși fusesem rău batjocorit, ar fi putut fi și mai rău.

M-am consolată și mi-am recunoscut vina, și cu gîndul ăsta am ajuns acasă, unde după ce am intrat în odaia mea, m-am dezbrăcat și m-am înfășurat în pături ca să mai adun ceva din căldura pierdută cu ploaia și cu spaima. Am stat așa pînă aproape de zece dimineată, fără să se lipească somnul de mine de rușine, gîndindu-mă și chibzuind ce puteam să-i spun stăpînului meu.

Pentru că dacă aș fi spus adevărul, asta ar fi fost o palmă serioasă pentru mine și toți m-ar fi luat peste

picior neîncetat, feştelindu-mi onoarea cu festa asta, de aş fi ajuns de risul copiilor. Nu-mi convenea nici să-i ascund întâmplarea şi să-l duc cu vorba, pentru că Nicoleta îi luase deja banii şi ar fi putut crede că născocise totul ca să-l scuture de parale.

Toată povestea era spinoasă. De o parte rău, de cealaltă şi mai rău. Dacă ieşeam din lac, cădeam în puţ. Şi pe cînd cugetam la cea mai bună soluţie, numai ce vine un servitor şi bate la uşa mea, zicîndu-mi că mă chemă *monsieur*. „Oh, nefericitul de mine! — mi-am zis imediat. Mă prinde cu ocaua mică şi cu mîta în sac, cu înşelăciunea dată în vileag şi nu ştiu cum să fac să nu mă dea afară.“

„Curaj — mi-am răspuns. De cînd te înspăimîntă pe tine, Guzmán băiete, asemenea întâmplări? Dracul nu-i chiar atît de negru. Timpul le rezolvă pe toate. Cine te-a scos azi noapte din ogradă, o să te scoată azi din alcov.“ M-am îmbrăcat cu alte straie, şi, ferchezuit de parcă nu mi s-ar fi întimplat nimic, am urcat la ambasador, stăpînul meu.

Mă întrebă cum mi-a mers şi de ce nu i-am povestit ce se întîmplase cu Fabia. I-am răspuns că mă ţinuseră în stradă pînă ce trecuse de miezul nopţii, aşteptînd momentul potrivit şi că pînă la urmă am avut ghinion, că un rău nu vine niciodată singur, şi n-a fost cu putinţă nici să-mi vorbească, nici să-mi deschidă poarta. Şi i-am mai spus că aş vrea să mă culc din nou, că nu mă simt bine. El mi-a îngăduit şi eu m-am băgat în pat, m-am dezbrăcat şi am mîncat tot în pat. Şi am stat aşa pînă după masă, făcînd mii de planuri şi storcîndu-mi creierii, fără să găsesc nimic ca lumea ori cu miez. Cum datorită supărării şi gîndurilor nu-mi găseam odihna, n-aveam astîmpăr nici pe-o parte, nici pe alta; pe spate oboseam, iar în capul oaselor n-aveam stare, aşa că m-am hotărit să mă scol.

Aveam deja hainele în mînă şi picioarele afară din pat, cînd intră în odaia mea un băiat de la grajduri şi zise: „Domnule Guzmán, jos în vestibul două frumoase întrebă de dumneavoastră“.

„Oh! Dar-ar bolile peste ele! — zisei. Spune-le să se ducă la bordel ori că nu sînt acasă.“

Credeam că toată Roma aflase de nenorocirea mea și că erau niște cumetre cu limbă ascutită venite să-și bată joc de mine. M-am ferit de ele, am aranjat să fie expediate și au plecat. Seara, stăpînul mi-a poruncit să-mi continui misiunea. I-am răspuns că nu mă simt bine, drept care mi-a spus să mă retrag devreme și să-l anunț dacă am nevoie de ceva și, dacă o să fie necesar, să chem doctorul.

I-am sărutat mîna cu multă eleganță pentru bunăvoința arătată și m-am întors în camera mea, unde m-am băgat în pat, singur, cum stătusem toată ziua. A doua zi dimineată găsii un bilet de la Nicoleta mea, plîngîndu-mi-se că venise să mă vadă cu o zi înainte și eu n-am vrut să-i vorbesc și nici să-i spun ce aranjasem cu stăpîna ei în noaptea dinainte. Că am pierdut o ocazie bună pentru că trecuse noaptea fără să dau o raită pe strada lor și că mă așteptase pînă după miezul nopții. Mai spunea și alte lucruri care mă lăsară pe cît de speriat, pe atît de nedumerit. Și ca să îmi risipesc îndoielile, i-am răspuns, tot printr-un bilețel, că în după-amiaza aceea o să trec să o văd pe străduța din spatele casei.

Casa Fabiei se afla între două străzi și în partea opusă intrării principale era o poartă și deasupra ei o odaie cu o fereastră, de unde Nicoleta putea foarte bine să-mi vorbească în timpul zilei, căci străduța era proastă, strîmtă și plină de noroi, iar atunci era așa de desfundată, încît am ajuns acolo greu și chinuit.

Cînd am ajuns, m-a întrebat ce se întîmplase cu mine și ce chestiune atît de importantă m-a putut împiedica să nu o vizitez cu o noapte înainte; dacă nu de dragul ei, trebuia să o fac măcar pentru stăpîna ei. Se plînsese mult, invinovățindu-i pe bărbați de nestatornicie, că urmăresc femeile nu din dragoste, ci din dorința de a învinge, și că de cum obțin ceva de la ele, le uită și le desconsideră.

Din aceste vorbe și după cum mărturisea că mă iubește, mi-am dat seama de nevinovăția ei și de răutatea Fabiei, căci vroia să ne înșele pe amîndoi și îi spusese: „Nicoleta mea, te înșeli pe de-a-ntregul. Află că stăpîna ta și-a bătut joc de noi.”

I-am povestit ce mi se întâmplase și ea s-a închinat, făcându-și tot timpul cruce, părindu-i-se cu neputință așa ceva. Eu mă țineam foarte țănoș, cu picioarele depărtate și capul sus, povestindu-i nenorocirile mele, fără vreo grijă de cele prezente, care, mulțumită soartei mele vitrege erau foarte aproape.

Pentru că poarta aceea dădea spre grajduri, dar se întâmplă că intrase acolo un porc pus la îngrășat și rîndașul îl găsi scurmînd în băligarul uscat pentru culcușuri și totul împrăștiat pe jos. Atunci, puse mîna frumușel pe un par și-i trase cîteva lovituri, pînă ce porcul reuși să fugă. Porcul era mare și gras și o luă la goană ca un taur. Și cum aceste animale au obiceiul, sau așa le-a lăsat natura, să meargă numai înainte, și rareori se întorc din drum, năvăli peste mine. Mă luă prin surprindere. Vru să treacă printre picioarele mele, mă purtă de-a-ncălarelele și, fără să apuc să mă dumiresc ori să mă salvez, cînd mă hotărîi să fac ceva, eram amîndoi în mijlocul unei băltoace, așa înecî, ca să nu cad în ea și să mă scoată tot el de-acolo, a trebuit să mă țin de burta lui cu toată puterea. Și ca și cum ne-am fi jucat de-a datul în leagăn pe spinare, de-mi sălta capul și mă izbea de el de parcă băteam la o poartă, mă purtă — fără să pot face nimic de teamă să nu cad în noroi — vreo trei sau patru străzi mai departe, în goana mare și grohăind, făcînd să se adune lumea. Pînă ce, dîndu-mi seama de nenorocire, mă lăsai să cad jos, fără să mă mai uit unde și răul ar fi fost mai mic dacă aș fi făcut-o pe ulicioara mea. Pentru că, e de presupus că n-ar fi fost așa de mare și public, și salvarea mi-ar fi fost la îndemînă.

M-am sculat bine tăvălit în noroi, fluierat de lume, batjocorit de toată Roma, atît de plin de nămol pe față și pe haine, din cap și pînă în picioare, că parcă aș fi ieșit din pîntecele balenei¹. Așa mă huiduia lumea la porți și la ferestre, iar puștii așa mă fugăreau, că-mi pierdusem mințile și nu știam unde să mă ascund.

Am văzut în apropiere o casă unde speram să găsesc oleacă de bunăvoință și să mă adăpostesc. Am intrat înăuntru și am închis poarta. Am vrut să țin piept tu-

¹ V. p. 242, nota 1.

turor celor care doreau să mă vadă. Dar nu mi-a mers așa cum doream, că celui rău nu e drept să i se întâmple ceva bun. Asta e pedeapsa pentru păcatele lui și a mea a fost primirea mizerabilă ce mi s-a făcut acolo, așa cum vei afla în capitolul următor.

Capitolul al VI-lea

Guzmán de Alfarache a vrut să se spele în casa în care a intrat. Povestește ce i s-a întâmplat acolo și apoi ce a pățit cu ambasadorul, stăpînul său

Se făcuse noapte, iar în sufletul meu noaptea era și mai neagră. În toate casele se aprinseseră lumini; dar sufletul meu era cuprins de o întristare de moarte. Nu-mi dădeam seama și nu gîndeam că e tîrziu, nici că stăpînul casei în care mă refugiasem fugind de mulțime, voia să mă vadă afară și îndemnîndu-mă cu vorba ardea de nerăbdare să mă vadă plecat.

Pentru că se temea și bănuia că asta e o stratagemă de-a mea și că mă folosesc de acel pretext ca să-i intru în casă în voie și la adăpostul ei să-i pătez onoarea. Bunul domn nu era departe de adevăr, pentru că nevastă-sa era stăpînă în casă, iubitoare de plăceri, îngustă la minte și cam rea de muscă. Așa că nu e de mirare că bărbatu-su avea vedenii și i se năzărea că fiecare umbră e împielițatul. De aceea, cînd văzu că-i trecusem pragul, își strînse slujitorii și lăsîndu-mă singur afară sub portal, nu vru să-i lase să iasă nici ca să-mi dea o căldare cu apă. Așa că n-am avut cu ce să mă spăl.

Și astfel, sărmanul de mine, cu veșmintele pline de noroi, cu mîinile imputite și cu fața murdară, și vă puteți închipui cum arătam în general, mă gîndeam cu teamă, și nu mică, la ieșirea mea, dacă mai era încă lume la poartă, așteptînd să mă vadă cu livrea nouă, ce părea mai degrabă o tocană de iepure¹. Cum cei ce asistaseră la nenorocirea mea nu erau puțini și aceștia se

¹ Joc de cuvinte intraductibil între *librea*, „livrea“, și *lebrada* care are sensul de „tocană de iepure“ (autorul comparînd înfățișarea lui Guzmán cu această mîncare de culoare închisă și mai viscoasă); dar *lebrada* poate conține și o aluzie la mulțimea ce aștepta să iasă Guzmán, așa cum fac vînătorii cînd hăituiesc iepurii (cf. B.B.).

opriseră în drum adunați în grupulețe și le-o povesteau noilor veniți, și cum, în general, eu nu eram bine văzut; toți se opreau să asculte istoria, rîzînd în hohote și unii și alții, toți manifestîndu-și bucuria.

Și poate că cei mai mulți dintre ei aveau dreptate și în felul acesta se răzbunau pentru faptele bune de care avuseseră parte de la mine. Acum se putea spune despre mine ca în baladă :

*Mai mulți dușmani decît prieteni
cadavru-i l-au înconjurat ;
și unii spun să îl îngroape,
ceilalți să nu fie-ngropat.¹*

Strada era plină de lume și de băieți care țipau după mine, strigînd în gura mare : „Dați-l afară ! Dați-l afară ! Să iasă porcul tăvălit în noroi !” Mă făceau să-mi pierd răbdarea și judecata. Printre oamenii cinstiți de-acolo erau și cîțiva de partea mea și toți ca unul partizanii mei. Aceștia mi-au luat apărarea încercînd să potolească mulțimea cu amenințări, pentru că întrecuse orice rușine și arunca cu pietre în poartă, cerîndu-mi să ieș. Și nu învinuiesc pe nici unul și nici nu mă dezvinovățesc pe mine căci și eu aș face la fel în asemenea situație, chiar de-ar fi vorba de taică-meu. Pentru că nu socotesc exagerat să vrei să vezi lucruri ciudate, care nu se întîmplă în fiecare an, cum cad cișlegii.

Nu mă laud și îmi dau cuvîntul că dacă le-aș fi cerut bani ca să-i las să mă vadă, aș fi putut aduna o sumă frumoasă în acea împrejurare. Pentru că eram tot o formă de noroi, din care nu mi se mai vedeau decît ochii și dinții, ca la negri, fiindcă s-a întîmplat să cad în apa scîrnavă² a unei băltoace aflată în mijlocul străzii. Este adevărat că răsesem noroiul cît putusem cu lama spadei, dar nu reușisem să îndrept mare lucru. Oricum, străiele

¹ Adaptare a unei vechi balade medievale despre moartea lui don Pedro I cel Crud (1334—1369), rege al Castiliei și Leonului, ucis de Enrique de Trastamara la Montiel.

² În aceste băltoace se aruncau uneori și excremente (cf. B.B.).

mi-au rămas ude și îmbibate cu noroi. Dar asta mi-a prins bine că nu se mai scurgeau apă din ele pe străzi, cum se întâmplă cu coșurile cu rufe aduse de la spălat.

În această stare, tîrziu fiind și după ce toată lumea plecase, am ieșit de-acolo cu coada între picioare, dar cine rîde la urmă, rîde mai bine. Dacă în nenorocire există fericire, datorită mîngîierilor ce le primești în asemenea situații, părea că în această zi soarta se juca zburdalnică și se lua la întrecere cu mine. Pentru că, după ce mă nedreptățise cu aceste suferințe, m-a ajutat cu noaptea ce s-a lăsat, noapte neagră, cînd lumea s-a retras, dîndu-mi posibilitatea să ies teafăr și nevătămat și să scap din haita de puștani ce mă așteptase.

Am ieșit pe furiș, fără să fiu văzut, cu pași mari, fugind de mine însumi, datorită murdăriei de pe mine și mirosului urît. Dar ăsta nu se putea ascunde și pe unde treceam îmi anunța sosirea, simțindu-se de la mare depărtare și nici un om nu întoarse capul să mă privească fără să bănuiască ceva rău.

Unii ziceau : „Lăsați-l ! Să treacă ! L-a apucat pîtecărița.“ Alții îmi spuneau : „Nu ne mai chinui și nu mai alerga așa că mai rău de-atît n-are ce să se întîmple“. Alții, astupîndu-și nasul ziceau : „Phui ! Țsta s-a scăpat de treaba mare ! Ce mai nenorocire pe bietul creștin !¹ Fugi repede, frate, și spală-te înainte de a leșina.“ Fiecare avea să-mi spună cîte ceva și nimeni nu scăpa prilejul, ba unii au ajuns să mă întrebe chiar : „Prieten, cu cît dai rahatul ?“

Eu răspundeam prin tăcere, dar nu întotdeauna mă lăsa să-mi văd de drum în pace, și celor care se legau de mine, le răspundeam cum face dascălul cu popa. Și apoi, lăsînd capul în pămînt, treceam mai departe.

Ceea ce mă mîhnea mai tare era că mă lătrau ciinii ; pentru că văzîndu-mă grăbit, mă urmăreau fără milă, mai ales cotarlele, și ajungeau chiar să mă muște de picioare. Vroiam să-i sperii dar nu îndrăzneam, de teamă să nu se adună mai mulți și să vină și alții mai mari să-i

¹ În original, *disciplinante* : „penitent care se autoflagela în public în Săptămîna Patimilor“.

apere, și să mă sfîșie în bucăți cu colții lor, ca pe un nou Acteon¹.

În cele din urmă, „cu toate aceste nenorociri, ajuns-am la Sevilla“². Am sosit acasă și fără să mă simtă careva, am urcat spre încăperea mea și nu mică mi-ar fi fost bucuria, dacă aș fi avut fericirea să pot intra imediat. Am băgat mîna în buzunar să scot cheia și n-am găsit-o. Am căutat-o în celălalt buzunar și nu era nici acolo. Am început să țopăi, să văd dacă nu-mi căzuse în pantalonii bufanți, dar n-am dat de ea. Pentru că, fără îndoială, îmi căzuse în casa unde mă retrăsesem, cînd am vrut să scot o batistă să mă șterg pe mîini și pe față.

Asta era o nenorocire foarte mare. Înălțînd ochii aproape deznădăjduit spusei: „Sărmanul și nefericitul de mine, Ce-o să fac acum? Unde să mă duc? Ce-o să se întîmple cu mine? Ce hotărîre să iau pentru ca slujitorii stăpînului și tovarășii mei să nu afle de nenorocirile mele? Cum să mă ascund ca să nu mă chinuie? Oricui pot să-i spun că mînte, dar nu celor din casă, dacă mă vor vedea așa. Tuturor pot să le mărturisesc o parte din întîmplare sau pe toată, ori să o neg, după cum voi crede de cuviință; dar aici o să fiu prins asupra faptului pe față și fără să pot deschide gura ca să dau vreo explicație ori să spun vreo minciună în apărarea mea.

Cei ce mă pizmuiesc pentru încrederea de care mă bucur or să fie în al nouălea cer și or să-și cheme prietenii, pentru ca, asemeni roiului în urma mătcii, să alerge să mă vadă și să mă batjocorească. Sînt pierdut! De data asta, bărcuța mea se duce la fund, căci nu există cîrmași să o salveze, nici căpitan să o conducă“.

Cu astfel de văicăreli mă socoteam pierdut și, cu puțina mea minte, nu-mi dădeam seama de faima proastă pe care o aveau în toată Roma, făcînd o tragedie dintr-o întîmplare oarecare. Oh, de-ar vrea Domnul ca, așa cum simțim necazurile trupești, să ne doară și cele sufletești.

¹ Vestit vînător care, aflîndu-se odată în pădure, a zărit-o pe zeița Artemis pe cînd se îmbăia cu nimfele ei. Mînioasă, zeița l-a transformat într-un cerb și a fost sfîșiat de propriii lui cîini pe muntele Cithaeron.

² Aluzie la un vers din romanța despre moartea lui don Fadrique și întemnițarea doînei Blanca (cf. B.B.).

În schimb, facem precum cei ce mătură în fața casei și bagă gunoiul înăuntru. Așa îmi boceam nenorocirea, cînd îmi veni în minte o întîmplare petrecută cu puține zile înainte, care mi-a fost de mare mîngîiere, dîndu-mi curaj și forțe noi pentru cele ce aveau să se întîmple mai departe, și anume :

O curtezană din Roma a rănit-o grav pe alta cu un pumnal, pentru că era slobodă la gură ; i-a străpuns nasul și i-a crestat obrajii. Și pe cînd îi oblojeau rănile, că o tălase în vreo șaisprezece ori șaptesprezece locuri, aceasta spunea plîngînd : „Val, nefericita de mine ! Domnilor, pe tot cerul, să nu afle bărbatu-meu !“

Un litru ce se afla pe acolo îi răspunse : „Dacă înălțimea Voastră ați fi avut bucle ciuruite așa cum aveți fața le-ați mai fi putut ascunde, dar dacă nu există vâl să vă poată acoperi, de ce ne mai cereți să păstrăm secretul ?“

Mi s-au părut nesăbuite și prostesți nazurile mele și, cum pățania nefericită era publică și nu putea fi nicidecum tăinuită, mi-am zis că ar fi mult mai bine să recurg la o stratagemă, să le-o iau înainte și să ies eu cîștigător, să le-o povestesc eu, dînd-o pe glumă, înainte de-a mă avea ei la mîină, știind că mă simt rușinat, că doar n-avea să se oprească lumea în loc din pricina asta.

Cel ce vrea să scape repede de ocară, să-și facă panaș din faima lui proastă. Căci cu cît va vrea cu mai multă înversunare să scape de ea, cu atît mai tare aceasta prinde rădăcini și se întărește, că rămîne cu ea pînă la a cincea generație, și atunci, cei ce îi urmează își fac blazon tocmai din cele socotite de străbunii lor o ocară. Exact asta s-a întîmplat și cu această biată carte a mea, pe care am intitulat-o *Foișor de pază al vieții omenеști* și a ajuns să-i spună *Picaro* și nimeni n-o mai știe sub alt nume.

Am rămas pe gînduri, fără să mă hotărăsc ce să fac. Și m-am gîndit, dat fiind că, la vreme de nevoie, nu există loc sfînt pe pămînt unde să te duci, în afară de prieteni, deși eu aveam puțini și nici unul adevărat, că ar fi bine să apelez la un tovarăș de-al meu ce-și zicea prieten și se dovedea a-mi fi. M-am dus spre odaia lui, am bătut la ușă și mi-a deschis. Am așteptat acolo pînă au spart broasca de la ușa mea. Îți dai seama cum eram,

că n-am îndrăznit să mă așez nici măcar pe o ladă, ca să nu-l supăr, lăsînd-o însemnată cu pecetea mea.

Pățania n-a putut fi ținută în taină, astfel încît să nu se afle imediat. Mare nenorocire într-o casă, să nu existe servitor care să nu se străduiască să-l lingusească pe stăpîn, chiar umblînd eu vorbe, cînd nu-l bîrfesc pe el și se reped ca lupii asupra lui. Și după asta își va da seama orice stăpîn cît îl iubesc servitorii și cu cîtă plăcere îl slujesc. Și vai de el dacă se gîndește să se poarte aspru cu ei și să le cîștige dragostea de frică, căci puțini ori nici unul nu va reuși asta. Au inimi nobile și vor să fie dezmiardate.

De-abia îmi schimbasem straietele și mă spălasem, că stăpînu-meu aflase deja de povestea cu băltoaca. Îi spusese ce se întîmplase, dar nu și cum. Asta mi-au lăsat-o mie și am avut destul loc să umflu lucrurile cum voiam eu. Stăpînul i-a întrebat cum se petrecuse totul. Nici unul n-a putut să-i spună mai mult decît ceea ce văzuse. După aceea, mi-a zis și am aflat din gura lui că i-a trecut prin minte că fusesem prins acasă la Fabia și, cunoscîndu-mi-se vicleniile, au vrut să mă pedepsească, iar eu, reușind să scap, în fugă, am căzut într-o băltoacă plină de noroi, sau că, luîndu-mă la bătaie cu slugile pornite să mă urmărească, acestea m-au doborît la pămînt și m-au adus în halul acela, vrînd să mă facă de ocară, dar să nu mă omoare.

În timpul acesta, eu voiam să joc aceeași carte, avînd aceleași gînduri, ca în felul ăsta, să ies în cîștig. Și chiar dacă nu era exact aceeași carte, cel puțin era de culoare și, pe drumuri diferite, ne îndreptam amîndoi spre aceeași țintă. Ne deosebeam doar prin aceea că el, cu înțelepciunea lui bănuia lucrurile cele mai probabile, iar eu, cu trufia mea, mă gîndeam la cele mai puțin dăunătoare reputației mele.

În seara aceea era ocupat cu hîrtoșăria, dar făcînd o pauză, a poruncit să fiu chemat și mă ținu lîngă el fără să-mi spună o vorbă, pînă cînd se retrase în iatacul lui și, plecînd ceilalți servitori, am rămas singuri. M-a întrebat cum căzusem și unde. Eu i-am răspuns că pe cînd stăteam la pîndă în poarta unui vecin din fața casei Fabiei, a ieșit Nicoleta servitoarea ei, făcîndu-mi semn să vin repede și zăpăcit de această neașteptată fericire, am

vrut să traversez strada printr-un loc prost, ca să nu pierd timpul făcînd un ocol. Vrînd să sar pe o piatră ce stătea prost, aceasta s-a clătinat și m-a clătinat și pe mine. Am vrut să-mi țin echilibrul, dar n-am reușit și am căzut în noroi. Iar Nicoleta, văzînd zarva stîrnită de lume a intrat înăuntru și eu am fost silit să mă întorc acasă.

Atunci el îmi spuse : „Doamne ferește de mai rău. Rău ți-a mers povestea asta, Guzmanillo : ai călcat cu stîngul, era marți¹ și te-ai întors din drum. Numai cu norocul meu și în slujba mea ți se putea întîmpla nenorocirea asta.“

„N-o luați chiar așa, Domnia Voastră — i-am zis — și nici n-o puneți la suflet, căci mai degrabă cred că dacă n-aș fi pățit așa, nenorocirea ar fi fost mult mai mare. Că în Castilia se zice : mi-am rupt un picior ; ferească Dumnezeu de mai rău. Bărbatul Fabiei era acasă și, cum eu nu știam pentru ce mă cheamă, dacă era să fie o capcană, putea foarte bine să fie și cînd totul mi-ar fi mers ca pe roate, m-ar fi auzit cei din casă vorbind cu doamna și m-ar fi scuturat de nu mi-ar mai fi rămas un oscior la locul lui și nici nasul în mijlocul feței, în cazul cel mai bun.

Pentru că s-a cam observat că tot dau tîrcoale casei. Și cu toate că unii au înțeles că o fac pentru Nicoleta, servitoarea, mulți, care nu știu asta, o pun pe seama celor mai rele lucruri. Și am observat că de cîteva zile înapoi, bunul moșneag don Beltrán a intrat la bănuieli cu mine². Alteori îmi vorbea întrebîndu-mă de doamnele de la

¹ Ca și în credințele noastre populare, ziua de marți era considerată nefastă. Dar un motiv în plus, era că hoții erau pedepsiți cu tăierea urechilor, în ziua de marți (cf. B.B.).

² În original, *anda el buen viejo don Beltrán conmigo torcido, como alcozczuz*, cu referire ironică la romanța medievallă despre contele Dirlos, pe a cărei soție o păzea don Beltrán. Prin don Beltrán, Guzmán îl desemnează pe soțul Fabiei, care se uită chiorîș la el (*anda conmigo torcido*). Și aici avem în față un joc de cuvinte intraductibil, căci *torcido*, pe lîngă acest sens figurat, are sensul propriu de „răsucit“ ; deci *torcido, como alcozczuz*, înseamnă „răsucit ca un melcișor (paste făinoase)“. Și această comparație poate conține o aluzie, căci aluatul din care se făceau aceste paste se răsucea la frămîntat, deci soțul Fabiei intrase la bănuieli datorită insistențelor lui Guzmán (cf. S.G.G., B.B.).

curte și dacă se găsea vreo bucatăică bună, spanioloaică ; dar acum, trece pe lângă mine, fără să-mi vorbească chiar, iar dacă mă descopăr, scoțându-mi pălăria, se face că nu mă vede și pășește țănoș de parcă ar fi înghițit un baston.“

Asta îi povesteam și stăpînu-meu era foarte atent, încruntîndu-și sprîncenele din cînd în cînd, de unde am dedus că e preocupat. I-am văzut cartea. Mi-am dat seama de jocul lui și de faptul că se teme pentru reputația sau pentru persoana lui, că nu i-ar cădea prea bine dacă i s-ar întîmpla vreo nenorocire în casa aceea locuită de persoanele înrudite cu cele mai de vază și cu cele mai multe familii din oraș.

M-am grăbit să strîng și mai mult șurubul, spunîndu-i : „Nu există nimic pe lume, în ziua de azi, care să mă sperie ori să-mi știrbească nici cît negru sub unghie curajul, fiindcă acum știu pînă unde se ia la întrecere cu mine nenorocirea, căci cine se află în calea mea și are legături cu mine, își riscă viața și își pierde onoarea. Eu sînt înarmat cu răbdare și suferință pentru orice mare nenorocire ce ar putea veni. Am învățat să sufăr cu curaj și să aștept să se schimbe soarta. Pentru că întotdeauna am bănuț-o de cele mai rele lucruri și m-am pregătit pentru cele mai bune, aștept să vină ce-o veni. Niciodată faptele ei nu sînt atît de mari ca amenințările. Și dacă m-aș înfricoșa în fața lor, m-ar urmări pînă în pinzele albe, fără să mă slăbească.

Nu contează ceea ce s-a întîmplat, nici că am călcat cu piciorul stîng în zi de marți, că eu nu cred în superstiții și nici Domnia Voastră nu e din cei ¹ ce se iau după exagerările năroade ale spaniolilor de parcă în celelalte zile le-ar merge bine, iar marțea ar cădea blestemul ceresc pe capul lor. Și de-ar fi să cadă asupra mea cu toată strășnicia, indiferent de nenorocire, n-ar scoate cineva de la mine pentru nimic în lume vreo vorbă care să îi facă rău cuiva.

Domnia Voastră să se facă tot timpul că habar n-are și să nu dea doi bani pe nimic. Eu trebuie să vă slujesc pînă la moarte, fie ce-o fi, și întîmplîndu-se ce mi s-o în-

¹ În original, *mendocino*, din familia Mendoza, ai cărei membri aveau faima de a fi foarte superstițioși (cf. S.G.G.).

timpla. Acum, e-adevărat că dacă povestea m-ar privi pe mine, nu numai că aş renunţa la ea, dat fiind că a început prost, că dacă în o mie de zile nu e nici una de audienţă, afacerea devine veşnică, doar dacă nu se întâmplă ca la moşteniri, că părinţii muncesc, ca să se bucure copiii şi curtea ce o faceţi dumneavoastră să le rămână urmaşilor, dar nici n-aş mai pune piciorul în cartierul acela după câte se vorbesc deja.

Se găsesc la Roma lucruri bune şi mai bune, cu priemejdii şi preţ mai mici, ce oferă plăceri mai mari şi mai puţine încurcături. Nu ştiu dacă aşa veţi face, căci eu niciodată nu iubesc de dragul de-a iubi, ci doar pentru varlaţle, cum fac cei de pe meleagurile mele. Sînt ca un cuţit în mina negustorului de pepeni : fac dop şi mă înfig în următorul. Azi aici, mâine colea. Nimic nu mă întristează şi nu mă leg de nimic. Îmi văd de-ale mele, mănînc şi dorm. Nu oftez în absenţa doamnelor şi casc în prezenţa lor şi uite-aşa le frîng.

Domnia Voastră sînteţi complet altfel. Luaţi totul în serios şi vă purtaţi cu eleganţă. Fiind puternic, alegeţi drumul cel mai greu şi, asemeni şoimului, vă înălţaţi urmărind bitlanul pînă rnu vă mai zăriţi, cu orice preţ şi indiferent ce-o fi să fie. Căci avînd forţa să rezistaţi, asta vă e sprijin şi totul se aranjează de minune“.

„Nu ştii ce vorbeşti, Guzmanillo — mi-a răspuns stăpinul. Mai degrabă e pe dos ceea ce ai spus. Pentru că nu există pe lume în ziua de azi lucru mai vătămător şi mai remarcat de oameni decît cea mai mică slăbiciune a unei persoane publice. Fiindcă, avînd obligaţia, cei cu poziţia mea, să ne îmbrăcăm aşa cum vrem să arătăm, cu riscul de a arăta aşa cum am vrea să ne îmbrăcăm, cel mai mic strop de murdărie se transformă într-o pată mare.

Un firişor de aer face orga să răsunе cu putere. Şi îţi dau cuvîntul meu că dacă n-aş fi promis unele lucruri, mai ales Nicoletei, că o vei vizita pe Fabia în numele meu — şi m-ar amări dacă m-ar socoti un fluşuratec şi un fricos, învinuindu-mă de nestatornicie şi că dragostea mea a fost ca cea a unui copilandru, apă de ploaie, doar ca să-mi încerc puterile şi să rid de ea, căci dîndu-mi speranţe, eu le-am dispreţuit şi n-am mers pînă la capăt — nu mi-ar păsa să las baltă totul.

Căci, pe lângă faptul că — așa cum spui — am început atît de anevoie, nu mă simt așa de disperat și de înflăcărat, încît să nu țin seama că soțul ei e unul dintre cei mai aleși din Roma, de văză, bogat și nobil, căruia îi datorăm respect cei ce considerăm că ne conducem după principii onorabile și trebuie să păstrăm buna-cuviință, fără să-i aducem vreo jignire. Căci nefiind ea o domnișoară, obligată să profite de împrejurări favorabile, eu nu trebuie să-mi urmez imboldul și să-i crîez ocazii cu prețul încălcării datoriei pe care o am față de noblețea mea și de respectul cuvenit casei și familiei ei.

De multe ori, noi bărbații privim lucrurile pe deasupra și pentru un fleac ne angajăm foarte tare într-o poveste unde nu e necesar să ne aventurăm fără cruțare ca niște proști, lași ori neputincioși. Dar cum noi am făcut aceste demersuri ce merită atît de puțin și costă atît de mult, căci e în joc onoarea acestei doamne, dacă dorința mea a fost praful de pușcă ce mi-a mistuit în flăcări judecata, acum patima aceasta s-a potolit, recunosc că fac o greșală și mă închin cu fruntea în pămînt.

Nu vreau să merg mai departe, cum spui, ca să ajung să fug de mine; dimpotrivă, cu această doamnă ce mi-a căzut în mînă, vreau să mă port asemeni șoimului generos¹, să dau drumul prăzii, astfel încît să fie îngropate definitiv vorbele ce s-au scos pe seama mea, și pentru asta să urmez calea cea mai potrivită cu reputația ei și a mea.“

Asta spuse și hotărîrea lui mi se păru salvarea mea; prin ea se deschidea raiul dorințelor mele. Și lăudîndu-i gîndul bun, i-am întins o mînă, nu atît pentru a-l ajuta în intenția lui, cît pentru reputația mea, și i-am spus așa:

„Domnia Voastră se poartă, prin vorbă și faptă, așa cum se cuvine celui ce sînteți. Pentru că, deși cea mai mare fericire este să dobîndești ceea ce dorești, socotesc a fi și mai mare aceea de a nu dori ceea ce stîrnește poftele, mai ales dacă e spre răul altei persoane, de asemenea rang. Aceasta este buna-cuviință creștinească, fiică a luminatei minți a Domniei Voastre. Nu e drept să o lăsăm fără ocrotire și iau asupră-mi acest lucru. Căci,

¹ Aluzie la credința potrivit căreia șoimul dimineța dă drumul prăzii pe care a prins-o în ajun.

deși se întîmplă ca slujitorul credincios să ațîțe dorințele stăpînului pentru a-i dobîndi prietenia, tot el are și obligația de a-l ține în frîu, cînd vede că s-a îndreptat, încurajîndu-i gîndurile bune.“

Cu aceasta mă lăsă să plec, spunînd : „Du-te cu Dumnezeu, să dormi cugetînd la treburile mele, căci onoarea mea se află în mîinile tale“.

Capitolul al VII-lea

Aflîndu-se în toată Roma batjocura suferită de Guzmán de Alfarache și despre pățania cu porcul, de rușine, acesta vrea să plece la Florența.

Un hoț se împrietenește cu el, ca să-l fure

Deseori cuget cît de oarbă e pasiunea unui îndrăgostit. Mă uit la stăpînul meu, care îmi lasă onoarea lui pe mină, de parcă eu aș ști să umblu cu ea fără să i-o știrbesc. Și-mi mai vine, de asemenea, în minte și nu-mi dă tihnă o întrebare : cum de, fiind eu atît de amator de minciuni, am putut să mă bucur de atîta încredere, că oamenii discutau cu mine chestiuni importante, îmi încredințau tainele și averea lor, îmi ascultau părerile, credeau în vorbele mele și cum, așa stînd lucrurile, de vreme ce niciodată din gura mea n-a ieșit un adevăr neciopîrit, mă infuriam atît de tare cînd mă mințeau alții.

Și doar pentru acest simplu fapt, îl uram pe viață pe cel ce-mi spunea o dată adevărul. Și asta nu e de mirare la mine, dacă e firesc ca toți cei ce fac afaceri de vreun fel să se supere cînd ceilalți nu sînt întru totul corecți cu ei, deși ei nu sînt niciodată și nu mai obosesc să mintă. Încep de la lucrurile cele mai importante și ajung pînă la cele mai mărunte, dacă ai de primit ceva de la ei, ori cînd trebuie să-ți facă un serviciu, care nu îi costă nimic.

Cîte înșelăciuni, cîte amînări, cum te poartă de azi pe mîine, fără ca mîine să sosească, fiind asemeni corbului care promite mereu și nu vine niciodată¹. Dar dacă ai să le dai ceva și nu ești la oră fixă, o clipă doar de întîrzii, ori nu le plătești exact cît le-ai promis, dacă-i amîni cu o oră, nu ești om de cuvînt și nici de calitate.

Eu făceam la fel în afacerile mele ; mă gîndeam în sinea mea și spuneam : „Ce-mi pasă mie că nu spun ade-

¹ Aluzie la pasajul biblic despre Noe care a dat drumul unui corb de pe corabie, iar acesta s-a dus și s-a întors pînă au secat apele. V. și p. 252; nota 1.

vărul ? Ce mă interesează pe mine că ăsta-i viciul nemer-
nicilor și hrana dobitoacelor ? Ce-o să mi se întâmple
dacă n-o să mai fiu crezut, de vreme ce am cîștigat în-
crederea oamenilor ; deși văd cu ochii lor că îi mint, sînt
atît de pătimiși că nu vor să se lase dezamăgiți de amă-
girile mele ? Ce onoare am de pierdut ? De ce credit o
să duc lipsă ?

De-acum sînt cunoscut și lumea e așa făcută, încît
tocmai pentru că mint, mi se dă de mîncare, mi se fac
favoruri și sînt prețuit. Să mint și să linguesc de grabă,
căci asta e mîncarea principilor.“

Dar nu a celor de bună credință ; mergeți și spuneți-le
să nu joace, căci țările le sînt vlăguite și vasalii săraci ;
să nu fie desfrînați pe străzi și în biserici, căci dau prilej
de multe scandaluri și fapte rele ; să nu fie risipitori și
mină spartă, căci merg spre pierzanie și repede vor ră-
mîne datori ; să știe, dacă tot au bani de aruncat, să-și
plătească slujitorii care umblă zdrențuiți și înfometați ;
să facă bine săracilor, dacă pot ori au trecere ; dacă se
bucură de favoruri să folosească această influență ca
să-și cîștige prieteni, căci nici o poziție nu e veșnică și
nu există soartă neschimbătoare ; să se scoale la vreme,
măcar în zilele de sărbătoare, ca să se ducă la biserică ;
să se spovedească spunînd adevărul, nu ca să-și înde-
plinească datoria față de paroh, cum fac doar creștinii
cu numele, căci există oameni care strîng credință cu
zgîrcenie ca să nu fie pedepsiți ; să se gîndească la ei că
sînt oameni, și dacă sînt bătrîni, se luptă deja cu moartea,
iar la picioarele lor se află groapa.

Sentința le-a și fost adusă la cunoștință și, așa cum
cei ce urmează să fie judecați își iau rămas bun de la
prieteni și li se pun însemnele pedepselor¹ pe care le-au
primit, tot astfel se despart și ei de lucrurile ce le-au
iubit mai mult : gustul, somnul, vederea, auzul și la fie-
care oră sentința le este adusă la cunoștință de rinichi,
vîntre, urină ; stomacul slăbește, puterile scad, căldura
din trup dispăre, măselele cad, gingiile dor și toate astea
înseamnă că se rup și putrezesc grinzile acoperișului și

¹ Condamnații la moarte purtau pînă la eșafod diferite în-
semne ce arătau natura delictului săvîrșit (cf. S.G.G.).

nu există popi care să sprijine zidurile, căci toate se dărîmă de la temelie și casa se prăbușește la pămînt.

Îndrăzniți, dară, să-i spuneți ceva unui tînăr tinerel, obraznic și nêchibzuit. Arătați-i că nu știe cîne îi vrea răul, că va fi ciuruit de pumnale pentru că a vorbit, a privit, s-a lăudat, a trecut din întîmplare, ori n-a intrat acolo unde trebuia, și nu va mai avea timp să primească Sfintele Taine ori să se roage să-l ajute Dumnezeu. Sau să cugete că sîngele i se strică, îl năpădesc umorile, duce o viață dezordonată, mănîncă prea mult, prea puțină mișcare, că îl poate lovi damblaua sau orice altă boală care să-i pună capăt zilelor, că moartea nu se uită dacă ești tînăr ori bătrîn și le închide gura la toți. Să nu creadă că, dacă are forță în brațe, se ține țeapăn pe picioare, e vînjos la trup și are mintea sănătoasă, toate acestea sînt veșnice și poziția lui e sigură.

Îmi și pare că-l aud spunînd : „Tu o să mori și o să suferi nenorocirile ăstea fiindcă ești sărac ; eu sînt bogat, în putere, curajos, înțelept și generos. Am o casă frumoasă, dorm într-un pat, mănînc ceea ce dorește, mă distrez după cum mi-e cheful ; și unde nu e suferință, nu e nici boală și bătrînețea nu ajunge acolo.“

Oh, nebunule, nebunule ! Zău că Samșon¹, David², Solomon³ și Lazăr⁴ erau mai buni, mai înțelepți, mai curajoși, mai chipeși și mai bogăți decît tine și au murit cînd le-a sosit ceasul. Și de la Adam pînă la tine au mai trecut atîția și nici unul n-a rămas în viață pînă în acest veac.

¹ Samson, judecător israelian înzestrat cu o forță herculeană. Trădat de Dalila, care i-a tăiat părul, sursa puterii sale, a fost orbit de filistenii. Cînd i-au revenit puterile, Samson a dărîmat coloanele templului acestora, murind sub dărîmături, împreună cu 3 000 de filistenii.

² David, rege al Israelului (cca. 1013—973 î.e.n.). Potrivit Bibliei l-a ucis în luptă pe uriașul Goliat. I se atribuie compunerea psalmilor din Vechiul Testament.

³ Solomon, rege al Israelului (cca. 973—933 î.e.n.), fiul lui David, proverbial pentru înțelepciunea sa. I se atribuie „Cîntarea cîntărilor“ din Vechiul Testament.

⁴ Probabil sfîntul Lazăr, fratele Martei și al Mariei, înviat de Cristos după patru zile de la moartea sa.

Cine să le spună aceste adevăruri, precum și că sînt proști dacă gîndesc altfel ! Să le-o spună Vargas !¹ Să îndrăznească asta un disperat ! Căci pentru mai puțin de-atît se vor plînge de tine că ești criminal. Nu trebuie să glumești cu cei puternici, nici să pomeniști niște adevăruri.

Nu sînt obligat să le spun acolo unde nu vor fi bine primite și voi trage mari ponoase de pe urma lor. E de-ajuns pentru mintea mea, și aici, pentru cei deopotrivă mie, să știe că totul e minciună și toți ne mințim. De mii de ori aș vrea să spun acest lucru și să nu vorbesc despre altceva, pentru că nimic altceva nu e mai important decît să auzim acest adevăr, și anume că ne promitem ceea ce nu avem și nu putem împlini.

Cel ce se socotește mai viteaz, mai sănătos la trup, cu toate măduarele și măruntaiele bine așezate și la locul lor, nu are pic de siguranță și se prăbușește cel mai repede. Nu există forțe atît de puternice încît să reziste la suflul bolii. Sîntem grămezi de colb ; ajunge un fir de vînt ca să ne facă una cu pămîntul. Nimeni să nu se lingusească pe el însuși, nimeni să nu creadă despre el ceea ce nu este, nici ceea ce îi spun simțurile lui mincinoase.

Căci acestea îți vor spune ceea ce spun tuturor : „Ești puternic, fă ce vrei ; ești chipeș, plimbă-te și petrece ; ești frumos și bogat, fă orgii ; ești nobil, disprețuiește-i pe ceilalți și nimeni nu-ți va sta în cale ; ai fost jignit, nu ierta ; ești diriguitor, crîmăiește-ți afacerile, fără să ții seama de ceilalți și întîmplă-se ce s-o întîmpla ; ești judecător, dă sentința în favoarea prietenului tău și ducă-se totul pe ripă ; te bueuri de favoruri, folosește-le pentru plăcerile tale și lasă necazurile pe capul săracului, căci nu e potrivit cu reputația, slujba, demnitatea și nici chiar cu onoarea ta, să-ți ceară ceea ce-i datorezi și nici pelerina pe care i-ai luat-o“.

¹ Aluzie la zicătoarea *Averigüelo Vargas*, pentru a arăta că un lucru e foarte complicat ori încurcat. Originea acestei expresii are la bază un personaj real, Francisco de Vargas, secretar al regelui Fernando Catolicul, căruia acesta îi înmîna toate actele cerîndu-i să le citească și să le rezolve, cu vorbele *averigüelo Vargas* (B.B., cf. și Gonzalo Correas, *Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967).

Căci, pe viața mea, domnilor, fie ei cine vor să fie ori își închipuie că sînt, nu sînt, ce își închipuie. Și cel mai bun cînd e foarte bun, e un fir de colb. Alegeți-vă colbul din care vreți să fiți, țărîna ori cenușă, căci altul nu există. Și dacă alegeți țărîna, țineți minte că la început ați fost glod, pentru că pămîntul a fost frămîntat cu apă și e ca și cum vi s-ar fi spus că astfel veți da roade în cer și, cunoscîndu-vă pe voi înșivă, știți acum că pămîntul fără apă nu dă roade. Și dacă pămîntul vostru este uscat de vicii și nu îl veți uda cu roua cerului, cu gînduri sfinte și cu fapte bune, ca să rodească, ierînd jîgnirile, cerînd iertare pentru cele aduse altora, plătînd ceea ce datorați și suferînd cu adevărat canoanele, veți ajunge mormane de cenușă, la nimic folositoare.

Veți păți ca cenușa care se aruncă la gunoi după ce s-a făcut din ea săpunul ce spală petele în altă parte. Din pilda lor vor trage învățătură alții, care se vor mîntui, iar ei vor sfîrși în caznele iadului. Acestea sînt adevăruri și a sosit vremea să fie spuse. Și dacă în tinerețe am mințit datorită trufiei, experiența îmi spune și bătrînețea m-a învățat ce rău mi-am făcut.

Și nimeni să nu îndrăznească să creadă că va trăi camine o viață îndelungată și, încrezîndu-se în asta, să nu se gîndească să se îndrepte, lăsînd asta pentru cînd va fi foarte copt, căci vine un vînt rece care îl ia cu el cît e încă verde. Niciodată n-am fost sigur pe viața mea și nici ceilalți nu sînt. Că sîntem asemeni păsărilor din ogradă: vine uliul și o ia pe care i se năzare, ori le împutinează stăpînul după cum îi e cheful; nici una nu-și știe ceasul, se duc unele după altele.

Și eu m-am dus după gîndul meu, fără să cuget a mă opri undeva. Dar cum țelul meu este să creez un om perfect, de cîte ori găsesc pietre pentru construcția mea, le adun grămadă. Aceste prilejuri sînt scopul vieții mele și împreună cu acestea mă îndrept spre el. Să lăsăm această încărcătură aici, căci dacă timpul va îngădui, mă voi întoarce după ea și nu va fi tîrziu.

Mă întorc deci și zic că eu eram totul o minciună, ca întotdeauna. Am vrut să fiu martîr în ochii unora și duhovnic pentru alții. Căci nu toate pot fi și trebuie spuse tuturor. Așa încît, niciodată n-am vrut să-mi arăt suferințele și nici să le povestesc întocmai. Unora le

spuneam una, altora alta și nici unuia fără comentariul de rigoare.

Și cum pentru mincinos memoria e foarte importantă, azi povesteam ceva într-un fel și mâine în alt fel, totul complet diferit de ceea ce spuseseam înainte. Ajunsesem că, știindu-mă mincinos, oamenii nu mă mai credeau, luîndu-se după gura lumii. Pentru că aflaseră de pățania mea, la drept vorbind, toți, chiar dacă o mai înfloreau pe ici pe colo după cum le venea bine, așa cum faci și tu.

În zilele acelea, în toată Roma nu se mai vorbea despre altceva; era ultima birfă. Pățania mea era pe buzele tuturor și mușdăria mea era sarea conversațiilor. Stăpînu-meu aflase povestea; dar fiind înțelept, o regreta și tăcea. Că nu întotdeauna stăpînul trebuie să arate că știe tot, că ar însemna să se supună legii de bunăvoie și să îndrepte răul. Se prefăcea; dar nu pînă într-atît încît să nu se dea în vileag după cum zîmbea și mă privea cu coada ochiului. Nu pierdea nici un prilej să-mi dea de înțeles că știe. Și cum lui i se potrivea să se prefacă, la fel de bine îmi venea și mie să nu spun nimic. Tăceam toți, dar nu se putea să nu-și bage dracul coada.

S-a găsit un prieten de-al lui și, în consecință, un dușman de-al meu, care să-i spună, între patru ochi, cît de important era pentru situația și renumele lui să mă dea afară, datorită faptului că se vorbea în gura mare despre aventurile lui și fiecare le interpreta cum dorea. Că niște cavaleri cu asemenea rang și slujbă trebuie să se poarte ținînd seama de asta, căci altmînteri ar avea de suferit reputația lor.

Astea sînt vorbele mele. Căci dacă nu s-au pronunțat exact aceste cuvinte, cred că, în orice caz, s-au spus altele la fel. Dar oricare ar fi fost, știu că nu i s-ar fi putut spune nici un lucru pe care el să nu îl știe bine și, fără îndoială, l-a durut că i-au fost spuse. Dar atunci nu mi-a zis o vorbă și nici nu s-a purtat cu mine altfel decît o făcea întotdeauna. Doar că, aflîndu-se deja în post, s-a folosit de acest pretext ca să se potolească și să nu mai discute despre femei.

Cam așa stăteau lucrurile. Dar din pricina mojiciilor ce mi se spuneau pe stradă, acasă, servitorii își permiteau mai mult decît le era îngăduit, ca să facă hiaz și să se distreze și, mai în glumă, mai în serios, mă luau peste

picioar, de mă ustura mai tare dec  dacă m-ar fi biciuit. A a încât nu mai g seam  col t tihnit, nici zid de care să mă sprijin, unde să nu aud un glas ca un ecou spun ndu-mi să-mi mărturisesc păcatele.

Într-o zi, pe când mergeam pe o stradă, în a a măsură mi-au pus to i răbdarea la încercare  i mi-am ie it din min i,  nc t aproape m-au silit să fac o mulțime de prostii. Bine a spus cel ce întrebat fiind în cât timp poate deveni nebun un  r tept, a răspuns : „Depinde cât de tare o să-l chinuie golanii“. Mie  mi ajunsese cuțitul la os ; m-am văzut  neecat  i renegat în suferința mea. Vroiam să arunc cu pietre în ei, dar m-a ajutat un băiat cu  nf    area, chipul  i vîrsta mea, îmbrăcat bine, dar cu figura chinuită. Pentru că mi-a luat apărarea contra tuturor  i ajutat de al i doi sau trei prieteni ce veneau cu el,  -au înfruntat cu fapta  i cu vorbe grele pe cei ce mă urmăreau.  i după ce i-a potolit, s-a îndreptat spre mine  i luîndu-mă de mină m-a dus el singur p n  acasă, l s ndu-i pe tovarășii lui să țină în loc mulțimea.

De cum am ajuns, am vrut să-l re in ca s -i dăruiesc ceva ; dar n-a primit.  l rugai să-mi spună cum se numește  i unde locuiește. Nu-mi spuse nimic, dar îmi făgădui că va veni să mă mai vadă.  mi zise doar că  tine la mine în mod deosebit, at t pentru felul meu de a fi, c t  i fiindcă sînt spaniol ca  i el.  i de aceea suferă pentru nenorocirile mele.  i cu aceste vorbe, ne desp r t m.

Eu eram a a de fără culoare în obraji, cu ochii aprin i  i mintea tulburată, încît, fără să g ndesc, v z nd că se serve te pr nzul, am urcat în urma pajilor p n  la masa ambasadorului. C nd m-am v z t acolo, la fel ca gentilomii, cu pelerină  i spadă, mi-am dat seama de prostia făcută. Am vrut s-o repar, ieșind din încăpere ; dar era prea t rziu. Pentru că stăpînu-meu îmi citise deja pe chip ce aveam în suflet. M-a întrebat ce-i cu mine  i, luîndu-mă ca din oală, că nu apucasem să-mi pregătesc minciunile, i-am spus tot adevărul, fără să mă g ndesc  i fără să fi vrut să i-l spun.  i a fost primul vin nebotezat din c rciuma mea.

St p nu-meu tăcu ; dar slujitorii, neput ndu- i stăpîni risul, unii   i ascunseră chipul în spatele castroanelor, farfuriilor  i carafelor pe care le  tineau în mină, al ii,

cu mîinile goale își astupară gura, dar zguduiți de ris, ieșiră din încăpere. Atîta s-au scâlămbăit, că *monsieur* s-a necăjit și, dojenindu-i cu vorbe pe care nu le-a rostit niciodată, i-a certat pentru că se arătaseră obraznici de față cu el. Am rămas atît de rușinat, mă simțeam atît de diferit, atunci, de cel ce fusesem înainte, de parcă aș fi fost meșter în ale onoarei sau aș fi avut vreun strop.

Oh, cîte lucruri pedepsește asprimea, atunci cînd dragostea nu poate face nimic! Cît de mult contează deseori să dai bine cu dinții de piatră, ca altă dată să te uiți unde calci și pe unde treci! Atunci mi-am văzut urîtenia. M-am recunoscut în oglinda aceea. M-am văzut în asemenea lumină că pentru toți stăpînii și toate femeile de pe lume, n-aș mai fi umblat cu codoșlicuri și n-aș mai fi alergat după cucoane. Ce hotărîre înțeleaptă, dacă m-ar fi ținut!

Povestea trecu și stăpînu-meu rămase gînditor, cu obrazul sprijinit în palmă și cotul pe masă, cu o scobitoare între dinți, nemulțumit că afacerile mele merg în așa fel încît să-l silească la ceea ce se gîndea să facă; deși era bine să se hotărască odată, ca să evite alte supărări mai mari, căci prea se înverșunase să mă apere, făcînd să se spună multe pe seama reputației sale. Căci adevărul adevărat e că oglinda stăpînului sînt servitorii săi. Îmi porunci să cobor să mănînc și de atunci încolo, nici eu, nici tovarășii mei nu l-am mai văzut o clipă, timp de multe zile, vesel la chip și binevoitor cum îi era obiceiul.

Nu mai îndrăzneam, ca înainte, să ies din casă; ieșeam doar noaptea. Stăteam toată vremea în odaia mea, citind cărți, cîntînd ori tăifăsuind cu prieteni. Și de cînd mă retrăsesem, dobîndisem din nou respectul celor din casă, tăcerea celor din afară și o viață felurită pentru mine. Bîrfelile aproape încetaseră. Datorită absenței mele, pățaniile mele au fost uitate, ca și cum n-ar fi existat.

Mă vizita deseori tinerelul acela care îmi luase apărarea. Mi-a oferit de multe ori prietenia și averea lui. Mi-a spus cum se numește și din ce loc este, că venise la Roma pentru o chestiune anume în care trebuia să-și spună cuvîntul Sanctitatea Sa și că pierduse mulți bani și multă vreme fără s-o fi rezolvat.

Purtarea lui binevoitoare m-a obligat. L-am crezut și, cum doream să se ivească prilejul ca să mă plătesc, în

parte, de multe datorii pe care le aveam față de el, l-am rugat să-mi vorbească despre chestiunea lui, ca eu să-l rog pe ambasador, stăpînul meu, să-mi facă o favoare și să i-o rezolve în scurtă vreme. Îmi mulțumi mult și îmi răspunse că lucrurile erau deja pe drumul cel bun și avea speranțe mari și întemeiate, dar dacă va da greș, o să primească favoarea ce-i fac.

Așa am tăifăsuît despre felurite lucruri, pînă cînd, rugîndu-mă să mergem la o mică promenadă pînă la palat, m-am scuzat și i-am spus cauza pentru care mă retrăsesem și cît de bine mă simțeam așa, căci neieșind din casă, se liniștiseră și sufletul meu și zarva din oraș.

Băiatul era șiret, cu nimic mai prejos decît mine. Îmi luă vorba din gură, fiindcă era ceea ce dorea cel mai tare să audă de la mine și îmi spuse: „Domnule Guzmán, Înălțimea voastră dă dovadă de multă înțelepciune și se vede că așa vă e firea, dar leacul acesta îl socotesc pe atît de nimerit, pe cît îmi e de greu să cred că îl veți putea continua. Căci situațiile ce se ivesc îi obligă pe oameni să-și calce și cele mai ferme intenții. Să fiu în locul Înălțimii Voastre, dacă aș fi silit să stau atîta vreme închis în casă, aș socoti că e mai bine să mă bucur de acest timp în altă parte, și aș face o călătorie prin întreaga Italie. De pe urma căreia nu numai că v-ați alege cu deosebite bucurii, dar totodată ați obține rezultatul pe care îl doriți stînd închis aici. Și cu avantaje mai mari, căci timpul și absența sînt cei mai buni medici ce există pentru a vindeca asemenea boli.“

Totodată, m-a ademenit povestindu-mi felurite ciudățenii, marile minuni ale Florenței, frumusețea Genovei, neasemuita și unica ocîrmuire din Veneția și alte lucruri plăcute, care m-au răscolit atît de tare, punînd stăpînire pe gîndurile mele toată noaptea aceea, că nu m-am putut odihni și nici n-am mai avut altceva în minte. Mă și vedeam cu pîntenii puși, gata de drum, așa că, de cum s-a făcut dimineată, m-am dus să-l ajut la îmbrăcat pe ambasador, stăpînul meu. Și cînd i-am spus ce hotărîre am luat, el a prețuit-o mult, socotind-o cinstită și potrivită pentru toată lumea.

După aceea mi-a povestit ceea ce v-am zis mai înainte că i se spusese și cît de uimit a rămas de întîmplarea de la masă și cum voia să mă vadă bine aranjat și

căuta o cale pentru asta, datorită mării drăgoste pe care mi-o purta. Dar de vreme ce hotărîrea mea era atît de bună, dacă voiam să merg în Franța, îmi putea da niște scrisori către prieteni de-ai lui care să mă ajute. Sau să aleg eu ce loc mi se năzare, căci el se va purta cu mine așa cum datora unui servitor ce îl slujise atît de bine.

Adevărul e că aș fi vrut să plec în Franța datorită măreției și grandorii aceluia regat, și mai cu seamă a regelui¹ său, despre care auzisem vorbindu-se mereu; dar la vremea aceea, lucrurile stăteau în așa fel, că nu îmi puteam împlini dorința.

I-am sărutat miinile pentru favoarea ce mi-o făcea și i-am spus că — dacă îmi dă binecuvîntarea și îngăduința sa — mi-ar plăcea să dau întîi o raită prin toată Italia, mai cu seamă la Florența, despre care auzisem atîtea și, în drum, să mă opresc la Siena unde locuiește Pompeyo, un foarte bun prieten de-al meu, de care Domnia Sa știe, pentru că ne scriam scrisori în mod obișnuit, deși nu ne văzusem niciodată. Stăpînu-meu s-a bucurat mult auzind astă și din acea clipă am început să-mi pregătesc călătoria, punîndu-mi în gînd ca de acum încolo să scriu o carte nouă², spălînd cu virtute petele lăsate de viciu.

¹ Henric al IV-lea de Bourbon, rege al Franței între 1589—1610. A pus capăt războaielor religioase prin Edictul de la Nantes, a consolidat absolutismul monarhic și a dezvoltat industria, comerțul și agricultura.

² Aluzia la schimbarea comportamentului moral se interfează cu (sau este în funcție de) cealaltă schimbare, a părții a doua a cărții sale. Cu alte cuvinte autorul își propune în sensul strict al cuvîntului să scrie o „carte nouă” cu care să o contracareze pe cea apocrifă a lui Marti și să spele „viciile” conținute în acea carte, așa cum afirmă și în prolog. V. și p. 372 (cf. B.B.).

Capitolul al VIII-lea

Guzmán de Alfarache vrea să plece la Siena,
unde niște hoți îi fură lucrurile trimise mai
înainte

Acel prea vestit Seneca, vorbind despre înșelăciune, de care am mai amintit în parte, în capitolul al III-lea al acestei cărți, deși tot ce am spus despre asta e încă prea puțin¹, zice într-una din epistolele sale² că e înșelăciune să li se făgăduiască păsărilor aerul, animalelor pământul, peștilor apa și chiar și oamenilor toate acestea. Înșelăciunea sosește atât de supusă, atât de blândă și umilă, încît cei ce nu o cunosc ar putea fi învinuiți de ingraturitate că nu îi deschid pînă la perete porțile sufletului, ieșindu-i în întîmpinare cu brațele deschise. Și cu toată știința, studiile, eforturile și grija din ziua de azi, are un suflet fățarnic și fals; cu cît lucrurile despre care e vorba sînt prin ele însele mai în măsură să-i facă rău, cu atât le face mai inofensive în mare taină și își pregătește mai multe bombarde și muniții pentru ele.

Nu avem de ce să ne mirăm că sîntem înșelați în felul acesta; ci că nu sîntem întotdeauna. Și stînd lucrurile astfel, socotesc că e mai mic răul de a fi înșelați de alții decît de a fi făptașii unei nemernicii atât de nelegiuite. Printre alte lucruri pe care a vrut să le îndrepte, în mod nesocotit, regele don Alonso, căruia i s-a spus Înțeleptul³, a fost acela pentru care i-a adus vină naturii și anume, că nu i-a creat pe oameni cu o fereastră în piept, pe unde ceilalți să poată vedea ce e în inima lor,

¹ Referire la înșelătoria săvîrșită de autorul continuării apocrife a lui Guzmán de Alfarache.

² Seneca, *Epistole către Lucilius*, VIII, 3 (ap. B.B.).

³ Alonso al X-lea el Sabio (1221—1284), rege al Castiliei și Leonului. A încurajat dezvoltarea literaturii și științei, fiind el însuși autor al mai multor scrieri literare, istorice, științifice și juridice.

dacă purtarea lor este cinstită și vorbele lor nu sînt cu două fețe ca Ianus¹.

Toate astea fac să se ivească nevoia. Cînd omul se află coplesit de obligații și fără mijlocul de a se achita de ele, caută mijloace și căi să iasă din încurcătură. Nevoia îți arată ca-n palmă, cele mai anevoioase și mai pustii drumuri. Ea este, prin firea ei, obraznică și mincinoasă, cum am arătat în *Prima parte*. Ea le împinge de la spate pînă și pe cele mai nevinovate păsări. Porumbelul aleargă în zbor neobosit ca să caute hrană pentru puii lui neajutorați. Iar altul, de-un soi cu el îl pofteste și îl cheamă din virful unui stejar să se oprească și să-și tragă sufletul, dîndu-i astfel prilej iscusitului vînător ca, în taină, să-l doboare și să-l ucidă. Trufașă, biata păsăruică se arată prin pădure cîntîndu-și dulce suspinele de dragoste, cînd, geloasă pe cealaltă din colivie sau pe cea pusă ca nadă, cade în plasă sau rămîne cu piciorușele încleiate pe o creangă.

Ne spune Avianus², filozoful, în *Fabulele sale*, că pînă și măgarii vor să înșele, și ne povestește despre unul care s-a îmbrăcat într-o blană de leu ca să le sperie pe celelalte animale și căutîndu-l stăpînul său, vîzîndu-l îmbrăcat așa și recunoscîndu-l, căci nu-și putuse ascunde urechile, l-a ciomăgit bine și i-a luat blana falsă, iar el a rămas la fel de măgar ca înainte³.

Toți și fiecare în parte vor să folosească înșelăciunea pentru interesul lor, împotriva prevederii, așa cum arată întîmplarea cu o viperă adormită și cu un păianjen, care coboară în taină ca s-o muște de ceafă și s-o omoare; morala acestei întîmplări glăsuiește: „În fața capcanelor, prevederea e neputinciosă“⁴. E o prostie să gîndești că cel prevăzător se poate apăra contra celui ce îl pîndește.

Eu eram foarte fără grijă, avusesem parte de fapte bune, auzisem vorbe frumoase, vedeam în straie arătoase

¹ În mitologia romană: zeu al începutului și sfîrșitului, reprezentat, de aceea, cu două fețe.

² Avianus (sec. al IV-lea sau al V-lea), poet latin, autor al unei culegeri din fabulele lui Esop, foarte răspîdită. Cf. fabula IV din *Făbulas de Esopo*, Madrid, 1929 (ap. B.B.).

³ Potrivit lui B.B., aici e vorba tot de o aluzie la Juan Martí.

⁴ V. p. 33, nota 3, și p. 202, nota 1.

pe un om care încearcă să mă sfătuiască și să-mi facă un bine. Care și-a pus pielea în primejdie ca s-o apere pe-a mea. Care, după toate aparențele, mă vizita dezinteresat, fără să primească nici măcar o cană cu apă. Îmi spusese că e andaluz, din Sevilla, locul meu de baștină, cavalier de vază, pe nume Sayavedra, una dintre cele mai ilustre și vechi familii din oraș. Cine să bănuiască în spatele unor asemenea însușiri, atîta înșelăciune! Totul a fost minciună: era valencian și nu-i spun numele, din motive întemeiate. Dar n-ar fi fost cu puțință să judeci, după eleganța cu care vorbea castiliana acest băiat atît de spiritual și bine crescut, că este pungaș, hoț de buzunare și borfaș. Că totul la fel era asemeni cozii înfoiate a păunului, doar ca să înșele, ca să-mi intre în casă și în odaie și să fure ce-i pică sub mînă. M-am încrezut în el și, a doua zi cînd a venit să mă vadă, cum m-a găsit pe plecate, a rămas foarte mirat și nedumerit, neștiind ce înseamnă asta. M-a întrebat și i-am spus că i-am ascultat sfatul și m-am hotărît să plec la Siena, unde locuia Pompeyo, un foarte bun prieten de-al meu, pentru ca de acolo să plec la Florența și să fac o călătorie prin toată Italia.

Auzind aceasta, parcă s-a însuflețit și s-a înveselit, lăudîndu-mi gîndul și schimbîndu-și hotărîrea. Căci, dacă pînă atunci plănuia să-mi fure vreun costum ori vreun giuvaer de aur, acum, cu această veste, nu s-a mulțumit cu nimic mai puțin decît cu toate lucrurile mele. A fost foarte atent să vadă cum îmi aranjez cuferele, ajutîndu-mă la împachetat. A văzut unde am pus niște bumbi de aur și un lăntîșor, împreună cu alte cîteva bijuterii și trei sute de scuți castilieni pe care îi luam cu mine. Pentru că slujba în casa ambasadorului, stăpînul meu, cum nu mai jucam ci puneam deoparte, mi-a adus, în cei aproape patru ani cît l-am slujit, mulți bani de pe urma darurilor pe care mi le făcea, a bacșișurilor primite cînd chibițam la cărți și a cadourilor.

Cînd mi-am închis cuferele și le-am încuiat, am pus cheile pe pat, unde Sayavedra și-a pironit inima, căci în momentul acela nu dorea alt prilej ca să le aibă la îndemînă și să-și facă altele false. Asta i-a picat după pofta inimii, cum își dorește oricine. Pentru că, pe cînd vorbeam despre călătoria mea și îi spuneam că am de gînd

să trimit bagajele înainte și pînă ajung la Siena să mai rămîn vreo șapte-opt zile la Roma, să-mi iau rămas bun de la prieteni, a urcat cineva să-mi spună că mă caută niște oameni. Cum încăperea era în dezordine, murdară și nepotrivită să primesc oaspeți, am coborît să văd cine e. În timpul acesta, Sayavedra a putut prea bine să ia tiparul¹ tuturor cheilor pe un capăt de luminare, căci se găseau destule prin odaie, dacă nu cumva o fi avut unul în buzunar. Cei ce mă căutau erau catîrgiile, cărăușii care veneau după cufere. Urcară, le dădui bagajele și ei le luară în primire.

Am rămas la taclale, amicul meu și cu mine, și, cum eu nu ieșeam din casă, credeam că îmi face o favoare născută din prietenie, venind să-mi țină de urît în acele zile, dar el aștepta doar să fie gata cheile false și să-mi împuieze capul, cum îți voi spune mai departe. Veni să mă vadă trei sau patru zile și, cînd socoti că afacerea e încheiată, apăru într-o după-masă la mine în odaie, cu o față lungă și abătut, zicînd că are dureri mari de cap, junghiuri în spate, gura amară și un somn greu. Se prefăcu moleșit și spuse că nu se poate ține pe picioare și să-i îngădui să se întoarcă acasă la el. Mă afluam într-o situație nefericită, pentru că la mine nu aveam cum să-l găzduiesc și să-l îngrijesc atunci. L-am rugat să-mi spună unde locuiește, ca să vin să-l vizitez și să-i trimit cîteva fleacuri cum se aduc bolnavilor, sau să văd dacă nu-i pot fi de folos în vreun fel. Îmi răspunse că locuiește la o anumită doamnă, în taină, dar că o să mă înștiințeze dacă boala i se va înrăutăți, ca să vin să-l văd.

Își luă rămas bun și în aceeași zi plecă la Siena cu cai de poștă, unde află că stăpînii și ciracii lui sosiseră deja, odată cu catîrgiile, pentru că îi pîndiseră să vadă unde și cui duc cuferele. Cînd sosi la Siena și lumea văzu un gentilom atît de chipeș venind cu poșta, toți crezură că e un spaniol de rang. Trase la un han, unde sosiră pe loc tovarășii lui, care îl așteptau și începură să-l servească la comandă, dînd de înțeles că sînt slujitorii lui. Apoi, în aceeași zi, îl trimise pe unul din ei la

¹ În original, *imprimir las llaves*, sugerînd un joc de cuvinte bazat pe sensurile verbului *imprimir* „a scoate tiparul” și „a tipări”.

Pompeyo să-i spună că am sosit și că mă aflu în oraș.

Cînd prietenul meu a primit mesajul și i s-a spus că sosisem, a fost atît de bucuros, încît n-a mai nimerit și n-a așteptat să-și pună bine pelerina, și-a pierdut o vreme cu asta, fiindcă, așa cum mi-a spus, și-o pusese pe dos și cu poalele la cap, și pe jumătate îmbrăcat și fără să se gîtească, a ieșit din casă în mare goană, împiedicîndu-se și dînd în nas, grăbit să ajungă și dornic să mă vadă. Sosi la hanul unde se afla falsul Guzmán, se plînsese foarte mult că nu trăsesem la el, și Sayavedra își ceru iertare. Au stat de vorbă despre călătorie și despre întîmplări din Roma pînă ce, lăsîndu-se noaptea, cînd Pompeyo își luă rămas bun, Sayavedra îi dădu unuia din acei servitori cheia de la unul din cufere, spunînd în prezența lui: „Ascultă, du-te cu senior Pompeyo și adu-mi cutare costum, pe care îl vei găsi în cutare parte, ca să-l pun mîine“. Plecară împreună și slujitorul făcu întocmai ce i se poruncise, deschizînd cufărul de față cu Pompeyo, și după ce i-l arătă și scoase costumul dinăuntru, îl încuie la loc și plecă luînd cheia cu el.

În seara aceea, Pompeyo îi trimise o cină copioasă, cofeturi și un vin minunat, așa că, afumîndu-se bine au dormit toți pînă a doua zi, căci dimineața Pompeyo îl vizită din nou și slujitorii îi spuseră că se odihnește, fiindcă nu putuse să doarmă peste noapte. El vru atunci să plece, dar nu-l lăsară, spunînd că stăpînul lor îi va dojeni aspru cînd va afla că venise Înălțimea. Sa și nu fusese înștiințat.

Se duseră să-l anunțe că venise senior Pompeyo. Sayavedra se bucură mult și le porunci să aducă un scaun și să-l poștească înăuntru. Pompeyo îl întrebă de sănătate și din ce pricină nu putuse dormi. Celălalt îi răspunse că nu era obișnuit cu poșta și îl obosise mult și se gîndea să-și ia niște sînge. Pompeyo stăruie să se mute de la han și să vină la el acasă. Sayavedra îi spuse în chip de scuză, că are servitori zgomotoși și intenționează să-i schimbe în opt-zece zile, și atunci îi făgăduiește că va primi acea poftire.

Îl rugă, de asemenea, să aibă bunătatea și, între timp, să-i trimită cuferele cu unul din slujitorii lui, pentru că nu prea are încredere în ai săi și se teme să nu-i dispară ceva, dîndu-le cheile pe mîină. Pompeyo socoti că face

bine ce face și tare îi păru rău că Sayavedra vrea să se îngrijească la han; dar după făgăduiala pe care acesta i-o făcuse, îi îndeplini rugămintea și când sosi acasă, puse niște potlogari să ia cuferele în spate și, însoțiți de unul din slujitorii casei sale, le duseră la hanul unde stătea Sayavedra. În ziua aceea îi trimise bucate alese pentru masă, iar seara, după ce se despărțiră cei doi prieteni ca să se ducă la culcare, Sayavedra și ciracii lui mutară în altă casă, neștiută, tot ceea ce aduseseră la han, și imediat după aceea plecară cu poșta la Florența unde, când ajunseră, puseră totul grămadă ca să facă împărțirea.

Tovarășii lui Sayavedra erau maeștri în meserie, și-reți și pricinași, și cel mai de seamă dintre ei, de loc din Bologna, se numea Alessandro Bentivoglio, fiul avocatului cu același nume, doctor la universitatea din acest oraș, bogat, priceput în uneltiri, nu foarte deștept și care născocea cu mintea lucruri tare hazlii. Acesta a avut doi fii, întru totul deosebiți și foarte opuși ca fel de a fi. Cel mare se numea Vincenzo, un prostănac, risul tîrgului, pe seama căruia se distrau nobilii orașului. Spunea niște neghiobii cît el de mari, fălîndu-se ba că e nobil, ba că e viteaz. Făcea pe marele muzician, pe poetul grațios și mai ales pe iubărețul în așa măsură că se putea spune despre el: „Lasă-le, curvarule“.

Celălalt era acest Alessandro, hoț de mare clasă, iute de mîină și puternic ca un taur, care, datorită răsfațului și a proastei educații, a ajuns pușlama, inhăitîndu-se cu oameni de proastă calitate. Ciracii lui erau la fel de ticăloși ca el, căci fiecare vrea să fie ca seamănul său și fiecare specie aleargă spre centrul ei de gravitație.

Și cum era căpetenia și mai marele tovarășilor săi, cel mai însemnat dintre toți, făcu în așa fel, încît Sayavedra să se mulțumească cu foarte puțin, dîndu-i cîteva dintre cele mai proaste straie. Și acesta, socotind că acolo nu se află în deplină siguranță, plecă spre meleagurile Papei unde avea rude la Ierusalim.

Alessandro plecă de îndată la Bologna cu poșta, luînd cu el crema, banii și bijuteriile. Trase la casa părinților săi, iar ceilalți tovarăși ai săi, fiecare cu partea lui de pradă, fugiră la Trento, după cum am aflat apoi la Bologna, și de acolo își pierdură urma.

Cînd Pompeyo a venit din nou să mă vadă, neaflind statuia mea, nici pe slujitorul acesteia, l-a întrebat de ei pe hangiu. Acesta i-a spus că plecaseră de cu seară cu toate cuferele și nu știe unde. Imediat a văzut în asta un semn rău și, bănuind cam despre ce putea fi vorba, a depus multe și extraordinare eforturi să-i caute. Și aflînd că se îndreaptă spre Florența cu cai de poștă, a trimis după ei un comisar de poliție cu poruncă să-i prindă.

Ei își văd acum de ale lor; noi să ne întoarcem oarecî la treburile mele și deie Domnul ca între timp să se descopere furtul.

Zilele acelea eram foarte mulțumit și fără habar de această pungășie, dar neliniștit, vrînd să știu dacă prietenul meu se însănătoșise sau îi mergea prost. Am așteptat patru zile, și văzînd că nu apare, am mai stat patru, căutîndu-l printre cei de-un neam, spunînd cum arată; dar parcă aș fi căutat acul în carul cu fin. M-am zbatut de pomană. Mi-am închipuit că e foarte bolnav, dacă nu cumva va fi murit. Și mi-am mai zis că, de vreme ce nu îmi spusese unde locuiește, motivul era cel adevărat, și nu puteam să-i fac o vizită acolo.

Am făcut tot ce se putea și văzînd că nimic nu dă rezultate, i-am lăsat o scrisoare lungă acasă la mine și, cerîndu-i îngăduință ambasadorului, stăpînul meu, am hotărît să pornesc în călătorie a doua zi. El se întristă tare că îi voi lipsi și, punîndu-mi mîinile pe umeri, iar la gît un lăntșor de aur pe care îl purta de obicei, îmi spuse: „Ți-l dau pentru ca, de cîte ori ți uiți la el, să-ți amintești de mine, care îți doresc numai bine“. Și îmi mai dădu și altele pentru călătorie, pe lîngă ce aveam eu, astfel încît să pot trăi cîteva zile așa cum se cuvine, fără să duc lipsă de ceva. Îmi porunci ca, de oriunde voi ajunge, să-i trimit vești despre mine, cum o duc cu sănătatea și ce fac, și-mi spuse că tare va fi bucuros să-mi meargă bine, pînă ce mă va vedea întors la casa lui.

Vorbele lui erau atît de pline de dragoste, spusele și sfaturile cu care și-a luat rămas bun de la mine atît de bune și blînde, îndemnîndu-mă la virtute, încît nu m-am putut stăpîni și ochii mi s-au umplut de lacrimi. I-am sărutat mîna cu un genunchi în pămînt. Mi-a dat binecuvîntarea lui și odată cu ea un cal pe care am plecat

din casa lui și l-am călărit tot drumul. El și slujitorii săi rămaseră întristați din pricina plecării mele. El, fiindcă mă iubea și mă pierdea, căci fără îndoială i-am fost de trebuință ca să-i ușurez slujba, iar ceilalți pentru că, deși faptele mele erau dăunătoare pentru mine, niciodată nu au fost pentru tovarășii mei ; ca să spunem adevărul, la o adică, toți ar fi sărit în apărarea mea.

Întotdeauna le-am fost prieten bun, niciodată nu i-am supărat cu cleveteli și nici nu i-am zgîndărit. N-am pus vreo vorbă rea la stăpînul meu în legătură cu interesele sau rugămintele lor ; dimpotrivă, îi ajutam în toate. Și, în felul acesta, îmi vedeam de interesul meu, căci avînd ei destule, în mod obligatoriu al meu era mult mai mare, fiindcă ei erau ținuți de servitori iar eu socotit ca un fiu. Așa că ei se lăudau întotdeauna că le sînt frate bun, iar stăpînu-meu că are în mine un slujitor credincios. În acest fel, nu eram nici nevrednic de slujba mea și nici nu i-am lipsit de prietenia mea. Și dacă birfa despre cele întimplate în casa Fabiei nu s-ar fi răspîndit din gura Nicoletei, care a povestit tuturor prietenelor și prietenilor ei cum mă batjocorise stăpîna-sa în ograda casei, niciodată n-aș fi părăsit traiul tihnit ce-l duceam și nici stăpînu-meu n-ar fi renunțat la un servitor ce îl slujea atît de bine.

Vedeți ce rău face gura neferecată a unei femei afurisite care, fără să se pună la adăpost pe ea însăși, a defăimat casa stăpînilor ei și a stricat-o pe-a noastră ! Nimeni să nu încredințeze femeii o taină, nici chiar propriei soațe, dacă e cu puțință, pentru că, dintr-o mică supărare, ca să se răzbune, îți scoate ochii și dintr-o mică pricină îți face vină.

Am plecat din Roma ca un prinț, în straie frumoase și cu buzunarele pline, ca să-mi pot oferi orice plăcere pînă avea să se zvînte noroiul ; căci atunci cînd se petrec asemenea întîmplări, nu există leac mai bun decît timpul și depărtarea.

Mergeam mai mulțumit ca Por Împărat, elegant, bogat, scăpat de cleveteli și cu frumoase intenții, spre locuri unde nu mă mai gîndeam să fiu cel ce am fost, ci o nouă Pasăre Fenix, renăscută din vechea cenușă. Mă îndreptam spre locul unde prietenul meu Pompeyo mă

aștepta într-o prea plăcută casă, cu patul și masa pregătite.

Am ajuns la Siena și, întrebînd imediat de el, mi s-a spus unde locuiește. L-am găsit acasă. M-a primit cu veselie și stînjedit, neștiind ce să facă ori să spună despre cele petrecute. Era tare amărît în sinea lui, atît datorită valorii lucrurilor furate, cît și a batjocurii suferite și a faptului că îmi păzise prost averea. Nu mi-a spus o vorbă despre cufere și ar fi vrut să-mi ascundă pățania. Dar n-a fost cu putință, căci, chiar a doua zi, vrînd să dau o raită și să mă umflu în pene prin Siena, cînd i-am cerut cuferele, a fost nevoit să-mi spună totul, dîndu-mi speranțe că, datorită măsurilor pe care le luase, nu se va pierde nimic.

Am simțit o durere nespus de mare primind acea lovitură, cum ai simți și tu dacă te-ai vedea ca mine, prădat, pe meleaguri străine, departe de favoruri și silit să le cauți din nou, nu cu mulți bani în pungă și fără alte straie decît cele de pe tine și două cămăși de schimb într-un cufăraș. Dar ferească-ne Dumnezeu de *asta e* cînd răul nu mai are leac, dar ești silit să-l bei și nu-l poți azvîrli. M-am ținut tare. Am făcut haz de necaz. Pentru că dacă m-aș fi arătat pe față foarte amărît, aș fi dat prilejul ca în taină, să fiu disprețuit, riscînd să pierd prietenia celorlalți, știut fiind că altminteri tot n-aș fi avut nimic de cîștigat.

Înțeleaptă hotărîre este să înfrunți necăzurile cu rîsul pe buze, căci astfel îți învingi dușmanii, iar prietenii prind curaj. Am așteptat trei zile, pe picior de plecare, cum se spune, gata de drum, ca să aflu ce făcuse comisarul în drumul său și dacă dăduse cumva de vreo urmă. Și pe cînd stăteam așezați la masă, la puțin timp după ce terminaserăm de mîncat, vorbind despre nenorocirile mele și despre șiretenia cu care mă furaseră hoții, am auzit zarva mulțimii de slujitori și oameni din casă care urcau scara strigînd : „Vine, vine, a apărut hoțul principal, s-a descoperit furtul !“ Atunci am prins curaj, m-am înveselit și dovada bucuriei lăuntrice mi s-a citit pe față. Că inimii nu-i e cu putință să ascundă ce simte cînd o încearcă neașteptate bucurii și uneori, cînd acestea sînt mari, se întimplă să înăbușe cu căldura lor căldura trupului și să-ți pierzi viața. Mi s-au aprins lumini în

ochi și părea că împart daruri cu privirea tuturor celor ce-mi cereau, iar în brațele deschise parcă primeam toate urările de bine.

Ne-am sculat de la masă, ca să-l întâmpinăm pe comisar care, asemeni altui *eu*, avea chipul plin de veselie, și ne-am îmbrățișat cu putere, iar el, întrebându-l eu ce e cu furtul, mi-a răspuns că totul merge foarte bine. L-am întrebat iarăși cum adică și mi-a răspuns că unul dintre hoți fusese prins, că ceilalți nu fuseseră găsiți și nici lucrurile furate, dar că acesta va spune totul.

Ați privit vreodată ce se întâmplă când peste jăratul aprins cade dintr-o dată apă multă și brusc se înalță un fum gros atît de fierbinte, că arde aproape la fel ca jarul? Așa am pățit eu auzindu-l. Toate dovezile de bucurie pe care mai înainte le revărsa persoana mea s-au stins cu apa acelei vești triste și în clipa aceea din mine s-a înălțat în valuri fumul unei minii cumplite, prin care voiam să arăt ce simțăminte mă încearcă; dar cum asta nu sluzea la nimic, m-am stăpînit.

Pompeyo ceru pelerina și plecă imediat să stea de vorbă cu judecătorul ca să ia anumite măsuri însemnate, care se părea că trebuie luate. Dar totul a fost în zadar, pentru că hoțul nici n-a negat că furase, nici nu și-a mărturisit vina. Spuse doar că furtul îl săvîrșiseră ceilalți; că el fusese doar sluga unuia dintre ei și că ceilalți îi dăduseră numai cîteva boarfe pe care le-a vîndut și a cheltuit banii la Florența și pe drumul de întoarcere la Siena.

Așa fac nemernicii: îl ajută și îl sprijină cu vorba și fapta pe nemernic și după ce și-au atins țelul, se leapădă unii de alții și fiecare își urmează drumul său. Datorită acestei mărturisiri, și cum era prima hoție cu care fusese prins, cu ce mai spusesese în apărarea lui și cu cele ce i s-au înfățișat judecătorului, a fost condamnat la oprobriu public și surghiunit din acel oraș pentru o vreme.

Un servitor de-al casei aștepta cu multă grijă sfîrșitul judecății, ca să vină să-mi spună cum a fost. Și cînd auzi sentința, veni în mare grabă acasă, în odaia mea, ca și cum mi s-ar fi găsit cuferele, spunîndu-mi vesel și surizător: „Senior Guzmán, bucurați-vă înălțimea Voastră, că hoțul a fost condamnat la oprobriu pu-

blic și astăzi îl dau afară din oraș; duceți-vă să-l vedeți dacă vreți că nu mai e mult pînă îl scot pe străzi". Tare mi-ar fi plăcut atunci ca acest tontălău să fi fost servitorul meu și să mă aflu acasă la mine sau în oricare altă parte unde să-i pot căra la pumni peste bot și să-i rup dinții, după voia mea.

Mare supărare mi-a provocat negliobia vorbelor sale. „Oh, trădătorule — spuneam în sinea mea — mă vezi prăpădit și sărac și vrei să mă consolezi cu nebuniile tale?" Mă sufocam de furie, dar cînd mă cuprinsese mai tare, mi-am amintit de altă întîmplare asemănătoare cu aceasta, despre care mi s-a povestit că s-a petrecut cu adevărat la Sevilla și m-a cuprins un ris în hohote că am uitat de minie. Iată povestea :

Un judecător din acel oraș ținea la închisoare, din ordinul Consiliului Sûprem, pe un tîlhar, falsificator vestit, care cu înscrisuri și iscălituri false ale maiestății sale, încasase mulți bani din felurite locuri, mai multă vreme. Fusese condamnat la moarte prin spînzurătoare, cu toate că susținea a fi diacon și refuzase judecata. Dar judecătorul nezdruncinat, crezînd că și acest titlu este fals, se înverșună împotriva lui și porunci să se execute sentința.

Episcopul, la rîndul lui, făcea și el ce putea, amenințînd cu pedepse și chiar cu *cessatio divinis*¹; dar cum toate strădaniile sale nu le-au putut împiedica pe cele ale judecătorului ca tîlharul să fie spînzurat, pe cînd era deja cocoțat pe eșafod, cu funia la gît, gata de spînzurătoare, la picioarele eșafodului veni un notar care se ocupa de afacerea lui și ducîndu-și mîna la piept îi spuse : „Domnule N., Înălțimea Voastră ați văzut că am făcut tot ceea ce era cu putință și nu a fost uitat nimic mai de seamă pentru salvarea dumneavoastră. Nu mai e nimic de făcut, fiindcă judecătorul e neînduplecat și vă jur pe viața mea că vi se aduce o gravă jignire și vi se face o mare nedreptate, dar cum nu se

¹ *Cessatio a divinis* (în lat. în orig.), drept ecleziastic prin care era suspendat serviciul religios în toate bisericile dintr-o așezare sau regiune. Biserica putea invoca acest drept cînd considera că a fost violată imunitatea ecleziastică sau încălcată jurisdicția sa (cf. B.B., S.G.G.).

poate altfel, aveți răbdare, Înălțimea Voastră, lăsați-vă spânzurat și aveți încredere în mine, că eu aici rămân.“

Vedeți dar ce mîngiere pot avea cei aflați în suferință cînd li se spun asemenea vorbe atît de neghioabe. Ce plăcere poate avea un nefericit care va fi spânzurat, că în urma lui rămîne un avocat bun? Și clientul ar putea prea bine să-i răspundă: „Mult mai bine ar fi să vă urcați dumneavoastră în locul meu și eu să-mi apăr cauza“.

Un om furat și sărac ca mine, ce cîștig ori ce onoruri poate avea vîzînd cum este pus un hoț la stîlpul infamiei? Ocară lui însemna cumva onoare pentru mine, iar pătania și pedeapsa lui îmi dădeau înapoi cele ce-mi făceau trebuință? Am plecat de-acolo în altă încăpere, cugetînd la ignoranța oamenilor. Și revenind la faptul că fusesem furat, căci asta mă durea cel mai tare, mă ducea mintea la felurite lucruri dintre care unul era că asemenea pedepse sînt cu totul fără rost.

Ce rușine i se poate face sau cum poate fi rușinat unul căruia nu îi e rușine să fure și e pregătit să-și primească pentru asta pedeapsa la care va fi condamnat? Un hoț fură o casă și apoi este plimbat prin oraș. Cu mintea mea proastă ori puțină știință, nu știu ce pot spune împotriva legilor, care întotdeauna au fost bine gîndite și hotărîte cu matură chibzuință; cu toate acestea nu socotesc a fi o pedeapsă pentru un hoț să-l scoți pe străzi pentru a suferi oprobriul public și nici să-l surghiunești din oraș. Mî se pare mai degrabă un premiu decît o pedeapsă, căci astfel îi spui în mod tacit: „Amice, aici ai profitat cît ai putut și ai huzurit pe spinarea noastră; cite puțin de la fiecare; lasă-ne pe noi în pace și du-te să mai furi și de la vecinii noștri“.

Nu vreau să mă conving că răul se datorează legilor, ci mai curînd celor ce le execută, pentru că sînt prost înțelese și duse la îndeplinire fără minte. Judecătorul ar trebui să știe pe cine și pentru ce condamnă. Că surghiunul a fost născocit nu pentru hoți venetici, ci dimpotrivă, pentru cetățenii de baștină și nobili, ale căror persoane nu trebuie să sufere pedepse și ocări pe care să le știe toată lumea. Și pentru ca delictele unor astfel de oameni să nu rămînă nepedepsite, legile divine au hotărît să poruncească surghiunul, care este, neîndo-

ielnic, cea mai mare pedeapsă ce s-a putut da acestora, căci își părăsesc prietenii, neamurile, casele, pământurile, tihna, relațiile și afacerile și pornesc la drum fără să știe încotro și apoi nu știu cu cine au de-a face.

Aceasta a fost, fără îndoială, o pedeapsă foarte aspră și foarte gravă, nu mai mică decât moartea și cel ce a dat această lege, fiind părintele ei, a suferit-o chiar el cu îngăduința cerului, căci l-au exilat înșiși ateniienii săi.¹ Mult au suferit unii de pe urma ei, iar altora li s-a părut la fel ca moartea.

Se spune despre Demostene, prințul elocinței grecești, că fiind surghiunit și aproape deznădăjduit, vărsînd multe lacrimi amare din pricina cruzimii ce i-o arătaseră chiar concetățenii săi, pe care el întotdeauna îi protejase și cărora le făcuse numai bine, apărîndu-i pe cît îi stătea în putință, umblînd pe drumuri, ajunsese într-un loc unde dădu, din întîmplare, peste niște dușmani de-ai săi și crezu că aceștia aveau să-l omoare: dar aceștia nu numai că-l iertară, ci fiindu-le milă de el, văzîndu-l întristat, îl mîngîiară, purtîndu-se frumos cu el și aducîndu-i toate cele trebuincioase în surghiunul lui. Ceea ce a fost motiv de mai mare durere pentru el, și cum prietenii îl încurajau, el le spuse: „Cuin vreți să mă stăpînesc și să nu-mi arăt marea durere, văzînd ce multă dreptate am, căci plec exilat dintr-o țară unde dușmanii se poartă astfel, încît mă îndoiesc că voi găsi, și ar fi o fericire să reușesc să cîștig, acolo unde sînt surghiunit, prieteni pe potrivă lor“.

Și Temistocle² a fost surghiunit și fiind tratat mai bine în Persia decît în Grecia, le-a spus tovarășilor săi:

¹ Aluzie la Clistene (sec. al VI-lea î.e.n.), om politic atenian, bunicul lui Pericle. A introdus ostracismul și l-a exilat în anul 510 î.e.n. pe Hippias din Atena, fiind socotit, de aceea, părintele pedepsei cu surghiunul. A pus bazele democrației sclavagiste ateniene. Pentru sursele folosite de Alemán în tot pasajul, mai ales *Silva de varia lección* de Pedro Mejía, partea a II-a, capitolele 20—21, cf. E. Cros, *Contribution à l'étude des sources de Guzmán de Alfarache*, Montpellier, 1967, pp. 147—157 (ap. B.B.).

² Temistocle (525—460 î.e.n.), om politic și general atenian. A pus bazele puterii maritime a Atenei și i-a învins pe perși în bătălia navală de la Salamina. A fost ostracizat în 471 î.e.n. de către oligarhi și s-a refugiat în imperiul persan.

„De bună seamă, dacă nu ne-am fi pierdut, am fi fost pierduți“.

Romanii l-au exilat pe Cicero, stîrniți de Clodius¹, dușmanul său, după ce își eliberase patria. L-au surghiunit și pe Publius Rutilius², care a fost atît de curajos încît, după aceea, cînd partizanii lui Sulla³, cei din pricina cărora fusese proscris, au vrut să-l cheme înapoi, n-a primit favoarea ce i se făcea și a zis: „Mai degrabă vreau să-i fac de rușine, disprețuind bunăvoința ce mi-o arată și să-și regrete greșeala de a mă fi jignit, decît să mă bucur de această favoare“.

L-au exilat de asemenea pe Scipio⁴, drept răsplată că a eliberat țara de tirania Gracchilor⁵. Hannibal⁶ a murit în surghiun. Camillus⁷ a fost exilat, deși era atît de viteaz încît s-a spus despre el că e al doilea întemeietor al Romei pentru că a eliberat orașul și chiar pe dușmanii săi. Lacedemonienii l-au surghiunit pe Licurg⁸, bărbat

¹ Publius Appius Clodius (93—52 î.e.n.), tribun al poporului, celebru pentru violența sa. A obținut surghiunirea lui Cicero.

² Publius Rutilius Rufus (cca. 154 î.e.n. — ?) membru al partidului aristocratic, consul din anul 105 î.e.n.

³ Lucius Cornelius Sulla (138—78 î.e.n.): general și om de stat roman. Consul din anul 88 î.e.n., învingător al lui Mithridate al VI-lea Eupator, șef al partidului aristocratic, devine practic stăpînul Romei. Își proscribe toți adversarii, remaniază instituțiile și este proclamat dictator pe viață (82 î.e.n.). În plin apogeu se retrage de la putere (79 î.e.n.).

⁴ Publius Cornelius Scipio Aemilianus Africanus minor (185—129 î.e.n.), general roman și consul. A cucerit Cartagina în cel de-al treilea război punic (149—146 î.e.n.). Șef al partidului aristocratic, s-a opus legilor agrare propuse de frații Gracchi.

⁵ Tiberius Sempronius Gracchus (162—133 î.e.n.) și Caius Sempronius Gracchus (154—121 î.e.n.), oameni politici romani, tribuni ai poporului, uciși de aristocrație.

⁶ Hannibal (247—183 î.e.n.), general și om politic cartaginez, considerat unul dintre cei mai străluciți strategii ai antichității. În timpul celui de-al doilea război punic a condus una dintre cele mai vestite campanii militare contra imperiului roman, dar a fost înfrînt în 202 î.e.n. de Publius Cornelius Scipio și s-a refugiat în Asia Mică.

⁷ Marcus Furius Camillus (sfîrșitul sec. al V-lea — cca. 365 î.e.n.), om de stat roman. A eliberat Roma de invazia galilor.

⁸ Licurg (sec. al X-lea — IX-lea î.e.n.), legiuitor semilegendar, considerat întemeietorul Spartei și al constituției spartane.

înțelept și năspus de luminat la minte, care le-a dat legi. Și nu s-au mulțumit numai cu atât, ci l-au bătut cu pietre și i-au scos un ochi. Atenienii l-au surghiunit în mod ticălos și fără motiv pe legiuitorul lor, Solon¹, și l-au azvîrlit în insula Cipru, pe el și pe marele lor căpitan Trasibul². Aceștia și un număr infinit de alți oameni asemenea lor au fost surghiuniți; anticii dădeau această pedeapsă celor nobili și de văză, socotind-o foarte gravă.

Eu am cunoscut un hoț care, avînd ani puțini și nefiind în stare de lucruri mai rele, cum fusese surghiunit de multe ori și niciodată nu voise să plece în exil, precum și fiindcă nu fura altceva decît lucruri de mîncare, tribunalul îi porunci să poarte o zgardă cu o vergea de fier foarte înaltă și în vîrfurile ei agățat un clopoțel, pentru ca la sunetul lui, lumea să se ferească de el. Asta se poate numi o pedeapsă dreaptă și nostimă.

Acum vei ajunge să știi că lucru grav e un exil pentru cei buni și cum e de rîs pentru cei răi, pentru care toată lumea este o patrie și locul lor de baștină e acolo unde găsesc de furat. Oriunde sosește, e nou venit și necunoscut, ceea ce nu e puțin lucru ca să-și poată face mai bine meseria fără să fie bănuît.

Nu știi cum înțelege asta cel ce îi pedepsește așa. Mai bine ar fi să-i lase să umble prin tîrg cu semnul pomenit și lumea să se ferească de ei, decît să-i trimită în locuri unde nu sînt cunoscuți, cu zăpăc de liberă trecere ca să-i fure pe oameni. Nu, nu; nu e folositor pentru republică și nu se dovedește bună poliția cînd se fac asemenea daruri hoților; ar trebui, dimpotrivă, pentru cele mai mici furtișaguri să fie aspru pedepsiți. Trimiteți-i, trimiteți-i la galere, băgați-i în închisori sau dați-le alte pedepse, pentru o vreme mai lungă ori mai scurtă, pe potrivă faptei săvîrșite. Și dacă nu sînt din cei ce merită să fie astfel pedepsiți, cel puțin ar trebui

¹ Solon (cca. 640 — cca. 558 î.e.n.), om de stat atenian, considerat unul dintre cei șapte înțelepți ai Greciei antice. A pus bazele democrației sclavagiste ateniene.

² Trasibul (?—388 î.e.n.), general și om politic atenian. Exilat de regimul oligarhic (404 î.e.n.), s-a refugiat la Teba de unde a organizat o campanie militară și a restabilit democrația la Atena (402 î.e.n.).

să fie însemnați, cum se obișnuiește, în multe locuri, unde li se face un semn cu fierul roșu pe spate, și astfel sînt recunoscuți cînd sînt prinși a doua oară furiind.

În felul acesta poartă semnul vinovăției, se știe cine sînt și care e purtarea lor. Cei ce o fac a doua oară sînt pedepsiți mai grav și, de teamă, mulți dau înapoi, pățiți și cumințiți după prima faptă, speriați să nu fie mai apoi spînzurați. Asta e, într-adevăr, dreptate; restul e floare la ureche și prilej pentru grămăticii să fure la fel ca hoții și nu știu dacă să nu merg mai departe și să spun că-i eliberează ca să fure în continuare, și astfel, să-i poată ei jupui mai mult după aceea.

Mal bine tac că om sînt și am avut de tras de pe urma fățarniciei lor și nu știu dacă nu le voi cădea din nou în mînă și atunci se vor răzbuna după pofta inimii, că nu e cine să-i țină în frîu. Hoțul meu a scăpat. A mărturisit cine erau cei mai însemnați și pe ce drumuri apucaseră, și cu asta, după plimbarea pe străzile orașului, a fost eliberat din închisoare, lăsîndu-mă pe mine în cea mai neagră mizerie și beznă. Mîine în zori o să-ți spun ce mi s-a mai întîmplat dacă, după cele auzite mai dorești să afli.

CARTEA A DOUA

a celei de a doua părți

din .

GUZMÁN DE ALFARACHE

Povestește Guzmán de Alfarache
ce i s-a întâmplat în Italia
până s-a întors în Spania

Capitolul I

Guzmán de Alfarache pleacă la Siena îndreptându-se spre Florența ; se întâlnește cu Sayavedra, îl angajează în slujba sa și înainte de a sosi în oraș, acesta îi povestește pe drum multe lucruri minunate despre Florența și, odată ajunși acolo, i le arată

Phocion¹, vestit filozof în vremea sa, a fost atât de sărac încât de-abia reușea, cu multă trudă, să-și cîștige pîinea cea de toate zilele. De aceea, ori de cîte ori anumite persoane vorbeau despre el în prezența tiranului Dionysios², marele său dușman, acesta își bătea joc de el și de felul cum trăia, numindu-l „sărac“, căci socotea că nu poate exista insultă mai mare.—Cînd asta ajunse la urechile filozofului, nu numai că nu se amări, ci rîzînd de el și de prostia lui, îi răspunse celui ce îi spusese acest lucru : „În mod sigur, Dionysios spune un mare adevăr numindu-mă sărac, pentru că sînt într-adevăr ; dar el e mult mai sărac și mai abitir ar trebui să-i fie rușine de el însuși și să se ocărească. Pentru că dacă eu duc lipsă de bani, în schimb, prietenii îmi prisosesc. Am ceea ce e mai de preț și îmi lipsește ceea ce e puțin important ; pe cînd lui, dacă îi prisosesc banii, îi lipsesc prietenii, că nu s-a auzit de vreunul care să-i fie prieten“.

Nu putea să aibă o satisfacție mai mare acest filozof, nici să-l rănească printr-o lovitură mai dureroasă, decît spînzînd că celălalt nu are prieteni. Și cu toate că deseori se întîmplă să-i cumperi cu bani și, de obicei, aceasta e calea principală de a-i găsi, acel tiran n-a știut niciodată să-i dobîndească și să-i aibă. Și nu e de mirare că ducea lipsă de ei, căci, cine spune prieten, spune bunătate și virtute și cine vrea să păstreze o prietenie

¹ Phocion (cca. 402—318 î.e.n.), general și orator atenian. Atitudinea sa pacifistă în timpul războaielor cu macedonenii a dus, după dispariția lui Alexandru Macedon, la condamnarea sa la moarte. Anecdota povestită nu se află, potrivit afirmației lui B.B. în nici unul din autorii consultați de acesta.

² Probabil Dionysios, fiul lui Philostratos, trierarh în 356.

trebuie să se străduiască să-i fie faptele după cum îi sînt vorbele. Și cum el era tiran în totul, negru la suflet și mai abitir în purtare, și prietenii nu se cîștigă doar cu bani mulți, ci și cu multă virtute, aceasta lipsindu-i, i-au lipsit și prietenii.

Niciodată, de cînd îmi amintesc și am început să judec, n-am avut altă dorință decît să-mi cîștig prieteni cu orice preț, socotind că, așa cum și e, de fapt, cu adevărat, aceștia sînt foarte importanți atît la bine cît și la rău. Cine alții dacă nu ei se bucură de bucuriile prietenilor, le păzesc pacea, viața, onoarea și averea, slăvind-le belșugul? Și la cine găsești în vreme de izbeliște adăpost, bunătate, mîngiere, leac și înțelegere pentru necazurile tale de parcă ar fi ale lor?

Omul înțelept mai repede se lipsește de toate și de orice alte bunuri decît de prieteni adevărați, căci aceștia sînt mai buni decît rudele apropiate și chiar decît frații. Despre calitățile și purtarea lor, mulți au spus multe și cîndva vom spune și noi ceva¹, cu voia lui Dumnezeu. Dar după mintea mea, acolo unde există prietenie, vorba trebuie să fie curată, să nu-l tulbure, să nu-l scandalizeze, să nu-l îngrijoreze și nici să-l pună pe prieten într-o situație primejdioasă.

Cei doi prieteni trebuie să se înțeleagă cum ar face-o fiecare cu el însuși, căci prietenul este celălalt eu al meu. Și întocmai cum se întîmplă cu argintul viu, care pătrunde în măruntaiele aurului și amîndouă devin o singură materie, neputîndu-le despărți altceva decît focul pur, cînd argintul viu se consumă asemeni prietenului adevărat, transformat într-un alt el, nimic nu poate fi pricină pentru ca această uniune să se desfacă altfel decît prin focul morții.

Prietenii trebuie căutați așa cum cauți cărțile bune. Și fericirea nu este să ai mulți ori foarte eleganți, ci dimpotrivă, puțini, buni și să-i cunoști bine. Pentru că deseori mulți oameni împiedică prietenii să fie adevărate din toate punctele de vedere. Acestea trebuie nu numai să ne distreze, ci totodată să aducă binefaceri trupului și sufletului. Trebuie căutat acela care, fără

¹ Ar putea fi o aluzie la intenția lui Alemán de a publica o operă despre conceptul de prietenie (cf. B.B.).

să țină seama de interesele omenești, te sfătuiește să urmezi porunca divină¹; să nu fie doar păpușă, ci să vorbească, să te dojenească și să te învețe.

Și dacă se numește prieten adevărat cel care doar din prietenie îi spune prietenului său adevărul clar și fără ocolișuri, nu ca unei a treia persoane, ci ca pe un lucru ce îl privește foarte direct, așa cum ar dori să îl știe pentru el însuși, și sînt puțini în al căror suflet și modestie poți afla deplină satisfacție și încredere, pe bună dreptate cartea bună este un bun prieten; și zic chiar că nici unul nu-i mai bun, pentru că de pe urma ei putem să ne bucurăm de ceea ce este util și necesar, fără rușinea datorată trufiei, obișnuită azi, de a nu vrea să știm, ca să nu întrebăm, fără teama că întrebînd, ne vom da în vileag neștiința, și cu nemulțumirea că, fără să o adulăm, ne va spune părerea sa. Acesta este, prin excelență, avantajul cărților asupra prietenilor, pentru că prietenii nu îndrăznesc să spună întotdeauna ceea ce simt și știu, de teamă să nu-și piardă interesele sau trecerea — cum vom spune în curînd, pe scurt — iar în cărți sfatul este dezbrăcat de orice fel de viciu.

De aceea, întotdeauna a fost greu să găsești un prieten credincios și adevărat. Sînt rari, se află în scrieri și mai ales în fabule, cei despre care se spune că au fost așa. Am găsit unul singur de același fel cu noi, cel mai bun, mai generos, mai adevărat și mai sigur dintre toți, care nu-ți lipsește niciodată și e veșnic, fără să obosească să ne facă daruri și acesta este pămîntul.

Acesta ne dă pietrele prețioase, aurul, argintul și celelalte metale de care avem atîta nevoie și sîntem atît de însetați. El dă naștere nu numai ierburilor ce hrănesc vitele și animalele de care ne folosim pentru treburile noastre, dar și plantelor medicinale ce ne păstrează sănătatea, ne ușurează bolile și ne feresc de ele. El ne dă roadele și pinza cu care să ne acoperim și să ne împodobim. Își deschide venele și din sîinii lui țîșnesc prea dulci și misterioase izvoare din care bem, pîraie și riuri ce udă cîmpurile și ușurează comerțul, căci prin ele comunică cele mai îndepărtate și ciudate colțuri ale lumii. Acceptă și suportă orice, din partea

¹ Probabil porunca de a-ți iubi aproapele (cf. B.B.).

noastră, purtarea bună și proastă. La toate tace; e asemeni oii pe care niciodată n-o vei auzi spunînd altceva decît *biine*; dacă i se dă de mîncare, de băut, dacă e închisă în țarc, dacă i se ia mielul, laptele, lîna și viața, întotdeauna zice *biine*. Și toate bunurile pe care le avem pe pămînt, pămîntul ni le dă. Și în cele din urmă, după ce ne-am dat duhul și începem să putrezim, cînd nu mai există soție, tată, fiu, rudă sau prieten care să mai vrea să ne suporte și toți se leapadă fugind de noi, atunci, el ne proteguiește, primindu-ne chiar în pîntecele sale, unde ne oferă un credincios adăpost pînă ne întoarcem la viața cea nouă și veșnică. Și cea mai mare calitate, cea mai demnă de slavă și laudă este că, deși face atîtea pentru noi, fără răgaz, fiind atît de generos și deschis, fără să înceteze ori să obosească, niciodată nu repetă ceea ce dă și nu ne jignește aruncîndu-ne în față faptul acesta, așa cum fac oamenii.

Dintre toți oamenii cu care am avut de-a face, puțini am găsit să nu fie călăuziți de propriul lor interes și să nu țină pasul cu plăcerile lor, cu dorința de a înșela, fără urmă de prietenie, caritate, adevăr și rusine. Eu eram ușor de înșelat, vorba lor era dulce. Întotdeauna mi-au lăsat o amăreală în suflet.

După cum merg, însă, lucrurile în ziua de azi, răutatea e atît de mare că mai degrabă trebuie să ne mirăm că nu sîntem înșelați decît că sîntem. Îi vedeam pe toți atît de darnici în făgăduieli, atît de delăsători în a-și ține cuvîntul; ușuratici în vorbă și greoi în faptă.

Nu mai există un Pilade¹, un Asmund² ori un Oreste³. Au pierit și s-a stins aproape și amintirea lor. Asta o spun mai mult pentru Pompeyo al meu, dar și pentru ceilalți prieteni pe care i-am avut, pentru că pe ceilalți i-am cîștigat cu vorba, iar pe el cu fapta.

Mulți prieteni am avut pe cînd eram bogat. Toți mă doreau, mă răs fătau și îmi ofereau supuși prietenia lor. Cînd mi-au lipsit banii, au dispărut și ei, în aceeași zi

¹ Pilade (în mitologia greacă), văr și prieten nedespărțit al lui Oreste. Prietenia lor a rămas proverbială.

² Asmund, probabil eroul unei fantastice *saga*, posesor al unei spade magice.

³ Oreste (în mitologia greacă), fiul lui Agamemnon și al Clitemnestrei, frate al Electrei.

au pierit și ei și banii mei. Și cum nu există nefericire de care să suferi mai mult ca amintirea că ai fost fericit, nu există durere pe potriva sentimentului ce-l încerci văzînd că-ți lipsesc prietenii pe care întotdeauna ai dorit să-i păstrezi.

Eu fusesem prădat și rămăsesem de izbeliște. Am stat cîteva zile, puține, în casa prietenului meu; totuși am simțit că lui i se par multe, căci încetul cu încetul era mai rece cu mine și asemeni țiparului, pe nesimțite, îmi aluneca printre degete și rămîneam cu mîna goală. Mă poftea asemeni cordobezului: „Înălțimea Voastră probabil că a mîncat, așa că nu cred că aveți nevoie de ceva¹. Nu mi-a făgăduit nimic în mod sigur și în tot ce făcea se vedea că șovăie. Ceea ce mă mîngîia era că asta o făcea nu atît din suflet, cît de teamă că așa putea, prin judecată, să-mi redobîndesc averea pe spinarea lui.

I-am citit gîndurile și cum ale mele au fost întotdeauna nobile, de cîte ori mi-a vorbit despre pierderea ce o suferisem și s-a oferit să mă ajute, am înțeles că era prefăcătorie. Dar oricum ar fi fost, asta mă jignea ca o gravă ocară și param cu multă înverșunare glumele lui, ca și cum nu le-ar fi făcut ori ar fi fost lipsite de temeii, dînd de înțeles că nu merită atîta osteneală povestea mea, fiindcă nu voiam să mă simt slab de inger. Ba dimpotrivă, ca să nu-l îngrijorez, văzîndu-l atît de zgîrcit, am hotărît să-l părăsesc și să plec la Florența.

I-am comunicat acest gînd al meu, spunîndu-i că doresc mult să văd acel oraș, datorită minunățiilor ce mi se povestiseră despre el. Și cum veneam în întîmpinarea dorinței lui, profită de ocazie ca să-mi povestească multe despre lucrurile demne, de admirație în acel oraș, stirnindu-mi astfel dorul de ducă și curiozitatea. Nu o făcea ca să-mi laude orașul ori ca să mă duc să-l văd, ci ca să nu mă mai vadă în casa lui, căci oaspetele cu sila aduce tristețe.

După ce i-am comunicat hotărîrea mea, a început să adie din nou vîntul traiului bun, ca astfel să mă silească să plec cu plăcere și în pace și el să rămînă tot așa, fără să se mai teamă de mine. Mi-a spus că regretă

¹ V. și p. 269.

plecarea mea, dar n-a stăruit o clipă să mai rămîn. M-a întrebat cînd vreau să plec, dar nu de ce am nevoie pentru drum, măcar din bună creștere. Ușor lucru e să vezi și mai ușor să vorbești, dar e greu să hotărăști; că nu toți cei care privesc se pricep și nici cei ce vorbesc o fac. Cum nu mai avea nevoie de mine, iar eu, prostul, îi spuseseam că nu am de gînd să mă întorc la Roma, și-a făcut următoarea socoteală: „Pentru ce sau la ce îmi mai poate fi de folos tontul ăsta?”

S-a purtat cu mine după cum meritam. Atunci am cunoscut, atît cît se lasă cunoscut, sufletul ce se arată generos față de recunoștința celui bine primit. În această schimbare a sortii mi-au apărut în fața ochilor mii de primejdii, de care nu mă temusem niciodată. Dar cum pe atunci mai aveam încă suflu ca să merg mai-depart, nu m-am pierdut nici o clipă cu firea. Am încercat să uit ceea ce nu puteam îndrepta, ajutîndu-mă cu gîndul la călătoria mea. Și cum noutatea sau ciudățenia lucrurilor stîrnește în sufletul oamenilor dorința acestora de a le cunoaște, m-am grăbit tare să ies din Siena, atît din acest motiv, cît și ca să-l las pe Pompeyo liniștit. Căci, deși se obișnuiește să se spună musafirilor: „Mîncăți în voie, că de voie ori de nevoie vi se va pune la socoteală ce ați mîncat”, mă amărise zgîrcenia lui, faptul că îi simțisem bunăvoința prefăcută și că îl văzusem atît de înfricoșat.

Mi-am luat rămas bun de la el și, cu toate că eu eram cine eram, datorită prieteniei ce i-am purtat, m-am încercat un asemenea simțămînt că în momentul despărțirii mi-au lipsit vorbele, dar în ochii lui n-am văzut lacrimi.

Mi-am început drumul de unul singur, nu fără multe gînduri și nici lipsit de griji apăsătoare. Și zău că era mai mică greutatea pe care o purta calul meu. Dar chibzuiam și cumpăneam cum să devină mai ușoare și cum să ies mai bine din toate, cînd, după cîteva mile m-am întîlnit cu Sayavedra, care pleca din Siena să-și poarte surghiunul.

N-am avut suflet, cunoscîndu-l, să nu mi se facă milă de el și să nu-l salut, ținînd seama nu de răul ce mi-l făcuse, ci de primejdia din care mă scăpase odată, socotind mai mare prețul binelui făcut atunci, decît cel al

lucrurilor pe care mi le furase. Și e rău platnic cel ce nu răsplătește cu mari binefaceri binele ce i s-a făcut. Pe lângă faptul că generozitatea presupune un suflet larg și este foarte prețuită, avîndu-și originea în ceruri, și întotdeauna se află în sufletele menite să ajungă acolo.

Nu m-am putut stăpîni să nu-i vorbesc cu drag, iar el să nu mă primească cu lacrimi ce i se revărsau pe toată fața și, venind la picioarele mele, a îmbrățișat scara și mi-a cerut iertare pentru greșeala lui, mulțumindu-mi pentru că, pe cînd era închis, n-am vrut să-i aduc nici o acuzație și explicîndu-mi că nu mă vizitase după ce ieșise din închisoare, din pricină că-i lipsise îndrăzneala și îl copleșea rușinea; dar că, în contul datoriei pe care o avea la mine și ca să plătească o parte din ea, vrea să mă slujească toată viața ca un sclav.

Eu, care întotdeauna l-am știut drept un om cu o minte foarte sprintenă, cu judecata vioaie, deși, tocmai din aceste pricini, o haimana, gata, însă, să facă orice, m-am bucurat de oferta lui. Și așa am pornit la drum încet încet, la un plăcut taifas. Cu toate că știam în mod sigur că e un mare hoț și pungaș, am socotit că ăsta e un inconvenient mai mic decît prostia, pentru că neghiobia niciodată n-a umblat neînsoțită de răutate și amîndouă sînt de ajuns ca să distrugă, nu o casă, ci o republică întreagă. Fiindcă nici neghiobul nu știe să tacă, nici ticălosul să judece cuminte.

Și deoarece vorbește după cum simte, scandalul și necazurile ți-au și intrat în casă. Am socotit că dacă aș fi vrut să am un slujitor, cum băieții buni sînt rari, acesta era cel mai puțin rău, chiar dacă datorită obiceiurilor sale m-ar fi făcut — asemeni lacedemonienilor¹ — să fiu cu ochii în patru, și erau mai mici inconvenientele dacă mă slujeam de el decît de altul necunoscut, căci de el știam deja că trebuie să mă păzesc, iar cu

¹ Aluzie la faptul că spartanii trăiau într-o permanentă stare de vigilență, așa cum decretase Licurg (cf. S.G.G.). În Sparta hoția nu era pedepsită din punct de vedere social sau moral și de aceea toți cetățenii trebuiau să fie vigilenți, să se păzească să nu fie furați. Cel ce fura nu era pedepsit pentru faptul în sine cînd era descoperit, ci pentru că se lăsase prins, neștiind să fie un hoț bun (cf. B.B.).

altul, părîndu-mi-se credincios, aş fi putut fi mai nea-
tent şi m-ar fi putut lăsa cu buzele umflate.

Gîndind astfel, şi datorită faptului că acum lucrurile
mele, de care ar fi putut să mă păgubească tare, se îm-
puţinaseră, l-am primit în slujba mea. M-a întrebat
încotro merg. I-am răspuns că la Florenţa, ca să-mi
satisfac dorinţa de a vedea ceea ce mi se povestise des-
pre acest oraş. Iar el îmi spuse: „Domnule, ceea ce vi
s-a spus a fost probabil puţin, în comparaţie cu realita-
tea, căci istorisirea lucrurilor ciudate şi frumoase nicio-
dată n-a reuşit să umple acest gol. Eu am stat o vreme
acolo, dar mi se părea că în fiecare zi sînt nou venit în
oraş, datorită feluritelor lucruri ce se oferă privirii la
tot pasul şi după voia mea n-aş fi plecat de acolo dacă
nu m-ar fi silit prietenii“.

Am prins să-l întreb unele lucruri despre naşterea şi
începuturile oraşului. El mi-a spus: „Cum n-avem ce
face în timpul drumului şi ceea ce porunciţi să vă isto-
risesc e scurt, o să vă spun ceea ce am aflat din curio-
zitate, ca fiind lucruri adevărate“.

Începu apoi istorisirea, de la războaiele civile, care
s-au pornit datorită lui Catilina¹, între cei din Fiesole
şi florentini. Pierderile pe care le-au suferit, atît cei
din tabăra romană, cît şi duşmanul lor, Bela Totile²,
cum în timpul Papei Leon al III-lea³, Carol cel Mare⁴
a trimis o mare armată împotriva fiesolanilor, lăsînd
Florenţa reconstruită în minile florentinilor, pînă ce papa
Clement al VII-lea⁵ şi împăratul Carol al V-lea au cu-

¹ Lucius Sergius Catilina (cca. 108—62 î.e.n.), om politic ro-
man. Iniţiatorul unei conspiraţii împotriva Senatului, a fost de-
mascat de Cicero şi apoi ucis în lupta cu armata senatorială
la Pistoria.

² Bela Totile (sec. al VI-lea), rege al ostrogoţilor, cuceritorul
Florenţei.

³ (Sfîntul) Leon al III-lea (750—816), papă între 795—816.
L-a proclamat pe Carol cel Mare împărat al Occidentului în
anul 800.

⁴ Carol cel Mare (Charlemagne), 742—814, rege al francilor
(768—814) şi împărat al Occidentului (800—814). Cel mai de
seamă reprezentant al dinastiei carolingiene.

⁵ Clement al VII-lea (Giulio de Medici), 1478—1534, papă
între 1523—1534. Celebru pentru disputele sale cu Carol al V-lea
şi cu Henric al VIII-lea al Angliei. Refuzul său de a aproba

cerit-o cu puterea armelor, în anul 1529, pentru a restitui familiei de Medici această veche posesiune de care fusese prădată, și cum, de atunci înainte, florentinii au fost cîrmuiți de un cap încoronat. Și cu toate că la început le-a venit cam greu, acum au deschis ochii și își dau seama în ce mare tihnă trăiesc sub protecția acestuia, fiindu-le în siguranță viețile și averile.

Îmi spuse că primul prinț al Florenței a fost Alessandro de Medici¹, căruia într-adevăr i se potrivea numele de Alexandru² datorită deosebitei sale bunătăți, mărinimiei și vitejiei sale; deși le-a pierdut aflîndu-se în floarea vîrstei. Acestuia i-a urmat un curajos Cosimo, Mare Duce de Toscana³, a cărui amintire va fi veșnică datorită eroicelor sale fapte și virtuți, a pioșeniei și a bunei sale cîrmuiri. Locul său l-a luat Francesco⁴, care, murind fără urmași, i-a lăsat coroana vestitului Ferdinando⁵, fratele său, copie vie a lui Cosimo, tatăl său și moștenitorul lui întru demnități și virtuți. Astăzi cîrmuiește cu atîta bărbăție în suflet și atît de înțelepțește, încît nu se cunoaște vreun alt senior de același rang, să fie atît de iubit de poporul său.

Dacă istorisirea ar fi fost oleacă mai lungă, ar fi trebuit să o lase pe altă dată, dar parcă o măsurase cu ornicul și acum era pe atît de aproape noaptea pe cît ne aflăm noi aproape de han. Intrarăm să ne odihnim și a doua zi, plecînd în zori ca să ajungem devreme la Florența, am mers ceva mai repede pe drum.

divorțul acestuia din urmă, a provocat schisma bisericii anglicane.

¹ Alessandro de Medici, primul duce al Florenței între 1530—1537.

² Aluzie la Alexandru cel Mare (cf. B.B.).

³ Cosimo I de Medici (Cosimo cel Mare), 1519—1574, duce al Florenței între 1537—1569 și mare duce al Toscanei între 1569—1574. A urmărit să asigure prosperitatea economică a Florenței, expansiunea ei teritorială și dezvoltarea științelor.

⁴ Francesco de Medici, duce al Florenței între 1547—1587.

⁵ Ferdinando de Medici (1549—1609), mare duce între 1587—1609. Potrivit lui B.B. această aluzie istorică contrazice cronologic desfășurarea acțiunii romanului care mai înainte, este situată ceva mai devreme, dacă ținem seama de aluziile la seceta din Sevilla (1557).

Cînd am ajuns să zărim oraşul, bucuria mea a fost atît de mare că n-o pot descrie, căci mi-a părut atît de frumos de la distanţă, încît deşi depărtarea nu era mare, cel puţin l-am descoperit de sus în jos, privindu-l de pe o înălţime.

Am privit locul acela de tihnă, am văzut frumuseţea atîtor capiteluri atît de felurite, minunăţia zidurilor sale de necucerit, măreţia şi tăria turnurilor sale înalte şi bine construite. Mi s-a părut totul aşa de grozav, că am rămas uluit. N-aş mai fi plecat de acolo şi nu m-aş fi îndepărtat de acea panoramă, atît pentru că imi bucura ochii, cît şi pentru a nu-i aduce vreo jignire, dacă din întîmplare, aflîndu-se mai aproape, aşa cum se întîmplă cu cele mai multe lucruri, acea admirabilă privelişte s-ar fi dezis în vreun fel. Dar, socotind că acela e doar si-petul, mi-am zis că, fără îndoială, ceea ce se află înlă-untrul lui e şi mai demn de admiraţie.

Şi n-a fost cu nimic mai prejos. Pentru că odată ajuns în oraş, cînd am văzut străzile acelea largi, netede şi drepte, pietruite cu lespezi mari, casele lucrate cu nespus de frumoase cioplituri în piatră, atît de bogate şi dăltuite cu atîta măiestrie, cu o asemenea arhitectură şi cu atîtea ferestre, am rămas zăpăcit, pentru că niciodată nu crezusem că mai există o altă Romă. Şi păstrînd proporţiile, în privinţa clădirilor i-o ia mult înainte. Pentru că edificiile frumoase din Roma sînt la pămînt şi au mai rămas puţine în picioare care să nu fie umbre ale trecutului, ruine şi resturi. Dar Florenţa este toată înfloritoare, totul este atît de viu, atît de scump şi arată atît de frumos, încît i-am spus lui Sayavedra : „E neîndoios că dacă locuitorii acestui oraş sînt la fel de eleganţi în privinţa gătelii nevestelor ca în privinţa caselor, primele sînt cele mai fericite din cîte există pe pămînt“.

Eram atît de uluit încît aş fi vrut să stau să privesc pe îndelete fiecare din acele clădiri ; dar cum se apropia noaptea şi gonia din urmă ziua, am fost siliţi să ne tragem spre un han. N-a durat mult pînă să găsim unul, unde am fost răsfăţaţi cu atîta lux, încît cu adevărat nu ştiu cum să povestesc mai bine şi să aduc laude : mîncăruri, curăţenie, atenţie, bunăvoinţă şi bună îngri-

jire, toate din plin. Aşa că m-am îndopat atît de bine, încît aproape era să uit ceea ce doream cel mai mult.

Noaptea mi-a trecut pe nesimţite, cît ai clipi din ochi, mulţumită patului bun. Şi a doua zi dimineata, deşi mă durea sufletul — căci în momentul acela patul era muntele meu Tabor¹ — l-am chemat pe Sayavedra, să mă ajute la îmbrăcat şi, în chip de cunoscător al aceluia oraş, să-mi arate lucrurile frumoase de acolo, mai cu seamă şi în primul rînd, Catedrala, pentru ca, după ce vom fi ascultat slujba şi ne vom fi rugat lui Dumnezeu, totul să ne meargă din plin.

M-a dus la Catedrală şi după ce ne-am făcut datoria creştinească, am rămas ca prostul, privind acel prea vestit templu şi lanternoul din vîrf, căruia acolo i se spune „cupolă“, dar mai bine i-ar spune „copulă“, căci îmi părea, şi nu numai mie, ci tuturor care o privesc, că pentru a fi construită s-au adunat toate tratatele de arhitectură şi cei mai pricepuţi maeştri în această artă, într-o ale teoriei şi practicii. O asemenea uimitoare iscusinţă, măreţie, vigoare şi frumuseţe poate fi socotită, fără îndoială şi fără a aduce vreo jignire operelor ce se construiesc în ziua de azi, drept a opta minune a lumii. Să socotească, cei care se pricep niţel la asta, ce diametru trebuie să aibă cupola, dacă înălţimea navei, fără lanternoul din vîrf, este de patru sute douăzeci de palme şi îşi vor da seama ce înseamnă asta.

Am făcut un drum şi la biserica ce poartă numele Bunavestire, datorită unei picturi zugrăvită pe un perete, care mai degrabă ar trebui să se numească raiul, avînd o asemenea pictură despre întruparea Fiului lui Dumnezeu. Tradiţia spune că a fost făcută de un pictor pe cît de priceput în arta sa, pe atît de curat şi sfînt în felul cum a trăit². Căci după ce sfîrşise ce se vede pictat acolo, cînd îi mai rămăsese să zugrăvească doar chipul Maicii Preciste, temîndu-se că s-ar putea să nu se priceapă să-i dea înfăţişarea ce trebuie, ca vîrstă,

¹ Munte în Israel, unde ar fi avut loc, potrivit Evangheliei, schimbarea la faţă a lui Iisus. Guzmán nu vrea să părăsească patul, aşa cum Sfîntul Petru nu vroia să plece de pe munte. Cf. *Luca*, 9. 33.

² Andrea del Sarto (1486—1530), pictor italian din şcoala florentină, influenţat de Leonardo da Vinci şi Rafael.

culoare, puritate a feții și expresie a ochilor, tulburat de aceste gânduri, a adormit pentru câteva clipe și, când s-a trezit, vrînd să ia pensulele și să se apuce de treabă cu voia lui Dumnezeu, a găsit chipul pictat. Așa încît nu mai trebuie s-o laud, căci fie că a săvîrșit-o printr-o minune mîna atotputernică a Domnului, fie că, au zugrăvit-o îngerii, este o pictură îngerească. Și în privința asta, admirînd restul, făcut de pictor, e de înțeles ce suflet va fi avut meșterul ce a meritat să fie ajutat de asemenea ucenici.

Icoana face atîtea minuni în fiecare zi, e atîta lume care vine acolo, încît m-am mirat că nu sînt toți bogați. Așa mi-a venit în minte atunci cerșetorul despre care mi se spusese că făcuse vestita diată cu samarul, părăindu-mi-se puțin cît se găsisse la el, în comparație cu cît putuse cîștiga și lăsa moștenire un asemenea supus¹. Și cum este un adevăr dovedit că ce naște din pisică șoareci mîncîcă, de mii de ori mi-au trecut prin cap întîmplări din anii mei tineri. Că dacă, așa cum am ajuns la Roma, aș fi venit aici cu tertipurile, fața spoită, lepra și rănilile mele, aș fi putut strînge o avere.

Am observat, de asemenea, cît de puțini dintre cerșetorii de acolo își dădeau silința și foloseau vicleniile, cît de neîndemînatici și neștiutori erau, față de cei de pe timpul meu. Și cum le descopeream trucurile, rideam de ei. Îmi plăcea să-i privesc și, în taină, aș fi vrut să le îndrept miile de mici greșeli pe care le făceau. Cine a mai văzut vreodată un cerșetor cinstit, știindu-și bine meșeria, sau măcar cu minte la cap, să aibă mai mult de maximum șase ori șapte *maravedis* sau alți bănuți, dar tot cam atîta ca valoare, în pălărie, ori alte lucruri de preț ca să i se poată spune, cum li se spunea multora dincolo, că le ajunge să mînînce în ziua aceea cu cît au strîns și să plece, să-i lase în locul lor pe alții mai săraci. Cînd i-a mai trecut prin minte unui sărac, dacă nu e sărac la minte, chiar dacă e novice și urmează cursurile de pregătire, să țină o piine sub braț sau să stea ca cel de colo, cu o scobitoare după ureche ?

Mi-am zis în sinea mea : „Oh, cerșetor pungaș care îți trădezi meseria ! Deci mînînci atîta că-ți mai poate ră-

¹ Aluzie la istoria cerșetorului florentin care și-a lăsat averea, prin testament, marelui duce. V. pp. 299—301.

mîne ceva între dinți ?“. N-am văzut nici unul care să știe să-și joace rolul frumos. Nimic nu făceau ca lumea și la momentul potrivit, după cum spun rînduielile ; își înșirau poliloghia otova, fără să-și interpreteze rolul.

L-am recunoscut acolo pe un puștan de pe timpuri. Acum era flăcăiaș. Doar acesta mai știa cîte ceva în comparație cu ceilalți și zău că tare aș fi vrut să-mi vîr mîna în locul unde-și ținea inima¹, căci fără îndoială m-aș fi îmbogățit nițel. Acesta era feciorul unor părinți ce ar fi putut să-i lase o moștenire frumoasă, căci erau maeștri foarte iscusiți. Era schilod de-adevărat de piept și de șale. Dar cum totul cere învățătură și acolo legile nu le îngăduiau să aibă academii, fără exercițiu și perfecționare, cu arta lor într-ale cerșetoriei, pot mînca toți din aceeași troacă.

Eu l-am recunoscut, dar el nu. Putea să-mi spună foarte bine : „Mă uit la tine, și nu te cunosc“. Cît de teribil de ispitit am fost să-i vorbesc ! Dar n-am îndrăznit. I-am spus lui Sayavedra : „Îl vezi pe săracul acela ? Acela mă poate face bogat.“ El mă întrebă : „Și atunci de ce ceri de pomană ?“ Și i-am răspuns : „Cînd oamenii au deschis o dată gura ca să cerșească, închizînd ochii în fața rușinii, cînd își leagă mîinile să nu mai muncească și cînd își ologesc picioarele în fața milosteniei, boala lor nu mai are leac“.

Asta am văzut la o cerșetoare de pe vremea mea care, sosind la Roma sărmană, fătucă bolnavă, a început să cerșească ; și după ce s-a însănătoșit și 'a ajuns vînjoasă ca un taur, a continuat să cerșească. Lumea îi spunea să muncească. Ea răspundea că suferă cu inima și cînd o apucă răul cade pe jos și sparge tot ce se află prin apropiere. Așa înșela lumea și așa trăi cîțiva ani, la sfîrșitul căroră, întrebîndu-l pe un om, ce spunea că e din ținutul ei, dacă îi cunoaște pe părinții ei și spunîndu-i acesta că au murit și au lăsat avere frumoasă, porni la drum spre casă și moștenirea a fost atît de mare, încît au cerut-o de nevastă mulți bărbați de seamă, unii dintre ei cu avere frumușică. Că nu există fier oricît de ruginit să nu poată fi aurit ; aurul acoperă și ascunde totul. S-a măritat cu unul bogat și chipeș. Dar femeia

¹ V. p. 75, nota 2.

era atît de chinuită că nu mai cerșea, încît se vestejea și se stingea pe picioare, fără ca medicii să-i poată da de rost bolii ce-o avea, pînă cînd s-a vindecat ea singură, făcînd pe mironosița și spunînd că, din umilință, vrea să-și cîștige pîinea cerînd de pomană. Și umbla prin casă, printre slujitori, de la unul la altul, cerșind. Dar și asta îi făcea rău, pentru că toți îi dădeau. Așa că se înclua într-o odaie unde avea mai multe portrete și le cerea și acestora de pomană.

Tare s-a mai minunat Sayavedra de asta. De acolo m-a condus în piața palatului¹, unde, în mijlocul ei am văzut un cavaler viteaz călare pe un frumos cal de bronz², atît de viu și de bine făcut că părea însufletit și plin de îndrăzneală. N-am știut și n-am îndrăznit să judec după mintea mea care dintre cele două statui era mai frumoasă, aceasta sau cea de la Roma, dar cu puțina mea pricepere înclin să cred că aceasta, nu pentru că o aveam în fața ochilor, ci fiindcă așa merită. L-am întrebat pe Sayavedra pe cine înfățișează cavalerul și mi-a spus: „Este statuia Marelui Duce Cosimo de Medici, de care am vorbit pe drum. A poruncit să fie înălțată aici, întru aducere aminte, Marele Duce Ferdinando, fiul său, care cîrmuiește acum“. Am vrut să aflu, de curiozitate, ce înălțime are toată statuia. Și cum nu puteam s-o măsoar, mi s-a spus, și așa părea, că de la pămînt pînă în vîrfurile capului măsoară în jur de cincizeci de palme.

De jur împrejurul acestei piețe mai erau multe alte statui turnate în bronz și altele din marmură dură, lucrute cu atîta măiestrie că rămîi uimit și orice minte se minunează, mai cu seamă cele mai gingașe, în afară de cei ce pricep asemenea lucrare.

După asta am vizitat biserica Sfîntul Ioan Botezătorul, prea meritînd să fie pomenită cu osebie, căci este deosebită în totul. Am aflat că a fost ctitorită în vremea

¹ Piazza della Signoria aflată în fața cunoscutului Palazzo Vecchio.

² Statuia ecvestră a lui Cosimo I de Medici lucrată de Giambologna (Jean de Bologna), sculptor și arhitect flamand (1524—1608). Statuia a fost terminată în 1594, ceea ce infirmă ipoteza susținută de Urban Cronon că Alemán ar fi fost în Italia în 1578, în slujba cardinalului Acquaviva (cf. B.B.).

lui Octavian August și închinată lui Marte¹. Acolo m-am oprit și i-am admirat vechimea și temeliile, căci se spune că, prin tradiție și datorită felului cum i s-au pus temeliile, va rezista veșnic, pînă la sfîrșitul veacurilor. Și e de crezut, pentru că, în ciuda atîtor calamități, n-au atins-o nici timpul, nici războaiele, cu toate că orașul a fost trecut prin foc și sabie iar ea singură a rămas în picioare.

Este de formă octogonală, mare, masivă și frumoasă cînd o privești, mai ales cele trei intrări cu șase porți duble, toate din bronz, fiecare turnată dintr-o bucată, lucrate cu scene istorice în basorelief, cu atîta măiestrie cît se poate închipui despre meșterii aceluia oraș care astăzi sînt, în privința asta, primii din cîți se cunosc în toată lumea. Și mai are și alt lucru de minune și anume că, deși în Florența există patruzeci și una de biserici parohiale, douăzeci și două de mănăstiri de călugări și șapte de călugărițe, patru schituri, douăzeci și opt de bolnițe, două purtînd numele lui Iisus, în nici una din ele nu există cristelniță, în afară de biserica Sfîntul Ion² și aici se botează toți locuitorii acestui oraș, atît oamenii de rînd, cît și cavalerii de vază și chiar primii născuți ai ducelui.

Cît timp am stat acolo, am vizitat, cînd aveam răgaz, și celelalte biserici. Erau atît de măiestrit făcute și sînt atît de frumoase, încît e cu neputință să nu spui chiar și numai cîteva vorbe despre marea lor frumusețe. Nici mintea nu e în stare să cuprindă totul, ori chiar mai puțin decît privirea. Pentru că dacă ar trebui să-mi amintesc de toate născocirile și de atîtea altele la fiecare pas văzute, de amănunte atît de deosebite și de fine, de admirabilele picturi și sculpturi și de basoreliefuri, ar fi să scriu un tom gros și să caut un alt cronicar care să știe să le slăvească cît de cît.

Marele Duce are acolo o casă și o grădină pe nume Palazzo Pitti, despre a căror măreție și frumusețe ne-maipomenite, atît a grădinilor, cît și a fîntînilor, munți-

¹ Informația, curentă în epoca lui Alemán, este greșită. Biserica a fost construită în secolul al XI-lea pe vechile temelii ale templului lui Marte (cf. B.B.).

² Nu s-a putut preciza dacă informația este exactă (cf. B.B.).

lor, pădurilor, vînatului și încăperilor se poate spune că sînt, fără exagerare, cele ale unui mare palat regesc, care se poate întrece cu oricare altul de felul său din cîte sînt în toată Europa.

N-am vrut să nu văd și să nu cunosc zidurile acestui oraș, ce închid înlăuntrul lor asemenea minunate bogății și dîndu-le ocol am aflat că au o lungime de vreo cinci mile. Au zece porți și cincizeci și unu de turnuri. Tot orașul se află înlăuntrul zidurilor, nu există mahalale mărginașe în afară. Prin mijlocul orașului curge riul Arno, peste care se întind patru vestite poduri, lucrate în piatră, rezistente și mari.

Și fiind toate în oraș făcute nespuse de bine, tot astfel sînt dreapta cîrmuire, obiceiurile și purtarea oamenilor. Cu foarte multă dreptate i s-a spus Florența, căci e floare a florilor și floarea întregii Italii, unde înfloresc toate la un loc și fiecare în parte, artele liberale, cavalerismul, literele, armata, adevărul, buna cuviință, educația, sinceritatea și, mai cu seamă, caritatea și dragostea pentru străini.

Asemeni unei mame adevărate, îi primește, îi ia pe lingă ea, îi răsfată și le face favoruri mai mult decît propriilor săi fii care, în privința asta, ar putea-o numi mamă vitregă.

Cîtă vreme am stat acolo am ajuns să-mi dau seama de cauze prin efectul lor, să aflu cum sînt locuitorii săi, observînd politica ocîrmuirii, felul cum respectă legile și cît sînt acestea de necălcate. Acolo sînt într-adevăr recunoscute și prețuite meritele fiecăruia, fiind răsplătite cu drepte și cuvenite onoruri, pentru ca toți să se îndemne să fie virtuoși și să nu nesocotească gloria domnitorilor, ce trebuie considerată drept cea mai mare de care se pot bucura, cînd se spune despre ei că faptele lor ilustre se întrec cu cele ale vasalilor lor.

Totodată am văzut și că e adevărat ceea ce îmi povestise Sayavedra despre oamenii întîlniți de el. Am văzut acolo cîte ceva din ceea ce prîsosește în alte părți, pizma și linguşeala ce umblă peste tot și se oploșesc întotdeauna acolo unde există dorința de a deveni favoritul cuiva, și de a dobîndi tot mai mult, spre marea daună a tuturor, a unora și a celorlalți; socotitori exacti

ai bunurilor străine, iscusiți geometri care delimitează¹ ce poate și ce nu poate fiecare. Să ne oprim însă aici, căci de vreme ce am zugrăvit atât de perfect un oraș așa de vestit de generos, nu e o bună idee să mîzgălesc totul cu o pată atât de urîță.

¹ În original, *delinear*, care potrivit lui B.B. ar conține, printr-un posibil joc de cuvinte, *delinear* — *linaje* (neam, obîrșie), o aluzie la faptul că originea era elementul determinant pentru a aprecia calitățile unui individ.

Capitolul al II-lea

Guzmán de Alfarache pornește pe urmele lui Alessandro, cel care i-a furat cuferele. Ajunge la Bologna, unde e băgat la pușcărie chiar de cel ce-l furase

La Florența am mîncat tot calul cu care plecasem din casa ambasadorului și, într-o dimineată, i-am mîncat și potcoavele. Spun așa pentru că poruncisem să fie potcovit din nou ca să-l pot vinde, iar potcoavele vechi care ne rămăseseră le-a vîndut Sayavedra și am avut ce prînzi. Dacă nevoia păgînă nu m-ar fi dat afară de acolo cu ghionturi și picioare în spate, ar fi fost cu neputință s-o fac de bună voie, toată viața mea. Vreau să spun, din proprie convingere, pentru că prinsesem gustul orașului și sondasem terenul.

Nu știu ce-aș fi făcut după aceea, pentru că, pînă la urmă, tot ce e nou ispitește, mai ales pe unul care are un suflet vagabond ca mine, dornic de noutăți. Așa judecam atunci, datorită multor argumente pe care le aveam ca să gîndesc astfel. Eu sosisem acolo în vremea sărbătorilor. Mă luau cu ei alți tineri, zburînd din casă în casă, din petrecere în petrecere, din nuntă în nuntă. Într-un loc se dansa, în altul se cînta; aici fredonau, dincolo petreceau, totul nu era decît plăceri și iar plăceri și o veselie ca atunci cînd ceri de-o sută de ori potul. Peste tot nu întîlneai decît lăudabile jocuri și distracții, mult fast și domni eleganți, multe femei frumoase cu care aceștia dansau, toalete deosebit de arătoase, straie frumoase și încălțări elegante care îți luau ochii și sufletul odată cu ei.

Vedeți, dară, ce sărată saramură, ca să nu se strice varza! Dacă tot nu beau în cîrciumă, cel puțin să mă bucur că mă aflu acolo. Nu există om să nu greșească, cu atît mai puțin cînd aleargă pe calul neînfrînat al tinereții. Eram tînăr, în fond, și așa cum bătrînețea este rece și seacă, tinerețea este cu totul opusă ei, caldă și plină de sevă. Tinerețea are puterea, iar bătrînețea în-

telepciunea. Totul este împărțit după cum face trebuință fiecăruia. Și cu toate că aproape întotdeauna vedem bătrâni tineri, doar printr-o minune se întâlnesc și tineri bătrâni. Și zic că ar fi la fel de mare minunea ca atunci când ar da roade un păr în timpul Crăciunului. În Castilia, spun, pentru că nu vreau să mă prindă cu greșeala cei de pe alte meleaguri pe care nu le cunosc. Să rămână știut că întotdeauna spun ceea ce am văzut la mine acasă, că nu știu cum joacă fiecare în părțile lui.

Mă întorc la povestea mea. Pentru mine era foarte important să plec din Florența, să fug de mine însumi, fără să știu de ce și nici unde, pînă aveam să toc sărmanii și puținii bănuți ce-mi mai rămăsese ră și lăntișorul dat ca amintire de ambasador, de care, pe onoarea mea că nu mă despărțeam o clipă, cu gîndul la ceasul cînd trebuia să-l fac mărunțiș, și întrucît îmi fusese dăruit cu dragoste, mă durea că eram silit, în curînd, să mă port cu el cu asprime. Aș fi vrut să-l păstrez, dacă se putea, să nu mă despart de el ; dar sînt situații cînd părinții pot să-și zălogească și copiii. Răbdare. O să fac ce-o să pot și cînd n-o să mai pot, iertat să fiu. Căci cine n-are alte mijloace și e silit de împrejurări face alte rele mai mari.

Mă luptam cu mine însumi. Crunt război se încinge între gînduri în asemenea cazuri. Cugetam la mine, unde o să ajung, cum aveam să mă descurc. Doamne ferește, cum se mai strînge inima cînd nu e strînsă punga ! Cum îți slăbțte dorința de a trăi cînd slăbesc baierile ei, și cu atît mai mult pe meleaguri străine, hotărît să-mi uit proastele năravuri, neștiind cum să cîștig ceva, neavînd de unde obține ceva, lipsind persoanele ori prietenii cărora să îndrăznesc să le cer și departe de gîndul de a înșela ; căci dacă aș fi vrut să mă apuc de asta, nu era nevole să mă chinui și să mă frămînt atîta ; aveam de lucru pentru tot anul. Oriunde m-aș fi dus nu mi-ar fi lipsit lucrul ; căci, Dumnezeu fie lăudat, ceea ce am dobîndit odată, niciodată n-am mai pierdut. Îmi lipsea doar practica, fiindcă uneltele meseriei nu le-am lăsat niciodată din mînă ; le luam cu mine oriunde mă duceam.

Am plecat din Roma cu hotărîrea de a fi un om cumsecade, indiferent de-mi merge bine ori rău. Voiam

să-mi împlinesc această dorință frumoasă, dar cum iadul e plin de bune intenții, ce-mi mai păsa, dacă nu reușeam? Credința nedovedită prin fapte e credință moartă. Aveam o slugă; vă dați seama, dar, ce bine mi-ar fi stat să-mi caut stăpîn. Mă învățasem să poruncesc; cum ați fi vrut să mă umilesc supunîndu-mă? Socotesc — și nu numai eu, sau încă cineva, ci chiar mai mulți, căci nu cred că am fost singurul în lume — că aș fi putut fi un om cumsecade, dacă în situația în care mă aflam, cu pretențiile ce le aveam, aș fi văzut că nu-mi lipsește nimic și pentru a hrăni acest suflet generos aș fi avut bani mulți ca să devină mai mărinimos, chiar dacă, printr-o minune, mi-ar fi adus un sfînt banii pentru asta.

Și chiar și atunci, nu știu ce să spun, cred că la vremea aceea, asta ar fi fost o minune. Eram tînr, crescut în libertate, învățat mai degrabă să caut ocaziile decît să fug de ele. Greu puteam, cu intenții bune, să scap de înclinațiile rele.

Zice seniora Doña — spirituală cum îi e felul — : „Eu aș fi bună și cinstită, dacă nevoia nu m-ar obliga de mai mult de patru ori să fac ceea ce nu vreau“. „Adevărul, doamnă, e că Înălțimea Voastră minte, că vreți să faceți ceea ce faceți.“ „Oh, nu, o fac împotriva voinței mele; eu nu sînt înclinată spre așa ceva.“ „Pe onoarea mea că nu-i așa; văd asta în ochii dumneavoastră. Că dacă ați vrea să nu mai priviți pe fereastră, ci furca de tors ori ghergheful, poate v-aș mai crede.“ „Mîinile femeilor nu sînt atît de puternice încît să poată face atîtea, să mănînci, să te îmbraci și să plătești o casă.“ „Fie să le aibă Înălțimea Voastră puternice, ca să doriți să slujiți și veți avea casă, de mîncare și bani cu care să vă îmbrăcați.“ „Bună vorbă mai e și asta! Ziceți că nu vreți să vă băgați la stăpîn și trebuie s-o fac eu, care sînt femeie?“ „Chiar asta spun, că Înălțimea Voastră și eu și doamna Cutare, nu vrem să adunăm avere, ci totul să ne vină printr-o minune.“

Teribil animal e vîrsta de douăzeci de ani. Nu există bătaie atît de sîngeroasă, nici încăierare atît de încrîncenată ca cea purtată de tinerete cu ea însăși. Căci, dacă vrea să se îndepărteze de viciu, are potrivnici înfricoșători. Cu greu se învinge pe ea însăși, datorită ispitelor

multe ce i se arată și fiindcă tinerilor le este foarte în fire să se împiedice la fiecare pas. Nu au forță în picioare și nu știu să meargă bine.

Este un cal ce trebuie îmblinzit. Stăpinit de patimi neînfrinate și avînd puține suferințe. Cînd are o intenție bună, o distrug o sută de intenții rele. Care nu îl lasă nici măcar să pășească liniștit. Și nu-i îngăduie să-și găsească un sprijin. Nu se lasă înșeuat de oricine și puțini pot să-l strunească. Nu vrea să fie mînat prea repede și nici pe drumeagul pe care gîndesc eu.

Eram încă virît în mocirla viciilor pînă peste cap. Pentru că deși nu le practicam, niciodată n-am uitat de ele și nu vroiam să mă cocoșez sub greutate. Cînd se domesticește un tăuraș, întîi i se leagă picioarele dinainte și e trîntit la pămînt; apoi i se leagă de un corn o frînghie și e lăsat să o tîrîie după el cîteva zile. Și cînd omul vrea să-l pună la muncă, îl înjugă împreună cu un bou bătrîn, care își știe treaba. Așa se învață și se formează încetul cu încetul.

Tinărul care vrea să încerce să fie bătrîn, să nu-mi țină pe urme și să se străduiască să-și înfrîngă patimile. Să se pregătească pentru muncă și prin forța voinței lui să le trîntească la pămînt, învingîndu-și vechile dorinți. Să-și lege o frînghie de suferință și umilință de care să-și tîrască vreme de cîteva zile pornirile rele și să-și treacă timpul făcînd lucruri pline de virtute; și după puțină vreme va ajunge ca un sfînt la jugul pocăinței și în bună tovărășie se va obișnui cu plugul cu care va săpa brazdă în pămîntul proastelor apucături. Și să-i spună altcuiva, la fel și de-o seamă cu el, că socotește să ajungă la asta deodată ori că e nevoie doar de un *eu așa vrea*, căci eu știu, de fapt, că nu vrea. Cei ce vor asta, găsesc alte mijloace mai eficiente.

Gîndește cumva ori așteaptă să i se arate Dumnezeu din ceruri și el să cadă la pămînt în chip misterios cum s-a întîmplat cu Sfîntul Pavel? ¹ Să nu-l așa-

¹ „3. Dar pe cînd călătorea el și se apropia de Damasc, o lumină din cer ca de fulger, l-a învăluit deodată.

4. Și, căzînd la pămînt, a auzit un glas zicîndu-i: «Saule, Saule, de ce mă prigonești?»“, *Faptele sfinților apostoli*, 9, 3—4.

tepte să i se arate astfel, că e un prostănac dacă o face. Destul l-a trîntit la pămînt cînd i-a trimis bolile, cînd l-a pus să muncească și cînd i-a pătat cîntea, dacă atunci sau acum se va fi gîndit la asta. A fost, de fapt, același lucru și totuși niciodată n-a vrut și nu vrea să spună : „Doamne, ce vrei să fac, căci mă aflu aici să-ți împlinesc voia ?” Tu nu vrei să fii Pavel pentru Dumnezeu, dar aștepți să ți se arate. Și dacă a făcut-o pentru Pavel, a fost pentru că îl știa stăpînit de o neîntîlnită dorință de a găsi calea cea dreaptă, cum făcea în chip de păzitor al legii.

Și nu s-a auzit de nimeni să se mintuiască doar cu intenții, fără fapte ; trebuie să-și dea mîna amîndouă : intenția și fapta. Vreau să spun, dacă e vreme de fapte ; căci faptă este și intenția nestrămutată și durerea pentru cele făptuite în trecut la cel ajuns în noaptea morții, care se sfîrșește în curînd. Dar dacă e ziuă, ca să poți săpa viu, totul trebuie să meargă strună. Că nici sapa singură, nici mîinile goale nu vor putea săpa pămîntul ; trebuință este și de mîini și de sapa.

Cine m-a vîrit în chestiile astea ? Nu eram la Florența, simțindu-mă foarte bine ? Mă întorc acolo și promit, de-mi merge cum mi-a mers, să-mi fac acolo sălașul și să nu mai caut un alt *plus ultra*. Pentru că întreg orașul era în totul pe placul meu. Mi-a făcut o impresie foarte bună. Și dacă existau lingușeli și invidii, se bucurau alții de ele ; eu nu făceam parte din cei cuprinși în decret. N-avea de ce să se lege Iuda de miluirea săracilor¹, căci asta nu mă privea și eu nu aveam pretenția să ajung la palat. Și dacă nu-mi foloseau la nimic, n-aveam nevoie să le folosesc și niciodată n-am vrut să am de-a face cu așa ceva, părăindu-mi-se unul dintre cele mai grave și mai primejdioase rele din cîte am cunoscut. Pentru că un singur lingușitor ajunge ca să distrugă nu

¹ Aluzie la un pasaj biblic :

„4. Iar Iuda Iscarioteanul, unul dintre ucenicii Lui, care avea să-l vîndă, a zis :

5. «Pentru ce nu s-a vîndut mirul acesta cu trei sute de dinari și să-l fi dat săracilor ?»

6. Dar el a zis aceasta, nu pentru că le era milă de săraci ; ci pentru că era fur și, avînd punga, lua din ce se punea în ea“, Ioan, 12, 4—6.

numai o republică, ci un regat întreg. Fericit regele, norocos acel domnitor care e slujit cu dragoste și ascultă ce grăiește poporul, căci numai acesta va ști adevărul cu care va îndrepta răul și va fi scutit de lingușitori.

Acolo aș fi trăit eu și aș fi dus-o ca un duce, dacă aș fi avut cu ce. Nu cred că-i nevoie să jur, căci pot fi crezut doar pe simpla mea vorbă. Îmi lipseau banii, căci sacul din care tot iei și nu pui nimic, repede se golește. Dacă aș mai fi stat, în curînd aș fi ajuns în mizerie și ar fi fost o mare lipsă de rușine să fi venit călare și să fiu văzut plecînd pe jos. Am socotit că e un gînd sănătos să-mi salvez onoarea, plecînd cu ea și de bună voie, mai degrabă decît, silit de nevoie, să dau cîntea pe rușine și să fiu nevoit să rămîn, neavînd cu ce să plec.

I-am făcut cunoscute aceste gînduri lui Sayavedra. Căci, știindu-mi acum viitorul și că nici o tovărășie de pe lume nu-mi convenea mai bine ca a lui, îl pregăteam încetul cu încetul, ca să creadă apoi că are năluciri, și și ceea ce aveam de gînd să fac să fie o noutate pentru el. Acesta îmi spuse: „Stăpîne, am o soluție pentru situația de-acum, care nu costă scump, nu pune probleme, ci dimpotrivă e la îndemînă și s-ar putea să scoatem ceva parale. Dacă oricum trebuie să plecăm de aici, fără să fim nevoiți să ieșim pe o poartă anume, cum poți pleca oriunde în lume, să pornim spre Bologna, atît pentru că e foarte aproape și putem vedea și vestita ei universitate, cît și pentru că s-ar putea ca soarta cea bună să ni-l scoată în cale pe Alessandro Bentivoglio, fostul meu stăpîn, care v-a furat lucrurile. Și dacă îl găsim, și sînt sigur de asta, tot sigur sînt că ne vom redobîndi avutul, căci după ce am spus la Siena, fără îndoială că, dacă nu va vrea să plătească de voie în schimb va plăti ori el ori taică-su de nevoie“.

Sfatul nu mi s-a părut prost. Îmi convenea de minune, numai închipuindu-mă mîna puternică a justiției. Căci nu există nici cea mai mică îndoială că, de îndată ce voi fi sosit acolo și voi fi spus despre ce e vorba, îmi vor ieși înainte cu mîinile împreunate și voi avea de cîștigat oricum, căci îmi vor da o parte din ceea ce a furat, dacă nu totul, atît fiindcă tatăl și familia lui

sînt de neam, cît și fiindcă în nici un caz n-aveau să îngăduie să fie judecată fapta lui atît de urîtă.

Vreți să auziți o ciudățenie? Știți cît de frumoasă, cît de prietenoasă și pe gustul meu era Florența? Acum mi se făcea greață doar auzindu-i numele. Îmi putea, nu mai puteam s-o văd, totul mi se părea prost, pînă ce nu mă vedeam plecat de acolo. Vedeți unde duce lipsa de bani, că într-o clipă ajungi să urăști lucrurile pe care le iubeai cel mai tare, cînd nu ai cu ce să le pui și să te pui în valoare. Acum mi se părea că nu mai există pe lume oraș ca Bologna, unde de-abia voi fi pus piciorul și mi se va înapoia avutul, voi avea ce să cheltuiesc și mă voi întîlni cu tineri studenți, cu vagabonzi de-ai mei, de-o teapă cu mine, cu care mi-aș fi putut face de cap oricînd mi-ar fi trăznit.

Și s-ar fi putut chiar ca zarurile să cadă astfel încît să-mi fie ușor să merg mai departe cu învățătura. Căci cele învățate la cardinal, stăpînul meu, erau încă la locul lor și aș fi putut, fără îndoială, să fiu preparator acolo la facultate și astfel să-mi cîștig pîinea, dacă aș fi dorit și aș fi fost nevoit. Închipuiți-vă și voi : să îmbraci anteriorul cînd ai obosit să tot fugi cu spaima-n sîn că te paște pușcăria. În concluzie, am hotărît să fac această călătorie foarte repede și într-o clipită am și pornit.

Am sosit la Bologna seara și cea mai mare parte a nopții n-am dormit, pentru că am făcut planuri. Saya-vedra mi-a spus : „Stăpîne, nu e bine ca eu să apar, nici să fiu văzut în vreun fel, mai ales la început, pînă vedem cum se prezintă situația. Pentru că dacă Alessandro e în oraș și află că am venit și eu, fiind atît de cunoscut, cum sînt, o să încerce să afle de ce și cu cine am venit, și din pricina asta o să plece din oraș, iar noi o să rămînem de căruță. Sau o să bănuiască cine a pus la cale această călătorie și o să-mi ia viața ca să nu i se afle ticăloșia. Și nici unul din aceste lucruri nu ne pică bine și nu ne folosește. Și pe urmă, dacă afacerea ajunge la tribunal, pe mine or să mă înhațe primul. Dar — plecînd de la faptul că întemnițat nu pot fi de nici un folos — nu va fi îngăduit să mi se facă mai mare rău decît data trecută. Așa că ceea ce trebuie să facem imediat mîine e să întrebăm de el și să încercați să-l cunoașteți. Și după asta, o să hotărîm vîzînd și făcînd“.

Nu mi s-a părut rea ideea. Am ieșit prin oraș și după câțiva pași și mai puține clipe, mi l-a arătat cineva cu degetul. Și nici nu era nevoie, căci așa fi știut cine e doar după straie. Stătea împreună cu alți tineri în fața intrării unei biserici. Nu cred că ieșea de-acolo, nici că voia să intre să asculte liturghia, ci mai degrabă mi s-a părut că îi cerceta pe cei ce intrau.

Am spus ceva? Oare o exista vreun leac pentru asta? Nu ne ajung piețele și străzile din tot orașul, pe care îl scandalizăm cu plimbările, cu semnele ce le facem și poate și cu alte lucruri mai rele, încît nu iertăm nici bisericile!

Să mergem mai departe, să nu fugim de liturghie și să dăm peste predică. Nu mi s-a părut a fi foarte evlavios, căci toți gesticulau mult și din cînd în cînd izbucneau într-un hohot de rîs. Era îmbrăcat cu un pieptar de-al meu din mătase argintie și o vestă de piele parfumată cu ambră, cu căptușeală din aceeași mătase, cu spintecături și găitănită cu șnur de argint și cu opt nasturi de aur și chihlimbar la gît: toate aceste straie mi le dăruise un gentilom napoletan pentru o anumită afacere în care am intervenit pe lîngă ambasador, stăpînul meu.

Cînd le-am recunoscut, mi-a venit să le dau jos de pe el cu lovituri de cuțit, după cum m-a durut în suflet văzînd că lucrurile ce-mi erau atît de dragi ajunseseră pe mîna altuia împotriva voinței mele. Eram ispitit să-l lovesc cu pumnalul, dar mi-am zis: „Nu, nu, Guzmán! Asta nu! E mai bine ca hoțul tău să trăiască și să se căiască¹; căci fiind în viață, îți va putea plăti, pe cînd dacă îl omori, vei plăti tu. Ești mai prețuit cînd alții îți datorează decît, cînd datorezi tu. Îți va fi mai ușor să primești decît să plătești. Nu deveni acuzat, dacă ai stofă de reclamant². Toate la vremea lor! Să nu ne grăbim, căci nimeni nu aleargă să ne prindă. Și dacă există o

¹ Aluzie ironică la vorbele lui Iezechiel:

„11. Spune-le: Precum e adevărat că eu sînt viu, tot așa-i de adevărat că eu nu voiesc moartea păcătosului, ci ca păcatul să se întorcă de la calea sa și să fie viu...” (*Iezechiel*, 33, 11), (cf. B.B.).

² V. p. 100. „Răzbunătorul devine acuzat, deși poate fi un reclamant care iartă“.

lege a hazardului, atunci lucrurile vor veni de la sine, odată cu soarta mea bună. Pentru moment, păsăruica trebuie să fie liniștită; asta e important. Să nu speriem vînatul, căci a și căzut în laț. Am pus mîna pe lucrurile furate, nu mai are cum să tăgăduiască. Pe Dumnezeuul meu că o să ciripească, de voie ori de nevoie. Trebuie să ne spună cum de e așa de elegant, și din ce tirg și-a cumpărat vestmintele“.

După asta m-am întors la han și i-am spus lui Sayavedra ceea ce văzusem. El îmi pregătise de mîncare, a pus masa și după ce-am sfîrșit de mîncat, am pornit să țesem plasa cu care să vînam hoțul. Ne-am gîndit la felurite mijloace și bunul Sayavedra cam șovăia, nu era în apele lui. Începuse să regrete hotărîrea luată, temîndu-se de primejdii. În cele din urmă, am căzut de acord că cel mai bun mijloc este cel pașnic, căci mai bine o vrabie în mînă decît bivoli care zboară¹, și e mai puțin dăunătoare o învoială strîmbă, decît o judecată dreaptă.

Am fost de părere amîndoi că eu ar trebui să-i dau de știre tatălui său, printr-un mijlocitor, să-i aduc la cunoștință întîmplarea, lăsîndu-l să facă totul cum va socoti de cuviință, astfel încît să nu fiu nevoit să-mi dobîndesc avuțul cu forța, căci era dovedit că erau lucrurile mele. Așa am și făcut. Am căutat pe cineva care să-i spună totul în taină și cu vorbe frumoase. Dar cum acolo unde există puterea, de cele mai multe ori se află și trufia, și în ea se ascunde tirania, nu numai că n-a vrut să discute așa ceva, dar a socotit că asta e o jignire la adresa lui.

Faptul că am vrut să discut această chestiune l-a socotit drept o palmă dată onoarei sale. S-a prefăcut a fi jignit, deși știa prea bine că cel jignit eram eu, și fără să-mi dea nici o speranță, ori să spună vreo vorbă bună, l-a dat afară pe mesagerul meu. Cînd am aflat asta, mi-au trecut prin minte mii de gînduri negre; dar cum nu trebuie să te gîndești numai la rele, m-am liniștit cu argumentele de mai înainte și m-am hotărît să stau de vorbă cu un student în drept de la universitatea de-acolo, despre care aflasem că are o minte luminată și, povestindu-i întîmplarea, că tatăl aceluia e un om cu putere

¹ V. p. 269, nota 2.

și că mă tem, să-l rog să-mi spună ce trebuie să fac, după părerea lui, în această situație; și acesta îmi spuse: „Domnule, Alessandro e bine cunoscut în acest oraș. Se știe care îi sînt apucăturile și asta ar fi o mărturie de ajuns în alte locuri. Pe lângă faptul că ceea ce spuneți e foarte adevărat și cu toții sîntem convinși că așa este. Aveți dreptatea de partea dumneavoastră și socotesc că trebuie s-o cereți. Acum se știe în toată Bologna că v-a furat, pentru că de îndată ce-a sosit aici, s-a văzut că are veștminte străine, atît fiindcă le-a dat la modificat pe măsura lui, cît și pentru că n-a plecat de aici să vîndă miei ca să poată cumpăra cu banii luați toate lucrurile pe care le-a adus. Cu toate că un cirac de-al lui în care se încredea i-a furat o bună parte din lucruri, ca să ciștige o bucată de iertare.“¹

Și astfel mi-a scris jalba după cum i-am povestit eu și a înfățișat-o comandantului închisorii Il Torrone, care acolo este și judecător.

Nu știu cum s-a întîmplat, dacă a pornit de la judecător ori de la notar, habar n-am de la cine, de unde și cum, dar într-o clipită afacerea mea a aflat-o toată lumea. I s-a povestit tatălui lui Alessandro întîmplarea și cum acesta avea mîna lungă, s-a dus la judecător, învinovățindu-mă pentru obrăznicia mea, și a făcut o plîngere cum că îi ponegresc familia, fapt pentru care cerea să i se facă dreptate și eu să fiu aspru pedepsit pentru asta. Afacerea s-a aranjat între ei doi în așa fel încît mi-ar fi fost mai bine dacă n-aș fi deschis gura. Omul avea putere, iar judecătorul dorea din inimă să-i fie pe plac. Cel mai mic pretext putea fi o vină mare; căci întotdeauna iubirea, interesul și ura fac în așa fel încît adevărul să nu se afle și datorită mitei și favorurilor, rațiunea și dreptatea își pierd puterea.

Eu am scuipat în sus; săgețile s-au întors împotriva mea și cei dreپți au plătit pentru păcătoși. Mult rău fac banii mulți, dar mult mai vătămătoare este reua intenție a celui rău. Cînd însă se unesc reua intenție și

¹ Aluzie la proverbul *Quien hurta al ladrón cien días gana de perdón* (Cine fură de la un hoț, dobîndește iertarea pentru o sută de zile), înregistrat de Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967).

banii mulți, e nevoie ca cerul să se arate foarte binevoitor ca să-l salveze pe un nevinovat din mâinile lor. Ferească-ne Dumnezeu de ghearele lor, căci sînt mai ascuțite decît cele ale tigrilor și leilor ; fac tot ce vor și totul le iese cum le e voia. Oh, cine ar putea să le spună sau să-i facă să priceapă cît de puțin va dura asta !

Judecătorul îmi dădu un termen foarte scurt să aduc dovezi ; și-mi eră imposibil. Cine a mai văzut vreodată să fixezi un termen așa de scurt pînă la care reclamantul să aducă dovezile, mai cu seamă cînd a arătat că acestea se află la Siena, unde urma să fie întărite de autorități și era cu neputință să le aduc altminteri ? Nici nu se discută ! Plătești, chiar dacă te doare sufletul.

Și în legătură cu asta, înainte de a trece mai departe, o să-ți spun ceea ce s-a întîmplat într-un sătuc din Andaluzia. Vecinii de-acolo și-au împărțit între ei o sumă ce-o aveau de plătit pentru o mică lucrare ce se făcuse și l-au trecut pe listă și pe un vestit hidalgo care, jignit parcă, se plîngea de asta ; cu toate acestea, însă, nu l-au șters de pe listă. Cînd a venit vremea să strîngă banii și s-au dus să-i ceară partea lui, n-a vrut să dea banii și atunci i-au luat în loc niște lucruri. Acest hidalgo se duse la avocatul său, acesta îi scrisese o plîngere bazată pe lege, în care invoca noblețea lui și spunea că, din această pricină nu putea fi pus să plătească nici o dare, cerînd să se poruncească să i se dea înapoi ceea ce i se luase. Cînd primarului i se înfățișă plîngerea, după ce o ascultă, îi spuse grămaticului : „Scrie că io nu zic că n-o hi nobel ; da-i sărac, așa că bine-i să plătească“.

Nimeni nu se îndoia că eu am dreptate. Toți o știau, căci era ceva cunoscut ; dar eram sărac, „bine-i să plătească“ și n-aveau de ce să-mi dea dreptate. Imediat mi-am dat seama că ăsta e un semn rău și că mă zbat de pomană ; dar nu m-am putut convinge și nici nu m-am gîndit că o să ajung, cum se spune în prostime, și bătut și cu banii luați. S-a întîmplat că, neputînd să aduc dovezile într-un timp atît de scurt, jalba mea a fost zadarnică și partea adversă a avut prilejul să-și prezinte plîngerea împotriva mea, spunînd că jalba mea e un pamflet defăimător la adresa fiului, de pe urma căruia familia și onoarea pîrîtului rămîneau pînegrite.

S-a plîns fără rușine și de-a fir a păr. Așa că dintr-un articol de lege în altul a umplut un teanc de hîrtii, pe motiv că l-am insultat, arătînd că trebuie să fiu ars pe rug, pentru că fiul lui este un cavaler de vază, cumsecade și onorabil, trăind cîstit și bucurîndu-se de un bun renume. Mai tîrziu cînd mi-au citit asta, mi-am zis în sinea mea : „Să le dea Dumnezeu amîndorura mai multă sănătate decît conștiința pe care o au“.

Despre toate astea, însă, eu nu știam nimic și n-aveam nici o grijă, pînă ce, pe cînd mă duceam să-mi văd de afacerea mea, am fost înhățat în mijlocul străzii și condus la Il Torrone, fără altă pricină împotriva mea, în afară de jalba ce o recunoscusem. Nu există spadă cu tăiș atît de ascuțit, care să taie atît de adînc și să lovească atît de rău ca falsele învinuiri și calomnia, mai ales la tirani, a căror putere este atît de mare, încît pot doborî la pămînt cea mai întemeiată dreptate a celui umil, mai abitir și mai grozav cînd se ferește mai puțin. Afacerea mea era simplă, dar ei au făcut-o complicată. Era cunoscută în tot orașul și nu numai ; și nu era om să n-o știe. Judecătorul socotea că există destule dovezi. Toate astea sînt foarte bune ; dar ești un mare prostănac, pentru că ești sărac, nu ai relații și deci nu vei fi ascultat și crezut. Asemenea situații nu se judecă la tribunalele pămîntești și, cînd se ivesc, plînge-te lui Dumnezeu, între patru ochi, unde adevărul este dovedit fără pile, fără avocat care să pledeze, grămătic să scrie și judecător strîmb.

Acolo s-au jucat cu mine de-a justiția și uite popa nu e popa. Am fost condamnat ca rău de gură, mincinos și nemernic. Mi-am cheltuit banii și mi-am pierdut lucrurile. M-au pus în fiare și m-au închis. M-au ocărit urît, spunîndu-mi multe vorbe grele, nepotrivite cu persoana mea, fără să mă lase să deschid gura și să dau explicații. Cînd am vrut să răspund în scris, văzînd ce se petrece acolo cu mine, procuristul a plecat, magistratul n-a venit, avocatul a fugit și am rămas singur cu grefierul.

Singura mea mîngiere a fost că toată lumea știa de nedreptatea ce mi se făcuse, consolîndu-mă că va sosi

temuta și înfricoșătoarea zi cînd cel puternic își va blestema puterea, pentru că va fi blestemat de Dumnezeu și ceea ce va lăsa aici, pe pămînt, nu va ajunge în mîinile unui al treilea, cu oricît de multe peceti și-ar întări diata. Căci nu poate, chiar de-ar vrea, să stăpînească pe veci felul de a fi al celor ce-i vor urma, și nici nu există prevedere care să stea cît de cît împotriva divinei voințe. Și averile trebuie să fie cheltuite întru credință. Căci sînt ale celor săraci, cîștigate cu minie și păstrate cu minciuni.

Vei fi vrînd să-mi răspunzi : „Pînă atunci, mai va !“ Atît de îndepărtată ți se pare această zi sau gîndești că nu va sosi ? Nu știu. Dar știu că ți se va părea că a venit atît de repede, încît vei spune : „Parcă acum m-am sculat din pat“ și va fi deja plină noapte.

Îmi vei spune de asemenea ; „Oh, ce face atîta caz că doar nu și-a cîștigat avutul nici cu sapa, nici la coarnele plugului ci e ca și cum l-ar fi găsit pe stradă, cu farsele bine știute de pe cînd slujea la ambasador“. Și ăsta e cumva un motiv ca să mi-l iei ? Nu vezi că tocmai spunînd asta te condamni ? Căci asemuiești cîștigul meu cu cel al femeilor stricate. Și trebuie să pricepi că ele își cîștigă pîinea pe drept, chiar dacă purtarea lor nu e îngăduită. Și le ești dator dacă te-ai slujit de ele și ele te-au servit din interes.

Și nu numai în privința asta lucrurile stau așa ; dar nici unui tilhar vestit, cu toate omorurile și jafurile pe care le-a săvîrșit, nu-i poți lua avutul cel mai de preț. Pentru că tu nu ești nici judecător, nici reclamant ca să poți, împotriva voinței lui, să-ți însușești ceea ce a luat de la alții. Pentru că el este criminal în ochii lor și tu în ochii lui. Crede-mă, că îți spun adevărul și adevăruri.

Dar la ce bun ? O ții una și bună. Dacă toți am sta să ascultăm adevăruri și să îndreptăm nedreptățile, repede s-ar umple spitalele. Și pe Dumnezeuul meu că-mi amintesc acum că e mai bine să ajungi în rai cu un ochi, decît în iad cu amîndoi ¹ și că Sfîntul Bartolomeu a

¹ Aluzie la pasajul biblic : „...mai bine îți este ție cu un singur ochi să intri în împărăția lui Dumnezeu, decît, avînd amîndoi ochii, să fii aruncat în gheena focului...“, *Marcu*, 9, 47.

vrut mai degrabă să-și poarte trupul zdrobit decît să sufere chinurile veșnice, iar Sfîntul Laurențiu a socotit că e mai bine să se lase mistuit de flăcări aici, decît acolo. Oh, dar nu toți pot fi un Sfînt Bartolomeu sau un Sfînt Laurențiu. Să ne mîntuim și e de ajuns.

Eu aș fi foarte bucuros s-o fac. Căci nu e puțin lucru să te mîntuiești. Dar pentru asta e nevoie de multe și e cu neputință să te mîntuiești cu averea pe care ai furat-o, dar ai fi putut s-o înapoiezi și n-ai făcut-o, ca s-o lași urmașilor tăi, dezmoștenindu-i pe stăpînii ei de drept. Și nu te mai oboși și nu ne oboși cu chichite avocătești, căci asta propovăduiește credința catolică și toate celelalte sînt tertipuri de-ale Satanei. Ticălos și nefericit acela care pentru a fi cel mai fericit de pe lume și fiindcă vrea ca odraslele ori nepoții săi să se umfle în pene, strînge purcoi de bani și calcă legea în picioare, vînzîndu-și sufletul ! Nu e glumă. Nu face așa, căci în curînd vei vedea că am dreptate. Ești martor că ți-am spus și nu poți ști dacă nu cumva zilele nu-ți sînt numărate și dacă vei mai trăi cît să citești aceste rînduri care îți par o neghiobie. Vei afla acolo. Dar tu speră pentru că ai lăsat bani să-ți se facă slujbe și nu mi-ai luat chiar totul ; dar liturghiile nu sînt de folos celor condamnați, chiar dacă le rostește Sfîntul Grigore. Nu mai slujesc la nimic după ce s-a pronunțat sentința.

Oh, Doamne, Dumnezeu ! Cînd o să încetez să te mai supăr, căci tu nu cauți în această carte predici și învățăminte, ci vrei să te distrezi în mod plăcut, să îmbii somnul și să-ți treacă vremea ! Nu știu cum să mă dezvinovățesc pentru această groaznică ispită, decît spunîndu-ți că eu sînt asemenea bețivilor ce dau la cîrciumă toți banii pe care îi cîștigă. Nu scap nici un prilej să dau exemple ; dacă ceea ce am spus ți se pare că e bine, e bine spus ; dacă ți se pare că e rău, nu mai citi și nu merge mai departe. Dracul nu e chiar atît de negru. Ori scrii tu altceva, ori o să suport eu ce-mi vei spune.

Închei aici spunînd că, atunci cînd nenorocirea îl urmărește pe om, nu folosește nici să te zbați, nici să urmezi sfaturile bune, pentru că socoteala de-acasă nu se potrivește cu cea din tîrg.

Capitolul al III-lea

După ce iese din închisoare, Guzmán joacă și,
cu cît a cîștigat, încearcă să plece în taină la
Milano

Am ieșit din închisoare ca din închisoare. Nu e nevoie să spun mai mult, căci e, cel puțin, o întruchipare vie a iadului. Am ieșit cu dorința de a fi liber și nu m-am ales cu mare lucru, căci celui ce i-a fost luată libertatea în mod atît de silnic, are motive să se teamă de lucruri mai rele, dușmanului său fiindu-i foarte ușor să săvîrșească orice ticăloșie, de vreme ce nu i-a fost greu s-o facă pe cea mai mare.

Unii gîndesc poate că Dumnezeu doarme; dar chiar și cei ce nu l-au cunoscut cu adevărat s-au temut și se tem de el. Întrebîndu-l odată Esop pe Chilon¹: „Ce face Dumnezeu? Cu ce se ocupă?“, acesta îi răspunse: „Înălță pe cei umili și îi doboară pe cei trufași“. Eu sînt nemernicul și, de vreme ce am fost pedepsit, probabil că am fost vinovat. Căci nu se poate bănuî că un judecător, nemitarnic, cu știință de carte și credință s-ar învoi să se facă de ocară din prietenie, pentru daruri ori de teamă. Treaba lor; va veni și ziua judecății lor; eu nu mai vreau să-i judec și să-i pisez.

Am rămas așa de fript, de fierț și de speriat, încît de acum încolo aveam să suflu pînă și în iaurt. Nu mai vroiam nici să trec pe la închisoarea Il Torrone, ba nici chiar la patru străzi distanță de ea, nu atît datorită faptului că fusesem închis, cît pentru că mă văzusem acolo atît de pe nedrept jignit. Orice nuia a unui căruțaș mi se părea baston de judecător. De atunci mi-am promis că întotdeauna mai degrabă să mă las înfrînt, decît să mai umblu pe la judecăți. Sau cel puțin, să mă feresc de asta cît se poate și s-o fac numai silit, nu cînd trebuie.

¹ Chilon (sec. al VI-lea î.e.n.), om de stat spartan, unul din cei șapte legendari înțelepți ai Greciei antice.

Ceea ce spun acum este sfatul pe care i l-am dat cuiva pe cînd eram închis. Fusesse adus la pușcărie un om căruia i se vînduse un surtuc ce se zicea că e de furat și posesorul acestuia era un foarte bun prieten de-al meu. Acesta zicea că, deși știe că cel arestat este o persoană mai presus de bănuieli, trebuie să-i spună măcar cine i-l vînduse, pentru că odată cu surtucul i se furaseră și multe alte lucruri. Eu i-am spus: „Lasă-te de judecăți, ia-ți surtucul, să nu rămii și fără pelerină, că o să ajungeți fără o para și unul și celălalt și-o să vă ia grefierul tot ce aveți“. N-a vrut și se încăpățîna că trebuie să facă și să dreagă, că procuristul și avocatul lui îi ziceau că are dreptate.

Pe scurt, a umblat mai bine de cincisprezece zile pe la tribunale. Cel închis n-a fost găsit cu nici o vină. A dovedit că e om de bine. I-au dat drumul să plece și amicul meu cel neghiob a rămas căindu-se și cu banii dați, așa că își vîndu pelerina și nu avu parte nici de surtuc și, din întîmplare, rămase și fără pieptar.

Lăsați-vă de judecăți cei ce le puțeți ocoli, căci judecățile sînt din neamul rogojinii: la fiecare rînd mai pui niște papură și niciodată nu se termină și nu le lași din mîină. Să se țină de procese cei puternici, pentru pricini grave, că fiecare din ei poate să se ia la întrecere cu celălalt și va fi respectat dacă își cheltuie banii, căci are de unde și nu le duce lipsa; dar nu tu ori eu, care ca să încasăm cinci *reali* cheltuim cincisprezece și mai pierdem timp de încă o sută, cîștigînd mii de necazuri și tot atîția vrăjmași. Și e și mai rău dacă ne judecăm cu unul mai puternic. Pentru că judecata dintre un sărac și un bogat nu e altceva decît o luptă cu mîinile goale cu un leu ori cu un urs.

E adevărat că se cunosc oameni care au învins; dar a fost printr-o minune ori printr-un miracol. Nu sînt bune glumele care îți ies pe nas. Nu vezi și nu știi că ei fac să apară soarele la miezul nopții și slobozesc demonii cu Belzebut? ¹

Celor sărăntoci ca noi scroafa ne fată căței, mai cu seamă cînd ne judecăm pentru nelegiuri, unde drumul

¹ Cf. Luca, 11, 15: „Iar unii dintre ei au zis: Cu Beeizebul, căpetenia demonilor, scoate pe demoni“.

justiției este larg și lung și judecătorul poate s-o ia cu ușurință pe unde voiește, cînd pe un trotuar, cînd pe altul, cînd pe mijlocul străzii. Poate întinde mîna în chip cinstit ca să-ți dea ajutor, dar și în așa fel încît să-i rămînă ceea ce îi pui în ea.

Și pe cine nu vrea să piară, îl sfătuiesc să-i îmbrace judecătorului cărțile în aur, iar grămăticului să-i dăruiască o pană de argint și să se culce liniștit că nu are nevoie nici de procurator nici de avocat. Dacă în Italia ar fi la fel ca în multe alte ținuturi, chiar barbare, unde cînd ești achitat ori condamnat, judecătorul scrie în sentință motivul pentru care a dat-o și pe ce temei, răul ar fi mai mic, pentru că împricinatul ar rămîne mulțumit, iar de nu, autoritățile superioare ar putea îndrepta răul.

Dar am cunoscut un judecător, căruia un negustor îi plătise foarte bine ca să-i dea o sentință favorabilă, cu gîndul să-și uimească potrivnicul pentru ca acesta, temător, să cadă la învoială; și cînd un prieten apropiat ce aflase asta, îl întrebă cum de dă o sentință atît de potrivnică justiției, acesta răspunse că nu contează, căci șefii lui îl vor spăla de păcate, fiindcă nu vor să piardă ceea ce li se oferea în dar.

Trebuie detestat verdictul celor care te judecă după bunul lor plac, ce mai degrabă poate fi numit o greșeală de prezent indicativ¹, căci te înșeală și nu te judecă. Adevărata mea sentință este că cine nu evită procesele, dacă o poate face, e un prost. Și dacă te gîndești bine, e mai ușor să suporti o năpastă decît mai multe. Cînd potrivnicul tău te jignește, te jignește doar unul singur și înghiți ocară numai de la el; în schimb, dacă încerci să te răzbuni, indiferent ce cale alegi, fugi de dracu' și dai peste tată-su, fugi de un necaz și dai cu capul de o mulțime.

¹ În original, *fallo de presente indicativo*: conține un joc de cuvinte subtil și intraductibil: *fallo* are sensul de „verdict, sentință judecătorească”, dar este și forma de prezent indicativ, persoana I singular a verbului *fallir* (a da greș, a nu se ține de cuvînt, a înșela) sau *fallar* (a pronunța o hotărîre, a da greș); *presente* are sensul de „prezent”, dar și de „dar, cadou”. Deci *fallo de presente indicativo* se poate traduce prin „hotărîre sau greșeală, înșelăciune, datorată unui dar, unei mite” (cf. B.B.).

Vrei să știi cum e ? Îți voi spune popasurile unde te vei opri pe drum.. În primul rînd, s-ar putea să dai peste un comisar de poliție, mare nerușinat, care pînă mai ieri a fost cîrciumar, ca taică-su, dacă nu cumva mai țin și-acum cîrciumă. Că dacă tatăl a fost pungaș, fiul e un pungaș și mai mare¹. Și-a cumpărat funcția ca să aibă ce minca sau a închiriat-o ca pe o catîrcă. Și ca să aibă ce minca fură și, cu vorbele *sînt polițai, slujitorul regelui*, nici nu se teme de rege, nici nu păzește legea, căci împotriva regelui, a lui Dumnezeu și a legilor îți va face mii de moșicii în vorbe și în fapte, înverșunîndu-te ca să te poată învinui că i te-ai opus.

Eu am cunoscut un comisar la Granada care avea doi dinți puși și într-o încăierare și i-a scos, sîngerîndu-se cu mina lui. Și apoi a spus că i-au fost sparți atunci. Și cu toate că nu i-a reușit figura, pentru că s-a dovedit adevărul, cel puțin nu s-a lăsat pînă n-a încercat. Dacă ridici glasul ori ridici brațul, în puterea lui va sta să dovedească de ai făcut-o. Și pe urmă te va da pe mîinile sticleților săi.

Și să vezi ce oameni cumsecade ! Curcani, ticăloși, trădători, pungași, bețivi, moșici. Așa cum spunea despre el însuși un fecior hitru, cînd îl necăjeau ceilalți : „Cine a spus lacheu, a spus cîrciumă ; cine a spus lacheu, a spus tavernă ; cine a spus lacheu a spus murdărie ; și femeia care s-a apucat să facă un copil lacheu, va fi bătută de toate relele“.

Și eu zic că cine spune sticleți, spune vicii, pungașii și răutăți toate cîte sînt. Sticleții nu au suflet, sînt portretele slujitorilor iadului. Te duc legat, cînd nu te iau cu sila, și dacă ți-au făcut această favoare, în orice caz, în gheărele lor vei găsi mai puțină milă decît iepurele înfricoșat în cele ale vulturului.

Îți vor trage ghionți și pumni, te vor ocări, ca și cum tu ai fi ei și nu pentru alt motiv decît ca să-i facă pe plac stăpînului și fiindcă asta le e obiceiul, fără să cu-

¹ Aluzie la cunoscutele versuri din romanța despre moartea regelui don Sancho :

*Si gran traidor fue el padre
mayor traidor es el hijo.*

„Dacă tatăl a fost un mare trădător
mai mare trădător e fiul“ (ap. B.B.).

gete că nici el, nici ei n-au altă putere decît să te ducă în bună pază la închisoare, fără să te jignească. Dar ei așa te duc în *retro vade*¹, la pușcărie.

Vrei să-ți spun cum e acolo, cum ești tratat, cît se suferă și cum se trăiește acolo? Vei afla asta mai departe, la locul cuvenit; pentru moment e de ajuns să știi că atunci cînd ajungi acolo — facă Domnul să nu se întîmple — după ce pe drum te vor fi bătut și poate îți vor fi furat ceea ce aveai în pungă ori în buzunare, te vor da pe mîna unui portar pe potrivă casei, care te va instala, de parcă i-ai fi sclav, după cum îi e voia sau după cum i-ai plătit.

Cu greu poți să taci și e mai rău dacă vorbești, pentru că nu ești la tine acasă, ci în casa lui și pătîmești sub puterea lui, etcaetera...² Pentru că acolo bravada nu slujește și amenințările nu uimesc. Te vor cerceta un temnicer și ajutorul său, șefi și ofițeri prin fața cărora trebuie să treci cu căciula în mîină, storcîndu-ți creierii cum să le faci temenele.

Și partea cea mai rea nu e asta, pentru că există cu adevărat temniceri ce se poartă ca un tată și eu întotdeauna am avut parte de aceștia, așa că nu m-am putut plînge niciodată de ei. E adevărat că vor să mănînce de pe urma slujbei lor, cum vrea fiecare³, că nici ei n-o dobîndesc pe gratis și îți fac destul bine dacă te ajută la nevoie și îți pun proptele ca să reușești să-ți refaci viața, să-ți pregătești procesul și să-ți aperi cauza. Dar pînă la urmă tot temnicerul tău este: poate să vrea sau să nu vrea, în mîina lui se află libertatea sau întemnițarea ta.

¹ Aici cu sensul de „iad, infern“, comparîndu-se închisoarea cu iadul. Probabil, după părerea lui B.B., aluzie la cuvintele „Vade (retro), Satana“ („Pleacă Satano“ sau „Mergi înapoia mea, Satano!“) pronunțate de Iisus. Cf. *Matei*, 4, 10 și *Marcu*, 8, 33.

² Francisco Rico, în *La novela picaresca española*, I, Barcelona, ed. a II-a, 1970, crede că Alemán face aluzie la o frază din *Crez*: „Și s-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a pătimit și s-a îngropat...“ (ap. B.B.).

³ Cf. Fernando de Rojas, *Celestina*, ed. cit., actul al XII-lea, p. 230.

De cum intri acolo te închini unui procurator. Și bagă de seamă că nu-ți spun nimic despre el, pentru că îi va veni și lui vremea, ca pateurilor cu pește în Săptămîna Patimilor¹. Va sosi și săptămîna lor.

În concluzie, ca să nu stau pe loc de două ori din pricina acelorași oameni, îți spun că vor fi stăpînii tăi și trebuie să-i suporti pe notar, pe grefier, pe magistrat, pe arhivar, pe copist și pe băiatul care trebuie să-i ducă avocatului tău dosarul. Și cînd ajungi acasă la el și îl găsești îmbrăcat în robă, expediindu-i pe alții și așteptînd să-ți vină rîndul ca la moară, mai degrabă ai vrea să aștepți un taur.

După ce-i vei povesti cu de-amănuntul totul, o să-ți spună că-și pune cărțile pe foc dacă nu te scapă. Toți spun la fel; puțini reușesc să te scape și nici unul nu și le pune pe foc. Tu vrei să-ți rezolve chestiunea. Copistul însă nu-i acolo și nu se poate, pentru că fie s-a dus cu copiii la școală, fie cu doamna la liturghie. Și scapi pri-lejul, pentru că nu ți s-a scris declarația.

Domnul licențiat se pricepe la legi, dar nu la alfabet; dictează și nu scrie ori pentru că a fost lúat devreme de la școală ca să urmeze facultatea, ori pentru că a ajuns prea tîrziu la școală, ori pentru că, din marea dorință de-a ajunge repede la Digeste², n-a digerat ceaslovul.

Ca și cum a scrie nu presupune și a citi bine și nu din citit și scris bine s-ar naște ortografia și din ea limba latină și nu de aici s-ar înlănțui toate³.

¹ În Săptămîna Patimilor, în apele rîului Guadalquivir, se pescuia un soi de scrumbie, *sábalo*, care își depunea icrele în această perioadă, folosită pentru niște pateuri ce se mînceau în mod tradițional, în acele zile. Este, probabil, o amintire personală a lui Alemán de la Sevilla (cf. Antonio Castro Díaz, *Sobre una nueva edición de „Guzmán de Alfarache“ de Mateo Alemán*, în „Cuadernos hispanoamericanos“, 385, 1982, p. 199).

² *Digestele*, *Pandectele* sau *Codul lui Iustinian*, culegere de sentințe judecătorești, în cincizeci de cărți, opera împăratului bizantin Iustinian (527—565).

³ Alemán, foarte interesat în reforma ortografiei, își expune ideile în lucrarea *Ortografia castellana*, publicată în Mexic, în anul 1609. Cf. ediția îngrijită de José Rojas Garcidueñas, cu un studiu introductiv de Tomás Navarro Tomás, México, 1950 (ap. B.B.).

Bine. Să trecem mai departe, despre fiecare câte puțin, că doar știm prea bine rostul și pierdem timpul de pomană. Ajungem la judecătorul obișnuit. Ți-am mai spus cite ceva despre el. Nu știu ce altceva să-ți mai spun decît că vinde dreptatea fără să se ascundă, tîrguindu-se la preț și dacă nu-i dai cît îți cere, îți spune că nu vrea să-ți dea dreptate, pentru că o ține să aibă de cheltuială și lîngă tine se află altul care-i dă mai mult pe ea.

Și cînd ajungi la mai marii lui, lucru ce se întîmplă rar, asemenea peștelui ce moare înainte de a-și depune lăcrile, ești sleit, fără vlagă și nu mai are nici un rost. Acolo nu există interese, dar există, uneori, patimi. Și cum n-a plătit din punga lui ca să te crească, îi e tot una dacă vei fi biciuit ori spînzurat. Vreo șase ani de galere, acolo, nu contează, că nu sînt mare lucru.

Nu simt ceea ce simți tu și nu suferă ca tine; sînt dumnezei pe pămînt. Se duc acasă la ei, sînt serviți, pe străzi sînt adorați și temuți de tot poporul. Crezi că-i doare în cot de ceva? În mina lor stă să te salveze sau să te osîndească. Și o vor face după cum îți e norocul sau după cum li se va cere.

Eu am cunoscut un domn judecător care l-a condamnat pe unul să plătească o amendă de două sute de ducati Consiliului¹ și în sentință se poruncește că dacă nu va plăti, să fie trimis timp de zece ani la galere, să tragă la vîsle, fără simbrerie și după ce-și va ispăși pedeapsa asta, să fie adus înapoi în închisoarea din tîrgul acela și să fie spînzurat în piața publică. După mine, decît să poruncească o negliobie atît de mare, mai bine ar fi zis pe dos, să-l spînzure întîi și pe urmă să-l trimită la galere.

Așa cum a pățit un pictor prost care, într-o conversație, a zis că vrea să-și vîruiască locuința și apoi s-o picteze și unul dintre cei de față i-a spus: „Mult mai bine ar face Înălțimea Voastră întîi s-o picteze și apoi s-o vîruiască“. Sînt judecători care dau sentința fără să gîndească, spunînd ce le vine mai întîi la gură.

¹ Probabil Consiliul înalților demnitari (în original, *Cámara*, fără altă mențiune, dar e de presupus că autorul se referă la *Cámara de Castilla*).

Iar dacă au vreun asesor ori vreun coleg care vrea să-i înfrîneze, socotesc că dacă acesta schimbă o iotă ori îndulcește vorbele sentinței lor, e ca și cum ar vrea să le știrbească autoritatea. Spune-mi, dară, nu e mai mic răul dacă se duce cu Dumnezeu cel ce te-a jignit cu neobrăzarea lui și tu scapi de atîtea necazuri? Căci și dacă n-ar fi toate cele spuse mai sus, fiind legat de atîtea, tot ar trebui să te împaci cu asta, ca să nu te vezi fără slujbă, cu casa distrusă, cu cîntea pătată și din același motiv, în gravă primejdie, și odată cu tine, soția, fiii și averea ta.

Vei spune: „Oh, nu e bine ca acel trădător care m-a jignit să-și ridă mai departe de mine!“ Ai dreptate, sigur că nu e bine, și nici nu e drept; dar chiar așa, de o să ridă de tine, mai bine să ridă unul, decît mai mulți. Că dacă unul ride de ocară ce ți-a adus-o, pe urmă or să ridă o sută văzînd că ai fost nesocotit dîndu-ți banii și că ai cumpărat cu ei fum. Și te batjocorește acela care îți dă speranțe mai mari, căci cu ele îți scutură mai tare punga.

„Bine, dar cu toate astea, lumea e largă și sînt multe biserici unde să te adăpostești.“ Spune-mi neștiutorule, crezi cumva că prin asta îi dezvinovățești pe ceilalți? Tot ce ai spus e oare altceva decît în cel mai bun caz o amîinare? Acolo, la biserică, nu-l suporti pe clericul *beneficiado*¹, pe popă și pe înălțimea Sa țircovnicul? Cît crezi că vei avea de îndurat ca să te primească și să te tolereze?

Crezi că e de-ajuns să spui: „Mă duc la biserică“? Supărările sînt mari, costă bani să rămii fără slujbă și nu vei putea trăi veșnic așa. Socotești că e mai puțin neplăcut să pleci de acasă, să-ți părăsești ținutul pentru altele, să te duci în regat străin unde, dacă ești din întîmplare spaniol, oriunde te vei afla vei fi prost primit, chiar dacă ți se arată bunăvoință? Căci ăsta e cîștigul nostru față de celelalte națiuni ale lumii, că sîntem urîți în toate și de către toate²: a cui o fi fiind vina, nu știu.

¹ V. p. 189, nota 2.

² Pentru antipatia, cu care erau priviți spaniolii, v. p. 268, nota 1 și p. 286.

Bați ținuturi neumblate, din han în han, din ospă-tărie în ospătare. Ți se pare că sînt de treabă cei pe care îi duce cu el regele don Alonso? ¹ Prea puțin îi cunoști pe cîrciumari și pe hangii, de vreme ce îi subestimezi astfel și nu fugi de ei. În cele din urmă vei umbla ca un cerșetor, suferind de căldură, de frig, de vînt, de ploi, de vreme, de pe urma oamenilor răi și a drumurilor proaste.

Căci, dacă plouă mult, se umflă riurile și nu mai poți trece. Se lasă noaptea, hanul e departe, vremea se strică și se rup baierile cerului. Mai degrabă ai vrea să fi murit. Halde, gata, liniștește-te. Mai bine să ți se spună cuminte și răbdător, decît fără minte și răzbunător.

Ce ți-au făcut? Ce ți-au spus de umbli pe la judecări? Dacă au spus adevărul, tu le-ai dat ocazia. Dacă au mințit, cine minte minte, deci nu te-a jignit și fiind primejdia atît de mare, nu ai de ce să ceri satisfacție, cînd poți să-l socotești nebun și să nu-l iei în seamă. Nu poți să te răzbuni mai tare și nici să-l pedepsești mai aspru. Lasă-l în pace și vezi-ți de treburile tale. Destule ți-am spus, așa că, uite, mă întorc la ale mele.

Am ieșit de la închisoare și m-am întors la han sărac, gînditor și trist. I-am spus lui Sayavedra: „Ce părere ai, ce bine ne-a mai mers? De data asta am scăpat de mizerie și cu ce am cîștigat putem să facem una lată. Ei, acum vezi cum sînt omorîți cu zile aici cei ce încearcă să-și redobîndească averea?”

El mi-a răspuns: „Văd, domnule, că doar am fost martor la tot ce s-a întîmplat; dar ce leac are judecătorul pătimas și bogatul atotputernic? Ceea ce mă doare cel mai tare e că o să te plîngi de mine, pentru că eu am fost unealta nenorocirii tale, și mai cu seamă, acum, cu ideea asta a mea de-a vrea să încasăm datoria, care ne-a ieșit atît de prost și pe nas. Dar omul propune și Dumnezeu dispune. Astea nu sînt lucruri pe care să le poți prevedea, pentru că nu poți să te ferești de o piatră care te omoară, aruncată din întîmplare de un nebun și nici nu poți ghici lucruri atît de nepotrivite cu rațiunea.”

¹ Probabil aluzie la o română medievală neidentificată pînă în prezent de cercetători (cf. B.B.).

Stăteam astfel de vorbă, cînd intrară doi oaspeți ce locuiau la han, împreună cu un, tînăr orășean care îi provocase la o partidă de cărți. Au pus o masă în sala care despărțea încăperea mea de a lor și au început jocul. Eu, cum mă preumblam pe-acolo, văzînd ce se întîmplă, m-am tras mai aproape, să-mi trec vremea privind. Am luat primul scaun care mi-a căzut sub mînă și m-am așezat privind jocul unuia dintre ei mai bine de două ceasuri și nu se strîngeau banii la nici unul. Cînd cîștigau, cînd pierdeau. Tot timpul la fel, fără diferențe mari de cîștig. Se distra fiecare pe banii scoși să-i joace, așteptînd bafta, iar eu mă frămîntam.

Ei nu se necăjeau, dar eu da, fără să am de ce ori pentru ce, doar cît priveam cărțile, cînd nu cîștiga ori pierdea cel de lîngă mine. Oh, ciudată mai e și firea noastră, nu mai mult a mea decît a tuturor, în general ! Căci fără ca vreunul din oamenii aceia să fie cunoscuții mei și fără să-i fi văzut vreodată, căci atunci îi întîlneam prima oară, fiindcă fusesem închis zilele acelea, și fără să le fi vorbit vreodată, mă bucuram cînd cîștiga omul meu.

Ce fără folos acest păcat al meu, ce fără rost și prostesc, să doresc să piardă ceilalți pentru ca acela să cîștige ! Ca și cum aș fi avut eu vreun interes, ori aș fi pierdut sau cîștigat eu ! Ce prostie este să porți pe umeri grijile altora, care nici nu sînt însemnate, nici nu pot fi de vreun folos !

Vezi că se așază cîte una la fereastră, ori altul în poartă, pîndind casa vecinului, ca să știe cine a ieșit înaintea zorilor, ori care a intrat la miezul nopții, ce-au adus ori ce-au luat, doar din curiozitate și astfel să-și întărească ori să-și confirme bănuielile, care, din întîmplare, niciodată nu se bazează pe nimic. Frate, soră, vedeți-vă de treburile voastre. Să-l ajute Dumnezeu pe fiecare, dacă face ori nu face ceva. Că s-ar putea să nu păcătuiască celălalt, ci să păcătuiești tu. Ce te interesează dacă trăiește ori dacă moare, dacă intră ori dacă iese din casă ? Ce onoare dobîndești de pe urma dezonoarei sale ? Ce plăcere găsești în asta ? Căci, dacă din întîmplare, în felul acesta i-ai face un bine, știu că n-ai face-o, ca să nu i-l faci, ori dacă pîzindu-i casa, n-ar

veni hoții să fure și te-ar ruga din suflet să faci asta, ai răspunde că mult mai mult te interesează s-o păzești pe a ta și el să se descurce cum poate, că nu vrei să faci guturai ori să te îmbolnăvești din pricina vecinului. Cum se face, deci, că nu vrei să te expui la o primejdie nici un sfert de ceas ca să faci un bine și o faptă bună, dar stai o noapte întreagă să scoți murdăria la lumina zilei ?

Vezi că faci rău și că eu spun adevărul ? Înțelegi acum că ar fi mai bine și mai important pentru sănătatea ta să te culci devreme, să vezi ce se întâmplă înăuntrul casei tale și să le lași în pace pe ale vecinilor ? Vrei ca împotriva sufletului tău, să-l încarci cu ceea ce nu are sufletul celuilalt ? El se mîntuiește, iar tu te osîndești. Fiecare își joacă averea după bunul plac și eu să mă amărașc de pierde sau cîștigă ? Treaba lui.

Dacă îți place să chibițezi la joc, privește, dacă poți, fără patimă ; dar n-ai să poți, fiindcă ești ca mine și o să faci la fel. Astfel că, e mai mic răul dacă joci decît dacă te uiți la jocul altora cu asemenea patimă. Căci jocul, dat fiind că vrei să cîștigi, este o bătălie între patru minți. Te încrezi în mintea ta și îți riști averea, dorești, cel puțin, să nu-ți fie luată, încerci să ți-o aperi și ajungi pînă acolo încît, deoarece îți poate fi luată o iei tu pe-a altora. În privința asta ai, într-un fel, un motiv și o scuză. Dar ca patima să-l orbească pe un om cu judecată limpede numai privind, spune-mi dacă nu e o faptă ce trebuie condamnată ca nesocotită ?

După o bucată de vreme, marea prinse să se agite și banii să fie purtați de val dintr-o parte în alta. Furia mocnea și cărțile s-au năpustit deodată peste bord și dintr-o lovitură l-au azvîrlit în apă pe unul din cei trei, lăsîndu-l în pierdere cu peste o sută de scuzi. Era cel pe care-l chibițam. Și m-am simțit aproape la fel de abătut ca el, pîrîndu-mi-se că nenorocirea lui se datora ghinionului meu și că eu fusesem unealta acesteia ; asta și pentru că am simțit că probabil tot avutul lui nu se ridica la suma asta.

Jocul nu poate fi decît de două feluri : joci să cîștigi sau să te distrezi. Dacă joci să cîștigi, nu spun nimic. Căci cei care umblă după cîștig sînt asemeni corsarilor ce pornesc pe mare și cine jefuiește, jefuiește ; să-și pregătească fiecare corabia cît mai bine și să fie cu ochii în

patru. Colindă mărire un an întreg ca într-o zi să se îmbogățească.

Cei ce joacă să se distreze trebuie să fie doar aceia pe care îi arată chiar cărțile de joc. Ele ne dau răspunsul și dacă privim cum sînt pictate vedem regi, călăreți și soldați¹. De la soldat în jos, pînă la as nu mai sînt figuri. Asta înseamnă că nu trebuie să joace cărți decît regii, cavalerii, și soldații. Și pe onoarea mea, nu vei vedea cărți de joc pictate cu negustori, meșteșugari, avocați ori preoți, pentru că aceștia au meserii potrivite. Așa spun așii, că de la soldat pînă la as, care e ultima carte, sînt neînsemnate ca valoare și ne arată că toți cei poraeniți sînt niște măgari dacă joacă.

Și așa era și protejatul meu căci a pierdut ceea ce probabil un era al lui și n-avea cu ce plăti. Nu vreau să merg atît de departe, încît să neg distracțiile nobile. Eu nu-l socotesc jucător pe cel ce joacă o dată, de șase sau de zece ori pe an, pe sume care nu-l ruinează și nu stîrnesc dorința de cîștig, ci doar din pură plăcere. Cu toate că socotesc a fi cu neputință ca cineva să se așeze la joc fără dorința de a cîștiga măcar un ac cu gămălie, sau să se apuce să joace cu nevastă-sa ori cu fiu-său.

Căci, dacă în joc nu sînt interese bănești, contează măcar părerea despre judecata și știința fiecăruia și, astfel, nimeni nu vrea să fie învins de celălalt. Cîștigul s-a împărțit între tovarășul acestuia și cel din oraș. Au stabilit să joace revanșa după cină și cu asta fiecare a plecat într-ale lui, iar păgubașul să facă rost de bani.

Cred că și-a dat toată silința să găsească bani, dar cum aceștia sînt din metal greu, întotdeauna se duc la fund și îi scoți cu greutate. Probabil că nu făcuse rost, fiindcă s-a întors acasă fără bani, mai supărat pe cei ce nu-i dăduseră, decît pe cei care îi cîștigaseră de la el. Umbla prin sală, pufăind ca un taur. Și parcă nu-i ajungea locul. Cînd se plimba în lung și-n lat, cînd dintr-un colț în altul. Îl înfuriau toate și înjura orașul acela ticălos și pe trădătorul care îl pusese să vină acolo. Că așa nu era meleag de oameni cumsecade, ci de bandiți, de vreme ce, avînd o sută de amici și cunoscuți bogați nu

¹ Figurile la cărțile de joc spaniole sînt soldat, călăreț și rigă și corespund celor obișnuite : valet, damă, popă.

găsise să împrumute un *real*. Se jura să facă și să dreagă de cum o să ajungă acasă la el.

Eu tăceam și ascultam. Și când a intrat în odaia lui, am simțit cum se așază pe pat și din încăperea mea se auzeau loviturile pe care le dădea, probabil, în tăblie.

Il chemai în taină pe Sayavedra și-i spusei : „Se ivește prilejul să scap de necuri sau să devin om milos. Și cum puținii bani care îmi rămân nu ne ajung pentru multă vreme, fie că mîncăm bine, fie că bem doar o cană cu apă înainte de culcare, pînă la urmă tot la asta ajungem. Așa că, ce crezi ? Socotești că e prostie ori faptă cuminte ? N-ar fi bine ca după cină, când se vor aduna iarășiăștia și cum al treilea nu mai are cu ce să intre în arenă, să mă prezint eu proaspăt în fața acestor luptători și să-mi încerc soarta, luîndu-i locul și riscînd să pierd sau să cîștig cu mizeria asta de bani pe care-o mai am ?”

Sayavedra îmi răspunse că el e gata de orice. Odată ce se hotărîse să mă slujească, avea s-o facă plin de zel și, în glumă ori în serios, de voiam să jefuiesc ori să joc, el va fi întotdeauna alături de mine. Și va face orice voi porunci. Dar ca să nu dăm cu bita-n baltă, căci eram tare strîmtorați în momentul acela, e bine să ne asigurăm sărăcia. Așa că el se va așeza în așa fel, încît să observe cu precizie și discreție cîmpul de bătălie și să-mi dea de știre ce cărți au potrivnicii, astfel încît, fiind cu multă băgare de seamă, să nu pot pierde.

Cînd am auzit asta, și dacă mi-ar fi făcut cineva clinuri, tot nu mi-aș mai fi încăput în piele de bucurie. Pentru că, îndemînarea și iuțeala mea de mină la cărți cu semnele lui însemnau trei sferturi din bani cîștigați și mi-am zis în sinea mea : „Tot răul spre bine. Chiar și dacă îndreaptă răul pe care mi l-a făcut în acest fel”. Eu aș fi vrut să-i spun același lucru, dar tare m-am bucurat că mîrșăvia a ieșit din gura lui, nu din a mea. Că pînă și în privința asta îmi păstram poziția de stăpîn față de el. Căci s-ar fi putut, dacă asta ar fi venit din partea mea, să spună în sinea lui : „Ei, poftim, pe cine slujesc ! Am scăpat de-un hoț și-am dat de-un pungaș. Iată pe cine mă sprijin ! Asta mă întrece de la distanță !” Și nu se înșela.

He, he ! Nu, amice, asta nu. Vino tu să te tai în tăișul spadei mele și să fie într-un ceas bun tot ce poruncești. Că zău, mai întâi trebuie să te spovedești tu și pe urmă să ascuți spovedania mea. N-ai cum să-mi ceri zălog, înainte de a-ți fi zălogit tu totul. Dar odată măștile date jos, totul e în ordine și fiecare își vede de treaba lui în pace. Că doar corb la corb nu-și scoate ochii. Am stat mult de vorbă despre semnele cele mai bune pe care să ni le facem ca să știm ce puncte au amândoi. Am hotărît să folosim bumbii de la haină și încheieturile degetelor, cum se învață muzica gregoriană¹ Ne-am antrenat astfel repetind lecția de patru ori și ajunseseam să ne înțelegem mai bine prin semne decât prin vorbe.

Cînd se adunară combatanții, eu mă plimbam prin sală, cu mătăniile în mîină, ca un sihastru, iar slujitorul se afla în încăperea mea. Încercară să se așeze la joc, dar cel de-al treilea le spuse ce pățise, că nu-l găsisese pe un anumit prieten care îi datora niște bani, dar că ar juca pe polițe, dacă au încredere în cuvîntul lui pînă a doua zi.

Orășeanul zise : „Aș face-o cu multă plăcere, dar mă enervează și pierd întotdeauna“. Conversația lîncezea și fiecare vroia să plece, dar mai-nainte de-a o face, zisei : „Dacă acest cavaler nu joacă și dacă Înălțimilor Voastre le face plăcere, măcar așa ca să ne trecem o parte din noapte distrîndu-ne și să nu rămînă o asemenea sfîntă faptă lipsită de al treilea, aș juca eu puțin“.

S-au bucurat tare, fiindcă socoteau că sînt boboc care mai are caș la gură, altă vacă de muls, că banii mei sînt ca și în pungile lor și fiindcă își închipuiau că dacă o să-mi pierd banii, o să joc și lanțul pe care îl lăsasem înadins la vedere, deschindu-mi nasturii de la suman ; și că dacă mă înverșunam, fiind tînăr, n-o să

¹ Cf. Francisco Rico, *La novela picaresca española*, I, Barcelona, ed. a II-a, 1970 : „Ca procedeu mnemotehnic pentru învățarea muzicii grégoriene, se folosea figura mîinii stîngi (mîină aretină, după numele presupusului ei inventator, Guido de Arezzo), pe care erau reprezentate notele muzicale (cum se poate vedea în G. Martínez de Bizcargui, *Arte de canto llano y contrapunto*, Zaragoza, 1531) ; punct era și termen muzical și însemna notă“ (ap. B.B.).

pot suferi să mă văd lipsit de orice nădejde și o să mă arunc în joc, riscînd totul.

Am hotărît să începem jocul și l-am chemat pe Sayavedra, spunîndu-i : „Dă-mi niște bani, dacă ai“. El scoase pînă într-o sută de *reali*, pe care îi dădusem eu pentru asta și apoi, cînd se porni jocul, se îndepărtă puțin, iar eu, strigîndu-l ca să-l scutur, chipurile, din amorteală, îi zisei : „Așa te porți ? Ai atîta treabă sau ți-e atît de somn, că nu poți sta aici să vezi dacă avem nevoie de ceva ?“ El a tăcut și a rămas cuminte deoparte, în așa fel încît nimeni de pe lume n-ar fi putut gîndi ceva rău despre el, pentru că nu m-a privit nici un moment și nici nu și-a mișcat mîinile de pe piept și, astfel, îmi spunea tot ce se petrecea.

Și cu toate că ne-am înțeles tot timpul, m-am făcut uneori că nu pricep și nici n-am jucat prudent totdeauna cînd trebuia ; dimpotrivă, după ce cîștigam două-trei mîini, îmi făcea plăcere să pierd cîteva. Alteori îi lăsam să se repeadă la banii mei, dar nu mult și nici tot timpul, ca să nu mă curețe și apoi să mă lase. Îi lăsam să bată la ușă, dar nu să intre, și pe urmă, atacam din nou și-i sfîrtecă.

I-am hărțuit așa, cu acest șiretlic, ținîndu-le mereu trează lăcomia. Și cînd mi s-a părut că vor să se retragă și nu mai jucau atenți, scăpînd hăturile, gata să se zdrobească de orice, am socotit că mi-au picat în mînă și văzîndu-i în năvod, m-am aruncat asupra lor și a băniilor, făcîndu-i să treacă, în scurtă vreme, în buzunarul meu.

Cred că am cîștigat de la amîndoi ceea ce cîștigaseră ei mai înainte de la al treilea. Au rămas de rușine și atît de furioși, încît s-au jurat să-și ia revanșa a doua zi, la același joc. Am primit din toată inima. Au sosit a doua zi și i-am lăsat să cîștige pînă la vreo treizeci de scuzi, pe care mi i-au luat. Eu vroiam să-i ațîț și să le dau speranțe cu cîștigul acesta. Unul din ei zise : „Să nu mai jucăm mult, că e tîrziu“. Eu i-am răspuns : „Tocmai de aceea, e mai bine, cred, să ne culcăm și să continuăm mîine. Și dacă Înălțimile Voastre binevoiesc, putem s-o facem începînd mai devreme și să jucăm cît vă face plăcere.“

Se bucurară auzind aceasta și fiindcă erau în cîștig, crezînd că am. bani mulți de pierdut. A doua zi veniră cu niște frumoase pungi pline cu *dobloni* castilieni, bine înarmați și gata de luptă. Puseră pe masă pumni de monede de doi, de patru și unele de zece, de parcă ar fi fost bani de aramă, și spuseră : „Curaj, domnule soldat, că tot ce-i aici e la dispoziția Înălțimii Voastre“. Eu le-am răspuns : „Deși nu sînt atît de bogat încît să vă pot pune la dispoziție atîta bănet, nu-mi va lipsi voința să vă stau la dispoziție, cel puțin, ca un slujitor“. Și am mai vrut să le spun : „Ca să pun mîna pe această frumoasă societate de oameni de arme“.

Am început să jucăm și i-am obosit încetul cu încetul, momindu-i pînă ce, văzîndu-i fără grijă, m-am înfipt în ei cum se cuvine și, în cîteva mîini, am văzut în ale mele peste cinci sute de scuizi, după care n-au mai vrut să joace pînă a doua zi, cînd au zis că vor veni din nou.

M-am bucurat mult auzind asta, atît fiindcă nu aveau nici o bănuială, cît și pentru că socoteam că deocamdată îmi ajunge cît cîștigasem ; cu toate astea nu știu să spun dacă m-am bucurat că se ridicaseră fără să-și ia revanșa, pentru că întotdeauna, ca să nu se iște sfadă, am avut obiceiul să-i las pe ceilalți să hotărască dacă mai joacă ori nu. Ei plecară cu Dumnezeu, iar eu rămăsei cu frica-n sîn ca nă cumva orășeanul, fiindcă era de loc de-ăcolo și străinul, împins de nevoie, să nu-mi facă vreo porcărie. Și acum știam cum e cu justiția prin locurile acelea. Așa că i-am spus lui Sayavedra, cînd am rămas singuri, ca a doua zi dimineata, fără să sufle o vorbă despre ținta călătoriei noastre, să facă rost de cai, să pornim spre Milano. Așa am și făcut și i-am lăsat pe cei doi mofluzi și fără o para.

Capitolul al IV-lea

Pe drumul spre Milano, Sayavedra îi povestește lui Guzmán de Alfarache viața sa

Mergeam spre Milano cu o grabă la fel de mare pe cât ne era teama; căci fiind aceasta lungă la trup o zăream de departe și întotdeauna când îi vedeam umbra îmi tremura inima, sperîindu-mă de primejdia în care mă vîrîse tot ea. Pentru că întotdeauna am avut convingerea că nici o vină n-a rămas nepedepsită și nici o fără-delege fără plată. Aș fi vrut să existe cai înăripați, ca al meu să zboare. Dar, sărman de mine, ar fi fost același lucru pentru că și ceilalți ar fi avut cai la fel ca să ne ajungă din urmă. Peste tot vedeam numai răutate, în orice mi se năzărea o primejdie și mai cu seamă în întîrziere.

Eu cu gîndurile mele, Sayavedra cu ale lui, mergeam muți amîndoi, deși era o mare deosebire între noi, căci eu cugetam doar cum să mă văd la adăpost, iar Sayavedra dorea să știe cît o să-i revină din cîștig.

Am mers o bună bucată de vreme pînă ce, ca să-mi alung frica ce mă întrista așa de tare, ca să uit de ea în vreun fel nostim și părăindu-mi-se faptă de nebuni să taci timp îndelungat cînd ești pe drum, ca și să vorbești mult în piața publică, i-am propus lui Sayavedra să tăifăsuim despre ceva, ori să-mi povestească vreo istorioară plăcută. El, profitînd atunci de ocazie, a ales drumul pe care îl voia și a zis :

„De un milion aș fi vrut să fi fost cîștigul ca să fie pe gustul meu; și mărturisesc că am venit să slujesc pe Înălțimea Voastră nu numai pentru a-mi plăti datoria, ci și dintr-o mare dorință de a cîștiga parale“.

M-am bucurat că aud asta și că mă atinsese la coarda sensibilă și i-am răspuns : „Frate Sayavedra, ce-a fost a fost, că nu există om atît de perfect încît să nu calce pe de lături din cînd în cînd. Toți sîntem făcuți din

carne și carnea are slăbiciunile ei. Unii apucă pe alte drumuri, cum -ai făcut tu. Dumnezeu să mă apere, că nu știu ce se va alege de mine. Mă aflu în cea mai mare primejdie, gata să săvîrșesc orice ; pentru că cine se întoarce la viața dinainte — căci n-a fost altceva decît hoție să cîștig trișînd banii sărmani ai acelor sărăntoci, care erau poate tot ce aveau în viața asta —, nu iartă nici un gologan dacă l-ar găsi orfan de mamă și de tată, chiar dacă are o mie de scuzi ; și fiindcă am ajuns la asta și știindu-te ager la minte îmi dau seama că pricepi orice situație și cred că ai văzut că n-am nici afaceri în Indii, nici nu sînt un Fugger¹.

Sînt un biet băiat ca tine, lipsit de traiul bun pe care îl ducea datorită motivelor ce le cunoști bine, fără altă meserie mai bună decît ceea ce ai văzut. Și fiindcă nu trebuie să fac ticăloșii, nici să mă port urît, trebuie, cel puțin, să-mi cîștig pîinea în chip cinstit, cum e dator s-o facă orice om de bine, fără să ajung într-o situație mai proastă decît cea pe care mi-au lăsat-o părinții mei și mi-a hărăzit-o soarta. Căci dacă stăpînul meu ambasadorul m-a ținut în casa lui și l-am slujit, a fost pentru că m-a iubit de mic copil și fiindcă i-a rugat stăruitor pe părinții mei, cu care se cunoscuse cu mult timp în urmă, la Paris, și de aceea m-a luat la el, spunîndu-le că vrea să facă din mine un om adevărat. Dar cum mi s-a întîmplat povestea aceea și am plecat din casa lui, nu vreau să mă mai întorc acolo decît lipsit de griji și bogat.

Oriunde se poate mîncă o pîine albă și m-am săturat de cea de la Roma pînă peste cap. Și nu e de mirare că toți căutăm să trăim într-un fel, așa cum fac și alții mai puțin pricepuți ca noi. Dacă nu crezi, privește-i pe toți cei din jurul tău, uită-te la ei și vei vedea că umblă să-și sporească averile și ba pe ici, ba pe colo, să nu-și respecte obligațiile. Fiecare vrea să valorizeze mai mult. Seniorul vrea să se înalțe în rang, cavalerul în titluri de noblețe, negustorul în afaceri, meseriașul în meserie.

¹ Fugger, familie de bancheri stabilită la Augsburg, care au ajutat financiar dinastia de Habsburg în sec. al XV-lea — al XVI-lea, socotiți printre cei mai bogați bancheri din Europa în epoca respectivă.

și nu întotdeauna pe căi cinstite, cum este îngăduit. Căci se întâmplă uneori, pentru că și-au vîrît mîna pînă la cot, să se cufunde pînă la rădăcina părului, n-ar fi să zic, în căldările iadului; zi-o tu, că ești mai îndrăzneț.

În concluzie, toată lumea este un fel de La Rochelle¹ în asemenea situație: fiecare trăiește pentru sine, cine fură, fură și plătesc doar nefericiții ca tine. Dacă ai fi hoț de talie mai mare, din cei de trei sute sau de patru sute de ducați, să poți cumpăra favoruri și dreptate, ai duce-o ca ei; dar nefericiții care nu fac afaceri, nu primesc rente și cambii și nu știu să fure din gros și să plece nestingheriți², fără să fie pedepsiți, căzînd la învoială pentru bani puțini, plătiți în rate, prost, tirziu ori niciodată, ăștia sînt pungașii ce trebuie trimiși la galere și puși în furci, nu fiindcă sînt hoți, că pentru asta nu se mai spînzură, ci pentru că sînt proști meseriași în meseria lor.

Am să-ți spun o vorbă auzită de la un sclav negru, jumătate prostănac, jumătate viclean, care se potrivește bine aici. La Madrid, pe vremea copilăriei mele, căci acolo am locuit, au fost duși la judecată doi soți adulteri. Și cu toate că, deși asta se practică des, dar se pedepsește rar, pentru că întotdeauna se găsesc oameni de treabă și bani care să aranjeze lucrurile, de data asta, n-au reușit cu bărbatul acelei femei. S-a adunat număr mare de oameni să-i vadă, mai cu seamă femei — că nu mai încăpeau pe străzi, în toată piața și nici la ferestre — toate lovite de acea nenorocire. Și cînd soțul își văzu nevasta cu capul tăiat, negrul zise: «Oh, Dumnezeuule! Cîte nu sînt care merită pedeapsa asta!»

¹ Termenul La Rochelle, cetatea franceză aflată sub puterea hughenoților în sec. al XVI-lea—al XVII-lea, era sinonim în epoca lui Alemán cu noțiunile de dezordine și cuib de pirăți. Aceeași aluzie o găsim și în *Ortografía castellana* de Mateo Alemán (ed. José Rojas Garcidueñas, México, 1950, p. 99), într-o formulare asemănătoare (ap. S.G.G.).

² În original, *ni saben alzarse a su mano*; expresia conține un joc de cuvinte datorită dublului sens al sintagmei *alzarse a su mano* și anume: „a fura fără să fii pedepsit“ și „a se rădica de la masa de joc jucătorul care deschide, dacă nu e nici în pierdere, nici în câștig, fără să țină seama de ceilalți“ (cf. B.B.).

Tot astfel am putea spune foarte bine și noi că sînt mulți care-i osîndesc pe alții la spînzurătoare, deși lor li s-ar potrivi mai bine ștreangul și ar fi mai multe pricini pentru asta. Nu mă minunez de nimic și la nimic nu fac nazuri ; trebuie să joc după cum mi se cîntă, în rînd cu toți, atît cît o fi să fie, și să mă bucur de fiecare clipă pe care o trăiesc. Și fiindcă zici că dorești tovărășia mea, nu cred că o vei socoti rea și greu de suportat ; pentru că sînt un tovarăș care știu să fiu recunoscător și să prețuiesc ceea ce face altul pentru mine. Las faptele să vorbească ; ele vor sta mărturie, cu trecerea timpului. Dar, cum și răsplata întărește virtutea, făcîndu-i pe oameni să se străduiască și este o slăbiciune sufletească lipsa strădaniilor, dacă de pe urma lor poți dobîndi slava ori vreun cîștig, și omul care nu muncește nu-și face datoria, căci pentru asta s-a născut și din asta trăiește, ar fi foarte drept ca fiecare să-și scoată cîștigul după refeneaua adusă.

Cred că aceasta trebuie să fie temelia, prima cărămidă a clădirii și apoi vom mai vorbi despre ceea ce o să se mai ivească. Tot ce o să ne pice sau pe ce-o să punem mîna, poamele căzute ori cele ce stau să cadă, le vom împărți în trei părți egale, dintre care una pentru tine și una pentru mine ; a treia va fi pentru zilele de acalmie, că nu întotdeauna va fi vreme frumoasă și nu vom putea naviga cu vînt din pupa și mare calmă. Și dacă va fi să acostăm, e bine să nu ducem lipsă de provizii, iar dacă ne izbim de vreo stîncă ori eșuăm pe un banc, să nu ne lipsească o barcă în care să ne salvăm. Această parte o vom pune întotdeauna separat. Și va fi un fond de rezervă în caz de nevoie. Căci dacă navigăm cu grijă, că nu ne lipsește mintea și ne pricepem oarecî la navigație, în nici șase ani, nu mă mulțumesc cu mai puțin decît cu o funcție de consilier în ținutul meu și atîta avere cît să trăiesc îmbelșugat și fără griji.

Înaltă-ți sufletul spre același țel, căci vei avea tot atîta avere, ca să te poți întoarce la Valencia¹. Nu umbla cu găinării, furînd manuscrise în chip de hoț de stante, căci din asemenea furturi nu te-alegi decît cu infamia.

¹ Aluzie la locul de bastină a lui Juan Martí. Este știut că în intenția lui Alemán, Sayavedra este personificarea falsului Guzmán, cf. *Studiul introductiv*.

Pe scurt, sau murim în furci, sau mîncăm regește, că viața odată se sfîrșește și traiul chinuit e moarte de zi cu zi. Cu atît mai mult că, dacă ne dăm silința, ajungem în cursul superior și nu vom mai avea de ce să ne temem, căci toate lunile vor fi de treizeci de zile și cum noaptea toate pisicile sînt negre, o să ne avem ca frații. Că lupii nu se mănîncă între dînșii. Aici ai partea ta din ce-am cîștigat, dacă o vrei acum, că nu e drept să-i iei nimănui cîștigul. Să dea Dumnezeu să-ți fie de folos și să ne binecuvînteze ; fie ca tovarășia noastră să se nască sub o stea bună și să pășim cu dreptul, să nu cădem în mîinile piraților care nu fac altceva decît să ia bucățile cele mai gustoase din mîncare“.

Cu cele spuse și arătîndu-mă generos, m-am asigurat că nu mă va părăsi. Pentru că dacă trebuia să umblu după ciordeală, nu puteam găsi tovarăș mai potrivit și mai bun. Pe lîngă faptul că fiind la fel ca mine, îmi era totuși slugă și mă recunoștea ca stăpîn, și nu e puțin lucru să ai un ajutor de nădejde în orice împrejurare.

El se arată pe cît de devotat, pe atît de recunoscător și dintr-una într-alta ajunsei să-l întreb care a fost cauza ce l-a îndemnat să mă fure și el mi-a spus : „Nu mai pot răbda, deși aș dori să-mi povestesc viața, atît pentru bunăvoința ce mi-ați arătat cu atîta mărinimie în trecut, cît și fiindcă e cunoscută și, cînd trăiești împreună cu cineva, trebuie să fii deschis și să nu ții nimic tăinuit. Că nu numai duhovnicilor, avocaților și doctorilor trebuie să le spui întotdeauna adevărul ; iar între cei de teapa noastră, adevărul niciodată n-a lipsit între noi, ca astfel să ne putem păzi.

Și ca să-mi împlinesc aceste îndatoriri, să afle Înălțimea Voastră că sînt valencian, fiul unor părinți cinstiți, de al căror nume poate veți auzi vreodată, căci sînt morți, Dumnezeu să-i ierte. Am fost doi frați și amîndoi nefericiți, fie pentru că am fost răsfațați de copii, fie pentru că, lăsîndu-ne tîriți de imboldul dorințelor noastre, fără să le înfrîmăm cum se cuvine, ne-am lăsat să alunecăm în ispită. Mai bine aș spune tîriți de slăbiciune, fără să credem în primejdiile viitoare, ci dimpotrivă, în nada prezentului, pînă ce, porniți odată pe această cale, n-am mai putut da înapoi.

Celălalt frate e mai mare decît mine și cu toate că amîndoi, fiecare în parte, aveam cu ce să ducem un trai cumpătat, asta nu ne-a pus frîu. Atît de mare este ori a fost forța stelei noastre și atît de puternică proasta noastră înclinație de a nu scăpa de sub influența ei, încît, punînd pe ultimul loc onoarea, nutrînd o dorință mai mare de a vedea alte ținuturi decît de a o păstra neștirbită, am pornit să ne încercăm soarta.

Dar întrucît s-ar fi putut ca lucrurile să nu se întîmple așa cum gîndisem noi și ca să nu fim cunoscuți ori făcuți de ocară în vreo împrejurare nefericită, am căzut de acord să ne schimbăm numele. Fratele meu, excelent student, priceput la latină, și-a căutat un nume asemănător, transformîndu-l pe al său. Se numea Juan Martí. Din Juan a făcut Luján, și din Martí, Mateo; și inversîndu-le, și-a spus Mateo Luján. Așa a pornit prin lume și lumea îmi spune că și-a primit plata la fel de bine ca mine.

Eu, cum nu sînt învățat și nu știu mai multă carte decît un paracliser, am pornit la drum după cum m-a tăiat capul și știînd că familia Sayavedra din Sevilla e de neam mare, am zis că sînt de-acolo și mi-am luat numele lor; dar n-am fost niciodată, la Sevilla și nici nu știu despre orașul ăsta mai mult de ce-am spus acum.

Așa am pornit într-o bună zi amîndoi împreună să rătăcim prin lume, dar am apucat repede fiecare pe drumul lui. Mi-au spus niște oameni care îl cunosc din vedere, că l-ar fi văzut în Castilia și apoi în Andaluzia, tare disprețuit, și că de acolo ar fi plecat în Indii, unde tot rău i-a mers. Eu am pornit pe alt drum. Am plecat la Barcelona, de unde am trecut în Italia cu o corabie. Mi-am cheltuit avutul luat de-acasă. M-am văzut sărac lipit și cum nevoia îl obligă pe om să facă ce nu gîndește, umblînd de colo-colo și dînd de foame în tot locul, am nimerit în regatul Neapolului, unde mi-am dorit întotdeauna să locuiesc, datorită celor auzite despre acel oraș.

Am bîntuit tot regatul, cheltuînd din ce nu aveam și ajungînd un pîcaro în lege, ca astfel să mă întovărășesc cu alții ca mine; și din treaptă în treaptă am ajuns un foarte simpatic pungaș. M-am împrietenit cu maeștrii. M-am apropiat de ei ca să mă adăpostesc la umbra lor la vreme de izbeliște. Așa am ajuns servitorul lor,

fiindcă am fost întotdeauna atât de sărac, că niciodată n-am avut bani să mă îmbrac ori să mă stabilesc pe cont propriu. Nu, din lipsă de îndemînare, că mină mai fină ca a mea nu există în toată breasla. Puteam să le dau tuturor cursuri, cît se învață în patru ani de facultate și doi de practică. Pentru că, mi-am dat atîta silință la studiu cînd am învățat meseria, că ieșisem manglitor cu diplomă.

Nimeni nu se pricepea ca mine la buzunărit. Eram un excelent spărgător, borfaș iscusit, geambaș, falsificator, zaraf, complice, tăinuitor, iscoadă, șarlatan și miță blîndă¹. Nici unul de seama mea nici mai mare decît mine cu șase ani n-a putut să nu se recunoască manglitor mai slab decît mine. Dar datorită vechimii și a faimei lor, ei dețineau ca niște tirani titlul de Cezari, iar pe noi, pe sărăntoci ne trimiteau din casă în casă, să curățăm argintăria și să iscodim prin toate ungherele, ori că căutam pretexte întrebînd în felurite locuri: «Aici locuiește domnul Țutare? Nu aveți nevoie, Înălțimile Voastre, de un băiat de ajutor? Nu doriți să cumpărați o besactea frumoasă?» Eu eram dintre cei ce le tăiam femeilor panglicile, făcîndu-le să cumpere de la noi altele cu care să se gătească.

Alteori ne prefăceam că intrăm să urinăm și dacă nimeream la grajduri, acolo niciodată nu lipsea pătura pentru catîrcă, țesăla, dirmonul, pelerina grădinarului și piedica de priponit caii, dacă nu găseam altceva mai bun; și dacă, din întîmplare, eram văzuți, ne lăsam imediat pe vine, desfăcîndu-ne cureaua de la pantaloni și cînd ni se striga: «Hoțule, ce faci aici?», ne ridicam trăgîndu-ne nădragii și răspundeam: «Aveți grijă, Înălțimea Voastră, cum și cu cine vorbiți, că aici nu se află nici un hoț; m-au apucat nevoile trupului și am intrat aici, înăuntru». Unii ne credeau, alții nu; dar noi îi dădeam înainte.

Alteori intram în casă și scotoceam pînă găseam ceva și dacă eram văzuți, pretextul, deloc rău, era că cerem de pomană. În felul acesta și cu alte scuze din astea, nu era cui în perete care să nu-l știm sau să nu-l săltăm;

¹ Potrivit lui B.B., în această frază și în paginile următoare, Alemán ironizează opera lui Juan Martí.

nimic nu era în siguranță. Eu eram un puștan subțirel, puțin la trup, ager la minte și, mai ales, sprinten ca o căprioară. Ziua pîndeam să văd ce aveam de muncit noaptea, fără să mă încurce ora ori somnul.

În timpul zilei, ne duceam la biserică, la predici, liturghii, slujbe felurite, praznice, sărbători și procesiuni, ca niște buni creștini. Ne duceam la teatru, pe străzi, să vedem condamnații și, peste tot, oriunde știam că se adună multă lume, încercînd să ne aflăm tot timpul acolo unde era mai mare înghesuiala, intrînd și ieșind de-acolo de o mie și una de ori, căci nu era drum fără o treabă cu folos. Șterpeleam pumnale, batiste, pungi, mătânii, casete, podoabe muieresti, medalioane purtate de copii. Cînd nu se putea altfel, ocbeam cea mai frumoasă pelerină scurtă, ori pe cea a unui gentilom foarte elegant și, cu foarfeca pe care o aveam mereu la îndemînă, tăiam din spate ori dintr-o parte, dacă îi aluneca la înghesuială, o bucată pentru trei-patru perechi de căpute. Ceea ce-mi plăcea cel mai mult la povestea asta, era să-i privesc în chip de icoane ale Sfîntului Martin¹, cu jumătate de pelerină, întrecîndu-se în eleganță și umflîndu-se în pene. Și cum mai plecau rușinați vîzîndu-și poalele tăiate într-un loc de rușine.²

Cînd astea toate nu ajungeau, ne ocupam de draperiile de mătase țesute cu fir, pentru că aveam grijă să fim întotdeauna atenți cu toate, fără deosebire; căci cu cît intri mai adînc în pădure, cu atît dai de mai multe lemne; și tăiam partea de jos la una sau două, după cum aveam timp și condiții, cît reușeam mai mult. Și într-o clipită făceam din ele pieptare pentru femei, pungi, pelerine pentru copii și alte mii de lucruri de

¹ Sfîntul Martin (316 ?—397), episcop de Tours, vestit pentru caritatea sa, și-a împărțit pelerina cu un sărac.

² Aluzie la o romanță medievală despre jeluirile doînei Lambra:

Los hijos de doña Sancha mal amenazado me han

Que me cortarán las faldas por vergonzoso lugar.

„Fiii doînei Sancha, rău m-au mai amenințat

Că îmi vor scurta poalele într-un loc de rușine“.

(Cf. *Romancero tradicional de R. Menéndez Pidal*, edición y estudio de Diego Catalán et al., Madrid, 1963, II, p. 122, ap. B.B.).

soiul ăsta, făcînd în așa fel întotdeauna, încît să nu se piardă nimic din ceea ce ne putea folosi mai mult și mai bine.

Încetul cu încetul ne-am tot tras spre oraș, auzind că urma să sosească un nou vicerege și la asemenea serbări, la luptele cu tauri și la tîrguri veneam și de la o sută de mile, dacă era nevoie. Cheltuielile călătoriei erau întotdeauna mici. Căci dintr-un loc într-altul ne aprovizionam din belșug cu găini, claponi, pui, porumbi de casă, jamboane și felurite alte lucrșoare care ne picau ușor în mină. Pentru că, vrînd să fim bine găzduiți ne străduiam să ajungem la hanuri înainte de apusul soarelui ¹, și în cele cîteva ceasuri pînă ne duceam la culcare, băteam la toate porțile din tîrg și iscodeam tot ce e în case, pe motiv că cerșim «miluiți un student sărac ce se întoarce în ținutul lui fără de nici unele», nu atît ca să primim, cît mai cu seamă ca să luăm aruncîndu-ne privirea pe la cotețele de găini, pentru a plănui cum pot fi mai bine golite.

Pe lîngă asta, pentru fermele și gospodăriile de la țară aveam niște ață de undiță tare, cu cîrlige fine și, cu o bucățică mică de pîine și cîteva boabe de grîu, pescuiam și niciodată nu mi-am încercat norocul fără să scot un pește cît brațul. Iar în cel mai rău caz, cînd sărăcia era mare și nu se găseau de-ale gurii, o bucată frumoasă de junincă tot nu ne putea lipsi, pe gustul nostru, prima și cea mai arătoasă ce ne ieșea în cale.

După ce-am sosit la Neapole, treaba a mers bine în primele zile. Am lucrat mult, bine și cu folos. M-am îmbrăcat în așa fel încît înfățișarea mea să poată fi pe potriva reputației de om de treabă și aparențele să înșele. Și dacă intrarea pe care ne-o făcusem în arenă, înveșmîntați în straie verzi și aurii, solemnă și bine pregătită, nu s-ar fi dus pe apa simbetei după aceea, datorită neastîmpărului meu, m-aș fi aranjat bine; dar slavă Domnului că am scăpat cu pielea întreagă și fără coastele rupte.

¹ Aluzie la proverbul *Huesped con sol ha honor* (Călătorul ce sosește devreme se bucură de cinstire), al cărui sens se apropie de proverbul românesc „Cine se scoală de dimineață, departe ajunge“.

Eu am fost de vină că ogorul meu n-a dat roade; dar, slavă lui Dumnezeu că putea să fie și mai rău și asta m-a mîngîiat. Unul dintre tovarășii mei era din partea locului, crescut de un prezident de la Tribunalul Suprem, la care slujiseră părinții lui. S-a dus să-i spună cine e, i-a sărutat mîinile și nu s-a întors cu ele goale. Pentru că acela, bucurîndu-se că îl vede, s-a oferit să-i facă toate hatîrurile și nu doar din vorbe, ci zicînd și făcînd. De puține ori și la puțini li se întîmplă să mănînce din farfurie și așezați la masă. Dar cînd sufletul îți este mărinimos, întotdeauna te bucuri să dai și bucuria e cu atît mai mare cu cît ți se cere mai mult. Pentru că întotdeauna însușirea de a fi mărinimos îi face iluștri pe oameni, pe cît îi înrobește nevoia de a primi. Și de îndată îi dădu pe mînă niște afaceri, cinstite, e-adevărat, și demne de un individ mai bun.

Trăiam în umbra lui, ajunși ca niște viceregi ai ținutului, fără să fie nimeni în tot regatul să se pună cu noi. La adăpostul acesta ne-am întins la lucruri pentru care, poate, curajul nostru n-ar fi fost de ajuns. El era limba noastră. Ne spunea unde să ne ducem, cum trebuie să procedăm, la ce ore sîntem în mai mare siguranță, pe unde putem intra și de ce persoane trebuie să ne temem. Căci, cum se zice, cei care săvîrșesc cele mai faimoase furturi, cele mai distinse și mai însemnate sînt ai de-ai ajuns în justiție. Nu se tem, au pile din plin, și la nevoie, hop și ei; să îndrepte lucrurile Dumnezeu cel atotputernic.

Într-o zi îmi storceam creierii în fel și chip, în dorința de a găsi ceva de făcut, pentru că era aproape miezul zilei și nu-mi picase încă nimic. Și dacă m-aș fi întors acasă cu mîinile goale, fără să aduc nimic de-ale gurii, iar tovarășii mei din întîmplare să-și fi făcut deja pînul, mi-ar fi zis trîntor și că viu ca boierul la masa pusă. Și cel ce venea la masa de-a gata, fără să-și fi scos cheltuielile, nu era privit cu ochi buni.

Am zărit o casă cu înfățișare frumoasă și, după cum arăta, părea să fie a unui cetățean onorabil din oraș. Am intrat înăuntru ca și cum ar fi fost a mea, că nicio dată omul timid n-a fost bun de chirurg. Chiar și acolo, în Spania, babele au o vorbă cînd îl văd pe unul că merge încet: «Haide, haide, că parcă umbli să furi ceva».

Peste tot și întotdeauna arătam de parcă intram în casa mea, ori în numele legii, cu zăpădăcitul de înmormântare în mână, fără să mă tem de nimeni și de nimic. M-am uitat în dreapta și-n stînga, să-mi pun ochii pe ceva, ca să dau de lucru mîinilor. Soarta a vrut să mi-i pironesc pe un scrin unde se afla o fustă de catifea neagră brodată, din care puteai scoate foarte bine trei rînduri de straie, pantaloni și pieptare. Fiindcă avea peste cincisprezece *varas* și le-ar fi putut purta și cei mai eleganți domnișori din lume.

Am iscodit peste tot să văd dacă pot șterpeli obiectul fără primejdii și fără să aibă de suferit altcineva, și în toată casa, în nici un colțișor, n-am văzut pe nimeni care să mă poată împiedica. Am luat-o sub braț și din două salturi eram la poartă. Cînd tocmai vroiam să ies, a sosit și stăpînul casei care era Meșterul Data¹, mai marele notarilor din oraș și, văzîndu-mă cu un pachet mare sub braț, m-a întrebat cine sînt și ce-am acolo.

În aceeași clipă, cum nevoia îl învață pe om, fără să mă fisticesc, ba dimpotrivă, cu o figură veselă i-am spus : «Stăpîna vrea să-i fac niște clinuri la fusta asta și să i-o strîmtez pe talie, pentru că nu cade bine în față și mi-a poruncit să i-o aduc înapoi repede». El mi-a zis : «Atunci, ai grijă, meștere, fă-o repede și cu mîna dumitale». Cu asta am luat-o la vale pe stradă, făcînd mai multe ocoluri decît șarpele, luînd-o cînd într-o direcție, cînd în alta, ca să-mi pierd urma.

După aceea am aflat, spre nenorocirea mea, că de cum a intrat stăpînul în casă s-a pornit hărmălaia, totul era cu doșu-n sus și femeile umblau de colo-colo și se cio-rovăiau : «dă-mi fusta», «ia fusta», fusta nicăieri ; «tu ai luat-o», «aici am pus-o», «acolo am lăsat-o», «cine a intrat», «n-a venit nimeni», «atunci trebuie să fie pe-a-ici», «a luat-o careva dintre servitori», «ai să mi-o plă-tești». Era un scandal și o larmă de să se prăbușească acoperișul peste ei și nu se putea înțelege om cu om.

¹ Numele creat de Alemán echivalează, de fapt, cu funcția de notar, căci *dataria* este instituția care elibera o serie de acte, ca dreptul la rentă, dispense de căsătorie, de vîrstă etc. (cf. B.B.).

În acel moment intră stăpînul casei și, dîndu-și seama de greșală, că mă lăsase să plec cu ea, potolindu-și nevasta, îi spuse că o furase un hoț, povestindu-i ce pățise cu mine chiar în poarta casei. Porni după mine să mă caute, dar cu iscusința mea, eu dispărașem deja, punîndu-mă la adăpost și dosînd fusta.

În noaptea aceea m-am dus acasă la mărele conetabil, în dorința de a da o lovitură pe care o plănuisem de cîteva zile; deși schița era făcută și pusă la punct, niciodată nu avusesem prilejul pînă atunci să o trec pe curat. Aici se strîngeau mulți cavaleri să joace cărți și de obicei se juca la cîte trei ori patru mese, de care aveau grijă peste noapte unul sau doi paji. Pe fiecare masă era o cuvertură de mătase și două sfeșnice de argint.

Eu aveam la mine două sfeșnice lucrate din cositor cinstit, făcute la fel, de nu se deosebeau de cele fine nici la culoare nici la lucrătură, pe care le căutasem tocmai în acest scop. Luasem cu mine și două lumînări și cu ele bine dosite, m-am așezat într-un colț al salonului, cum mai făcusem și în alte dăți, așteptînd momentul prielnic și dînd de înțeles că sînt slujitorul unuia dintre acei cavaleri.

Doi, care jucau *cientos*¹ la una din mese, cerură să li se aducă lumînări. În salon nu se afla decît un paj și acesta atît de adormit încît, deși aceia ceruseră lumînări de două ori, nu se trezi și nu le răspunse. Eu eram gata și după ce-am pus lumînările în sfeșnice, mi-am aruncat poalele pelerinei pe umăr, cum umblau slujitorii casei, le-am dus sfeșnicele mele și le-am luat pe cele de argint sub braț și nu m-am mai oprit pînă acasă unde, laolaltă cu alte obiecte de argint pe care le adunasem, ca să scap de griji și de necazuri de soiul «sînt ale mele ori sînt ale tale», «arată-mi semnul», «uite semnul», «de unde le-ai cumpărat», «cine ți le-a vîndut», ca să fiu sigur, le-am topit pe toate într-un frumos lingou pe care i l-am dus căpitanului meu să-l vîndă, căci acesta se bucura de trecere și de încredere.

¹ Joc de cărți care, de obicei, se joacă în doi, cîștigător fiind cel ce reușește să realizeze primul, după anumite reguli, o sută de puncte.

Așa a și făcut. Și-a oprit o cincime, partea lui după lege, și restul mi l-a dat mie, bani gheață, fără să mă înșele nici un pic. Asta era regula între noi, să-i dăm căpeteniei o cincime din tot ce șterpeleam și asta era tributul pe care îl încasa la fel de sigur și de exact ca Maiestatea Sa tributul pe cele mai bune mărfuri din Indii.

Pentru această dare el ne apăra de orice primejdie. Nimeni să nu creadă că poate suge la două oi, că nu există nici o funcție în viața asta unde să n-ai obligații. Fiecare are două rînduri de dinți și de măsele și toți vor să mănînce; toți plătesc dări și haraci și toți au interese. O mîină spală pe alta și amîndouă obrazul. Dacă unul ții un clapon, drept e să-i dau o bucată de piept. Și nu se află mai bine plasat decît cel dat unui asemenea înger păzitor. Există borfași cu care lucrezi, atît de tirani și fără suflet, că te înșală și păstrează totul pentru ei. Vor și pîinea și căpisterea, și partea lor și partea ta, fără să ne lase decît primejdia și pedeapsa dacă sîntem prinși.

Vor să-și ia lumea în cap, ca Pizarro¹ în Indii. Cînd ne dau și nouă ceva mai mult și ne fac o mare favoare, atunci sînt resturi de la ospățul lor, ceea ce nu le folosește, păstrîndu-și pentru ei grosul ciștigului, cum a făcut Alessandro cu mine. Și după aceea, cînd ne vîd la ananghie, își trag pălăria pe ochi și nu cunosc pe nimeni. Dar la noi, cu milanezul acela căpetenie, domnea o foarte bună rînduială. Pentru că nu voia sub nici o formă să ia mai mult decît cincimea lui. Și dacă uneori, cînd avea nevoie, ne cerea să-l împrumutăm în contul părții lui, și dacă o făceam, imediat însemna în catastiful lui la rubrica *de plătit* și pe margine scria: *atenție, de scăzut*.

¹ Francisco Pizarro (1475 ?—1541), conchistador spaniol, învingătorul incașilor, întemeietor al orașelor Piura și Lima. Moare asasinat de partizanii lui Diego Almagro, pe care îl executase în urma unor neînțelegeri privind stăpînirea orașului Cuzco. Ceilalți frați ai săi, Gonzalo, Hernando și Juan, care l-au însoțit în expedițiile sale, mor în timpul luptelor cu incașii. Alemán face aluzie la o expresie curentă în epocă, *alzarse como Pizarro con las Indias*, înregistrată de Correias (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967) care rezumă soarta acestor cuceritori.

Nu, nu, întotdeauna socoteala era cinstită ; așa să-l ajute pe fiecare soarta.

Tovarășii mei nu trîndăveau, căci fiind oameni de casă, niciodată nu veneau cu mîinile goale. Eram patru, trei ne ocupam de afaceri și căpitanul ne apăra. Uneori mergeam înaintea lui, ca dacă unul din noi dă de bucluc, fiind prins asupra faptului, să aibă cine să chezășuiască pentru el, ori să-i ia apărarea, dîndu-i doi-trei pumni după ceafă și izgonindu-l zicînd : «Șterge-o de-aici tîlharule și pe crucea mea că dacă te mai prind furînd, te trimit la galere». Cei de față credeau că au de-a face cu o persoană cinstită și miloasă. Și astfel scăpam basma curată.

Alții însă erau atît de îndărătnici și de răi, că ne urmăreau cu furie, ca niște fiare și nu se lăsau pînă nu puneau mîna pe noi. Atunci se apropia de ei și le spunea : «Înălțimea Voastră, lăsați-l în pace pe nemernicul ăsta de pungaș, dați-i o sută de picioare și nu-l băgați la pușcărie, că e un nenorocit și o să-l mănînce păduchii în închisoare. Ce cîștigă Înălțimea Voastră făcîndu-i rău ? Cară-te de aici, tîlharule !» Și ne dădea un brînci de cădeam în nas, dar ne scăpa din mîinile lor. Cînd însă totuși se încapățîna cîte unul și nu voia să ne dea drumul, ne zbăteam noi să scăpăm și stîrneam gîlceavă, zicînd că minte și că sîntem persoane la fel de onorabile ca el. Atunci omul o rupea la fugă, ca să pună capăt sfadei, ajutîndu-ne astfel să scăpăm și să rămînem liberi. Și dacă era nevoie, cînd nu se putea altfel, jucam teatru în lege, căutam cel mai mic pretext, stîrnindu-l cu vorba să dea în noi și cu acest scandal mai mare se potolea cel mic și astfel o ștergeam pe nesimțite.

Alteori, cînd fugeam cu ceea ce furasem și cîte o persoană alerga după noi gata să ne prindă, îi ieșea în cale cîte un tovarăș de-al nostru și-l oprea, așezîndu-i-se în față și întrebîndu-l care e necazul, nelăsîndu-l să plece și vrînd, chipurile, să aranjeze lucrurile și să-l liniștească. Și oricît de puțin l-ar fi ținut în loc, indiferent în ce fel, ne ajungea ca să ne depărtăm bine de tot de el. Pentru că, pe lingă avantajul pe care îl are întotdeauna cel ce fuge față de cel ce aleargă să te prindă, în astfel de cazuri frica îți pune aripi la picioare. Cei ce aleargă să te prindă obosesc repede, bineînțeles, căci

mlei la suflet și porniți să facă rău, își dau duhul, cu toate că vor și încearcă să te distrugă ; dar le este cu neputință să siluiască natura care îi ajută întotdeauna pe cei ce vor să scape. Așa că într-un fel sau altul tot erau opriți.

Alteori, căpitanul chezășuia pentru noi, cînd se ducea vestea despre furt și nu se găseau lucrurile furate pentru că le dosisem deja la o depărtare de trei-patru străzi. Astfel că vorbele lui bune, intervențiile și chezășia lui ne scăpau de faima proastă care ni se punea în spinare.

Oricum, într-un fel ori altul, ne făceam treburile, indiferent de ce zicea lumea, căci întotdeauna exista o cale. Odată, însă, n-am avut grijă și am plecat să ciordesc fără escortă, în afara orașului, deie Domnul să nu mi se mai întîmple așa ceva în curînd. Păcatele mele, nu altceva, m-au pus să mă plimb într-o zi afară din oraș. Și cum în apropiere de un pîriu erau întinse pe iarbă multe rufe, iar stăpînul lor în spatele unei mici ridicături, tras la umbra unui zid, am gîndit că sînt destul de uscate, sau cel puțin, de ajuns pentru nevoile mele. M-a ispitit să împăturesc vreo două trei cămăși bune, care mi s-a părut că mi-ar veni bine și le-am umflat cu ușurință. Le-am făcut pachet, că n-am vrut să stau acolo să le împăturesc, ca să fac asta acasă, mai comod și fără grabă.

Stăpînul, care era o femeie afurisită, fiind întoarsă cu spatele, cum am zis, nu putuse să mă vadă, dar n-a lipsit cineva care, nepăsîndu-i de spatele meu, văzînd că o luasem la picior, i-a dat de veste. Buna spălătoareasă s-a pornit să țipe ca din gură de șarpe și lăsînd pe una din fetele ei să păzească restul rufelor, a pornit la fugă după mine. Așa că, văzîndu-mă în încurcătură, cu cea mai mare prefăcătorie de pe lume, fără să-mi întorc capul și fără să mă tulbur de fel, ca și cum nu le-aș fi luat, am lăsat să cadă marfa pe jos și am pornit mai departe, cu un mers măsurat, fără să mă zăpăcesc.

Credeam că afurisita de muiere, pînînd mîna pe ceea ce pierduse, se va bucura, cumva ; dar n-a fost așa. Căci dacă mai înainte țipa, acum urla de se auzea cale de-o poștă. Nu eram departe de oraș și nici într-un loc atît de pustiu încît să nu audă niște băieți. Se adunară atîția și pe lîngă ei atîtea cotarle, că păreau un roi. La stri-

gătele lor, mă prinseră niște flăcăi din mîinile cărora mi-a fost imposibil să scap.

Din ziua aceea, am început să fiu cu băgare de seamă cu oamenii ăștia de nimic, pe care niciodată nu i-am putut înghiți. M-au distrus hăituindu-mă.“

Pe cînd Sayavedra îmi spunea asta mi-am adus aminte de un vestit bețivan din Madrid care, cum era tare hăituit și încolțit de puștani, cînd a ajuns la un colț de stradă s-a aplecat după două pietre și sprijinindu-se de un zid le-a spus : „Ușurel, ușurel, că mai departe nu treceți, Înălțimile Voastre ; vă rog să vă întoarceți căci socotesc că m-ați onorat destul“. Dacă ăstălalt ar fi procedat tot așa, poate că și ceilalți s-ar fi întors din drum, cum au făcut aceia.

Apoi continuă : „Și adevărul e că oriunde se adună mizerabilii ăștia, nici un om de treabă nu poate face un lucru ca lumea. Eu fug de ei ca de un ștreang și puțin a lipsit să nu atîrn în el, dacă nu m-ar fi salvat justiția, ca să mă bage după gratii.

Cînd am pățit asta, l-am înștiințat imediat pe căpitan, care, de cum a primit vestea, în doi timpi și trei mișcări a venit să mă vadă, dădăcîndu-mă bine, să știu ce să spun și ce să fac. De la închisoare s-a dus la notar. I-a vorbit, spunîndu-i că mă cunoaște, că sînt fiul unor părinți foarte cinstiți și nobili din Spania, că e cu neputință să se creadă asemenea lucruri despre un cavaler ca mine, și în caz că ar fi adevărat, nu e de mirare, văzîndu-mă împins de nevoi ori chinuit de foame, și poate așa și este, tînr fiind, să fi îndrăznit să fac asta, ca să scap de ele ; că fapta în sine e puțin sau deloc importantă, și nu trebuie să ia în serios acest furt, atît pentru mica lui valoare, cît și datorită nobleței și stirpei mele. Cu aceste vorbe frumoase și cu relațiile lui și mai frumoase, în două ore eram la poarta închisorii.

De-ar fi dat Domnul să nu se întîmple nici în următoarele trei, ci cînd s-ar fi făcut noapte bine ; dar dacă așa a fost să fie, lăudat fie în veci numele Lui binecuvîntat. Păcatul, portar ce mă urmărea întotdeauna în pragul caselor, nu uită atunci nici de pragul închisorii. Căci înainte de a mă lăsa să pun piciorul în stradă, chiar la ieșire dădui cu ochii de Meșterul Data, care umbla să obțină eliberarea unui intermițat. De cum mă

văzu, mă recunosc și, dîndu-mi un brînci înăuntru, de-am căzut pe spate la pămînt, se aruncă asupra mea și îi spuse gardianului să tragă zăvorul. Acela făcu întocmai și rămăsei înăuntru.

M-au închis din nou. M-a învinuit și m-a încolțit atît de tare că nici rugămint_ile, nici interesul de a regăsi fusta n-au fost în stare să-l înduplece să renunțe la judecată.

Era om cu putere. S-a făcut tot ce era cu putință. N-a slujit nici că sînt nobil¹, cum le-am spus, nici vîrsta mea fragedă decît ca să hotărască, de parcă și-ar fi făcut pomană și mi-ar fi acordat toate favorurile de pe lume, ca în cazul cel mai bun, să mă biciuiască în așa hal, că n-o să uit niciodată.

Cămășile au fost pricina și fără cămașă în spate m-au izgonit de-acolo, surghiunindu-mă pe veșnicie. Așa că neghiobul a rămas fără fustă. Vezi unde ajunge un prost cu carul, care a vrut mai de grabă să-mi facă rău decît să-și redobîndească bunul. Eu am fost silit să părăsesc ținutul și pe tovarășii mei. Mi-am adunat sărăcia cu care sosisem și am plecat de-acolo, rătăcind prin toată Italia, pînă am ajuns la Bologna, unde m-a primit Alessandro în slujba lui. Care își face treaba dînd cîte o raită dincolo de hotarele ținutului său și după ce pune mîna pe pradă se întoarce cu ea la adăpost.

Cînd eram la Roma și s-a întîmplat nenorocirea cu Înălțimea Voastră, țelul nostru era doar să așteptăm să se iște vreo încăierare, de pe urma căreia am fi putut sălta, în siguranță, niște pelerine ori pălării; dar cum nu s-a întîmplat asta, am pus imediat la cale planul cum să vă furăm, eu fiind capul de lup², cum obișnuiau, ca, dacă se întîmpla ceva rău, ei să iasă basma curată."

Asta îmi spunea cînd am ajuns la capătul drumului pe ziua aceea. Conversația s-a oprit aici și am intrat în ospătărie, unde am primit cele trebuincioase pentru a ne urma drumul mai departe.

¹ Nobilii se bucurau de privilegiul de a nu fi biciuiți.

² Cei ce ucideau un lup străbăteau satele și tirgurile purtînd capul acestuia, ca să fie răsplătiți pentru fapta lor (cf. B.B.). Deci, Alessandro și ciracii lui urmau să-și scoată cîștigul, adică lucrurile furate de la Guzmán, pe seama lui Sayavedra.

Capitolul al V-lea

Sayavedra îl întâlnește la Milano pe un amic de-al său, slugă la un negustor. Guzmán de Alfarache le face un plan cum să-l fure pe negustor de să se ducă vestea

L-am ascultat pe Sayavedra cu atenție, cu plăcere și cu uimire acea bucată de drum ; și în celelalte zile câte ne mai rămăseseră pînă la Milano a găsit mereu ceva de povestit și de demonstrat, așa încît eram țare nedumerit și cu greu îmi venea să cred că niște oameni nobili, fii ai unor părinți tot astfel, își îngăduie să se lase tîrîți de patimile lor și, uitînd de respectul cuvenit nobilei, împotriva oricăror simțăminte de caritate și a bunei creșteri, fără să fie împinși de nevoie, fac mîrșavii, răpindu-le altora onoarea și averea. Căci cine îți ia averea, îți ia totul, pentru că omul e prețuit cu atît mai mult cu cît are mai mult.

Ziceam în sinea mea : „Dacă Sayavedra ăsta a rămas așa de bogat de pe urma lui taică-su, după cum zice, cum a ajuns să fie hoț și îi place mai mult să fie ocărit decît să trăiască în bunăstare și respectat ? Cînd făptuiești lucruri rele, le faci pentru că se arată a fi umbra celor bune¹, dar cînd ești în suferință, nu afli nici o nădejde în ele.“

Apoi mă întorceam cu gîndul la mine ca să-l dezvinovățesc, spunînd : „O fi fugit de-acasă băietan, că mine“. Și cu istoria lui îmi treceau prin fața ochilor pățaniile mele ; dar iarăși mă răzgîndeam, zicînd : „Și dacă lucrurile stau așa, de ce nu s-a schimbat cînd a început să gîndească și-a ajuns om în toată firea, făcîndu-se soldat ?“

Și tot eu îmi răspundeam în favoarea lui : „Dar eu de ce n-am făcut-o ? Văd paiul în ochiul altuia și nu văd birna dintr-al meu. Plăcută mai e milităria ca să te

¹ B.B. crede că ar putea fi o aluzie la ideea subliniată de Sfîntul Augustin, potrivit căreia răul este absența binelui.

tragă ața spre ea ! Bine ești plătit și bine o duci ca să uiți de traiul bun și să-ți riști viața ca soldat ! Totul e doar înșelăciune : slujești mult, te scoli în zori, nu dormi nopțile, cu archebuza, pe spinare, stai de santinelă în picioare pînă îți vine schimbul, dacă ești la avanposturi cu încă un camarad, fără să te miști din locul unde ai fost pus, chiar dacă plouă, tună și bate vîntul. Și cînd te întorci în cazarmă n-ai lumină să vezi patul, n-ai foc să-ți usuci hainele, n-ai pîine de mîncat și vin de băut, ești mort de foame, zdrențăros și murdar.“

Nu-i fac vină. Dar îi fac fratelui său mai mare, domnului Juan Martí ori Mateo Luján, cum i-o fi plăcînd mai mult, căci avea destui ani cînd s-a prăpădit taică-su ca să știe ce e rău și ce e bine, și-a rămas cu o casă frumoasă și cu poziție, bogat și respectat și-atunci, ce dracului de ispită l-a îndemnat să-și lase afacerile și să se ghiftuiască atît de fără grijă din ceea ce nu era al său și să umble să fure pelerine ?

Cît de bine i-ar sta dacă și-ar trece altfel vremea ! Era bun de gramatică ; să fi studiat dreptul, că mult mai bine i s-ar fi potrivit și i-ar fi fost ușor să se facă avocat. Vă închipuiți cumva că e de-ajuns să spui : „vreau să mă fac hoț“ și să reușești imediat ? Credeți-mă, zău, asta cere multă muncă și e un lucru primejdios. Pe lîngă faptul că nu știu dacă dreptul nu te-nvață mai mult sau în orice caz atît cît trebuie să știe un hoț bun. Căci dacă se întîlnesc doi oîri se adună într-un loc să vadă care-i mai grozav și unul vrea să-l pună pe fugă pe celălalt, căruia i s-a dus vestea și faima în toată tagma pungășească, pe onoarea mea, că pentru acela e foarte important să știe să se apere cu înverșunare.

Căci, după cum mi se părea mie și ăsta era adevărul, din cîte îmi povestise Sayavedra, el era un biet peștișor și eu, în comparație cu el, o balenă, și totuși, cu greu de-abia de-aș fi îndrăznit să mă prezint la un examen de diplomă și să obțin titlul de licențiat. Iar el și fratele său și-au închipuit că doar așa, furînd pur și simplu, fără rafinament și savoare, fără sare și piper, pot da lecții la cursurile superioare.

Au gîndit că e de-ajuns să facă așa cum a zis un țaran, primar în satul Almonací de Zurita din regatul Toledo, unde construiseră o adăpătoare pentru vite și

după ce au sfîrșit-o și au dat drumul la apă, în prezența întregului cosiliu comunal, cum unii ziceau : „E înaltă“, și alții „Nu e“, primarul s-a apropiat să bea și apoi, trăgîndu-se într-o parte, a spus : „Pe Dumnezeuul meu, n-are rost să mai discutăm, că dacă ajung eu, ajunge orice vită“.

Și probabil că văzînd cum se descurcă hoții de duzină șterpelind cîte-o pîine, li s-a părut treabă ușoară și și-au zis că vor putea face și ei la fel. Ei, vă dau cuvîntul meu că la asta li s-ar putea spune ceea ce a zis un alt țaran, tot de prin părțile acelea, din La Mancha, altor doi care se certau cu privire la puiul unei iepe. Unul dintre ei spunea : „E măgar“, iar celălalt zicea că e ca-tîr. Și apropiindu-se al treilea să-l privească, după ce s-a învîrtit bine în jurul lui și s-a uitat la bot și la urechi, a zis : „Pe Dumnezeuul meu că n-aveți motiv de sfadă că e la fel de măgar ca taică-meu !“

Cine se socotește hoț, să încerce să fie hoț onorabil, nu un ciorditor care fură o ceapă de pe tejghea ori sfîrlezele copiilor. Că nu slujește la nimic să le dai de mîncare altor hoți, devenind sclavul lor plătit, iar dacă nu le verși tributul, să fii pus de îndată la cazne. Nu există avere și șale să rabde asta. Pentru un fleac să riști atît de mult ; pentru o fustă ori pentru două cămăși. Cine fură o cămașă, se-alege cu niște bice pe spinare¹.

Să facă așa cum zicea Chapîn Vitelo², acel prea viteaz căpitan : „Negustorul care nu se pricepe la afaceri, să-și închidă prăvălia“³.

Dar să-i lăsăm acum pe hoții de soiul ăsta și să ne întoarcem la mine care, putînd să mă prezint la un concurs pentru postul de maestru, uitasem de hoție și frica nu se îndepărta un pas de mine. Toate se rezolvă. Tre-cuseră o mie de ani de cînd nu mai pusesem mîna pe lanțetă și nu mai luasem sînge. Nu mai aveam îndeminare și nu mai nimeream vena. Nu există profesor mai bun

¹ În original, *Quien camisa hurta, jubón busca*. Cf. G. Correas, *Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967.

² Vestit cavalier italian, ofițer superior în armatele ducelui de Alba în Flandra (cf. B.B.).

³ În original, *El mercader que su trato no entiende, cierre la tienda*. Cf. G. Correas, *ibid.*

ca practica. Că dacă asta lipsește, pînă și mintea se mucoșăiește și prinde crustă.

Cînd am sosit la Milano, ne-am luat o vacanță de vreo trei-patru zile, căci n-am îndrăznit să joc, ca să nu dau peste militari, care sînt întotdeauna pizmași la joc. Toți sau cei mai mulți încearcă să profite de avantajele lor. Eu nu puteam să mă folosesc de ale mele și nici ei nu mi-ar fi îngăduit, iar eu aș fi fost silit să le îngădui pe ale lor. Cu aceștia riscam să cîștig puțin și să pierd mult. Nu vroiam decît să dau o raită prin locurile acelea, să văd măreția lor și cum merg afacerile și apoi să plec mai departe.

Cu gîndul acesta mă plimbam toată ziua, umblînd din prăvălie în prăvălie, văzînd atîtea lucruri frumoase și ce afaceri serioase se făceau, chiar de pe urma lucrurilor mărunte și de mică valoare, că rămîneau uimit.

Într-o zi, pe cînd mă aflu în mijlocul pieții, de Sayavedra s-a apropiat un tînăr bine îmbrăcat și plăcut la înfățișare, spaniol isteț după accent și chip; dar cum stăteam cu spatele, pentru moment, n-am putut vedea și auzi decît că s-au tras nițel mai departe de mine unde au stat de vorbă între patru ochi o bucată de vreme. Și eram destul de îngrijorat gîndindu-mă ce-or fi putînd vorbi atît de tainic, căci, după cîte țineam minte, nu se văzuseră și nu-și vorbiseră mai înainte. Dar ca să nu le întrerup vorba pînă n-aveam să văd cum se termină, am stat cuminte și cu ochii în patru, ca dacă o șterg cumva, să am timp să ajung eu primul la han, înainte de a-mi muta ei lucrurile.

I-am ținut tot timpul sub ochi, fără să fac nici o mișcare, cîtă vreme nu făceau nici ei. Pentru că îmi ziceam: Dacă îl strig și vreau să-l întreb despre ce vorbesc, Sayavedra o să aibă prilejul să născocească ce vrea, spunînd că n-a terminat de vorbit fiindcă îl chemasem eu. Așa că, pentru a fi mai liniștit, am socotit că e mai bine să mai zăbovesc oleacă pe-acolo, dîndu-le mină liberă, căci tot n-aveam treabă în altă parte.

Cînd se făcu ora mesei, tînărul își luă rămas bun să plece și eu vrui să fac la fel, căci bănuielele încă nu mi se spulberaseră. Cum Sayavedra nu-mi spuse nimic și nici eu lui, mereu m-a urmărit teama și grija vreunei viclenii din partea lor. Căci bănuiala este un vierme

groaznic ce sălășluiește în suflet și de obicei nu e neînțemeiată când cade asupra unui om vicios ; și fiecare se poate teme de el după cum îi e obiceiul. Dar cum dorința învinge greutățile, deși vroiam să tac, nu mă puteam stăpîni să nu-l întreb cine e acel tînăr și de ce îl alesese tocmai pe el ca să tăifăsuiască atîta.

Cînd am sfîrșit de mîncat și am rămas singuri, i-am zis : „Am impresia că pe tînărul acela de azi dimineată l-am văzut la Roma. Nu se numește Mendoza ?“ „Nu — îmi răspunse Sayavedra — îl cheamă Aguilera și se descurcă grozav în orice situație¹. E un tovarăș foarte bun, tot din breaslă, unul din meșterii buni ai întregii confrerii și nimeni nu dă lovituri ca el. Are o minte foarte ascuțită, e bun grămătic și socotitor. Ne cunoaștem de mulți ani. Am bătut drumurile și am suferit împreună în multe și foarte deosebite lovituri și primejdii. Acum vrea să mă ia părtaș la o hoție care ne-ar putea prinde foarte bine sau, dacă avem ghinion, s-ar putea să se răstoarne corabia ; căci cine pornește să navigheze se expune la orice nenorocire și pășește între moarte și viață pe un fir de trestie trădătoare.

Mi-a povestit cum a ajuns în orașul ăsta cu gîndul să-și cîștige pîinea cum o putea mai bine, dar că, pentru a nu se aventura în larg mai înainte de a măsura adîncimea apei, a căutat o slujbă ca să scoată ceva parale, fără să dea de bănuît și să nu fie înhățat după două zile ca vagabond ; și atunci s-a angajat la un negustor din orașul ăsta, care l-a luat în slujba lui pentru că are condei bun și de mai bine de un an îl slujește cu toată credința, așteptînd prilejul cel mai bun să-i dea o lovitură, că porcu-i tot porc și-n ziua de Paști.

Mi-a propus să ne întovărășim și să punem la cale ceva să avem ce mîncă și să scăpăm de necazuri ; dar nu mi s-a părut o treabă bună, în primul rînd pentru că mă simt bine așa și-mi place și, pe lîngă asta, trebuie să te gîndești bine cînd te hotărăști să-ți schimbi situația. Cu puțin nu ne putem mulțumi, iar cu mult e

¹ În original, joc de cuvinte intraductibil, bazat pe *Aguilera*, numele personajului, care înseamnă și „cuib de vulturi“, și *águila*, care are sensul de „vultur, acvilă“, dar și pe acela de „maestru“ sau de „șmecher“, „descurcăreț“.

cu neputință s-o scoatem la capăt, pentru că nu avem rînduit nimic ca lumea. Aici n-avem unde să ne ascundem cîteva zile și nici nu putem să pornim la drum în grabă fără teama că după cîteva pași nu vom fi prinși și nu ne vom legăna cu gîturile într-un ștreang, fără nici un folos.

Am tot cugetat la felurite planuri, dar nici unul nu e bun și potrivit. Cînd scopul e de neatinș, mijloacele sînt nepotrivite, iar primii pași, îndrăzneți. Așa că s-a despărțit de mine, să n-aibă nevoie de el stăpînu-su, căci dăruirea noastră oricum nu fusese folositoare.“

Ceea ce mi-a spus nu m-a liniștit, dar nici nu i-am pus la îndoială vorbele, socotind că lucrurile puteau fi așa. I-am cerut pelerina și am ieșit din casă cu gîndul să dăm o raită prin împrejurimile cetății. Și, cu toate că cea mai mare parte a după-mesei am vorbit despre alte lucruri, nici o clipă nu mi-a ieșit din minte ideea mea fixă.

① răsuceam pe-o parte și pe alta și îmi ziceam în sinca mea : „Chiar dacă ăsta vrea să mă liniștească și să-mi dea o lovitură de să-mi meargă fulgii, de cine m-aș putea plînge dacă nu de prostia mea ? Pentru că o timpenie făcută o dată o mai poți ascunde, dar cînd o faci de două ori, meriți să-ți porți crucea. Ce încredere pot eu avea în ăsta ? Din coadă de ciine, sită de mătase nu se mai face. Lupul moare de bătrîn și de rele tot e bîn. Și asta ar fi lovitură de clasă, învățăcelul să-l facă de rușine pe maestru“.

Dar, cu toate că eram cu ochii la porțiță, nu scăpam fusul din mînă. Eram un Argus pentru afacerile mele și un al doilea Ulise pentru ale lui, plănuiind cum aș putea, dacă era adevărat ceea ce îmi propusese, să-i ajut și toți să fim în siguranță, în caz că era o treabă serioasă și am fi putut scăpa de necazuri. Pentru că e o nebulie să bagi bani în ceva ce aduce cîștig puțin. Munca trebuie s-o faci după cum e cîștigul. Căci nu e mulțumitor să te apuci să-ți storci creierii nopți de-a rîndul ca de-abia să ai ce mînca într-o seară.

Dar cum s-ar fi putut să fie o afacere grasă și să putem da o lovitură bună, cînd ne-am întors acasă să ne culcăm și l-am văzut pe Sayavedra preocupat, i-am zis : „Mi se pare că te-a furat gîndul că nu ești la furat ;

tare te mai frămîntă banii negustorului. Te gîndei cumva la vreuna din născocirile lui Arhimede ? Crede-mă pe cuvînt, că ştiu eu un amic care n-ar face figură proastă în chip de al treilea la afacerea asta, dacă e grasă şi bănoasă“.

„Grasă şi bănoasă ? răspunse Sayavedra. De peste două zeci de mii de ducăţi. Are balta peşte să facem tot ce ne trece prin cap, după cum ni se năzare.“

Eu i-am răspuns : „Dacă nu ne pescuiesc alţii pe noi, e bine ; da' fiindcă te-ai gîndit atîta la asta, nu e cu putinţă să nu-ţi fi venit ceva în minte ; pînă la urmă, se poate face ceva ?“

„Zău că nimic ! — îmi răspunse Sayavedra. — Nu-i dau de rost. De atîta vreme trîndăvesc, că de atîta huzur, am altă minte şi asta s-a umplut de rîie. De o mie de ori pornesc în trap şi după doi paşi obosesc ; totul mi se pare prost.“

Atunci i-am spus din nou : „Dacă afacerea e așa de serioasă cum spui, cît mi-aţi da mie ca să vă scap de griji şi să iasă totul bine ?“

El mi-a zis : „Stăpîne, partea mea şi persoana mea sînt ale Înălţimii Voastre. Trebuie să vorbim cu Aguilera, ce parte i se cuvine lui şi după ce ne-am înţeles cu el, socoteala e încheiată între noi toţi.“

Atunci i-am spus : „Du-te de-l caută şi încearcă să-l vezi fără să te vadă cei din casă şi spune-i să ne întîlnim cînd o putea, că n-o să aibă de pierdut dacă mă cunoaşte, după cum îl cunosc eu“.

Aşa a făcut. I-a trimis un bilet în taină şi cînd ne-am strîns toţi, l-am întrebat cum e, ce obiceiuri are şi cum se poartă stăpînu-su, ce avere are, de ce fel, unde o ţine, ce soi de bani are şi sub ce chei.

A început să-mi povestească așa : „Domnule, Sayavedra i-a vorbit Înălţimii Voastre despre mine şi veţi fi ştiind că nu sînt prea dibaci, un sărăntoc ca toţi ceilalţi. Şi cu toate că ştiu pe unii oameni pe lumea asta mai puţin deştepti decît mine, am văzut cu ochii mei şi pe alţii mult mai pricepuţi spînzuraţi, nefiind eu cel ce ar fi meritat-o cel mai puţin şi pentru asta îi mulţumesc în veci lui Dumnezeu.“

Cred că e ceva mai mult de un an — căci de atunci locuiesc în acest oraş — de cînd slujesc din greu la un

negustor și, de patru luni încoace, sînt casier. Catastifele sînt în mîinile mele, dar banii în mîinile lui. Mă ispitesc, dar mă tem. Nu reușesc să mă hotărăsc cum să dau lovitura fără să cad prost după aceea. Căci dacă-i vorba de-un cîștig mic și prost, e mai mic răul de mă port bine și de-acum înainte. Iar dacă ar fi un cîștig mare, aș vrea să mă bucur de el din plin. I-am spus povestea și lui Sayavedra. Fiindcă în asemenea situații nu se poate descurca un om singur și ar putea găsi printre persoanele de încredere, căci are atîția prieteni, pe cineva cu care să discute. Căci fiecare gîndește altfel și chibzuiește cum se pricepe mai bine și uneori se întîmplă ca pînă și Homer să dormiteze¹ și să se nască idei bune. Și cînd am primit aseară bilețelul prin care mă chema, am bănuțit că nu o face de pomană. Căci e multă vreme de cînd îl cunosc și niciodată nu se înflăcărează pînă ce un lucru nu e sigur.

Cred că dacă reușim s-o scoatem la capăt, facem o afacere pe cînte, din care o să cîștigăm foarte bine. Ceea ce pot spune cu adevărat despre averea negustorului, ca unul care o știe foarte bine, pentru că am văzut cu ochii, e că mărfurile ce se află acum în magaziile lui, vîndute la mîna a doua, fac cel puțin peste douăzeci de mii de ducați. Și îmi dă cheile deseori pentru că are încredere în mine. Pe lîngă asta, știe că n-o să car baloturile în spate cu ce-i în ele.

În două cufere de fier încuiate se află peste cincisprezece mii de monede de tot felul, iar în biroul din prăvălie a încuiat, acum vreo douăsprezece zile, o frumoasă pisică cenușie cu pete, la fel de blîndă și umilă ca mine². Nu cu ochi lucitori, nici cu unghii ascuțite și dinți sfîrtecători; ci îndopată cu trei mii de scuți de aur în *dobloni* blonzi de doi și de patru, fără să se fi

¹ Aluzie la *Arta poetică* a lui Horațiu, v. 359: „Indignor quandoque bonus dormitat Homerus” (Mă indignez că și bunul Homer uneori dormitează.). Cf. Horatius, *Opera omnia*, traducere de Ionel Marinescu, II, ed. de Mihai Nichita, Editura Univers, București, 1980.

² În original, un *hermoso gato pardo rodado, tan manso y humilde como yo*; prin antonomază *gato* denumea o „pungă mare de bani făcută dintr-o piele întreagă de pisică, jupuită fără să fie despicată” (cf. B.B.).

strecurat unul simplu printre ei. Pe aceștia i-a pus deo-
parte, ca să-i dea cu camătă altui negustor, care i-i cere
împrumut pentru șase luni și el nu vrea să-i dea decât
pentru patru, cu un sfert dobândă, și să primească o chi-
tanță de la el pentru toată suma.

Este omul care se bucură de cel mai rău nume în tot
orașul și e cel mai urît dintre toți. Nu e om să țină la el
și nici om căruia să nu-i facă rău. Nu spune adevărul și
nu are prieteni. Tulbură republica și îi înșeală pe toți
cei ce fac afaceri cu el. Sînt sigur că orice rău i s-ar în-
tîmpla, toată lumea ar fi bucuroasă și mulțumită. N-ar
fi nimeni să nu se bucure.“•

Totodată mi-a mai spus cum se numește, unde locu-
iește, în ce parte a odăii e biroul și în ce sertar se află
punga de pisică. Mi-a făcut o descriere atît de bună,
încît aș fi găsit-o cu ochii închiși. L-am întrebat dacă
i-ar fi greu să scoată tiparul cheilor. Mi-a răspuns că e
foarte ușor, că le ține pe toate pe un lăntșor, laolaltă
cu cele de la magaziile de mărfuri și de la cuferele de
fier, pe care i le dădea de obicei ca să scoată de-acolo
ce îi poruncea; dar fiind atît de zgîrcit și cărpănos,
făcea în așa fel să nu le scape din ochi.

M-am bucurat să aflu că e ușor de făcut lucrul cel
mai greu și i-am zis: „Atunci, primul lucru pe care
trebuie să-l facem pentru afacerea noastră, este urmă-
torul: să-mi aduci tiparul cheilor în ceară, să-l văd și
să dau imediat la făcut un rînd pentru mine. De ase-
menea, trebuie să hotărîm ce furăm pentru moment,
în așa fel încît să nu se mire, dar să ne ajungă, nu atît
de puțin încît să nu ne fie de folos, și ce va primi fiecare
dintre noi.“

Cu privire la furt am căzut la învoială asupra celor
trei mii de scuizi din punga de pisică, iar în rest, ne-am
tocmit de parcă am fi vîndut oi, pînă ce eu am spus:
„Dacă banii ăștia ar fi să-i furăm cum se fură, riscînd
spînzurătoarea și pumnalul, firesc ar fi să fie cîștigul
pe potrivea primejdiei și să luăm fiecare o treime, fiindcă
sîntem trei. Dar cum mergem la sigur și trecem riul
fără să ne udăm picioarele, fiecare dintre noi păstrîndu-
și bunul renume și faima, bucurîndu-se de toată în-
crederea și rămînînd cu beregata întreagă, fără ca pentru
asta cineva să mă poată învinui ori pedepsi în vreun

fel, socotesc că orice bun arhitect merită partea lui de drept, doar pentru că a desenat planul, fără să mai facă altceva. Și asta-i partea ce mi se cuvine mie, socotind că trebuie să fie o treime cinstită, scutită de orice dări, iar celelalte două treimi ce rămân, trebuie să le împărțim în părți egale între noi, fiecare să ia la fel cu celălalt și toți deopotrivă.“

Am discutat cele spuse de mine, dar cum eu aveam două voturi, al meu și cel al servitorului meu, și nu era vorba de împărțirea unei moșteniri de la părinți, am căzut la învoială așa. Aguilera mi-a adus tiparul în seară și după ce cheile au fost gata și încercate de el, care își luase această sarcină, pentru ca la momentul potrivit să nu dăm greș din pricina lor, i-am spus într-o seară să fie numai urechi la ce voi vorbi cu negustorul a doua zi, ca să știe ce se va întâmpla mai departe și că urma să ne întâlnim apoi în fiecare seară. Mi-a zis că așa va face și a plecat.

A doua zi de dimineață m-am dus la prăvălia negustorului și, de față cu Aguilera, slujitorul său, după ce ne-am salutat și ne-am spus cuvenitele amabilități, i-am zis: „Domnul meu, sînt un cavaler care am sosit de puține zile în acest oraș. Am venit să fac niște cumpărături, niște daruri de nuntă, căci sînt în prag de a mă căsători în ținutul meu. Am adus pentru asta ceva mai mult de trei mii de scuzi pe care îi am la han. Nu cunosc lumea de pe aici și nici felul de a se purta al oamenilor. Banii sînt primejdioși și de obicei aduc multe necazuri, mai cu seamă cînd omul nu-i poate păstra în siguranță după cum dorește. Nu știu ce fel de oameni sînt în jurul meu. Și locuiesc la un han. Acolo intră și ies sute de persoane. Și cu toate că hangiu mi-a dat cheia odăii mele, s-ar putea să mai fie una ori să mi se îndeplinească vreo supărare.

Mi s-a vorbit de Înălțimea Voastră, despre cîntea și situația dumneavoastră și am venit să vă rog să aveți bunăvoința și să-mi faceți binele de a-mi păstra banii cîteva zile pînă ce găsesc de cumpărat ceea ce caut. Și cînd se va ivi prilejul să fiu de folos Înălțimii Voastre, după cum mă veți ajuta acum, voi ști să vă fiu recunoscător ca un cavaler ce mă află.“

Negustorul a crezut că are deja banii în buzunar și pînă și azi bănuiesc că am avut amîndoi același gînd : el să nu-mi mai dea banii și eu să-l fur. Mi-a spus că persoana și casa lui îmi stau la dispoziție, că pot să mă slujesc de toate. Mi-a mai zis să trimit să fie aduși banii cît mai curînd, că îi va păstra la el și mi-i va da cînd voi dori, după cum o să-i cer.

Cu asta ne-am despărțit, el hotărît să-mi păstreze banii, iar eu dîndu-i cuvîntul că i-i voi trimite de îndată. Dar n-am mai dat pe-acolo pînă nu a sosit momentul potrivit. Cînd ne-am întors acasă eu și Sayavedra, acesta mă privea ca un prost, întrebîndu-se de unde aveam să-i dăm să ne păstreze banii aceia, iar eu, rîzînd, i-am spus : „Păi nu i-ai dus deja ?“

El a rîs de vorba mea și i-am zis iarăși : „De ce rizi ? Eu știu că are banii la el și îi păzește foarte bine. Spune-i prietenului tău Aguilera că ne întîlnim de azi în opt zile și să aducă registrul stăpînului său, unde-și notează ce trebuie să țină minte“.

În răstimpul acesta, așteptînd sorocul nostru, într-o seară, după ce Sayavedra mă dezbrăcase și mă băgasem în pat, fără să prea am chef de dormit, căci mă mai chinuiau griji vechi, i-am spus : „Să știi, Sayavedra, că pe cînd măgarul se îmbolnăvise și suferea de o boală grea, fiind pe pragul morții, rudele și fiii, căci avea mulți și fiecare vroia să se îmbogățească, atît cei legitimi cît și cei din flori, au început gilceava. Dar cînstitul tată, dorînd ca toți să trăiască în pace și fiecare să aibă partea lui de avere, s-a învoit să lase diată, împărțindu-și legatul după cum urmează :

«Poruncesc ca după moarte, limba mea să fie dată copiilor lingușitori și răi de gură ; celor furioși și celerici, coada ; celor libidinoși ochii, iar alchimiștilor și cititorilor în stele, sfetnicilor și uneltitorilor creierul. Inima să li se dea zgîrciților, celor răzvrățiți și învrăjbitorilor urechile, epicureenilor, mîncăilor și băutorilor botul, celor leneși oasele, celor trufași șalele, iar cîrcotașilor șira spinării. Picioarele din spate să le fie date procuriștilor, cele din față judecătorilor și ceafa grămăticilor. Carnea să fie dată săracilor, iar pielea să fie împărțită copiilor mei din flori».

N-aș vrea ca din pricină că prietenul tău ne-a pus să-i furăm stăpînul, să ajungă să ne fure el pe noi și să rămînem atît de săraci încît să fim nevoiți să ne acoperim goliciunea cu pielea celui ce ne-a lăsat-o moștenire. Și ar fi foarte cuminte dacă ne-ar trage pe sfoară. Spun asta fiindcă pentru a ne putea continua isprava și ca să ieșim cu bine, trebuie ca din *doblonii* aceia de zece pe care îi am, să-i dăm lui cîtiva, vreo zece, ceea ce înseamnă o sută și nu e o sumă de ici de colo. N-aș vrea să umfle banii și apoi să ne facă o figură și să dispară pe nesimțite.“

Atunci el mi-a răspuns : „Și dacă îi dăm pe toți cinci sute și încă cinci sute de mii pe mînă, n-o să lipsească nici un *carlîn*¹, de-acum într-o mie de ani, căci între noi e obiceiul să ne păstrăm obrazul curat cu mare credință ; răspund eu pentru asta și lăsați totul în grija mea“.

¹ Mică monedă de argint emisă în timpul domniei lui Carol al V-lea.

Capitolul al VI-lea

Hoția plănuită de Guzmán de Alfarache iese bine ; acesta îi dă lui Aguilera partea ce i se cuvine și pleacă la Genova cu servitorul său Sayavedra

Speranța, întrucît într-adevăr nu înseamnă nici un fel de siguranță, aduce întotdeauna neliniștea în suflete și teama că nu reușesc ceea ce doresc. Dar numai ea e mîngierea celor amărîți și portul unde aruncă ancora, căci ea aduce o umbră de siguranță, cu care ușurează chinurile așteptării. Și așa cum siguranța face să crească inimile și să aibă încredere în viitor, tot astfel nu e suferință să te chinuie mai tare ca atunci cînd pierzi speranța, și doar cu mult mai puțin cînd vezi că speranța întîrzie să se împlinească.

Cît de multe și de felurite gînduri trebuie să fi avut cei doi oameni ai mei în acest scurt răstimp, căci de vreme ce nu le dădusem nici un semn de viață și le fluturasem ispita pe la nas, probabil că șovăiau și își imaginau totul mai încîlcit decît desenul unei hărți, unul pe de-o parte, altul, pe de altă parte. Cum se vor fi simțit și cîtă grijă vor fi avut, în așteptarea celor făgăduite, ce li se păreau probabil, destul de îndoielnice !

Cînd au văzut răsărind soarele zilei atît de dorite de ei și nu mai puțin de mine, Aguilera mi-a adus strața pe care i-o cerusem, am căutat între foile din urmă, unde erau însemnările de acum opt zile și, într-un loc gol, bine găsit, am scris următoarele : „Don Juan Osorio mi-a lăsat în păstrare trei mii de scuzi de aur în monede de aur, zece bucăți de zece și restul de doi și de patru. Mi-a mai lăsat de asemenea, două mii de *reali*, în monede de un *real*“. După aceea am tras linii peste cele scrise și pe margine am însemnat cu un scris deosebit : „I-a luat, i-a luat“. Apoi am închis catastiful și i l-am dat.

I-am mai dat și zece *dobloni* de zece și i-am zis să deschidă biroul, să scoată o sută din punga de pisică și să-i

pună pe aceştia în locul lor. Apoi i-am dat două carto-
naşe ; pe unul scria : „Aceşti trei mii de scuzi de aur
sînt de la don Juan Osorio, stăpînul lor“. I-am atras
atenţia ca dacă în punga de pîsică mai e vreun cartonaş,
să-l scoată şi să-l lase numai pe al meu, iar cel cu cei
două mii de *reali* să-l pună într-un săculeţ în care îmi
zisese că se află în jur de o mie şapte sute, nu ştia
exact, pentru că în fiecare zi se puneau bani în el, şi
să am grijă că sacul cu argintii se află într-un cufăr
lingă birou şi poate fi recunoscut după o pată mare de
cerneală lingă gură.

După asta Aguilera a plecat, cu ordin ca, în noaptea
aceea, nesimţit, să le rînduiască pe toate la locul lor aşa
cum îi spusese. A doua zi, după ce am mîncat, m-am
dus la prăvălia negustorului făcînd pe niznaiul, cu ser-
vitorul în spatele meu, urmărindu-mă pas cu pas. Cînd
am ajuns acolo şi m-a văzut, negustorul s-a bucurat
foarte, crezînd că îi adusesem banii pentru care îl ruga-
sem.

Amîndoi eram hotărîţi să înşelăm ; dar planul pe
care probabil şi-l făcuse el era mult diferit de al meu.
După ce ne-am salutat i-am zis : „Slujitorul ăsta al
meu o să vină mîine cu un sac şi cu cîteva rînduri de
la mine. Poruncească Înălţimea Voastră să se facă totul
cum trebuie“. Omul, fiind probabil mai cavaler în tică-
loşia lui decît temător de a mea, înţelese că a doua zi
o să i se aducă banii şi zise : „Totul o să se facă după
porunca Înălţimii Voastre“.

Am ieşit pe uşă afară şi după mai puţin de douăzeci
de paşi, m-am întors şi i-am spus : „După ce am plecat
de aici, m-am gîndit că e mai bine să iau chiar acum
banii pentru anumite treburi. Porunciţi să mi-i aducă,
Înălţimea Voastră“.

Omul, nedumerit, spuse : „Ce bani porunceşte Înăl-
ţimea Voastră să i se dea ?“

Şi i-am zis : „Toţi, domnule, toţi, că am nevoie de ei“.

El atunci a spus : „Care toţi să vi-i dau ?“

I-am zis iarăşi : „Aurul şi argintul“.

„Care aur şi argint ?“ mi-a răspuns.

Şi i-am răspuns şi eu : „Argintul şi aurul meu păs-
trate de Înălţimea Voastră aici“.

„Aur și argint al Înălțimii Voastre la mine? — mi-a zis. N-am nici un aur și nici un argint și nici nu știu despre ce e vorba.“

„Cum, adică, eu nu știu ce vorbesc? — i-am răspuns repezit. Asta-i bună, pe viața mea!“

„Mai bună e astalaltă — spuse el — să-mi cereți ceea ce nu mi-ați dat și nu am.“

„Fiți atent ce vorbiți Înălțimea Voastră — i-am spus din nou — că e de-ajuns cu gluma și asta e de foarte prost gust pentru cine n-are chef de așa ceva!“

„Ei, asta-i bună! — mi-a spus. Gluma Înălțimii Voastre e de prost gust. Așa că, vă rog, duceți-vă cu Dumnezeu!“

„Ziceți să plec? Nici nu doresc altceva. Porunciți, însă, să mi se aducă banii, Înălțimea Voastră.“

„Ce bani am primit eu de la Înălțimea Voastră și ce bani îmi cereți să vă înapoiez?“

„Vă cer — i-am zis — scuzii și *realii* pe care vi i-am lăsat în păstrare data trecută.“

„Înălțimea Voastră — a răspuns — nu mi-a lăsat niciodată scuzi sau *reali* și nu am acești bani în păstrare.“

Și i-am zis: „Dar cu cîteva clipe înainte mi-ați mărturisit în fața acestor domni, cînd v-am spus că mîine o să vină servitorul meu după ei, că i-i veți da. Și acum, c-am venit eu, într-o clipă refuzați să mi-i dați?“

„Eu nu vă refuz nimic Înălțimea Voastră — mi-a spus — pentru că n-am primit nimic și n-am ce să vă înapoiez.“

„Acum opt zile i-am adus Înălțimii Voastre averea mea — i-am spus — și v-am lăsat-o în păstrare și e la dumneavoastră. Porunciți să mi se înapoieze că nu mai vreau s-o las nici o clipă în mîinile dumneavoastră.“

„Nici un *cuatrin* străin nu se află în mîinile mele; mergeți cu Dumnezeu, dacă nu cumva sînteți diavolul care vrea să ne înșele pe toți.“

„Pe mine m-a înșelat că i-am lăsat Înălțimii Voastre în grijă averea mea.“ Și înfuriat la culme, de parcă îmi ieșeau flăcări din obraji, i-am spus: „Vreți să spuneți că nu-mi dați banii? Ba să mi-i dați chiar acum, pe loc, toți banii, fără să lipsească un *cuatrin*, că dacă nu o să iasă lată.“

Negustorul s-a zăpăcit atît de tare și era așa de înfricoșat văzîndu-mă atît de mînios și de hotărît, că n-a știut ce să răspundă. Și zîmbindu-mi, vrînd parcă să ia în glumă vorbele mele, îmi tot zicea să merg cu Dumnezeu, că nici nu mă cunoaște, nici nu știe cine sînt, nici cum mă numesc și nici ce vreau de la el.

„Acum nu mă mai cunoașteți și nu știți cine sînt, ca să-mi furați averea ? Să știți că mai există încă justiție la Milano, care îmi va da înapoi avutul în doi timpi și trei mișcări, ca la carte.“

Omul mă contrazicea mai cu foc, spunînd că e o greșeală, că poate îi lăsasem în păstrare altcuiva, fiindcă nu are bani de la mine și nu mi-i datorează, deși e ade-vărat că i-am spus de dorința mea de a mi-i păstra el ; dar că nu mă mai întorsesem cu banii și că n-am decît să mă duc să mă plîng la tribunale, că dacă îmi datorează ceva e dispus să-mi plătească.

Cînd a spus asta mi-am dat drumul la gură, făcînd spume și urlînd cît mă țineau bojocii : „Oh, trădătorule, fățarnicule ! Justiția cerească și cea pămîntească să se abată asupra ta, omule ticălos ! Vrei să-mi furi averea din fața ochilor și să mă lași nenorocit. Ai să-mi dai banii ori viața. Să-mi aduci imediat cei trei mii de scuzi, am zis. Și nu-ți folosește la nimic să minți, că o să-î scot de la tine cu suflet cu tot, ori mi-i pui pe masă, în aur și argint, cum i-ai primit de la mine“.

Toți cei din casă se îngîmădiseră acolo, aflînd întîmplarea de la cei ce fuseseră de față de la început. S-au mai adunat și cei ce treceau pe stradă și alți vecini, număr mare de oameni ; se strigau unii pe alții cu mare zarvă și noi nu ne mai auzeam și ne sufocam. Toți întrebau ce e cu țipetele alea ori pentru ce ne sfădim. Ici și colo, care mai de care, fiecare în felul lui, repeta povestea noastră, iar noi, acolo înăuntru ne adînceam în gilceavă.

În vremea asta, sosi un comisar de poliție, cam la fel cu cei din Castilia, doar că aici nu au baston. Și făcîndu-și loc prin mulțime, ajunse unde ne aflam noi, care ne înfierbîntaserăm deja. Eu, cînd am văzut că reprezentantul justiției e de față — deși nu știu zău cine-ar fi meritat mai mult să fie dat pe mîna lui — m-am

și văzut cîștigînd judecata și am zis imediat : „Domnilor, Înălțimile Voastre cunoașteți întîmplarea și ați văzut că acest ticălos refuză să-mi înapoieze banii. Să spună adevărul chiar servitorul lui și dacă nu va fi crezut, să vorbească registrul lui, unde se va găsi însemnat ceea ce a primit de la mine, în ce cont și sub ce formă i-am dat banii, ca să se afle despre noi cine e fiecare și cine spune adevărul. Puteam eu să-i cer ceea ce nu i-am dat ? Într-o pungă de pisică de-a lui, în biroul acela, a pus trei mii de scuzi de doi și de patru și ca să fie și mai exact ceea ce spun, să se vadă adevărul adevărat, printre ei se află și zece scuzi de zece și cu totul fac tocmai trei mii. Și într-un săculeț pe care l-a băgat în lada aceea, unde zicea că are vreo mie șapte sute de *reali* atunci, i-a pus și pe cei două mii ai mei ce i-i dădusem.

Dacă nu e așa cum spun, să rămînă cu banii și mie să mi se taie capul ca unui trădător, numai să se verifice chiar acum că am spus adevărul de față cu Înălțimile Voastre, ca să nu aibă timp să ascundă banii în altă parte“. Și arătînd spre comisar, am zis : „Uitați-vă, Înălțimea Voastră, uitați-vă și o să vedeți cine umblă cu fătărnicii și înșelătorii“.

Atunci negustorul zise : „Mă învoiesc ; aduceți-mi ca-tastifele, uitați-vă în toate și vedeți cîți bani am în toată casa. Și dacă se va dovedi așa ceva, o să recunosc că spune adevărul și că eu sînt cel ce minte“.

Cei ce erau de față au spus : „S-a terminat judecata. Fiecare și-a apărat cauza. Foarte curînd se va vedea care dintre cei doi a spus adevărul adevărat“.

Negustorul îi porunci casierului său să scoată cartea-mare și cînd acela i-o aduse, zisei : „Oh, trădătorule ! Nu în catastiful ăsta ai scris, ci într-unul de însemnări.“ Ceru strața de la casă și cînd văzui asta spusei : „Nu, nu, nu mai umbla cu atîtea șiretlicuri și nu ne înșela cu catastifele, că nu e ăsta. N-ai de ce să bodogănești, că cel în care ai scris conturile nu e așa de mare. E un catastif îngust și lung.“

Atunci grăi Aguilera : „Trebuie că vorbește despre strața de însemnări, din cîte spune, că alta așa nu e în casă“. Și scoțînd catastiful zise : „E cumva ăsta ?“

„Asta e, asta e, da, asta e, vedeți ce-am spus, că n-am motiv să ascund ori să tănuiesc ceva, și acolo veți afla adevărul.“

Au răsfoit nițel catastiful și când am recunoscut contul și scrisul am zis : „Priviți înălțimile Voastre ce spune alci, citiți conturile și vedeți că a șters însemnarea și a adăugat ceva pe margine ; dar n-o să-i slujească nici asta, că trebuie să-mi înapoieze banii“.

Au privit toate conturile și au văzut că e așa cum spuneam eu, iar negustorul era așa de înnebunit că nu știa ce să mai spună și se jura în mii de feluri că nu știe cum și cine scrisese în strață.

Eu am spus atunci : „Eu cu mîna mea am scris asta ; e scrisul meu, dar pe margine e alt scris și e un fals că nu mi-a înapoiat nimic. Și dacă nu i-a scos de-acolo, scuzii mei sînt în pupitrul acela“.

Jucam teatru așa de bine, ca un nebun furios, încît credeau că e cu siguranță adevărat ceea ce spuneam. Și încercînd să mă potolească, îmi ziceau să mă liniștesc, că nu conta faptul că fusese șters contul și scris pe margine că îmi înapoiasse banii, dacă în rest lucrurile sînt așa cum spun.

Am zis imediat : „Ce dovadă mai bună că spun adevărul și mai vădit semn al mirșăviei lui poate fi cînd, cu puțin înainte a zis că nu i-am dat o *blanca* și am găsit scris în catastif și șters ? Dacă a primit banii, de ce neagă ? Și dacă nu i-a primit, cum apare însemnarea asta ? Deschideți biroul că înăuntru sînt *doblonii* mei și printre ei zece de cîte zece.“

Negustorul se încăpățîna și se dădea de ceasul morții, jurîndu-se în tot felul și implorînd, zicînd că totul e o ticăloșie pusă la cale, pentru că *dobloni* de zece nu are decît unul singur în toată casa.

Atîta se sfădiră și comisarul atîta stăruia să-i dea cheile de la pupitrul, iar el nu se lăsa și nu voia să i le dea, încît acela se jură că dacă nu i le dă, îl ține la închisoare pînă îl va încunoștiința pe președintele tribunalului — care acolo e ca un *corregidor* în Castilia — și va rămîne închis pînă se va afla adevărul.

În cele din urmă i le-a dat și cînd s-a deschis pupitrul am zis : „Acolo, în sertarul acela i-a pus, într-o pungă dintr-o pisică cenușie cu pete“. Au tras sertarul

și au scos punga și când au vrut să numere banii să vadă dacă sînt cîți trebuie, au dat peste cartonașul meu și le-am zis : „Citiți ce scrie acolo și veți afla ce e în pungă și cui îi aparține“. Au citit ce era scris, și anume, că sînt banii lui don Juan Osorio. I-au numărat și au găsit exact trei mii de scuizi și printre ei cele zece monede de cîte zece de care spuseseam.

În momentul acela negustorul rămase zdrobit pe de-a-ntregul, fără să știe ce să spună și cum să se apere, socotind că e mîna diavolului, căci era cu neputință ca asta să fi făcut un om. Pe lângă faptul că dacă eu fusesem în stare să pun banii acolo, însemna totuși că aș fi putut să-i și iau cu și mai multă ușurință, fără toată povestea asta. Își pierduse mințile și striga că totul e o minciună pusă la cale de alții, că banii aceia sînt ai lui și nu străini ; că el n-a pus *doblonii* aceia acolo, ci numai diavolul și a cerut să fiu arestat pentru că am legături cu necuratul.

Eu am spus : „N-aveți decît să mă arestați, dar dați-mi banii“. Țipam cît mă țineau răunchii și spuneam : „Ah, ticălosule ! Mai ai nas să vorbești cînd se vede limpede mîrșăvia ? Deschideți și cufărul acela că acolo sînt arginții, acolo i-a pus.“

„Nu e adevărat — a spus el — că banii de acolo sînt toți ai mei așa cum sînt și cei trei mii de scuizi.“

„Cum sînt ai dumneavoastră — i-am zis — cînd tocmai ați mărturisit că nu aveți *dobloni* de zece ? Dumnezeu a îngăduit să uitați că vi i-am dat, ca eu să nu-mi pierd averea. Cine vrea să pună mîna pe bunul altuia să aibă grijă ce vorbește. Cînd am sosit aici mi-ați spus de față cu acești cavaleri că mîine o să-mi dați banii și apoi, cînd am venit să vi-i cer, tot în fața lor, n-ați mai vrut. Să fie deschis cufărul, să se scoată totul afară și să vedem ce fel de oameni sîntem și cum trăim fiecare dintre noi.“

Au deschis cufărul și cînd am văzut săculețul, deși mai erau și alții acolo cu mai mulți ori mai puțini bani, întinzînd mîna l-am arătat cu degetul și am zis : „Ala e, cel cu pata neagră“.

Pînă la urmă, s-a văzut că tot ce spuseseam e adevărat și se convinseseră și mai și cînd, răsturnînd săculețul

să numere banii, găsiră celălalt cartonaș unde se spunea că acolo se află cei două mii de *reali* ai mei.

Eu strigam : „Om afurisit, negustor necinstit, dușman al lui Dumnezeu, mincinos și fără conștiință, cum ai șters însemnarea dacă aveai banii mei la tine ? Cum spui că nu ți-am dat nimic ? Că nu mă cunoști și că nu știi cine sînt și cum mă numesc ? Acum ce mai ai de spus ? Mai ai de spus minciuni și neadevăruri ? Vezi că Dumnezeu, stăpînul nostru, a vrut să te orbească atît de tare încît să nu-ți dea prin minte să scoți cele două cartonașe ori să ascunzi banii ? Vezi cum m-a răsplătit Divina Sa Maiestate pentru nevinovăția și încrederea cu care ți-am dat să-mi păzești avutul crezînd că mi-l vei înapoia oricînd, iar cel ce m-a sfătuit să ți-l dau în păstrare probabil că e tot unul ca tine și complice de-al tău ca să puneți mîna pe bani ?“

Toți cîți erau de față rămaseră atît de uimiți de ceea ce văzuseră și auziseră, pe cît de mînioși în fața unei asemenea pungășii, mulțumiți că eu am dreptate și că aceasta era de partea mea. De partea mea era părerea generală, dovezile și ceea ce văzuseră cu ochii și pe deasupra faima lui proastă și toți ziceau : „Iarăși a vrut să facă una din escrocheriile lui. Nu e prima oară că pungășul cămătar fură averea altora. Nu vedeți cum a vrut să-i ia acestui biet cavaler banii dați în păstrare ? Dacă n-ar fi fost marea lui dibăcie, ăsta ar fi rămas pe vecie cu banii.“

Negustorul, care auzea cu urechile lui vorbele astea și altele mai rele, nu avea atîtea guri ori limbi ca să poată răspunde atîtora și nici nu-i era cu putință să se dezvinovățească. Era așa de zăpăcit, că nu știa dacă visează ori e treaz. Acum cred că se ciupea de mîini și de brațe ca să se trezească ori îi trecea prin închipuire că își pierduse cele două virtuți, mintea și memoria, și că, după cele întîmplate, nu-i mai rămîne decît voința. Cum am zis — avea nume rău și asta însemna că spusele mele sînt pe jumătate dovedite. Căci cei ce se poartă rău, întotdeauna sînt priviți cu dușmănie : sînt deajuns cîteva dovezi împotriva lor și au pus-o de mămăligă.

Aceste argumente se adăugau la cele jurate de cei ce se aflaseră acolo printre primii, cum că, cerîndu-i

banii, negustorul spusese că mi-i va da mie ori servitorului meu a doua zi și că, întorcându-mă după aceea, n-a mai vrut să mi-i dea; slujitorul lui a povestit sub jurământ cum am venit la prăvălie și de față cu el l-am rugat să-mi țină în păstrare trei mii de scuzi dar că nu știe dacă i-i dădusem ori nu, că el se înclină în fața celor scrise, pentru că lipsea de multe ori de la prăvălie și nu știe mai mult decât ceea ce spusese. Servitorul meu a jurat că spune adevărul și anume că a numărat banii și i-a dat cu mîna lui negustorului în prezența a altor doi bărbați care nu știe cine sînt căci, străin fiind în oraș, nu-i cunoștea. Și dovedindu-se cele spuse de mine, văzîndu-se șterse însemnările, banii fiind acolo unde spuseseam și fiecare sac cu cartonașul unde scria al cui este, spiritele s-au arătat și mai mult în favoarea mea, întorcîndu-se împotriva lui, nelăsîndu-l să se dezvinovățească și nevrînd să-l asculte.

Nici nu mai avea putere să vorbească. Căci datorită vîrstei lui și văzînd un lucru așa de înfricoșător, că nu reușea să bănuiască ce fusese, rămase pierit, că parcă era mort și își pierdu firea pentru o bună bucată de vreme. Oamenii crezură că murise; dar își reveni în simțiri aflîndu-se parcă sub o vrajă și în asemenea hal că îmi făcea și milă. Dar m-am mîngîiat cu gîndul că dacă și-ar fi dat duhul mi-ar fi făcut mai puțină trebuință decât banii lui.

N-a fost om printre toți cîți s-au aflat acolo să nu spună să mi se dea banii. Eu, cum știam că nu e de-ajuns să zică asta plebea, ci doar judecătorul putea să hotărască să mi se înapoieze, m-am purtat cu precauție cu gîndul la ce va urma și pe cînd toți strigau: „Sînt banii lui, dați-i banii“, eu răspundeam: „Nu, nu vreau să-i iau, nu vreau; să fie puși în siguranță“. Cu această justificare, comisarul care era de față a scos banii de sub puterea ticăloasă și i-a dat în păstrare unui vecin demn de încredere. De la care i-am primit în cîteva zile, după ce s-a dat sentința la tribunal, iar negustorul a rămas fără bani, trebuind să plătească și cheltuielile de judecată, pe lingă oprobriul general cu care s-a ales de pe urma întîmplării.

După ce am văzut atîta bănet în aceste sărmane și păcătoase miini, mi-am amintit de multe ori de lucrurile

pe care mi le furase Sayavedra și, deși acestea nu erau atît de neînsemnate încît să nu fi însemnat o pagubă mare pentru mine, dacă nu s-ar fi întîmplat așa, nu l-aș fi cunoscut și nu mi-ar fi reușit lovitura asta. Mă consolam zicîndu-mi : „Dacă mi-am rupt piciorul, cu-atît mai bine ; din două rele, alege-l pe cel mai mic“.

Tuturor ne-a picat bine, pentru că de atunci am avut parte de credit și de bani, mai mult decît ceea ce mi se putuse lua ; Sayavedra s-a aranjat, iar Aguilera s-a mai cîrpit.

Am dus banii acasă cu toată bucuria pe care v-o puteți închipui, i-am pus bine și i-am înfofolit să nu prindă guturai.

Și cu toate că așa stăteau lucrurile, nici măcar slujitorului meu nu-i venea să creadă, nici cînd punea mîna pe ei. I se părea că totul e un vis și că nu e cu putință să fi izbîndit. Se crucea cu amîndouă mîinile, pentru că deși, pe cînd mă cunoscuse la Roma, aflase cum trăiam și ce făceam, socotindu-mă o minte isteată, nu i-a trecut prin cap că pot fi chiar așa și că prind pasărea din zbor, gîndind că-mi poate fi maestru mulți ani de-atunci încolo și că m-ar putea lua ucenic pentru șase ani.

Atunci i-am zis : „Amice Sayavedra, asta e adevărata știință, să furi fără să treci prin primejdii și să dai lovituri grase. Că ceea ce mi-ai înșirat pe drum au fost istorii din *Coranul* lui Mahomed. Oricine știe să fure o fustă și să primească o sută de bice ; mai mare pierdere decît cîștigul. Pe unde trec eu, cei de teapa voastră pot prea bine să coboare steagul“.

Peste două zile veni Aguilera într-o seară să-și ia partea lui și dacă n-ar fi fost Sayavedra la mijloc, eu aș fi spălat putina cu toată prada, dar ca să nu apar în ochii lui într-o lumină proastă și să rămînă cu o părere greșită despre mine, zicîndu-și că cine se poartă urît cu altul, se va purta la fel și cu el, n-am vrut să mai risc nimic.

Aguilera ne-a povestit că stăpînu-su moare de inimă rea, înnebunit că nu-și poate închipui cum se întîmplaseră lucrurile și i-a trecut chiar prin minte că nu poate fi decît mîna diavolului. I-am scăzut cei o sută de scuzi pe care și-i luase cu mîna lui pentru cei zece *dobloni* și i-am dat exact cît i se cuvenea, după cum ne învoi-

serăm. Pe urmă am vrut să-i dau lui Sayavedra partea lui împreună cu câștigul dinainte, de cinci sute de scuți, dar el mi-a zis că la mine sînt în siguranță pentru cînd o să-i facă trebuință și cum el n-are unde să-i țină, să-i păstrez mai de grabă eu, pînă o să se aranjeze și el mai bine.

Am mai stat la Milano încă vreo zece ori douăsprezece zile, deși toată vremea, parcă, temători și îngrijorați, așa că am căzut de acord să plecăm la Genova, fără să spunem nimănui de pe lumea asta despre călătorie și nici n-a știut careva din gura noastră unde plecăm, ca să nu ni se întîmple cine știe ce. Dimpotrivă, ziceam că ne ducem în cu totul altă parte, născocind că trebuie să ajungem acolo pentru treburi foarte importante.

Într-o zi mă plimbam pe una din străzi la Milano, unde erau atît de multe și de felurite lucruri și mărfuri că eram uluit și, din întîmplare, am văzut într-o prăvălie un lanț pe care vroia să-l cumpere un soldat, cel mai frumos lucru ce-l văzuseră vreodată ochii mei. L-am dorit atît de mult, încît m-am apropiat fie să-l cumpăr eu, dacă nu se înțelegea din preț, fie să comand unul la fel și m-am tot uitat la el, fără să las să se vadă ce doresc. Și îl vroiam atît de tare, încît de îndată, în acel scurt răgaz, socotind că e un giuvaier fin, mi-a venit ideea cum să-l șterpelesc, fără să am necazuri.

Am ascultat atent cum se tocneau și prețul era așa de mic, încît am crezut că atît costă doar lucrătura; dar cum nu se învoiau, am început imediat eu șiretlicurile mele, întrebînd cît face și ce greutate are. Negustorul rîse cînd mă auzi și zise: „Senior, ăsta nu se vinde la greutate, ci așa cum e, un preț pentru tot lanțul“. Asta mi-a fost de-ajuns ca să-mi dau seama că e fals și mi s-a părut că mă cobor prea mult dacă pentru un lucru atît de neînsemnat îmi bat gura și fac un plan care mi-ar fi prins mai bine într-o altă împrejurare mai gravă și mai însemnată, pe lîngă faptul că nu trebuie să riști mult pentru un câștig mic și dacă, din întîmplare, repetam figura aici, aș fi putut trezi bănuiele că și prima poveste fusese o înșelăciune, așa că m-am învoit cu negustorul și i-am plătit lanțul cu atîta plăcere, de parcă ar fi fost o piesă de valoare.

Și nici nu o socoteam altfel pentru ceea ce aveam de gînd să fac cu ea. Căci mi s-a părut că ar putea să-mi folosească în viitor. Și imediat m-am hotărît să fac încă unul, din aur fin, cu aceeași lucrătură și înfățișare. M-am dus la un giuvaergiu. Mi l-a făcut atît de asemănător, că dacă le țineai pe amîndouă în mînă era imposibil să le deosebești altfel decît după sunet și greutate, pentru că cel fals era oleacă mai ușor și suna ca un clopoțel, pe cînd aurul sună surd și înfundat. Totul m-a costat în jur de șase sute treizeci de scuzi și m-aș fi bucurat să fi fost și o mie, căci cel fals avea să-mi aducă încă o dată pe atît.

Am cumpărat două sipețele mici în care să le duc, unde încăpeau exact, cîte unul pentru fiecare. Și pentru că încă mă mai dureau toate încheieturile trupului, părăindu-mi-se că nu mi s-au așezat coastele la locul lor de pe urma frumoasei nopți pe care mi-o pregătise domnul unchiu-meu, că o aveam înscrisă în suflet și cerneala încă nu se uscaseră, văzîndu-mă în drum spre Genova, i-am împărtășit lui Sayavedra o parte din gîndurile mele, fără să-i povestesc din trecut decît că, pe cînd trecusem pe-acolo, copil fiind, rudele mele îmi jucaseră un renghi fiindcă nu mă înfățișasem așa cum ar fi vrut ei ca să se mîndrească cu mine.

Și în sufletul meu am regretat că i-am spus și asta, ca să nu mă prindă că mințisem cînd îi povestisem cele mai dinainte. Dar n-a băgat de seamă. Și i-am spus totodată : „Dacă tu, Sayavedra, ai fi fost așa cum te socotești, te-ai fi dus înaintea mea la Genova și ai fi răzbunat această ocară ; dar sînt silit să o fac eu, ca să îndrept neglijența și greșelile tale. Și pentru că e bine să scap de această obligație și să-mi plătesc datoriile, ca fapta bună pe care mi-au făcut-o să fie răsplătită cum se cuvine. Și ca să nu fim descoperiți trebuie să facem ce ați făcut tu și frate-tu, să ne schimbăm straiile și numele.“

„Socotesc că ăsta-i un lucru foarte înțelept — spuse Sayavedra — și vreau să moștenesc numele tău adevărat și astfel te voi putea imita și sluji. De azi înainte mă numesc Guzmán de Alfarache.“

„Eu însă — am zis — vreau să-mi iau numele meu adevărat, moștenit de la părinți, de care nu m-am bucu-

rat pînă azi, fiindcă un *don* sau ți-l dă Duhul Sfînt ca să fie acceptat și bine primit de ceilalți, sau îl moștenești pe linie directă. Că toți acești *don* care circulă prin Italia sînt o mîrșăvie și o nerușinare; nu e fecior de circaci spaniol să nu-și zică *don*. Și dacă și-acolo e ca aici, pe bună dreptate sînt întrebați: Și cine păzește porcii? ¹

Eu mă numesc don Juan de Guzmán și asta-mi ajunge“. Atunci Sayavedra zise vesel: „Don Juan de Guzmán! Bravo, bravo! Cum e sfîntul așa și tămîia! Nici nu ți se potrivea mai bine alt nume! ² Blestemat să fie trădătorul care îl va păta! Pe cel ce ți l-o lua, fiule, să-l ajungă blestemele mele!“ ³

Am poruncit să se pregătească cele trebuincioase pentru o partidă de azvîrlituri în sus cu pătura, și un antieru de brocart bogat, și am pornit în drumul nostru spre Genova.

¹ Alemán parodiază un episod din continuarea apocrifă scrisă de Juan Martí (Cartea I, Capitolul al III-lea, ed. Valbuena Prat, p. 591—592, ap. B.B.).

² În original, *a quien tan buena pantorrilla la hace, ; aquele sea su nombre!* Potrivit lui Francisco Rico, citat de B.B., sensul frazei este că numele de don Juan de Guzmán este la fel de fals ca ciorapii pe care și-i puneau doamnele și curtezanii care aveau picioare subțiri, ca acestea să arate mai pline și mai frumoase.

³ Aluzie la un vers dintr-o celebră romanță medievală despre asediul Zamorei (cf. B.B., S.G.G.).

Capitolul al VII-lea

Guzmán de Alfarache sosește la Genova, unde este recunoscut de rudele sale, care îl primesc cu mare cinste

Multă vreme vasul păstrează mirosul ori gustul lucrurilor ce s-au aflat în el¹. Dacă în timpul vieții mele, întâmplările și prilejurile, iubirea și teama, nu mi-au deschis ochii minții, pentru ca, în felul acesta, să mă trezească, din somnul viselor, nu mă pot convinge că ar putea s-o facă puteri omenești. Și chiar dacă ar reuși, poate, cu felurite stratageme, vicleșuguri și mijloace, n-ar fi atât de ușor, încît să nu fie nevoie ca omul să cugete îndelung și să aleagă ceea ce e folositor de ceea ce e dăunător, ce e drept de ceea ce e nedrept și binele de rău.

Și cînd ajunge la acest moment, lucrurile stau în așa fel, încît celui ce vrea să încerce să iasă din noroi, niciodată nu-i vor lipsi bunele îndemnuri cerești care ajută și întăresc faptele virtuozose, astfel ca, știute fiind greșelile trecutului, să îndrepte faptele prezente și să le ducă la perfecțiune pe cele viitoare.

Dar proștii, care asemeni taurului închid ochii și-și lasă capul în pămînt ca să se năpustească, urmîndu-și propria voință, rareori, tîrziu ori niciodată își vor da seama de nenorocirea lor. Pentru că nu vor să vadă, fiind ca niște orbi, sînt surzi cînd nu vor să audă și nu le place să fie deranjați. Le place să se plimbe pe cărarea propriului lor chef, pîrindu-li-se că e lungă și nu are capăt, ori că viața nu se sfîrșește și fericirea lor constă numai în această idolatrie.

Sînt oameni largi în felul de-a trăi, largi în conștiință, iubesc lărgimile și nu le place nimic strîmt. Știu prea bine că fac rău și fac rău ca să nu facă bine. Cînd le place ceva, se fac că nu pricep, dar nu ignoră că funia

¹ Cf. Horațiu, *Epistole* I, 2, 69, 70 (ap. B.B.).

li se strînge în jurul parului, că ieșirea se face tot mai strîmtă și că la capătul drumului se află prăpăstii veșnice. Dar, văzîndu-l pe Dumnezeu cu miinile ținute în piroane și îndurerate, ne gîdim că mult ar suferi El dacă ne-ar face să suferim.

Zic proștii între ei : „Nu ne doare nimic, sănătoși sîntem, banii nu ne lipsesc, casa e plină, să dormim acum, să ne desfătăm atît cît putem, timp este, nu e nevoie să mergem așa de repede și să ne pierdem viața pe care ne-a dat-o Dumnezeu“. Tărăgănează un lucru o oră și trece o zi. Și mai trece una și se duce săptămîna și trece și luna, zboară anul și nu sosește acel „cînd“, dar chiar dacă ar sosi, ar fi bine venit de n-ar ajunge prea tîrziu. Asta e datoria despre care s-a spus că o încasezi în trei rate¹; în schimb, suferința o plătești imediat cînd ajunge să fie sigură și cumplită.

Cine ia seama la un cămătar care, uitînd de Dumnezeu, își închipuie că El nu există decît prin acel josnic cîștig ? Cine îl vede pe un necuviincios care cu o poftă grosolană adoră ceea ce mai degrabă urăște și își caută slava acolo unde își află chinul ? Sau pe un lacom, pe un trufaș fîu al lui Lucifer, mai crud decît Dioclețian², obișnuit să-i martirizeze pe nevinovați, făcîndu-le rău celor drepți și persecutîndu-i pe cei virtuoși ? Ori pe un clevetitor ce vorbește fără rost care, cu gîndul să-i fie lui bine, îi distruge pe ceilalți ; dar găina care rîcîie mult își scoate ochii. Clevetitorii sînt asemeni hoților și trișorilor.

Omul cînstit, bogat și de treabă nu fură, pentru că trăiește mulțumit din darurile ce i le-a făcut Dumnezeu. Trăiește, mănîncă și se ține din avutul lui. Oamenii de felul acesta obișnuiesc să spună : „Eu, Doamne, am cît îmi trebuie pentru mine și mai pot da și altora“. Își fac o onoare din a spune că pot da ceea ce le prisosește.

Hoțul viclean fură, pentru că din asta trăiește ; cum nu are avere, încearcă să le-o ia altora, oriunde ar afla-o. În felul acesta, nobilul se bucură de onoarea de care

¹ Aluzie la proverbul *Tarde, mal y nunca son tres malas pagas* („Tîrziu, rău și niciodată sînt trei simbrii proaste“), înregistrat de Correias, *Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967.

² Caius Aurelius Valerius Diocletianus, împărat roman între 284—305.

are nevoie pentru sine și chiar pentru a-i onora pe alții, iar clevețitorul se hrănește cu onoarea cunoscuților, răplind-o și știrbind-o cît poate mai mult, căci i se pare că dacă n-o fură de la alții, nu are cum să aibă parte de ea pentru sine.

Mare nenorocire e că în ape trăiesc pești fără limbă și pămîntul produce oameni cu mai multe limbi!¹ Cum e fătarnicul ce face parte dintre aceia care zic că au și semnat un ordin de plată întregii lumi și asemeni jucătorilor de pelotă lovesc cu mingea în pămînt, ca să ricoșeze și să le vină la mîină, pentru ca apoi s-o poată arunca mai bine și să ciştige. Nefericiții de ei, care, spunînd pe gură multe rugăciuni, cu aceeași gură mănîncă avutul săracilor, al văduvelor și al orfanilor. Faptă pentru care îndelung îi va judeca Dumnezeu.

Fătarnicul e asemeni unei flinte despre care nu știi cu ce e încărcată, dar cînd aprinzi pulberea, o singură scînteie azvîrle un glonte ce doboară un uriaș. Așa și el, la cel mai mic prilej dezvăluie ce ascunde în suflet. Să-ți fie scirbă întotdeauna de oamenii asemeni copacilor uscați, slabi, înalți și palizi, cărora le cade capul într-o parte, dar fac asta ca să pară sfinți. Umblă aduși de spate, înfășurați într-o pelerină roasă, ca într-un giulgiu. Sînt cei mai mari idioți și vor, prin înșelăciune, să ne facă să-i credem savanți. Fură de la alții cîteva vorbe înțelepte pe care le rostesc în orice conversație, vînzîndu-le ca fiind ale lor. Se arată a fi drepti ca Traian, sfinți ca Sfîntul Pavel, înțelepți ca Solomon, modești ca Sfîntul Francisc, dar sub piatra cea mai frumoasă zace ascunsă scorpia. Au chipul supt și palid, dar își sulemează faptele; straiete strîmte, dar conștiința largă, un *pe cîntea mea* pe buze, iar în suflet numai minciuni, sînt miloși în public, dar stăpîniți de o nesecată zgîrcenie tainică. Se arată a fi înfometați atît de cele ale gurii cît și de bunurile pămîntene, și așa de însetați,

¹ În original, *...que críe la mar peces lenguados y produzca la tierra hombres deslenguados*, frază în care jocul de cuvinte *lenguado* („soi de pește” și posibil antonim creat de Alemán al cuvîntului *deslenguado*) — *deslenguado* („slobod la gură”) — este intraductibil în română. S.G.G. notează că o imagine asemănătoare folosește Vicente Espinel în *Viața scutierului Marcos de Obregón*.

că ar bea marea și tot nu s-ar sătura. Spun că totul le este prea mult și nu se mulțumesc cu nimic. Sînt asemeni curmalelor : pe dinafară dulceată, vorbe pline de miere și pe dinăuntru, în suflet, tari ca piatra.

Mare, foarte mare milă trebuie să ne fie de ei pentru cît de mult suferă și cît de puțin se bucură, vînzîndu-și sufletul, în cele din urmă, pentru trecătoarea vanitate de a fi prețuiți pe lumea aceasta. Și astfel, nici nu mă-nîncă, nici nu se înveșmîntează cu plăcere ; umblă ca niște sărăntoci, triști, vestejiți, fără să poată spune vreodată că au avut un ceas de mulțumire, ba dimpotrivă, au conștiința neliniștită și sînt temători. Dar dacă așa cum o fac, doar de ochii lumii, cît se vede și doar pentru aparențe, ar suferi în același chip pentru Dumnezeu, pentru a dobîndi mai multe merite și a nu se chinui după aceea, fără îndoială că, totuși, ar trăi veseli în viața aceasta și veseli ar porni spre cea veșnică.

Să spunem cîte ceva despre martorul fals a cărui faptă e o ocară pentru popor și tuturor le este pe plac și se bucură cînd e pedepsit, datorită gravității delictului său. Pentru șase *maravedis* e în stare să jure șase mii de lucruri false și să prăpădească șase sute de mii de nume onorabile ori de averi pe care apoi nu poate să le înapoieze ! Și asemeni lucrătorilor și zilierilor care se adună în locuri anume, pentru ca de acolo să fie conduși unde urmează să muncească, așa se adună și ei pe la primării ori prin piețele unde se încheie afaceri, ba chiar și pe la birourile grămăticilor, să afle ce mai e pe acolo și să-și ofere serviciile celui ce are nevoie !

Și asta n-ar fi lucrul cel mai rău, dacă nu i-ar ține acolo chiar slujitorii legii, ca să se folosească de ei în împrejurările și la procesele în care le fac trebuință și vor să dovedească ceva din oficiu. Nu glumesc, nu exagerez și nu mint. Cînd vrea să cumpere martori falși, îi găsește în flăcoane în spițeriile grefierilor.

Duceți-vă să-i căutați la biroul lui N. Era cît pe ce să-i spun numele ; dar oricum îl cunosc toți. Îi găsiți acolo ca pe niște prăjituri în vitrină, după plac, cu prețul lor : de patru, de opt, de jumătate de *real* și de un *real*. Dacă însă e un caz grav, găsești și la comandă, pentru banchete și nunți, de doi și de patru *reali*, care de-

pun mărturie de neclintit, cum că te cunosc de optzeci de ani¹.

Cum a făcut odată un vasal, țăran cu mintea proastă, când trebuia să depună mărturie pentru seniorul său, care îi zisese mai înainte să spună că are optzeci de ani și acela, neînțelegând bine, s-a jurat că are opt sute. Și cu toate că grefierul, uimit de această prostie, i-a atras atenția să aibă grijă ce spune, celălalt a răspuns: „Mai bine vezi matala ce scrii acolo și lasă-l pe fiecare să aibă clii ani dorește, fără să-mi scormonești mie viața“. Pe urmă, când s-a citit ce spusese martorul și s-a ajuns la vîrstă, tribunalul a crezut că e o eroare a grefierului și a vrut să-l pedepsească; dar acesta s-a dezvinovățit, zicînd că și-a făcut meseria și a scris ceea ce a spus martorul. Și că, deși îi atrăsese atenția, acela a declarat încă o dată că are vîrsta respectivă și i-a cerut să scrie așa. Judecătorii au poruncit să se înfățișeze martorul personal și, întrebîndu-l de ce jurase că are opt sute de ani, acesta a răspuns: „Pentru că așa vrea Dumnezeu și contele, stăpînul meu“.

Martori falși sînt destui; sînt pline piețele de ei și îi cumperi pe bani, iar cel care îi vrea gratis, să caute neamuri de pripas, că ăștia, ca să-și hrănească patima, vor depune mărturie împotriva întregii lor generații, și de ei să ne ferească Dumnezeu, că sînt cei mai vătămători.

Să-i lăsăm însă și să ne întoarcem la cei de-o meserie cu mine, la cea mai veche și mai mare confrerie. Pentru că nu vreau să spui că i-am încondeiat pe alții și am vrut să rămîn deoparte fără să bat și la poarta casei mele. Îți jur că trebuie să bat cu putere în ea și nu pot să stau să mă odihnesc la umbră ori să chefuiesc la cîrciumă.

Ce nu face un hoț ca să fure? Îi numesc hoți pe bieții păcătoși ca mine; căci despre hoții de mare

¹ Mărturiile false se dădeau mai ales în procesele privind puritatea singelui, a rasei, și nu erau greu de găsit persoane care din prietenie sau contra unor sume de bani să depună mărturie că îl cunosc pe cel cercetat de multă vreme și garantează pentru puritatea singelui acestuia (cf. J. Caro Baroja, *Los judíos en la España moderna*, II, p. 364, ap. B.B.).

clasă, cei ce umblă cu cioltare de catifea pînă-n pămînt, își acoperă pereții cu brocarturi și dușumelele cu aur și mătase turcheză, cei ce ne spinzură pe noi, de aceștia nu vorbesc, fiindcă le sîntem inferiori și asemeni peștilor mici, pe care îi înghite peștele cel mare. Aceștia trăiesc hrănindu-se cu reputația lor, bazîndu-se pe puterea lor și favorizați de linguşelile lor, iar forța lor dărimă spinzurătorile; pentru ei nu s-a născut frînghia și nu s-au construit galere decît pentru a le comanda și despre aceștia poate vom pomeni cîte ceva la locul cuvenit, dacă vom ajunge pînă acolo, și vom ajunge cu ajutorul lui Dumnezeu.

Și-acum să mergem mai departe cu cei ce nu trebuie lăsați la urmă, ca mine și servitorul meu. Nu pomenim nimic despre cei ce fură dreptatea, căci aceștia nu există și așa ceva nu s-a auzit. Dar dacă, din întîmplare, careva a făcut asta, am spus-o în prima parte. Și nici de consilierul comunal, căci și despre el am vorbit, iar afacerile lui nu sînt însemnate și grase, pentru că, în afară de specula cu mărfurile dosite, restul sînt copilării.

Vor spune unii: „Și tu ești la fel ca ei căci vrei să le acoperi minciunile, înșelăciunile și potlogăriile. Căci dacă cineva ar întreba cu ce se ocupă *messer. N.*, i s-ar răspunde: Domnule, e un consilier comunal cinstit. Numai atît? Cum de mănîncă și trăiește numai din slujbă, că nu are nici o rentă și ține casă mare, slujitori și cai?”

Bună treabă; se vede bine că nu înțelegi. E adevărat că nu are nici o rentă; dar există arendașii și nici unul nu poate lua în arendă fără aprobarea lui, așa că plătindu-i o sumă pentru asta, care se scade din arenda ce se stabilește, arendașul primește pămîntul la un preț mult mai mic.

De ce nu spui ce știi despre asta și despre faptul că dacă cineva îndrăznește să vorbească ori să se ridice împotriva voinței lor, îi astupă gura cu lovituri de picioare și nu-l mai lasă să trăiască pe lumea asta, căci, fiind atotputernici, îi caută nod în papură și pe drept ori pe nedrept, dau cu el de pămînt? De ce nu spui că sînt asemeni ventuzelor, care, acolo unde simt că au de ce să se lipească, se cramponează și sug toată seva, fără

să le poată scoate cineva, pînă nu s-au umplut? Spune-mi, cum de nu-i pedepsește nimeni?

Pentru că celor ce se ocupă cu asta li se întâmplă cu oalelor pe care le pui pe foc pline cu apă și de-abia se încălzesc că și dau pe de lături și sting flacăra. M-ai înțeles bine? Sau pentru că au niște îngeri păzitori care îl apără de toate loviturile.

Și mai spune — pentru că n-ai spus-o — că dacă asemenea oameni ar fi judecați după ce au fost spînzurați, l-ar pune pe același care stau în jurul lor și, acum, de frică, mîincă și tac. Spune pe șleau cum pentru că el să mîince pe gratis ori ieftin, îi înșeală pe ceilalți și le vînd tot ce e mai prost și mai scump. Și, în închelere, spune că sînt la fel ca tine și încă mai primejdios, pentru că tu faci pagubă unei case, iar ei întregii republici.

Oh, ce sfat frumos îmi dai, prietene! Folosește-te tu de el! Vrei cumva să scoți castanele din foc cu mîna altuia? Spune, dacă știi, că eu am spus ce-am știut și nu vreau să mi se întîmple ceea ce zici că li s-a întîmplat altora. E de-ajuns că m-am lungit mai mult decît era îngăduit vorbind împotriva bunei-cuviințe datorate însușirilor și înaltului lor rang, ca să nu mai vrei să mă silești să le cercetez viețile, fiind acesta un lucru fără de folos. Dacă în Italia lucrurile stau astfel, slavă Domnului că mă întorc în Spania, unde nu există asemenea hoște.

Eu știu prea bine cum s-ar putea îndrepta totul cu multă ușurință întru bunăstarea și cu consimțămîntul republicii, spre slujirea lui Dumnezeu și a suveranilor săi; dar, la ce bun să umblu după ei cu memorii cînd, în cel mai bun caz, de cum s-ar porni treaba, s-ar repezi la mine don Cutare să spună că ce zic eu e o prostie, pentru că el are interesele lui și cu puterea ce-o are ar da de pămînt cu sărăcia mea? Mai bine îmi vîd de treaba mea, puținii ani cît îi mai am de trăit.

Ca să spunem adevărul, am fost încolțit și mi se spune pîcaro, fiindcă dau sfaturi pe care nimeni nu le ascultă. Treaba lor. Să ne vedem mai departe de drum, cum au făcut strămoșii, iar urmașii noștri să se roage lui Dumnezeu să n-o ducă mai prost. Voi mai spune doar că numărul hoților e incomparabil mai mare decît al

medicilor și că nu există motiv ca vreunul dintre ei să facă pe sfântul, revoltându-se cînd aude pronunțindu-se vorba „hoț“, strîmbîndu-se cu dispreț și ocărînd, pînă nu se întreabă pe el însuși, din cînd în cînd, ce a furat în viața asta, și de aceea să afle că a fura nu e altceva decît a poseda un lucru împotriva voinței stăpînului său.

Nu cîștig nimic în plus neștiind dacă atunci cînd îmi dă cineva cu mîna lui, o face fiindcă nu poate altfel, sau pentru ca astfel să răscumpere o jignire. Eu am început-o din copilărie, deși nu am folosit întotdeauna arta această. Am fost asemeni unui copac tăiat, ce își păstrează întotdeauna rădăcinile vii, din care, la capătul multor ani, răsare o mlădiță nouă ce dă același fruct. În curînd o să vedeți cum mă întorc la meseria mea. Cîtă vreme n-am furat și m-am purtat bine, m-am simțit legat de mîini și de picioare și nu-mi găseam locul ; acum vine rîndul purtărilor proaste.

Cînd eram băiat, eram priceput și dibaci în a sălta cu ușurință și iscusință orice lucru prost păzit. După aceea, cînd am devenit bărbat, la început mi se părea că sufăr de gută la mîini și la picioare, că sînt stingaci și nepriceput ; dar în scurtă vreme mi-am revenit. Am continuat în același chip și mă făleam cu asta, așa cum face un soldat bun cu armele sale și călărețul cu harnasamentul și bidiviul lui. Cînd erau probleme, eu le rezolvam ; cînd se căutau soluții, eu le dădeam, iar cazurile importante tot eu le prezidam.

Sfaturile mele erau ascultate ca răspunsurile unui oracol, fără ca cineva să contrazică învățămintele mele ori să nu se supună poruncilor mele. În urma mea mergeau mai mulți studenți decît vezi de obicei la spitalele din Zaragoza ori Guadalupe¹. Mă foloseam de această artă la vremea potrivită și la răstimpuri, cum se întîmplă cu febra. Pentru că, atunci cînd îmi lipseau toate cele, ea îmi prisosea din plin. O găseam în buzunar, de parcă aș fi ținut-o atîrnată la gît de lăntîșorul primit de la am-

¹ Aluzie la vestitul spital și școală de medicină de la Nuestra Señora de Gracia din Zaragoza. La mănăstirea din Guadalupe, în secolele al XVI-lea—al XVIII-lea a funcționat, de asemenea, una dintre cele mai celebre școli de medicină și chirurgie din Spania (cf. S.G.G.).

basador, stăpînul meu, pe care l-am scăpat încă multă vreme de primejdia de a-l înstrăina. Arta aceasta îmi era atît de proprie ca însușirea de a rîde și aș spune chiar că era o trăsătură fundamentală a caracterului meu, după cum îmi era întipărită în suflet. Iar cînd nu o practicam, nu din pricina asta, îmi lipsea dorința, întotdeauna promptă, de-a o face.

Eu și Sayavedra am plecat de la Milano bine îmbrăcați și cu pungile mai pline decît era nevoie, așa că oricînd mă putea socoti un om bogat și cu lucruri de preț. Dar cîți nu sînt care ar putea spune : „Mîncăți mîncellor, că pentru voi e ospățul“. Fiecare e judecat după cum arată. Dacă ai fi un Cicero prost îmbrăcat, ai fi un prost Cicero ; ai fi disprețuit, ba chiar ai fi socotit nebun. Căci nu există pe lume altă înțelepciune și altă știință decît să ai mult și tot mai mult, iar cînd nu se-ntîmplă așa, lucrurile nu merg.

Nu vei fi poftit să stai jos și nici nu ți se va face loc dacă lumea te vede jumult de pene¹, chiar dacă ești plin de virtuți și de învățătură. Asemenea oameni nici nu sînt luați în seamă. În schimb, cînd te înfățișezi frumos, chiar de ești un morman de gunoi, dacă ești acoperit de iarbă, oamenii vor veni la tine să se desfete.

Așa s-a întîmplat cu Catul² cînd văzîndu-l pe Nonius³ pe scaunu-i de înalt demnitar, într-un car triumfal zise : „La ce groapă duceți căruța asta cu gunoi ?“⁴. Dînd de înțeles că demnitățile nu acoperă viciile. Dar nu mai există Catuli, deși există mulți Nonius. Dacă ai fi un produs al alchimiștilor, ai fi venerat doar pentru ceea ce ar străluci la tine. Nu mai este judecat sufletul, ci doar ceea ce văd ochii. Nimeni nu se uită la ceea ce

¹ În original, *desplumado* cu sensul de „fără bani“, se referă totodată printr-o asociație de idei și la termenul *emplumado*, termen care desemna o persoană ce a suferit o pedeapsă publică, de multe ori, din motive religioase (cf. B.B.), V. și p. 371, nota 3.

² Caius Valerius Catullus (cca. 87—cca. 54 î.e.n.), poet liric latin.

³ Potrivit exegeților lui Catul, este vorba, probabil, de unul dintre apropiații lui Cezar.

⁴ Cf. Catul, LII, 1—2. Versurile lui Catul nu sînt respectate *ad litteram* de Alemán, dar sensul lor poate fi interpretat așa cum o face el.

știi, ci doar la ceea ce ai ; nu apreciază virtutea ta, ci pe cea a pungii tale ; iar cît despre pungă, nu ce ai în ea, ci cît cheltuiești din ea.

Eu pornisem la drum bine pregătit, bine îmbrăcat și făcînd caz de obirșia mea de viță curată și veche. Cînd am sosit la Genova, la han nu știau cum să-mi mai facă toate voile și să mă ospăteze. Mi-am amintit de prima mea sosire aici ; cît de diferit fusesem primit și cum plecasem atunci ducîndu-mi crucea pe umeri, iar acum mi se întindeau mantii la picioare.

Am descălecat, ni s-a dat să mîncăm și în ziua aceea m-am odihnit, iar a doua zi de dimineată m-am îmbrăcat după moda romană, cu o pelerină pusă peste anteriu, și am pornit să mă plimb prin oraș. Toți mă priveau ca pe un străin care nu arată prost deloc. Îl întrebau pe slujitorul meu cine sînt. El răspundea : „Don Juan de Guzmán, un cavaler sevillan“. Iar eu, cînd îi auzeam vorbind, mă semețeam și mai tare și mi-ar mai fi încăput încă zece livre de piine în burtă, cît de tare mă umflam.

Sayavedra le spunea tuturor că vin de la Roma. Ei îl întrebau dacă sînt foarte bogat, deoarece vedeau că sosisem acolo cu totul altfel decît alți oameni. Pentru că cei ce se duc la curtea de la Roma și la altele a altor domnitori obișnuiesc să se poarte ca cei ce pleacă la război, li se pare că totul este rînduit și pregătit și, ca urmare, se apucă să-și cheltuiască banii pe drumuri și la curte, pînă ce, de pe urma curții, ajung ca toate straiile lor să pară făcute din niște nădragi vechi. Și apoi se întorc obosiți, dezgustați și săraci, aproape cerșind. Porneșc mîndri și asemenea peștilor, mari, grași și plini, dar după ce-și depun icrele, se întorc împutînați, slabi și cu cîștig puțin.

Îl întrebau, de asemenea, dacă am de gînd să stau acolo mai multe zile, sau dacă sînt doar în trecere. La toate astea, Sayavedra răspundea că sînt fiul unei doamne, văduvă bogată, care fusese soția unui anume cavaler genovez și că venisem aici să primesc niște scrisori și niște polițe, pentru ca, după aceea, să mă întorc la Roma și că, între timp, doream să văd Genova, căci nu știam cînd ori pe unde aveam să fac drumul de întoarcere și nici dacă aveam să mai revăd orașul.

Hanul era unul dintre cele mai bune din oraș, unde, de obicei, veneau oameni de vază și de neam. Aici am trîndăvit și am cheltuit parale fără ca nici cu gîndul să gîndim la vreo lovitură ce ne-ar fi adus un cîștig. Dar, deși nu ne mișcam din loc, cîștigam mult teren. Ceasul nu bate tot timpul; așteaptă cu răbdare să treacă vremea și, încetul cu încetul, să îi vină ora. Uneori, jucam la miză mică cu oaspeții de la han, fără să mă folosesc de altceva decît de noroc și știința mea și fără să mai fie nevoie de ajutorul lui Sayavedra. De el n-aveam nevoie decît la partidele grase, de zile mari. Căci atunci cînd pierderea sau cîștigul nu puteau fi prea importante, era foarte potrivit să joc cuminte. În felul acesta, însă, mergeam la sigur, pentru că știam cărțile. Dacă nu-mi intra ori nu venea cartea care trebuie, renunțam și pierdeam puțin: dar cînd vîntul era prielnic, niciodată nu renunțam la cîștig pînă nu strîngeam totul de pe masă.

Cum într-o zi cîștigasem ceva mai mult de o sută de scuzi și lîngă mine se afla un căpitan de galeră, pe care l-am simțit că-i place jocul meu și se bucură că am cîștigat, și cum nu era atît de gros la pungă încît să nu știe ce-i aia sărăcia, am băgat mîna în buzunar și i-am dat șase *dobloni* de doi, ce i s-au părut, în împrejurarea aceea, șase mii. Sînt momente cînd un *real* valorează o sută și aduce același cîștig cit o mie. Mi-a rămas atît de recunoscător de parcă darul meu ar fi fost mult mai mare ori mai important.

Întîmplarea mi-a prins foarte bine, fiindcă din clipa cînd am aflat de la el exact care-i durerea lui, am și văzut soluția problemei mele și am înțeles că dădusem azi un ou, ca să capăt mîine un bou. Mi-am făcut singur avere. Cine cumpără ceea ce îi face trebuință, cumpără pe gratis. Am mai împărțit cîtiva scuzi și celorlalți care erau în jur, ca toți să fie mulțumiți și să mă slujească credincioși.

Astfel că, văzîndu-mă prietenos, deschis și darnic, i-am cucerit și am cumpărat inimile tuturor, cîștigîndu-le sufletele. Căci cine seamănă cu spor, cu spor culege. Sînt sigur că oricare dintre toți cei ce aveau de-a face cu mine ar fi fost gata să înfrunte orice primejdie ca să mă apere. Și eram așa de țăntoș, cu inima atît de ușoară și de voioasă, că îmi străluceau ochii de bucurie.

Căpitanul cu pricina se numea Favelo, nu fiindcă acesta era adevăratul său nume, ci pentru că așa îi spusese o anumită doamnă careia îi făcuse curte într-o vreme, și el l-a păstrat în amintirea ei, a frumuseții și a sfârșitului acestei povești pe care mi-a istorisit-o, a felului cum a fost răsfățat de ea, a inteligenței și a nobleței ei sufletești. Dar totul, dincolo de nada falselor aparențe, a fost îngropat într-o deznădăjduită frământare pricinuită de gelozie, sărăcie și purtări brutale. De atunci mi-a rămas prieten pentru totdeauna și niciodată nu s-a despărțit de mine. L-am rugat să apeleze la persoana mea și să mănince la masa mea și, cu toate că hrana nu-i lipsea, a primit, doar ca să-mi facă plăcere.

Am încercat tot timpul să-l țin pe lângă mine și să-l îndatoresc. Mă invita pe galera lui, dădea petreceri pe țărm în cinstea mea, strângându-se atât de mult legăturile și prietenia dintre noi, încît dacă aş fi urmat calea virtuții, aici mi-aş fi aflat portul ; dar la mine totul era numai viclenie. Întotdeauna am turnat temelii solide indiferent ce edificiu voiam să înalț. Ne spuneam unul altuia întâmplări foarte intime și secrete ; dar la mine nu treceau dincolo de cămașă, căci pe tainele sufletului meu doar Sayavedra era stăpîn.

Nu ne povesteam decît chestiuni legate de amoruri : plimbarea la care am fost, favoarea pe care mi-a făcut-o doamna în cauză, ce i-am spus cînd i-am vorbit și alte asemenea lucruri ce nu erau primejdioase. Căci nu toți prietenii trebuie să știe totul. Mulți sînt cei chemați, puțini cei aleși ¹ și unul singur e celălalt eu al meu.

Favelo acesta era foarte spiritual, înțelept, curajos, îngăduitor și generos, însușiri demne de un căpitan de mare valoare, soldat al iubirii, de pe urma căreia întotdeauna a suferit de sărăcie, căci cei cu însușiri alese întotdeauna au avut parte de ea.

Eu, cum îi cunoșteam nevoile, doream prin toate mijloacele să-l ajut și să-l mîntuiesc. Mi-am dat silința tot atât de mult și cu ceilalți cu care am avut de-a face, încît pe toți îi făcusem să-mi ciugulească din palmă și în cîteva zile faima și prestigiul meu crescuseră atât de mult, încît aş fi putut cere să mi se facă orice hatîr în

¹ Cf. *Matei*, 20, 16 ; 22, 14.

oraș. Datorită acestui fapt, pe de o parte, și a vechii mele dorințe, pe de altă parte, de a afla cine sînt, precum și ca să nu mor cu acea rană în suflet de pe vremea cînd mai trecusem pe-aici, socotind mai cu seamă că datorită calităților mele deosebite oricine ar fi putut spune că-mi este rudă, dar și datorită dorinței mele perverse de a mă răzbuna, care nu-mi dădea pace, în scurtă vreme mi-am găsit mamă și tată și mi-am cunoscut întregul neam. Cei ce înainte mă loviseră cu pietre, acum se sfădeau care să mă invite primul acasă și cum să mă cînstască mai bine.

În prima zi cînd am început să-mi caut familia, m-am trezit cu mai multe neamuri decît păcate¹ și nu exagerez cîtuși de puțin. Căci nimeni nu se simte jignit să aibă drept rudă un om bogat, chiar dacă e vicios, și toți fug de cel virtuos, dacă pute a sărăcie. Bogăția e ca focul, căci oriunde se ivește, toți cei ce se apropie de ea se încălzesc, chiar dacă nu iau jăratic din el, și cu cît e mai mare focul, cu atît e și căldura mai mare. Pe cîți îi veți vedea oploșindu-se la căldura unui bogat și-i veți întreba „Ce faci aici?“, vă vor spune: „Nu fac nimic să-mi aducă un cîștig“.

Spuneți-mi, ne dă bogatul ceva, cîștigați ceva devenind lingăi, umblînd cu plecăciuni, stînd pe lingă el zi și noapte, pierzînd timpul în care v-ați putea cîștiga pîinea în altă parte?

„Domnule, e adevărat că aici nu cîștig nimic; dar mă trag la căldura casei seniorului N., cum fac și alții.“

Ceilalți și tu, spuneți-mi, cine sînteți, căci nu vreau să vă plîngeți că vă fac neghiobi.

Ei bine, au venit mulți la mine, fiecare prezentîndu-se după gradul de rudenie cu mine și a fost chiar unul care, ca să mă oblige și să se împăuneze cu mine, mi-a spus că familiile noastre au fost vecine din timpuri străvechi, de pe vremea străbunicilor noștri.

Curiozitatea m-a îndemnat să aflu cine e acel bătrîn cumsecade care mă batjocorise data trecută și, oă să nu dau naștere la bănuieli, am întrebat dacă tatăl meu avu-

¹ În original, *con más deudos que deudas*, joc de cuvinte intraductibil: *deudo* „neam, rudenie“, iar *deuda*, „datorie, obligație de plată“ și „păcat, vină“.

sese frați și dacă mai trăiește vreunul, fiindcă am crezut tot timpul că acela este unchiul meu. Mi s-a răspuns că fuseseră trei frați : tatăl meu și încă doi ; cel mijlociu murise, dar cel mai mare dintre ei trăiește și locuiește acolo. Mi s-a spus că e un cavaler care nu a vrut niciodată să se însoare, foarte bogat și că e șeful întregii noastre familii. Mi s-a povestit cum arată și, în felul acesta, l-am recunoscut. Am zis că trebuie să mă duc să-i sărut mina a doua zi ; dar cînd neamurile i-au comunicat acest lucru și cine sînt, deși era foarte bătrîn, cum-necum, în toiag, a venit să mă viziteze însoțit de cîteva rude de vază din familie.

L-am recunoscut imediat, deși l-am găsit cam ramolît, datorită virstei înaintate. M-am bucurat să-l văd și am regretat că e atît de bătrîn ; aș fi vrut să fie mai tînăr, ca să simtă mai multă vreme durerea biciului pe spinare. Eu socotesc că e o prostie cînd cineva, ca să se răzbune, îi ia viața celui alt, căci sfîrșind cu el, dispăre și sentimentul. Cînd o să fiu nevoit să mă răzbun, o s-o fac numai așa cum am făcut-o cîu neamurile mele, că n-o să mă uite cît or trăi și cu durerea aceea or să intre în mormînt. Doream să mă răzbun pe el și să fie, cel puțin, așa cum îl lăsasem, pentru ca tot astfel să-i plătesc datoria pe care a vrut s-o am la el, fără motiv și pe nedrept.

Mi-a făcut multe poftiri să vin să locuiesc în casa lui ; dar numai cît pomenea asta și îmi clocotea singele în vine. Mi se și năzărea că mă pișcă liliecii și că de sub pat ies moroi și diavoli împielițați ca data trecută. Nu, mi-am zis, o dată a fost de-ajuns că am înghițit gălușca. Numai Sayavedra m-ar mai putea trage încă o dată pe sfoară ; dar nu spre binele lui. Dar după el, pe cel ce mi-ar juca o festă a doua oară, îl iert.

Am vorbit despre multe lucruri. M-a întrebat dacă am mai fost vreodată la Genova și cînd. „Din ăștia-mi ești ? — mi-am zis. Așa nu mă prinzi.“ Am negat cu hotărîre ; i-am spus doar că trecusem pe-acolo, acum vreo trei ani aproximativ, dar că nu putusem și nici nu voisem să mă opresc decît peste noapte, datorită grabei mari ce o aveam să ajung la Roma, ca să solicit o anume rentă.

După asta, mi-a spus, vorbind cu pauze mari, ca și cum mi-ar fi povestit lucruri foarte plăcute : „Știi, nepoate, că, să tot fie în jur de vreo șapte ani, a venit aici un puștan, un pîcaro, ce părea hoț, ori cirac de-al vreunui hoț, care, ca să mă poată fura, a venit acasă la mine, vorbindu-mi despre fratele meu, odihnească-se-n pace, și despre mama ta, spunînd că e fiul ei și nepotul meu. Arăta în așa hal și ne-a trezit asemenea bănuielei, încît, socotîndu-ne jigniți de mîrșăvia lui, ne-am străduit să-l izgonim din oraș, și am și reușit, datorită iscusinței de care am dat dovadă. A plecat de-aici în graba mare, ca un cîine în Carnaval cu tinichele de coadă¹, fără să-l mai vedem ori să auzim ceva despre el, de parcă l-ar fi înghițit pămîntul. Îmi amintesc că după chelfăneala pe care i-au tras-o oamenii mei, a lăsat patul plin de scîrînă. Dar a fost bine venită scărmăneala asta, căci de teama alteia mai rele, a fugit și am scăpat de el. Și fiindcă voia să ne ducă de nas, mă bucur de figura pe care i-am făcut-o. Nici el n-o să uite în viața lui cum l-am găzduit, nici mie nu-mi rămîne alt regret decît că nu l-am pedepsit mai aspru“.

Mi-a povestit cele întîmplate cu mare pompă, ce plan a făcut, cum nu a vrut să-l poftască la cină și cum, pe lîngă toate aceste nenorociri, l-au flecuit cu pătura. Și bietul de mine, ca unul care îndurăsese toate astea, mi s-a părut că trec din nou prin ele. Mi s-au deschis rănilile, cum se întîmplă cu morții din ale căror răni țîșnește singe proaspăt cînd se ivește lîngă ei ucigașul². Ba chiar mi s-a părut că mă dă de gol culoarea feții, ascultînd ce spune pierit la chip. M-am prefăcut cît am putut, ascuțindu-mi jungherul răzbunării, nu atît împins de ranchiuna pentru cele petrecute, cît de îngîmfarea lui de-acum, cu care se fălea. Căci socotesc ca fiind mai mare păcat, și fără îndoială așa este, să te împăunezi cu o faptă rea, decît s-o fi săvîrșit.

¹ În timpul Carnavalului, printre felurite distracții era și aceea de a chinui cîinii în diferite moduri, inclusiv legîndu-li-se de coadă bășici umplute cu pietricele. V. și p. 271, nota 1.

² Aluzie la credința populară potrivit căreia un mort începe să sîngereze din nou cînd în prezența sa se află ucigașul (cf. B.B.).

Mi-a făcut sînge rău povestea asta și i-am zis : „Nu-mi pot da seama cine poate să fi fost băiatul acela, care dorea atît de mult să aibă niște rude prea cinstite. Dacă mai trăiește și mai e în viață după această bătălie, trebuie să-i fim îndatorați că printre atîtea familii nobile ne-a ales să se mîndrească cu noi. Și dacă la ușa mea ar bate un altul asemenea lui, aș încerca să-l ajut pînă aș afla întreg adevărul, căci există situații cînd pînă și oamenii cu mult curaj fug rușinîndu-se de ei înșiși, și după ce aș fi știut ce-i cu puștanul ăsta, m-aș fi purtat cu el întocmai cum ar fi făcut el însuși cu persoana lui. Pentru că sărăcia nu răpește virtutea, dar nici bogăția n-o aduce. Iar dacă n-ar fi fost așa cum doream să fie, plin de virtute, m-aș fi străduit să-l ajut și, pe nesimțite, l-aș fi îndepărtat de mine, și chiar dacă nu mi-ar fi fost rudenie, aș fi prețuit alegerea sa“.

„Ei, nepoate, — zise bătrînul — vorbești așa fiindcă nu l-ai văzut niciodată ; eu sînt foarte mulțumit că l-am pedepsit și, cum spusei, îmi pare rău, dacă n-a murit de pe urma chelfănelii, că nu i-am dat pedeapsa ce i se cuvenea pentru vina lui de-a voi să facă parte din neamul nostru, atît de peticit și zdrențăros. Dacă nu și-a adus haine de nuntă ¹, să poarte ce i s-a dat.“

„Pe vremea aceea — spusei — eu mă afluam cu mama la Sevilla și nu s-au împlinit trei ani de cînd am plecat. Sînt singurul copil, părinții mei n-au mai avut alții.“

Era cît pe ce să spun și că am avut doi tați și că sînt jumătate ruptă din fiecare ; dar am dres-o iarăși și am continuat : „Tatăl meu mi-a lăsat destul ca să am din ce să trăiesc ; nu atît încît să-mi îngădui nesăbuiințe, dar nici atît de puțin încît, trăind cu chibzuință, să trec prin lipsuri. Nu pot să mă socotesc bogat, dar nici să mă plîng de sărăcie. Pe lîngă faptul că mama a fost întotdeauna o femeie înțeleaptă, care știa să se chivernisească bine, puțin cheltuitoare și femeie foarte gospodină“.

Cei prezenți s-au bucurat de vorbele mele și nu știau în ce altar să mă așeze și cum să mă cinstească, iar cei

¹ Aluzie la parabola despre nunta la care au fost chemați toți cei înțilniți pe drum. Cf. *Matei*, 22, 1—14 (cf. B.B.).

ce nu m-au așezat în dreapta lor, ori între ei cînd erau doi, n-au fost bine priviți.

Atunci am stat de vorbă cu mine însumi și mi-am zis : „Oh, vanitate, cum alergi după cei norocoși, cîtă vreme pînzele lor sînt umflate de un vînt prielnic ; iar dacă acesta nu mai bate, într-o clipă te schimbi în mii de feluri. Și cît de bine știu că întotdeauna se bucură de favoruri toți aceia care reprezintă pentru ceilalți speranța că, în vreun fel, le-ar putea fi de folos ! Și din același motiv, cît de puțini îi ajută pe cei nevoiași și cît de mulți se îmbulzesc să ușureze calea celui bogat ! Sîntem fiii trufiei, lingușitori, căci dacă am fi ai prieteniei și ai carității ne-am îndrepta în direcție opusă. Căci este limpede că lui Dumnezeu îi e pe plac să simtă fiecare suferința aproapelui ca pe a lui însuși, ajutîndu-l întotdeauna, așa cum am dori să ne întindă El mîna în chinurile noastre.“

Eu eram acolo idolul neamurilor mele. Cumpărasem la mezat un serviciu de masă de argint, care mă costase aproape opt sute de ducăți, singurul scop fiind ca rana ce aveam să le-o fac, să fie mai dureroasă. Într-o zi, i-am poftit pe toți la masă împreună cu niște prieteni. Le-am oferit un ospăț pe cînte, i-am răsfățat, am jucat cărți, am cîștigat și aproape tot cîștigul l-am împărțit celor din jur. Și astfel îi duceam de nas. Cine le-ar fi spus atunci fără să-l pască primejdia : „Aflați, domnilor, că mîncăți din propriile voastre trupuri, lupul e printre oi, în fața voastră îl aveți pe cel batjocorit, lui îi sînteți recunoscători ! Ah, dacă l-ați cunoaște, cum ați mai face cruci la fiecare colț de stradă, ca să nu vă ajungă din urmă toată viața ! Pentru că o să vă scuture șaltelele și o să vă facă patul în care o să dormiți prost și-o să vă răsuciți în aer de mai multe ori decît am fost eu azvîrlit cu pătura, și astfel o să vă amintiți de mine, cît îmi voi aminti și eu de voi, adică toată viața noastră.

Durerea mea a trecut, dar a voastră acum începe. Dacă l-ați cunoaște bine pe cel din fața voastră, în blană de oaie, vi s-ar părea un leu dezlănțuit. Așa se cuvine, căci trebuie să-mi plătiți pentru puțina prețuire ce mi-ați arătat și pentru faptul că v-ați disprețuit propriul

sînge. Bună momeală este o frumoasă *coram vobis*¹, un om chipeș și cheltuitor, îmbrăcat elegant și numindu-se don Juan de Guzmán. Pe legea mea că v-ar fi făcut mai puțin rău Guzmán de Alfarache cu zdrențele lui, decât don Juan de Guzmán cu fireturile sale.“

Mă răsfațam în fel și chip, dar mie mi se întorcea stomacul pe dos de greață, ca unei femei însărcinate, datorită dorinței mele de răzbunare, care e întotdeauna groaznică în imaginație. Chibzuiam tot timpul la asta și mă pregăteam pe îndelete și aceste virtuose exerciții erau, pe atunci, distracția mea cea mai nobilă, ca să pot opera apoi cît mai bine. Pentru că ar fi fost o mare negliobie să fac atîtea pregătiri fără un scop anume, iar puterea e fără rost cînd nu trece la acțiune. Ceas cu ceas așteptam clipa mea. Căci fiecare lucru are un *moment* al său și nu oricînd putem face orice. Căci, pe lîngă faptul că există ceasuri rele, mai sînt și planete nefaste de care trebuie să te ferești să nu te atingă cu răsufierea lor grea, ca să nu ajungi pe drumuri cerșind un colț de pîine.

Așa că am așteptat prilejul, trecîndu-mi zilele în ospete, petreceri și distracții, cînd pe țărmul mării, cînd prin nespus de frumoasele grădini din acel oraș și făcînd vizite unor prea frumoase doamne. Neamurile mele vrură să mă însoare cu o fată de neam mare cu zestre mică. Nu m-am încumetat s-o fac, din pricina celor ce vei fi auzit vorbindu-se pe acolo, precum și de teamă ca în scurtă vreme, să nu se ivească momentul prielnic. M-am arătat foarte recunoscător, fără să primesc, dar și fără să refuz, ca să pot păstra relațiile, și să-i trag pe sfoară cît mai bine, pînă aveam să-mi ating țelul. Căci e sigur că mai ușor îl izbești pe unul la moalele capului cînd se teme cel mai puțin de trădare și se simte în cea mai mare siguranță.

¹ Înfațișare plăcută și distinsă (în lat. în orig.).

Capitolul al VIII-lea

Guzmán de Alfarache îi fură pe unchiu-său și pe neamurile sale din Genova și se îmbarcă pe o galără pentru a ajunge în Spania

Niciodată ocara nu trebuie disprețuită, nici cel ce ocărește nu trebuie să doarmă, căci de sub pământ se ivește răzbunarea care stă la pîndă mereu, în cele mai adînci străfunduri ale sale. Cei puternici să nu se încreadă în puterea lor, nici cei viteji în faptele lor, căci timpul schimbă împrejurările și lucrurile. O piatră mică răstoarnă de obicei un car mare și cînd cel ce jignește socotește că se află în cea mai mare siguranță, atunci e cea mai bună ocazie pentru cel jignit. Am mai spus că răzbunarea înseamnă lașitate, ce se naște într-un suflet slab, muieresc, și doar acestuia i se potrivește. Și cum am aflat de unii și de mulți, al căror nume trăiește veșnic, fiindcă au disprețuit-o, voi istorisi aici o întîmplare despre o femeie ce s-a dovedit a fi întru totul așa.

O doamnă, tînăra, frumoasă, bogată și de obîrșie nobilă, rămase văduvă după un cavaler pe potrivea ei, cu aceleași calități. Aceasta, simțind în chip înțelept primejdiile la care puținii ei ani o expuneau în fața obișnuitei bîrfe generale — căci fiecare judecă lucrurile cum pofteste și cum i se năzare și despre o singură faptă sînt mii de păreri felurite ce se schimbă, iar oamenii nu spun întotdeauna lucrurile exact și nici nu le judecă așa cum sînt în realitate —, socotind că nu-i prinde bine să-i fie discutate calitățile și pusă la îndoială cinstea, alese răul cel mai mic, și anume, să se mărite.

Doi cavaleri vroiau să se însoare cu ea, amîndoi dorind același lucru, dar fiind deosebiți ca merite. Unul era foarte pe placul ei, așa cum își dorea, cu care căsătoria era ca și încheiată, iar celălalt, detestat de ea și cu totul altfel decît primul, căci, pe lîngă faptul că nu era de neam la fel de mare, mai existau și alte motive

ca să nu fie acceptat nici chiar de o doamnă cu foarte puține daruri. Ei, și cum cu primul se învoise și amîndoi spusese „da“, rămînînd doar să facă nunta, al doilea, văzîndu-și speranțele pierdute definitiv, iar cererea lui în căsătorie zadarnică, căci doamna era în ajunul nunții, puse la cale un plan diavolesc, ca să i-o ia înainte celuilalt cu mijloace josnice și să-l lase de căruță.

Hotărî să se trezească într-o zi de dimineată și, cum pîndise în taină la ce oră se deschidea poarta logodniciei, se ascunse sub portic, trăgîndu-se într-un ungher în spatele porții, pînă ce văzu că lumea începe să mișune pe stradă și se deschid porțile tuturor celorlalte case. Atunci, prefăcîndu-se că iese din casă, ca și cum ar fi dormit în noaptea aceea acolo, se proțăpi în prag, cu spada sub braț, făcîndu-se că-și aranjează gulerul și își încheie pieptarul. Astfel încît, toți cîți trecură și îl văzură, crezură, fără îndoială, că el este adevăratul logodnic și că făcuse dragoste cu doamna.

Cînd socoti că a stat de-ajuns, porni agale pe stradă, pînă la locuința lui. Făcu asta de două ori și povestea deveni atît de cunoscută, iar doamna atît de dezonorată, că nu se mai vorbea de altceva și nici nu era vreun om în tot tîrgul să nu fi aflat, toți fiind uimiți de această nestatornicie și de faptul că disprețuise prima înțelegere, atît de convenabilă și-l alesese pe celălalt ce era, pe bună dreptate, mult mai prejos.

Și, cum vestea că fusese văzut ieșind în felul acela, pe jumătate dezbrăcat, se răspîndi și ajunse la urechile primului, acesta se întristă așa de tare, o primi cu atîta amărăciune, iar furia lui fu atît de mare, încît, dacă înainte o iubise pe doamnă cu duloșie, dorindu-și-o de soție, acum o detesta cu înverșunare, fugind de ea. Și nu numai de ea, ci de toate femeile, socotind că, de vreme ce aceea pe care a prețuit-o atît de mult, considerînd-o atît de bună, castă și cuminte, a săvîrșit o faptă așa de urită, foarte puține vor fi fiind cele în care să se poată încrede și ar fi un nqroc să dea peste o asemenea femeie.

Cugetă la nestatorniciile, plictiselile și pasiunile lor și totodată la primejdiile, chinurile și grijile ce le provocau bărbaților. Și merse mai departe cu raționamentul acesta spre altele, astfel că, ajutat de ceruri, dragostea lui pentru o ființă pămînteană se transformă în dragoste

pentru Creator, și se hotări să se călugărească, ceea ce și făcu, îmbrăcînd rasa.

Cînd fapta aceasta precum și cele ce se vorbeau în tirg ajunseră la urechile doamnei, nefiind în puterea ei să șteargă o pată atît de urîtă de pe onoarea sa, se amări ca o femeie ce pierduse totul, căci laolaltă își pierduse onoarea, soțul, averea și bucuria de a trăi, fără speranța de-a o mai redobîndi pe drumul acela ori pe altul asemănător, și fără să-și mai poată reveni vreodată. Începu să clădească în minte un plan prin care să-și poată dovedi cît mai bine nevinovăția în mod exemplar, socotind și considerîndu-se pe atît de fără păcate, pe cît de cinstită, și că era cu neputință să reușească altfel decît folosind aceeași cale și plătind o asemenea perfidie cu una la fel și chiar mai crudă.

O cuprinse o minie atît de cumplită, ce crescînd de tare, încît nu se mai gîndi la nimic altceva decît cum să-și pună planul în practică. Ferească-ne Dumnezeu de răzbunarea femeilor jignite, căci întotdeauna sînt la fel de groaznice ca aceasta. În primul rînd, hotări să se călugărească — și măcar dacă s-ar fi oprit la asta, tot ar fi fost mai bine — și împărtășindu-și chinurile și gîndurile unei bune prietene aflată tot la mănăstire, își puse planul în practică în mare taină.

Apoi aduse la mănăstire toate lucrurile de valoare din casă, giuvaeruri și bani, dăruind mănăstirii prin înscrisuri restul averii sale. După ce făcu toate astea, așteptă ca acel cavaler, dușmanul ei, să-i vorbească iarăși despre căsătorie; acesta reveni după cîteva zile, invocînd drept scuză pentru fapta lui, marea dragoste ce i-o purta, din care pricină se folosise de acel mijloc ca să poată dobîndi ceea ce dorea atît de mult. Dar cum recunoștea că e vinovat și că fusese cauza clewetelii fără temei, voia să-și plătească datoria și să-i fie soț.

Ea, care nu dorea altceva ca să-și dea la iveală intențiile și astfel onoarea ei să strălucească nepătată, răspunse că, de vreme ce povestea nu poate avea o soluție mai bună, o acceptă pe aceasta. Dar că făcuse un jurămint de castitate ce se sfîrșea cam peste două luni, timp în care nu-i poate face voia, dar dacă el dorește să-și amîne bucuria pentru acest timp, ea ar fi de asemenea bucuroasă. Dacă, însă, dorește să se căsătorească imediat,

trebuie să accepte această condiție și s-o facă în cea mai mare taină cu putință, pînă ce se va împlini sorocul și vor putea să dezvăluie secretul.

Cavalerul se învoi, simțindu-se cel mai fericit om din lume și, pregătind cele de cuviință, în mare taină se încheie actul prin care se căsătoreau. Stătură împreună foarte puține zile, el bucuros cu gîndul netemător la bunul sigur pe care îl are, iar ea nu mai puțin bucuroasă cu gîndul la răzbunare.

Într-o noapte, după ce mîncaseră și soțul se duse la culcare, ea intră în odaia lui și, așezîndu-se lîngă el, așteptă să adoarmă și, văzîndu-l furat de puterea somnului dintîi, îl purtă spre cel din urmă din viața lui, căci, scoțînd din mîneacă un cuțit foarte bine ascuțit, îi tăie gîtul, lăsîndu-l mort în pat. A doua zi în zori, ieși din odaia lui și spunînd servitorilor că soțul ei avusese o noapte proastă și să nu-l trezească nimeni pînă nu se va scula el singur, ori pînă se întoarce ea de la liturghie, închise ușa și se duse în grabă la mănăstire unde se călugări de îndată, după ce își spălase ocară în sîngele celui ce o pîngărise, vestejîndu-i cinstea în mod public, dînd dovadă de o cruzime groaznică.

În legătură cu asta se potrivește foarte bine ceea ce a spus Fuctillos, un nebun ce umbla prin Alcalá de Henares și pe care l-am cunoscut mai tîrziu. Un ciîne îi sfîșiasse piciorul și acum nu-l mai avea la inimă, cu toate că se vindecase. Era pornit contra ciinelui și, într-o zi, văzîndu-l, din întîmplare, întins cît era de lung în fața porții sale, dormind la soare, se duse pînă alături, unde se construia biserica Sfînta Maria și, luînd în brațe cea mai mare piatră pe care-o putu ridica de jos, se îndreptă pe furiș spre ciîne și, fără ca acesta să-l simtă, o lăsă să cadă drept în capul lui. Și bietul ciîne, cuprins de chinurile morții, urla întruna și se zvîrcolea, iar nebunul, văzîndu-l astfel, îi spunea: „Frate, frate, cine are dușmani să nu doarmă“.

Am mai spus că întotdeauna răul e rău și dintre toate relele, socotesc că cea mai rea e răzbunarea. Pentru că un suflet răzbunător nu poate fi milos, iar cel ce nu arată milă să n-o aștepte și nici Dumnezeu nu se va milostivi de el. Cu măsura cu care măsori vei fi măsu-

rat¹. Și în balanța cu care îți cîntărești aproapele vei fi cîntărit. Asta nu se poate nega; dar trebuie, de asemenea, să mărturisești că greșesc cei ce, cunoscînd înclinația oamenilor spre rău, se încred în ei și mai ales în cei pe care mai înainte i-au jignit. Căci puține ori nici una din prietenii reînnodate nu se întîmplă să fie trainice.

Cel ce iartă doar în numele lui Dumnezeu trebuie să aibă sufletul plin de El. Puține minuni de felul acesta s-au întîlnit și eu am văzut dovada uneia singure la Florența, în afara zidurilor cetății, la biserica San Miniato², în fortăreață, întîmplare ce fiind scurtă și demnă de aducere aminte, o voi povesti aici.

Un gentilom florentin, pe numele său căpitanul Giovanni Gualberto, fiul unui cavaler nobil, pe cînd se îndrepta spre Florența cu compania lui, înarmat pînă-n dinți și călare, se întîlni pe drum cu un mare dușman al său, care îi ucisese un frate. Acesta, văzîndu-se pierdut și la cheremul celuiilalt, i se aruncă la picioare, cu brațele încrucișate, rugîndu-l în numele lui Cristos răstignit pe cruce să nu-l omoare. Giovanni Gualberto arătă un asemenea respect adînc pentru acele vorbe, încît, pătruns de durere, îl iertă plin de milostenie. Apoi îl luă cu el înapoi la Florența, unde îl duse la biserica San Miniato să-i mulțumească lui Dumnezeu, iar Giovanni Gualberto, în fața unui crucifix mare, îi ceru lui Iisus să-i ierte păcatele, așa cum el iertase pe acel dușman al său.

Și, de față cu toți soldații din companie și alți oameni ce se aflau acolo, se văzu clar cum Cristos s-a umilit în fața lui, alpecîndu-și capul. Giovanni Gualberto, recunoscător pentru acest semn divin, se făcu după aceea preot și-și sfîrși viața ca un sfînt. Azi, Cristos se găsește în același fel, cu capul aplecat întru umilință și este venerat ca o relicvă de mare preț.

Cînd iertarea nu se bazează pe credință, întotdeauna lasă în suflet cîțiva cărbuni mocnînd, ce mistuie sufletul.

¹ Cf. *Matei*, 7, 2: „...și cu măsura cu care măsurați, vi se va măsura”.

² Biserica există și în prezent în împrejurimile Florenței și adăpostește moaștele patronului său (cf. *S.G.G.*).

îndemnându-l la răzbunare. Și, cu toate că pe dinafară focul pare stins, ferească-ne Dumnezeu de asemenea apă liniștită, căci de multe ori, ba chiar, de cele mai multe ori, jarul rămîne acoperit cu spuza înșelătoarei iertări; dar suflînd peste el un mic prilej, ușor iese la iveală, și jăratul scînteiază aprins de ocară.

Asta o știu pe pielea mea, căci răzbunarea m-a îmboldit așa de tare tot timpul, încît părea că mă împunge cu pintenii în vîntre, ca pe un animal! Cu adevărat animal! Căci nu e altceva cîl ce suferă de această prostie. Mereu îmi apărea în fața ochilor scena cînd îmi zdrobiseră oasele cu pătura și, aducîndu-mi aminte de asta, mi se părea că încă îmi mai sună ca niște tălângi. Faptul acesta, precum și plăcerea cu care îmi povestiseră întîmplarea și veninul cu care o făcuseră, fără să regrete altceva decît că pedeapsa li se părea mică, m-a făcut să cuget și să spun: „Oh, fir-ați să fiți de dușmani, dacă aș bate la poarta voastră ajuns sărac, ce merinde mi-ați da ca să-mi văd de drum!”

Mă înfuriasem și, din cauza asta, doream să le plătesc tuturor celor care pusese la cale conspirația; și nu atît lor, cît bătrînului eretic, ca fiind primul ce o născocise și o pusese în aplicare și totodată îmi făcuse acel rău. Timpul trecea și odată cu el se legau mai strîns prietenii mele, cunoscînd și fiind cunoscut mai bine. Se vorbea aprins despre căsătoria mea, toți dorind să mă stabilesc acolo, împreună cu ei. Făceam vizite și eram vizitat. Prietenii veneau pe la mine și eu mă duceam pe la ei. Intram peste tot ca uhlul de prin partea locului și tot astfel și în casele de joc. La mine la han, de asemenea, se încingeau partidele de cărți, mai cîștigînd, mai pierzînd, pînă într-o noapte cînd, intrîndu-mi numai carte bună, m-am întors acasă cu peste șapte mii de *reali*, ceea ce i-a usturat atît de tare pe tovarășii mei de joc, încît au vrut să continue jocul și în seara următoare.

Nu mă interesa că vor să continue pentru că eu eram deja, cum se spune, în luna a noua, căci îmi spusese căpitanul Favelo că galerele se pregăteau de drum și socotea că vor porni spre Spania în scurtă vreme. Asta însemna că ridicăm ancora. Pentru că oriunde s-ar fi îndreptat, eu eram hotărît să mă imbarc; dar nu îndrăz-

neam s-o spun, pînă nu aveau să iasă din port. Am primit să joc mai departe, doar cu gîndul de a-mi trece timpul pe îndelete cu ei și de a fi pregătit să le trag un picior în dos, cum se zice în Portugalia¹. În noaptea următoare am pierdut ; dar nu mai mult decît am vrut, pentru că acum mă foloseam de întreaga mea știință ca să-mi joc rolul. Mă purtam cu ei frumos, lăsîndu-l mereu să cîștige pe amicul meu Favelo, căci avea să mă coste mult mai ieftin în felul acesta.

După cîteva zile, văzîndu-l trist, l-am întrebat ce i se întîmplase. Mi-a răspuns că regretă doar că îi voi lipsi, pentru că vor porni în larg, fără îndoială, cel mai tîrziu peste zece zile. Vorbele lui au fost perle pentru mine, iar glasul lui, divin, ca și cum aș fi auzit iarăși : „Dă la o parte capacul panerului“², pentru că de data asta socoteam că-mi reușește lovitura cea mare.

Și luîndu-l deoparte, i-am zis în taină : „Domnule căpitan, îmi sînteți prieten foarte bun și vă prețuiesc atît de mult prietenia, încît nu am vorbe s-o laud și să vă mulțumesc. Călătoria dumneavoastră înseamnă împlinirea dorințelor mele, și nu există și nici nu sper altceva. Dacă pînă în clipa aceasta nu v-am vorbit despre mine așa cum se cuvine să o faci cu un prieten credincios, s-a datorat faptului că, fiind sigur de dumneavoastră, n-am vrut să vă tulbur liniștea. Am venit în acest oraș nu atît ca să-l văd, nici ca să mă bucur de multa cinste și onoare ce mi s-au făcut, cît pentru a plăti o jignire suferită de tatăl meu, pe cînd era om în vîrstă, din partea unui tînăr spaniol ce locuiește aici. Acesta l-a silit să-și părăsească patria, pentru că, rușinat și jignit, neputînd, datorită vîrstei sale înaintate, să-i ceară satisfacție, cum ar fi trebuit, a socotit că primejdia e mai mică să plece pentru vreme îndelungată, și s-a stins cu această durere în suflet. Nu se va putea plînge cel ce nu a respectat părul alb al tatălui meu, că propriul lui fiu își pierde respectul pentru el, răzbunîndu-l. Dar cum s-ar putea ca, după ce-mi va fi dat satisfacție, cu

¹ În original, *para darles, a uso de Portugal, de pancada*, expresie în care Alemán folosește pentru sensul din traducerea noastră cuvîntul portughez *pancada*.

² V. p. 232.

ajutorul neamurilor ori al banilor, căci nu-i lipsesc, să vrea să-mi facă vreun rău, aş dori să-mi faceţi un serviciu prin care, fără nici un risc pentru persoana dumneavoastră, să mă salvaţi, în taină, pe mine. Această faptă mă va obliga atît de mult, încît vă voi fi sclav pe vecie, căci nu am altă onoare decît cea moştenită şi, dacă tatăl meu n-a putut să mi-o lase, pentru că i-a furat-o un duşman trădător, înseamnă că şi eu trăiesc fără onoare şi trebuie să mi-o dobîndesc cu mîna mea şi prin propriile mele puteri. Rudele mele n-au făcut-o, atît pentru a nu-şi risca viaţa, cît mai ales, fiindcă tatăl meu a plecat imediat după aceea şi astfel totul a rămas îngropat, iar lor li s-a părut că e mai bine să lase lucrurile aşa, decît să agite spiritele şi să dea în vileag istoria.“

Favelo mi-a ascultat atent vorbele şi m-a rugat să-i dezvălui planul meu, pentru ca, devenind părtaş, aşa cum e un adevărat prieten, să mă răzbune el. Şi cu toate că m-a bătut la cap, stăruind mult, n-am vrut să primesc, spunîndu-i că nu e potrivit şi nici drept ca altcineva să răzbune o jignire ce mi s-a adus mie. Că doar pentru această pricină plecasem din patria mea, Spania, şi că nu mă voi întoarce acolo pînă ce nu-i voi plăti duşmanului meu fapta sa, în aşa fel încît să ştie faţă de cine şi pentru ce a săvîrşit-o. Pe lîngă asta, îmi aducea o gravă jignire crezînd că îmi lipseau puterile ori curajul pentru asemenea fapte, ce ţin de sufletul fiecăruia.

Cu aceste vorbe l-am liniştit atît de bine, încît nu a mai stăruit, dar mi-a spus, totuşi : „Dacă am vreo putere, dacă pot face ceva, dacă averea, viaţa şi onoarea mea vă pot fi de folos în vreun fel, toate sînt ale dumneavoastră şi, dacă pentru a fi la adăpost de ceea ce s-ar putea întîmpla, doriţi ca eu şi oamenii mei să stăm de veghe, spuneţi-mi ce porunciţi să fac, totul vă stă la dispoziţie şi, ca atare, puteţi face cum doriţi. Şi îmi iau răspunderea că, după ce aţi urcat pe galeră, nu va fi în stare toată Italia să vă smulgă din mîinile mele, chiar dacă pentru asta ar trebui să trec eu printr-o mare primejdie“.

„De asta şi de toate celelalte sînt convîns — i-am spus ; dar cred că nu va fi nevoie de o asemenea desfăşurare de forţe. În primul rînd, fiindcă duşmanul meu nu bănuieşte nimic, şi, în al doilea rînd, fiindcă, ceea ce

vreau să fac nu pot duce la îndeplinire decît cu Saya-vedra. Aşa că totul e ca, atunci cînd ceilalți vor vrea să-și ia revanșa ori mă vor căuta, cî ajutorul dumnea-voastră, să nu mai ajungă la vreme ca să pună mîna pe mine. Ceea ce e important pentru mine să știu, ca să-mi duc la capăt cu mai multă siguranță gîndul, este doar să fiu înștiințat exact de ziua cînd vor ridica ancora galerele, ca să nu pierd nici timpul, nici prilejul“.

El mi-a promis că așa va face și ne-am învoit ca, încetul cu încetul și în mare taină, împreună cu Saya-vedra, să-mi încarce cuferele și veștmintele pe galeră, ca să nu lăsăm totul pentru ultima clipă, și să rămînă atunci doar să mă imbarc.

Favelo nu-și mai încăpea în piele de bucurie aflînd că o să plec cu el. S-a aprovizionat cu bunătăți cu care să mă ospăteze, de parcă aș fi fost amiralul. Eu mi-am chemat slujitorul, i-am spus ce am aranjat și că e timpul să ne suflecăm mînele pînă la coate că avem mult aluat și ne prisosește coca să facem cozonaci. De-abia am apucat să-i spun asta și au și început să-i scînteieze ochii de mulțumire, fiindcă voia să pornască la vîntoare.

După aceea, am discutat despre felul cum mă voi răzbuna și eu i-am zis : „Cea mai mare răzbunare, cea mai folositoare și cea mai puțin primejdioasă pentru noi, sînt banii“.

„Asta zic și eu — a spus Sayavedra — căci rănilor se vindecă repede ; dar cînd le faci la pungă, se închid greu și dor toată viața.“

Eu i-am zis : „Ei, atunci, ca să începem să aranjăm totul cum trebuie, ceea ce avem de făcut acum este să cumpărăm patru cufere. Două din ele să le duci pe galeră și să le pui unde-ți va spune Favelo, iar pe celelalte două să le umpli cu bolovani. Și fără ca cineva să afle ce e în ele, să le duci cu multă băgare de seamă în încăperile noastre. Acolo să le îndeși bine cu cîrpe astfel ca, orice se întîmplă cu ele, chiar și dacă se rostogolesc, să nu sune, iar bolovanii să fie bine chitiți, fără să rămînă goluri între ei și să nu cîntărească fiecare cufăr mai mult decît socotești tu că e potrivit ori cam pînă în șase *arrobas*“. I-am spus și celelalte lucruri pe care le mai aveam de făcut, instruindu-l bine.

De aici m-am dus acasă la bunul bătrîn don Beltrán¹, unchiul meu, și pe cînd tăifăsuiam, am adus vorba despre cît de tare mă tem să plec serile de-acasă, pentru că îmi țin cuferele în încăpere și, mai ales, două din ele care sînt pline cu argintărie, giuvaeruri de oarecare valoare și bani și, ca să spunem adevărul, toată sărăcia mea.

El mi-a spus : „Nepoate, tu ești de vină, pentru că, de vreme ce există casa mea, nu aveai nevoie de han. Și cu toate că cel în care locuiești e cel mai bun din orașul acesta, nici unul pe lume nu e atît de bun încît să fii în siguranță. Și fiindcă ești tînăr, vreau să te previn, ca fiind mai bătrîn, să nu te încrezi niciodată decît în incuietori foarte solide la cufere și într-un zăvor și un lacăt cu niște belciuge pe care să le ai la tine cînd pleci la drum și oriunde ajungi să le pui la ușa încăperii tale. Pentru că hangiii, ori nevestele ori fiii lor ori slugile, au două-trei chei la fiecare încăpere și, cum întorci capul, îți dispare de sub nas ceea ce ai lăsat acolo, dacă nu e pus la adăpost foarte sigur. Iar după aceea trebuie să umbli pe la judecăți să dovedești ce-ai avut, unde ai avut și ei rămîn cu lucrurile furate. La han nimic nu e în siguranță. Dar de vreme ce, tînăr fiind, nu vrei să vii să locuiești aici în casa ta, dacă dorești, adu cuferele aici și nu mai păstra acolo decît strict argintăria ce-ți face trebuință. Că aici, le voi pune în biroul meu și se vor păstra în deplină siguranță, iar tu nu vei mai sta cu frica în suflet, cîtă vreme rămîi în oraș“.

Eu i-am mulțumit de parcă acele cufere ar fi valorat un milion în bani de aur și probabil că el așa a cam și crezut. În primul rînd, pentru că văzuse vesela de argint de preț, lanțul și alte lucruri, precum și banii ce-i aveam, și, în al doilea rînd, datorită stăruinței mele de a dori să le știu la adăpost. De aici, conversația a ajuns la ches-tiunea căsătoriei mele, căci mi-a spus că mă aflu la vîrsta potrivită și să nu mai pierd timpul dacă vreau să mă

¹ Aluzie ironică la romanța contelui Dirlos :

— *A vos lo digo, mi tío, el buen viejo don Beltrane, y a vos, infante Gayferos, y a mi buen primo carnale.*

„Ție îți spun, unchiule, bunule bătrîn don Beltrán, și ție, infante Gayferos, și bunului meu văr primar“.

(cf. R. Menéndez Pidal, *Romancero tradicional: Romances del tema odiseico*, ed. Diego Catalán et. al, III, p. 71, ap. B.B.).

însor, că la bătrînețe te însori ca să faci copii orfani. Că dacă nu vreau să devin slujitor al Bisericii, ar fi mai bine să mă căsătoresc cît mai curînd, atît pentru bucuria mea, cît și pentru binele și păstrarea averii mele. Fiindcă servitorii, chiar cei credincioși, întotdeauna au motive să cheltuiască bani cu femeile, la joc, la chefuri, pentru straie și altele și, văzîndu-se strîmtorați și siliți să-și îndeplinească îndatoririle ce le revin, fură totul și își lasă stăpîinii fără nimic.

Mi-a explicat cîte greutăți întîmpin în situația mea și după aceea mi-a înșirat minunatele însușiri ale doamnei ce urma să-mi fie soție, care, din cîte am înțeles, era tot o rudă de-a lui, din partea maică-sii, de neam nobil, dar săracă ; dar asta se compensa cu faptul că era frumoasă și că îmi aducea drept cadou — secretul ăsta l-am descoperit mai tirziu — o fată, care, mi s-a spus, s-a născut dintr-o întîmplare nefericită cu un tînăr din oraș ce îi dăduse cuvîntul că se va însura cu ea și apoi, după ce-a batjocorit-o, s-a căsătorit cu alta. Tot odată mi-a mai spus că are și o mamă, ce va fi ca o pîine caldă pentru mine și pentru copiii ce mi-i va da Dumnezeu, căci nu va fi cu nimic mai prejos decît propria-mi mamă care m-a făcut.

La toate astea m-am arătat de acord, spunînd că ceea ce aranjează el nu poate fi decît pe placul meu ; dar că, pentru a nu pierde o anume rentă pe care urmează s-o primesc și ca s-o pot încasa, trebuie s-o trec pe numele unui văr primar de-al meu, fiul unei surori a mamei mele, din Sevilla. Pentru moment, vorbele astea l-au bucurat și l-au făcut să se lingă pe buze.

Tocmai despre aceste lucruri tăifăsuiam, cînd sosi Sayavedra și, apropiindu-se de urechea mea, se prefăcu a-mi transmite un lung mesaj. Apoi eu, cu glas tare, am zis : „Și tu ce i-ai spus ?“

El mi-a răspuns în același fel : „Ce altceva puteam să-i spun decît da ?“

„Rău ai făcut — i-am spus. — Nu știi că nu ne aflăm nici la Roma, nici la Sevilla ? Nu-ți dai seama ce prostie ai făcut, făgăduind ceva ce nu-mi stă în putință ? Du-i lanțul cel mare, dă-i-l și spune-i că-i dau ceea ce am, să nu-mi ceară mai mult decît îmi stă în puteri, și să mă ierte.“

Sayavedra mi-a zis : „Zău că-i bună ; și cine o să poarte un lanț de șapte sute de ducați de aur ? Trebuie să căutăm un hamal, să-l plătească s-o ajute“.

Atunci i-am spus : „Atunci, fă ce-ți spun. Ia lanțul, du-te la un giuvaergiu și alege din prăvălie ce ți se pare potrivit. Lasă-i lanțul și alte giuvaericele, să acopere cât îți face trebuință, plătește-i ceva pentru că le primește zălog și așa o să rezolvi totul mai bine, mai ușor și mai ieftin. Și dacă bijuteriile nu ajung, acoperă valoarea în scuzi. În felul ăsta dregi tâmpenia pe care ai făcut-o ; căci nu văd cum și nici nu pot găsi altă soluție.“

Unchiu-meu, care fusese atent la toată discuția, zise : „Ce giuvaeruri vrei să zălogești și pentru ce ?“

Eu i-am răspuns : „Domnule, cine are slugi proaste, în mod obligatoriu se vede pus întotdeauna în situații delicate, avînd parte de sute de mii de neplăceri, plictiseli și necazuri. Aici, în oraș, trăiește o doamnă castiliană, care vrea să se mărite cu un cavaler din țara ei. Sînt cunoscuți de-ai mei și le sînt îndatorat. M-a rugat să mă ocup eu de veștmintele și bijuteriile ei pentru nuntă, și ziua căsătoriei este atît de apropiată încît nu va fi cu putință s-o fac așa cum aș dori. Vedeți și Înălțimea Voastră sub ce copac caută adăpost ; și cum o să fac eu rost de toate cele trebuincioase. Mă necăjește că prostănaicul ăsta n-a știut să mă scuze, știind că-mi este foarte greu să fac asta, dacă nu cumva o fi fost ideea lui. Pentru că nu cred că o femeie cu minte poate să ceară o asemenea enormitate, și dacă a fost ideea lui, să se descurce, treaba lui, să facă ce-o vrea și să aranjeze lucrurile.“

Bătrînul zise : „Nu te necăji, nepoate, că toată povestea se rezolvă repede. Ești într-o casă unde nu se poate să lipsească un fleac ca ăsta.“

Eu i-am spus, iarăși : „Domnule, știu că toate Înălțimile Voastre mi-ar da veștminte și podoabe foarte frumoase și că n-aș duce lipsă de ceea ce vă aparține ; dar cum în toată familia noastră nu cunosc pe nimeni dintre cei căsătoriți care să aibă cele anume trebuincioase în asemenea ocazii, nu îndrăznesc să vă rog un lucru ce v-ar da bătaie de cap. Cu atît mai mult cu cît, adresîndu-mi-se mie, doamna m-a silit să-i trimit lucruri demne de un hidalgo de rangul meu și nu întotdeauna găsești,

în orice loc, giuvaeruri pe care să le porți fără rușine în asemenea împrejurări.“

„Lasă — mi-a spus el — nu te mai îngriji de asta și dormi liniștit, că eu, pe de o parte, și câteva dintre rudele tale, pe de altă parte, o să căutăm lucrurile potrivite ce se găsesc pe aici; iar în rest, trimite-mi cuferele, când dorești.“

I-am sărutat dreapta și pentru un serviciu și pentru celălalt și i-am mulțumit cu cele mai umile vorbe ce le știam și mi-au venit în minte, recunoscător pentru bunăvoința ce-mi arăta în toate. Și luîndu-mi rămas bun de la el, de îndată ce m-am întors acasă, am poruncit să fie aduse cuferele la el, fiecare încuiat cu trei chei.

Unchiu-meu, cînd îl văzu sosind pe Sayavedra și pe hamali cu ele, că de-abia putea fiecare să-l care pe-al său, privind încuietorile zdravene, știind că nu mă încred în hangiu și văzînd cît de grele sînt, sfîrși prin a se convinge că, fără îndoială, conțin o mare comoară.

Sayavedra spuse: „Domnule, deși tot ce are stăpînul meu înăuntru este de preț, cel mai mult valorează pietrele pe care s-a străduit să le adune prin toată Italia și nu știu pentru ce și nici unde vrea să le ducă.“

Bătrînul ridică din sprîncene și făcu ochii mari, în semn de mirare față de atîta bogăție și, punîndu-le la loc sigur cu mîna lui, încuiate cu șapte lacăte, cum se spune, rămaseră în puterea lui, iar Sayavedra se întoarse la han.

Cum uguiam deja a nuntă, începurăm să strîngem paiele pentru cuib. Toată noaptea n-am dormit, punînd la cale felurite planuri cum să ne înfățișăm a doua zi de dimineață acasă la altă rudă de-a mea, tînăr bogat și de bună reputație, ca să-i dăm și lui o lovitură.

Am făcut în așa fel, încît, de-abia ieșise soarele și el se dăduse jos din pat, cînd Sayavedra, ducînd sub pelearină cele două lanțuri în cele două sipete la fel, și cu aceeași înfățișare, cu micuțele lor încuietori iscusite, cu arc, ce se închideau automat, am ajuns la el și l-am găsit sculat, cînd tocmai se îmbrăca. Momentul nu mi s-a părut bun și am vrut să las totul pentru după ce va fi mîncat; dar cînd i s-a spus că mă aflu acolo, s-a arătat foarte jehat că nu urcasem imediat. I-am spus că nu o făcusem, fiindcă înțelesesem că se mai odihnea

încă. Am schimbat politețuri, întrebându-ne cum o ducem cu sănătatea și lucruri de prin partea locului, pînă ce el s-a îmbrăcat și am coborît în biroul său.

După cîteva momente petrecute acolo, m-a întrebat cărui fapt datorează plăcerea de a mă vedea atît de devreme.

Eu i-am spus : „Domnule, îmi încep ziua devreme ca să-mi meargă bine tot restul ei, căci serile nu mi-au mers prost. Ceea ce vin să rog pe Înălțimea Voastră este ca, dacă aveți un slujitor de încredere în casă, să-i porunciți să vină.“

El sună dintr-un clopoțel și veniră doi sau trei, iar el, alegînd pe unul din ei, zise : „Iată-l pe Stefanello, care va face ceea ce îi poruncește Înălțimea Voastră“.

„Ceea ce îl rog — am spus — este ca, împreună cu servitorul meu Sayavedra, să se ducă la un giuvaergiu și să afle cîte carate, ce greutate și ce valoare are un lanț pe care l-am adus cu mine“.

Sayavedra îmi dădu imediat sipetul cu lanțul de aur fin și scoțîndu-l, i-l arătă. Celălalt se bucură tare la vederea lui, căci era foarte frumos, cîntărea mult și avea o lucrătură nemaipomenită, zicînd că în viața lui nu mai văzuse ceva asemănător, căci era din aur simplu, fără email sau nestemate. Eu i l-am înapoiat slujitorului meu, și cei doi au plecat împreună să facă cele poruncite, în vreme ce noi am rămas să vorbim despre alte lucruri.

Cînd s-au întors, au adus o hîrtie semnată de giuvaergiu, în care se spunea că aurul din lanț este de douăzeci și două de carate și că lanțul valorează mai mult de șase sute cincizeci și trei de scuzi castilieni. Văzînd afacerea încheiată, i-am cerut lui Sayavedra să-mi dea lanțul. Mi l-a dat pe cel fals, în celălalt sipet, deschis, de unde scoțîndu-l, iarăși, l-am mai privit nițel.

După ce l-am pus în sipetul deschis, am zis : „Ceea ce vreau să vă mai rog, acum, domnule, este următorul lucru. Acum cîteva seri, m-am cam supărat pe niște gentilomi de aici din oraș, iar ei nu sînt mai puțin supărați pe mine, fiindcă le-am cîștigat peste cinci mii de *reali*. M-au provocat la o partidă lungă și, dacă norocul îmi surîde, aș vrea să joc în continuare și să-mi încerc soarta cu ei. Căci ar fi posibil să cîștig mult, riscînd foarte puțin. Și pentru că la joc totul, sau în cea mai mare

parte, constă în a fi cîstit, și noi, jucătorii, avem aceleași șanse de a cîștiga sau de a pierde, n-aș vrea să fiu strîmător dacă pierd, și să n-am cu ce să-mi pot lua revanșa și eventual să și cîștig. Prin mila lui Dumnezeu, banii nu-mi lipsesc, și am acasă la unchiul meu aproape cinci mii de scuzi, dar nu mă pot atinge de ei, pentru că de îndată ce voi primi anume scrisori pe care le aștept de la Sevilla, nu voi mai putea amîna nici cu un ceas plata datoriilor și plecarea mea la Roma, fie pentru a primi o rentă eu personal, fie pentru a o trece pe numele unui văr primar de-al meu, după cum va fi voința și bunul plac al unchiului meu. Astfel că nu e bine și nu e potrivit să mă ating de suma aceea, căci s-ar putea să-mi facă trebuință mai tîrziu. Cu atît mai mult cu cît, acum, mă pot folosi de giuvaerurile de aur și argint ce nu-mi sînt atît de trebuincioase. Dar nici nu vreau ca fără un motiv anume și fără să am absolută nevoie, să le toc și să mă lipsesc de ele.

Las Înălțimii Voastre lanțul acesta care știți cît valorează. Și vă rog ca, fără să știe nimeni — pentru că nu vreau să mă judece lumea ca pe-un desfrînat și nici să dau socoteală tuturor pentru asemenea fleacuri — să semnați pentru mine o poliță de șase sute de scuzi și, fie pierd, fie cîștig, datoria va fi plătită cu acest lanț, dacă n-o să mai am bani, căci pentru asta vi-l las în păstrare, ca Înălțimea Voastră să-l aveți dacă se întîmplă așa ceva și să achitați polița și dobînda“.

I-am spus, de asemenea, cum, într-o împrejurare asemănătoare, i-am lăsat cuiva, odată, niște veselă nouă de argint aurit, iar cel ce a primit-o s-a folosit de ea și cînd mi-a înapoiat-o nu mai putea fi folosită la masa unui om de rang, așa că am vîndut-o și la preț, am pierdut manopera. De aceea, ca să nu mai pătesc așa, îl rog să facă ceea ce am vorbit și să nu dea lanțul altcuiva.

El s-a arătat foarte stînjedit că pentru un lucru atît de neînsemnat vreau să-i las un zălog; dar eu, apăsînd capacul sipetului, acesta s-a și încuiat și i l-am pus în mînă, spunînd că în nici un chip n-aș primi ajutorul lui, dacă sipetul nu rămîne la el. Căci, pe lîngă faptul că eu nu port lanțul fiindcă e mare și atîrnă greu, mi-ar face plăcere să-l aibă la el și să-l păstreze. Și i-am spus că,

muritori fiind, dacă mi s-ar întâmpla ceva, nu-i e îngăduit să facă altfel decât ceea ce îl rugasem eu.

L-a primit datorită deosebitei mele stăruințe și mi-a făgăduit banii de îndată ce avea să iasă din casă. În aceeași zi, pe când îmi luam masa, a sosit chiar sluga Stefanello cu cei șase sute de scuzi. I-am spus să-i mulțumească stăpînului său; dar n-a trecut nici o clipă, și nici nu ieșise bine slujitorul din han, că m-am pomenit înăuntrul, lîngă mine, cu stăpînul lui. Mi-a înghețat singele în vine de spaimă.

M-am pierdut cu firea căci, cum tocmai promisem în momentul acela banii și stăpînul a urcat imediat după slujitor, mi-am închipuit că deschiseseră sîpetul, văzuseră că lanțul e fals și că a venit să-l oprească să-mi mai dea scuzii; dar îndoiala și teama mea s-au spulberat repede, pentru că, surîzînd, mi-a spus că-mi stă la dispoziție dacă mai am nevoie de ceva și că banii aceia i-i dăduse un prieten cu dobîndă; dar că nu e mare.

Atunci mi-am zis în sinea mea: „Ba mai degrabă cred că, oricît de mică va fi, pentru tine o să fie mare, și încă mult mai mare decât îți închipui“. I-am spus că nu contează, că zălogul valora mai mult și putea fi și dobînda mai mare.

A rămas să măi tăifăsuiască nițel cu mine, și, în prezența lui, au sosit partenerii mei de joc și, cerîndu-i cărți lui Sayavedra, am încins o partidă înversunată în doi. Rudei mele i s-a părut prea lungă distracția, ne-a lăsat singuri și a plecat. Eu rămăsesem înotînd în bani, și, avîndu-l pe Sayavedra de partea mea — cum voiam să terminăm treaba și nu aveam timp de joacă — în scurtă vreme, adversarii mei îmi lăsară peste cincisprezece mii de *reali* de aur.

Am împărțit mărunțiș celor ce erau de față, iar căpitanului, care venise de puțină vreme, i-am pus în palmă cincizeci de scuzi și astfel mi-am cumpărat salvarea mea. Acesta m-a luat deoparte și m-a înștiințat că vor pleca duminică noaptea, adică peste patru zile.

Cînd am văzut că timpul mă mină din urmă, am pus să se bată toba pentru strînsul dărilor, trimițînd bilețele dintr-o parte în alta cum că nunta va fi luni și să mă ajute cu ceea ce mi-au făgăduit.

Furnicile în luna lui gustar nu vin atât de încărcate de boabele pe care le aduc de la arie în hambarele lor, cum veneau la mine la han giuvaerurile, care cum putea să-mi trimită mai multe și mai frumoase. Erau atât de multe și atât de frumoase, că aproape îmi era rușine să le primesc. Dar le-am făcut față, fiindcă nu mi-au părut scumpe.¹ Unchiu-meu mi-a trimis de la el de-acasă un colan mare, o cingătoare și o pană de pălărie, toate trei în aur, nestemate și perle ce valorau trei mii de scuzi. Ceilalți mi-au trimis broșe bogate, bumbi, dantele, brățări, cercei, felurite giuvaeruri, surguciuri și inele, toate foarte frumoase, bogate și de mare valoare.

Toate acestea, pe măsură ce soseau, fără să simtă căpitanul, le puneam cu sipetele lor, în cufere, sub convertă. Zilele acelea am făcut vizite mulțumind pentru darurile trimise, pînă cînd, aflînd că luni în zori galelele urmează să ridice ancora, duminică seara i-am spus hangiuului : „Domnule hangiu, în seara asta mă duc să joc cărți acasă la niște cavaleri. Cred că o să mănînc acolo și s-ar putea ca, dacă se face tîrziu și jocul nu se sfîrșește pînă la ziuă, să rămîn să și dorm acolo. O rog pe Înălțimea Voastră să aibă grijă de odăi pînă ne întorcem eu ori Sayavedra, căci s-ar putea ca el să vină acasă“.

Și astfel am plecat, ajutat de întunericul nopții, lăsîndu-i drept plată pentru timpul cît m-a găzduit, niște cufere. Acum, e-adevărat că în graba plecării i le-am lăsat pline ; dar pline cu frumoase pietre de pe țărmul mării, ce cîntăreau cîte douăzeci de livre. M-am dus să dorm pe galeră, la amicul meu Favelo.

Îmi e cu neputință să-ți povestesc în cuvinte cum mi-a pregătit plecarea din Genova, în seara aceea, cum m-a mai răsăfat, ce ospăț mi-a pregătit și ce pat îmi rezervase. M-a întrebat cum se sfîrșise povestea mea. Eu i-am spus că spre deplina mea satisfacție și că mai tîrziu o să-i povestesc amănunțit cum se petrecuseră lucrurile. După asta, n-a mai adus vorba despre acea afacere. Am cînat și m-am culcat, deși nu eram foarte li-

¹ În original, *Mas hicles cara, porque no me parecieron caras*, joc de cuvinte intraductibil bazat pe sensurile cuvîntului *cara* : „față, chip“ și „scumpă“ (femininul cuvîntului *caro*).

niștit, cu toate că puteam să mă bucur de roadele răz-bunării mele, dar stăteam cu frica-n sîn la gîndul celor săvîrșite.

De voie de nevoie, noaptea a trecut și, cînd a răsărit soarele, fără să fi simțit nici cea mai mică legănare, ori să fi auzit cel mai mic zgomot de pe lume, de parcă m-aș fi aflat în cea mai adîncă singurătate ce se poate închi-pui, pe cînd mă trezisem și voiam să mă îmbrac, a intrat căpitanul să-mi spună că trecusem de capul Noli. Pînă aici avusesem o vreme admirabilă; deși nu ne-a fost prielnică mereu, ci foarte potrivnică, așa cum voi povesti mai departe. Căci soarta niciodată nu este întot-deauna prosperă. E asemeni lunii, în creștere și în des-creștere. Și cu cît ți-a fost mai prielnică, mai tare te amărăști cînd își întoarce fața de la tine.

Tot drumul am avut o singură dorință, și anume, să știu ce-o fi gîndit hangiuul în prima zi cînd nu m-am întors la han și mi-am zis că, a doua zi, văzînd că nu dau de mine, toți aveau să mă plîngă. Ce fiori îi vor mai trece! Ce de înjurături le vor eși pe gură!¹ Ce se vor mai zbate să mă găsească! Cum o să-și mai dea cu părerea întrebîndu-se unde aș putea fi, dacă n-am fost ucis ca să mi se fure ciștigul, ori dacă n-am fost rănit! Gîndesc că-și vor închipui ce s-a întîmplat și că am plecat cu galerele. Și nemaiarătînd nici un dram de încredere în îndreptarea oamenilor, cite gînduri negre le vor face nopțile de nerăbdut, multe zile de-acum înainte!

Îi și văd parcă, grăbiți să descuie cuferele ca să-și răscumpere paguba, fiecare revendicîndu-și întîietatea și dreptul la mai mult. Mi se pare că îl văd pe hangiuul meu consolată și bogat cu cele două cufere care, după greutate, valorau fiecare cît o ședere la han cum se cu-vine, dar erau pline cu lespezi ce-i puteau folosi la mor-mînt.

¹ În original, *!Qué de mantas echarian y ninguna en el hospital!*, joc de cuvinte intraductibil bazat pe polisemia cu-vîntului *manta* (pătură), care în sintagma *echar mantas (como un carretero)* înregistrată de Correas, *Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967, are alt sens, expresia traducîndu-se prin „a înjura (ca un birjar)“. Deci traducerea literară a originalului ar fi: „Ce vor mai înjura (Ce de pături vor arunca) și nici una pentru un spital!“, care nu are un sens clar pentru cititorul român.

Bătrînul unchi va ieși cel mai bine cu pietrele de care i-a vorbit Sayavedra. Iar rubedenia cu lanțul, cine se îndoiește că nu-și va rîde de ceilalți, avînd în mînă o asemenea piesă de valoare, cu care putea plăti împrumutul și dobînda? Dar cînd se va afla că e din aur de batjocură, ce-o să i se mai lungească mutra, cum o să mai lase ochii în pămînt și de cîte ori o să-i ridice spre cer, nu ca să-l binecuvînteze pe cel ce l-a făcut atît de frumos și plin de stele, ci pentru ca, împreună cu ceilalți judecători, s-o blesteme pe mama care a zămislit un hoț atît de mare! Cu asta s-au ales și așa ne-am despărțit. Le-aș fi putut spune, în momentul acela, ceea ce i-a zis la Toledo, un orb altui orb, pe cînd pleca fiecare spre casa lui : „Mergi cu Dumnezeu și la bună vedere !“

Capitolul al IX-lea

În vreme ce Guzmán de Alfarache navighează spre Spania, lui Sayavedra i s-a făcut rău ; l-a apucat fierbințeala, și-a pierdut mințile și a înnebunit. Zice că el este Guzmán de Alfarache și, din pricina nebuniei, s-a aruncat în mare și s-a înecat în adâncuri

Am avut vreme atît de prielnică la plecarea din Genova, încît marți, cînd a răsărit soarele, trecusem de capul Noli, cum am mai spus, și pînă am ajuns în dreptul coastei Marsilliei, am avut vînt bun. Acolo am stat pînă a trecut prima jumătate a nopții, avînd tot mare calmă, căci sufla o boare dinspre răsărit care ne-a purtat pînă a doua zi după-masă, cînd am zărit pămîntul Spaniei, spre bucuria generală a tuturor, cîți ne aflam acolo.

Soarta, care nu e nici puternică, nici statornică, ci slabă și schimbătoare, începu să ne arate cît de puțin constantă este, spre marele nostru ghinion și, ca să folosesc termenii și limbajul auzit atunci de la marinari, tot cerul s-a acoperit în partea de unde bate mistralul cu nori negri și groși ce lăsau să cadă peste noi picături mari de ploaie. Vîntul nu ne era prielnic și sufletele noastre au prins să se întristeze, de parcă asupra lor se lăsase acea negreală picloasă. Văzînd aceasta, ofițerii și cîrmacii s-au strîns la pupa, hotărîți să ia toate măsurile împotriva acestor întricoșătoare amenințări.

Fiecare spunea ce i se părea mai important ; dar văzînd că vîntul se întetește prea mult, fără să mai ia ori să mai aștepte vreo hotărie, au fost nevoiți să strîngă de-ndată *borda*, căreia ei îi spun *vela mare*, și punînd-o la locul ei, au înălțat alta mai mică, de i se zice *foc*, o *velă latină* în trei colțuri, ca o basma de pus în cap. Au lăsat o terțarolă pînă la jumătatea catargului și au luat și celelalte măsuri necesare. Au așezat vislele peste odgoane. Iar pe pasageri și pe soldați, cu totul împotriva voinței lor, i-au trimis în cabine. Au început să închidă și să călăfătuiască tambuchiurile de la prova, dînd dovadă în toate de priceperea de care e nevoie pentru a

salva viețile oamenilor aflate în asemenea primejdie. S-a făcut noapte adâncă și odată cu ea s-au dus și speranțele noastre, căci vijelia nu se potolea deloc. De aceea, pentru a evita pagube mai mari, s-a dat ordinul să se aprindă felinarele de furtună. Valurile mării se înălțau pînă la cer și se căscau apoi pînă se vedea nisipul de pe fund. A fost nevoie să treacă la cîrmă un timonier încercat. Vătaful peste robii vislași puse să fie legat pe un scaun de catargul de la pupa, hotărît ori să moară acolo, fără să se miște din loc, ori să salveze galera.

Acolo veneam unii dintre noi să-l întrebăm, deseori, mult mai des decît ar fi dorit el, dacă primejdia e mare. Vezi ce orbi sîntem, căci credeam mai mult ceea ce auzeam din gura lui, decît ceea ce vedeam cu ochii noștri, în fața căroră ni se înfățișa moartea. Dar ni se părea mai mîngîietoare minciuna lui, așa cum este de obicei minciuna medicului o mîngîiere pentru tatăl îndurerat și bolnav, care întreabă de sănătatea și viața fiului său și, dacă acesta este, cumva, mort, celălalt îi răspunde că se simte mai bine. Tot astfel, ca să ne dea curaj, zicea că totul e un fleac și, dacă stau să mă gîndesc la ceea ce s-a întîmplat după puțin timp, a spus adevărul. Pentru că, nelăsîndu-ne vîntul nici un petec de pînză întreagă, astfel încît a fost nevoie să se ridice o altă velă rotundă pentru furtună, ghinionul a făcut să ne izbească o altă galera condusă prost și, lovindu-ne din pupa, ne-a răsturnat în bună parte în valuri, odată cu lovitura asta pierzînd și timona, singura noastră nădejde, și ne-am văzut fără cîrmă și fără speranță, în voia mării și fără mijloc de scăpare. Dar, pentru ca nici o posibilitate de a ne salva să nu rămînă nefolosită, marinarii au luat cele două vîsle de la pupa și, de pe scările de peste bord au menținut direcția cu mare greutate.

Ce-aș putea spune aici despre ceea ce am văzut în vremea asta? Ce mi-au auzit urechile, că nu știu dacă aș putea să spun cu vorbele mele ori dacă aș fi crezut de alții? Cîte jurăminte nu făceau toți! Ce de sfinți chemau în ajutor! Fiecare se închina celui mai important sfînt din ținutul lui. Și n-a lipsit unul căruia nu i-a venit pe limbă alt nume decît al mamei-sii. Cum se mai spovedeau unii altora, mărturisind cîte fărădelegi și prostii săvîrșiseră, de parcă ar fi fost popi, ori ar fi avut

puterea să ierte păcatele ! Alții mărturiseau în gura mare cum îl batjocorisera pe Dumnezeu, și, crezînd că e surd, țipau de să-și spargă pieptul, gîndind că odată cu suflul vorbelor li se vor înălța spre cer și sufletele în acea clipă, pe care o socoteau ultima din viața lor.

În acest fel a pățimit biata și înfrînta galeră cu cei ce ne aflam pe ea, pînă a doua zi, cînd, odată cu soarele și cerul senin, am prins puteri și totul ni s-a părut mai vesel. E foarte adevărat că între două primejdii de moarte, ne temem mult mai mult de cea mai apropiată, pentru că avem impresia că de cealaltă putem scăpa ; de data asta, însă, eu nu m-am speriat așa tare de această furtună și nici n-am simțit primejdia, în comparație cu spaima de a naufragia, nu datorită mării, ci mirșăviei. Îmi tot spuneam în sinea mea, pe cînd se petreceau aceste lucruri, că ceilalți sufereau doar din cauza mea, că eu eram Iona¹ ce stîrnise furtuna aceea.

Lui Sayavedra i s-a făcut rău și l-a apucat o mare fierbințeală, iar în scurtă vreme și-a pierdut mințile. Îți făcea milă cînd vedeai ce face și ce prostii vorbește, că ajunsese pînă acolo încît, în mijlocul vijeliei și în cele mai groaznice momente, cînd ceilalți își mărturiseau păcatele în gura mare, el făcea la fel spunînd : „Eu sînt umbra lui Guzmán de Alfarache ! Eu sînt umbra lui ce umblă prin lume !“² M-a făcut să rîd, dar de multe ori mi-a fost teamă de el. Dar, cu toate că spunea aceste vorbe, ceilalți, văzîndu-l că e nebun, îl lăsară în pace.

Dar avea un dinte împotriva mea, fiindcă repeta într-una ceea ce îi povestisem eu din viața mea, născocind alte mii de istorii despre mine. Auzindu-l pe celă-

¹ Iona, care nu ascultă porunca Domnului de a se duce la Ninive pentru a vesti locuitorilor cetății mînia divină, fuge cu o corabie pe mare, dar este pedepsit de Dumnezeu cu o groaznică furtună ce se potolește doar cînd Iona este aruncat de corăbieri în mare și înghițit de chit. Cf. *Iona*, 1, 1—17. Întregul fragment despre călătoria pe mare și moartea lui Sayavedra este inspirat de acest episod biblic (cf. B.B.).

² Sayavedra este dublura lui Guzmán dar în același timp, în intenția lui Alemán, este dublura lui Guzmán apocrif. Potrivit părerii lui B.B., moartea lui Sayavedra trebuie interpretată ca răzbunarea lui Guzmán împotriva celui care îi furase cuferele și a lui Alemán împotriva lui Juan Martí, cel ce „îi furase“ a doua parte a romanului său.

lalt că fusese legămînt să facă un pelerinaj la Montser-rate¹, zicea că și eu tot acolo mă duc. Nu uita un loc, ori vreo nuntă, unde fusese cu mine. Ticluia tot soiul de povești pe seama mea și cel mai nostim lucru, deși ți se făcea milă să-l vezi în halul ăla, e că înșira toate astea ca și cum i s-ar fi întîmplat lui cu adevărat.

În cele din urmă, cum după furtună eram zdrobiți de oboseală, în noaptea următoare ne culcarăm devreme, ca să recuperăm datoria mai veche față de somnul pierdut. Toți eram în asemenea hal, nepăsîndu-ne de nimic, iar galera era atît de distrusă la pupa, încît, în momentul cînd Sayavedra, cuprîns de nebunia lui, s-a sculat din somn și s-a aruncat în mare pe la timonerie, nu l-am mai putut salva. Cînd marinarul de cart a auzit bufnitura, a strigat: „Om la apă!“ Ne-am trezit imediat și, negăsindu-l pe Sayavedra, am vrut să-l salvăm; dar n-a fost posibil, și acolo și-a găsit mormîntul bietul de el, spre marea întristare a tuturor ce nu știau cum să mă mai consoleze. M-am arătat îndurerat, dar numai Dumnezeu știe adevărul.

A doua zi cînd se iviră zorile, mă sculai imediat și toată dimineata mi-o petrecui primind condoleanțe, de parcă mi-ar fi fost frate, părinte ori rudă, a cărui lipsă o regretam adînc, ori, de parcă, atunci cînd s-a aruncat în mare, ar fi luat și cuferele cu el. „Pe acestea să le păzească Dumnezeu — ziceam eu în sinea mea —, că o să-mi fie mai ușor să îndur celelalte nenorociri.“ Cei de pe galera nu știau cum să mă mai cocoloșească și, după mintea lor, să mă înveselească și ca să-mi abată gîndurile de la ce bănuiau că mă întristează și eu mă prefăceam că așa e, îi cerură unui ocaș ciudat o anume carte ce o avea copiată de mîna și, cum răsfoind-o, căpitanul dădu peste o întîmplare despre care se spunea la început că se petrecuse la Sevilla, îi porunci aceluia să mi-o citească și, rugîndu-ne el să fim atenți, îl ascultarăm și începui astfel :

¹ Aluzie la un episod din partea a doua apocrifă: „Auzisem deseori pe galera că mulți se duceau să se închine Sfintei Fecioare de Montserrate...“ Așa că am urcat muntele Sfintei Fecioare de Montserrate...“ (ed. Valbuena y Prat, pp. 619—620, ap. B.B.).

La Sevilla, oraș preavestit din Spania și capitală a Andaluziei, trăia un negustor străin, dintr-o familie de singe neamestecat, bogat și respectat, căruia i se spunea Micer Jacobo. Acesta a avut doi băieți și o fată cu o doamnă nobilă din acel oraș. Pe băieți i-a educat cu multă grijă, învățându-i să fie virtuoși și bine crescuți, îndreptându-i spre tot soiul de scrieri privind artele frumoase, iar pe fată a învățat-o să brodeze deosebit de frumos, căci din fragedă copilărie fusese crescută la o mănăstire de călugărițe fiindcă maică-sa murise chiar la nașterea ei.

Cum bunurile date de soartă sînt schimbătoare, mai ales la negustori, care își poartă averile în pungile altora și după voia timpurilor, între noroc și ghinion nefiind nici o jumătate de pas, se întîmplă ca, pe cînd feciorii negustorului se întorceau din Indii cu mult aur și argint, ajunși, cum se zice, în pragul casei, de se zărea para de la San Lúcar, se stîrni o furtună cu un vînt năpraznic, care, purtîndu-i dintr-un loc într-altul, izbi corabia de niște țancuri; cu o spărtură în mijlocul ei, aceasta se scufundă fără să se mai poată face nimic, pierind toate mărfurile și toți oamenii aflați la bord.

Cînd această veste atît de tristă despre o pierdere așa de mare ajunse la urechile tatălui, acesta se amări pînă-ntr-atît încît, în cîteva zile, își dădu și el duhul.

Fata, care locuia la mănăstire, văzîndu-se fără averă, cu frații și tatăl morți, lipsită de apărare și singură, îndură nenorocirea cum ar putea s-o îndure orice bărbat înțelept la minte, care pierde atît de mult într-un timp atît de scurt, într-o zi am putea spune, și trăi cu speranța mîntuirii ei, căci voia să se călugărească.

Se sfîrșiră proiectele de viitor și începu sărăcia; se sfîrșiră zilele fericite și începură nevoile ce creșcură atît de mult, încît nu știa ce să mai facă și din ce să mai trăiască acolo, în mănăstire. Și deși măicuțele toate, care o iubeau foarte mult pentru noblețea, căldura, purtarea și celelalte frumoase însușiri ale sale, îndurerate de necazurile și sărăcia ei, ar fi vrut s-o țină acolo, trebuind să dea ascultare voinței prelatului lor, n-o putură face și nici ei nu-i fu posibil. Pentru că, în scurtă vreme, i se comunică să plece de-acolo sau să arate ce

dotă are și cum al doilea lucru nu-l putu face, se hotărî să-l facă pe primul.

Era atît de pricepută la lucrul de mină, la dantele și broderii, îmbina culorile cu atîta desăvîrșire și frumusețe, încît devenise vestită în tot orașul. Pe lîngă asta, calitățile ei sufletești și frumusețea chipului său erau atît de fără seamăn, încît părea că într-adins fuseseră plămuite de feluriți meșteri iscusiți, drept recompensă. Și toate la un loc nu egalau cumințenia, umilînța, posturile și penitența ei. Văzîndu-se, deci, lipsită de adăpost, temîndu-se de gura lumii și de răul ce i s-ar putea face astfel, hotărîtă să-și apere onoarea, căută o casă împreună cu alte fete cuvioase, unde, fără alt mijloc decît propria-i muncă, își ducea traiul cu mare cumpătare și strîmtorare, dînd o pildă de virtute tuturor celorlalte fete din vremea ei.

Arhiepiscopul din acel oraș voia să comande cîteva lucruri deosebite, șervete brodate pentru acoperit sfîntul potir și de pus pe altar și cum nu știa și nici nu se afla altcineva care să lucreze ca Dorotea — căci așa se numea această doamnă —, datorită vorbelor frumoase auzite despre ea, puse să fie căutată și i se încredință acea lucrare, făgăduindu-se pentru ea o bună plată.

Pentru o broderie așa de frumoasă era nevoie de fire de aur dintre cele mai fine și mai alese ce se puteau găsi. Și fiindcă numai cel ce știe să le folosească le alege cel mai bine, s-a dus chiar ea împreună cu vecinele ei să le caute pe la aurari, meșteșugarii care le fac și le vînd la Sevilla.

Se întîmplă să intre în casa unui negustor foarte îndatoritor și plăcut la chip, care deschisese prăvălie și se apucase de meseria asta de foarte puțină vreme și, ca să-și facă vad, se străduia ca marfa lui să fie mai bună decît a vecinilor săi. Voiră să cumpere de la el ceea ce le făcea trebuință pentru întreaga lucrare — atît fiindcă marfa era potrivită, cît și ca să nu mai iasă din casă altă dată — dacă le ajungeau banii; dar cum nu aveau la ele decît suma ce li se dăduse pentru a începe lucrul, spuseră că vor cumpăra o mică parte și, pe măsură ce ea va lucra și va încasa banii, se vor întoarce după rest.

Tinărul, cînd văzu frumusețea și înfățișarea fetei, felul de-a vorbi, cîntea și sfiiciunea ei, se îndrăgosti așa de tare, încît în aceeași clipă îi dăruie sufletul. Și, părăindu-i rău că nu poate cumpăra după voie, fiindcă nu avea bani, găsind în această împrejurare ce se ivea un pretext pentru dorința lui, nu pierdu ocazia și zise : „Doamnelor, dacă firele de aur sînt cele pe care le căutați, alegeți și luați ceea ce aveți nevoie și nu vă faceți griji că o să-mi plătiți mai tîrziu, căci, din mila lui Dumnezeu, sînt om cu suflet și nu-mi lipsesc banii, încît pot să vînd pe credit și alte mărfuri mai însemnate, chiar unor persoane de mai puțină încredere. Înălțimea Voastră, doamnă, luați ce vă pofteste inima și plătiți-mi acum cît voiți, iar restul o să mi-l plătiți încetul cu încetul, pe măsură ce veți încasa banii de la cel ce v-a comandat lucrarea.“

Băiatul le pîru tuturor foarte politicos și ocazia bună, așa cum își doreau. Dorotea îi dădu banii ce-i avea la ea și, după ce alese firele ce i s-au pîrut mai bune și cît îi trebuia, luă marfa cu ea, spunîndu-i strada și casa unde să vină după bani.

Apoi plecară și sârmanul tînar rămase atît de îndrăgostit și tulburat, pe cît de chinuit de felurite gînduri și negăsindu-și odihna. Iubirea îi sfîșiasse inima, nu mîncă, nu bea, nu trăia ; sufletul îi era atît de plin de acea nemaivăzută frumusețe, oglindă a tuturor virtuților, că toată viața i se părea moarte și nu mai știa ce să facă. Și socotind că fata fiind săracă, castele lui dorințe și-ar afla aleanul prin căsătorie, vru să afle cine e, cum trăiește, cum se poartă și din ce familie se trage.

Era deznădăjduit și se socotea inferior ei în toate privințele. Dar, cum nu era posibil și nu-i stătea în putere să dea înapoi, căci pasiunile sufletești nu-i ating mai puțin pe cei săraci decît pe cei puternici și toți suferă deopotrivă, deși se află în ultimele rînduri, nu încetă nici o clipă să lupte ca să treacă în față, stăruind în cîntita lui intenție pe care i-o încredințase lui Dumnezeu, ce întotdeauna ajută astfel de gînduri și știe să potrivească doar prin voia sa lucrurile ce se săvîrșesc întru slava lui, căci dorința băiatului nu era alta decît să-și găsească o tovarășă de viață cu care să-L poată sluji cît mai bine, și, mai cu seamă, pe aceasta, atît de

virtuoasă și pe placul său, dar făgădui că va face așa cum va fi mai bine pentru ea.

Își mai zise, de asemenea, că sărăcia și înțelepciunea ei o vor sili ca, ținând seama doar de singurătatea și salvarea ei, să lase deoparte sentimentul deșert al originii ei nobile și, obișnuindu-se cu timpul și cunoscând dorința lui cinstită de a o sluji, să se învoiască. Cu aceste gânduri și frământări, încercă să-și încaseze datoria, fără să stăruie ori s-o supere, ci mai degrabă găsimd felurite pretexte, o dată, să vadă cât de frumos lucrează, alteori, fiindcă era în trecere pe-acolo, prefăcându-se că vine mai mult ca s-o viziteze și să lege prietenie. Căci, atunci, dorințele lui nu aveau alt țel decît să poată începe să-i mărturisească iubirea lui și în acest răstimp, în acele scurte clipe, să-și poată potoli dorul ce-l încerca în lipsa doamnei sale.

Tinărul se purta atît de cuviincios pe cît de prevenitor și atît de prevenitor, pe cît de îndrăgostit era, arătîndu-se atît de cinstit și iscusit în vorbă, încît, în scurtă vreme, cîștigă bunăvoința tuturor și vizitele sale nu le supărau pe fete, ba dimpotrivă, le făceau plăcere.

Dintre fetele ce locuiau acolo, patru surori, tinărul își arată prietenia cu osebite față de cea mai vrednică de stimă și mai serioasă, pe care toate celelalte o respectau, atît datorită înțelepciunii ei adînci, cît și fiindcă era mai mare ca ani, și îi făcu daruri, pentru ca apoi, cu timpul, în diferite împrejurări, să-i spună încetul cu încetul secretul său, făcînd-o părtaşă a dorințelor lui, pînă ce îi spuse totul limpede, rugînd-o să intervină cu autoritatea ei, să-l ajute ca speranțele lui să nu rămînă fără răsplata pe care o aștepta grație însușirilor și inteligenței ei, și, fiind de partea lui, să se folosească de acestea în ocaziile ce se vor ivi, astfel încît toate greutatețile să fie înlăturate, căci, nici o dificultate nu putea sta împotriva voinței ei. Bunii codoși bine intenționați, care fără respectul cuvenit discută despre lucrurile cinstite cu detașare și spunîndu-le pe nume, au întotdeauna o asemenea putere, încît conving cu ușurință, pentru că li se dă în totul crezare. Această doamnă, dintr-una într-alta, o influență pe Dorotea în așa măsură încît, convinsă de dreptatea ei, primi sfatul ce i se dădu și, ascultîndu-l ca din partea unei adevărate mame, îi sărută

mîinile drept mulțumire, lăsînd-o pe ea să aranjeze lucrurile.

Căsătoria se făcu spre bucuria tuturor și spre mai marea bucurie a lui Bonifacio, căci așa se numea mirele. Pentru că își închipui că odată cu acel giuvaier devine cel mai fericit, mai norocos și mai bogat om, avînd o soție așa cum își dorea, de neam și cu însușiri mai alese decît merita el, așa încît putea trăi cu ea în liniște și respect, fără teama gîndurilor de gelozie, nici a altor lucruri ce l-ar fi putut neliniști.

Cei doi trăiau mulțumiți, ducînd o viață foarte tihnită și, mai cu seamă, bucurîndu-se de iubirea castă și adevărată pe care fiecare dintre ei o nutrea pentru celălalt. De obicei, el stătea la prăvălie ocupat cu sporirea negoțului său, iar ea, în încăperile ei, văzîndu-și de treburile casei și de lucrul de mînă, folosind la broderii și cusături, o parte din firele făcute de soțul ei. Cîstigurile lor creșteau și ei își duceau viața în mod cinstit, în deplină înțelegere.

Diavolul veghează și nu doarme niciodată și mai abitir și cu deosebire stă de veghe să distrugă pacea din casele și sufletele ce trăiesc în armonie, pune capcane și întinde plase în mare taină și cu pricepere ca să facă rău, după cum îi e voia, și să distrugă. O tot pîndea pe această sărmană doamnă, încercînd s-o doboare și s-o înfrîngă și, dacă nu reușea, măcar s-o împingă să facă un pas greșit.

Și astfel, în vizite, la liturghie, în timpul predicii, în momentele cele mai cucernice, ba chiar și în timpul împărtășaniei, o chinuia, înfățișîndu-i uneltele răutății sale : tineri eleganți, spirituali, parfumați și rafinați, care-i ieșeau în cale, o urmăreau și o curtau. Dar toate acestea nu dădeau roade. Pentru că cinstita femeie, arătîndu-se tare, întotdeauna învingea asemenea ispite, prin onestitatea ei.

Și, cu toate că, pentru a evita asemenea prilejuri, refuza pe cît putea, să iasă din casă și o făcea foarte rar și numai cînd era silită și de nevoie, și-atunci fiind urmărită, bărbații dădeau tîrcoale casei sale ziua și noaptea și căutau soluții și mijloace ca s-o vadă. Dar nimic nu le era cu folos.

Printre adoratorii care voiau s-o curteze, toți fiind domnișori și domni dintre cei mai de văză din oraș, era unul, ajutor de primar, tânăr holtei și bogat.

Locuia chiar față-n față cu casa ei, într-o clădire mare, înaltă și arătoasă și, cu toate că între ei se afla strada, cum casa Doroteei era mai joasă și mai modestă, fie de pe terasă, fie de la ferestre, el o privea să vadă tot ce face. Până într-atîta încît nici soțul ei, nici ea aproape că nu se mai puteau îmbrăca ori culca fără să fie văzuți, mai ales că ei erau neștiutori, iar el îi pîndea cu grijă.

Din această pricină, tînărul era foarte aprins și obosit să-și dea silința s-o întîlnească cu extraordinare rugăminți. În cele din urmă, trebui și el, la fel ca ceilalți, să se declare învins, fără să se fi bucurat de vreo favoare ori să fi văzut măcar cel mai mic semn care să-i îngăduie să spere la asta, ori să păteze vreun pic bunul renume al femeii.

Alături de alți mulți, în hora aceasta, se prinsese și un alt penitent din aceeași confrerie a îndrăgostiților ce suferă, foarte rănit și îndurerat. Era din Burgos, elegant, tînăr, inteligent și bogat, însușiri care, ajutate de sinceritatea sa, ar fi putut dărîma și munții. Dar pe casta Dorotea n-o impresionau cituși de puțin nici puterea aceluși tînăr locțiilor al primarului, nici patima celorlalți, de parcă n-ar fi trăit pe lumea asta.

În toate aceste înfruntări, se arăta o neclintită stîncă de necucerit, de care furioasele valuri ale dorințelor destrăbălate se spărgeau, neputînd-o doborî. Nu încapă îndoială că ea își păzea mereu cîntea, stînd asemeni cocorului¹, cu un picior în aer, ținînd în gheară piatra iubirii de Dumnezeu, iar cu celălalt sprijinindu-se în dragostea pentru soțul ei. Și ar fi fost cu neputință să fie atinsă, dacă vinătorul iscusit n-ar fi întins lațul înșelăciunii chiar în desîșul cucerniciei sale, ca să poată vina nevinovata porumbiță.

Tînărul acela din Burgos, care se numea Claudio, avea în slujba lui o frumoasă roabă albă, plăcută la chip

¹ Potrivit lui Pliniu, *Istoria naturală*, X, 23, cocorii au santinele în timpul nopții, care țin o piatră în gheara piciorului ridicat în aer, pentru ca, dacă adorm, căzătura ei să-i trezească (ap. S.G.G.).

și înfățișare, născută în Spania de o berberă atît de dibace la vicleșuguri, atît de pricepută să schimbe voințele într-una singură, atît de dornică să umble prin cimitire și oricînd gata-să-i vegheze pe spînzurați¹, că făcea să crească lăptucii în pat.

Într-o zi o chemă la el, îi vorbește despre suferința lui și îi ceru sfatul cum să reușească să-și împlinească dorința. Buna roabă, luîndu-l parcă peste picior, după ce ascultă cu atenție și află povestea, îi zise rîzînd : „Păi, se poate, senior ! Ce munte vrei să muți, ce mare vrei să seci, ce morți să înviezi, ce greutate atît de mare te întristează și o umfli atît de mult ? Astea nu sînt lucruri care să mă îngrijoreze. Pentru povestea asta o să cheltuim puțini bani și mai puțină muncă decît îți închipui. Poți să socotești-că e a ta. Nu-ți face griji și fii cu inima ușoară că, în cîteva zile, să nu-mi spui mie Sabina, fiica Hajei, dacă nu-ți pun prada în mînă.“

Luă afacerea pe seama ei și, din acel moment, începu jocul, făcînd planuri, asemeni șahistului ce-și propune să dea mat în atîtea mutări și într-o anume căsuță de pe tablă. Începu cu cel mai însemnat pion, punîndu-l în mișcare. Și pregătind un coșuleț cu mlădițe verzi de mirt, chitru și portocal, împodobite cu micsandre, iasomie, stuf, trandafiri muscat și alte flori, aranjate deosebit de frumos, îl duse la aurar, zicîndu-i că e slujitoarea unei anumite doamne, călugăriță din acel oraș, stareța mănăstirii, care, aflînd ce marfă bună are și făcîndu-i mare trebuință oleacă de fir pentru niște aleșături ce se făceau la mănăstire pentru ziua de Sfîntul Ion, îi trimite în dar acel coșuleț și îl roagă să-i dea două livre din cel mai bun fir pe care-l are ca să-l încerce, și dacă e așa precum i se spusese, și se potrivește la ceea ce îi trebuie ei, îl va plăti foarte bine și va cumpăra întotdeauna de la el, în fiecare săptămînă cîtă marfă are nevoie ; pe lîngă asta, va avea grijă deosebită să-i facă felurite daruri. Bonifacio se bucură de acest

¹ Unul din elementele de care se serveau vrăjitoarele pentru diverse farmece erau dinții celor spînzurați. Aceeași referire o găsim și în legătură cu alte personaje avînd astfel de ocupații ca Celestina, Aldonza de San Pedro (mama lui Pablos el Buscón), ori Fabia din *El caballero de Olmedo* de Lope de Vega (cf. S.G.G., B.B.).

bun prilej de câștig și nu mai puțin de coșulețul cu flori, pe care îl prețui foarte, datorită artei cum fusese aranjat.

Așa că, de-ndată ce-l primi și roaba plecă luînd cu ea firul, îl duse nevesti-sii, punîndu-i-l în poală cu mare bucurie, și nu cu mai puțină îl primi ea. Îl întrebă de la cine îl cumpărase și el îi spuse întîmplarea. Atunci îl prețui și mai mult, căci își aminti de vremea copilăriei sale, cînd, cu celelalte fete de vîrsta ei și cu maicile de la mănăstire, învățau să facă asemenea lucruri.

Îl rugă pe soțul ei ca, dacă mai vine slujitoarea, să-i spună să urce în odăile ei, căci s-ar bucura s-o cunoască.

Săptămîna următoare, după șase zile, iată că Sabina vine iarăși, foarte bucuroasă, zicînd că firul de aur fusese bun și mai vrea încă pe-atît, de același fel, aducînd și un lung mesaj din partea stăpînei sale, împreună cu o iconiță din zahăr și niște mătănii făcute la fel, lucrate cu atîta măiestrie, că erau cu adevărat demne de multă admirație. El, de cum le văzu, nu vru să le primească, ci îi spuse să i le dea ea Doroteei, soției sale.

Treaba se potrivea de minune, lucrurile petrecîndu-se întocmai cum dorise ea, după pofta inimii; dar prefăcîndu-se, iarăși, Sabina zise: „Vai, ce bărbat afurisit! Spuneți adevărat, sînteți însurat? Nu pot să cred. Nouă ni se zisese că sînteți holtei și stăpîna mea voia să vă însoare cu o mireană pe care-o avem la mănăstire, gîngă ca o floare, frumoasă și bogată.”

Bonifacio îi răspunse: „Am o nevastă bogată și frumoasă ca cea pe care voiați să mi-o dați, și sînt foarte mulțumit cu ea. Urcă s-o vezi.”

Sabina îi zise: „Nu vreau, pe legea mea; nu cumva să fiți un necinstit și să vă bateți joc de mine”.

„Nu-mi bat joc, crede-mă — spuse Bonifacio. Urcă, prietenă Sabina.”

Aceasta, cînd intră în odaie și o văzu pe Dorotea, de-ndată se aruncă la picioarele ei, cu fața la pămînt, făcînd mii de plecăciuni, uimită de atîta frumusețe. Căci, deși auzise cît e de lăudată, făptura era mult mai presus decît vorbele. Rămase ca vrăjită văzînd gherghefelee cu broderii și alte cusături ce i le arătă, cu care își trecea timpul și cu cîtă perfecțiune și măiestrie lucra,

zicînd : „Cum e cu putința ca stăpîna mea să n-aibă parte de 'un lucru așa minunat ? Nu, nu, așa nu mai merge, nu se poate să 'nu deveniți prietene bune. Oh, lisuse, cînd o să-i povestesc stăpînei mele, stareța, ce am văzut aici, cum o 'să mă mai invidieze ! Cît de dornică o 'să fie să se bucure, într-o zi fericită, de un asemenea chip. Pe sufletul celei ce m-a adus pe lume, odihnească-se-n pace și s-o ție Dumnezeu în ceruri, ori să mă lovească bolile cele rele¹, dacă nu voi mijloci această prietenie. De aici înainte vreau să dezmierd acest mărgăritar și să-l văd cît mai des“.

După aceste vorbe și altele foarte meșteșugite, își luă rămas bun și plecă, fără să uite firele de aur. Și de atunci înainte, la două-trei zile venea în vizită, ba pentru fire, ba zicînd că avea drum pe-acolo, spunîndu-i bărbatului că ar socoti o trădare să treacă pe-acolo fără să intre să vadă acel înger.

Alteori, sub motiv că-i aduce un dar, făcea în așa fel încît să ajungă Dorotea singură să vrea să se ducă să se odihnească o zi la mănăstire. Cînd socoti că sosisse vremea, dădu o raită pe-acolo, într-o luni dimineața, și îi aduse două coșulețe, unul cu niște fleacuri de fructe zaharisite și celălalt cu cele dintii și cele mai bune poame ce se puteau afla la vremea aceea.

I le dădu, spunîndu-i că sînt din livada mănăstirii, și stăpîna sa socotise că primele ce fuseseră culese nu-și aveau alt rost mai bun decît să-i fie trimise ei. Și, totodată, o ruga două lucruri. Primul și cel mai important era că, fiind peste opt zile, în luna următoare, sărbătoarea slăvitului Sfînt Ioan Botezătorul și duminică, sfîntul ajun al sărbătorii, să-i facă plăcerea de a veni să împartă bucatele cu ea și să petreacă aceste două zile la mănăstire, căci nu avea să lucreze acasă. Pe lîngă asta, călugărițele organizaseră multe distracții și jucau o comedie doar ele singure și nu va avea nici o plăcere dacă ea nu-i va face acest hatîr. Că vor veni și alte doamne de neam, rude ale maicilor, o vor însoți și vor merge împreună.

¹ Cf. Fernando de Rojas, *Celestina*, ed. cit., actul I, p. 67 : „*Celestina* : Buba neagră să mă lovească dacă te-aș lăsa să te apropii“.

În al doilea rînd, o ruga să-i dea^f trei livre de fir pentru niște ciucuri, căci voiau să-i facă pentru a împodobi un altar acolo, la mănăstire, și dacă e cu putință să fie cu mai mult aur și mai subțire. În privința firului, Dorotea răspunse : „Îi dau din tot sufletul căci îmi stă în putere ; și aş face și ceea ce îmi poruncește doamna stareță, dar asta e în puterea soțului meu. Știi bine, surioară Sabina, că nu-mi aparțin mie. Stăpînul meu e cel ce-ți poate spune da ori nu, după cum îi e voia“.

„Pe legea mea, — îi răspunse — să nu-mi spui pe nume, dacă n-o să zică da. Să n-am parte de viață dacă mă mișc de-aici toate astea opt zile, pînă nu te iau cu mine. N-ar fi drept ca singura rugămintă atît de sinceră pe care v-o face stăpîna mea, prima și atît de îndreptățită, să nu i-o împliniți, căci dorește să se bucure de acest rai, așa cum își dorește mîntuirea“.

„Ah, Sabina, taci — spuse Dorotea. — Nu-ți bate joc de mine, că sînt deja bătrînă.“

„Bătrînă ! — zise Sabina. — Da, da, o să mori de bătrînețe ! E ca și cum mi-ai spune acum că primăvara e sfîrșitul anului și postul Paștelui în decembrie ! Să lăsăm gluma, așa bătrînă cum ești, îți doresc să te iubească bărbatul mulți ani și să vă dea Dumnezeu rodul binecuvîntării sale. Acum, să mă apuc de treabă, căci vreau să scot un cîștig de pe urma intervenției mele și stăpîna mea să se bucure de tine. Ah, ce-o să mă mai răsfețe pentru viclenia mea !“

Bonifacio și Dorotea rîseră, iar el, cu chipul vesel, fără să vadă vipera din iarbă, nici primejdia ce-l pîndea, datorită mării încrederi pe care-o avea în soția lui, spuse : „Ei bine, pe viața mea, că Sabina s-a luptat și a pledat cu iscusință. Nu putem să-i refuzăm cererea, de vreme ce aceasta e dorința maicii starețe, stăpîna mea. Du-te și petrece aceste două zile, căci știu cîtă plăcere îți va face și știind asta, nici bucuria mea nu va fi mai mică. Surioară Sabina, spune-i Înălțîmii Sale că vom face așa cum a poruncit și, cînd doamnele de care vor-beai vor porni spre mănăstire, să treacă pe aici Înălțîmile Lor, ca să meargă toate împreună.“

Sabina îi mulțumi cu vorbe de femeie șireată, care trăsesese sforile după dorință. Se duse acasă atît de mul-

țumită și de mîndră, încît i se părea că stă pe loc pe cînd merge și că nu mai ajunge niciodată acasă. Îi sălta inima în piept de bucurie. Dacă i-ar fi fost îngăduit, ar fi vrut să-și trîmbițeze victoria pe străzi. I se citea mulțumirea pe chip. Îi clocotea sîngele și-i jucau ochii în cap. Parcă voia să spună din ochi și din gură ce avea în suflet.

Cînd intră în casă, își azvîrli ca o nebună încălțările, lăsă să-i cadă mantia de pe umeri și, tirînd-o după ea, ținîndu-și cu mîna poalele în față, că o împiedicau să alerge, intră ca o smintită în încăperile stăpînului său, care o aștepta. Vrînd să-i spună totul deodată, se împiedica în limbă și-n dinți și nu zicea nimic limpede. Cînd începea cu prezentul, cînd se întorcea la cele petrecute. De bine de rău, pînă la urmă îi spuse, așa încît, toate cele opt zile nu mai sfîrșiră, ea să povestească și el s-o întrebe de mii de ori.

De fiecare dată discutau același lucru și chibzuiau apoi dacă va fi cu puțință să le reușească planul. Li se năzărea că singura lor răsplată vor fi aceste vorbe și planuri, fără să poată crede că ar putea fi adevărată fericirea atît de dorită și fără să se poată bucura de o zi atît de veselă. El le preveni în legătură cu înțelegerea stabilită, pe cîteva doamne, rude de-ale lui și prietene de casă, în care avea încredere că păstrează orice taină, ca să-l ajute cu prietenia lor în această împrejurare.

Cînd sosi duminica, ziua stabilită, unele se îmbrăcară în toalete de doamne măritate, altele ca domnișoare, altele ca doamne de companie și porniră cu Sabina s-o ia pe Dorotea. Bătură la poartă. Ieși soțul ei, care le aștepta, și, văzînd un grup de femei atît de respectabile, de rang, după cum se părea, îi spuse nevastă-sii să coboare de îndată că e așteptată. Ea coborî, pe cît de nevinovată, pe atît de mulțumită. Se salutară și își vorbiră între ele în chip foarte cuviincios, și, lăsînd-o soțul ei în grija acestora, o luară între ele și plecară la drum împreună, în mare veselie.

Porniră spre mănăstire, cînd, una din acele doamne respectabile și cuvioase zise: „Vai, bată-mă norocul, cum de-am uitat să trecem pe la doña Beatriz, tînăra logodnică care a fost de asemenea poftită și ne-o fi aș-

teptînd !“ Alta răspunse imediat : „Pe sufletele părinților mei, așa e ; și am uitat de ea, ca pămîntul. Nu ne putem duce fără ea. Să ne întoarcem pe aici, că ajungem repede.“

Atunci, una din vacile acelea din capul cirezii, cu fuste lungi și mătânii la gît în chip de ta!angă, se întoarse din drum și o luă înainte și toate o urmară pînă ajunseră la casa lui Claudio. Bătură la poartă. O roabă tînără ieși la fereastră să întrebe cine e și ce vor. Una dintre ele spuse : „Du-te repede și spune-i stăpînei tale să coboare de-ndată, că o așteptăm“. Aceasta se prefăcu a se duce să transmită mesajul și, cînd se întoarse din casă cu răspunsul, le zise : „Stăpîna mea le roagă pe Înălțimile Voastre să nu vă supărați și să mai așteptați puțin pînă termină cu pieptănatul, că nu durează mult, și, între timp, Înălțimile Voastre puteți intra în salon, să luați loc“.

Intrară prin curte într-un salon frumos împodobit, unde rămaseră cele mai multe și numai două, împreună cu Dorotea, trecură mai departe, într-o încăpere mai mică. Era foarte frumoasă, cu tapet de mătase argintie și damasc albastru și patul cu cuverturi la fel, cu sculpturi aurite. Lîngă ea se afla un salon frumos, unde cele trei se așezară, dar, după scurtă vreme, ziseră : „Vai, Doamne ! Sucită mișeasă o să fie și doña Beatriz ; te pomenești că nici nu s-o fi sculat din pat. Hai să mergem, dragă, să vedem cît mai trebuie să așteptăm.“

Ieșiră amîndouă și, cînd Dorotea rămase singură, se făcură toate nevăzute, de parcă nu mai era țipenie de om în casă. Claudio intră imediat și punînd o pernă la picioarele Doroteei, începu să-i spună multe vorbe dulci, dezvăluindu-i cursa ce o întinsese ca s-o aducă acolo, dezvinovățindu-se că procedase așa datorită faptului că suferea atît de mult din pricina ei. Ceea ce o tulbură și o întristă nu puțin pe sărmana doamnă, căci îl cunoștea din vedere și îi știa dorințele.

Se simți încurcată, nu știa ce să facă și cum să se apere. Prinse să-l implorē cu lacrimi și rugăminți să nu-i păteze onoarea și să nu-i aducă o jignire soțului ei, să-vîrșind un păcat atît de mare împotriva lui Dumnezeu ; dar nu-i sluji la nimic. N-avea rost să țipe, căci nimeni nu era de partea ei acolo și chiar dacă i-ar fi fost de

folos și ar fi intrat în casă oameni de pe stradă, cine ar fi găsit-o acolo, în mod obligatoriu, ar fi învinuit-o că a venit, fără să creadă că a fost o cursă. Se apără pe cât putu.

Claudio, cu vorbe pline de dezmiardări și cu silnie, cu toată împotrivirea și lipsa ei de dorință, culegea cu forța ce roade putea; dar nu pe cele dorite, și astfel el se amuza, în vreme ce ea obosea. În cele din urmă, când nu i se mai putu împotrivi, văzînd că partida e pierdută și giuvaierul zălogit prin ceea ce Claudio izbutise să dobîndească puțin cîte puțin din persoana ei, nu mai avu ce face și se predă.

Erau singuri amîndoi, cu ușa încuiată, timpul lung, două zile, Claudio puternic, ea singură, femeie, slabă; nu mai putu rezista.

S-ar fi putut spune prea bine că totul fusese o gîlceavă fericită din dragoste¹, dacă cerul nu s-ar fi acoperit de nori. Prînziră și cînară, drăgostindu-se în voie și apoi se duseră să se culce în pat; dar tihna le fu scurtă și odihna tulburată pe neașteptate. Fiindcă nîciodată dracul nu coace plăcinta fără să nu mănînce el partea cea mai bună.

Obiceiul său, cînd face o asemenea împerechere, este să ridice un cort ori un pavilion, poftindu-i pe cei doi înăuntru, spunîndu-le că îi va ascunde acolo și că nu se va afla nimic, căci el va păzi taina, iar cînd se află înăuntru, lipsiți de orice grijă și închipuindu-și greșit că sînt în siguranță, deschide ușile, dă la iveală, dărîmă cortul, arătînd tuturor viciul ascuns și bătînd în toba lui, ca într-o toacă, cheamă lumea să vină să-i vadă, făcîndu-i de rușine și întristîndu-i, iar el cu atît mai tare se prăpădește de ris.

Cine și-ar fi închipuit că un plan atît de bine gîndit avea să se descopere în vreme atît de scurtă, printr-o întîmplare așa de ciudată? Cine s-ar fi așteptat ca

¹ În original, *...que había sido pendencia de por San Juan...*, în traducere literară „...că fusese o ceartă de Sfîntul Ion...”, aluzie la proverbul *Las riñas de por San Juan son paz para todo el año*, explicat de Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967). Sensul proverbului este că dacă înainte de a se cădea la învoială totul este bine pus la punct, părțile se pot certa în voie, pentru ca apoi să se bucure de pace tot anul.

după un început și o continuare atît de fericite, să urmeze un sfîrșit atît de potrivit și tragic? Am greșit spunînd că nu se puteau aștepta la rău, dacă ținem seama cum era dansul și cine-l conducea. Pe lîngă faptul că nu era cu puțină ca cerul să lase neplătită această poliță a răutății și a silniciei. Și chiar dacă pedeapsa n-a fost pe mîsură greșelii, a fost cel puțin un avertisment serios, pentru ca orice om cu capul pe umeri să recunoască păcatul și să se căiască pentru el.

Cum în ziua aceea toate lucrurile merseseră alandala, servitorii, în camera lor, își umflară burțile de puteai omori un purice pe ele, dădură cep la butoaie și mîncară și băură pînă se duseră la culcare în patru labe, lăsînd focul în vatră și în apropiere o grămadă de lemne. Focul se strecură printre surcele și butuci și aceștia se aprinseră, iar flăcările se întinseră la celelalte lemne ce se aflau în apropiere, astfel că, aproape de miezul nopții, toată încăperea ardea, fără ca nimeni să simtă, căci toți dormeau.

Era ajunul Sfîntului Ion. Ajutorul de primar își făcea rondul și văzînd lumină multă, căci focul se zărea acum de departe, bănuî adevărul și anume că ardea o casă. Se luară după lumină pînă ajunseră la casa lui Claudio. Strigară și bătură la poartă. Casa era mare; și, unii obosiți, alții prea beți, iar alții arși de vii, nimeni nu răspunse. În împrejurimi se iscă zarvă mare. Vecinii, care mai de care, își luară măsuri de apărare. Se adună lume multă și, punînd toți umărul, trîntiră poarta la pămînt. Intrară în casă, crezînd că cei dinăuntru fuseseră mistuiți de foc, sau, cel puțin, înecați de fum, căci nu apărea suflet de om în toată casa.

Strigătele și larma erau așa de mari, încît Claudio se trezi și, îngrijorat de acel zgomot grozav, neștiind ce poate fi, puse mîna pe spadă și, deși erau goi amîndoi, deschise ușa încăperii, dar cînd văzu focul, intră înapoi ca să-și pună ceva pe ei și să fugă. Ajutorul de primar crezu că ușa acelei odăi fusese deschisă de oameni veniți din stradă să fure. Alergă iute să apere casa de hoți și dădu de cei doi care, grăbiți să fugă, își căutau straiele și, cu ele în mînă, nici unul nu și le găsea pe-ale lui.

Vă puteţi imagina cum arătau şi cum se puteau simţi, văzându-se goi, casa plină de lume şi, mai ales, pe cel mai mare duşman al lor, ajutorul de primar, care îi prinsese împreună. Să ne întoarcem, deci, la acesta, care o recunoscuse de îndată pe Dorotea. Rămase atât de pierit, încît nu puteai face deosebirea care-i mai mort dintre toţi trei. Pentru că ajutorul de primar nu putea fi convins de nimeni pe lume, de asemenea lucru. Martori îi erau proprii ochi şi tot respingea această dovadă.

Era atât de furios, atât de chinuit de gelozie, atât de deznădăjduit şi înnebunit, încît, ca să se răzbune, fără să ţină seama de nimic, porunci să fie duşi la închisoare, cu gîndul să se răzbune pe ei şi mai cu osebire pe Dorotea pe care, fiindcă îl refuzase, era hotărît s-o facă de ocară, căutînd pricini să-l poată întemniţa şi pe soţul ei, socotind că nu e cu putinţă să nu fi ştiut şi să se fi învoit la asta, îngăduindu-i nevestii să se culce cu tînărul acela, în schimbul unui cîştig considerabil. Căci patima iubirii întunecă judecata, făcînd sufletele să fie tiranice şi crude.

Pe ea o luară înfăşurată în mantia ei, cu poruncă să nu se dezvăluie cine e, pînă nu se va întocmi denunţul, iar pe el, deasemenea, îl arestară. Şi cu toate că bietul Claudio îşi dădu toată silinţa să împiedice acest lucru, explicînd ce mari nenorociri se puteau ivi din pricina asta, nici rugămintele, nici banii n-au fost în stare să potolească mînia din inima judecătorului.

Cei doi rămaseră în temniţă, iar judecătorul lor făcînd spume la gură, pînă ce se stînsese focul şi muri ultima flacără; dar focul din inima lui ardea năpraznic. Trecuse de miezul nopţii. Suferise mult, datorită oboselii şi mai ales supărării. Se duse să se culce, dacă avea să poată adormi. Şi se adevăra vorba: „Aşa să-ţi ajute Dumnezeu !“

Nu dormi bine şi nu e de mirare; mînia plănuia răzbunarea, pregătind-o în mii de feluri ca să nu-i scape, ori măcar să-şi spele el onoarea. Dar socoteala în tîrg şi vulpea în crîng. Căci de-abia se întinsese el în pat şi Dorotea era deja la adăpost.

Sabina dormea într-o încăpere în spatele odăilor stăpînului, să fie în apropiere noaptea, dacă avea nevoie de ceva, şi cum fusese atentă la tot ce se întîmplase, găsi

repede soluția. Căci femeile sînt întotdeauna mai iuți decît bărbații în luarea unei hotărîri și nu e nevoie să fie bine gîndită pentru ca, uneori, lucrurile să iasă bine.

Scoase din odaia ei un clapon mare, ce rămăsese de la cină, pe care îl puse într-un coș, împreună cu un îmbietor jambon de țară, o butelcă de vin excelent, pîine proaspătă și niște *reali*. Punîndu-și în cap o saltea, cearceafuri și o cuvertură în cap, cu coșul pe braț, porni spre închisoare. Îl rugă pe gardian s-o lase să-i ducă așternuturile acelea și merindele unei doamne de companie a stăpinului ei pe care acesta, fiindcă a întîrziat să-i dea o căldare de apă ca să stingă focul, i-a cerut ajutorului de primar s-o întemnițeze. Fiind vorba de o vină așa mică și văzîndu-se cu patru *reali* de patru în mîină, gardianul îi deschise poarta, făcîndu-i o sută de plecăciuni, deși datorită așternuturilor de pe cap nu-i văzuse chipul.

Sabina intră la Dorotea, care era mai mult moartă decît vie. Stătură de vorbă în liniște, fiindcă celelalte arestate dormeau. Și astfel, Dorotea, transformată în Sabina, cu o fustă verde pe care o purtase aceasta, îl chemă pe gardian, și dîndu-i merindele, îi spuse că doamna nu vrea să mănînce și nici să se culce în așternuturi, pînă nu va ieși de-acolo. Acesta, parcă îl apucă pe Dumnezeu de picior și, îmbiat de aroma jambonului, se lăsă în voia vinului, păstrînd restul pentru a doua zi.

Pe cînd temnicerul se ospăta, Dorotea își puse așternuturile în cap și ieși din închisoare, lăsînd-o pe Sabina în locul ei, și împreună cu două din doamnele ce veniseră la ea cu o zi înainte, se duse acasă la Claudio, unde rămase pînă dimineața și, apoi, cu ele și cu altele se întoarse acasă la ea, zicînd că nu se simțise bine și de aceea se întoarce.

Ajutorul de primar era tare mîndru, cu gîndul la ziua de marți, dar Claudio, știind că doamna sa era la adăpost, nu pierdu timpul și-l rugă pe un prieten de-al său să stea de vorbă cu primarul, cerîndu-i să-l pună în libertate el personal, dat fiind nedreptatea ce i se făcuse. Ajutorul de primar, cînd se duse acasă să mănînce și se așeză la fereastră, privind cu groaznică gelozie ferestrele Doroteei, o recunoscă pe aceasta și văzu că stătea la masă și mîncă împreună cu soțul ei.

Își pierdu mințile și înnebuni, neștiind ce se întâmplă. Trimise la închisoare să afle cine o eliberase pe arestata adusă în timpul nopții. I se spuse că se află acolo. Îl cuprinse minia, zicându-și că, fără îndoială, e nebun, dacă nu cumva cele petrecute fuseseră un vis. Așa își petrecu ziua, pînă cînd, dimineța, venind la închisoare primarul cu cele două ajutoare ale sale, porunci să fie chemat Claudio și femeia ce fusese adusă cu el. Cei doi, cum mărturisiseră cine sînt și fură recunoscuți de toată lumea, fură eliberați.

Dar nu erau foarte liberi, căci Claudio nu-și plătitise încă păcatele. Cînd ajunse la el, găsi cea mai mare parte din casă și din averea lui distruse de foc și totodată pe o soră de-a lui cinstită, din cele ce o luaseră pe Dorotea de-acasă, în același pat cu cămărașul, morți amîndoi, precum și încă trei servitori morți. Îl cuprinse o asemenea durere, inima i se frînse atît de tare din pricina acestei ocări, căci fapta se aflate în tot orașul, încît datorită gîndurilor negre, se îmbolnăvi grav. Și nedorînd să se însănătoșească pentru a se bucura de viață, ci doar ca să se căiască pentru gravul păcat săvîrșit, se întremă și, fără să spună nimănui nimic, se retrase în pustietate, unde sfîrși ca un sfînt, devenind călugăr al Ordinului Sfîntului Francisc.

Dorotea trăi cu soțul ei în pace și bună înțelegere, așa cum trăiseră întotdeauna. Ajutorul de primar rămase cum e mai rău, fără *doblonii* cei mulți ce i-ar fi primit altminteri și fără să se fi răzbunat, iar Bonifacio, cu onoarea neștirbită pentru că Sabina și celelalte care știau de ocara lui, muriră în scurtă vreme. Căci așa știe Dumnezeu să pedepsească și să răzbune jignirile aduse celor nevinovați și drepecți.

Cu această istorioară și alte distracții, avînd vreme bună, ne trecurăm timpul pînă sosirăm în Spania, pe care nu puțin am dorit-o, fără ancore, tunuri, visle, parapet și catarge, pentru că totul fusese înghițit de mare și eu am rămas în viață ; deși ar fi fost mai drept să pier și eu în valuri.

Am debarcat la Barcelona, unde, spunîndu-i amicului meu, căpitanul Favelo că în timpul furtunii mă legasem să nu mă opresc trei nopți la rînd în nici un colț din

Spania pînă nu ajung la Sevilla să mă închin la icoana Sfintei Fecioare del Valle¹, căreia mă rugasem și îi promisesem daruri dacă scap cu viață, acestuia i se rupse sufletul că se desparte de mine. Dar nu puteam face altfel, căci mă temeam să nu sosească în urmărirea mea vreo altă galără ori corabie. Cumpărai trei catîri pentru mine și cufere. Angajai un slujitor și, zicînd că pornesc în pelerinaj, fără ca nimeni să bănuiască altceva, ne luăm rîmas bun ca pentru totdeauna.

¹ Nuestra Señora del Valle, mănăstire construită la Sevilla, în anul 1403, pe strada Valle. În timpul lui Alemán, aparținea călugărilor franciscani (cf. S.G.G.).

CARTEA A TREIA

a celei de a doua părți

din

GUZMÁN DE ALFARACHE

unde povestește tot restul vieții sale netrebnice,
de cînd s-a întors în Spania
pînă cînd a fost condamnat la galere
și ce-a făcut acolo

Capitolul I

Despărțindu-se Guzmán de Alfarache de căpitanul Favelo, după ce i-a spus că se duce la Sevilla, a plecat la Zaragoza unde i s-a citit legea pentru pedepsirea prostiei

Cînd cineva vrea ca minciuna lui să fie crezută într-un anume scop, pentru a-și găsi martori să-i întărească spusa, caută un izvor, un lac, o piatră, o bucată de metal, un copac ori o buruiănă cu care să-și dovedească minciuna și apoi susține că aceasta se bazează pe filozofia naturală. În felul acesta își găsește o mulțime de martori. El este cel ce minte, dăr o pune pe seama lor.

Eu, acum, o să fac invers, pentru că fără să mint, voi spune o minciună și nu pentru că afirm eu că e un adevăr, ci fiindcă așa pare și așa trebuie să fie, de vreme ce Apollonius din Tyana¹ spune astfel, zicînd că a văzut o piatră de i se spune *pantaura*, regină a tuturor pietrelor, asupra căreia soarele are o influență atît de puternică, încît aceasta are toate virtuțile tuturor pietrelor de pe lume, fiind întocmai ca ele și, așa cum magnetul atrage spre el oțelul, această *pantaura* le atrage pe toate celelalte pietre, apărîndu-l pe cel ce o are, de orice otravă ucigătoare.

Cu această piatră s-ar putea compara foarte bine bogăția, căci în ea găsești toate virtuțile celorlalte: Le atrage pe toate spre ea, apărîndu-i de orice venin pe cel ce o are. Face și desface totul. Este o fiară deosebit de feroce. Îvinge, calcă în picioare și poruncește orice pe pămînt și în măruntaiele acestuia. Prin bogăție se îmbălbănesc cele mai crude fiare. Ei nu i se împotrivesc nici peștele mare, nici cel mic ascuns în scobiturile stîn-

¹ Apollonius din Tyana (cca. 4 î.e.n. — cca. 90 e.n.), filozof grec, reprezentant al neopitagoreismului. Se pare că datele despre *pantaura* i-au fost sugerate lui Alemán de Pedro Mejía, *Silva de varia lección*, partea a II-a, vol. I, cap. XL, p. 509; ed. Madrid, 1933 (ap. B.B.).

cilor, sub apă, și nu pot scăpa de ea nici păsările cu cel mai iute zbor. Scormonește în adâncurile pe care se rezimă cei mai înalți munți și scoate la lumină uscat cel mai fin nisip ascuns de mare în cea mai mare profunzime din larg.

Ce culmi n-a netezit? Ce greutăți n-a învins? Ce lucruri imposibile n-a făcut să fie posibile? În ce primejdii i-a lipsit adăpostul? Căror nenorociri nu le-a găsit leacul? Ce dorință nu și-a împlinit ori ce lege a făcut să nu fie ascultată? Și fiind o otravă atât de veninoasă te ucide nu ca vasiliscul, când îl privești, ci doar când o dorești, căci îți chinuie sufletul când râvnești la ea; totodată, este și antidotul acestor primejdii, în ea se află și otrava ce o nimicește, dacă vrei să te folosești de ea ca de o substanță eficientă.

Bogăția în sine, în felul ei n-are onoare, știință, putere, valoare, nici alte bunuri; nici chinuri, nici slavă, în afară de cea spre care o călăuzește fiecare. E asemenea cameleonului care ia culoarea lucrului pe care se așază¹. Sau precum apa lacului Pheneos, despre care cei din Arcadia spun că cine o bea în timpul nopții, se îmbolnăvește, iar dacă o bea după ce-a răsărit soarele, se însănătoșește². Cine a suferit stringînd averi peste noapte și cu prețul unei conștiințe încărcate, când se va ivi lumina soarelui, atunci se va vedea cu adevărat păcatul său și se va însănătoși.

Bogatul nu ajunge în iad și nici săracul nu se mîntuiește pentru că unul e sărac și celălalt bogat, ci datorită felului lor de-a trăi. Căci dacă bogatul adună averi și săracul râvnește la ele, nici bogatul nu-i bogat, nici săracul, sărac, și amîndoi își vînd sufletul diavolului. Cea mai mare bogăție și cea mai adevărată este cea pe care o disprețuiești când o posezi, o folosești doar pentru a-ți acoperi nevoile, o împarți cu cei buni și cu prietenii. Cea mai bună și mai mare parte a bogăției este cea de care te bucuri cel mai puțin, dat fiind că este atât de primejdioasă pentru oameni. Bogăția, de

¹ Cf. Pedro Mejía, *op. cit.*, p. 510 (ap. B.B.).

² Cf. Ovidiu, *Metamorfozele*, XV, 332—334.

felul ei e dulce, iar oamenii sînt pofticioși ; mărul e în primejdie în țepii ariciului ¹.

Providența divină, întru mai marele nostru bine, cînd a fost să-și împartă darurile, ca să nu le dea pe toate unuia singur, le-a împărțit în felurite moduri și la diferite persoane, astfel ca toți să se mîntuiască. A făcut bogătași și nevoiași. Celor bogați le-a dat bunurile trecătoare, iar celor săraci pe cele spirituale. Pentru ca bogatul, împărțindu-și bogăția cu săracul, să-și dobîndească mîntuirea și ajungînd amîndoi deopotrivă, amîndoi să aibă parte de rai.

Porțile raiului se deschid cu o cheie de aur, dar există și șperacle pentru ele. Dar nu e cu putință să meriți mai mult, doar fiindcă ai mai mult ; ci fiindcă disprețuiești mai mult. Căci este incomparabil mai mare bogăția săracului mulțumit, decît cea a bogatului însetat. Cel ce nu și-o dorește, acela are parte de ea, îi prisoște și doar despre el se poate spune că e bogat, înțelept și onorat.

Iar dacă omul cuminte ar chibzui cu mintea și ar vrea să cîntărească ceea ce îi face trebuință și ceea ce are, cum din fire ne mulțumim cu puțin, i-ar prisosi mult ; în schimb, dacă se întinde ca un nebun și vrea să cîntărească ce are și ce dorește, Dumnezeu îi va îngreuna talerul, căci cu averea întregii lumi, el tot sărac ar fi. Pentru cel nemulțumit, totul e puțin ; oricît de mult ar avea, va fi foarte sărac. Niciodată ochiul celui lacom nu va spune, cum nu spun marea și iadul : „Mi-ajunge“.

Vei fi bogat și înțelept cînd vei ajunge la o asemenea perfecțiune, încît cei ce te cunosc să se mire de cît de puțin ai și cît de mult cheltuiești, iar tu să nu te miri de cît de puțin poți și cît de mult ai alții.

Iată-mă, deci, bogat, foarte bogat și în Spania, dar mai rău decît prima dată. Căci dacă sărăcia m-a făcut îndrăzneț, bogăția m-a dus la înfumurare. Dacă aș fi vrut

¹ Ariciul adună cu țepii mere și alte fructe pe care le depozitează în vizuina sa și le mănîncă în timpul iernii. Cf. Pliniu, *Istoria naturală*, VIII, LVI, ap. B.B. Aceeași imagine o găsim și la Góngora. Cf. Luis de Góngora y Argote, *Polifem și Galateea*, traducere, comentarii și interpretări de Darie Novăceanu, Editura Univers, București, 1982, p. 413, strofa 11, v. 80—83.

să mă stăpînesc și dacă aș fi știut să mă chibzuiesc, n-aș fi dus nici o lipsă ; dar cum n-am făcut primul lucru și nu l-am știut face pe al doilea, datorită banilor mi-am pus viața și sufletul în primejdie. Niciodată nu m-am stăpînit, nimic nu m-a liniștit. Cum nu-mi cîștigam averea muncind, o pierdeam cu ușurință. Eram ca roata morii. Mereu mi se umpleau cupele și îndată se goleau. Prețuiam puțin banii și îi păstram și mai puțin, folosindu-i întotdeauna prost. Eram preț de sînge și-i cheltuiam pe morminte¹ pentru oameni morți, pe fapte moarte și pe viciile pămîntești. Așa s-a întîmplat cu banii mei : s-au dus tot așa de ușor precum au venit. I-am pierdut și m-am pierdut, cum vei vedea mai departe. Fugind de relele ce m-ar fi putut ajunge, am plecat din Barcelona pe drumeaguri ocolite și pe cărări, dintr-un loc într-altul, cînd pe-un drum, cînd pe altul. Am zis că mă duc la Sevilla. M-am scuzat, am născocit minciuni și jurăminte făcute sfinților, numai ca să mi se piardă urma, să nu se știe nimic despre mine și să nu fiu găsit. Catfirii erau ai mei, slujitorul nou și neștiind nimic despre mine. Călătoream încotro doream, după cum aveam chef, spre primul loc ce-mi trecea prin minte, „azi aici, mîine colea“, fără să mă opresc niciunde, schimbîndu-mi mereu straiile, căci n-a fost loc unde să ajung și dacă puteam să par altul, să n-o fac ; totul costa în jur de o sută de scuzi.

În felul acesta am umblat prin tot ținutul acela pînă am ajuns la Zaragoza. Și nu mică mi-a fost bucuria că am nimerit în acel oraș atît de măreț și de bogat. Cum tinerețea mă îmboldea, banii îmi prisoseau, iar femeile erau cu vîno-ncoace, m-am oprit cîteva zile acolo. Dar aceste zile și multe altele încă ar fi prea puține pentru a prețui și a te bucura de măreția aceluia oraș.

Clădirile erau atît de frumoase și de solide, cîrmuirea atît de dreaptă, mărfurile atît de multe și toate atît de ieftine, încît simțeai parcă parfumul Italiei. Într-o singură privință mi s-a părut foarte ciudat și, după

¹ Cf. *Matei*, 27, 6—7 :

„6. Iar arhieriei, luînd banii, au zis : Nu se cuvine să-i punem în visteria templului, deoarece sînt preț de sînge.

7. Și ținînd ei sfat, au cumpărat cu ei Țarina Olarului, pentru îngroparea străinilor.“

părerea mea de-atunci, la prima vedere, teribil. Mi-a fost greu să înghit acest lucru și mi s-a părut mai greu de îndurat, pentru că nu cunoșteam cauza. Și anume, să văd cum bărbații, cunoscînd firea femeii, căci acestea au nevoie doar de-un mic prilej pentru a face legi din capriciile lor, plămădind trupuri din umbre, le silesc ca, pierzîndu-și stima și respectul datorat soților defuncți, să cadă în ispită ori să alunece spre buza prăpastiei, de unde pe multe le obligă să se arunce în hău.

Mă plimbam, într-o zi, pe o stradă largă, căreia i se spune el Coso, spilcuit și destul de aprins după o frumoasă văduvă, tinăra și, după cît părea, de neam și bogată. M-am uitat la ea, dăr ea nu s-a tulburat. Știa prea bine ce mă frămîntă, dar s-a făcut că nu înțelege și nici n-a schițat vreun gest, de parcă eu n-aș fi existat, iar ea nu s-ar fi aflat acolo. I-am dat mai multe ochiuri decît o mîrtoagă la arie, căci nu sîntem altceva cei ce umblăm după asemenea nebunii; ea nu se arăta sfioasă ori disprețuitoare, iar eu nu-i adresam nici un cuvînt, pînă ce, după părerea mea, supărată că mă vede tăcînd ca un prost, cred că și-a spus în sinea ei: „Cine-o fi tontul ăsta spilcuit care de două ore m-a luat drept țintă și încă n-a tras un glonte și nici n-a deschis gura?”

Și-a plecat. Am așteptat să iasă din nou, hotărît să arunc o săgeată, ca să-i fac o impresie mai bună, dar, de pomană. M-am întors la han și spunîndu-i hangîului cum arată, l-am întrebat așa, într-o doară, dacă știe cine e ori dacă o cunoaște, și acesta mi-a răspuns: „Această doamnă este o văduvă, nu frumoasă, ci de o mie de ori foarte frumoasă“. Am vrut să aflu ce înseamnă ăsta și mi-a spus: „Se bucură de multe daruri și oricare dintre ele ar fi de ajuns altei femei. E frumoasă la chip, așa cum se vede. E de neam, căci face parte din cele mai bune familii din oraș. Are o avere frumoasă, căci e foarte bogată ea însăși și i-au rămas multe bogății de la soțul ei. Și cel mai mare dar este înțelepciunea ei.“

Am văzut banița atît de plină, încît m-am temut că va trebui să mai golesc din ea și i-am spus hangîului: „Cum de acceptă familia ei, de vreme ce este atît de nobilă, ca o doamnă ca ea să treacă prin asemenea primejdii? Căci tinerețea, frumusețea, bogăția și libertatea

n-o vor purta niciodată pe drumuri drepte. Ar fi mult mai bine să o determine să se căsătorească din nou, decît să-i îngăduie să rămînă văduvă, cînd o pîndesc asemenea primejdii !“

El mi-a răspuns : „N-o poate face decît pierzînd foarte mult, căci în ziua cînd se va mărita a doua oară, va pierde averea de care se bucură de pe urma soțului ei, și aceasta nu e mică ; pe cînd ca văduvă, se va putea folosi toată viața de ea“.

Atunci am zis : „Oh, ce obligație grea ! Oh, ce clauză severă ! Mult mai bine ar fi fost pentru această doamnă și altele ca ea, ca soțul ei să fi făcut ceea ce obișnuiesc mulți în Italia, și anume, cînd mor, le lasă soțiilor lor o danie generoasă care să le fie înmînată în ziua cînd se recăsătoresc ; și fac asta doar pentru că, știindu-le dornice să dobîndească averea, să le facă să se mărite și astfel să nu le fie primejduită onoarea !“

I-am mai pus și alte întrebări despre asta și mi-a răspuns : „Domnule cavaler, înălțimea Voastră nu știe că atîtea obiceiie, cîte sate și bordeie ? Asta-i obiceiul pe aici, așa cum e celălalt în Italia. Fiecare e stăpîn pe capul lui“.

I-am zis iarăși : „Dacă aici nu există altă lege decît asta și vă lăsați cîrmuiți de vorba eu am dreptate, nu sînt de acord. Căci de-asta s-a spus că obiceiurile rele trebuie îngropate. Legea sfîntă, bună și dreaptă trebuie să se bazeze pe rațiune.“

„O asemenea lege, socotesc eu că ar putea-o da unul care se pricepe mai bine ca mine în chestii de-astea — mi-a răspuns hangiul ; — în schimb, legea care mi se pare a avea o anumită putere și cred că la asta s-au gîndit oamenii, este nu ca văduva să nu se mărite, ci văduvă fiind, să nu trăiască în sărăcie, și astfel, să nu i se dea prilejul ca, datorită lipsurilor, să nu-și respecte obligațiile și să folosească prost ceea ce i-a fost lăsat întru binele ei. Vina este a femeilor și pedeapsa a bărbaților.“

Răspunsul hangiului nu m-a mulțumit. Am rămas pe gînduri, cugetînd cum sînt femeile, pe care, dacă le iei cu răul, sînt rele, iar dacă le iei cu binele, sînt și mai rele și nu se lasă cunoscute în nici un chip. Ele sînt binele și răul într-o casă. Cînd aleargă se împiedică,

iar cînd merg, cad. Își poartă numele : muiere de la *moliciune*, pentru că sînt blinde, cu excepția caracterului lor. Mi le-am imaginat — și să mi se ierte umila comparație — asemeni paielor, pe care, dacă le lași pe cîmp, unde cresc, ori în stoguri, rezistă în pofida vîntului și-a ploilor ; în schimb, dacă vrei să le înghesui într-o încăpere, dărimă pereții. Nu poți scoate din ele decît zeama de care se lasă stoarse, precum portocala, sau te amărăsc, fără nici un folos. Nu știu să afle calea de mijloc în ceea ce fac și cu atît mai puțin cînd iubesc ori urăsc, și niciodată n-au aflat-o în a cere și a dori. Întotdeauna li se pare puțin, oricît de mult ar primi, și mult puținul pe care îl dau. În general, sînt zgîrcite.

Dar, cu toate aceste defecte, nefericită e casa în care lipsesc fustele. Unde nu există mină de femeie, nu există lucru bine rînduit, mîncare gustoasă și masă curată. Așa cum oamenii dau viață clădirilor, ca să nu se prăbușească și să ajungă ruine, tot astfel, mina femeii pricepute păstrează și sporește averea. Și așa cum găina dă gust zemii și bărbatul poartă războaie, femeia are grijă de casă.

Nu e locul aici să vorbesc despre calitățile lor ; mă întorc la ale mele, care, în vremea aceea erau răceala și guturaiul. Am tăifăsuît o vreme cu hangiu, care mi-a povestit multe lucruri despre orașul acela, despre daturile și plăcerile sale, și mă simțeam atît de bine și furat de poveștile lui, că nu-mi mai trebuia nici o altă distracție. Păcatele mele mi-au făcut-o !

De pe urma călătoriei pe mare, mă alesesem cu un guturai grozav, care nu-mi trecuse. Mi-am scos o batistă din buzunar ca să mă șterg la nas și cînd am sfîrșit, m-am uitat la ea, cum fac oamenii în general. Trădătorul de hangiu, cum era bun de gură și mulcalit, mi-a zis imediat : „Domnule, domnule, fugiți, fugiți, ascundeți-vă repede.“

Sărmanul de mine, cum eram cu frica în oase, în fiecare clipă aveam impresia că sînt fugărit peste tot. De cum mi-a zis asta, din două salturi m-am și ascuns după draperia de la pat.

El, care nu-mi știa păcatele, s-a gîndit că fapta mea e semn de prostie și, rîzînd, mi-a spus din nou : „N-a-

veți picioarele lovite de gută. Pe legea mea că tare sin-teți iute. Ieșiți de-acolo, Înălțimea Voastră. A dat Dom-nul să nu fie nimic. Gata, a trecut. Puteți ieși în li-niște.“

Am ieșit de-acolo palid, cu o față de mort. Tare m-am mirat că fiind atît de înfricoșat și tulburat, nu m-am aruncat pe fereastră în stradă, datorită sperie-turii. Am ieșit pierit și aproape rușinat, dar m-am stră-duit să mă prefac, ca să nu stîrnesc bănuiele ce nu mi-ar fi venit la socoteală.

Î-am întrebat ce fusese cu povestea aceea și mi-a spus : „Liniștiți-vă, Înălțimea Voastră, și binevoiți a-mi da de-ndată niște gologani“. I-am dat pe loc un *real* și văzîndu-l potolit și rîzînd pe îndelete, l-am întrebat ia-răși de ce-mi ceruse bani și ce se întîmplase.

El, rîzînd și mai tare, vesel la chip, mi-a zis : „Dom-nule, am o procură dată de episcopul spitalului, să în-casez o taxă de la cei ce vin la hanul meu și datorează această plată. De acum încolo, Înălțimea Voastră va pu-tea umbla prin toată lumea cu ispisoc de la mine fără să vă mai supere cineva ori să vi se ceară ceva. Cu *realul* ăsta v-ați plătit intrarea și aveți și încuviințarea de ieșire“.

Pe cînd îmi spunea asta, în mintea mea se încîlceau atît de tare cele trecute cu cele prezente, încît mi s-ar fi putut spune ceea ce i s-a spus unei anumite doamne nobile foarte cunoscută, care, întrucît se măritase cu un creștin proaspăt botezat, fiind el foarte bogat și ea să-racă, văzîndu-se însărcinată și întristată, ca orice femeie cînd i se întîmplă asta prima oară, pe cînd stătea de vorbă cu o altă doamnă, prietenă de-a ei, îi spuse : „Adevărul e că nici nu știu să spun cum mă simt. În viața mea n-am fost așa de speriată ca un ovrei“. Atunci cealaltă doamnă cu care vorbea, îi răspunse : „Nu vă minunați, Înălțimea Voastră, că doar purtați ovreiul în pîntece“.

Zău că așa eram și eu atunci și dacă rîsul și larma hangiuului nu mi-ar fi risipit iute îndoielile, cred că aş fi murit pe loc. Mi-a dat curaj îndrăzneala lui, m-a în-veselit veseliea lui și văzîndu-l pornit pe pălăvrăgeală i-am spus : „Pe legea mea, dacă mi-am plătit păcatul, vreau să știu care mi-a fost vina: căci a fost aspru ju-

decătorul ce m-a condamnat pentru o faptă cu care n-am fost prins și nu mi-a îngăduit să mă dezvinovățesc. Căci, cine știe, s-ar putea ca după ce sînt ascultați împricinații, să mi se înapoieze banii. Și dacă am păcătuit cumva, drept este să știu în ce fel, ca să mă îndrept în viitor“.

„Pentru că Înălțimea Voastră îmi păreți un cavaler de vază și înțelept, vreau să vă citesc o lege privind plata păcatelor la care sînt puși cei ce le săvîrșesc. *Realul* este plata pentru aprod. Așteptați puțin, Înălțimea Voastră, pînă aduc catastiful.“

A plecat și s-a întors cu un ditamai cărțoiul, unde mi-a spus că însemnează toate încasările de la membrii confreriei, și, scoțînd din el niște foi de hîrtie, a prins să-mi citească niște rînduieli, din care voi spune cîteva, ce mi-au rămas în minte, cu mențiunea că am adăugat apoi și altele, de care mi-am amintit mai des; acestea glăsuiau astfel:

*Legea pentru pedepsirea prostiei*¹

Noi, Rațiunea, stăpîn absolut, ce nu cunoaștem pe altul peste noi pentru a schimba și îndrepta obiceiurile, împotriva mîrșavei prostii și a îndărătniciei sale, ce prinde rădăcini atît de tare și se înmulțește în mod vădit în dauna noastră și a întregii spețe umane; pentru a evita pagube mai mari, pentru ca putreziciunea acestei atît de primejdioase plăgi să nu se mai întindă, am hotărît și am binevoit a da și am dat această Lege a noastră tuturor celor născuți și celor ce le vor urma în această confrerie și adunare pentru ca rînduită de Noi să fie păzită și îndeplinită cu totul și în totul, așa cum se arată aici și sub pedeapsa sa.

¹ Sursele lui Alemán pentru această „Lege“ par a fi multiple. Potrivit unor exegeți ca F. Lázaro Carreter, a fost preluată de Alemán direct de la Quevedo. Celina S. de Cortázar crede că sursa de inspirație este *Galateo* de Della Casa în traducerea castiliană a lui Lucas Gracián Dantisco. E. Cros consideră că poate stabili o analogie apropiată cu scrierea anonimă *Carta de las setenta y dos necedades*. Potrivit lui B.B., care îi citează pe autorii de mai sus, o altă posibilă sursă o constituie *Arte de marear* de Antonio de Guevara.

Pe lingă aceasta, cum primul lucru ce trebuie și e bine să fie rînduit pentru bunul mers al lucrurilor și păzirea dreptății, sînt slujitori credincioși și cinstiti, așa cum e potrivit să fie pentru o chestiune atît de însemnată și gravă, numim și hotărîm drept judecători pe Buna Creștere, Îngrijirea și Sollicitudinea, împuterniciții noștri, pentru ca, asemeni Nouă și reprezentînd însăși persoana noastră, să poată împărți dreptatea, poruncind ca vinovații să fie arestați, eliberați ori pedepsiți, după cum socotesc că e drept. Iar Noi, din jilțul nostru, numim drept starosti ai acestei bresle pe cei ce se vor arăta zeloși, fiecare la locul său și cei ce vor fi mai plini de rîvnă decît ceilalți. Procurorul nostru va fi Hărnicia, iar aprodul Faîma.

În primul rînd, pe cei ce umblă pe stradă și vorbesc singuri, cu ei înșiși, ori fac acest lucru în casă la ei, îi condamnăm să fie socotiți proști vreme de trei ani, timp în care poruncim să se stăpînească și să se îndrepte, iar dacă nu vor face așa, le vom da alte trei termene urgente, în care să aducă dovada îndreptării lor sub pedeapsa de a îndura chinurile iadului. Și le poruncim starostilor să-i socotească pedepsiți.

Pe cei ce, plimbîndu-se printr-o încăpere pavată cu lespezi ori pe o stradă pavată cu dale, pășesc ținînd linia dalelor ori a lespezilor, punînd piciorul pe fiecare, una după alta și o fac cu grijă, îi condamnăm la aceeași pedeapsă.

Cei ce, mergînd pe stradă, scot mîna de sub pelearină și șterg zidurile cu ea, sînt primiți ca membri ai confreriei și vor fi puși la probă șase luni, timp în care li se poruncește să se îndrepte, iar dacă își fac obicei din asta, atunci starostele le va da tunică lui și celelalte însemne, ca să fie socotiți membri ai cinului.

Cei ce, atunci cînd joacă popice și cînd din întîmplare, bila o ia într-o parte, se răsucesc și ei odată cu ea, socotind că dacă se sucesc ei își va schimba și bila drumul, vor muri cu păcatul lor; îi declarăm frați primiți în cin. Și, de asemenea, poruncim să se aibă în pace cu cei ce fac asemenea gesturi cînd cade ceva pe jos. Precum și cei ce, purtînd măști ori felurite capete în timpul mascaradelor, se strîmbă în spatele lor ca și cum ar fi cu adevărat văzuți, de parcă n-ar avea măști,

cînd, de fapt, nu sînt. Și cu cei ce îi imită pe alții fără să-și dea seama ce fac ori cînd, tăind ceva cu niște foarfeci proaste sau lucrînd cu vreo altă sculă, își strîmbă buzele, scot limba și fac astfel de gesturi.

Pe cei ce atunci cînd își așteaptă sluga, pe care au trimis-o undeva, și aceasta întîrzie cumva, se așează în poartă ori la fereastră, socotind că astfel, acela se va zori mai tare și va sosi mai curînd, îi condamnăm să nu mai facă asta, recunoscîndu-și vina, sub pedeapsa că, de nu se vor supune, se vor lua măsuri împotriva lor, după cum se va socoti că e drept.

Pe cei ce filează cărțile foarte încet, știînd cu siguranță că nu datorită acestui lucru se vor schimba ori le vor apărea altfel decît așa cum le-au venit în mină, îi condamnăm la aceeași pedeapsă. Și din pricini de Noi știute, le îngăduim ca, dacă nu săvîrșesc altă abatere, să-și păstreze obiceiul, cu condiția ca, de cîte ori îl văd pe staroste, ori trec prin dreptul ușii sale, să-și arate recunoștința, scoțîndu-și pălăria.

Pe cei ce, atunci cînd se află într-un loc înalt scuipă în jos, ca să vadă fie dacă zidurile clădirii au fost ridicate cu firul cu plumb, fie dacă nimeresc cu scuipatul într-un anumit loc ochit dinainte, îi condamnăm să nu mai facă asta și să se îndrepte în scurtă vreme, sub pedeapsa că vor fi primiți în tagmă.

Pe cei ce, aflîndu-se pe drum, îi întreabă pe trecători cît mai e pînă la han ori dacă e departe așezarea, părăindu-li-se că astfel ajung mai degrabă, îi condamnăm la aceeași pedeapsă, precum și la osînda de a drumetri și a-i suporta pe catîrgii și pe hangii. Ceea ce trebuie înțeles ca manifestarea dorinței lor ferme de a se îndrepta.

Celor ce, atunci cînd urinează, fac semne cu jetul de pipi, pictînd pe pereți, desenînd pe pămînt ori făcînd gropiță, li se poruncește să nu mai facă asta sub pedeapsa că dacă vor continua, vor fi pedepsiți de judecătorul lor și dați pe mîna starostelui.

Celor ce, atunci cînd bate ceasul, în loc să numere bătăile, întreabă cît e ora, deși e mai cuviincios și mai ușor să numere, ceea ce se datorează, de cele mai multe ori, belșugului de umoare colerică, le poruncim să aibă multă grijă de sănătatea lor și, dacă sînt săraci, staros-

tele să-i trimită la spital, unde să fie lecuiți cu vișine și portocale acre¹, pentru că îi paște primejdia de a-și pierde repede judecata.

Pe cei ce, atunci cînd mîncarea e puțină și sînt mulți la masă, se distrează vorbind și povestind istorioare, plăcîndu-le mai mult să fie socotiți limbuți, plăcuți la vorbă și mucaliți decît să rămîna flămînzi pentru că sînt netoți și bătuți în cap, îi socotim bolnavi incurabili și poruncim să se aibă multă grijă cu ei, pentru că sînt în ultima fază de nebunie și puțin lipsește ca să fie internați.

Pe cei ce, din zgîrcenie ori din indiferent ce altă cauză sau motiv, în afară de nevoie ori de sărăcie — căci în asemenea împrejurări nu mai trebuie respectate legile —, atunci cînd se duc la piață, cumpără marfa cea mai proastă, fiindcă e mai ieftină, de parcă nu i-ar costa mai scump un medic, un spițer sau un bărbier tot anul în casă, îngrijindu-le bolile ce se nasc din hrana proastă, îi condamnăm la dizgrația generală față de ei înșiși, declarîndu-i, cum îi declarăm, drept membri ai cinului nostru și le poruncim să nu mai facă asta, căci altfel vor fi pedepsiți de către popa, țircovnicul și cioclul din parohia lor, după paguba produsă de prostia lor.

Pe cei ce, în nopțile de vară și, uneori, în cele de iarnă, se instalează în tihnă pe culoar ori în curte, la ferestre ori în alte locuri, așezați pe scaun și, din norii de pe cer plăsmuiesc chipuri de balauri, lei și alte dihănii, îi declarăm membri ai cinului; în schimb dacă își trec astfel vremea ca să ofere loc și timp prielnic în casa lor unor fapte pe care le acoperă ca să-și facă interesele și privesc constelațiile Taurului, Berbecului și Capricornului², ceea ce este un lucru foarte nerușinat și urît, îi condamnăm să nu se bucure de privilegiile lor în calitate de membri ai confreriei, să nu fie primiți la întruniri și să nu primească luminări în zilele de sărbătoare.

¹ Vișinile și portocalele acre erau socotite ca avînd proprietăți medicinale (cf. B.B.).

² Constelațiile animalelor cu coarne. Aluzie la soții care, așa cum va face și Guzmán, acceptau ca soțiile lor să-l înșele cu alții, în schimbul unor avantaje materiale.

Pe cei care, dacă poartă pantofi negri, sau albi, sau de catifea de altă culoare, îi curăță de praf ori îi lustruiesc cu pelerina, ca și cum aceasta n-ar fi mai de preț, mai bună și mai scumpă, murdărind-o și umplînd-o de praf ca să-și curețe încălțările, îi condamnăm să fie socotiți proști cu carul, iar dacă sînt nobili, proști și jumătate.

Pe cei care, după ce cîteva zile nu s-au văzut cu cunoscuții lor și se întilnesc, din întîmplare, undeva, își spun unul altuia : „Mai trăiește Înălțimea Voastră ? Mai e în viață Înălțimea Voastră ?“, cu toate că aceste vorbe sînt nelalocul lor, îi numim membri ai breslei, căci există și alte feluri de-a vorbi mai potrivite, fără să întrebi pe cineva care n-a ajuns niciodată în ceruri și se află în fața ta, dacă mai trăiește ori dacă mai e în viață, și le poruncim să poarte un semn de mirare pe piept și să nu umble fără el atît timp cît ne va fi voia.

Pe cei care, după ce au ascultat liturghia, și în biserică se aude clopoțelul care anunță că trebuie să se ridice în picioare cînd își rostesc rugăciunile ori în alte momente ale slujbei, sfîrșindu-și ruga, spun : „Sărut mîna, Înălțimii Voastre“, chiar dacă se presupune că o fac pentru a mulțumi smeriți după ce mai marele lor le-a dat „bună ziua“ ori „bună seara“, îi condamnăm să fie membri ai confreriei și le poruncim să se lepede de vorbele lor, sub pedeapsa că vor fi osîndiți veșnic de a-și purta prostia la vedere, pentru că prețuiesc mai mult un *Sărut mîna* fals și mincinos — căci nici nu sărută și nici n-ar săruta mîna cuiva, nici chiar a unui episcop, darămite pe cele ale unor oameni bolnavi de rîie sau de lepră, ori pe ale celor cu jeg sub unghii, care îți fac silă cînd le privești —, decît un *Dumnezeu să vă dea o seară bună* ori un *Bună ziua*. Și, la fel, poruncim celor ce răspund cu aceleași vorbe cînd strănută cineva, deși ar putea să-i spună : „Dumnezeu să vă dea sănătate“.

Pe cei ce, atunci cînd caută pe cineva la el acasă și întrebînd de acel om, li se răspunde că nu e acasă și a plecat, întreabă iarăși : „Cum, a plecat deja ?“, îi socotim condamnați ca rebeli îndărătnici, căci repetă o întrebare la care li s-a răspuns.

Pe cei ce, lovindu-se cu piciorul, ori mai bine zis, cu degetele de la picioare de o piatră și plini de mînie se uită la ea pe îndelete și tacticos, îi condamnăm la aceeași pedeapsă și le poruncim să nu se mînie ori să nu țină seama de furie, pedeapsă ce se va agrava cu altele mai mari.

Pe cei care, după ce-și suflă nasul, se uită pe îndelete în batistă, de parcă le-ar fi curs perle din nas și vor să le pună la loc sigur, îi condamnăm să fie membri ai cinului și de cîte ori vor face așa, să dea de po-mană pentru spitalul bolnavilor fără vindecare, pentru ca întotdeauna să se găsească cineva care să facă la fel pentru ei.

Cînd ajunse aici, mi se păru că nu-i mai lipsește decît clopoțelul de paznic de balamuc. Mă apucă un asemenea ris, iar legea era atît de lungă, încît nu-l mai lăsai să continue și îl întrebai : „Ei, domnule hangiu, fiindcă mi-ați arătat prietenie și m-ați învățat să știu cum să mă îndrept, spuneți-mi ce fel de spital e ăsta de care vorbiți, unde se află, cine are grijă de el și ce fonduri are ?“

El mi-a răspuns : „Domnule, cum bolnavii sînt foarte mulți, iar spitalul este neîncăpător și sărac, văzîndu-se că cei sănătoși sînt puțini, iar cei bolnavi mulți, s-a hotărît să facă schimb de locuințe între ei, așa, că, acum, peste tot e infirmerie“.

„Și-atunci — l-am întreat — cei înțelepți și cei cu-minți unde vor locui ca să poată fi siguri că nu se molipsesc ?“

La asta mi-a răspuns : „Se zice că doar unul singur nu s-a molipsit ; dar pînă în ziua de azi nu s-a putut afla cine e. Fiecare crede despre sine că el este, dar nu e într-atît, încît ceilalți să fie mulțumiți cu asta. Ceea ce pot să vă spun în mod sigur e că se zice că s-a găsit un foarte mare inginer care s-a oferit să vîre într-un ou pe toți cîți s-ar afla complet neatinși de acest rău și împreună cu ei, averile, moștenirile și veniturile și că acolo se vor simți atît de la largul lor și la îndemînă, că de-abia de s-ar întîlni unii cu alții“.

N-am mai răbdut și i-am zis : „Asta-i o răutate și nu mai mică decît casa de nebuni“. Dar, cugetînd bine,

mi-am dat seama de adevărul celor spuse, înțelegînd că sîntem oameni și că păcătuim începînd de la Adam.

Tăifăsuiala noastră ar fi continuat și am fi sfîrșit de citit legea, dacă nu s-ar fi lăsat noaptea așa de repede. Pentru că mi se aprihseseră călcîiele după văduvă, și voiam să dau o raită să văd ce fel de oameni sînt prin locurile acelea. În schimb, lăsînd pentru a doua zi ceea ce nu se mai putea face atunci, am cerut servitorului un costum elegant pe care îl aveam și, cu spada sub braț, am pornit prin oraș în căutarea aventurilor mele.

Mă plimbam pe stradă fără nici o grijă că cineva ar putea să cîștige în fața mea, chiar dacă i-aș fi dat un avans de șapte la opt, cînd, dînd un colț, la o întretăiere de străzi, m-am întilnit cu două fetișcane, una cu o înfățișare foarte plăcută, iar cealaltă părădînd să fie servitoarea ei. M-am apropiat de ele și n-au fugit. Le-am oprit și au rămas pe loc. Am început să leg o conversație cu ele și mi-au răspuns cu atîta dezinvoltură și bună creștere, încît am rămas cu gura căscată. La toate cîte i-am spus doamnei, mi-a răspuns cu aceeași carte, nepierzînd nici un prilej și nelăsînd carte nejucată.

Am început să-mi folosesc mîinile ca să mă descurc și, parcă răsfațîndu-se, femeia se făcea că se apără; dar o făcea în așa fel, cu atîta dibăcie, iscusință și viclenie, încît, în foarte scurtă vreme, mîinile mele erau ocupate cu obrazii și sîinii ei, iar ale ei nu leneveau deloc. Căci virîndu-și-le în buzunarele mele, mi-a scos puținul cel aveam în ele. În înflăcărarea mea n-am simțit-o și nici nu mi-ar fi fost cu putință, decît doar dacă aș fi fost foarte grijuliu. Pentru că întotdeauna, în asemenea împrejurări, uiți de toate și nu mai ai minte; te stăpînește doar dorința.

Ea, în clipa cînd își termină treaba, scuturîndu-mă cam de pînă-ntr-o sută de *reali*, zise: „Uite, draguțule, pe ce-ai mai scump, lasă-mă acum, și, de dragul meu, fă ce-ți spun. Așteaptă-mă la colțul străzii de unde am venit, căci a doua casă de-acolo e casa mea. Noi ne ducem doar pînă aici în apropiere pentru o mică treabă și într-o clipită voi fi din nou cu tine. Ne întoarcem împreună și intrăm în casă, căci acolo locuim doar eu și slujitoarea mea, singure și o să vezi cum voi face tot ce dorești și o să-ți cînt din gură și la gitară, de-ai să

zici că în viața ta n-ai văzut mîini atît de măiestre. Așază-te acolo, în colț, să nu-și dea seama lumea că ești cu mine, căci totuși sînt femeie căsătorită și mă bucur de un nume bun în oraș. N-aș vrea să mi-l pierd, dar îmi pari un bărbat atît de deosebit, încît merită să primejduesc orice pentru tine.“

Am crezut tot ce mi-a spus; eram așa de sigur de ea, de parcă o aveam în mînă. Am făcut ce mi-a zis, m-am așezat după colț și de la opt și jumătate seara pînă la unsprezece trecute nu mi-am părăsit postul, plimbîndu-mă pe-acolo. Vedeam numai siluete ce se apropiau; dar aș fi putut sta acolo și pînă-n ziua de azi, că nu s-a mai întors. Cînd am văzut că s-a făcut tirziu, mi-am zis că o fi venit soțul ei și n-a mai lăsat-o să plece după ce s-a întors acasă.

O învinovăteam, dar nu foarte tare, căci la fel aș fi făcut și eu, dacă aș fi văzut-o intrîndu-mi în casă. Am priceput că nu mai depindea de ea și mi-am zis: „Mie-lu-i bun și după Paști. Povestea-i aranjată și sigură. E și mîine zi.“ I-am lăsat un semn pe ușă și mi-am văzut de drum, spre locul unde mă purtau dorințele mele. Cînd am ajuns acolo, totul era cufundat în liniște, că nu se zărea nici țipenie de om pe toată strada și nici la poartă ori la ferestre.

Am privit și am iscodit peste tot. Am dat tîrcoale casei, am făcut zgomot, am tușit, am scuipat, dar degeaba, ca și cum n-aș fi făcut nimic. După o bună bucată de vreme, cînd, obosit să mă plimb și să aștept, am vrut să mă întorc la han, pierzîndu-mi nădejdea că s-ar mai putea întîmpla ceva bun, la o fereastră s-a ivit o umbră de femeie, după cît părea și după glas, al cărei chip nu l-am văzut și, chiar dacă l-aș fi văzut n-aș putea spune cum arăta, pentru că era tare întuneric. Am început să-i spun copilării ori neghiobii, că asta erau, și mi-a răspuns că ea nu este persoana cu care cred eu că vorbesc, ci o slujitoare de-a ei, femeie la bucătărie. Indiferent cine-o fi fost, vorbea atît de frumos, mă simțeam atît de bine, încît am uitat de mine, mai bine de două ore părăindu-mi-se o clipă.

Și ascultați numai, dacă nu vă e cu supărare, cum, după o bucată de vreme, apare o jigodie diavolească, probabil dintr-o casă de pe-acolo, din apropiere și în-

cepe să facă asemenea larmă că nu mi-a mai fost cu putință să mai aud ori să mai înțeleg vreo vorbă.

Fereastra era, foarte înaltă, femeia vorbea încet, adia nițel vîntul. Javra lătra atît de tare și făcea atîta gălăgie, încît, gîndind s-o potolesc, căutai cu piciorul o piatră pe jos cu care să arunc în ea, dar negăsind, îmi aplecai privirea și zării lîngă perete ceva mic și negru.

Crezui că e un bolovan. Îl înșfăcai repede, dar nu era o piatră ori ceva tare. Îmi simții toată mîna murdară. Vruî să mă scutur și mă lovii cu unghiile de zid. De durere, mi-am băgat repede degetele în gură și am regretat. N-am avut răgaz să scuip. Mi-am băgat cealaltă mînă în buzunar să caut o batistă, dar nici batistă nu mai aveam. M-am simțit atît de rușinat că fetișcana își bătuse joc de mine și că mă umplusem de rahat, încît mă făcusem foc și pară și îmi vărsam mațele pe gură de scîrbă.

Aș fi vrut să dau afară din mine tot, ca femeile borțoase. Am făcut atîta gălăgie, cîinele s-a înverșunat atît de tare cu mine, încît femeia a fost silită să se retragă și să închidă fereastra, iar eu am fost nevoit să caut un loc unde să mă spăl. M-am șters cu degetele de ziduri cît am putut și cum m-am priceput mai bine. M-am întors tare supărat la han, cu hotărîrea de-a veni, în seara următoare, în aceleași locuri, să văd dacă nu mă întîlnesc din întîmplare cu acea doamnă cumsecade care umblase cu cioara vopsită.

Capitolul al II-lea

Guzmán de Alfarache pleacă din Zaragoza și ajunge la Madrid, unde, după ce devine negustor, se căsătorește, dă faliment și povestește despre niște înșelătorii muieresti, despre pagubele pe care le aduc actele false și despre leacul ce s-ar putea găsi pentru toate acestea

De cum am ajuns acasă, m-am dus direct la fântină și, prefăcându-mă că vreau să mă răcoresc, pentru ca servitorul să nu-și dea seama de nenorocirea mea, l-am pus să scoată două căldări cu apă. Cu una m-am spălat pe mâini și cu cealaltă pe gură, că mi-am luat aproape și pielea și tot nu eram foarte mulțumit și satisfăcut de mine. Toată noaptea nu s-a lipit somnul de mine, gândindu-mă la adevărul pe care mi-l mărturisise femeia aceea, și anume că îmi voi aminti de mâinile ei toată viața.

Și a avut dreptate, căci pînă și azi îmi amintesc de ele, pentru cei ce îmi vor călca pe urme. Și vă asigur că nu s-a vorbit atîta despre miinile grecoacei Elena¹ și nici despre cele ale romanei Lucreția². Cînd am ajuns cu gîndurile la ea, m-a scos din minți amintirea conversației cu cealaltă. Am vrut să uit totul și atunci mi-am amintit de bolovan; iarăși mi s-a întors stomacul pe dos. Ce să fi fost toate întîmplările din noaptea asta? Cînd o să sfîrșesc cu toate? De-o parte e riul Duero, de cealaltă Peñatajada³.

Cugetam în sinea mea: „Dacă această mică batjocură, atît cît a fost, mă face să sufăr așa, cum or fi suportat rudele mele festa cumplită pe care le-am jucat-o eu? Cînd asta doare așa de tare, la ce mai slujesc vișinile?”

¹ Elena, fiica lui Zeus și a Ledei, soția lui Menelau, de o neobișnuită frumusețe. Răpirea ei de către Paris, fiul regelui Troiei a dus la izbucnirea războiului troian.

² V. p. 410, nota 1.

³ Aluzie la un vers din romanța despre asediul Zamorei. Cf. M. Menéndez Pelayo, *Antologia*, Madrid, 1899, VIII, p. 68 (ap. B.B.). Aici cu sensul de încolțit, înconjurat din toate părțile.

Mă gîndeam cînd la asta, cînd la ceea ce aveam de făcut a doua zi, cum și cu ce aveam să mă îmbrac, dacă să-mi pun lanțul de mare gală, de zile de sărbătoare deosebite, pe unde să mă plimb, ce vorbe să îndrăznesc să-i spun că s-o înduplec, sau ce dar aș putea să-i trimit ca s-o îndatorez.

Apoi îmi spuneam, iarăși : „Dacă mîine o întîlnesc din nou, pe fetișcană, ce-i fac ? Pun mîna pe ea ? Nu. Îi iau ce-are asupra ei ? Nici atît. Și nici vorbă să umblu să ne împrietenim.“ Pentru că îmi ziceam în sinea mea : „De ce s-o caut ? Acum îi cunosc bunele și iscusitele mîini cu care cîntă. Ducă-se cu Dumnezeu ! Fie-i de bine pînă i-o fi de cap ! Că, pe legea mea, dacă i-ar prisosi, nu s-ar arunca în asemenea primejdii !“

Mă gîndeam la mine, mă recunoșteam și iarăși cugețam de unul singur : „Cum s-ar putea plînge măcelarul de lup de bietul miel ? Ce apă îi tulbură încît să se simtă atît de ofensat ?¹ Nu se poate ca eu, care aduc niște bravi catîri încărcăți cu aur, argint, perle, nestemate și giuvaeruri, furate din toată Itălia, s-o învinuiesc pe această nenorocită pentru un fleac pe care mi l-a furat, silită poate de sărăcie !

Oh, mizerabilă fire avem noi oamenii, căci ne plîngem cu ușurință, din puțin facem mult și mult îi învinuim pe ceilalți ! Oh, Divină imensă Maiestate, cît de mult te jignim, cît de puțin îndurăm și cît de ușor ierți asta ! Cît de robiți sînt oamenii de propriile lor patimi ! Și fiindcă cea mai mare calitate a lucrurilor este să te poți folosi de ele la vremea potrivită, și știu că trebuie să arătăm atîta milă față de cei ce greșesc, cîtă invidie față de cei ce iartă, vreau să fac și eu așa. Facă ce-o vrea, eu am iertat-o“.

Așa m-au prins zorile. Lumina pătrundea, palidă prin crăpăturile obloanelor, cînd tot pe-acolo se pare că a pătruns și un strop de somn. M-am lăsat purtat de el și dus pînă la ceasurile nouă, fără să spun nici pîs. Nu m-am bucurat atît de mult că dormisem, cît că acum puteam să stau treaz în noaptea următoare, fără să fiu silit să plătesc de nevoie în cele mai plăcute clipe, dacă cumva voi avea din nou parte de ele.

¹ Aluzie la cunoscuta fabulă *Lupul și mielul*.

M-am sculat mulțumit și plin de dorinți. M-am dus la liturghie și am fost să mă închin la icoana Sfintei Fecioare del Pilar, care este una dintre cele mai sfinte din câte are azi creștinătatea. Mi-am petrecut ziua în plimbări. Mi-am văzut văduva care, stînd la fereastră, a început să se spele pe mîini. Aș fi vrut ca stropii aceia să-mi cadă în inimă, pentru ca, astfel, să stingă poate focul ce ardea în ea. N-am îndrăznit să-i spun nici o vorbă. M-am proțăpît într-un colț. O priveam cu ochi veseli și chip surizător. Ea a rîs și a vorbit cu slujitoarele ce erau în preajma sa, și după ce le-a dat ștergarul, ligheanul și cana, acestea au scos capetele pe fereastră și m-au privit.

Asta m-a făcut să cred că afacerea e ca și încheiată. M-am înfipt bine pe picioare, mi-am umflat pieptul, mi-am dat capul pe spate și m-am plimbat de două-trei ori în sus și-n jos, cu poala mantiei aruncată, peste umăr, cu pălăria pe-o parte și cu ochii jucîndu-mi în cap, privind-o la fiecare pas, ceea ce le făcea să zîmbească puțin, iar eu eram satisfăcut. Atîta am zăbovit, atît de fără rușine m-am purtat, de parcă totul era aranjat și casa era a mea, dar la toate astea, ea a rămas tot timpul tăcută, fără să plece de la fereastră.

Pe sub fereastra ei treceau mulți cavaleri, foarte chipeși la înfățișare și frumos înveșmîntați; dar, după părerea mea, nici unul ca mine. Tuturor le-am găsit defecte, care mi se păreau avantaje pentru mine. Unii parcă n-aveau picioare, alții n-aveau coapse; unii erau înalți, alții mici de stat, unii grași, alții slabi, unii aduși de spate, alții cocoșați. În ochii mei doar eu eram singurul care nu sufeream de nici o hibă și eram întru totul perfect și mai ales, favorizat, pentru că nici unuia nu i s-a arătat ca mie. S-a apropiat amurgul, ea s-a ridicat de la fereastră, și-a îndreptat privirea spre locul unde eram eu și a intrat înăuntru.

M-am întors la han bucuros și cu gîndul la ceea ce aveam de făcut. Hangiul a vrut să vină să stea la taifas cu mine; dar cum n-aveam chef decît de gîndurile mele, i-am spus să mă ierte, pentru că eram nevoit să plec. Am cinat și, luîndu-mi spada, am plecat de-acasă, să-mi văd de chestiunea mea.

Ca să vedeți ce înseamnă înclinațiile rele la oameni ; deși luasem acea hotărîre în favoarea femeii care-mi furase fleacurile acelea, mă împingea necuratul să dau de ea și m-am fițit de sute de ori chiar pe strada cu pricina, socotind că s-ar putea s-o întilnesc în același loc, fără să știu de ce ori pentru ce o făceam, doar așa, ca să mă aflu-n treabă pînă avea să vină vremea să mă duc dincolo. Și cînd s-a făcut timpul, mi-am văzut de drum mai departe ; cînd am intrat pe strada el Coso, venind dintr-o întretăiere aflată aproape în fața casei doamnei mele, am zărit de departe două grupuri de oameni, unii de-o parte, ceilalți de cealaltă parte.

M-am tras îndărăt și oprindu-mă în dreptul unei porți m-am gîndit : „Eu sînt străin în oraș. Doamnă aceasta are însușiri și bogății cunoscute de toată lumea. Pe legea mea, lac de-ar fi broaște sînt destule. Asta nu-i femeie să nu fie rîvnită și curtată de mulți. Iar ăștia aici, nu așteaptă ca să împartă pomeni. Nu știu cine sînt sau ce vor, dacă sînt prieteni și toți tovarăși de suferință sau vreunul din ei are un interes aici. Dacă, din nenorocire, mă prind, n-o să scap cu o flecuială cu pătura, ci ciuruit și hăituit ca un taur în arenă, dacă nu cumva or să mă omoare. Terenul e primejdios, oamenii îndrăzneți, mai bine înarmați decît mine, ei sînt mulți, eu singur. Guzmán, vezi să n-o pățești ! Și dacă sînt potrivnici și vor să se încăiere, n-o să-i împac eu ; mai de grabă o să m-aleg cu partea cea mai proastă, oricum aș da-o. Să ne întorcem acasă, că e cel mai sigur. Mai bine-mi vine la socoteală să am grijă de cuferele mele și să plec dintr-un loc pe care nu-l cunosc și unde nu sînt cunoscut. Că cine-și schimbă locul își schimbă norocul“.

M-am întors și, în doi timpi și trei mișcări, am ajuns la han. M-am dus să mă culc cu mai mult chef și mai puține supărări decît noaptea trecută. Căci, într-adevăr, nu există lucru pe care să-l urăști mai tare, decît nălu cirile. În felul acesta m-am hotărît să plec de-acolo a doua zi și așa am și făcut.

Încetul cu încetul m-am apropiat de Madrid și, cînd m-am văzut la Alcalá de Henares, m-am oprit opt zile, căci mi s-a părut cel mai frumos și mai tihnit loc din cîte văzusem de cînd plecasem din Italia. Dacă dorința de-a ajunge la curte nu mi-ar fi pus aripi la picioare,

tare cred că aş fi rămas acolo bucurându-mă de malurile răcoroase ale riului, de belşugul şi bunătatea bucatelor, de atîtea minţi prealuminate şi de multe plăceri. Dar cum Madridul este patria tuturor şi ţinut întins, am socotit că nu e bine să las drumul mare pentru cărare. Pînă la urmă, acolo fiecare trăieşte cum îi vine mai la-ndemînă. Nimeni nu se cunoaşte cu nimeni, nici cei care trăiesc sub acelaşi acoperiş. Asta mă atrăgea, acolo m-am dus.

Am găsit totul foarte schimbat faţă de ceea ce lăsasem. Nu mai există nici băcanul, nici amintirea lui ¹. Am găsit cîmpul acoperit de case; pe copii, flăcăi; pe flăcăi, bărbaţi în toată firea; pe bărbaţii în toată firea, bătrîni şi pe bătrîni, duşi pe lumea cealaltă; pieţele străzi, iar străzile foarte diferite, mult mai frumoase în totul. Am tras la un han foarte pe gustul meu şi m-am simţit atît de bine, încît n-am ieşit din casă opt zile, trecîndu-mi vremea în chip plăcut doar cu hangîta, care era foarte nurlie, isteată şi foarte dichisită.

Cîte zile am stat acolo m-a slujit şi m-a ospătat cît mai bine cu putinţă. În vremea asta, mi-am făcut socotelile, croind planuri pentru viaţa mea, ce-o să fac şi cum o să trăiesc. Şi, în cele din urmă, toate au fost învinse de vanitate. Mi-am început afacerile cu straie şi iar straie. Mi-am comandat două costume felurite, cu pantaloni lungi, foarte arătoase. Am mai scos din cufere încă unul simplu, socotind că astfel, dacă îmi voi cumpăra un cal, cine mă va vedea aşa şi cu doi slujitori, îmi va cumpăra cu uşurinţă giuvaierurile. M-am apucat de treabă. Am început să mă arăt în lume, umflîndu-mă în pene şi azvîrlind banii cu amîndouă mîinile. Hangîta nu era scurtă la minte, ci o amabilă femeie de lume. Mă ajuta din plin în tot ceea ce îmi făcea plăcere.

S-a întîmplat ca, fiind vizitat adesea de multe dintre prietenele ei, una din ele să vină însoţită de o fetişcană foarte graţioasă, frumoasă ca un heruvim şi fiindcă era nespus de frumoasă, cu atît mai vicleană. I-am făcut curte, dar s-a arătat sălbatică. Banul şi pe nerod îl face iubit. Pe măsură ce-i făceam mai multe daruri, se arăta tot mai blindă, pînă ce mi-a făcut întrutotul pe voie. Am continuat prietenia cu ea cîteva zile, timp în care n-a în-

¹ V. *Partea întâi*, Cartea a II-a, cap. al VII-lea.

cetat o clipă, ca picătura ploii ce găurește piatra, să-mi ceară, să mă jupoaie și să mă despoaie, cu atîta finețe și iscusință, de parcă era unsă cu toate alifiile, școlită la școli înalte și trecută prin ciur și prin dirmon; dar, de fapt, îi ajungea ce-nvățase de la maică-sa. Odată, m-a rugat să-i cumpăr o maramă de damasc roșu, cu multă broderie și pasmanterie cu fir, pe care o vindea un samsar la Puerta del Sol și nu cerea pe ea mai puțin de-o mie de *reali*. Asta mi s-a părut o pretenție exagerată pentru că, deși eram nițel îndrăgostit de ea, nu mă purtasem chiar atît de urît încît să nu-i fi dăruit deja o sută de scuizi și dacă avea de gînd să mă ducă tot așa, m-ar fi lichidat cît ai zice pește, așa că nu i-am cumpărat-o. S-a supărat; pe mine m-a lăsat rece. S-a bosumflat; m-am făcut că nu pricep. Și mama și fiica s-au revoltat; eu n-am scos nici o vorbă, ca să văd unde aveam s-ajung. N-au mai venit să mă viziteze și nici eu n-am trimis după ele.

Au făcut sfat cu hangița mea și s-au unit toate trei, vulpea, lupul și dihorul, împotriva mea.

Și numai ce iată că pe la prînz, pe cînd mîncam fără nici o grijă, văd că intră în odaia mea un comisar de poliție de la curte. „Ah, fir-ar să fie! Pînă aici mi-a fost. S-a sfîrșit cu mine!” mi-am zis.

M-am ridicat neliniștit de la masă, dar polițaiul mi-a spus: „Liniștiți-vă, înălțimea Voastră, că n-am venit pentru un furt”.

„Bă-nu cred că poate fi pentru altceva — mi-am zis în sinea mea. — Furt ați spus? Am crezut că faceți o glumă și că vreți să mă arestați pentru hoție.”

M-am zăpăcit în așa hal, încît nu-mi găseam vorbele și nu știam dacă să fug ori să stau liniștit. La ușă erau sticleții, fereastra era mică și la înălțime față de stradă. N-aș fi putut să mă arunc pe fereastră prea ușor înainte de-a pune mîna pe mine, iar dacă aș fi reușit să scap, mi-aș fi pierdut viața. În cele din urmă, cu toată tulburarea, l-am întrebat, de bine, de rău, ce dorește. El, rîzînd cu gura pînă la urechi și fără grijile mele, ducînd mîna la piept, scoase un ordin prin care judecătorii porunceau să fiu arestat pentru ceea ce nici nu mîncasem, nici nu băusem.

„Pentru siluire — ziceți. Ferească-ne Dumnezeu de blestemele femeii și să mă bată dacă știu despre ce-i vorba și dacă asta nu-i o minciună scornită de toți dracii din iad.“ Am jurat că învinuirea nu-i adevărată. Comisarul, rîzînd, mi-a spus că așa crede și el ; dar că nu-mi poate da drumul. Așa că, să-mi iau pelerina și să vin cu el la închisoare. Erăm distrus. Aveam cu mine cuferele pe care le știi. Pe slujitorii mei nu-i cunoșteam. Locuiam la han, unde muierile stătuseră cu ochii pe mine, cine știe dacă nu cumva ca să găseacă prilejul să mă fure. Dacă le lăsam acolo, era ca și în stradă, iar dacă le luam, nu știam unde să le duc. Căci a te duce la închisoare e ca și cum te-ai duce să joci cărți la cîrciumă într-un sat de munte, începi cu cărțile și sfîrșești beat cu ulcica în mînă. Gîndești că te duci pentru un fleac și cine știe ce se descoperă.

Eram în asemenea situație, că nu știam ce să mă fac. L-am luat deoparte pe comisar. L-am rugat ca pentru numele lui Dumnezeu să nu îngăduie pierzania mea. I-am spus că averea mea e în primejdie și se duce pe apa sîmbetei ; să facă astfel încît să nu fiu învinuit, pentru că cei ce m-au denunțat mă vor fura și numai asta le-a fost intenția.

Era un om cumsecade, discret și bine crescut, ceea ce a fost un noroc. Știa că spun adevărul, căci le cunoștea bine pe cele ce făcuseră plîngerea. Am făgăduit că voi plăti cît vor. Mi-a răspuns să nu mă frămînt, că va face tot ce se poate ca să mă slujească. Și-a lăsat oamenii acolo, să mă păzească și s-a dus să le caute pe reclamante, care veniseră cu el și se aflau în odaia hanuței. S-a dus și s-a întors, încercînd toate mijloacele de convingere.

Le-a amenințat că, dacă nu renunță și nu se mulțumesc cu ceea ce vor primi de bunăvoie, o să jure că adevărul e de partea mea și o să dea la iveală pungășia. Ele, văzînd că afacerea le-a ieșit prost, au lăsat totul în seama lui și am căzut la învoială pentru două mii de *reali*, prețul pentru jurămintul mamei ; și astfel, a trebuit să plătesc marama dublu și tot nu s-a arătat mulțumită. Dar eu știu că era, pentru că nu-i datoram nimic. Am plătit și ne-am dus la biroul notarului, unde și-au retras plîngerea.

Totul m-a costat pînă la două sute de ducați și într-o jumătate de oră povestea fusese uitată complet ; dar eu n-am mai rămas nici o noapte la han și nici n-am mai pus piciorul pe-acolo, decît ca să-mi iau lucrurile și să mă mut imediat. M-am oprit la primul han care mi-a ieșit în cale, pînă ce mi-am găsit o odaie într-o casă cu oameni de familie bună. Mi-am cumpărat cîteva lucruri de care aveam nevoie și m-am instalat cum se cuvine.

Pe cînd mă ocupam de treburile acestea, într-o dimineață mă întîlnii chiar cu comisarul, la Descalzas¹, și după ce ascultarăm amîndoi slujba, schimbarăm cîteva vorbe și îi jurai, chiar acolo, pe Sfintele Taine că nu eram vinovat față de femeia aceea ; iar el îmi spuse : „Cavaliere, nu e nevoie să vă jurați, pentru un lucru pe care îl știe toată lumea aici. O cunosc pe fata asta și, cu plîngerea făcută împotriva Înălțimii Voastre, a ajuns la a treia pricină aici la curte, pentru aceeași poveste.

Prima dată s-a plîns vicarului acestui oraș, împotriva unui biet diacon care venise aici pentru niște treburi. Era fiu de oameni onorabili și bogați. Acesta le-a lăsat în gheare, de bună voie, pînă și sutana și a plecat, cum se spune, în fundul gol. Apoi a trimis-o plîngere către primarul orașului, împotriva unui catalan bogat, pe care, de asemenea, l-a jupuit cît a putut ; dar ăsta a jurat că n-o s-o pomenească în testament.

Acum s-a plîns judecătorilor contra Înălțimii Voastre și, dacă n-aș fi socotit că e mai mică paguba să le plătiți suma aceea decît să fiți întemnițat și să vă rămînă avutul de izbeliște, zău că nu m-aș fi învoit și mi-aș fi făcut datoria ; dar, din două rele, îl alegi pe cel mai mic. Căci, chiar dacă nu încapе îndoială că Înălțimea Voastră ați fi fost eliberat, asta nu s-ar fi putut întîmpla atît de repede, fără să treacă o vreme cu cercetările și dovezile. În felul acesta am evitat temnița, lanțurile, vizitele, grefierii, procuriștii, caută proptele, găsește proptele. Și toate astea ar fi însemnat întîrzieri, ocări și supărări. Am scăpat mai ieftin așa și cu mai puține necazuri.

Ceea ce eu, ca hidalgo și om cinstit, pot s-o asigur pe Înălțimea Voastră, este că sint în slujba Maiestății Sale în funcția asta de aproape douăzeci și trei de ani,

¹ Biserică a Ordinului călugărilor desculțe.

că merg pe al douăzeci și treilea. Și că, din cîte cazurē asemănătoare cu acesta am văzut, nu știu mai mult de trei din trei sute în care să se fi ajuns la judecată. Pentru că niciodată nu trage ponoasele cine face o faptă rea. decît dacă are un foarte mare ghinion; întotdeauna rău-făcătorul rămîne liber și altul plătește oalele sparte. Întotdeauna se găsește un nefericit să le plătească polițele, de pe urma căruia aceste femei dobîndesc onoare și bani, ori un soț tocmai bun pentru nevoile lor. Acesta plătește fără să se tocmească, îl mănîncă degetul și-și dă cu salivă pînă și sub braț. Cauza e că pîritul sau se ferește și fuge, sau este o persoană atît de însemnată încît nu-l interesează să se plîngă la tribunale.

Fetișoarele astea umblă pe străzi ori prin casele prietenelor ori ale părinților acestora. Tinărul intră în bucătărie, are prilejul să le vorbească și ele să-i răspundă. Amîndoi sînt în aceeași încăpere. Timp au berechet, dorința nu le lipsește, vine momentul potrivit și treaba e încheiată. Și cum, de cele mai multe ori, e vorba de fete sărace, iar el, mirosind că nu-i a bine pleacă de-acasă, cînd părinții fetei ajung să afle, ca să nu rămînă fără rodul chinurilor lor, îi trag o scărmăneală zdravană și apoi umblă chiar ei să vîneze pe cîte cineva în brațele cui s-o arunce, ca să-și scoată banii și cheltuielile pe marfa lor. Și așa ajung tot mai jos.“

Atunci l-am întrebat: „Spuneți-mi, vă rog, înălțimea Voastră, de vreme ce asemenea întîmplări se petrec întotdeauna doar între cei doi, sînguri, cine jură adevărul, dacă ea nu strigă, să se audă că e siluită și să-i surprindă oamenii pe amîndoi asupra faptului?“

El mi-a răspuns: „În asemenea cazuri nu e nevoie și nici nu i se cere martorului să spună că i-a văzut împreună, căci asta ar fi prea mult. E de-ajuns să spună că au fost văzuți stînd de vorbă singuri, că el a sărutat-o, că s-au îmbrățișat ori că s-au aflat amîndoi într-o cameră, sau alte asemenea lucruri, din care se poate bănuî fapta rușinoasă. Asta, precum și faptul că ea spune că a fost siluită și cumetrele dau mărturie că nu mai e fată, sînt de-ajuns ca dovezi.

Aici la curte am văzut o întîmplare strașnică, cea mai grozavă pe care o veți fi auzit înălțimea Voastră. Locuia aici o doamnă foarte frumoasă, care nu era de prin păr-

tile locului și venise surghiunită de pe meleagurile ei, doar ca să-și trăiască restul zilelor. Se îmbracă în straie de domnișoară și umblă așa câteva zile. Ii făcu propuneri un anume prinț, care îi dădu un înscris pentru opt sute de ducati cu care îi cumpără cinstea, ea cerînd acești bani ca zestre, și cum prințul nu i-i plăti la timp, îl dădu în judecată și își luă banii. După cîtiva ani, că nu trecuseră patru, fiind curtată de alt personaj, îi întinse și acestuia o capcană și cum era străin, făcu plîngere împotriva lui. Pîritul aduse ca dovezi împotriva ei polița originală și mărturia că plătise și dobînda, dar fu condamnat și plăti. Unul zise că da, altul că nu și uite-așa. În concluzie, de fiecare dată, femeia încasa de două-trei ori pentru ceea ce nu vindea și așa își ducea traiul.

Înălțimea Voastră să nu socotiți că ați greșit, pentru că ați procedat foarte bine. Căci, zău că martorii v-ar fi sîngerat, chiar dacă ea n-a sîngerat¹⁴.

Ne-am luat rămas bun și s-a dus. Am rămas mirat de povestea pe care o auzisem. De aici, gîndurile m-au purtat încetul cu încetul spre sfînta, dreapta și legiuita hotărîre a Sfîntului Conciliu din Trento² despre căsătoriile nebinecuvîntate de Biserică. Cîte lucruri n-au fost astfel îndreptate! Cîte porțițe închise și cîte ziduri înălțate! Și m-am mai gîndit că dacă justiția mireană ar face tot așa în ziua de azi, în cazuri ca al meu, n-ar mai exista nici a cincea, nici a zecea parte din aceste femei pierdute.

Pentru că, adevărul adevărat, ca s-o spunem între noi, e că nu există siluire, ci plăcere. Nici un bărbat singur nu poate viola o femeie, dacă ea nu vrea să se dea de bunăvoie. Și dacă ea vrea, ce mai vor de la el? O să

¹ În original, *los testigos decian ensangrentados, aunque no lo quedó ella*. Se pare că autorul forțează un joc de cuvinte, bazat pe dublul sens al cuvîntului *ensangrentado* „sîngerat, în-sîngerat” și „înversunat, îndîrjit”. Martorii deci ar fi vorbit despre sîngerare (adică despre viol), dar ar fi fost atît de porci încît împotriva lui Guzmán, de parcă i-ar fi dorit moartea, prin vîrsare de sînge (cf. B.B.).

² Conciliul din Trento (1545—1563) a hotărît reforma Bisericii catolice în raport cu protestantismul. Totodată au fost interzise căsătoriile „civile”, fără binecuvîntarea Bisericii, care pînă atunci fuseseră recunoscute.

vă povestesc o întâmplare adevărată petrecută pe pământurile unui senior din Andaluzia.

Un țăran avea o fată de care se îndrăgostise un flăcău, fiul unui megieș din sat, și cum se drăgostise cu ea, când tatăl fetei află, se duse în târgul unde se afla stăpînirea peste ținutul acela, să facă plîngere împotriva flăcăului.

Judecătorul ascultă cu atenție ce i se spuse și după ce omul îi înfățișă totul așa cum îi fu voia, îl întrebă : „Deci, te plîngi de acest flăcău care s-a iubit cu fata dumitale ?“

Tatăl răspunse că da, că o necinstise cu forța.

Îl întrebă iarăși judecătorul : „Și, ia spune-mi cîți ani au el și ea ?“

Tatăl răspunse : „Fiică-mea face în august douăzeci și unu de ani, iar flăcăul are douăzeci și trei“.

Cînd judecătorul auzi asta, se supără și, ridicîndu-se mînios din jilț, îi zise : „Și-mi mai vii cu așa ceva acum ? El de douăzeci și trei și ea de douăzeci și unu ! Du-te cu Dumnezeu, firtate ! Ei, poftim, ce mai plîngere ! Mergi cu bine, omule, că pot s-o facă prea bine.“

Așa că dacă s-ar da o lege care să spună că femeia de la unsprezece ani în sus, care trăiește într-o așezare, nu poate pretinde că a fost siluită, cu siguranță că femeile ar fi cumînți. Nu există bărbat oricît de puternic s-o înfrîngă pe cea care nu vrea. Și dacă s-ar putea întîmpla așa ceva o dată la o mie de ani, asta nu se repară cu bani, nici poruncindu-le celor doi să se căsătorească, numai dacă nu i-a făgăduit asta de față cu martori. N-ar trebui să existe alt mijloc decît pedeapsa personală, după faptă, și cauza ar trebui s-o judece procurorul regelui, ca să poată fi iertați înpricinații.

Și vă garantez că, în felul acesta, bărbaților le-ar fi frică, iar femeilor le-ar fi mai rușine. Pentru că, lipsindu-le acest refugiu, neîncrezătoare, n-ar apuca pe drumul pierzaniei. Dacă au vrut-o, ce pretenție mai au ? Și dacă nu vor, să nu umble cu înșelăciuni.

Acum apare de ndată mila și spune : „Oh, femeile sînt slabe, se lasă învinse, pentru că sînt credule iar bărbații sînt falși cînd le fac promisiuni ; așa că trebuie să le ținem partea“. Asta-i adevărat ; în schimb, dacă ar ști că nu trebuie să fie așa, ar ști totodată să se păzească mai

bine. Și această încredere le pierde, asemeni credinței nedovedită prin fapte, a miilor de păcătoși din iad. Nici o femeie să nu se încreadă în bărbat. Aceștia făgăduiesc cu patimă și își țin promisiunea cu întârziere și fără plăcere. Iar cea care se va încrede în el să se plîngă de ea, dacă o va înșela.

Înhață pe cîte-un sărăntoc, cum am văzut de multe ori încurcîndu-se într-o casă doi servitori și deși ea s-a culcat de mai multe ori cu cine-a vrut, ca un vierme de mătase¹, cînd stăpînul îi găsește împreună, pune mîna pe nefericitul care n-a avut parte nici de caimac, nici de brînză, ci doar de zerul care se aruncă la cîini. Îl țin în temniță, pînă cînd acesta, deznădăjduit, se hotărăște să se însoare cu ea, căci altfel îl osîndesc la o amendă pe care n-o poate plăti nici dacă se vinde pe el și tot neamul lui. După ce se vede pierdut și cu o căsnicie pe cap, i se ia ceea ce are cu dosuri de labă. Unul trage hăis și altul cea. El se face pelerin, iar ea curvă². Vedeți, dar, ce nostimă căsătorie și ce înțeleaptă sentință! Oh, dacă s-ar ține seama nițel de aceste lucruri, nu mă îndoiesc că ar fi foarte folositor.

Am plătit fără să păcătuiesc, am dat pe ce n-am mîncat. Așa că mi-am luat o casă, m-am instalat acolo cu tot ce-aveam, de teamă să nu mai pătesc cu vreo altă hangiță ce-am pătît cu prima.

Pe de altă parte, cum mă temeam și că acel colier și cingătoarea pe care mi le trimisese unchiu-meu, fiind obiecte de mare valoare, ar putea fi descoperite datorită faimei lor, am vrut să mă retrag în singurătate, la casa mea, într-un loc unde să le pot face bucăți în taină. Așa am și făcut. Am scos pietrele cu vîrfurile pumnalului, am desprins perlele și le-am aranjat pe fiecare separat. Am pus tot aurul într-un creuzet mare, nu deodată, că n-a-ncăput; ci de șase ori șapte ori, și astfel l-am topit,

¹ Viermii de mătase au trei-patru perioade de amortire sau somn, care durează fiecare două-trei zile.

² În original, *El se hace romero y ella ramera*, paronimie semnalată de M. Romera Navarro și la Gracián, *El Criticón*. Pentru posibilele sensuri ale termenului „pelerin”, în epocă, v. p. 117, nota 1.

muindu-l cu nițel sublimat, că mă pricepeam oleacă la meseria asta. Și avînd pregătită o formă, l-am turnat cu toată tihna în lingouri.

Am socotit că așa e înțelept, ca nu cumva din pricina lucrăturii lor, să se prăpădească a mea și am gîndit că e mai bine să mă lipsesc de ea decît să ajung eu rău. M-am apucat să fac negoț cu pietrele prețioase, interesîndu-mă, în primul rînd, foarte exact care e valoarea lor și a fiecăreia în parte, și apoi, montîndu-le pe cruciulițe, inele, cercei și alte giuvaeruri, fiecare după cum era mai potrivită și cu felurite monturi. Astfel că, din aurul și nestematele respective am făcut diferite giuvaeruri care, unele vîndute, altele închiriate unor tineri căsătoriți și multe altele scoase la licitație, mi-au adus un cîștig cu foarte puțin mai mic decît ceea ce aș fi putut scoate altfel pe ele, cu mai puține necazuri și riscuri.

Averea mea creștea, pentru că mă apucasem și de niște rentabile vînzări frauduloase. Creditul nu-mi lipsea pentru că aveam bani. Lîngă casa mea erau niște locuri de casă de vînzare. M-am gîndit să cumpăr unul, ca să am o proprietate și un colț al meu unde să mă retrag, să nu mai umblu în fiecare lună cu sacii cu merinde în spate, schimbînd cartierul.

Am făcut tîrgul, am plătit cu bani peșin și am fost nevoit să plătesc și o rentă perpetuă¹ de doi *reali* pe an. Mi-am construit o casă, în care am băgat fără să-mi dau seama și fără să mai pot da înapoi, peste trei mii de ducati. Era foarte frumoasă și foarte plăcută. Acolo îmi trăiam viața, cu sărăcia mea, ca un Fugger². Și așa mi-aș fi sfîrșit zilele, dacă norocul meu puțin și soarta mea zgîrcită nu mi-ar fi ieșit în cale și nu și-ar fi dat mîna escrocul cu lacomul.

Cum aveam o casă atît de frumos aranjată, arătam foarte bine și mă bucuram de o reputație bună, s-a găsit un nebun care să mă vrea drept ginere. I s-a părut că

¹ *Censo perpetuo*, taxă pentru bunurile imobile, pe care cumpărătorul îl plătește vînzătorului sub forma unei rente anuale, obligîndu-se, totodată, să nu înstrăineze casa ori terenul cumpărate cu această condiție, fără a-l înștiința mai înainte pe beneficiarul rentei.

² V. p. 536, nota 1.

puteam fi mincat în întregime, că n-aveam nici măcar un simbure de aruncat.

Și asta e o nebunie, să-ți măriți fata cu un om pe ai cărui părinți nu-i cunoști. Ai grijă, ai grijă și ascultă de sfatul bătrînilor : „Decît un străin în casă mai bine după feciorul vecinului să-ți dai fata de mireasă“¹. Știi ce năravuri are, ce obiceiuri, dacă are, dacă știe și dacă face parale ; nu te prinde cu un venetic pe care mîine s-ar putea să-l ducă de-acasă, direct la spînzurătoare dacă s-ar ști cine e.

Și el făcea afaceri necinstite ca și mine, că întotdeauna cine se-aseamănă, s-adună. Atîta s-a învîrtit pe lîngă mine, că pînă la urmă m-am prins în laț. M-a înșurat cu singura lui fată. El era bogat. Fata foarte plăcută la înfățișare. Mi-a făgăduit trei mii de ducăți zestre. M-am învoit.

El, cum trăia pe spinarea altora, nu voia decît unul ca mine, care să știe să facă afaceri cu banii. Și în privința asta avea dreptate, căci mai bine un ginere sărac, care să știe să se descurce și să facă bani, decît unul bogat și cheltuitor. Mai bine omul să aibă nevoie de bani, decît banii de om².

Acesta a prins drag de mine. Ne-am învoit și am făcut nunta. Acum sînt un om înșurat și respectat. Soția mea e foarte mulțumită acasă la mine, foarte răsfățată și bine slujită. După cîteva zile, nu multe, socru-meu ne-a poftit la el la masă, într-o duminică, și după ce s-au strîns bucatele și am rămas singuri noi trei, mi-a spus așa : „Fiule, cum odată cu anii am trecut prin multe încercări și cum te vîd tînăr și la începutul urcușului, ca unul foarte interesat să-ți meargă bine, aș vrea să-ți dau niște sfaturi, ca să ajungi tihnit în vîrf și să nu cazi la vale la jumătatea drumului ; căci altminteri nu ți-aș fi dat o parte din averea mea.

¹ G. Correas, *Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967, înregistrează mai multe variante ale acestui proverb : *El hijo de tu vecina, quitale el moco y cásale con tu hija* ; *El hijo de tu vecino, quitale el moco y métele en casa y dale a tu hija por marido*, pentru care nu am găsit un echivalent românesc.

² Proverbul este înregistrat de G. Correas, *op. cit.*, în forma : *Mejor es hombre sin dineros (o sin hacienda), que dineros sin hombre*.

În primul rînd, trebuie să ții seama că, dacă iei un *maravedi* din capitalul pentru afaceri, acesta se va sfîrși foarte repede, oricît de mare ar fi. De asemenea trebuie să te gîndești cum să-ți sporești averea de pe urma creditului de care te bucuri. Și dacă e să fii negustor, să fii negustor, lăsînd deoparte tot ce nu are acoperire în acte, căci afacerile se fac cu acte și cu bani ; să iei polițe și să încasezi polițe. Eu voi încerca să te ajut mereu, pe cît voi putea. Și pentru ca, ferească Dumnezeu, să nu cadă vreodată zarurile greșit și să nu-ți iasă jocul așa cum dorești, să ai grijă de toate și să-ți iei măsuri din vreme pentru ceea ce s-ar putea întîmpla.

O să facem două înscrisuri și două chitanțe. Una, prin care recunoști că îmi datorezi patru mii de ducăți pe care ți i-am împrumutat, iar eu o să-ți dau imediat un act, cum vrei tu, cum că mi i-ai înapoiat. Și păstrăm amîndouă hîrțile pentru cînd vom avea nevoie de ele, deși mult mai bine ar fi să n-avem parte niciodată de asemenea timpuri și să n-ajungă să ne bată la ușă. Cealaltă afacere e următoarea : eu o să-i spun fratelui meu să-ți vîndă renta lui perpetuă de cinci sute de ducăți pe care îi primește în fiecare an și vom face astfel. O să găsim un prieten bancher care să ne dea banii pentru ca notarul să aibă dovadă că s-a făcut plata sau îi luăm cu împrumut de la o bancă pentru cincizeci de *reali*. Și după ce iscăliți înscrisul de vînzare, tu o să-i dai o hîrtie prin care îl împuternicești să-și dobîndească dreptul lui și recunoști că actul e fals și că renta de cinci sute de ducăți a fost și este cu adevărat a lui“.

Propunerea mi s-a părut foarte bună, fiind ceva ce putea folosi, fără să fie primejdios vreodată. Am făcut așa cum a plănuit maestrul și întrucît el era trecut prin toate, știa cum să aranjeze lucrurile, căci mai umblase pe drumul acesta și se îmbogățise cu aceleași șiretlicuri.

În felul acesta, m-am ocupat o vreme de negoț, fiind întotdeauna corect în toate afacerile. Și cum ostentația face parte, de obicei, din capitalul prin care îți sporești creditul, îmi făceam un merit din a arăta întotdeauna bine casa, nevastă-meă și eu și din a-mi face afacerile cu exactitatea unui ceasornic. Doamna, soția mea era mîină spartă și cu capul în nori. Eu, datorită negoțului meu, începusem să arunc cu banii, iar ea îmi urma pilda cu

atita zel, încît, cu banchetele pentru prietenele ei petrecerile și gustările, pe lingă prețul nemăsurat al podobabelor și straielor ei și alte mii de fleacuri, care se agăță ca scaietții de fiecare din aceste lucruri, adunate cu scumpetea care a urmat în acei primi ani¹, și afacerile ce mergeau prost, am simțit că mă cam lasă puterile, mă apucă ametelele și sînt gata să cad la pămînt. Lipsea foarte puțin să mă prăbușesc de tot.

Nimeni, în afară de cel ce plătește, nu știe cît costă să ții o asemenea casă. Dacă în vremea aceea s-ar fi dat legea prin care în Castilia jumătate din bunurile dobîndite în timpul căsniciei aparțin, de drept, soției, pe onoarea mea, nu numai că nu s-ar mai fi dat, ci li s-ar fi luat și partea lor de zestre. Pe atunci trebuiau să ajute și ele la dobîndirea averii ; acum însă, nu fac decît să-și bată capul cum s-o toace și s-o termine.

Eu aveam avere și puteam face negoț în așa fel, încît în scurtă vreme, aș fi devenit foarte bogat, dacă aș fi fost singur, dar cu nevastă-mea am ajuns sărac. Cum, însă, doar socru-meu știa la fel de bine ca mine *debitul* și *creditul* din catastifele mele, nu-mi lipsea creditul, pentru că toți au crezut tot timpul că acei cinci sute de ducați sînt ai mei. Cu iluzia aceasta am dus-o cît am putut, pînă cînd, nemaifiind în stare să rabd povara, m-am prăbușit ca o construcție șubredă.

Sosise sorocul plăților, care deși vine întotdeauna repede, pentru datornici parcă zboară și e mai scurt. M-am văzut încolțit. Nu-mi găseam locul și odihna. M-am dus la socru-meu să-i împărtășesc grijile mele. El m-a încurajat cît a putut, zicîndu-mi să nu mă mai pierd cu firea, pentru că aveam leacul la îndemînă, în propria noastră casă.

Și-a luat pelerina și ne-am dus amîndoi la biroul unui notar, bun prieten de-al său, pe care l-am luat cu noi la Santa Cruz, o biserică aflată în piața cu același nume, față-n față cu închisoarea și birourile notarilor ; și acolo, în taină, i-am înfățișat situația. Socru-meu i-a zis :

¹ E posibil ca Alemán să se refere la perioada imediat următoare falimentului național decretat de Filip al II-lea în noiembrie 1575, care a contribuit, într-adevăr, la scumpirea costului vieții (cf. B.B.).

„Domnule N., această afacere o să-i aducă Înălțimii Voastre mulți ducați și, cînd am avut necazul celălalt, știți prea bine că n-am pierdut nici o *blanca* ori ceva din drepturile mele cît a durat procesul. Ginerile meu a iscălit o altă poliță, înaintea celei pe numele meu, pentru patru mii de ducați ; aceasta a fost înfățișată altui notar și se fac demersurile necesare, dar am vrea ca Înălțimea Voastră să se ocupe de toată afacerea și să ne tratați ca pe niște prieteni și slujitori. Pentru că eu vreau nu numai să vă răsplătesc pentru această favoare, dar în ziua cînd fiu-meu va ieși din temniță, vă va mai da în dar două sute de scuzi și eu stau chezaș pentru el“.

Notarul a spus : „Totul se va face astfel încît Înălțimea Voastră să fie mulțumită. Aduceți-mi înscrisul pentru cei patru mii de ducați și o să aranjăm cu un prieten de-al meu să se ocupe de afacerea asta contra unui comision oarecare, cît o să-i dăm, și restul lăsați în seama mea“.

Socru-meu a prezentat polița iscălită de mine și am fost întemnițat. Mi s-a scos la mezat toată averea. Dar nevastă-meă s-a înfățișat imediat cu foaia de zestre în care erau trecute atîtea, că nu mai rămînea aproape nimic din averea mea netrecut pe actul dotal. Pentru că amîndoi avuseseră grijă de casă, lucruri și mobile și n-a mai rămas și nu s-a mai găsit nimic în care ceilalți să-și înfigă colții, căci giuvaerurile și banii erau deja puși la adăpost.

Cînd m-au văzut întemnițat, creditorii s-au năpustit toți asupra mea, cerîndu-și fiecare partea, înfățișînd felurite înscrisuri și contracte încheiate la diferiți notari ; al nostru însă, a cerut ca toate să fie depuse la biroul lui, unde se afla prima poliță, cea mai veche și prima care fusese prezentată. Judecătorii au poruncit să se facă așa, pîrîndu-li-se îndreptățită cererea.

Cînd au văzut că au dat greș cu averea mea, creditorii au vrut să-mi pună poprire pe renta de cinci sute de ducați. Dar s-a înfățișat proprietarul lor și și-a apărut banii. Unchiul soției mele a spus că sînt ai lui. Și s-a înfiripat un mic proces, cu un dosar de peste o mie cinci sute de pagini, cu înscrisuri pentru datorii, testamente, partaje, împuterniciri și o mulțime de alte hîrtii care s-au adunat.

Fiecare din cei care cereau dosarul ca să-l ducă avocatului său tremura, fiindcă pentru asta trebuia să-i plătească o groază de bani notarului nostru. Unii plăteau; alții însă, văzînd că procesul se încurcă și că se umblă cu tot felul de chichite, nu vroiau să plătească și se ofereau să suporte jumătate din pierderi, ca să nu mai plătească și cheltuielile de judecată fără nici o speranță.

Își dădeau seama că, odată ajunși aici, n-au cum s-o scoată la capăt, așa că m-au ajutat să aranjez lucrurile, căci altfel, răul n-avea leac. Am cerut amînări de zece ani. Unii s-au învoit. Lor li s-a alăturat imediat so-cru-meu și, cum datoria la el era cea mai mare, cei mai puțini au trecut de partea celor mulți și astfel am ieșit din temniță, iar notarul a rămas cel mai cîștigat.

În felul acesta, deși am ajuns falit, eram falit cu bani. Am rămas cu multă avere de la bieții oameni care mi-o încredințaseră pe-a lor, înșelați de bunul meu nume. Am făcut și de data aceasta ceea ce obișnuiam să fac mereu, dar în mod mai onorabil și sub un nume mai frumos. Căci, deși asta este, de fapt, hoție, ni se spune negustori și nu hoți. Așa am învățat ceea ce nu știam în domeniul ăsta. Șiretlicuri din astea nu mai folosisem niciodată pînă atunci.

Mi s-a părut o înșelătorie foarte dăunătoare pentru care ar trebui găsit un leac deosebit. Pentru că datorită înscrisurilor care anulează actele anterioare nu există credit sigur și încredere adevărată, ceea ce este cel mai mare rău într-o republică, căci datorită acestora se pornesc cea mai mare parte a proceselor, de pe urma cărora mulți ajung din săraci foarte bogați, iar cei bogați ajung în sapă de lemn, cerșind pe la porți. Și, cu toate că intenția judecătorului cinstit este să afle de partea cărui impricinat e adevărul, pentru a face fiecăruia dreptate, nu îi e cu putință, pentru că totul e așa de încîlcit, încît cei ce sînt cei mai nevinovați, rămîn cei mai păcăliți și în consecință, cei mai păgubiți.

Cauza este că cel ce vrea să înșele, începe prin a-și lua toate măsurile de prevedere și, în primul rînd, iese în întîmpinarea adevărului, în așa fel, încît acesta să nu poată fi niciodată dovedit și, astfel, lipsit de lumină, judecătorul e orb și iese triumfătoare minciuna celui care n-are dreptate. Știu că se va găsi cine să spună că acest

soi de înscrisuri sînt importante pentru negoț și afaceri ; dar știu că voi ști să le răspund că nu e așa. Cine vrea să-l ajute pe celălalt cu creditul său, s-o facă în chip de chezaș, nu ca tăinuitor al fărădelegii aceluia.

Ceea ce am aflat la Barcelona, cînd am fost acolo prima oară, și ceea ce am învățat după întoarcerea mea din Italia, în aceste două zile, este că a fi negustor e o demnitate și nimeni nu poate purta acest nume mai înainte de-a se fi înfățișat stărețului negustorilor și sfatului breslei, care chezășuiesc pentru negoțul lui. Dar în Castilia, unde se cumpără mașinăria lumii, fără avere, chezași ori credit, ci doar cu iscusința de a ști să-i înșele pe cei ce se încred în ei, negustorii fac afaceri pentru care, în alte părți, ar fi nevoie de mult capital pentru început și încă de și mai mult pentru partea lor de participare. Și dacă, după aceea, lucrurile nu se întimplă așa cum le-au gîndit, cu ajutorul înscrisurilor false rămîn mai bine aranjați și mai bogați decît erau înainte, cum am văzut mulți, în fiecare zi.

Cînd dau faliment îi trag după ei pe toți cei care i-au creditat și aceștia își prăpădesc pe la judecăți puținul ce le rămîne. Și dacă sînt cumva lucrători ori țărani, e în pierdere și stăpînul lor, căci cei ce îl ajută să-și primească dările lipsesc de la muncă, iar statul pierde de asemenea pentru că acești oameni, încurcați cu judecățile nu se duc la slujbele lor. Ar fi mai mic răul ca cei puțini și netrebnici să nu fie bogați, decît să prăpădească banii și să-i distrugă pe cei mulți și buni.

Dacă n-ar exista aceste înscrisuri care anulează celelalte acte, fiecare ar putea să-și încredințeze banii în liniște, fiindcă ar ști exact ce avere are cel căruia i-i dă, fără ca apoi să apară alți stăpîni ai acelei averi. Și pentru că s-ar putea ca, la un moment dat, să se caute leacul acestui rău, am să înșir, pe scurt, urmările sale (dacă nu cumva se va renunța pentru că am spus-o eu). Căci multe lucruri nu ies cum trebuie, ca să nu se vadă că au fost gîndite de alții și pentru că cei ce le făptuiesc vor să fie întru totul singurii autori. Cu toate acestea, le voi spune chiar dacă răul nu se va îndrepta niciodată. Eu îmi fac datoria mea și fiecare să-și vadă de a lui, căci nu-i lipsește înțelepciunea și anii. Să nu-i lip-

sească nici dorința de a îndrepta ceea ce e important întru slujirea Domnului și a regelui său, fiind spre binele general al statului.

Ori de câte ori negustorul sărac vrea să intre în afaceri mai mari, îi cere unui prieten sau unei rude să-i dea un drept de proprietate însemnat ori averea sa în păstrare. Drept care, face un înscris prin care mărturisește că, deși acele bunuri par a fi ale lui, de fapt și cu adevărat, nu sînt și le va înapoia întotdeauna, oricînd îi vor fi cerute. În felul acesta găsește oameni care să-l crediteze. Vedeți în ce hal sîntem, căci negrilor din Guineea, neștiutori și barbari, le aduc mărgelile, zorzoane și clopoței, iar pe noi ne înșeală doar cu sunetul, iluzia și strălucirea acestor cioburi.

Dacă afacerea iese bine, e bine ; le înapoiază stăpînilor ceea ce au primit de la ei. Dacă iese rău, îi trag pe sfoară și urmează un proces cu creditorii. Totul merge prost. Cel care și-a dat averea în păstrare și-o redobîndește cu ajutorul înscrisului, iar ceilalți rămîn cu buzele umflate.

Cînd cineva nu vrea să plătească ceea ce datorează, înainte de-a sosi sorocul de plată a datoriei, își vinde sau îi dă altcuiva în păstrare averea, tot cu un astfel de înscris. Și se întîmplă ca, atunci cînd vine scadența, datornicul care-a recurs la această viclenie, să fie mort și adevăratul creditor nu-și poate încasa banii. Pentru că cel căruia i s-a dat averea în păstrare tănuiește înscrisul făcut și rămîne cu ea, iar răposatul ajunge la *porta inferi*¹.

Ca să înșele cu privire la persoana lui, dacă vrea să se însoare cu o fată cu zestre bogată, face la fel : caută să primească averile altora în păstrare și cum, după ce s-a însurat, obligațiile cresc și nu poate face față cheltuielilor, stăpînul averii își ia înapoi ce-i al lui, iar însurătorii rămîn săraci. Apoi, după ce s-a aflat înșelăciunea, pierde iubirea și uneori, ba chiar deseori, soții ajung să se părăiască, pentru că nevasta nu se învoiește să-și vîndă averea ori nu vrea să plătească datoriile soțului ei

¹ Porțile iadului (în lat. în orig.).

Toate acestea s-ar îndrepta foarte ușor, dacă s-ar porunci să nu se mai facă astfel de înscrisuri și nici să nu fie luate în seamă, anulându-se cele făcute, și fiecare să-și ia înapoi ceea ce a dat în felul acesta. Astfel, s-ar ști exact ce avere are fiecare, dacă poate fi creditat sau se poate avea încredere în el ; s-ar evita jumătate din procese, pentru că cele mai multe din cîte se judecă în Castilia sînt de felul acesta ori din asta se pornesc.

Capitolul al III-lea

Guzmán de Alfarache continuă povestea
căsătoriei lui, pînă la moartea soției sale, cînd
i-a înapoiat socrului său zestrea

V-ați gîndit bine în ce labirint am vrut să intru ? La ce-mi folosește ori de ce-mi pierd timpul ungînd pietrele cu untură ? Pot cumva să le înmoi ? O să fac din negru alb, oricît de mult l-aș spăla ? O să fie de vreun folos ceea ce am spus ?

Mai degrabă cred că îmi frîng gîtul și-mi cheltuiesc de pomană banii și timpul, fără să mă aleg cu cîntea ori cu vreun folos. Pentru că se va spune : „De ce dă sfaturi cel ce nu se sfătuiește pe sine ?” Căci ar fi fost același lucru dacă aș fi istorisit trei-pătru povestioare vesele, cu care doamna Cutare, obosită și stînd să adoarmă de atîtea prostii, s-ar fi distrat.

Îl și aud spunînd pe cel ce citește că mă azvîrle într-un ungher pentru că a obosit ascultîndu-mă. Are de-o mie de ori dreptate. Pentru că fiind într-adevăr adevăruri lucrurile pe care le spun, nu sînt menite să-l distreze, ci să cugete la ele, nu sînt glume, ci fapte ce trebuie privite cu multă atenție și îndreptate cît mai mult. Dar ca să nu i se facă greață din cauza medicamentului și să nu-l mai înghită datorită mirosului rău și gustului neplăcut, să poleim nițel hapul, să-l acoperim cu ceva care să arate bine.

Mă întorc la locul de unde am început digresiunea. Mi-am dat aere cît am putut mai mult, și a fost mult mai puțin decît aș fi vrut și ar fi trebuit. Căci pentru o povară grea e nevoie de multă putere. Și cei ce înalță turnuri pe nisip, foarte repede văd cum li se prăbușește construcția¹. Cine se însoară, trebuie să aibă de moară, și ce să pună pe masă la prînz și ele la cină. Zestre nu înseamnă patru pereți și șase covoare, cînd pentru primul fel de bucate la o masă trebuie să cheltuiesc giu-

¹ Cf. *Matei*, 7, 26—27.

vaeruri și găteți cît mi-ar ajunge să-mi cîștig existența. Se cheltuiește averea și apoi rămîn sărac; căci cine cumpără lucruri de care nu are nevoie, le vinde pe cele ce îi fac trebuință.

La ce-i folosesc unui biet bărbat negustor șase rînduri de straie ale soției sale, pe care și-a cheltuit tot capitalul? Poate oare, mai tîrziu, să facă negoț cu ele?

Doamna, soția mea, nu era obișnuită și nu se descurca în sărăcie. Acasă la taică-su trăise bine și fusese foarte răsfățată, iar cu mine avea doar parte de suferințe multe și grele. Cu puținul care mi-a rămas, m-am apucat iarăși de afacerile mele frauduloase, cu aceeași dezinvoltură *sicut erat in principio*¹. Eu creditam și socru-meu cumpăra, sau invers, după cum cădeau zarurile; dar marfa nu ieșea niciodată din casă. De cele mai multe ori cumpăram fir de aur, uneori argintărie, giuvaeruri de aur, amestecindu-le bine pe cele lucrate frumos, cu fleacuri fără valoare, de care nu puteam scăpa și le cumpărasem la preț mai mic.

Cîștigam cît să nu tragem mîța de coadă. Cîștigul era mic fiindcă era mic și capitalul, și așa, puțin cîte puțin, mîncam și cheltuiam; în schimb de zestre nu ne-am atins. A rămas mereu întreagă, fiind bunuri de care nevastă-mea n-a încuviințat niciodată să ne apropiem, cu nici un chip. Vindeam pe credit pe termen de patru luni, cu o cincime din cîștig. Notarul — pe care îl foloseam special pentru asta și știam că e așa cum ne face trebuință — adeverea întotdeauna că mărfurile fuseseră livrate. Apoi se ocupa de ele un misit, care era mijlocitorul nostru, ce lucra mîna-n mîna cu mine și cu notarul. Le lua cu el și în două ore îi ducea proprietarului banii, în afara sumei pe care o scotea din vînzare; banii ne rămîneau în casă, el primea ordinul de plată și Dumnezeu să ne-ajute pe toți.

Aveam obiceiul să ne folosim de o șmecherie foarte iscusită ca să nu ne scape printre degete anumite persoane sub pretext că sînt nobili sau alte motive dintr-astea pe care să le invoce în folosul lor².

¹ Ca la început (în lat. în orig.).

² În Spania, nobilii nu puteau fi arestați ca datornici (cf. B.B.).

Cînd ni se cerea un împrumut, ne interesam ce garanții prezintă cumpărătorul și, dacă era o persoană despre care știam că are de unde plăti și că se împrumută pentru o anumită nevoie de moment, îi dădeam bani pur și simplu ; deși s-a întîmplat uneori să ne înșelăm cu cîteva persoane pe care le socoteam dintre cele mai serioase și mai de încredere. Cînd persoana nu era cunoscută sau nu era pe placul nostru, îi ceream un chezaș, cu o ipotecă specială asupra unei proprietăți. Și cu toate că știam exact că nu e a lui ori că avea de plătit taxe pentru fiecare zi și că nu există țigla ori cărămidă pentru care să nu fie dator cîte un scud, nu ne păsa nici cît negru sub unghie.

Tocmai așa ceva căutam. Pentru că îi puneam să mărturisească într-un înscris că proprietatea aceea e a lor, scutită de orice impozite și angarale, fără rentă perpetuă, fără drept de a fi lichidată, neipotecată și nezălogită pentru alte datorii. Și în felul acesta, cînd se îplinea sorocul și nu plăteau, aveam un comisar de poliție mitarnic cu care eram înțeleși să ne dea o parte din taxa de poprire încasată datorită nouă. Imediat năvăleam peste datornic și îl executam.

Cînd se întîmpla uneori ca unii să se împotrivească ori să-și dea aere ca să nu plătească, de unde nici nu gîndeau sărea iepurele : îi tîram într-un proces civil și penal ; căutam vreo hîbă, știam că au casa ipotecată și astfel îi băgam într-o încurcătură mai mare, arătînd că au vrut să sustragă anumite acte la proces. În felul acesta mergeam la sigur și nu dădeam niciodată un împrumut fără această măsură de prevedere, în nici o împrejurare. Cît de legal era asta, știam foarte bine, dar făceam și noi ca toată lumea, aveam conștiința bătucită ; nici nu le mai simțeam, nici nu mai țineam seama de asemenea lucruri.

Știu foarte bine că în tot timpul cît m-am ocupat de afacerile acestea nu m-am spovedit niciodată, iar dacă am făcut-o, n-am făcut-o cum se cuvine ci doar ca să-mi îndeplinesc îndatorirea față de paroh, ca să nu mă afurisească.

Vreți să știți cum ? Aflați, deci, că, dacă în fața popii făgăduiam să înapoiez ceea ce luasem, cînd o să am și cum o să pot mai bine, și, totodată, promiteam să mă

îndrept, dacă în acest timp aveam cincisprezece, douăzeci ori chiar mai multe datorii de plătit, niciodată nu m-am dus să vorbesc ori să tratez cu creditorii, explicându-le că afacerea încheiată e ilegală și cămătărească și că, pentru a-mi ușura conștiința și a primi cu sufletul curat sfînta împărtășanie, vreau să le înapoiez banii și să renunț la tot ceea ce nu le putusem lua pe cale legală.

Iar dacă atunci cînd au venit să-mi dea bani, eu nu i-am refuzat, ce intenții aveam ? Zău că rele !

Așa ar fi trebuit să mă port. N-am făcut-o și nici în ziua de azi n-o face nimeni. Să ne lumineze Dumnezeu asupra păcatelor noastre ; știu cu siguranță că, dacă atunci mi-aș fi dat duhul, aveam toate șansele să ajung în iad.

Oh, ce frumoasă și ce sigură lovitură, cît de la-ndemînă îmi este și cum mai așteaptă trădătorii ! Cît de mult mă ispitește să-i lovesc și să nu le las oscior întreg ! Căci fiind de-al lor, le cunosc gîndurile. Vreți să-mi îngăduiți să-i pun în încurcătură cu privire la soarta lor ? Știu că nu vreți și, fiindcă nu vreți, în viața mea n-am făcut ceva cu mai multă silă decît să mă fac că nu-i văd, lăsîndu-i să treacă fără să-și dea obolul.

Dar, ca să nu se spună că umblu doar să reorganizez totul, îi las deoparte. Și pentru că s-ar putea să am vreodată nevoie de ei, nu vreau să mi-i fac dușmani pe cei ce, mai tîrziu, mi i-aș dori prieteni. Pentru că, în cele din urmă, oamenii ne sînt prieteni atît cît avem nevoie de ei și ne pot fi de folos. Și așa cum prietenul credincios se cunoaște după faptele bune, tot astfel, în spatele celor rele se află întotdeauna un dușman.

Voi spune doar un singur lucru : să-și facă cineva socoteala că dacă se află la strîmtoare și are nevoie doar de două sute de ducați, dacă îi folosește numai doi ani în afaceri frauduloase, vor ajunge la peste șase sute. Să vedeți, apoi, ce înseamnă o sumă mare și cum va primi bani mulți de la cei ce n-au putut să-i dea puțini. Să-î lăsăm în pace și să mă întorc la mine.

Pentru că oamenii nu fac ceea ce trebuie, zic eu, ajung să tragă de pe urma a ceea ce fac. La ce-ți folosește să cîștigi mult, să ai mult, dacă nu știi să păstrezi ? Vedem foarte limpede că-i e mai de folos înțeleptului

chibzuința decît prostului avuția. Cine are timp, să nu aștepte vremuri mai bune, nici să nu se încreadă atît de tare în el însuși, încît să nu vegheze asupra propriei sale persoane cu o sută de ochi. Pentru că tocmai acolo unde socotește că se află în cea mai mare siguranță, va găsi un potrivnic și de aceea să spunem : „un Gil care ne urmărește“¹. Am avut bani, am fost bogat, acum sînt sărac și Dumnezeu știe pentru cine și pentru ce.

Așteptam o zi în care să-mi rînduiesc restul vieții ce-mi mai rămînea de trăit. Ziua aceea n-a sosit nicio-dată, pentru că întotdeauna m-am încrezut în mine, socotind că pe mine însumi nu mă pot minți, chiar dacă îi mint pe toți ceilalți. Iată, deci, cum omul, încrezîndu-se în sine, uită de Dumnezeu și din pricina asta se pierde averile și sufletele. Cel mai mare dușman al meu am fost eu însumi. Cu propriile mele mîini mi-am făcut rău. Așa cum faptele bune ale celui bun sînt răsplata virtuții sale, tot astfel, faptele rele ale celui rău sînt cea mai mare pedeapsă pentru el. Pe mine m-au urmărit propriile mele fapte ; căci afacerile și oamenii au avut puțină însemnătate. Dar Dumnezeu îngăduie ca faptele prin care îl batjocorim să se transforme chiar ele în propriul nostru călău.

Nu sufeream atît de tare că nu mai aveam avere. Că știam eu bine că bunurile și bogăția datorate sortii, cum vin, așa se duc și că, pe cît mai surîzătoare ți se arată soarta, pe atît este mai puțin sigură. Sufeream doar că cea care ar fi trebuit să-mi fie alinare, soția mea, cea care pentru a-mi deveni soție se folosise de o mie de codoși, celălalt eu al meu, trup și suflet cu mine, aceasta se ridică împotriva mea, prigonindu-mă fără motiv, doar pentru că eram sărac. Și ajunsese să mă urască atît de tare încît, împotriva tuturor evidențelor, a născocit că am o țuitoare, că sînt un stricat și din aceste pricini a încercat să se despartă de mine, nelipsind un avocat care s-o sfătuiască că poate s-o facă și să-i scrie plîngerea. Oh, durere cumplită !

Adevărul e că atunci cînd e greu s-o scoți la capăt cu căsătoria, cînd lucrurile merg prost, e mai rău să

¹ V. p. 395, nota 1.

suferi. Pentru că femeia arțăgoasă e asemeni casei în care plouă și cu cît strălucește mai mult în înțelepciune și bună rînduială cînd vrea să urmeze calea virtuții, cu atît devine mai ursuză, mai nesuferită și mai urîtă cînd se îndepărtează de ea.

Cu cîtă ușurință fac femeile orice lucru ! Cîtă abilitate și șiretenie dovedesc cînd au chef de ceva ! Mințile a o mie de bărbați nu fac cît cea a unei femei cînd e vorba să născocoască pe lîoc o minciună. Și deși se spune că bărbatul căruia îi place singurătatea are în el ceva de sfînt ori de fiară, eu zic că nu-i așa de greu de îndurat singurătatea pe care singur și-o dorește, cît suferința de pe urma unei tovărășii ce nu-i e pe plac.

M-am însurat bogat ; însurat, sînt sărac. Vesele au fost zilele nunții mele pentru prieteni și triste sînt zilele căsătoriei mele pentru mine. Ei s-au simțit bine și au plecat la casele lor ; eu am rămas suferind în casa mea, numai pentru că așa a vrut soția mea și pentru că era înfumurată. Era cheluitoare, darnică, mîna spartă, învățată să mă vadă venind întotdeauna încărcat de daruri, ca o albină. Nu putea răbda să mă vadă plecînd dimineța și întorcîndu-mă la prînz fără o para. Își pierdea mințile văzînd că n-o mai ducem ca înainte. Și cînd, bietul de mine, s-a terminat și ultima picătură de ulei din opaiț și a văzut că arde și fitilul, cînd, nemaivînd ce să mîncăm, nici de unde să mai fac rost, cînd am scos lucruri din casă să le vînd, ăsta a fost sfîrșitul ! Și-a pierdut capul și răbdarea. Nu m-a mai putut vedea în ochi. Mă ura ca și cum i-aș fi fost dușman în lege.

Nici vorbele mele bune, nici dojenile tatălui ei, nici rugămintele rudelor, neamurilor și prietenilor n-au înduplecat-o să se împace cu mine. Fugea de buna înțelegere, pentru că o afla în dihonie ; iubea zbuciumul, pentru că în el își găsea tihna, se răzbuna, retrăgîndu-se în singurătate, nu mai împărțea patul și masa cu mine, ba de multe ori, chiar, nu mîncă, pentru că știa cît de mult o iubesc și că în felul acesta mă chinuiește.

Nu știam ce să mai fac, cum să mă mai port, fiindcă totul era greu, lipsind motivul mulțumirii ei, și anume banii mulți.

Se pare că există, cu adevărat, femei care se mărită doar ca să încerce cum e mărițișul, doar dintr-o toană,

socotindu-l ca pe-o casă de închiriat ; dacă e bine, bine, dacă e rău, totul e să facă gălăgie, că nu vor lipsi un pretext și doi martori falși pentru un divorț.

Iar dacă femeia reușește să arate cît de cît bine și se îndrăgostesc cîtiva bărbați de ea, nu vreau să mai spun ce se întîmplă. Domnilor avocați, notari și judecători, deschideți ochii și gîndiți-vă că nu faceți altceva decît să desfaceți o căsătorie și astfel să-i îngăduiți diavolului să deschidă ușa pierzaniei femeilor, a onoarei bărbaților și a averii amîndorura. Și vă făgăduiesc în numele lui Dumnezeu cel atotputernic că vă va trimite din cer aspră pedeapsă pentru asta, ce vă va ustura unde vă doare mai tare. Aveți grijă că sînt păcate ascunse și sînt pedepsite cu chinuri neștiute.

Să nu creadă nimeni că dacă soțul înșelat nu l-a spintecat cu pumnalul, făcîndu-i încă o gură, ori nu l-a snopit în bătaie, fărădelegea amantului a rămas nepedepsită. Acesta trebuie să știe că pedeapsa lui e să îi ia altul soția și că așa vrea Domnul. Cînd va vedea că în casă are parte doar de vrajbă, ticăloșie și boli, să cugete că de la asta i se trage.

Mă adresez tuturor. Să stea potoliți cei ce pricinuiesc ori ajută asemenea fapte, căci toți vor primi aceeași răsplată. Ce mîndre sînt ele în ziua nunții, cînd e totul numai veselie ! Ce grijulii sînt, chiar cu domnul mire, ce mulțumite și cum se mai bucură de petreceri și de mesele bogate ! Patul are saltea nouă, e moale și pufoasă și le e pe plac !

Dar banii se sfîrșesc, dispar podoabele, lucrurile nu mai merg ca pe roate ; apoi laptele se brînzește, și de-n-dată dispăre bucuria multor ani, ca un păcat de moarte. Pățesc ce-am pățit eu, care m-am dat la fund nu din lipsă de pricepere ori din neatenție, căci am minte ageră și sînt iscusit, ci din pricina ce-am spus-o nițel mai înainte : sînt pedepse date de Dumnezeu care, în atotputernicia lui, nu e oprit de legi și poate pedepsi neîngrădit pentru fiecare lucru în parte.

Pentru un anume lucru ne dă sentința exactă și pedeapsa hotărîtă dinainte pentru păcatul nostru, pe lîngă celelalte ale sufletului și cele săvîrșite datorită împrejurărilor. Pedeapsa mea a fost averea risipită ce m-a pierdut și pe care aveam s-o pierd.

Se întâmplă ca o femeie să se mărite și să afle după aceea că a fost înșelată, pentru că soțul ei n-are averea de care i s-a vorbit și a trebuit să cumpere darurile de nuntă pe datorie și, după cîteva zile, vine mătăsarul să ceară ce i se cuvine pentru mărfuri și croitorul pentru lucru sau comisarul de poliție și pentru una și pentru alta ; ori n-are cu ce să plătească, ori, dacă are, mai importantă e mîncarea, că aici nu poți umbla cu fofirlica și nici n-o poți amîna pentru altă zi, fiind o poruncă ce nu poate fi împiedicată.

Păunii își strîng coada cînd își privesc picioarele¹. Florile încep să se ofilească, le piere avîntul, plăcerea și răbdarea. Se strîmă imediat ca cineva care bea oțet. Și dacă le întrebi atunci ce-i cu ele, ce au ori cum o duc cu soțul lor, îți răspund ținîndu-se de nas : „E mort de patru zile ! A-nceput să miroasă greu ! Nu ridicați piatra², să nu vorbim despre el, să-l lăsăm în pace, răs-pîndește duhoare, să vorbim despre altceva !” Păi cum așa, păcatele mele, frumoasă doamnă ! Lazăr nu se plînge în mormîntul mizeriilor tale, de unde nu poate ieși, întemnițat în întunecate și trainice hrube, în mormîntul cicălelilor tale, învelit în giulgiul plăcerilor tale pe care încearcă mereu să ți le ofere în schimbul, cu riscul și pe seama plăcerilor lui, cu mîinile legate și supus bunului tău plac, așa cum tu ar trebui să-i fii supusă lui. El tace, el care duce în spinare povara și trebuie să iasă din restriște și poate a ajuns aici datorită ție. Nu se plînge vîzîndu-se putreziciune datorită obrăznicilor tale, printre viermii ticăloșiei tale, care îi rod măruntaiele, vîzînd nerușinarea cu care pleci de-acasă, vorbele slobode ce le rostești în conversații, cheltuielile și risipa ta nemăsurată, cînd îți trîmbezezi rangul ce e mai amestecat și mai felurit decît sunetele orgii. Și îți miroase greu de patru zile ?

¹ Aluzie la zicătoarea *Miraos a los pies, desharéis la rueda*, înregistrată de G. Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967), ce se referă la oamenii înfumurați (păunii) care, vîzîndu-și defectele (privindu-și picioarele urîte), nu-și mai dau aere (nu-și mai fac coada roată).

² Cf. Ioan, 11, 39 : „Iisus a zis : Ridicați piatra. Marta, sora celui răposat, I-a zis : Doamne, chiar miroase, că este a patra zi”.

Răspunde-mi, pe lumina ochilor tăi, dacă pînă ieri ți-a scăpat vreun schit ori vreun sanctuar pe unde să nu fi umblat, dacă, de cînd ai minte — și chiar dinainte de-a avea, căci și acum îți mai lipsește — n-a fost noapte de Sfîntul Ion în care, fără să dormi — pentru că se spune că virtutea alungă somnul — nu ți-ai rostit rugăciunea pe care-o știi, și mai bine-ar fi fost să nu o știi, căci e așa cum e și atît de condamnată, și fără să scoți o vorbă — fiindcă se zice că și asta este o parte însemnată a acestei rugăciuni¹ — nu l-ai așteptat după miezul nopții pe primul trecător, pentru ca din vorbele ce le va spune să afli ce se va întîmpla cu căsătoria ta, încrezîndu-te în asta și dîndu-i crezare ca într-o dogmă, cînd, de fapt, totul este o înșelăciune a vrăjitoarelor bătrîne și fără minte ; spune-mi dacă a rămas vreo habotnică ori vreo bisericică la care să nu fi fost ori pe care să n-o fi chemat la tine, dacă nu le-ai adus la tine, tîrîndu-și fustele și sfîșiindu-și mantile, ce nu le-au căzut niciodată de pe umeri, ca să aprindă luminări doar tu știi pentru cine ; și dacă, întrecînd măsura, fără rușine și fără frică de Dumnezeu n-ai învîrtit ciurul² și n-ai dat cu bobii³, făcîndu-i să se miște pe căi necurate, cu vorbe scîrbavnice și neîngăduite de sfînta noastră religie ; și mai spune-mi dacă a mai rămas vreun pețitor ori vreun cunoscut pe care să nu-l fi bătut la cap, spunîndu-i cît ești de bolnavă și că vrei să te măriți.

Să-ți dea Dumnezeu bărbat — pe altul, nu pe mine —, blînd, plăcut la înfățișare, cinstit, care să-și dea toată silința să găsească bani să te țină și să nu-ți lipsească

¹ În unele regiuni din Spania se mai păstrează încă obiceiul ca tinerele fete de măritat să rostească anumite rugăciuni în noaptea de Sfîntul Ion ; apoi așteaptă să audă vorbele primului om care trece după miezul nopții prin fața porții lor, din care își deduc viitorul cu privire la căsătorie (cf. S.G.G.).

² Practică ocultă ce consta în a înfige niște foarfeci în marginea unui ciur, rostind apoi vraja. Ciurul „răspundea“ mișcîndu-se în jurul lui (cf. S.G.G.).

³ Practică diferită de cea cunoscută pe vremuri la noi : bobii de fasole, în general, număr fix, se amestecau împreună cu diferite obiecte (o bucată de cărbune, o monedă, pucioasă, o bucată de pîine) și se aruncau. După cum cădeau aceste obiecte în raport cu anumite boabe însemnate dinainte, se ghicea viitorul și răspunsul la întrebarea pusă (cf. S.G.G.).

pentru sulimanuri și bucle. De ce spui că de patru zile miroase greu ?

De ce te întristezi și te superi cînd ți se vorbește despre el ? Birfești faptele lui bune, te prefaci a crede că sînt prefăcute, măsurîndu-i inima cu inima ta. Nu vrei să fie dezgropat, dar dezgropi pînă și osemintele întregului său neam, mințind și scandalizînd pe oricine te aude, scoțîndu-i vorbe rele, strigînd în gura mare lucruri pe care tu nu le știi cu adevărat, iar lui nu i se potrivesc, numai ca să-l ocărăști și să-l jignești. Te porți ca o femeie : ești nestatornică și deie Domnul ca nestatorniciile tale să nu se nască — de vreme ce lucrurile merg așa — din jigniri aduse lui Dumnezeu, împotriva lui și a ta.

Și fiindcă am ajuns aici fără să gîndesc și am acostat în acest port, vreau să-mi întind taraba și să fac negoț cu mărfurile mele, cum obișnuiesc coropcarii ori marchitanii care umblă din tîrg în tîrg : azi își întind marfa aici, mâine în altă parte, fără să se așeze într-un loc, iar cînd și-au vîndut-o, se întorc în ținutul lor. Să vindem deci aici ceva din aceste bogății, să scoatem pe piață năravurile unor căsnicii, atît ca să-și recunoască greșelile cele ce încearcă să se mărite cu asemenea gînduri, cît și pentru ca să știe că aceste lucruri se știu și e bine să le arătăm răul pe care-l fac, căci fac rău într-adevăr ; și după aceea ne vom întoarce la locul nostru.

Unele femei se mărită doar cu gîndul de a scăpa de supunere și a dobîndi libertatea. Tînăra domnișoară socotește că va fi liberă și va putea să iasă și să umble de colo-colo, dacă pleacă din casa părinților și intră în cea a soțului ; că va putea porunci mîndră, că va avea bani de dat și slujitoare în care să dea. Supunerea i se pare greu de îndurat. Crede că, îndată după ce se va mărita, va fi stăpînă puternică și absolută, că părinții o obidesc, că sînt niște călăi și că soțul va fi moale ca ceara și iubitor. Asta se datorează faptului că tații nu iau seama cum se poartă cu nevestele lor. Trăiesc ca niște animale, trezesc dorințe în fiicele lor, le stîrnesc poftetele și le împing în prăpastie. Pentru că fiind nescotite, nu văd limpede, cred că tot ce zboară se mănîncă, gîndind că vor da peste tot doar de miere, și nu-și

închipuie că pot da de amar și acru și la alții, nu numai la tații lor.

Asta le tulbură, le lasă fără tihnă, leșinate și fără minte. Dacă văd lucrurile așa, de ce nu se uită la prietena lor ce s-a măritat cu un soț gelos și sever, care nu numai că nu i-a spus niciodată o vorbă bună, dar nu i-a îngăduit să iasă cu plăcere nici pînă la biserică, ci doar foarte în zori, cu o rochie de postav pe ea, înfășurată în mantie, ca o servitoare și, mai ales, care se poartă cu ea de parcă nu ar fi nevasta lui, ci o roabă fugară ?

Să se gîndească la căsătorie că nu-i altceva decît o nimereală, ca atunci cînd cumperi un pepene și e de soi, dar din sămînță pot să iasă castraveți ori bostani. N-a văzut că cealaltă cunoștință a ei s-a măritat cu un cartofor care nu i-a lăsat cearșaf în pat să nu-l joace la cărți ? Nu s-a gîndit la vecina ei cîte îndură de pe urma bărbatului ei încurcat cu alta, că nu e dimineață lăsată de la Dumnezeu să nu sosească în casa iubitei coșurile încărcate cu bunătăți, iar acasă la el, ai lui mor de foame ? Nu a auzit de unii care, cînd vin acasă, se uită doar în pămînt și nu ridică ochii decît ca să mustre și să pedepsească fără altă cauză ori motiv, decît proasta lor digestie ?

Își închipuie cumva că toate femeile sînt adorate și iubite de soții lor, ca de părinți ? Ei bine, eu le asigur că am văzut cel mai bun soț plecînd de-acasă ; și că n-am văzut un părinte să nu fie părinte. Puțini soți sînt așa ! E o minune ca vreunul să îndeplinească toate îndatoririle căsnicieii. Dar n-am cunoscut vreun părinte care să înceteze să fie părinte, oricît de rea ar fi odrasla sa.

Alte femei, care n-au părinți, se mărită ca să scape de tutorii lor, crezînd că, în casa acestora, sînt vîndute și furate. Își fac socoteala și își spun în sinea lor că dacă acesta le cheltuiește averea, mai bine să o facă soțul, că tutorele, ca să nu se lipsească de averea lor și să le-o dea, uită să le mărite și că, mîine chiar, le poate lovi o boală și se pot prăpădi, iar celălalt rămîne cu banii lor. Și spun : „Ar fi cu mult mai bine să se bucure de averea mea copiii mei, și nu dușmanii care îmi doresc moartea ca să mă moștenească ! Vreau să mă mărit chiar și cu un negru nenorocit. Că părinții mei n-au strîns avere ca să mi-o mănince tutorii, purtîndu-se cu mine cum se

poartă, ținându-mă în zdrențe și cu straiiele rupte, înfometată și tinjind după un *real* ca să-mi cumpăr spelci“.

Asta le pune pe foc și, ascultînd sfatul primei prietene, socotesc că, de vreme ce vine de la ea, aceasta le vrea binele. Și, de fapt, aceea le aruncă într-o mocirlă, din care nu vor mai ieși curate toată viața. Pentru că tînăra alege pe unul care se îmbracă pe el, trăiește el în desfătare, își hrănește caii, își gătește slujitorii, își cheltuiește averea în petreceri, iar pe nevastă-sa o uită într-un ungher. Și din ceea ce-a gîndit și a dorit să le lase copiilor, din averea ei, cînd ajunge să-i aibă, nu i-a rămas un *real* să le dea și să le lase, pentru că totul s-a dus pe apa simbetei. Și dacă se temea că rudele vor să-i ia viața ca s-o moștenească, soțul nu dorește altceva, căci, avînd chef să se îmbrace cu rufe proaspete, obosit de nevasta care n-a lipsit niciodată din pat și de la masă, vrea, și uneori poate chiar încearcă, s-o bage în pămînt și astfel biata de ea niciodată nu împlinește ceea ce și-a propus în închipuire.

Alte femei, ușuratece, încearcă să se mărite din dragoste. Aruncă ocheade prin biserici, acasă la ele stau proțăpite la fereastră, noaptea tresar în pat, așteptînd să treacă cel ce le va trezi cu acorduri de chitară. Ascultă cîntîndu-li-se versurile închinat de Gerineldo doñei Urraca¹ și își închipuie că sînt scrise pentru ele. Sînt mai negre ca o gaiță, mai stîngace ca o broască țestoasă, mai proaste ca o salamandă, mai urite ca o cîrțiță, dar în cîntece sînt zugrăvite ca fiind mai frumoase decît Venus, celălalt neuitînd nici o cutiuță ori sipet de unde să nu scoată pentru ele alabastru, carmin, turcoaze, perle, nea, iasomie, trandafiri, ba chiar să smulgă de pe cer soarele și luna, s-o acopere cu stele, făcîndu-i sprîncene de curcubeu².

Hai, du-te, nebuno! Că nu-și mai amintește de tine cel ce ți le-a scris și dacă ți le-a scris, te-a mințit ca să te înșele, lingușindu-te ca pe o înfumurată, amică a lin-

¹ Prin *unas coplas que hizo Gerineldo a doña Urraca*, Ale-mán vrea să spună, probabil, pur și simplu „stanțe“, „vechi cîntece de dragoste“ (cf. S.G.G.).

² Sînt ironizate imaginile consacrate printr-o lungă tradiție poetică (cf. B.B.).

gușelii. Cine te laudă în față, pe jumătate te ocărăște. Păzește-te de el că le vindecă pe toate cu același sirop. Fiecăreia îi spune aceleași vorbe.

Alta a citit *Diana*¹, a văzut aprinzându-se flacăra iubirii la acele păstorite, casa acelei înțelepte, atât de plină de bogății, perlele și nestematele cu care le gătea, grădinile și pădurile unde petreceau, muzica ce o ascultau, și, ca și cum astea ar fi adevărate sau ar putea fi și i s-ar putea întâmpla la fel, își pierde judecata. E ca iasca. Sare de undeva o scînteie, se aprinde ca pulberea și arde.

Altele, foarte curioase, se lipsesc de vestminte și își cheltuiesc banii închiriind cărți și, fiindcă au citit în *don Belianis*², în *Amadis*³ ori în *Esplandián*⁴, dacă nu cumva au scos-o din *Caballero del Febo*⁵, despre primejdiile și nenorocirile prin care treceau acei nefericiți cavaleri pentru infanta Magalona⁶, ce era probabil o doamnă foarte nurlie, li se pare că la ușa lor se află armăsarul, piticul și guvernanta cu domnul Agrajes⁷, ca să le arate drumul prin acei codri și acele păduri, să nu nimerească la castelul fermecat, ca de-acolo să ajungă la celălalt, unde le iese în întâmpinare un leu fără cap ce le poartă cu voie bună spre o încăpere unde sînt servite și ospătate cu multe și felurite mîncăruri,

¹ Este vorba de *Los siete libros de la Diana* de Jorge de Montemayor, roman pastoral de mare succes în epocă, imitat de mulți scriitori. Menționînd acest roman, Alemán vroia, probabil, să se refere la genul pastoral, în general (cf. B.B.).

² *El valeroso e invencible príncipe don Belianis de Grecia* (I—II, Burgos, 1547; III—IV, 1579), roman cavaleresc.

³ *Amadis de Gaula*, celebru roman cavaleresc anonim, atribuit lui Garcia Ordóñez de Montalvo, care a îngrijit ediția din 1508, Zaragoza. Cunoscut însă cu mult înainte de această dată.

⁴ *Las Sergas de Esplandián*, Zaragoza, 1510, roman cavaleresc care făcea parte din versiunea mai veche a romanului *Amadis de Gaula*.

⁵ *Espejo de principes y caballeros, en el cual se cuentan los inmortales hechos del Caballero del Febo*, I, Zaragoza, 1562; II, 1580; III—IV, 1587, roman cavaleresc.

⁶ Personaj principal al romanului cavaleresc *La historia de la linda Magalona, hija del rey de Nápoles y del muy esforzado caballero Pierres de Provenza*, Burgos, 1519.

⁷ Personaj din romanul *Amadis de Gaula*.

încît li se pare chiar că mănîncă și se află acolo și dorm în acele paturi atît de îmbietoare și de moi, atît de tihnite și răsfătate, fără să știe cine și de unde le-a adus toate acestea, căci totul este vrajă. Și rămîn închise în acel castel, păzindu-și cinstea și trăind cum se cuvine, pînă sosește don Galaor¹ și-l ucide pe uriaș, de care mi-e întotdeauna milă cînd aud cu cîtă cruzime e tratat, cînd rău fi fost mai bine să-l fi trimis cu una din aceste doamne în Castilia, unde lumea ar fi plătit bani mulți doar ca să-l vadă și ar fi strîns destulă zestre ca să se căsătorească, fără să mai treacă prin atîtea aventuri și nenorociri, și așa se rupe întreaga vrajă.

Mai există unul la fel ca mine care îmi spunea acum cîteva zile că dacă s-ar strînge cărțile acestor frumoase într-o grămadă și li s-ar da foc, n-ar fi cu putință să ardă, pentru că virtutea lor ar stinge flăcările. Eu nu zic nimic și mărturisesc acest lucru, fiindcă merg prin lume fără să știu încotro și probabil că la fel se vorbește și despre mine.

Sînt altele care o fac fiindcă au văzut un tinerel sclivisit și scrobit ca o pînză de Valencia, cu mai multe coșuri decît casele din Aranjuez², mai frumoși decît Adonis, gătiți ca să fie chipeși și care își dau aere din pricina asta, ca și cum aceste ciudățenii n-ar vesti un pîrjol... Femeia să fie femeie, și bărbatul, bărbat. Buclele, alifiile, sulimanurile și tenul catifelat să fie al doamnelor, căci le fac trebuință și se folosesc de ele. Bărbatul e de-ajuns să arate așa cum e. Îi stă foarte bine să aibă glasul aspru, părul bogat, chipul robust, înfățișarea serioasă și mîinile puternice.

Înălțimile Lor își închipuie că un frumuseț din ăștia este întotdeauna așa, că nu are pasiuni firești, că nu scuipe, nu tușește și trăiește doar cu *zarzaparilla*³ și nalbă, prișnițe cu sulfină, irul *apostolorum* și alte porcării și doctorii mai multe decît ceilalți, și își pierde mințile și fac asemenea pasiuni pentru el, încît, dacă nu le-ar

¹ Galaor, fratele lui Amadís de Gaula.

² Joc de cuvinte intraductibil, pe care am încercat să-l sugerăm, bazat pe polisemia cuvîntului *fuente* „fîntină” și „rană care supurează, rană cu puroi” sau „incizie făcută pentru scurgerea puroiului”.

³ Arbust medicinal din familia liliacee.

pune friu rușinea, nu i s-ar împotrivi nici un pic și ar fi mai rele decât dracul slobozit în lume.

Și dacă le arăți ce neghiobie fac, ce necazuri li se trag din asta, ce greșit gîndesc, la toate îți răspund : „Eu o să sufăr, nimeni altcineva în locul meu. Dacă o să-mi meargă rău, eu o să îndur și păcatul meu să fie. Lăsați-mă-n pace că știu ce fac“. Și nefericita de ea nu știe nici ce face, nici ce vorbește.

Iar cînd ajung să se simtă obligate datorită bomboanelor, panglicuțelor, șipetelului, bilețelului adus de servitoare și a celui prin care i-au răspuns domnului ce le-a ciupit ori le-a mîngîiat mîna prin deschizătura ușii, dacă nu cumva a fost piciorul, numai Dumnezeu mai poate îndrepta lucrurile. Nu există leacuri pentru boala lor. Le-a pătruns otrava în trup.

Există, de asemenea, femei, care se mărită doar pentru că sînt cochete din fire, ca să poată umbla, să vadă și să fie văzute, să se îmbrace și să se coafeze în fiecare zi altfel, socotind că, dacă au văzut o altă femeie într-o zi de sărbătoare ori toată săptămîna umblînd gătită, de-n-dată ce se vor mărita, soțul lor le va ține tot așa, dacă nu cumva mai bine; și că la fel ca celeilalte umblărețe, li se va îngădui și lor să bată toate mahalalele.

Și-acum se ivește gilceavă. Pentru că, dacă nu se întîmplă așa cum gîndește femeia, ori fiindcă soțului îi place sau vrea ca nevastă-sa să se îmbrace ori să se dezbrace doar pentru el, ori fiindcă, deși vede că altul acceptă, se gîndește că poate nu face bine și e bîrfit și nu vrea să se întîmple și cu el la fel, tocmai din cauză că nu o lasă să se îmbrace și să se încalțe, să petreacă și să se plimbe ca altele și chiar mai mult, nu rămîne piatră pe piatră din toată casa și plănuiește să-și trădeze soțul, ca să se răzbune pe nenorocit. Care, fiind cu capul pe umeri, știind-o cine e, se teme că dacă-i dă libertate și-i cresc aripi, va zbura ca furnica spre propria-i pierzanie ¹.

¹ Aluzie la proverbul *Por su mal y ruina nacen alas a la hormiga* sau *Salen alas a la hormiga para ser perdida* (cf. G. Correas, *Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967), cu sensul sugerat de traducerea noastră.

Asta-i de-ajuns ca să-și zgirie obrazii și să-și smulgă părul, zicînd că e cea mai nefericită femeie și că mai bine era de-ar fi vrut Dumnezeu ca, atunci cînd s-a născut, maică-sa s-o fi strîns de gît ori s-o fi aruncat într-o fîntînă, decît să ajungă pe mîna unui om așa de rău, că numai ea a nimerit prost în căsnicie, că Madam Cutare e o fitecine și bărbatu-su o ține ca-n palme, că ea nu-i mai prejos decît aia și n-a avut zestre mai mică și că dacă ar fi știut asta, nici nu s-ar fi măritat cu el. Îl ocărăște că e mîrșav, ticălos și slab de inger, că servitorii tatălui ei erau mai buni și că nu merită nici să-i scoată pantofii din picioare. „Nenorocita de mine ! Am fost crescută în puf și pentru ce, ca să vii tu, să te porți așa cu mine, să fiu sclava ta noapte și zi, slugărînd în casă și la copiii și servitorii tăi ! Pentru cine ! Asta mi-e crucea ! Te porți de parcă ai fi la fel cu mine ! Dar Dumnezeu și oamenii știu din ce neam mă trag, al lui don Cutare și al lui don Cutărică, episcopul, contele și ducele“, și înșiră toată litania, nu uită pe nici unul, și mare și mic și de vază și mai puțin de vază.

Și vai de el, dacă se întîmplă cumva — și nu doresc nimănui asta —, ca în casă să mai locuiască bătrîna sa mamă, surorile mai tinere nemăritate ori copiii din altă căsătorie. „Pentru ei am adus averea strînsă de părinții mei, pentru ei se risipește, ei mi-o mănîncă și pe mine mă tratează ca pe-o roabă ! Roabă ; de ce nu dă Domnul să trăiesc și eu ca a lui N., care trece pe-aici în fiecare zi ca o regină, azi cu o fustă, mîine cu alta ; doar eu stau cu zdrențele astea pe mine de cînd m-am măritat, că n-am avut nici cu ce să le cîrlesc, închisă aici între patru pereți. Cu cîte zăvoare și cu cîte lacăte !“ Ce se poate răspunde la asta, decît s-o lași în pace ? Căci altminteri n-am mai sfîrși ceea ce ne-am propus.

Altele se mărită pentru ca, la umbra bărbatului să nu fie deranjate de lege și nici ocărite de vecine ori de alte persoane. Asta e ticăloșie, murdărie și nerușinare. Ce mai poți spune ? Sînt fără obraz, necinstite și fără onoare. Fac precum stăpînul livezii care pune o sperietoare de ciori în livadă, să nu vină păsările la pomi. Pomii sînt acolo, la vedere, pentru cine plătește și cui vrea stăpînul să-i vîndă poamele ; dar păsările nu le ciugulesc și nu se ating de ele ; nu se găsește nimeni să

le arate calea cea bună, să le dojenească și să le spună vorba : „Sperietoare de ciori și bărbat în casă, doar de ochii lumii“¹.

Ele pot foarte bine să dea sau să-și vîndă cinstea și persoana, după cum doresc ori le place mai mult, în ochii tuturor ; dar nu vor să fie pedepsite de lege. Și vor păți ca viile care au paznic pînă se coc strugurii, dar curînd vine culesul și vor rămîne neîngrădite, pășune de rînd călcată în picioare, rumegată și distrusă de vite.

Soră dragă, ăsta e drumul ce duce spre iad. Dumnezeu îți va lua soțul, datorită desfriului și nerușinării tale, pentru ca acesta să fie biciul ce te va pedepsi și nemernicia ta să fie știută de toți. În balanța în care i-ai pus onoarea, se va afla în curînd și a ta. Dar, cui spun eu asta, pentru cine îmi bat capul ? Căci ea nu s-a temut de bărbatu-su, și-a pierdut rușinea față de Dumnezeu, iar eu vreau s-o aduc pe calea cea bună cu asemenea prostii, căci nu sînt altceva pentru ea.

Mai există alte femei care se mărită fiindcă văd că li se prăpădește averea și fiindcă, fără alt motiv decît că sînt fete, unele guri rele le scot cinstea la mezat, sau fiindcă se află în primejdie din alte motive. Din două rele, cel mai mic, căci în toate aceste căsătorii nu-i revine nici cea mai mică parte lui Dumnezeu, ci, mai degrabă, s-ar spune că sînt faptă diavolească ; cum toate lucrurile au părți bune și părți rele, după cum este ținta spre care se îndreaptă, fiind ea cunoscută, tot astfel se aleg faptele ce merg spre ea și cele ce se îndepărtează de ea, acestea din urmă plăcîndu-ne întotdeauna mai mult decît lucrurile ce ne călăuzesc spre țintă ; astfel, aceste femei nu iubesc căsătoria pentru căsătorie, pentru că fac din ea un mijloc de a-și împlini dorința. Asemenea femei nu merg pe drumul drept, dar, cel puțin, sînt aproape de a ajunge repede la țintă ; cu toate acestea eu nu socotesc a fi o căsnicie bună, și nici nu este, decît cea care are drept singur scop să-l slujească pe Dumnezeu.

¹ Aluzie la proverbul *Marido en lar, siquiera higueral*, înregistrat de G. Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967).

Dumnezeu îngăduie toate aceste căsătorii ; dar în cele mai multe își viră dracul coada, și nu puțin. Bună și sfintă este taina căsătoriei, dar tu faci din căsnicie iad. Ea a fost hotărîtă pentru a trăi în pace, dar tu n-o dorești și n-o ai, căci mai curînd umbli să-i pui piedici și s-o prăpădești.

Fata tînără ori văduva să nu-și aleagă drept țel să fie liberă ori să nu se mai supună părinților și tutorilor. Să nu se lase purtată de iubirea ușuratică. Să se lepede de destrăbălare cea care-și urmează simțurile. Și să mă creadă toate că, de nu fac așa, faptul că le merge prost și unora și altora, că bărbatul nu este așa cum și-au închipuit și l-au dorit, că sînt sclave după ce s-au măritat, că bărbații lor le țin încuiate în casă, le fac viața amară, le cheltuiesc averea, le fac copii, se golește punga, vin necazurile, soțul se apucă să joace cărți, își ia țiiitoare, se poartă urît cu ele și apoi își găsește moartea de mina lui, se datorează scopului greșit spre care au ținut, și anume, acela de a se înălța în rang, de a-și spori averea ori altele ce le-am pomenit mai sus ; numai din această pricină și-au stricat viața.

L-ați adorat pe Baal¹ și v-ați încrezut în el. Ați gîndit că acesta vă poate ajuta, elibera și apăra ; dar cînd veți fi cu adevărat la ananghie, să nu vă fie teamă și să nu credeți că vă va trimite focul cu care să aprindeți speranța ; nu îl are și nu vi-l poate da. Adorați idoli ? Aflați că nici unul nu vă va ajuta la nevoie. Căci, de fapt, nu sînt decît idoli, lucrare plămădită de propriile voastre mîini, creați dintr-o toană și adorați din pură plăcere. Va cădea foc din cer să mistuie jertfa, lemnele, pietrele și pămîntul, ba chiar și apa din șanțul lui Ilie, deși pusese de multe ori să fie umplut și iar umplut².

Să știți că legătura căsătoriei e poruncită de Dumnezeu și că se face doar pentru a asculta de voința și de sfatul său, lăsîndu-l pe El s-o rînduiască cum e mai bine întru slujba sa, fără să căutați mijloace josnice

¹ Divinitate a naturii și a fecundității la unele popoare semitice antice.

² Cf. *Cartea [a] treia a regilor*, 18, 38 : „Și s-a pogorît foc de la Domnul și a mistuit arderea de tot, și lemnele și pietrele, și țărîna, și a mistuit și toată apa care era în șanț“.

și nerușinate. Și chiar dacă va fi udată de sute de ori de apele persecuțiilor, de foame, frig, temniță și alte chinuri, nu contează; focul din cer, iubirea de Dumnezeu și caritatea umilă o săvîrșesc. Această caritate o înalță și o poartă pînă înaintea Divinei Sale Maiestăți, întru mai multe merite de slavă și mîntuire.

Să ne oprim aici, să punem capăt predicii și să ne întoarcem la înșurătoarea mea, greșeală pe care n-ar fi trebuit s-o fac. Am îndurat aproape șase ani traiul cu soția mea, de parcă aș fi fost în fiare¹, deși primii patru ani, piinea de la nuntă s-a păstrat proaspătă, pentru că totul era trandafiriu. Dar cînd am dat de greu și am ajuns să mîncăm piine mai neagră și n-aveam bani nici pentru asta, cînd fustele din pînză țesută cu fir de aur și brodate s-au vîndut, atît aurul cît și pînza, că nu mai rămăsese nici pînză de păianjen să nu se vîndă și să nu fie socotită drept țesătură accesibilă, cînd n-am mai putut-o scoate la capăt, că-mi ajunsese cuțitul la os, pentru că nu mi-a îngăduit niciodată să vînd vreo proprietate de-a ei ori de-a mea, cînd nu mai aveam credit la prăvălie nici pentru ridichi de doi *maravedis*, m-am văzut așa de încolțit, încît, la sfatul socrului meu am vrut să mă folosesc de metode ceva mai severe.

Dar, Dumnezeu să ne dea sănătate! A început să urle și să facă o asemenea gălăgie, încît, ca și cum s-ar fi întimplat ceva deosebit de grav, au sosit vecinii s-o ajute, pînă ce n-au mai încăput în toată casa. Aflînd adevărul, a dat Domnul să nu se întîmple nimic. Vedeau că am dreptate. Și plecau. Ea, în schimb, nu înceta să se plîngă, căci avea rezerve pentru o sută de săptămîni a patimilor. Ca să nu iasă mai rău, trebuia neapărat să plec, să nu fiu obligat, ascultînd-o, să-i răspund cu vorbe și fapte. Îmi luam pelerina, plecam de-acasă și-o lăsam în voia ei, să facă și să zică ce-o vrea, pînă nu mai poate. Și faptul că nu puneam preț pe ceea ce spunea o infuria și mai tare.

Pot să mărturisesc sincer că tot timpul cît am trăit cu ea, nu mă pot învinui că am jignit-o vreodată. Faptul

¹ Joc de cuvinte intraductibil: *padecí con mi esposa, como con esposas*, bazat pe sensurile cuvîntului *esposa*: „soție” și „cătușe, lanțuri”.

că Dumnezeu ne dă ori ne ia bogățiile este altceva, căci nu stă în puterea oamenilor să aibă parte de ele tot timpul ori să le împiedice să se piardă. Nu-i poți spune destrăbălat celui ce face la fel ca alții, cărora le-a ieșit totul bine, și e de rea credință cine gîndește așa. Destrăbălat e doar cel ce petrece cu femeile, e cartofor, se ține de petreceri și chefuri, aruncă banii pe veșminte și are alte vicii.

Să mă înțeleagă domnul vecin. Cu el vorbesc. Știe prea bine de ce-i spun asta și aș vrea să-i mai spun că poate datorită îndrăznellii și sfaturilor sale proaste a ajuns ea acum în iad. Să se pocăiască și să aibă grijă cum trăiește, ca să nu moară. Pentru că nu întimplarea fericită ori nefericită este cauza discordiei și ea nu trebuie să se ivească între soți. Căci un bărbat nu are altă îndatorire decît să muncească și să-și pună la bătaie toată priceperea. Întimplarea, cum o fi să fie; căci e prea de-ajuns dacă-i păstrează soției zestrea neatinsă și sporită, fără să i-o vîndă ori să i-o risipească.

Fără îndoială că ea nu se spovedea și, dacă o făcea, nu spunea adevărul, iar dacă îl spunea, îl falsifica în așa fel încît să poată primi iertarea păcatelor. Se înșela pe ea însăși, sărmana, crezînd că-și înșeală duhovnicii.

Pe de altă parte, nu lipseau nici oamenii de nimic, cu purtări și principii josnice și cu minte puțină, care, ca s-o aduleze și să-i facă pe plac, o ajutau în nebuniile ei, oferindu-i prilejul să le facă, neascultînd ce spun și necunoscîndu-mi motivele. Aceștia au fost cei care mie mi-au răpit liniștea, iar pe ea au azvirlit-o în iad. Pentru că a lovit-o o boală năpraznică și a murit fără să se căiască și fără să primească Sfintele Taine.

În două împrejurări pot spune că n-am avut noroc. Prima, în această căsătorie, căci în ceea ce mă privește, am făcut tot ce mi-a stat în putință ca s-o respect după lege. A doua, cînd, după ce am suferit atîta vreme și mi-am pierdut averea, nu mi-a rămas un ordin de plată, un fiu, ca să pun mîna pe zestre. Deși, nu mă pot plînge de asta, căci neavîndu-l, nefericirea m-a făcut fericit. Căci nu există povară mai grea decît o astfel de căsnicie.

Aşa a simţit probabil şi călătorul care, aflindu-se pe mare şi fiind prinsă corabia de o furtună cumplită, cînd căpitanul a poruncit să se arunce peste bord lucrurile cele mai grele ca să se salveze, el şi-a luat nevasta în braţe şi a azvirlit-o în mare. După aceea, cînd a fost să fie pedepsit pentru fapta lui, s-a dezvinovăţit, zicînd că aşa poruncise căpitanul şi că în toate mărfurile lui n-avea altceva să cîntărească mai greu, şi de aceea o făcuse.

Şi-acum, iată-l pe socru-meu, care nu avusese nici-odată vreo supărare cu mine, ci dimpotrivă, mă mîngia şi mă consola de parcă aş fi fost fiu-su, şi trecînd de partea mea, o dojenea pe fiică-sa. A mers atît de departe, încît, văzînd că nu-l ascultă, nu i-a mai călcat pragul ; dar oricît de furios era pe ea, pînă la urmă tot fiică-sa răminea, căci copiii sînt scînduri tăiate cu fier-răstrăul din trunchiul inimii : dor mult şi-i iubeşti mult. L-a întristat moartea ei, dar noi am rămas în relaţii bune. Am îngropat-o pe cea dusă dintre vii, căci acesta era numele ei. Am făcut cele de cuviinţă pentru odihna sufletului ei şi după citeva zile am hotărit să lichidăm asociaţia noastră, pentru că socru-meu mi-a cerut să-i înapoiez zestrea fiică-sii. Eu nu m-am împotrivit. I-am dat înapoi cît îmi dăduse, mult sporit faţă de cît primisem. Mi-a mulţumit frumos. Ne-am încheiat socotelile şi am rămas buni prieteni, cum am fost întotdeauna.

Capitolul al IV-lea

Văduv, Guzmán de Alfarache încearcă să urmeze literele și teologia la Alcalá de Henares ca să se hirotonisească și, după ce termină cursurile, se însoară din nou.

Ca să rostogolești la vale un bolovan aflat în virful unui munte, e de-ajuns puterea oricărui om. Cu o mică efortare îl faci să se prăvălească. În schimb, dacă ar fi să scoți același bolovan din adâncul unei fintini, n-ar fi de-ajuns nici chiar mai mulți oameni și aceștia ar trebui să-și dea multă silință.

Ca să mă prăbușesc din locul meu, ca să-mi pierd averea și creditul de care mă bucuram, a fost de-ajuns risipa făcută de nevastă-mea ; acum, însă, ca să mă ridic din nou, ar fi nevoie de alți unchi, alte neamuri, altă Genovă și alt Milano și să vină un alt Sayavedra, sau să învie primul ; pentru că niciodată n-am mai găsit slujitor și tovarăș ca el cu care să mă pot înțelege și să știe să mă înțeleagă.

Banii și averile, cu cât vin mai târziu, cu atât mai repede se duc ; se strâng încet, iar desfrinării le risipesc repede. Toate câte sînt azi pe lume sînt supuse nestatorniciei și sînt schimbătoare. Să nu fie nici bogatul sigur, nici săracul să nu-și piardă nădejdea. Căci roata la fel de încet urcă, pe cât de încet coboară și la fel de repede se golește pe cât de repede se umple¹.

Cheltuielile nemăsurate din casă mi-au golit-o pe de-a-ntregul de giuvaeruri și bani. Doamna soția mea ar fi putut să-mi lase cu sufletu-mpăcat, dacă ar fi avut așa ceva, în semn de recunoștință pentru câte am îndurat de pe urma ei și pentru chinurile datorate necumpătării sale, o mică parte din averea ei, cât s-ar fi putut prin lege, cu care măcar să mă pot apuca din nou, singur și în liniște, de vreo mică afacere. Mi-aș fi

¹ Este vorba de roata cu cupe pentru scos apă de irigat. Aceeași imagine o întîlnim la p. 641.

văzut de speculațiile mele pe de o parte, pe de alta m-aș fi ocupat de altceva ca să-mi scot cheltuielile și astfel aș fi putut să mă întrezesc după starea de slăbiciune în care m-a lăsat.

Dar, nu numai cu ocazia aceasta, ci și cu cele mai multe ocazii ce mi s-au ivit cu prietenii mei, aș putea spune ceea ce spunea Simonides¹. Acesta avea în casă două sipețe și spunea că la anumite perioade de timp obișnuia să le deschidă și când îl deschidea pe cel cu muncile de pe urma cărora gândise și nădăjdise că va culege roade, dar nu se alesese cu nimic sigur, întotdeauna îl găsea plin ochi; în schimb în celălalt, unde păstra mulțumirile pentru binele făcut, niciodată nu găsea nimic și întotdeauna era gol.

La fel de nefericiți am fost și filozoful acesta și eu. Se pare că am fost născuți sub aceeași stea. Pentru că, deși întotdeauna am pus suflet când era vorba să ajut și să pun umărul, fără să mă gândesc la paguba ori la câștigul pe care le-aș avea de pe urma acestui fapt, și fără să țin seama de sfatul celor ce zic: „Fă bine și-așteaptă rău“, pot spune de asemenea că întotdeauna am pierdut în zadar osteneala și săpunul, spălînd capul măgarului. Și, cu toate că pierdeam, mă încăpățînam tot timpul. Pentru că îmbătat de această plăcere nu luam seama la răul ce mi-l făceau alții. Căci pe cît e de ușor să jefuiești un bețiv, pe atît e de greu s-o faci cu un om serios. Poți să-l furi pe cel care doarme, dar nu pe cel ce stă de veghe.

Eu n-am vegheat niciodată asupra mea, niciodată n-am crezut că mi-ar putea lipsi câștigul; întotdeauna când am avut parte de el am făcut această socoteală și când am fost la strîmtoare, am descoperit acest lucru. Deși eram rău, doream să fiu bun, dacă nu ca să mă bucur de acest bine, cel puțin ca să nu mă văd amenințat de un rău prea mare. Mi-am uitat năravurile, m-am învățat cu orice suferință și m-am străduit pe

¹ Simonides din Keos (cca. 556—467 î.e.n.), poet grec, autor de epigrame, elegii, ode eroice. Anecdota se află în Plutarh, *Scriverile morale*. Cf. E. Cros, *Contributions à l'étude des sources de Guzmán de Alfarache*, Montpellier, 1971, pp. 132—133 (ap. B.B.).

toate căile să ies la liman, dar de fiecare dată mi-a mers prost.

Doar cînd am făcut rău și am furat am fost fericit. Doar la asta am avut noroc, să fiu un nefericit fericit. Acesta e planul diavolului, să-i sprijine pe oameni în gîndurile lor, să-i apere pe cei ce-l ocrotesc, pentru ca, astfel încălzindu-i, să se îndemne la fărădelegi mai mari și cînd îi vede ajunși în vîrf, să-i azvîrle jos. Îi urcă pe hoți pe scară și apoi îi lasă în furci¹. Spre deosebire de Dumnezeu, care niciodată nu ne-a făcut să îndurăm chinuri fără ca acestea să nu dea cele mai bune roade și să transforme cele mai mari fărădelegi în fapte preaslăvite, călăuzindu-ne pe poteca îngustă spre cîmpia întinsă a slavei, unde sălășluiește cu bucurie El însuși.

Cînd ne vedem afundați în nevoi, ni se pare că ne-a uitat, dar El este asemeni tatălui care, pentru a-și învăța copilul să meargă, se face că-i dă drumul de mină și-l lasă singur puțin, prefăcîndu-se că se îndepărtează de el. Dacă micuțul se îndreaptă spre taică-su, oricît de puțin și-ar mișca picioarele, cînd e gata să cadă, nimereste în brațele lui și taică-su îl ține și nu-l lasă să cadă jos; în schimb, dacă atunci cînd i-a dat drumul, copilul se așează imediat pe jos și nu vrea să meargă și nu-și mișcă picioarele, ori dacă, dîndu-i drumul de mină, se lasă să cadă, vina nu este a tatălui iubitor, ci a copilului leneș.

Sîntem răi din fire, nu ne ajutăm deloc pe noi înșine, nu facem nici un efort, nu vrem să ne străduim; așteptăm să ne vină totul de-a gata. Dumnezeu nu ne uită și nu ne părăsește niciodată. Știe foarte bine să-i lipsească pe cei răi, într-o clipă, de multa și marea lor putere dobîndită în ani lungi, și să-i dea lui Iov în scurtă vreme îndoit, ceea ce îi luase puțin cîte puțin².

¹ Aluzie la pilda populară despre hoțul care făcuse un legămînt cu diavolul ca acesta să-l scape de mîna justiției, dar diavolul, plictisit de repetatele cereri ale hoțului de a-i da ajutor, contribuie chiar el la spînzurarea tîlharului. Cf. Francisco Rico, *La novela picaresca española*, I, Barcelona, ed. a II-a, 1970 (ap. B.B.).

² Cf. Iov, 42, 10: „Și Domnul l-a pîs pe Iov iarăși în starea lui de la început, după ce s-a rugat pentru prieteni, și i-a întors îndoit tot ce avusese mai înainte“.

Eu am ajuns atît de sărac, că nu-mi mai rămăseseră decît pereții casei. Dacă pe vremea cînd aveam huzuream, acum doream să am atît cît să trăiesc și să mănînc. Muream de foame. Mi-am adus aminte că în tinerețe cunoscusem la Madrid un copil foarte deștept și vioi la minte pentru vîrsta lui. Îl creștea o doamnă care-l iubea ca o mamă, deși nu-l născuse ea. Tot timpul l-a educat cum se cuvine și totodată i-a făcut toate voile. Mai înainte copilul stătuse la Granada, unde sînt niște struguri cu bob micuț și gustos, căroră, acolo, li se spunea struguri de Corint. Cum la Madrid nu se găseau și copilul nu vroia să mănînce decît strugurii aceia din ținutul lui, văzînd că nu primește astfel de struguri și zărînd niște razachie pe masă, ceru struguri cu bobul mic cum îi plăceau lui. Maică-sa îi spuse : „Dragul mamei, aici nu se găsesc alți struguri decît aceștia“. Copilul zise iarăși : „Atunci, mamă, dă-mi din ăștia, c-o să mănînc ce s-o găsi“.

Eu mîncam ce se găsea. Îmi plăcea orice și nu-mi făcea rău decît faptul că nu mîncam. Căci nestatornicia vremurilor te silește la orice și chiar să te folosești de lucruri ce ne sînt și nouă și lor foarte potrivnice. Am fost nevoit să fac ce nici n-am gîndit, ca să pot spune întotdeauna că nici amorul propriu nu m-a făcut să șovăi, nici teama să mă tem, fără să iau cu asalt toate mijloacele de care mă puteam folosi. Și, fără îndoială, că dacă aș fi perseverat într-un anume lucru, am convingerea că mi-ar fi folosit și aș fi ales drumul cel bun ; dar eram coleric, pierdeam mult timp cu începutul și, astfel, niciodată nu întrezăream sfîrșitul.

Mă hotăram să fiu de treabă ; și de-ndată mi se ura. Eram piatră care se mișcă din locul ei și nu prindeam mușchi niciodată, și fiindcă nu mă potoleam eu singur, a venit timpul s-o facă. M-am văzut lipsit de orice soluție omeneste posibilă și de nădejdea de-a o putea găsi în altă parte ori pe altă cale decît în casa aceea. Am început să chibzuiesc : „Ce să mai fac ca să mănînc ?“ Să mușc dintr-o cărămidă, ar fi fost greu ; să pun o birnă la frigare, s-ar fi ars.

Mi-am dat seama că, așa cum e, casa nu-mi poate oferi nici o soluție. N-am găsit altceva mai bun de făcut decît să mă îndrept spre religie și mi-am zîs : „Eu am

învăţat umanoare. Vreau să mă folosesc de acest lucru şi să-mi continui studiile la Alcalá de Henares, căci se află la nasul meu, să urmez literele şi teologia. O să-mi iau diploma. Şi s-ar putea să am talent pentru amvon şi fiind preot şi bun predicator o să am mîncarea asigurată, iar de nu, în cel mai rău caz, mă fac călugăr, şi-acolo e sigur garantată.

În felul acesta, nu numai că mă voi îndrepta, dar voi scăpa de orice primejdie ce m-ar putea paşte pentru poveştile din trecut. Termenul pentru plata datoriilor se apropie şi averea se duce de ripă. Dacă nu îndrept lucrurile în acest chip, s-ar putea ca mai tîrziu să mă văd încolţit şi în pericol. Îmi dau seama prea bine că nu mă-ndeamnă sufletul, îmi cunosc apucăturile rele, dar cine n-are altă cale şi nu poate face altceva, trebuie să se apuce de ceea ce îi e la îndemînă.

Nu mai trebuie să hoinăresc, asta e ; trebuie să pun sub lacăt totul, înainte de-a nu fi pus eu sub lacăt degrabă. Pentru studii o să folosesc banii luaţi pe casă, care, bine chivernisiţi, chiar dacă o să cheltuiesc o sută de ducaţi pe an ori o sută cincizeci, şi asta ar fi maximum, ca să trăiesc ca un duce, îmi vor ajunge pentru toată perioada şi-mi vor mai rămîne pentru cărţi şi examenul de diplomă. O să-mi găsesc un coleg bun, student la aceeaşi facultate, ca să ne urmăm împreună studiile, să ne pregătim, să ne consultăm cînd avem neclarităţi şi să ne ajutăm unul pe altul.“

Am cugetat la toate astea şi m-am hotărît. Rău gînd şi rea hotărîre să vrei să studiezi literele ca să ai ce mînca, în loc s-o faci ca să-ţi înalţi spiritul. Să-mi treacă prin minte să ţin liturghie ca un meşteşugar, nu ca un preot ! Să încerc să mă fac cleric, avînd un spirit josnic ! Nefericit de mine ! Nefericit acela care, spre nenorocirea lui nu şi-a propus cu mintea să facă totul, în primul rînd, întru slujirea şi slava lui Dumnezeu, dacă şi-a văzut de interesul lui, de îmbogăţire, de mîncare, pe calea acestei înălţătoare jertfe, dacă a încercat să se facă preot ori călugăr, cu alt scop decît acela de a fi şi de a sluji cu vrednicie, dacă a jinduit să studieze cu alt scop decît acela de a fi lumină şi de a lumina cu învăţătura sa. Am fost un trădător, un alt Iuda, care vroiam să-mi vînd învăţătorul !

Și cu asta atrag atenția că oricine încearcă să se hirotonisească, ori să se călugărească, avînd drept singur țel să aibă ce mînca ori ce îmbrăca, nu face altceva. Și trădător e și tatăl, oricine ar fi, care îl silește pe fiul său s-o facă, împotriva aplecării și voinței sale, pentru că bunicu-su, unchiu-su, o rudă ori un neam a lăsat o parohie pe care i-o dă lui fiindcă e în apropiere. Ce crede, că face cînd îl pune să se călugărească fiindcă n-are avere să-i lase, ori din alte pricini lumești deșarte? Căci printr-o minune izbutește unul din o sută și ceilalți pornesc apoi prin lume, destrăbălați, răspopiți, dezonorînd religia, făcîndu-și de ocară sutana, punîndu-și viața în primejdie și vînzîndu-și sufletul diavolului¹.

Dumnezeu este cel ce trebuie să-i cheme și cel ce l-a uns pe David, El este cel ce-și alege slujitorii. Călugărul trebuie să fie călugăr pentru El, acesta să-i fie țelul principal și toate celelalte să vină după acesta. Căci e limpede și drept ca cel ce slujește în fața altarului să mînințe de pe urma lui și ar fi o lipsă de omenie ca, după ce-a arat și după ce-a ostenit, să legi boul de un par și să nu-i dai să mînințe. Să deschidă bine ochii fiecare, să se gîndească mai înainte de-a se hotărî să facă la fel ca mine. Să cugete ce face și ce primejdie îl amenință. Să se întrebe pe el însuși ce-l îndeamnă să intre în cin. Pentru că mergînd prin întuneric, va da cu ochii de întunericul iadului. Clar, pur și mai curat ca soarele trebuie să fie țelul preotului bun și al călugărului.

Să nu-și inchipuie părinții că pentru a le da de mîncare copiilor lor, trebuie să-i bage în tagma bisericească și pentru că sînt șchiopi, slăbănogi, bolnavi, neputincioși, infirmi ori prost făcuți trebuie să-i pună să îmbrace sutana ori rasa. Căci Dumnezeu vrea să-i fie aduș jertfă tot ce e mai bun, și ne dă în schimb tot ce are mai bun.

¹ În ultima treime a secolului al XVI-lea, cînd au început să se manifeste evidente simptome de criză economică în Spania, mulți oameni au intrat în rîndurile clerului pentru a-și asigura traiul, ceea ce a dus la o scădere a nivelului cultural și moral al tagmei bisericești. Cf. J. Vicéns, *Historia social y económica de España y América*, Barcelona, 1957, III, p. 85 (ap. B.B.).

Și de faceți o alegere greșită, veți rămîne păcăliți. Căci păstrați ce e mai bun pentru voi, dar tocmai asta vă va lua Dumnezeu și vă veți alege cu ochii scoși, pentru că ați vrut să-i scoateți altuia, cu cele rele ce i le-ați dat și cu cele bune ce vi le-a luat.

Hățurile nu trebuie schimbate că se prăpădesc caii. Puneți fiecăruia căpăstrul său, căci un abstinent nu va fi un soț bun, iar un libidinos va fi un călugăr rău. Multe lăcașuri se află în ceruri și fiecare cu cărarea lui dreaptă. Să-și aleagă fiecare drumul ce-l călăuzește spre mîntuire și să nu apuce pe altul, căci se va rătăci și, crezînd că va izbuti să se descurce, nu va vedea niciodată ceea ce dorește și ceea ce năzuiește.

Mare neghiobie ar fi dacă pentru a pleca de la Madrid spre Barajas, aş lua-o pe podul Segoviei¹, trecînd peste Guadarrama; sau dacă voind să merg la Valladolid, aş lua-o spre Sigüenza. Vedeți ce rătăcire? Vă dați seama de nebunie? Neprihănitul să rămînă neprihănit, iar căsătoritul, căsătorit. Abstenenții să se abțină, călugărul să fie călugăr. Fiecare să-și vadă drumul său și să n-o apuce pe-al celuilalt.

- Am luat hotărîrea de-a intra în tagma bisericească, doar pentru că astfel mă puneam pe picioare, aveam mîncarea asigurată și scăpam de creditorii care, odată împliniți cei zece ani, aveau să mă hăituiască din nou. Cu asta le astupam frumos gura, le închideam toate porțile și le făceam o figură foarte urîță. Mi-am vîndut casa aproape la prețul cu care o cumpărasem. Pentru că, deși e o minune cînd vinzi o casă să-ți scoți banii dați pe ea, pe-a mea am luat aproape cît dădusem, pentru că îi crescuse valoarea, datorită faptului că în cartier se mai înălțaseră case și, astfel, timpul a făcut-o mai prețioasă.

Cînd notarul a sfîrșit cu actele, înainte de a ni le da fiecăruia, a spus că trebuie să mergem mai întîi la proprietarul terenului să obținem de la el încuviințarea, să-l întrebăm dacă se învoiește cu partea ce i se cuvine și să-i plătesc din urmă impozitul de teren și a douăzecea parte din prețul casei. Cînd am ajuns la el

¹ Podul Segoviei se află în partea de apus a orașului, iar Barajas spre răsărit.

și am făcut socotelile, am văzut că datoriile din urmă nu ajungeau la șase *reali*, iar a douăzecea parte din prețul casei era de o mie cinci sute de *reali*. Mi s-a părut un lucru crud, în afara bunului simț, să fiu nevoit să-i dau o asemenea sumă, care se ridica la mai mult decât făcea terenul cu totul. N-am vrut să-i plătesc, dar ca să nu stric tirgul și astfel să scap prilejul de a mă reface, am plătit, dar am trimis o întâmpinare la tribunal, cerînd să-mi fie înapoiați banii, fiindcă nu-i datoram.

Proprietarul a ris de mine, de parcă aș fi spus o mare neghiobie și așa a și fost; dar mie, atunci nu mi s-a părut. L-am întrebat de ce rîde. Mi-a răspuns că de pretenția mea și că-mi va înapoia banii de-ndată, cu condiția să-i dau în fiecare zi jumătate de *real*, în timpul ce va trece pînă se va da sentința.

Eram gata să primesc, gîndindu-mă că nu e cu puțință, după ce se verifică hoția, să nu fie înlăturat acest prost obicei. Și nu numai atît, dar îmi ziceam că datorită mie, oamenii din tot regatul se vor înfățișa la tribunale, pentru propriul lor interes și pentru binele universal al statului, să ceară dreptate cînd vor vedea că e cu puțință. Nu eram chiar atît de departe de adevăr și nici argumentele mele nu erau slabe. Căci, cu ceea ce știam atunci, credeam că-mi pot susține punctul de vedere, socotind că sînt bine pregătît.

Poate că mi-aș fi putut apăra puținel punctul de vedere, și poate chiar mai mult și foarte mult, și-aș fi dat de pămînt cu proprietarul și cu toți cei de soiul ăsta. Cum s-a întîmplat la un moment dat cu anumite impozite de pe vrmea aceea, cînd s-a constatat că se face camătă de pe urma lor. Cauza pentru care mă apăram a fost faptul că mi-am dat seama că se bazează pe un raționament firesc și că datorită lui s-au născut toate legile, dar această afacere fiind mai puțin cunoscută de oameni, nimeni nu se ocupă de ea; dar că, dacă li s-ar atrage atenția printr-o faptă deosebită, ar vedea că ceva nu-i în ordine și dacă n-ar lichida răul, în orice caz, l-ar îndrepta în bună parte. Pentru că, plecînd de la faptul că un lucru nu valorează mai mult decît ceea ce dai pentru el și suma pe care o dai trebuie să fie întregă, fixă și garantată, dacă mie mi s-a vîndut acel teren cu prețul de o mie de *reali* și un impozit de doi

reali pe an și nu s-a găsit nimeni să dea mai mult pentru el și nici nu valora mai mult, înseamnă că am cheltuit trei mii de ducăți buni.

Dacă e adevărat că există o regulă în justiție cum că nimeni nu se poate îmbogăți pe spinarea altuia, de ce să se îmbogățească ăla pe seama mea? Că terenul a devenit mai valoros datorită proprietății mele, se știe. Pentru că dacă acea clădire s-ar prăbuși imediat, terenul ar redeveni ceea ce a fost înainte, pe vremea când l-am cumpărat. Și mai firesc ar fi să primesc această sumă, drept răsplată pentru osteneala de a fi construit pe acel teren, decât să fie socotită datorie dreaptă, pentru că se naște dintr-o cauză nedreaptă.

Ceea ce am spus e foarte adevărat, căci, dacă în ziua când mi-am vândut casa, aș fi avut acolo o columnă ori o statuie de piatră de mare valoare și, cumpărându-se împreună cu casa, mi s-ar fi dat pentru toate la un loc zece mii de ducăți, din suma asta mi s-ar fi luat a douăzecea parte, iar eu, ca să nu plătesc, putând scoate statuia din casă și scoțind-o, aș fi vândut casa doar cu o mie, aș fi putut face foarte bine asta, fără să mi se poată cere decât a douăzecea parte din prețul casei.

Să mergem, dar, mai departe. Dacă după aceea, aș fi scos obloanele, grinzile și ferestrele, dacă aș fi dărimat zidurile și dintr-o casă de zece mii de ducăți aș fi făcut una de o sută, aș fi putut și puteam să vind toate materialele din casă, fără să mai plătesc acea a douăzecea parte pentru ele. Și-atunci cum vine asta, pentru fiecare lucru în parte nu se plătește, dar pentru toate la un loc da?

Dacă proprietarul mi-ar spune: „Trebuie să-mi plătești a douăzecea parte din prețul cu care ai cumpărat acest teren, care a fost de o mie de *reali* și suma aceasta ar fi stabilită și ar rămâne aceeași pentru totdeauna, ar avea dreptate, căci el e proprietarul și terenul s-a vândut cu această condiție, la un preț anume, pe care eu l-am acceptat de bună voie. Dar, cum mă poate sili el și cum pot eu să mă-nvoiesc să plătesc fără să știu ce, și nici la cit se va ridica prețul, care ar putea ajunge așa de mare, încît să poți cumpăra un sat doar cu acea a douăzecea parte din valoarea lui?

Și așa cum am cheltuit cu casa trei mii de ducati, aș fi putut cheltui trei sute, treizeci sau treizeci de mii și casa s-ar fi putut vinde de treizeci de ori într-un an. Ceea ce ar reprezenta un abuz și un câștig nemăsurat. Și asta nu-i nici drept civil, nici drept canonic, și nu are altă bază decât faptul că s-a născut dintr-un drept nescris, cum îl numim, și nu general, ci particular, pentru că îl stabilește cine vrea și nu e valabil peste tot, ci doar în unele ținuturi; și în unele orașe se plătește pe o rază de patru leghe, iar în altele nu. Mai ales în Sevilla și în cea mai mare parte a Andaluziei nu e cunoscut și niciodată nu s-a auzit de așa ceva.

Impozitul pe teren odată stabilit, se plătește întotdeauna, fără să dai ceva în plus, ori să ciupești din el, chiar dacă proprietatea se vinde de o sută de mii de ori. Dar ca să încasezi această a douăzecea parte, ar trebui să existe o lege generală, aprobată și acceptată în tot regatul; însă nu există și nici n-a existat decât cu incuviințarea ignorantilor; iar erorile acestora nu sînt legi.

Dacă impozitul pe bunurile imobile are atîtea calități încît poate fi plătit în întregime și se știe că reprezintă atîta la sută, ce motive ne pot împiedica să discutăm despre impozitul pe teren? Ce angara mai e și asta? Pentru ce trebuie plătită? De unde trebuie luați acești bani, din prețul cu care am cumpărat ori din cel cu care vind, plătind taxele din propriii mei bani, pe cheltuiala mea, cu îmbunătățirile făcute de mine și cu priceperea mea, căci privind lucrurile fără patimă, chiar dacă nu sînt obșnuite, mi se pare nedrept să mi se ia averea mea, a nevestei, ori a fiilor mei, ce am cheltuit-o cu bună credință și în calitate de proprietar, căci de cele mai multe ori și de obicei, jumătate e înghițită de casă. Și cum se poate îngădui nu numai ca, datorită acelui teren, să scadă capitalul meu, dar să mai fiu obligat să plătesc și să pierd și acea a douăzecea parte? Și dacă e să plătiți, așa cum se plătește, în întregime, atunci aveți grijă, discutați și stabiliți cît, căci odată hotărît, avem mulțumirea că lucrul a fost bine chibzuit, că l-au judecat minți înțelepte și că așa e drept, fiindcă altminteri poporul trăiește nemulțumit. Pentru că vorbind cu toții despre această ocară, unii o socotesc ne-

dreptate, și nu lipsesc nici cei care merg mai departe, spunându-i mai urît.

Asta mi s-a întîmplat atunci cu proprietarul. Și el și eu știam puține. A vrut să-mi răspundă, spunînd că asta e o clauză în contract și că trebuie să plătesc, pentru că dacă te obligi la un lucru nesilit de nimeni, trebuie să-l îndeplinești. Asta nu m-a mulțumit, pentru că i-am răspuns cu un adevăr ce ar putea fi, de asemenea, clauza unui contract, și anume că, dacă eu împrumut pe cineva cu o sută de ducăți, pe care trebuie să mi-i înapoieze peste un timp, și acela n-o face, dar îmi dă în fiecare zi opt *reali* pînă se acoperă suma, asta nu e legal. Astfel că, un lucru, ca să fie îndreptățit, nu-i de ajuns să fie scris și acceptat într-un contract ; trebuie să fie îngăduit și legal.

El mi-a spus iarăși : „De-asta există posibilitatea ca respectiva casă să se vîndă sau să nu se vîndă. Dacă nu o vinzi, nu-mi plătești.“ „Oh, ce judecată înțeleaptă ! — i-am zis. Deci, fiindcă se vinde casa, plătesc în chip de amendă a douăzecea parte din preț ? Dacă e așa, de ce mă legi de mîini și nu-mi îngădui s-o pot vinde cutărei ori cutărei persoane ? Tu însuți aduci prejudicii contractului prin ceea ce spui. Aranjezi lucrurile astfel încît să fii oricum în cîștig, vinzi un lucru la valoarea lui și ai sclavi care muncesc și-și varsă sudoarea pentru tine, doar ca să-ți facă mai valoroasă proprietatea și să-ți asigure pe mai departe impozitul, îți sporesc averea, știrbind-o și pierzînd-o pe-a lor, iar tu, drept răsplată, vrei să le iei o parte din douăzeci.“

Dacă aș fi de rea credință, ai mai putea să-ți ceri drepturile, dar să-ți plătesc de bună voie pentru o proprietate ce nu mai e a ta și peste care m-ai făcut stăpîn în locul tău, unde am putut, după gustul meu, să construiesc ori să dărim, asta nu ! Vrei să-ți primești partea de pe urma statuiilor, piramidelor, fîntînilor peste ale căror conducte și ape eu rămîn stăpîn și le pot înstrăina toate, fără să primești ceva, zicînd că trebuie să-ți plătesc partea din prețul luat pe toate. Nu înțeleg deloc cum vine asta și nici nu cred că poate fi înfățișat cazul unui tribunal, cîtă vreme, cei ce se pricep și pot s-o hotărască, n-o vor face.

I-am plătit, deși nu vroiam, înfățișînd și acea întîmpinare la tribunal. Am început să mă ocup de proces. Dar se apropia deschiderea cursurilor. I-am lăsat pe un prieten, om de afaceri, și pe socrul meu să se ocupe de el, uitîndu-l împreună cu alte griji. Mi-am adunat banii și i-am depus la o bancă unde îmi aduceau o dobîndă modestă. Cheltuiam din ei doar cît îmi făcea trebuință. Mi-am făcut o pelerină și un antieriu. Mi-am strîns cele necesare pentru a-mi duce traiul într-o chilie studențească și am plecat de-acolo spre Alcalá de Henares, așa cum dorisem, deseori.

Cînd am ajuns acolo, m-am zăpăcit, neștiind ce să fac și neputînd să mă hotărăsc pentru moment ce e mai bine și mai de folos, să închiriez o cameră unde să locuiesc singur, ori să intru la internat.

Eu știam ce înseamnă să am casa mea și s-o 'cîrmuiesc, să fiu stăpîn în ea, să-mi fac plăcerile și să mă bucur de libertate.

Mi s-a părut tare greu să mă simț legat de simbria limitată și cam subțire a unui domn pedagog¹, care porunceea în casă, se așeza în capul mesei, împărțea bucatele și punea porțiile în farfurii cu degetoasele cu unghii încovoiate și lungi ca de struț, dîndu-ne niște firișoare de carne, lungind ciorba de lăptuci, tăind pîinea subțire, ca să nu se facă risipă, pîine veche, ca să mîncăm mai puțin, gătind ciorba cu atît de puțină grăsime, că doar din auzite știai că există, așa încît fiertura era mai limpede ca lumina zilei ori atît de străvezie, că puteai vedea un păducel pe fundul castronului, și, de bine de rău trebuia s-o înghiți, întingînd bucăți de pîine tari ca piatra pe fundul strachinei.

Și în felul acesta urmau cincizeci și patru de ciorbe pe lună, fiindcă simbăta aveam tuslama. Dacă era vremea fructelor, patru cireșe ori vișine, două-trei prune sau caise, jumătate de livră sau o livră de smochine, după luna cînd se coceau; dar toate atît de numărate că nu era om oricît de iscusit încît să mai poată cere supliment. Strugurii împărțiți în ciorchini mici, ca pen-

¹ În universități, studenții se aflau în grija unui *bachiller* (licențiat) care, contra unei sume, le asigura masa și casa în timpul studiilor.

tru copilași, într-o farfurie mică, unde în cel mai bun caz se nimereau șase. Și toate cîte le-am înșirat, să nu credeți că se primeau laolaltă într-o zi, ci doar un fel de fructe : cînd se dădeau smochine nu se dădeau struguri și cînd erau vișine nu erau și caise. Pedagogul zicea că fructele dau friguri și că procedează așa pentru sănătatea noastră¹.

În timpul iernii, scotea niște stafide pe o farfurie, cîteva, risipite, de parcă le-ar fi pus la uscat. Ca desert, ne dădea o felioară de brînză ce părea mai degrabă o bucată de talaș de tîmplar, după cît era de subțire, ca să nu ni se îngreuneze mîntea. Era atît de plină de găurele și de străvezie, căci cine-ar fi văzut-o ar fi crezut că e un petec de piele de pe o burtă scofilcită. O jumătate de castraveci, o felioară subțire de pepene nu mai mare decît un cap. Dacă era zi de pește, o supă de linte, ca cea făcută de Esop², iar dacă era de năut, vă asigur că nu există hoț atît de priceput încît să pescuiască un bob din patru încercări. Și o ciorbă bună de vopsit voaluri³.

Castane se dădeau, de oiboei, ca supliment, în zilele deosebite, în postul Paștelui. Nu cu multă miere, căci castanele sînt ele însele dulci și nu multe, fiindcă zicea că ne fac rău căci conțin lemn. Ce să mai spun de pește, de caracatiță și de minunatul praz, de acea minunăție de sardele marinate care ne întorceau mațele pe dos, cîte una de căciulă cu cap cu tot, dacă era zi de post, pentru că în celelalte zile primeam cîte o jumătate. Și celălalt pește, rămas de la masa starețului⁴, ce ni se dădea nouă. Cele două ouă ochiuri, ca cele de la han⁵ sau aproape, pentru că le cumpăra la grămadă ca să i se

¹ În pcpor exista credința că fructele nu sînt bune pentru sănătate (cf. B.B.).

² Se spune că Esop a vrut să gătească o ciorbă cu un singur bob de linte ca să îndeplinească voința stăpînului său.

³ Ciorba era galbenă, datorită faptului că se punea în ea mult șofran ; dar șofranul se folosea, în epocă, și drept colorant, la vopsirea voalurilor (cf. B.B.).

⁴ Joc de cuvinte intraductibil ; în original *abad-dejó* care se traduce prin „starețul a lăsat” ; dar cum autorul arată că e vorba de un pește, este sugerat și cuvîntul *abadejo*, pește necunoscut în România.

⁵ V. *Partea întâi*, Cartea întâi, Capitolul al III-lea.

facă reducere la preț, și le ținea în cenușă ori în sare, ca să nu se strice și le păstra așa șase și șapte luni.

Și binecuvîntarea de la începutul mesei și obligația de-a mulțumi înainte de-a termina de mîncat. Că odată, așezîndu-se toți la masă într-un anume internat, unul dintre studenți, care venise tîrziu, fiindu-i cald, întii s-a deschiat la haină, și cînd a vrut să se apuce de mîncat, i-a auzit pe ceilalți mulțumind și, bătînd cu pumnul în masă, a zis: „Liniște, domnilor, că eu nu știu de ce trebuie să mulțumesc și dacă nu trebuie să-mi mulțumească alții mie“.

Salata de la cină, foarte mărunță și bine amestecată cu multă iarbă, pentru că nu se pierdea o frunză de ridiche ori de ceapă. Ulei puțin și oțetul cu apă. Lăptuci tăiate ori morcovi tocați și bunul sovîrf. Uneori, ne mai dădea, întotdeauna vara, cîte o tocană de berbec. Cumpăra oasele rămase de la patiserii. Costau puțin și erau mari. Cum nu aveam ce să roadem de pe ele, erau bune la supt. Mîncam pîine cu miros de mîncare. Măslina sălbatică, ca să mîncăm puține. Un vin al patimilor¹, poșîrcă, care ne lăsa în gură un gust mai rău decît berea.

Ce să mai spun de grija nevestei ori a jupînesei pedagogului de a veni să ne anunțe zilele de post de peste săptămînă, ca să nu cerem prînzul? Și înlocuirea prînzului cu cina, cînd amîndouă la un loc nu făceau cît o gustare potrivită. Cînd ne-o aducea era cîntărită ca la farmacie, patru uncii cu totul. Ca și cum cazuistul care le-a măsurat mi-ar cunoaște nevoile. Ori, ca și cum, datorită învățăturii noastre și a mîncării proaste, nu i-am fi putut argumenta că trebuie să ne trateze ca pe ceilalți, căci facem parte din rîndul celor ce muncesc. Sau ca și cum hrana ce ne-o dădea era pe potriva nevoilor noastre, cînd totul era atît de măsurat, de puțin și de prost gătit, ca pentru niște studenți la internat. Care o duc mai rău decît copiii de la catiheți, cu burțile lipite de spate și cu mai multă poftă de mîncare decît dorință de învățură.

¹ Probabil fiindcă era oțetît și amar (cf. S.G.G.).

Pedagogul nostru ne spunea uneori că Marc Aureliu ¹ zicea că toți idioții țin regim la cărți și își umflă burțile cu mîncare; că numai învățatul, fiind învățat, detestă mîncarea, ca să se poată dedica mai bine studiului; că porcilor și cailor li se potrivește să fie grași, dar oamenii trebuie să fie uscățivi, pentru că cei grași, în cea mai mare parte, au mintea înceată, sînt greoi în mișcări, neputincioși în luptă, netrebnici în tot ce fac, iar cei slabi sînt opusul lor.

Mi-ar fi plăcut să-i mărturisesc, și n-ar fi putut spune că există alt adevăr mai mare, că mîncînd puțin și prost, o să mor repede, și, dacă e să nu-mi termin studiile, în zadar mă mai chinuiesc. Priviți cum m-am transformat într-un șoim pornit la vînătoare înainte de-a fi îndopat ² într-un copoi, un ogar, un șoricar care-a pornit prin pădure înfometat.

Să aibă ceilalți, să avem și noi, căci în toate e bine să urmezi calea de mijloc. Mărturisim, aici, că nu trebuie să mănînci pînă te sature, dacă recunoașteți că nu trebuie să postim pînă cădeam din picioare. Că i se întîmpla cîte unuia dintre noi să i se umfle burta de foame.

Cu toate acestea, am ales internatul, părăindu-mi-se mai mici neajunsurile, decît dacă aș fi luat o cameră, căci, fiind bărbat în toată firea, cum eram, și nevoit s-o împart cu altul la fel ca mine, și fiindcă, așa cum ne deosebim la chip, sîntem diferiți și ca purtări, s-ar fi putut să dau peste cineva despre care să cred că-mi este de ajutor la învățătură, iar el să mă ducă spre pierzanie și să urmez mai mult școala viciului decît pe cealaltă.

Din două rele, cel mai mic. Am intrat la internat, socotind că e mai bine să am de-a face cu gura lumii, cînd vor vedea un găligan ca mine, cu barbă ca femeia din Peñaranda ³, printre puștani. Mă mîngîiam însă, că mai erau printre noi și alții aproape ca mine, și că eram amestecați ca griul cu neghina. În felul acesta scăpam de

¹ Marcus Aurelius Antonius (121—180 e.n.), împărat (161—180 e.n.) și filozof roman, reprezentant al stoicismului tîrziu.

² Înainte de vînătoare, șoimii erau hrăniți ca să nu se atingă de păsările pe care le vîneau.

³ Referire la un personaj real, menționat de cunoscutul lexicograf Sebastián de Covarrubias (1539—1613), în *Tesoro de la lengua castellana o española*, ca fiind contemporan cu el.

orice fel de grijă. N-aveam grija mîncării, să alerg după hrană, să mă aprovizionez, și eram liber să mă ocup în totul tot doar de studiu. Scăpam și de jupînese, care sînt mai rele ca focul, căci pîrjolesc totul.

Jupînese am spus. N-ar fi oare bine să le tragem o scărmăneală cum se cuvine, sau măcar o pîruială? Vorbesc de cele care-i îngrijesc pe studenți, și sînt persoane foarte cinstite. Cît de iuți și iscusite sînt cînd fură și cît de lipsite de putere și leneșe cînd muncesc. Cum mai curăță sipetul cu bani și ce murdărie e în casă! Aveam o jupîneasă care ciupea o treime din tot ce-i încăpea pe mînă, pentru că, atunci cînd nu putea fura bani, ciupea cărbuni, mirodenii, năut și alte lucruri, le punea deoparte și-apoi ni le vindea nouă. Ne luau banii și cheltuiau din ceea ce adunaseră.

Dacă aveau de spălat, furau săpunul și albeau rufele doar cu belșug de apă de rîu, bătîndu-le de pietre, spre neajunsul lor, căci le scurtau viața cu două treimi. Nu numai că ne furau, dar distrugeau și rufele.

Se știa de ce fac asta ori pentru cine își cheltuiesc banii: pentru haimanaua inimii lor, studentul ce le toca paralele și pe care îl țineau în puf. Pentru el furau pîinea și dijmuiiau oalele, luînd bucățile cele mai bune și mai gustoase. Dacă locuia cumva în casă, îi dădeau toată grăsimă de pe ciorbă, supa aburindă, carne fără os, rufe spălate cu săpun și o duceau bine în totul, pe spinarea noastră. Jupînesele sînt, într-un cuvînt, dăunătoare, nesupuse și hoțomance. Mult mai rele decît o ordonanță care-și face parte din plăcintă și din opt *maravedis* scoate doisprezece. Pentru că dă la o parte foaia de deasupra și mănîncă toată umplutura din plăcintă, iar dacă îl trimiți după vin, bagă în buzunar cei opt *maravedis* pe care i-ai dat ca să-l cumpere și după ce vinde și urciorul cu patru, se întoarce acasă plîngînd și zicînd că s-a spart și că s-a vărsat vinul.

Niciodată n-au adus acasă un sfert de berbec din care să nu dispară puțin cîte puțin o cincime și o dată cu ea și rinichii. Zicînd că i-au luat de pomană ca să-și arate credința față de preăfericitul Sfînt Zoil. Dar studentul lor nu era atît de credincios, căci primea de toate și nu era lucru din care să nu-i facă parte, și deseori să-i dea totul, zicînd: „Aici l-am pus, aici era, l-o fi mîncat

pisica, că eu aici l-am lăsat“. Nu le lipseau pretextele ca să șterpelească și să ciupească atît cît vroiau.

Și încearcă numai să strîngi șurubul, să le îngrădești ori să le oprești ! Spune doar o vorbă care să nu le cadă prea bine ! Nu va fi vecin în cartier, prăvălie, cîrciumă ori brutărie unde să nu-ți istorisească viața și faptele : că ești un nenorocit, zgîrcit, mațe-fripte, meschin, de neam prost, cîrcotaș, că furi oul de sub găină, că păzești oala cînd fierbe ciorbă, că legi slănina cu o sfoară ca s-o pui în oală, că trăiești o săptămînă doar cu un sfert din ea, pentru că apoi o scoți și-o pui bine. Pleacă de la tine și vrei să angajezi alta ? N-o să găsești nici una să-ți calce prașul și trebuie să te descurci singur, pentru că imediat i se spune, iar ea se informează, înainte de-a se angaja, ce-a zis cealaltă despre tine și de ce-a plecat. Cine vrea să fie slujit, trebuie să treacă prin toate cu ele, să nu le spună nici o vorbă, și să le facă pe voie și tot nemulțumite vor fi.

Mi s-a întîmplat, înainte de a mă însura, să angajez o femeie să-mi facă treaba în casă, și era atît de murdară, nevolnică, nepricepută și cu inima cam zglobie, că a treia zi am dat-o afară. Pe urmă, am angajat alta, care fiind convalescentă și îmbolnăvinduse din nou, m-a slujit două zile și s-a întors la spital. Apoi mi-au adus-o pe alta, așa de hoată, că, atunci cînd i-am poruncit să pună la fript un iepure, l-a tăiat bucăți să-l gătească și n-a servit la masă decît capul și picioarele, pentru că din rest, ea știe ce-a făcut, și văzînd o asemenea pungășie n-am ținut-o decît în ziua acea la mine. Am dat-o afară a doua zi de dimineață. Cînd au văzut vecinii că în șase zile am avut trei servitoare și că fiecare, cînd pleca, bodogănea și mă blestema, s-a pornit bîrfa, mi-au găsit o mie de cusururi și-atîta au clevetit, încît am fost nevoit să mănînc la bîrț mai bine de douăzeci de zile, că nici o femeie nu mai voia să intre în slujbă la mine, din cauza celor ce se spuneau pe seama mea, pînă cînd un prieten mi-a adus una, mai rea ca toate, pentru că se culca cu toți care-o plăceau și pe toți îi ducea cu zăhărelul. Am vrut s-o dau afară imediat, dar n-am îndrăznit, din dragoste pentru vecinii mei. Și spun adevărul, că din pricina asta mi s-a părut mai mic neajunsul de-a renunța la casă și de-a mă muta în alt cartier, suportînd-o pe această

femeie, decît de-a o da afară şi aşa am şi făcut. Dacă stai acasă, vor să plece la plimbare, dacă pleci în oraş, vor să rămînă acasă; cînd n-au de lucru îţi cer să ţeasă pinza, dacă le dai, zic că vrei să-ţi faci totul în casă, şi în toate cîte fac se înconjoară de mister.

Îţi dau încuviinţarea să te îndoieşti de asta, doar dacă nu crezi că sînt netrebnice din fire. Căci şi în ziua de azi s-au văzut jupînese, cu excepţia celor ce-i slujesc pe studenţi, care nu fac asemenea ticăloşii. Sînt slujnice care nu s-ar încurca nici cu băiatul care duce coşniţele, nici cu lacheul şi n-ar fura un ban, chiar de l-ar vedea rostogolindu-se pe jos. Pe mine nu mă interesa şi nu mă necăjea atît de mult faptul că mă furau ori că se drăgosteau, deşi n-ar fi trebuit să îngădui asta în casa mea, cît faptul că vroiau să mă prostească, să-mi ia minţile. Că vroiau să-şi acopere pungăşiile cu minciuni şi lacrimi, aşa încît, deşi eu ştiam adevărul adevărat, citindu-le în ochi răutatea, ticăloşia şi proasta purtare, să mă oblighe să le socotesc bune şi sfinte; asta mă şcotea din sărute.

Multe mai înghiţim de pe urma lor tot timpul şi indiferent ce vîrstă au, dacă sînt rele, sînt bătrîne, dacă sînt şi mai rele, sînt tinere. Şi dacă tragi atîtea de pe urma uneia singure, cîte or fi de îndurat unde sînt două? Fericit cel ce se poate lipsi şi se slujeşte cît mai puţin de ele, căci niciodată nu eşti mai prost servit ca atunci cînd eşti servit de mai mulţi. Cu toate acestea, mărturisesc că nu mă refer la doamna Hernández, care mă ascultă. Căci o cunosc şi ştiu că e o femeie foarte cumsecade şi nu e din cele care iartă totul dacă-i dai o duşcă de vin.

Stăteam la internat; l-am răbdat, dar n-am răbdat. Îmi îndulceam traiul, căci mă aprovizionasem în odaie cu nişte bunătăţi, şi astfel n-o duceam aşa de greu. Un lucru bun era faptul că pedagogii ne îngăduiau să prăjim cîte-o frumoasă bucată de slănină, doar în schimbul poftirii la masă şi luau de bună această invitaţie patru zile din săptămînă.

Şi uite-aşa, după ce am urmat literele şi metafizica, mi-am luat licenţa al doilea, aducîndu-mi-se o gravă jignire, după părerea întregii universităţi, căci s-a spus că n-am ieşit primul, ca să mi-o ia înainte fiul unui mare mahăr de-acolo.

Am intrat apoi la teologie. Am început facultatea cu mare bucurie, pentru că prinsesem gustul încă la litere, atras de acea deosebită dulceață a plăcerilor învățaturii și pentru că duceam o viață soră de arme cu cea pe care o trăisem întotdeauna. Unde te bucuri de mai multă libertate? Cine trăiește o viață atât de tihnită? Ce distracții de tot felul le-au lipsit studenților și toate din plin?

Dacă sînt potoliți își găsesc semeni pe potrivă, iar dacă sînt zurbagii, nu le lipsesc tovarășii. Toți își află plăceri după cum simt nevoia. Studioșii au cu cine discuta despre ceea ce studiază, se bucură de orele de curs, își scriu temele, își pregătesc seminariile, iar dacă vor să fie singuri, sînt ca femeile de la munte: oriunde se duc își iau furca și torc pînă și cînd ară.

Oriunde s-ar afla studentul, chiar dacă a ieșit din casă doar cu gîndul să se recreeze pe malul atît de întins și răcoros al apei, și acolo meditează, trage concluzii, discută cu sine însuși, fără să simtă singurătatea. Căci adevărul e că oamenii ocupați cu lucruri bune, nu o simt.

Dacă vrea să-și facă de cap o dată pe an, lăsînd-o mai moale cu învățătura, ținîndu-se de ștregării cu o ceată de prieteni, ce petrecere ori ce bucurie o egalează pe aceea de a șterpeli o plăcintă, de a da de-a dura un pepene ori de a sălta o bucată de alviță? Unde sau cine o face cu atîta eleganță? Dacă vrea să cînte cuiva o serenadă, să mîzgălească pereții, să-i ia peste șiret pe boboci, să-l voteze pe un profesor¹ ori să stirnească o încăierare, doar fiindcă așa i se năzare, fără nici un motiv ori temei, cine, unde sau cum o poate face azi în lume, așa ca la Alcalá? Unde există minți atît de luminate în domeniul literelor, medicinei și teologiei? Unde există cursuri ca cele ale facultății de teologie și a celei trilingve², din care ies în fiecare zi atîția studenți așa de buni? Unde există o asemenea emulație între studenții care, fiind prieteni și frați, se întrec unii cu alții în știința literelor

¹ În original, *gritar una cátedra*; pentru a înțelege sensul expresiei, trebuie avut în vedere că profesorii erau aleși prin vot de către studenți (cf. B.B.).

² În original, *colegio trilingüe*, colegiu unde se învățau limbile ebraică, greacă și latină (cf. B.B.).

ca niște rivali ? Unde găsești atîția prieteni așa de buni ? Unde găsești purtări atît de frumoase, atîta seriozitate în învățarea muzicii, a mînuirii armelor, a dansului, alergărilor, săriturilor, tirului, care îți ascut mintea și îți fac trupul sprinten ? Unde se strîng la un loc atîtea lucruri bune, cu îngăduința cerului și belșugul pămîntului ? Și, mai ales, unde mai există o asemenea Catedrală ce poate fi numită pe drept Pasărea Fenix a acestei lumi, datorită geniilor ce slujesc aici ?

Oh, mamă Alcalá ! Ce să spun despre tine să fie pe potrivă-ți, ori cum să tac ca să nu te jignesc, căci nu pot spune îndeajuns ? Doar printr-o minune am cunoscut cîte un student nespus de desfrînat, în așa măsură, încît, datorită viciului, fie jocul de cărți, fie altele, să-și părăsească țelul principal, care era îndatorirea lui, pentru că socoteam nedemn ceea ce face. Oh, dulce viață studențească ! Ce plăcere să faci pe episcopul¹, să-i iei peste picior pe boboci, să le tragi o chelfăneală, dîndu-le cu cărțile în cap, să-i scuipi, să le golești cuferele, să le ceri tribut², ori să-i lași fără nici o carte și fără pele-rină pe umeri ! Ce plăcere să mituiești alegerile³, să ceri și să obții voturi, acea siguranță în compatrioți, amaneta-tul lucrurilor cînd întîrzie banii de la părinți, unele la plăcintărie, altele la prăvălie, Duns Scot⁴ la gogoșerie, Aristotel la cîrciumă, toate fără coperti, zalele sub saltea, spada sub pat, scutul în bucătărie și pavăza la un loc cu capacul de la hîrdău⁵.

În ce cofetărie nu aveam ceva amanetat și nu eram trecuți pe răboj cînd se sfîrșea creditul ?

¹ În trecut, în memoria alegerii Sfîntului Nicolae ca episcop, în catedrale, un copil din cor, care îl intruchipa pe episcop, era așezat în mijlocul bisericii, pe o estradă, iar din cupolă cobora un nor ce se oprea la o anumită înălțime, din care apăreau niște îngeri purtînd mitra ; o așezau pe capul „episcopului” și se înălțau iarăși, odată cu norul (cf. B.B.).

² Studenții noi veniți, „bobocii”, plăteau tribut celor din anii mai mari.

³ V. p. 715, nota 1.

⁴ John Duns Scot sau Scotus (cca. 1265—1308), filozof sco-lastic englez, nominalist de tendință materialistă.

⁵ Studenții nu aveau voie să poarte arme și, de aceea, le ascundeau (cf. B.B.).

În felul acesta, cu astfel de distracții, am urmat teologia și, pe cînd eram în ultimul an, înainte de a-mi da examenul de diplomă, păcatele m-au purtat într-o duminică după-masă, la Santa Maria del Val¹. Uneori e mult mai bine să ai un picior rupt și să stai acasă decît să te duci în pelerinaj la o biserică. Vizita aceasta a fost cauza și începutul întregii mele pierzării. Ea a provocat furtuna vieții mele, distrugerea averii mele și sfîrșitul onoarei mele.

Am ieșit doar cu gîndul de-a vizita acest sfînt locaș. Cînd am intrat în biserică, am văzut un grup de femei și, printre ele, cîteva arătînd foarte bine. Din obișnuință, m-am îndreptat spre vasul cu apă sfințită, mi-am muiat mîna înăuntru și mi-am umezit puțin fruntea, dar cu ochii tot timpul doar la oițele din fața mea, fără să mă uit la altar ori să mă gîndesc la Sfintele Taine. Am pus un genunchi în pămînt, și sprijinindu-mă în celălalt picior, stăteam la pîndă ca un arcaș. În loc să mă închin, în chip de cruci, am făcut fel de fel de semne și m-am îndreptat direct spre ele; dar înainte de-a ajunge, le-am văzut că se ridică și, ieșind din biserică, au luat-o înainte, printre ploi, spre malul rîului și s-au așezat pe un tîpșan verde, făcîndu-și covor din iarba proaspătă.

Le-am urmărit cu privirea, să văd ce au de gînd și dîndu-mi seama că stau să se odihnească, căci scoteau din coșulețe cîte ceva de-ale gurii pentru o gustare, m-am apropiat de ele. Erau o văduvă, ce ținea un han, și cele două fiice ale sale, mai frumoase decît Castor și Pollux. Veniseră împreună cu alte prietene, nu lipsite de grație; dar cea care se numea așa, Gracia, fata mai mare a han-giței, le întrecea atît de mult pe toate, încît părea că le umilește pe celelalte; ele erau stelele, iar Gracia mea era soarele.

Eu eram o persoană foarte cunoscută. Trecuseră mai bine de șapte ani de cînd locuiam la Alcalá, întotdeauna eram bine îmbrăcat, eram socotit unul dintre cei mai buni studenți de-acolo și cu faimă de om bogat. Fetele erau zglobii și nostime. Vroiau tocmai să mănînce, cînd

¹ Schit purtînd hramul patroanei orașului Alcalá de Henares (cf. B.B.).

m-am gîndit să fac o glumă așezîndu-mă la mîsa lor, dar adevărul este că m-a costat, căci datorită lor am ajuns încornorat ¹.

Mă opresc cu povestirea aici, căci înainte de a continua, trebuie să vă spun că datorită cheltuielilor cu cărțile, straiile și examenele, ne cam încheiasem socotelile eu și averea mea. Mai aveam bani, dar atît de puțini, încît nu-mi ajungeau pentru a fi hirotonisit. Și cum înainte de-a obține titlul de licențiat în teologie trebuia să fiu hirotonisit și asta era cu neputință, pentru că n-aveam parohie, n-am avut altă soluție decît să-i cer bani lui socru-meu, cu care ținusem tot timpul legătura, pentru că pînă atunci se purtase întotdeauna prietenește cu mine ².

El m-a încurajat, dîndu-mi un sfat și-o soluție totodată, căci cel ce poate, face puțin dacă atunci cînd îți dă un sfat nu-ți dă și soluția. Mi-a spus că o să-mi doneze bunurile ce reprezintă zestrea fostei mele neveste, ca să înființez o parohie, unde să slujesc pentru odihna sufletului ei și că, pe de altă parte, să-i dau un înscris recunoscînd adevărul și obligîndu-mă să-i restitui fondurile oricînd mi le va cere. Pînă și aici înscrisurile sînt nelegiuite, căci îngăduie să încalci cele stabilite de sfintele concilii, trecînd în mod atît de nerușinat și fără teamă peste acest foarte grav păcat și sfidînd oprobriul la care te expui datorită unei asemenea simonii.

Doamne Dumnezeu! Cum ar mai trebui să punem capăt unui rău atît de mare; dar cum eu n-am făcut-o în ceea ce mă privește, i-am mulțumit din inimă și i-am sărutat mîinile, văzînd că vroia să meargă mîna-n mîna

¹ În original, *...quise meterme de gorra; empero de veras me la echaron, pues por ellas me la puse*, frază bazată pe expresia *ponte su gorra* cu care sînt desemnați bărbații încornorați (cf. B.B.).

² Potrivit hotărîrilor Conciliului din Trento și a legilor din Spania epocii (*Nueva Recopilación*, Cortes de Madrid, 1593), nu puteau fi hirotonisiți decît cei care aveau parohie. Dar, exista mijlocul de a eluda legile, prin construirea unei biserici de către o rudă și înființarea unei parohii în afara patrimoniului Bisericii. Viitorul preot semna, totodată, un act prin care se obliga să înapoieze în orice moment capitalul de bază al ctitoriei, și astfel, putea fi hirotonisit (cf. S.G.G.).

cu mine, de bunăvoie, într-o plimbare pînă-n iad, ca să-mi țină tovărășie. Să mai spun ceva ?

Te și aud răspunzîndu-mi că nu ; să mă las de dorința asta atît de fără rost de a vrea să îndrept lucrurile. Nu mai pot ; ba-da, pot.

„Guzmán, amice, te privesc cumva pe tine lucrurile astea ?“

„Nu, nici vorbă.“

„Crezi că tu singur ești primul care le vede și ultimul care le va spune ? Zi ceea ce trebuie și ce aveai de gînd, că le-ai lăsat pe fete luîndu-și gustarea, cu îmbucătura în gură și pe ceilalți așteptîndu-te să-ți continui povestea. Istorisește-ne împlinirea mai departe. Lasă lucrurile astea așa, ca fiecare să-și vadă de ale lui.“

„Ai dreptate, n-am ce spune, și fiindcă îți dau dreptate atît de ușor, iartă-mă și tu pentru această greșeală, căci iată, mă întorc.“

Eu eram, deci, în această situație, cum ai auzit, cu facultatea aproape terminată, parohia înființată ca să fiu hirotonisit și să-mi iau examenul peste trei luni. Asta se întîmpla în februarie. Hirotonirea urma să fie în timpul postului și examenul la începutul lui mai.

Fata asta avea un nume ce se potrivea cu vorbele și faptele ei. Era toată numai grație și toate grațiile la un loc erau puține în comparație cu ea. Era un sipet de haruri. Atît de frumoasă, că doar tăcînd aș putea s-o laud îndeajuns. Cînta minunat la chitară. Ciupea corzile cu multă pricepere. Era foarte înțeleaptă. Avea mintea și privirea vioaie ; oriunde își întorcea ochii, citeai veselie în ei și te făcea să rîzi.

Am privit-o în ochi și parcă privirile noastre, ale amîndorura, adunîndu-se înăuntrul nostru, ni s-au îndreptat împotriva sufletelor noastre. I-am făcut cunoscută dragostea mea și m-a crezut. Mi-a răpit sufletul și i-am mărturisit-o în gura mare privind-o în ochi. Dar buzele nu mi s-au dezlipit nici o clipă și n-am rostit alte vorbe, decît ca să le cer favoarea de a mă pofti alături de ele. Fiecare mi-a oferit porția ei din gustare și m-au silit aproape s-o primesc.

După ce le-am mulțumit pentru deosebita politețe, spre marea mea plăcere și obligat de porunca ce-mi dăduseră, mi-am scos pelerina și, așezîndu-mă pe ea,

mi-am primit partea, nu mică, căci mă ospătau care mai de care. Le-am mulțumit pentru ospățul ce mi-a slujit drept cină îndestulată. Cînd au terminat, servitoarea a scos chitara pe care o avea sub pelerină și Gracia, cu toată grația, mi-a dat-o cu mîna ei și mi-a cerut să cînt, pentru că vroiau să danseze. Au făcut-o în așa fel, cu atîta iscusință și artă și admirația mea a fost atît de mare, încît m-au cucerit de tot.

Cînd au obosit și au vrut să se odihnească nițel, punînd chitara în mîinile celei care mi-o dăduse, am rugat-o să cînte un pic și, fără să se alinte, acordînd-o după vocea ei, a cîntat atît de minunat, de parcă se oprise timpul în loc, căci nici nu ne-am dat seama cum a trecut și că se lăsase noaptea.

Se făcuse vremea să se întoarcă acasă. Le-am însoțit tot drumul, ținînd-o pe doamna mea de mînă. La început m-am simțit pierdut, fără să știu cum să încep, pînă cînd, dîndu-și seama de sfiala ori teama mea, nu știu dacă a făcut-o înadins, dar s-a împiedicat cu pantoful în ceva, eu m-am repezit și am prins-o în brațe, reușind să-î ating obrazul cu obrazul meu. Cînd am pornit din nou, eu am început conversația, învinuindu-mă că datorită mie, s-a lovit.

Mi-a răspuns în așa fel, încît m-a silit să-i spun alte vorbe și, cum o țineam de mînă, i-am strîns-o puțin, iar ea, rizînd, mi-a spus că oricît aş strînge-o, n-o să muștească seva. Auzind asta, am prins mai mult curaj în vorbe, astfel că, prefăcîndu-ne că rămînem în urmă fiindcă nu mai puteam merge, am vorbit despre iubirea noastră, adică eu îi vorbeam despre iubirea mea, iar ea ridea, luînd-o ca pe o joacă.

Maică-sa era vulpe bătrînă, umbla după gineri, iar fetele după bărbați. Băiatul nu le displăcea. M-au încurajat din plin, pînă acasă la ele. Ajunși aici, m-au pofțit înăuntru, în încăperile lor, foarte frumos aranjate. Mi-au oferit un scaun. Mi-au spus să mă odihnesc puțin, și scoțînd o besăctea cu fructe zaharisite, mi-au adus și o cană cu apă, ce nu mică trebuință-mi făcea ca să sting focul otravei ce-mi pirjolea inima. Dar nu mi-a fost de folos.

Venise vremea să plec. Așa am făcut, rugîndu-le să-mi îngăduie să mă mai bucur de această favoare și în alte

dăți. Ele mi-au răspuns că pentru ele va fi o favoare să mai vin pe-acolo și vor simți asta când vor vedea că faptele sînt pe potriva vorbelor mele.

Mi-am luat rămas bun și le-am părăsit; nu le-am părăsit și nici n-am plecat, căci rămînînd acolo, luam cu mine giuvaerul pe care îl adoram. „Cum crezi că a fost noaptea aceea pentru mine? Ce lungi ceasuri, ce somn scurt, ce încălceală de gînduri, ce război crîncen, ce bălăie a frămîntărilor; ce furtună a răscolit portul celei mai mari seninătăți de care mă bucuram — m-am întrebat? Cum, pe o vreme atît de liniștită, m-a prins o asemenea vijelie, fără să simt că se apropie și fără să știu s-o înlătur? Mă simt pierdut. Iar speranța unui leac e tulbure.“ Și cînd s-a luminat de ziuă și m-am dus la cursuri, nu știam unde mă aflu și n-am înțeles nimic din tot ce s-a spus la ore.

M-am întors acasă, m-am așezat la masă și mi se răcea mîncarea în gură, atît de departe eram cu gîndul de ceea ce făceam, încît colegii s-au îngrijorat și pedagogul s-a mirat, crezînd că asta e începutul unei boli foarte grave; nu se înșela, căci din asta mi s-a tras pieirea.

M-a întrebat ce am. N-am știut să-i răspund decît că inima-mi spune că mă paște o mare primejdie în viitor, pentru că, de ieri, o simt fără viață în trup și aproape nu mai bate.

Mi-a zis să nu fiu superstițios și să nu-mi bag în cap asemenea prostii, să las deoparte ideile preconcepute, că totul e din cauza unui surplus de umoare proastă care-mi va trece repede. Cum eu știam că răul meu nu se lecuiește cu ierburi, m-am prefăcut și, ca să nu las să mi se vadă nefericirea, am spus: „Așa trebuie să fie, domnule, și așa o să fac; dar mă simt foarte obosit“.

M-am sculat de la masă, fără să fi mîncat și, urcînd în odaia mea, tristețea mă apăsă atît de tare, încît, lăsîndu-mă să cad pe pat, cu fața în pernă, am vărsat multe șiroaie de lacrimi, îngropîndu-mi suspinele în lîna pernei. După asta, m-am simțit ceva mai ușurat și cu dorința de a-l vedea pe medicul izbăvirii mele, luîndu-mi pelerina și renunțînd la cursuri, am plecat spre casa ei.

Nu pot să nu spun, în două vorbe, că nu există în-deletnicire care să nu se vrea continuată și că dacă îi lipsește o verigă în desfășurarea ei normală, aceasta e

ca un ochi de ciorap, datorită căruia se deşiră tot. Din pricina cursului pe care l-am pierdut, am pierdut toţi cei patru ani şi pe mine odată cu ei. Căci, din una-n alta, n-am mai continuat cursurile, nedînd pe ele nici o ceapă degerată.

Amorul mă înscrisese la cursurile lui. Gracia îmi era rector, graţia ei, profesor, iar voinţa ei, materiile mele. Nu mai ştiam decît ceea ce dorea ea să ştiu. Am început rîzînd şi am sfîrşit plîngînd. În glumă i-am cerut o îmbucătură din gustarea ei şi mi-a rămas în gît în serios. A fost otrăvită, căci mi-a luat minţile şi am umblat ca bezmetic mai bine de trei luni, stîrnind multe vorbe cum că un student atît de bun se prosteste astfel. Şi cuprîns de milă, aflînd aceasta, rectorul a vrut să mă aducă pe calea cea dreaptă, dar mi-a făcut mai rău, căci văzîndu-mă încolţit din toate părţile şi, mai cu seamă, de propria-mi patimă, n-am mai răbdat şi am explodat.

Iubirea noastră era foarte înflăcărată, dăruirea ei, mare, speranţele nu puţine, căci le lăsa pe seama voinţei mele, vrînd să se mărite cu mine. Să schimbăm locurile şi să vină în locul meu cel mai cuminte om de pe lume : să se afle legat în lanţuri atît de groase şi avînd atîtea motive să se predea, să se simtă încolţit, vrînd să se împotrivească, şi să-mi dea apoi un sfat. N-am aflat altă cale. Am lăsat totul pentru ceea ce credeam că e salvarea mea.

Maică-sa mi-a oferit casa şi gospodăria ei. Era o femeie care ştia să se poarte, avea dever mare şi bun, cîştiga bine cu mîncarea servită la han, mă răsfăţa mult, mă servea după pofta inimii, avînd grijă să fiu fercheş, curat şi parfumat, privit şi respectat ca un domn adevărat. Niciodată nu mi-am închipuit că asta s-ar putea schimba. Am vrut să scap de gurile rele care începuseră să-mi scoată vorbe, ce, dacă ar fi fost adevărate, n-aş fi ajuns la pierzanie¹. Aşa că, domnilor, să-mi ierte Înălţimea Voastră vorba proastă, m-am însurat.

După părerea mea, nu făcusem o afacere proastă învîţînd atîta, văzîndu-mă gata de a fi hirotonisit şi de

¹ Se pare că se face, din nou, aluzie la faptul că era socotit un „Adonis spilcuit“, adică pederast. V. pp. 411—412.

a-mi lua licența, fiindcă eram în stare. Și iată că, ajuns la capătul eforturilor mele, cînd drept răsplată urma să mă bucur de odihnă, am pornit, din nou, să urc stîncă pe povîrniș, ca Sisif.

Mă gîndesc acum la ceea ce-am făcut de multe ori atunci. Cum știe Dumnezeu să schimbe destinele oamenilor ! Cum, după ce-a fost înălțat altarul, așezate lemnurile și Isaac de-asupra, brațul ridicat cu cuțitul gol în mînă, gata să lovească, El împiedică jertfa !¹

„Guzmane, ce s-a ales de atîtea nopți nedormite, de atîtea griji, atîtea dimineți, de atîția ani de școală, atîtea teme, atîtea examene și atîtea năzuințe ?“ Ți-am spus, că în copilărie, totul mi s-a tras de la un coș², iar acum, cei ca mine sfîrșesc într-un han, și deie Domnul să rămînă aici.

¹ Cf. *Facerea*, 22, 1—14.

² Aluzie la furtul coșului cu banii băcanului. V. *Partea întâi*, Cartea a doua, Capitolul al VII-lea.

Capitolul al V-lea

Guzmán de Alfarache își părăsește studiile, se stabilește la Madrid împreună cu soția lui și pleacă amîndoi de acolo surghiuniți

Cum din student în teologie am ajuns profesor în ale dragostei lumești, se presupune că sînt licențiat și îmi voi permite să spun toate cîte le cunosc pe această temă în această calitate, precum ca bun practicant. Dacă am dori să o definim, date fiind toate cîte s-au mai spus, ar însemna să repetăm lucruri deja enunțate de milioane de ori.

Dragostea este atît de complexă, atît de contrară în consecințele ei, că oricît de multe s-ar spune despre ea, va fi tot prea puțin înțeleasă; totuși vom adăuga cîte ceva pe lîngă cele multe deja știute. Dragostea este o temniță a nebuniei, născută din lenevire, crescută prin voință și bani și care anevoie se poate vindeca. Ea este un exces de pofte bestiale, foarte subtile și pătrunzătoare, ce trec prin ochi și aleargă drept spre inimă, ca mătăguna, și pînă nu ajung aici, ca la un centru de gravitație firesc, nu se opresc.

Oaspete pe care îl invităm cu mare plăcere, dar odată primit în casă, îl dăm afară cu multe chinuri și mare greutate. Este copil capricios și nestatornic, este bătrîn ramolit, este fiu care nu-și iartă părinții și părinte care-și maltratează fiii. Este zeu neîndurător, dușman nevăzut, prieten prefăcut, orb care vede, firav pentru muncă, dar puternic ca moartea.

Nu cunoaște lege și nu ascultă de vreo rațiune. Este nerăbdătoare, bănuitoare, răzbunătoare și de o dulce tiranie. Este descrisă ca fiind oarbă, pentru că nu urmează nici un mijloc sau procedeu, selecție sau alegere, ordine sau sfat, nu are fermitate și rușine și mereu greșește. Are aripi după ușurința cu care poate ajunge la ceea ce iubește și cu care ne conduce spre sfîrșitul cel nefe-

ricit. Aşa se face că numai cel care o aprobă în totul, orbeşte, o cheamă cu uşurinţă şi ajunge la ea. Urmările ei sînt de aşa natură, încît pentru împlinirea lor se cere să-ţi lipsească răbdarea, teama de a acţiona, politetea în vorbe, ruşinea în a cere, dreapta judecată în a făptui, înfrinarea în gîndire şi luarea aminte la pericole.

Am iubit numai cu privirea, dar atît de mare a fost puterea dragostei asupra mea, încît m-a învins într-o clipă. Nici n-a fost nevoie de mai mult timp, după cum greşit afirmă unii. Pentru că, aşa cum după izgonirea din rai a primilor noştri strămoşi, un strop de drojdie a dospit întreaga plămădă coruptă a viciilor¹, tot astfel s-a stricat şi acest ceasornic omenesc, pentru că nu a existat rotiţă sau arc care să rămînă nemişcate.

A ieşit atît de zdrobit, în mare neorînduială şi alandala, ca şi cum n-ar mai fi fost el, ci duşmanul lui, atît de diferit era faţă de făptura plăsmuită de Dumnezeu; iată ce poate naşte neascultarea. I-au urmat: orbirea minţii, uitarea, păcatul voinţei, lipsa poftei de mîncare, blestemăţia în fapte, înşelăciunea în simţiri, slăbiciunea în puteri şi chinurile dorinţelor. Escadron nemilos de hoţi potrivnici, care de îndată ce Dumnezeu insuflă viaţă într-un trup, îi ies înainte lipindu-se de el, atît de tare, că prin dezmierdări, promisiuni şi aparente înşelătoare a poftelor lenevoase îl devastează şi îl corup, abătîndu-l din drumul său firesc.

Aşa încît s-ar putea spune că sufletul este compus din două părţi: una raţională şi divină şi alta înclinată spre o firească corupţie. Iar cum trupul în care sălăşluieşte este slab, fragil şi plin de imperfecţiuni, pentru că păcatul a molipsit totul, s-a ajuns să se considere ca fiind specifice fiinţei noastre imperfecţiunea şi dezordinea, care sînt foarte mari şi pot ajunge nespuse de departe dacă judecăm după delăsarea unora în faţa pasiunilor. Şi cel care le poate ţine piept sau învinge este o adevărată fortăreaţă, dacă ne gîndim la lupta crîncenă pe care o duce raţiunea cu pasiunea. Căci pasiunea ademeneşte tocmai cu ceea ce se potriveşte mai bine naturii noastre, cu ceea ce îndrăgim cel mai tare, şi asta în aşa

¹ Probabil aluzie la *Epistola către Galateni* a Sfîntului Apostol Pavel, 5, 9, (cf. B.B.).

măsură, încît ne deschide gustul pentru aceste lucruri și dorința de a le dobîndi ; dimpotrivă, rațiunea este ca învățătorul, care pentru a ne îndrepta, umblă în permanență cu nuiua în mină, altoindu-ne ori de cite ori greșim. Iar noi facem precum copiii, fugim de la școală de teama pedepsei și ne ducem pe la casele unchilor și bunicilor, unde sîntem răsfățați.

Și, astfel, de cele mai multe ori dacă nu chiar totdeauna, rațiunea este ingenucheată de pasiune, cum, de fapt, n-ar trebui să fie. Aceasta a pus stăpînire și ne-a subjugat într-atîta, dragostea ticăloasă dovedindu-se atît de aprigă, de puternică și pe potrivea ființei noastre, singura, cea mai firească, cea mai apropiată și pe deplin adecvată naturii noastre, încît nici respirația sau viața nu ne mai aparțin ; ea se dovedește a fi lucrul cel mai greu de înăbușit, dușmanul cel mai cumplit care ne încolțește, ne asaltează și ne supune cu cea mai mare strășnicie.

Deși se știe prea bine că rațiunea, avînd, după cum are, locul de seamă pe care continuă să-l ocupe din vechime, poate uneori, cu multa-i înțelepciune și cu curajul ei, să împiedice ca o privire fulgerătoare — chiar sprijinită de atîtea forțe puternice care înlesnesc răul — să izgonească cu ușurință sau pe neașteptate voința, făcîndu-l pe om să-și piardă mințile ; totuși, după cum am mai spus, întrucît pasiunea și voința se dovedesc atît de sigure pe ele, atît de stăpîne și obișnuite să nu se supună niciodată sau să nu recunoască vreo superioritate, ușor îi va fi dragostei, avîndu-le de partea ei, să procedeze după cum i se va părea mai bine. Și pentru că e așa cum e, atît de ispititoare prin însăși natura ei, precum și fiindcă tot ceea ce face este numai în numele binelui pe care ni-l imaginăm sau îl aflăm în ea, ne determină să dorim tot mereu s-o dobîndim și să ne apropiem de ea. Iar, dacă nu este cu putință, am vrea cu aceeași dorință s-o preschimbăm în propria noastră substanță.

Din cele spuse pînă acum, reiese clar că pentru ca cineva să iubească nu e obligatoriu și nici necesar să parcurgă distanțe în timp și spațiu sau să stea să aleagă ; căci numai cu acea primă privire se simte deja o anumită potrivire sau consonanță, pe care lumea obișnuiește

s-o numească înfruntarea singelui, spre care printr-o atracție specială te împing chiar stelele. De îndată ce razele pornite din inimă ies prin ochi, se molipsesc de ceea ce întilnesc în fața lor și întorcându-se la locul de unde au plecat, fac o copie a lucrului văzut și rîvnit. Iar pentru că pasiunii i s-a părut a fi un lucru nease-muit, demn de a fi cumpărat cu orice preț, îi conferă o valoare nemăsurată și apoi dorește să fie al ei, oferind cu dragă inimă comoara pe care o posedă, adică libertatea, rămînîndu-i inima înlănțuită de acel stăpîn pe care l-a primit înlăuntrul ei. Și chiar din momentul în care acest bun sau acest lucru începe să fie iubit, se consideră că omul începe să-și dea toată silința pentru a-l socoti bunul cel mai de preț, dorind să-l schimbe după sine, dar sfirșește prin a se transforma el.

Se înțelege, din cele spuse, că la aceleași efecte pe care le produce timpul îndelungat prin mijlocirea continuității sau a obișnuinței, se poate ajunge și în clipa de desfătare a binelui pe care noi înșine ni-l imaginăm. Pentru că nu știm, sau ca să vorbim mai pe șleau, nu vrem să ne stăpînim, iar datorită deopotrivă firii noastre corupte, slăbiciunii rațiunii, înlănțuirii libertății și istovirii puterilor, orbiți de lumină, alergăm tulburați, pierduți și cu călcieile aprinse, părăindu-ni-se normal și cinstit să ne supunem ei, ca fiind ceva foarte firesc, precum lumina soarelui, răceala zăpezii, arsura focului, alungînd orice împotrivire și alimentînd pasiunea cu aer, fără să dăm prilej minții să consimtă ca liberul arbitru, ale cărui privilegii proprii se cunosc, să acționeze căci acesta se sprijină pe voință ; dar aceasta nu mai este liberă și nu o poate zădărnici, ba chiar îi oferă arme împotriva sa.

La fel se petrec lucrurile cu rațiunea și cu mintea, ca și cu voința însăși. Dacă în prima perioadă, cea a purității, erau stăpîni absoluți ce cîrmuiau cu autoritate și țineau frinele întregului mecanism, au devenit robi supuși după săvîrșirea primului păcat și slujitorii acestei tiranii ; apoi ajutați de mintea cea orbită și atinsă de stricăciune și lăsîndu-se în voia bunului plac, se aruncă din plin în vîltoarea dorințelor ; aleargă ca șoimii legați la ochi cînd în înaltul cerului, cînd în desișul pădurilor, fără ca măcar să bănuiască primejdia ce stă la pîndă sau fără

să se teamă de necazul iminent. Aşa se face că niciodată nu iau în seamă cele ce vor urma, din care cauză dragostea este nerăbdătoare iar mie mi-a pustiit în aşa hal sufletul.

M-am căsătorit pentru a doua oară după pofta inimii, pârindu-mi-se lucru sigur că voi gusta mereu din dulceaţa şi ambrozia paradisului şi voi fi omul cel mai norocos din lume. Nici o clipită nu mi-a trecut prin minte că acel sfânt legământ trebuie să-l doresc numai spre slujirea şi gloria lui Dumnezeu, pentru perpetuarea speciei prin urmaşi ; am căutat doar desfătarea. Cu atît mai puţin am lăsat raţiunea să-mi vorbească de lucrurile de ea ştiute şi nici n-am ascultat-o ; am făcut pe surdul la toate, am îndepărtat raţiunea, am brutalizat adevărul care mă avertizase că odată căsătorit cu o femeie frumoasă aveam să-mi atrag o groază de neozuri, fiind acesta lucru foarte firesc. În sfîrşit, prost sfătuit, am dobîndit după dorinţa mea binele atît de rîvnit : m-au orbit darurile oferite de natură, m-au fermecat graţia şi frumuseţea cu care era înzestrată soţia mea fără a recurge la vreun artificiu.

Cel care crede că ceva poate arăta bine cu găteli de împrumut greşeşte, căci cele false se pot pune dar se pot şi îndepărta, după care urîtul rămîne cu urîtenia sa.

Am petrecut zile foarte plăcute : căci cei care n-au soacră, nu ştiu ce înseamnă binele. Se purta cu mine de parcă eram propriul ei fiu, căutînd în toate chipurile să mă răsfeţe. N-a fost oaspete care să aducă ceva bun în casă fără ca eu să nu fi avut partea mea, nici altceva ce să găsească şi să nu-mi cumpere. Şi cum nevastă-mea venise cu zestre mică, nu prea îşi îngăduia să spună ceva şi cu atît mai puţin să-mi ceară lucruri deosebite.

Era atît de tinăără, încît am putut-o modela după voia mea. Mi-am dobîndit rude care se mîndreau cu mine datorită calităţilor pe care mi le recunoşteau. Căci cine îşi ia ca rude pe alţii mai răsăriţi decît el, acela nu duce lipsă de stăpîni pe care să-i slujească, judecători de care să se teamă şi cîrmuitori cărora să le fie supuşi îndatoraţi. Soacră-mea se afla la picioarele mele, cumnată-mea îmi era sclavă, nevastă-mea mă adora şi toată casa mă servea. Niciodată mai apoi nu m-am mai aflat atît de lipsit de griji ca în această scurtă perioadă. Nu ştiam de

nimic altceva decît de mîncat, băut, dormit și lenevit, iar la cel mai mic semn al meu toți dansau în fața mea cu zîmbetele înflorindu-le pe buze. Era un dans al orbilor, iar eu eram mai orb decît oricare dintre ei căci îi conduceam.

Se spune că Circe, o curvă, cu ticăloase meșteșuguri prefăcea în animale oamenii pe care îi întâlnea, transformîndu-i în lei, lupi, mistreți, urși sau șerpi și în tot felul de lighioane, dar odată cu asta le lăsa vie și teafără mîntea omenească, de care nu se atîngea. Cu totul pe dos procedează cu noi cealaltă desfrînată, voința noastră cea orbită, care, lăsîndu-ne formele umane, ne înzestrează cu minte de animal. Și precum am mai spus-o și în alt loc, nîciodată nu s-a văzut o schimbare a sorții care să nu aducă cu sine primejdii deloc bănuite sau gîndite, căci la început ni se arată numai dulceață și gingășie, ca mai apoi să ne lovească cu o durere și mai mare. Căci durerea ce ustură cel mai tare este să-ți amintești de vremurile bune, cînd te afli în sărăcie.

S-a întors roata sorții pentru mine, pentru nevastă-mea și pentru toată familia. Socrul meu, fie-i țărîna ușoară, hangiu-hangiu, era totuși om bun. Că nu toți scotocesc cuferele și desagile călătorilor. Sînt mulți cei care nu poruncesc slugilor să ia finul de la gura cailor sau să dijmuiască porția de mîncare a stăpînilor acestora, apucături mai degrabă muieresti, căci ele sînt curioase. Iar dacă se află unul dintr-ăștia, nu e vina lor și nici nu trebuie să se bănuiască așa ceva despre cei din familia mea, care erau ca toți oamenii cinstiți, de la munte, la fel de nobili ca Cidul și numai nenorocirile și sărăcia i-a adus în acea stare.

Iar cele ce urmează o dovedesc foarte bine. Cum el era o persoană atît de cinstită, de iubitoare de prieteni, gata să facă oricînd un bine, s-a oferit să-i fie chezaș unui prieten al lui pentru plata unei dijme. Unii au încercat să spună că orzul și grîul le-a mîncat chiar el, dar mie nu-mi prea vine să cred, că prea rău a ieșit din povestea asta. Dar dacă nu s-a prea prăpădit din cale afară cu cîntea, măcar, după cum spuneau soacra, nevasta și cumnata mea, a fost un om căruia i-a plăcut să mînînce bine, să-i fie masa încărcată de bunătăți, bu-

toaiiele pline de vinuri nobile și să fie bine servit. S-a bucurat din plin de viață, căci sînt și oameni pentru care Dumnezeu se află în pîntecele lor.

Am cunoscut la Sevilla un om asemănător, deși nu prea cinstit, care nu făcea decît să copieze predici și i se plătea jumătate de *real* pentru o fasciculă. Avînd eu nevoie de el să-mi copieze dosarul unui proces la mine în casă și cum a întîrziat cam multîșor în după amiaza acelei zile, l-am întrebat de ce a zăbovit atîta, la care mi-a răspuns că s-a dus să mănînce undeva foarte departe. Cum era numai zdrențe, cu mai multe cozi decît picioarele unei caracatițe, fără pantofi, ciorapi, haină sau surtuc și atît de sărac, socotind că putea sau trebuia mai degrabă să mănînce la cîrciumă, i-am spus : „Oare nu sînt pe-aici pe-aproape destule crîșme, ca să nu mergi atît de departe ?“

Mi-a răspuns : „Da, domnule, sînt, dar nici una nu are ceea ce mănînc eu și nici nu se pregătește ca acolo unde merg eu“.

Din curiozitate am vrut să știu ce mîncea și mi-a spus : „Eu sînt un biet sărac, mănînc ce cîștig și cîștig cît pot pentru a trăi mai bine. La cîrciuma unde mă duc, știu că trebuie să-mi dea o livră de batal cu o porție de sos de voinicică făcut cu zahăr. Așa îmi trec toată iarna ; iar vara îmi este de ajuns puțină carne de vițel.“

Și cum spuneam, tovarășul socrului meu lipsea, iar socrul meu la puțin timp a murit, iar cînd s-a împlinit termenul de plată toți au năvălit s-o execute pe soacră-mea. Au luat cu ei tot ce au găsit în casă ; puțin a lipsit să ne ia pe sus și pe mine și pe nevastă-mea. Într-un cuvînt, asta a fost, și ne-am trezit cu toții în plină stradă.

Eram la pămînt, ca acei pe care-i jefuiesc corsarii. Ne-am adunat cum am putut în casa unui vecin. Iar cum creditorii trebuiau să dea hanul celui care ar fi plătit mai bine, nu puțini au fost pretendenții. Căci cei din breasla ta îți sînt și cei mai mari dușmani. Nicio-dată în această privință nu lipsește invidia : în permanență te zgîndărește bunăstarea altuia. Acel han se bucura de faimă. Au început să ofere cîte un preț, fiecare dorindu-l pentru sine, mai ales soacră-mea, care-l cerea în arendă, ca cineva care acolo crescuse și acolo își cres-

cuse și copiii, precum și fiindcă datorită iscusinței ei, hanul ajunsese vestit.

Am rămas cu el în ciuda dușmanilor, dar la un preț atât de ridicat, încît cu toate celelalte angarale abia ne scoteam piinea și sardelele de fiecare zi, căci dijma sugea tot ciștigul ca un burete, așa că noi mai-mai căpieream de foame.

Cînd m-am văzut atât de strîmtozat, am vrut să schimb situația, și profitînd de cunoștințele mele filozofice, să urmez medicina, ca mai toți evreii botezați; dar n-am putut și nici nu a fost posibil, deși m-am ținut cîtva timp și-mi mergea chiar foarte bine datorită principiilor universale pe care le aveam despre metafizică. Căci bine se spune că medicul începe unde sfîrșește fizicianul, iar preotul unde sfîrșește medicul. Singura mea dorință era să mă pot întreține pînă la licență; dar a fost în zadar.

Și asta cu toate că am permis în casă jocuri, vizite, sindrofii și alte necuviințe, căci toate mi-au dăunat. Am fugit de dracul și am dat peste taică-su. Am crezut că nimic din toate astea n-ar putea fi o nenorocire și că e de-ajuns pofta, asemeni chimionului care, agățat într-un săculeț în porumbar, atrage porumbeii numai cu mirosul lui; dar mi s-a întîmplat asemeni cofetarului, că la mirosul dulciurilor se îngîrămădeau muștele, dar îi și mînceau prăjiturile.

La început m-am prefăcut că nu văd nimic, dar e de ajuns să îngădui unei femei să o ia razna cît de puțin. Trăiam în mizerie. Aveam ce mîncea, deși cam puțin. În schimb, familiaritățile celorlalți deveneau tot mai mari, nu mai aveau limită. Se obrăzniciseră din cale afară, fără urmă de teamă și respect. Reputația mea se ducea pe apa simbetei, cîntea noastră pierea, casa ardea și toată lumea suferea de foame. Soacră-mea tăcea, cumnata cerea și toți laolaltă împotriva mea se întreceau în a trage ca într-o țintă. Nu puteam scoate o vorbă pentru că eu deschiseseam drumul și dădusem aceste privilejii, iar fără asta am fi pierit de foame. Am dus-o așa, făcînd pe naivul, pînă cînd n-am mai suportat.

Studentii nu au mare putere, pentru că niciodată porțiile de mîncare nu sînt îndestulătoare și nu se află printre ei nici măcar unul care să țină cîrma cum face

subiectul în propoziție, adică să i se poarte respect și să i se aducă cele de trebuință. Așa că, mincînd puțin și rar și plătînd atît de mult pentru un ciștig atît de mic, mă simțeam mereu pus la acuzativ, ca persoana care suferă, și n-am mai vrut.

Mi-am făcut socoteala: „Nu e dracul chiar așa de negru. Răul a fost comis, duminatul cel mare deja înghițit; cinstea amanetată, dar cel puțin pe un preț bun. Aici profitul este mic, bîrfa mare, studenții sînt înșelați, iar hrana neîndestulătoare. Jocul trebuie făcut din nou și încă repede. Rău într-un caz, dar și mai rău în celălalt. Să alegem ceea ce ne va fi mai de folos și chiar dacă vom pierde ceva, măcar să nu facem precum croitorul cel puturos care își pune ața în ac lungă cît ține casa. Să nu aruncăm totul odată cu blestemele; să păstrăm ceea ce merită, măcar cele trebuincioase vieții, hrana și îmbrăcămintea.

Să ieșim din această vale a plingerii înainte de a veni vacanța, cînd totul se potolește. Să lăsăm această lume stricată de la care se poate smulge cel mult o prăjitură de un *real* sau două bezele, iar cînd vin cu ele, nu pleacă pînă nu mănîncă jumătate. Dacă mamele lor le trimit un butoi cu măline corđobeze cred că, aducîndu-ne o farfurioară, se achită de obligații și că ne pot scoate ochii cu doi cîrnați afumați de la țară. Nu, nu, asta nu, căci ne costă mai mult.“

Știam cam ce se întîmplă la curte. Văzusem acolo mulți bărbați care nu făceau nimic și mincau toată viața de pe urma unui chip frumos, ba mai mult decît atît, îl considerau ca zestre. Căci pentru ei era o mină de aur, căutau și cereau să se căsătorească cu femeii cu reputație, pricepute în această artă, care să știe ce trebuie să facă și să cunoască punctul slab al bărbaților. Am văzut de asemenea și ce viclesuguri foloseau acestea ca soții lor să nu fie obligați să facă ceea ce ar fi trebuit, căci cînd locul era ocupat, fie că trăgeau jaluzelele, fie că puneau în fereastră un ulcior, un pantofior sau orice alt lucru, ca să știe bărbatul că trebuie să-și vadă de drum, să nu intre și să deranjeze.

Soții știau că pe la prînz terenul va fi liber. Intrau în casele lor, găseau masa pusă, mîncarea bună și gata pregătită, dar știau și că nu trebuie să încălzească prea

mult scaunul pentru că cel care le plătitise prinzul vroia să vină să se mai distreze un pic. Iar seara, cam pe la vecernie, se întorceau iarăși acasă, li se servea cina, se duceau la culcare singuri, pînă cînd sosea timpul ca soțiile lor să se culce alături de ei. Și se întîmpla ca ele să întîrzie pînă în zori, pentru că mergeau să-și viziteze vecinele.

Într-un cuvînt, și ei și ele erau atît de vicleni încît, fără să se înțeleagă prin vorbe, știa fiecare prea bine ce trebuie să facă. Și acești bărbați erau respectați de soțiile lor și de musafiri, spre deosebire de alții, și făceau acest lucru fără mască sau ocolișuri, ba chiar îl doreau, poftind și aducînd ei înșiși oaspeți, mîncînd la aceeași masă și dormind cu toții într-un singur pat.

Am cunoscut pe unul care, atunci cînd curtezanul soției sale s-a înhăitât cu alta, s-a dus la el să-l întrebe ce defecte i-a găsit de a părăsit-o și l-a lovit cu pumnul, deși nu a murit din asta. Aștia sînt din cei care se duc la birt după mîncare, la cîrciumă după vin și în piață cu coșnița. Dar cei mai cinstiți cred că e suficient să lase casa liberă și să se ducă la teatru sau să joace biliard atunci cînd nu mai au nici o treabă.

În nici un caz nu aș fi făcut ca unii care, atunci cînd de față cu soțiile lor se găsea cineva să laude farmecul unor curtezane își sileau nevestele să se dezbrace, lăudîndu-le că sînt mai groazve. Dar în ceea ce privește îngăduința tăcită fără nici un fel de supunere, asta da, eram dispus să o acord.

Mi-am luat casa în spinare ca melcul, căci totul ne-a încăput într-o ladă veche nu prea mare pe care am pus-o într-o căruță, și așezîndu-ne și noi deasupra, ne-am îndreptat spre Madrid cîntînd veseli *trei rătuște*, mamă. Îmi făceam socoteala în sinea mea: „Duc cu mine o bucatică regească, o trufanda, proaspătă, neterfelită și-i voi pune prețul care-mi convine. N-o să lipsească acela care, ca să-mi ocupe locul, o să-mi găsească destul de lucru; o treabă secretă se poate ascunde sub masca prieteniei, economisind cheltuielile casei. Și, cîștigînd și eu pe de altă parte, voi deveni foarte curînd bogat, voi avea cu ce să-mi orînduiesc o casă cinstită în care să primesc șase sau șapte oaspeți care-mi vor oferi din plin cele necesare și astfel ne vom duce traiul.

Am toate calitățile care se cer pentru orice afacere ce mi s-ar încredința. Pe dinafară sînt zelos, iar pe dinăuntru răbdător. Îmi voi face un nume și cînd măsura dorințelor mele va fi satisfăcută mă voi înălța pe scara socială, fără să mai am nevoie de alte trucuri“.

Nevastă-mea își pusese cea mai bună rochie pe care o avea și o pălărioară elegantă cu pene, dar în afară de asta, blestemată bogăție!, nimic mai de Doamne-ajută, decît chitara¹

Cum am ajuns la curte, în aceeași clipă, chiar înainte de a pune piciorul jos, s-a răspîndit vestea despre noua venită. Nevastă-mea a defilat cu frumusețea ei. S-a strîns lume și cel care pe atunci ne-a arătat cea mai mare dorință de a ne ajuta a fost un bogat negustor de haine de pe strada Mare care ne-a întrebato de unde venim și unde ne ducem, iar cînd i-am spus că ne oprim aici, că nu mergem în altă parte și că nu avem unde să tragem, și-a arătat dorința de a ne fi prieten, ne-a dus la hanul unei cunoștințe, unde ni s-a făcut o bună primire : nu pentru măgar, ci pentru zeiță.

Bunul negustor a spus că, deoarece sîntem foarte obosiți de drum și de noaptea nedormită și nu avem cine să ne aducă cele trebuincioase, să nu ne facem nici o grijă, că ne va trimite el totul cu un servitor. În ziua aceea ne-a trimis mîncăruri îmbelșugate de la un birt unde se găseau întotdeauna de toate și iată că apare și el spre seară și, după amabilități și politeturi, l-am întrebato cît anume cheltuisse.

Mi-a răspuns că totul e un fleac, că dorește să ne ofere lucruri mai de preț cînd se va ivi prilejul și că pentru cele dinainte nu trebuie să facem caz. Se prefăcea a fi jenat că vorbim despre asta, dar eu stăruiam să primească banii. Că prietenia-i prietenie și banul, ban. Atunci mi-a spus că totul costase numai opt *reali*. I-am dat.

Dar ca banii să nu iasă din casă, am început să-mi fac meseria și, luîndu-mi mantia, am spus că trebuie să fac o vizită unui prieten. I-am lăsat să converseze în

¹ În original, *ni aun cañones, que (no) teníamos otros, excepto la guitarra*, în care expresia *ni aun cañones* are sensul „sărac lipit pămîntului“, dar cuvîntul *cañones* sugerează, pe de altă parte, penele (de la pălărie) și gîtul chitarei (cf. B.B.).

liniște în camera gazdei și am plecat la plimbare pînă noaptea. Cînd m-am întors, masa era pusă, cina pregătită și totul foarte bine orînduit ca și cum pentru asta nevastă-mea ar fi avut mulți bani. N-am suflat o vorbă și nici nu am întreat-o de unde vin bucatele și nici cine le-a trimis, nu numai pentru că nu mi-ar fi convenit, dar și pentru că hangîța ne-a spus că în acea noapte eram invitații ei. A fost poftit și negustorul, și după cina aceea am rămas foarte buni prieteni.

Ne vizita, ne ducea la distracții, să prînzim la rîu, să mîncăm pe la conace și prin grădini, serile la teatru, oferindu-ne locuri foarte bune în loje, și așa am petrecut cîtva timp. Și cu toate că bietul om făcea cu adevărat tot ce putea și nu ne lipsea nimic, mie mi se părea puțin, pentru că altcineva vroia să-l îndepărteze, oferind un preț mai mare.

Știam că femeile arătoase sînt ca făina de grîu. Din floarea de făină, din partea cea mai aleasă și rafinată se face pîinea albă cea fină pe care o mîncă regii, cei puternici și lumea bună. Pîinea făcută din ceea ce rămîne la cernut, din inima bobului și din făina mai închisă este mîncată de oamenii din casă, de servitori, de lucrători și de persoane mai neînsemnate. Iar din tărîțe se face pîinea care se dă la cîini și la porci.

Frumoasa cu chip plăcut, cînd sosește într-un loc unde nu este cunoscută, e vizitată mai întîi de crema orașului, de bogații cei mai de seamă, de domni și de cei mai răsăriți. Apoi, cînd aceștia sînt deja sătui, se ivește prostimea, fiii vecinilor și cei care aduc un ulcior de must la culesul viei, o legătură de lemne de Crăciun, un coș de smochine cînd e vremea lor, plătind pentru tot anul cum fac cu medicul și cu bărbierul. Iar după ce se perindă și aceștia, o latră pînă și cîinii, nu există cîrpaci care să n-o înhațe și nici precupeț care să n-o facă să joace cum îi cîntă el.

Nevastă-mea primise deja o rochie de tafta neagră cu garnitură de catifea și o mantie purpurie cu fir de aur. Aveam pat, masă și scaune. Nu știu de unde făcuse rost de patru scaune cu marochin lucrat în relief. Cu încă niște lucrșoare, locuința noastră începea să arate omenește. Hangîța ne jupuia, considerînd că-și poate permite să se înfrupte din bucate pentru îngăduința ce

ne-o arată. Dar nu asta era ceea ce căutam și nu-mi venea prea bine la socoteală.

Și nici tipul. Pentru că solicita postul un alt candidat mai bun și mai de folos. Și cu toate că recunosc că se purta ca un telal cumsecade, negoțul meu este diferit de-al lui, căci ceea ce azi vindeam pe trei parale, mâine n-aveam să vînd nici pe zece. Timpul este cel care vinde și nu era de ajuns ca negustorul să fie om de treabă cînd mie îmi trebuia un altul. Pentru că mă interesează prea puțin dacă croitorul care-mi face o haină este bun muzicant sau dacă medicul care mă îngrijește este un jucător grozav de șah. Bani și numai bani ! Iată ce căutam eu atunci, nu amabilități și stirpe nobilă.

Ceea ce nu aducea mult folos îmi provoca mare su-părare. Nu mă mai mulțumeam numai cu hrana și hainele necesare, ci voiam și daruri în plus. Să plătească cu greutatea în aur scaunul pe care se așezau, conversația pe care le-o făceam, figura agreabilă ce le-o arătam, permisiunea de a intra în casă; dar mai ales libertatea de care se bucurau cînd ieșeam din ea. Bietul nostru om nu putea face toate acestea. Voia s-o țină tot așa de modest cum începuse în momentul cînd ne-a cunoscut, ca și cum s-ar fi bucurat de o rentă perpetuă pe care vroia s-o încaseze mereu la fel.

Eu știam deja cine era cel mai merituos și îmi venea mai bine la socoteală, pentru că prezenta cele mai multe avantaje ; totuși aveam în față diferența între *a avea* și *a vrea*, trebuind eu să-i dau de înțeles aceleia că mi-ar face plăcere prietenia lui. Știam bine și era evident că și el o dorea ; dar era străin și nu îndrăznea. Dar dacă aș fi năvălit eu peste el, ar fi însemnat să ne prețuim prea puțin. Să-l părăsim pe celălalt, ar fi fost o curată nebunie. Pentru că, mai bine cu papuci cîrpiți, decît cu piciorul gol. Nu îndrăzneau nici să iau, nici să las.

Așa am dus-o cîteva zile cu dibăcie, pînă a venit momentul așteptat. Mă duceam de obicei pe la casele de joc, fie să joc, fie să mai tapez pe cîte unul dintre prietenii și cunoștințele mele mai vechi, și apoi așteptam prilejul cînd telalul era la noi, ca să-i dau nevastă-mi pentru cheltuieli ceea ce îmi dădeau prietenii sau strîngeam eu, ca acesta să nu-și dea seama de sărăcia mea și să știe că nu-i încuviințam vizitele doar ca să avem din

ce trăi.; iar cînd pleca, îi ceream nevesti-mi bani ca să joc și ea mi-i dădea înapoi și alții pe deasupra. În acest fel, în fața lui am fost întotdeauna stăpînul voinței mele, fără să las nici o porțiță cît de mică pe unde ar putea să mi se ducă respectul.

Pe de altă parte străinului i se aprinseseră călcîiele și se străduia cu foarte mare sîrg să ne cîștige bunăvoința, dar fiecare dintre noi o ținea pe a lui știind prea bine toate avantajele care vor urma de aici; dar eu, care mă păzeam să nu dea o nenorocire peste casa noastră, mă temeam să nu se nimerească amîndoi în vizită în același timp. Căci nici două capete nu suportă aceeași cîrmuire, nici două păsări nu se pot aciui în același cuib. Și nici nevestă-mea nu îndrăznea să adune o herghelie și nici să fie împărțită între noi trei în același timp, pînă cînd, văzînd cît de bine se potrivea totul cu socotelile noastre că, atunci cînd negustorul slăbea coarda, străinul o strîngea mai tare dinspre partea lui, și că darurile, giuvaerurile, banii și petrecerile se revărsau, am început să-mi dau aere, zicînd că nu mai trebuie să plătesc hanul deoarece pot să am casa mea.

Așa se face că ne-am strîns calabalicul și mi-am deschis prăvălie proprie. Străinul era tot numai lingușeli, iar eu cu negustorul mă purtam cînește. Pe cît căuta unul să mă tragă după sine, pe atît încercam să scap de celălalt, pînă cînd sătul de el, i-am spus că dacă mă mutasem singur în casă era pentru că doream să fiu stăpîn la mine și să umblu după cum mi-era cheful, fie îmbrăcat, fie gol. Și să aibă bunăvoința să mă viziteze atunci cînd va putea fi primit cum se cuvine și nu cînd sînt ocupat pînă peste cap cu treburile. Căci nici eu și nici nevestă-mea nu puteam sta tot timpul nemișcați și pregătiți să primim vizite.

Omul a fost așa de tare lovit, că niciodată nu mi-a mai trecut pragul și nu s-a mai văzut cu nevestă-mea decît cu prilejul întîlnirilor pe care le mijlocea prietena sa, fosta noastră hangită și acolo se vedeau chipurile fiind în vizită, la un an o dată, cînd prindea prilejul. În ceea ce-l privește pe străinul nostru, deoarece se arătase atît de generos și mîna spartă, a trebuit să mă port frumos cu el, mai ales că-l vedeam grăbit și, după cum ținea pasul, în curînd aveam să fim bogați. Și așa a și

fost. De îndată ce nevastă-mea, văzându-se singură, s-a arătat binevoitoare, el a prețuit cea mai mică favoare într-atita, încît a plătit-o în aur.

Am devenit prieteni, m-a invitat la el acasă și, cu îngăduința mea, a trimis la noi acasă o mulțime de vase alese cu mîncărurile ce ni se serviseră la masă. Și cu poruncă tainică dată servitorilor care le-au dîs, să nu le ia înapoi, ci să le lase, deși toate erau de argint. Acest lucru nu mă supăra ; mă deranja, în schimb, că o făcea atît de fără perdea, căci nu e nimeni atît de prost încît să nu înțeleagă că atunci cînd cineva face asemenea lucruri, nu o face de flori de măr și nici de dragul ochilor tăi.

E un lucru foarte distins ca un om de văză să-i facă daruri nevestei mele, iar eu să nu arăt că știu pentru ce anume i le face. Eu mă mîngîiam că toți fac la fel. Nu spune adevărul acela care zice că-i pasă, că dacă i-ar păsa nu ar consimți. Eu mă bucuram și eram de acord ca nevastă-mea să-l primească, o lăsam să iasă și îmi plăcea ca la întoarcere să vină încărcată de giuvaeruri, cu o rochie nouă, cu dulciuri ; și nerușinarea mea era așa de mare, că le mîncam, și pe lingă toate astea mă prefăceam ; și toți fac la fel. Nu încercați și nu vă gîndiți să dați vina numai pe mine și să vă spălați pe mîini, căci vă făgăduiesc că vă înțeleg și sinteți înțeleși. Dar mai rău este că atunci cînd oamenii mă vedeau trecînd pe stradă foarte ferchezuit, cu panglica la pălărie bătută în aur și pietre prețioase, spuneau în spatele meu atît de deslușit ca să pot auzi foarte bine : „Ce coarne rămuroase poartă Guzmán și ce bine-i vin !” Unii dintre cei ce spuneau asta poate chiar mă pizmuiau pentru ele, iar alții nu și le vedeau pe-ale lor, deși se vedeau bine.

Străinul nostru ne-a cumpărat libertatea și-și permitea totul, căci în casa mea nu se făcea decît voia lui. Dar eu întotdeauna mi-am ținut coada-n sus, punînd asta pe seama prieteniei și făcînd pe bărbatul respectat. Că spuma creșteau bunurile în casa noastră, draperii pentru iarnă și vară, tapiserii de Bruxelles, brocarturi, așternuturi de damasc, baldachine, cuverturi, covoare, perne de salon și alt mobile demne de un nobil. Că

pentru masa și casa pe care le aveam de întreținut nu cred că mi-ar fi fost de ajuns două mii de ducăți pe an.

Iar cînd aveam chef să-l văd pe patron cum îl apucă damblaua după ce ne ospătam — obișnuiam să fac asta cîteodată, mai ales în zilele de sărbătoare — porunceam să se aducă chitara, ca desert, și îi spuneam nevastă-mi : „Pe tot cerul, Gracia, cîntă-ne puțin !“ Altminteri mare minune ar fi fost să cînte de față cu mine. Căci deși știa că pricepeam totul și nu ignoram nimic, ținea foarte mult să-mi păstreze respectul, se ferea pe cît putea să nu văd ceva care m-ar jigni și m-ar sili să-mi arăt simțămîntele.

Ne înțelegeam foarte bine pe noi înșine și unul cu celălalt, făcîndu-ne că nu pricepem nimic și nu vorbeam despre asta. Prea bunului domn îi risipeam mulți din strălucitorii lui scuizi. Eu mă purtam ca un prinț. Se rostogoleau prin casă vasele de argint, în cufere nu mai aveau loc broderiile și țesăturile de aur și mătase, scrisurile se revărsau de podoabe de mare preț. N-am dus lipsă de bani de joc, întotdeauna mi-au prisosit cei pe care îi cîștigam. Și astfel, ei se bucurau de o deplină libertate. Pentru că de îndată ce simțeam că nu se cade să intru în casă — și o știam pentru că găseam ușa încuiată — îmi vedeam mai departe de drum cît socoteam că ar fi necesar. Iar dacă găseam ușa descuiată era semn că își petreceau timpul în plăcute conversații ; intram și stăteam cu toții la taifas.

Vezi această fericire, acest calm și acest vînt proaspăt ? Vezi această soartă favorabilă, surizătoare și credincioasă ? Nu s-a întîmplat astfel decît cu celelalte lucruri în care am mers pe căi greșite. Nu cred că ar putea scăpa de vijelie nici unul din cei care au navigat pe acest ocean. Cum se dusesse vestea despre nevastă-mea cît e de frumoasă și de îngăduitoare, au năvălit mai mulți prinți și cavaleri care au adulmecat ospățul. Ba plimbări, ba atenții ; niciodată însă, după cîte cred, nu le-am arătat prietenie și nici nu i-am dat motiv stăpînului nostru să se simtă jignit. Cu toate astea, văzîndu-se persecutat și întrecut de alții mai puternici în avut, noblețe și daruri, era ros de gelozie și își pierdea mințile.

La început s-a străduit să se lupte cu ei, arătînd o generozitate ieșită din comun, cu daruri de mare preț

care făceau mii de ducăți ; dar cînd a văzut că nu mai poate rivaliza cu o putere așa de mare și nici ține piept atîtor forțe, fără să-l jignească nimeni, fără un motiv anume și numai din proprie voință s-a retras, devenind dintr-un soare, o umbră. De cîte ori nu m-am gîndit cît de prost este, că se prăpădea după asemenea desfrîu, cu atîta nemăsurată cheltuială și atîtea frămîntări. Îmi băteam joc de el și de mintea lui puțină, gîndindu-mă că dacă o slujnicuță de la mine din casă i-ar fi cerut un lucru de mare preț, i l-ar fi dăruit cu mare plăcere și, de s-ar fi întîmplat ca un sărac să-i ceară o jumătate de real, ar fi refuzat.

Fiecare ne-am primit răsplata. Seniorul pe care l-am servit a rămas sărac pentru că ne-a îmbogățit ; noi pentru că nu am știut să ne chivernisim, nu ne-am păstrat bogăția și cu toții ne-am trezit la pămînt. Omul nostru a fugit, iar ceilalți au început să ne urmărească. Pe cît sînt de distinși acești domni, pe atît de nerușinați sînt în ceea ce cer. Mai ales, așteaptă ca numai de dragul persoanei lor să li se prosterneze orice ființă. Aș dori eu să le spun sau să-i întreb : „Domnule, cu ce îți sînt dator, ce-mi dai, de ce mă cîntărești, de ce vrei să te slujesc cu fapte, vorbe sau gînduri ?” Dar, mai ales, pe lingă faptul că sînt rău plătnici, mai și lovesc cu sete și cu mîndrie, ca și cum ar fi vorba de o datorie pentru care m-ar putea executa.

Gracia s-a arătat atît de îngăduitoare și s-a purtat în așa fel, încît, în scurt timp am ajuns în mîinile justiției.

Un dregător însemnat a aflat ce se întîmplă și a făcut ca leul care s-a întovărășit cu celelalte animale, iar cînd au vînat un cerb l-a luat în întregime pentru sine¹. În același mod a pus gheara pe pradă și acesta, iar pentru a masca puțin toată treaba a provocat la început ceva zarvă, cum că ne tirăște în judecată. Eu cînd am aflat, m-am înfățișat la el, plîngîndu-mă contra acestei jigniri, fălîndu-mă cu obîrșia mea nobilă. Iar el, care numai atîta aștepta, mi-a făcut o primire deosebită, poftindu-mă să mă așez lingă el și întrebîndu-mă de unde sînt. I-am răspuns că din Sevilla.

¹ Aluzie la cunoscuta fabulă a lui Esop.

„Oh, — a spus — din Sevilă ! Cel mai frumos ținut din câte există în lume.“ A început să-mi vorbească despre oraș, ridicînd în slăvi lucrurile de acolo, ca și cum din asta mi s-ar trage cîntea și folosul. M-a întrebat cine anume îmi sînt părinții. Iar cînd i-am spus, mi-a răspuns că-i cunoscuse și că fuseseră prieteni foarte buni. Mi-a povestit despre un oarecare proces în care fusese judecător și pe care îl pronunțase în favoarea lor și mi-a mai spus că știe sigur că mama mea trăiește și că o cunoscuse bine în tinerețe. Atîtea mi-a tot înșirat că puțin a lipsit să nu spună că-i sînt rudă foarte apropiată.

Eu abia așteptam asta și auzind ce lucruri deosebite îmi spune și ce vești îmi dă, gîndeam în sinea mea : „Celor puternici toate le sînt cu putință !“ Și mi-am amintit de un anumit judecător care și-a îndeplinit cu sfințenie meseria, și, fiind chemat să dea socoteală, nu i s-a putut aduce altă acuzație decît că fusese prea înclinat spre dragoste. Și cum pentru asta fu beștelit din cale afară, răspunse : „Cînd mi s-a oferit această slujbă mi s-a cerut s-o îndeplinesc cu dreptate și așa am și făcut. Să se vadă toate îndrumările ce mi s-au dat și să se caute locul unde scrie că trebuie să fiu cast și atunci să mi se aducă învinuiri“. Așa se face că nefiind menționate acestea în mod expres judecătorii își închipuie că nu săvîrșesc nimic rău contra funcției lor, chiar dacă rad tot tîrgul.

Cum a făcut și alt judecător care a batjocorit vreo treizeci de fecioare, printre ele aflîndu-se și fata unei femei sărmene, iar cînd aceasta a văzut răul săvîrșit, l-a implorat ca, de vreme ce fata oricum își pierduse cîntea, să facă în așa fel încît să nu se afle ocara. Iar el, scoțînd un *real* de opt din pungă, i-a spus : „Măicuță, nu știu nimic de fiica ta. Uite, ține opt *reali*. Oferă-i pentru slujbe Sfîntului Anton din Padova, ca s-o aibă în pază“.

Ei bine, nu știu cui i se pare că toate astea sînt bune. Simt cum îmi pierd mințile cînd mă gîndesc la puțina pedeapsă care există pentru fapte atît de grave.

Mi-a poruncit să mă duc acasă, oferindu-se să mă ajute cît mai mult și că va ține seama în mod deosebit de dorințele mele. Că era de ajuns să fiu din Sevilla și fiul unor astfel de părinți ca să se ocupe de afacerile

mele cu adevărat. Astea fiind zise am plecat și, la puțin timp, pe cînd stăteam singur cu nevastă-mea, fără de grijă, iată că într-o noapte cînd își făcea rondul, apare la ușa noastră, bate și întreabă de mine, cerînd o cană cu apă pentru domnia sa.

Am înțeles ce fel de sete îi era. L-am rugat stăruitor să-mi facă favoarea s-o bea așezat. Nici nu aștepta altceva. A intrat și dîndu-i un scaun l-am servit cu puțină dulceată lingă apă. A început să spună că e foarte obosit și că în noaptea aceea văzuse multe femei frumoase, dar nici una nu era ca nevastă-mea. A mai zis că toți o laudau mult pentru vocea ei minunată. I-am spus nevستی-mi să ceară chitara și, pentru că îi face plăcere oaspetelui, să cînte ceva. A făcut-o fără nici un moft, socotind că e un lucru foarte însemnat să ne cîștigăm ca prieten un asemenea personaj, mai ales pentru ceea ce ne putea ieși de aici.

Omul a rămas uluit de cum a văzut-o și auzit-o, iar la plecare mi-a poruncit să-l vizitez cît de des. Și-a luat rămas bun, iar noi am început să vorbim despre împliniri din trecut și despre cît de la țanc venea pentru cele viitoare ceea ce ni se făcea și avea să ne facă de temut. L-am vizitat în cîteva rînduri și într-una din zilele în care nici nu-mi trecea prin mînte că mi-ar putea da ceva, mi-a spus că de vreme ce el are influență, de ce n-aș voi ca, prin bunăvoința lui, să mă ocup de o afacere care mă va onora și îmi va aduce folos?

I-am spus că îi sărut mîinile pentru o atît de mare favoare, dar de teamă să nu îl plictisesc pentru că nu mai făcusem niciodată așa ceva, nu pot accepta.

Atunci, amintind de prietenia lui cu părinții mei, deși o făcea mai mult pentru a o cîștiga pe cea a soției mele, mi-a oferit o slujbă, spunînd că-mi va aduce un cîștig frumos. I-am mulțumit. Acesta a fost începutul tuturor nenorocirilor mele. După două zile mi-a pus niște hîrtii în mînă, cu porunca să încasez niște bani pentru Consiliul Finanțelor, slujbă pe care o obținuse de la un bun prieten al său ce lucra la acel tribunal, spunîndu-i că îi sînt foarte apropiat și o persoană cu mari merite, demnă de slujbe mai înalte, ceea ce se va vedea prin bunele rezultate la care voi ajunge ca om și în afaceri.

După ce am rezolvat treaba, am plecat de-acasă foarte împotriva voinței mele, deoarece primeam opt sute de *maravedis* drept salariu. Și pentru unul ca mine, atât de rău obișnuit cu o masă bună, nu-mi ajungea nici să încep să mănînc, darămite să fac economii din ei ca să trimit și acasă. Dar eram silit s-o fac. Am tăcut și i-am luat, pentru a evita supărări mai mari. Am plecat și asta mi-a fost pierzania. Pentru că seniorul nostru a crezut că prin favoruri făcute de alții o să găsească sclavi care să-l servească și că acei opt sute de *maravedis* îi voi putea împărți cu nevastă-meă, că vor fi suficienți pentru cheltuieli, și că pentru asta trebuia să fiu nu numai drept și prea cinstit, dar să nu îndrăznim să ridicăm capul și nicidecum să mai primim vreo altă vizită decît pe a lui.

A vrut să fie stăpînul absolut al bunurilor mele și le-a stors în așa fel, încît muream de foame și vîndeam în fiecare zi din lucruri ca să avem din ce trăi. Gazdei mele nu i s-a părut lucru bun și nici chibzuit supunerea multă și mîncarea puțină. Gracia a început să cîrtească. A pornit să murmure de asemenea și codoașa¹, care îi era cea mai bună prietenă, căci crezuse că va scoate din afacerea asta mari cîștiguri. Iar cînd seniorul a simțit că ceva scîrțîie, gîndind că prezența mea va îndrepta totul, a obținut să mi se ia prerogativele și să fiu chemat să dau socoteală de ceea ce făcusem.

Mi s-a poruncit și m-am reîntors cu mai mare chef decît avusesem la plecare; m-am întors cu datorii și mi-am aflat casa ruinată. A crezut că simpla mea prezență va aduce cu sine leacul după placul său, dar i-a ieșit pe dos. Pentru că odată cu venirea mea au crescut cheltuielile și libertatea nevesti-mi de a-și face voile. Era complet sfîrșit, fără să știe pe unde să scoată cămașa. Socotind că nimic nu s-ar potrivi aici mai bine ca asprimea, ca să ne prindă cu greșeala, luîndu-ne ca din oală, ca apoi să-i cerem îndurare cu lacrimi în ochi, a

¹ Joc de cuvînte intraductibil: *Comenzó a rozarse la prima. También falseaba la tercera*, bazat pe sensurile cuvîntelor *prima* „prima, cea dintîi” și „prima coardă la chitară”, prin acest sens, *Alemán* făcînd aluzie la Gracia; *tercera* înseamnă „a treia (coardă a chitarei)” și „codoașă, mijlocitoare” (cf. B.B.).

vorbit cu colegii lui să ne exileze, ceea ce aceștia au și făcut.

Mi-am făcut socoteala: „Acest domn vrea totul; vrea ca eu să-i plătesc casa și plăcerile, vinzînd lucrurile pe care le-am obținut înjosindu-mă și străduindu-mă atîta. Și de vreme ce nu pot să mai rămîn, pentru că nu mai am nici libertatea de a cîștiga ceva, mai bine ar fi să mă supun. Căci, deși pentru noi este supărător, pentru el va fi dureros. Dacă ne scoatem un ochi, lui îi scoatem doi, căci nu are habar de socoteala pe care a făcut-o și-i ies pe dos cele plănuite“. Pe lîngă toate acestea, la sfîrșitul anului se împlineau cei zece ani cînd trebuia să-mi plătesc creditorii. Totul se potrivea. Știam că maică-mea trăiește. Am închiriat o trăsură pentru noi și două căruțe, pentru lucruri și oameni, părăsind curtea și curtezanii. Socotînd că înavuțiții în Indii sînt mai groși la pungă, așa, pe neștiute, ne-am îndreptat spre Sevilla¹.

¹ Sevilla era principalul port unde soseau corăbiile cu mărfurile din America.

Capitolul al VI-lea

Guzmán de Alfarache și soția sa au ajuns la Sevilla. Guzmán își găsește mama foarte bătrână, iar soția îi fuge în Italia cu un căpitan de galерă, lăsându-l singur și sărac. Se apucă din nou de furat după cum îi era obiceiul

Asemeni celor scăpați dintr-o grea primejdie, cărora, mereu cu gîndul la ea, li se pare că nu sînt salvați, îmi răsare mereu în minte viața mea cea rea și mai presus împlinirea din capitolul precedent, condiția mizeră, prea puțină cinste, lipsa de respect față de Dumnezeu în tot acel timp în care am urmat numai căi netrebnice. Cu atît mai mult mă mir cum de-am putut fi atît de mîrșav, ca ultimul dintre oameni, căci nici cel mai neisprăvit dintre neisprăviți n-ar fi permis ceea ce am făcut eu, scoțînd bani din nuriile nevestei mele, oferînd-o chiar, consimțînd tacit și chiar îndemnînd-o fățiș să-și facă mendrele, căci îi ceream hrană, îmbrăcăminte și toate cele de trebuință pentru casă, pe cînd eu trîndăveam și mă fuduleam.

Teribilă situație aceasta de-a mă considera un om cumsecade și cu cîntea nepătată, dar de fapt, de-a mă afla atît de departe de toate acestea și de-a fi lipsit de simțul binelui celui adevărat ! Căci ca să-mi fac rost de șase scuzi pentru joc aș fi fost capabil să-mi pîngăresc blazonul și noblețea, pierzînd lucrul cel mai greu de cîștigat, adică numele și bunul nume ! Căci, profanînd un astfel de sfînt sacrament și slujindu-mă în așa chip de el, în loc să-mi fi folosit ca mijloc al mîntuirii mele, m-a condus drept spre infern, numai pentru o jalnică porție de mîncare sau o biată haină de îmbrăcat ! Și am trecut prin primejdia ca, atunci cînd întorceam spatele ori chiar în față, să mi se arunce această ocară, și astfel, să fiu silit să-mi pierd viața pentru asta !

Nu mă miră că un om nu mai poate îndura, că știe și că ascunde asta fie din prea multă dragoste, fie din prea multă durere, fie ca să nu mai facă atîta zarvă. Iar aceasta n-ar însemna nici pe departe un viciu, ci

mai degrabă virtute și merit, căci nu îngăduie sau nu ajută aceste lucruri. Dar cum eu nu numai că aveam o slăbiciune pentru asemenea lucruri ci la nevoie le și tănuiam, cum se spune, nu știu dacă eram orb, smintit sau vrăjit, căci nu le-am luat în seamă, ori dacă le-am luat, n-am făcut nimic să le îndrept, ci mai degrabă le-am favorizat. Vai, nebunule de legat! Cît de puțin înțelegeam, fără să bag de seamă ce prost se împăca cîntea cu o nevastă cîntăreață la chitară și faptul că oferea plăceri altora, mai mult decît mie!

Bărbații care rîvnesc la grațiile doamnelor obișnuiesc să le ofere serenade sub balcon; în schimb femeia mea sucea capul bărbaților, ducîndu-se să le cînte pe la casele lor. Se înțelege prea bine că asemenea daruri stîrnesc poftele prin ele însele. Și-apoi, ațîțindu-i astfel, cum să nu rîvnească alții la bunul meu? Unde-i este mintea celui care îi descoperă hoțului comorile sale? Cu ce liniște mai doarme sau cum s-ar mai putea odihni de teamă să nu fie furat? Dar să mă aflu eu atît de neștiutor încît, deși treceam printr-o asemenea slăbiciune, să cad din interes în alta și mai mare, să laud în conversația mea și în prezența celor ce voiau să fie cîrtizani ai soției mele, calitățile și toate laturile bune pe care le avea, cerîndu-i sau poruncindu-i să arate chiar acele locuri neîngăduite, sîni, brațe, picioare, ba chiar și... — îmi țin gura căci mă rușinez doar gîndindu-mă la asta — ca să vadă și ei dacă e dolofană sau slăbuță, blondă, brună ori roșcată!

Căci totul era așa de putred încît ceea ce mai-nainte mă scîrbea, datorită obișnuinței și a practicii, mi se părea acum ușor și amuzant! I-am îngăduit să aibă musafiri și chiar să-i aducă la noi în casă, lăsînd-o singură cu ei, în timp ce dădeam cîte o raită pe afară, și mai ales îmi plăcea să-i socotesc pe toți proști, pentru că-mi dădeau de înțeles că ei cred că ceea ce fac este bun și permis, dar de fapt era rău și depravat! Am pus-o să umble după comisioane și să-mi caute slujbe în casele acelor personaje care o doreau și m-am prefăcut că nu văd ce mirșavie este să se întorcă acasă, fie că obținuse sau nu ceva! Și oferindu-i-se ospete și podoabe, bani și straie, am vrut ca ceilalți să creadă că i le dădeau așa pe degeaba sau de dragul ochilor ei fru-

moși, din prietenie sinceră, fără vicleșug sau vreo altă pretenție ! Cu ce aş putea să mă apăr sau ce se mai poate aştepta de la mine, de vreme ce nu numai că îngăduisem toate acestea, dar chiar le provocasem ?

Cită dreptate a avut acela care văzîndu-mă ceva mai înstărit la Madrid, în temniță a spus de față cu mine : „Uitați-vă bine la mine, căci sînt trei ani de cînd stau închis pentru hoție, falsuri, adulter, calomnie, omor și încă alte o mie de motive adunate la un loc, și cu toate acestea mor de foame ; și uitați-vă și la domnul Guzmán care doar pentru că i-a dat soției sale puțină libertate trăiește slobod, liniștit și bogat !“

Ce credeți că am simțit ? Oh, blestemată bogăție, blestemată liniște, blestemată libertate și blestemată fie ziua în care am consimțit la toate acestea, fie din dragoste, fie de nevoie, fie din cauza lipsurilor sau a unui alt interes !

Dar pentru ca să se știe mai degrabă unde poate ajunge cel care se poartă astfel și nefericitul sfîrșit al acestor nedemne obiceiuri, vă voi povesti necazurile mele, istoria vieții mele amare și atît de rău irosită.

Ne îndreptam spre Sevilla cum se spune, în pasul calului, foarte încet, pentru că în trăsura i se tot făcea rău cățelușei nevesti-mi, care era întreaga ei fericire și bucurie, căci este un lucru esențial și de preț pentru o doamnă un astfel de cățeluș, și fără el, ar fi ca medicul fără mînuși și inel, farmacistul care nu joacă șah, bărbierul fără chitară și morarul fără lăută.

Cînd am ajuns acolo cu dorința de a da peste indienii bogați și de-a ne vedea casa complet schimbată datorită comerțului cu Indiile, lingouri încolo, lingouri înapoi, că ai fi putut-o zidi în întregime din argint și pardosi numai cu aur, mi s-a părut că mă și văd încărcat de lingouri, cu buzunarele descusute de greutatea scuzilor și a atîtor *reali*, toate pentru a le jertfi idolului. Astfel mă răzbunam pe acela care ne trimisese în surghiun și-mi spuneam în sinea mea : „Trădătorule, ai vrut să mă înșeli, dar uite că te-am dus eu de nas ! Am pornit spre țara lui Por Împărat, unde totul e numai belșug și drumurile sînt bătute în argint, iar de îndată ce vom ajunge acolo vom fi întîmpinați cu surle și tobe și vom fi stăpîni ai acelor meleaguri“.

Cu astfel de gânduri și altele asemănătoare, trecînd de San Lázaro¹, mi s-a perindat în minte tot ceea ce mi se întimplase de cînd părăsisem orașul Sevilla. Am revăzut fîntîna din care am băut, banca pe care am dormit, treptele Catedralei pe care le-am suit și coborît. Am revăzut și sfîntul locaș și de-acolo de-afară am zis : „Oh, preasfînte ! Cînd pornind la drum m-am rugat ție, o luasem pe jos, cu ochii înlăcrămați, eram sărac, singur și copil. Acum mă întorc și iată-mă bogat, însoțit, vesel și bărbat însurat“.

Mi s-a înfățișat atunci întreaga mea viață de la acel început pînă în acest moment. Mi-am amintit de hangîța și hanul unde am mîncat acea omletă bună și de catirășul din Cantillana ; între timp hanul rămăsese în urmă, pe mina dreaptă. Am apucat pe drumul mare. Am făcut un ocol pe cîmp înconjurînd orașul pînă la hanul căruțașilor, unde aveau să oprească numaidecît și căruțele mele. Și cum toate cîte le vedeam erau căi bătute de nenumărate ori în copilărie și pămînt bine cunoscut unde mi s-a dat viață, mi s-a bucurat sufletul de parcă aș fi văzut-o chiar pe mama.

Ne-am odihnit acolo în noaptea aceea, dar nu prea bine ; dimineata m-am sculat în zori ca să caut o locuință, să scot lucrurile din vamă și să încerc să găsesc pe cineva care să ne dea vreo veste despre mama. Dar, toate strădaniile mele n-au fost de nici un folos și n-am dat de urma ei. Crezusem că le voi găsi pe toate așa precum le lăsasem, dar nu mai rămăsese nici măcar umbra sau amintirea lor. Unii se mutaseră, alții erau plecați și cei mai mulți muriseră, nu mai rămăsese piatră pe piatră. Am lăsat asta pentru un moment mai potrivit din cauza grabei pe care-o aveau de a mă stabili undeva. Și tot căutînd unde anume, am zărit un bilet în poarta unei case din mahalaua San Bartolomé². Am cerut să mi-o arate, am văzut-o și pe moment mi s-a părut bună. Am închiriat-o pe cîteva luni și după ce am plătit suma stabilită am trimis acolo tot bagajul.

¹ V. p. 83, nota 3.

² Unul din cele trei cartiere evreiești din Sevilla, înainte de expulzarea evreilor, împreună cu Santa Cruz și Santa María la Blanca ; aceste cartiere erau puțin populate, în timpul lui Alemán, tocmai pentru că fuseseră cartiere evreiești.

Ne-am odihnit două zile, mîncînd și dormind, pînă cînd iubitei Gracia i s-a părut că nu e drept să se afle într-un oraș atît de ilustru, cu atîta faimă în lume și să nu iasă să-l viziteze. M-am dus la Catedrală, pe peronul din fața ei ¹, i-am tocmît un scutier care s-o însoțească, ca să cutreiere străzile și să meargă oriunde ar avea chef, fără ocolișuri și fără a se pierde sau a tot întreba de drum, și vreo cincisprezece zile nu și-a scos pantofii din picioare, căci fie dimineată, fie după-amiază, ea ieșea în oraș și nu se mai sătura să vadă atîta măreție. Și deși petrecuse bine tot timpul cît se aflase la Madrid și i se părea că regala curte întrecea orice pe lume cu maiestatea, măreția nobililor, înfățișarea mîndră, înțelepciunea generală și libertatea fără seamăn, afla în Sevilla un parfum de oraș, un nu știu ce, alte măreții, dacă nu în privința nobleței acestora, căci lipseau regii și sumedenia de granzi și nobili, măcar ca număr. Pentru că exista o grămadă uriașă de bogății foarte puțin prețuită. Curgea argintul cînd se făceau afaceri, precum arama prin alte părți, și cu nepăsare îl cheltuiau în stînga și în dreapta.

După puține zile am intrat în postul mare și a văzut săptămîna patimilor așa cum se serba aici, pomenile care se împărțeau și procesiunile ce se făceau. A rămas uimită și aproape fără suflare, căci i se părea că toate acestea nu puteau fi aievea și depășeau cu mult în realitate tot ceea ce i se înfățișase prin vorbe. În acest răstimp, puțin după ce sosisem în oraș tot întrebînd și căutînd cu multă străduință, am dat de urma mamei mele și aș putea spune că am găsit-o mai degrabă prin glasul singelui. Căci tot sporovăind soția mea cu cîteva frumoase doamne prietene și întrebînd de ea, a aflat că apărea însoțită mereu de o fată frumoasă, a cărei mamă se bănuia că este, socotind după grija și respectul arătate de aceasta. În realitate nu era așa, căci ea nu mă avusese decît pe mine.

Explicația consta în faptul că, văzîndu-se singură, săracă și destul de bătrînă, a crescut-o pe această fată ca să-i fie de ajutor și se pare că i-a fost cu folos și astfel amîndouă se ajutau cum puteau mai bine. Eu,

¹ V. p. 66, nota 2.

cînd am aflat de ea, am stăruit mult s-o iau la mine, dar ea n-a vrut, părăindu-i rău s-o lase pe fătucă nu numai pentru că o crescuse, dar și fiindcă nu ajunsese să-i fie noră. De fiecare dată cînd o rugam, îmi răspundea că două săbii nu ncap în aceeași teacă, căci nu e vorba doar de durerea pe care o încerci cînd ești singur, cît mai ales de neplăcerea celui ce stă împreună cu cineva care nu e pe gustul său ; și cum niciodată nora și soacra nu s-au înțeles, mai bine o duce soția mea cu mine decît cu ea. Dar dragostea mea de fiu a fost așa de puternică, încît am convins-o să-mi facă pe plac.

Îmi era mamă și voiam s-o ocrotesc și să-i ofer sprijin. Și, deși eu mi-o imaginam mereu cu același chip frumos și proaspăt pe care îl avusese cînd m-am pierdut în lume, acum arăta atît de schimbată, încît cu greu ar fi recunoscut-o cineva. Era slabă, bătrînă, fără dinți, plină de riduri și cu totul alta la înfățișare.

Vedeam cum au trecut anii peste ea. Își îndrepta privirea spre nevastă-mea și spunea : „Așa va arăta și ea peste puțin. Iar cînd o femeie scapă de urîtenia pe care o aduce cu sine bătrînețea, cade cu siguranță în cea pe care o aduce mîoarta.“ Îmi închipuiam același lucru și despre mine ; dar în fața acestor gînduri și a multor altora înțelepte, făceam ca cel care, oprindu-se să-și potolească setea la vreun han, aruncă ulcica după ce bea și apoi își vede de drum. Nu durau prea mult. Mereu le-am ținut departe de mine și nu le-am dat prilej să mă copleșească. Pentru că cele ce sălășluiau în mine erau ocupate cu poftele cărnii și cu lăcomia gurii.

La insistențele mele s-au adunat soacra și nora. Maică-mea pe care o cunoști, dacă nu din vedere, măcar după prea binecunoscutele ei fapte, ar fi putut lăsa în urmă pe oricare alta cu minte deosebit de ageră, datorită inteligenței ei, a educației pe care o primise și a lungilor experiențe a atîtor ani.

Îi dădea sfaturi bune : să nu-i accepte pe tinerii din cartier, despre care spunea că în afară de faptul că defăimează, sînt ca popa, care are mină de luat, nu de dat ; după ce iau masa, neavînd altă treabă, apar pe la casele noastre, vor să le faci conversații plăcute, și asta toată

după-amiaza, și așa netam-nesam, fără alt motiv decît că sînt din cartier.

Despre pajii de palat și studenți spunea același lucru : sînt asemeni corbilor care simt stîrvul de departe și nu sînt buni de nimic altceva decît să-î ciugulească și să-i tot dea tîrcoale. Îi mai spunea să țină ușile închise pentru cei căsătoriți. Că nici un dușman nu poate face un rău mai mare fiindcă nevestele, din gelozie, stîrnesc multe neînțelegeri, iar cînd nu pot face asta, se duc la judecător și cu cîteva smiorcăieli și fandoseli răscolesc tîrgul și-ți terfelesc bunul renume.

O ținea foarte din scurt și îi dădea deosebite lecții, ca una ce s-a născut din pîntecele mă-si gata învățată. O țira în permanență după ea, nerămînînd biserică neumblată, serbare nevăzută, stradă nebătută. Cînd veneau acasă, se întorceau cîteodată cu copoi, alteori cu buldogi¹, și alegeau dintre ei pe aceia care i se păreau mamei mele mai avantajoși, căci ea, ca o bună cunoscătoare a locului, știa totul, și ca o înțeleaptă, mirosea orice.

De domnișorași nu voia s-audă nici picată cu ceară. Deoarece aceștia își închipuiau că e de-ajuns să spună *eu sint fără pereche, priviți ce păr și ce ten am, sint frumos și merit* și e musai să-i poftești cu mari plecăciuni. S-a străduit și a făcut totul ca Gracia să nu fie cunoscută de cei din piața San Francisco, temîndu-se de purtările lor². Căci dacă încăpeai pe mîna grefierilor, nu scăpai pînă la judecător, tuturor pîrîndu-li-se că li se cuvine totul de fapt și de drept. Totuși n-au putut scăpa de ei căci, cu binișorul sau cu forța, prin sfidări și amenințări, prin cînste sau necînste — numai unii, aș adăuga — aceștia fac mai multe fărădelegi decît Totile³

¹ Diferitele rase de cîini reprezintă diversele categorii de nobili care doreau să se bucure de farmecele Graciei. (cf. B.B.).

² În piața San Francisco, menționată și mai înainte (v. p. 299), se afla tribunalul, deci mama lui Guzmán o ferește pe Gracia de slujitorii justiției, căci prostituția disimulată (așa cum o practica Gracia) era aspru pedepsită de lege. Cf. Antonio Bonet Correa, *Sobre una nueva edición del „Guzmán de Alfarache“ de Mateo Alemán*, în „Cuadernos hispanoamericanos“ nr. 385/1982.

³ V. p. 495, nota 2.

sau Dyonisios¹, ca și cum n-ar exista Dumnezeu să-l vadă.

Flota nu venea, orașul era foarte strimtorat, pungile erau goale, iar noi așteptam cu gurile căscate să ne pice ceva, murind de foame, vânzând și mîncînd, dar mai ales plătind chiria. Ne mergea rău, căci chiar în situația asta, la fiecare refuz îi înfigeau fetei mîna-n concii și pentru orice copilarie, ne amenințau de o mie de ori. Nu era pîcaro care să nu ne arunce în față „domnul Cutare” sau „domnul Cutărică”. Nevasta mea era speriată și foarte plictisită de soacră-sa, căci cu mine se bucurase întotdeauna de libertate deplină, iar acum se simțea constrînsă, nemaifiind stăpîină pe propria-i voință. Cînd una vorbea, cealaltă bombănea. Din țînțar făceau armăsar. Se stirnea o așa furtună încît de îndată ce vedeam că apar delfinii, ca să nu fiu nevoit să iau partea nici uneia, îmi luam pelerina și, lăsîndu-le să se încaiere, spălam putina.

Nevastă-mea se indigna grozav că nu-i luam partea, socotind că, pe drept sau pe nedrept, Dumnezeu trebuie să ne ajute pe noi și că avînd sau nu dreptate, trebuie s-o înfrunt pe maică-mea; dar nu era drept. A început să mă urască așa de tare și s-a plictisit atît de rău, că, întîlnind un căpitan de galără din Neapole, care se afla pe atunci acolo, a renunțat la dragostea mea pentru a lui, și punînd mîna pe toți banii, bijuteriile de aur și argint ce le aveam, a ridicat pînzele și dusă a fost în Italia fără să mai am vreo veste despre ea nici pînă în ziua de azi.

Auzisem spunîndu-se că cel ce-și caută muierea care fuge e nebun de legat și că dușmanului ce o ia la goană să-i pițruiеști drumul cu argint. Am socotit că singur îmi va merge mai bine decît cu o soată nepotrivită. Căci, chiar de era adevărat că îngăduisem totul și că din asta trăisem, obosisem, pentru că toți mă încolțeau. Vedeți ce înseamnă puterea obișnuinței! Cum am fost crescut cu josniciile și eram obișnuit să aud mereu jig-

¹ Dyonisios cel Bătrîn (430—367 î.e.n.), tiran al Siracuzei (405—367 î.e.n.). A reorganizat orașul și a purtat trei războaie împotriva cartaginezilor.

² Apariția delfinilor la suprafața mării vestește apropierea unei furtuni.

niri, copil și băietan fiind, mi-era ușor să le înfrunt ca bărbat în toată firea.

Nevastă-mea fugise. Își făcuse pomană cu mine. Pentru că, scăpat de obligația de-a o suporta, eram eliberat de păcatul zilnic. Nu o alungasem eu; o ștersese după bunul ei plac. Era imposibil s-o urmez datorită riscului ce mă amenința dacă mă întorceam în Italia.

M-am dus să locuiesc împreună cu mama. Am vîndut toate lucrurile ce mai rămăseseră ca să avem ce mînca; dar cum erau mai multe zile decît lucruri, peste puțin timp am dat de fundul sacului. Nenorocirea, cînd vine pe capul omului, nu vine niciodată singură. Nu mai aveam ce vinde și nici bani cu ce cumpăra. Eram zdrențăros, n-aveam ce pune pe mine și nici un alt mijloc de trai, decît vechea mea îndeletnicire.

Ieșeam nopțile la răscruci de drumuri și mă întorceam acasă înfășurat în două sau trei mantii, acelea pe care le puteam captura cu cea mai mică zarvă și fără risc. Dimineata le găsea transformate de noi în felurite straie. Le duceam să le vindem pe treptele Catedralei sau căutam un mijloc cît mai bun de a scăpa de ele.

Afacerea asta nu i-a fost pe plăc mamei, deoarece nu o mai făcuse niciodată, și pentru că se temeă să nu se facă de rîs la bătrînețe. Așa că a hotărît să se întoarcă la fata pe care o avusese mai-nainte. Aceasta s-a bucurat așa de tare cînd a văzut-o trecîndu-i prgul, de parcă i-ar fi intrat salvarea în casă.

Eu m-am întovărășit cu alți cîțiva să ne cîștigăm pîinea pînă ce vor sosi timpuri mai bune. Îi ajutam să dea diverse lovituri, le eram de folos în felurite ocazii. Cutreieram sătucurile și așezările învecinate. Totdeauna se găseau în vreo curte niscaiva rufe spălate pe care le căram cu multă ușurință chiar în coșurile lor. Aveam în mahalale și în Triana¹ case știute unde poposeam fără să fim nevoiți să intrăm în oraș și apoi, încetul cu încetul, strecuram rufe spălate și uscate în oraș, fie trecînd porțile, fie pe deasupra zidurilor după miezul nopții cînd paza se retrăgea.

¹ Cartier rău famat din Sevilla în vremea lui Alemán, unde puterea justiției nu se făcea simțită (cf. B.B.).

Pentru lucrurile din stofă și mătase aveam negustorii noștri, cărora le vindeam în schimbul unui preț bun, fără să pierdem nici măcar o lețcaie din cât făceau. Iar cînd le luau, aceștia știau prea bine că sînt lucruri șterpelite, cîștigate în război drept și că trebuiau să le schimbe înfățișarea, ca să nu mai poată fi recunoscute, căci altminteri picau ei rău. Iar noi nu aveam decît obligația să le aducem marfă uscată și în stare bună, fără să plătească vamă ori alte taxe, ca s-o aibă în casă.

Rufăria de corp avea mare căutare, datorită avantajelor pe care le oferea. Noptile în talcioc ne cîștigam masa cîstit și ieșeam bine în general.

Într-o iarnă, ploile s-au ținut lanț așa încît nimeni nu mai ieșea din casă și nu ni se mai oferea prilejul să facem vizite. Eram foarte strîmtorați. Odată, trecînd pe o stradă, și văzînd o casă cu fațada prăbușită, am întrebat a cui este. Mi s-a răspuns că e a unei văduve. M-am dus la ea și i-am spus că, de vreme ce nu locuiește nimeni acolo, să-mi îngăduie să stau eu și îi voi păzi casa. Fiindu-i teamă să nu cadă casa peste mine m-a avertizat să bag de seamă ce fac căci casa stă să se prăbușească. I-am răspuns că nu are nici o importanță, că în casă există o încăpere înaltă, solidă, în care mă pot adăposti și că noi cei săraci nu avem nici de ce ne teme și nici ce pierde, căci viața nu ne este de nici un folos.

Mi-a dat încuviințarea din toată inima și în nici patru zile n-am mai lăsat ușă sau broască în casă. Într-o zi m-am dus în piața San Salvador¹ și am început să strig cine vrea să cumpere patru sau cinci mii de țigle că le vînd. Pe atunci nu găseai o țiglă nici de sămînță. Au venit la mine într-un suflet trei sau patru zidari și mai-mai să se taie care să le cumpere. Ne-am învoit la cinci *maravedis* bucata și ducîndu-i acasă, le-am arătat țiglele, spunînd că sînt majordomul și că stăpîna mea vrea să facă o terasă pe acoperiș.

Ba mai mult, le-am arătat și cîteva case vecine de unde puteau să mai scoată ceva. Mi-au dat șase sute de *reali* din cei cinci mii la cît se adica toată marfa și a

¹ Piață aflată lingă biserica purtînd același nume, unde se făcea un comerț intens (cf. B.B.).

rămas să vină în ziua următoare. După ce m-am văzut cu banii în buzunar, m-am dus la stăpîna casei și i-am spus că e mare păcat că îi îngăduise majordomului ei să vîndă toate ușile și țiglele de pe casă. Ea s-a tulburat foarte, spunînd că nu are majordom și că nu știe cine ar fi putut face așa ceva. Iar eu i-am spus atunci : „Pentru ca Înălțimea Voastră să afle cine a făcut-o, să trimiteți pe cineva sau să veniți acolo și veți vedea ce o să se întîmple, căci mie mi s-a poruncit să-mi iau catrafusele și chiar azi mă mut în altă parte, deoarece mîine de dimineată vor veni să ridice țiglele. Porunțiți Înălțimea Voastră să vină cineva ori veniți dumneavoastră și-o să vedeți ce se întîmplă.“

Acestea fiind spuse, m-am despărțit de ea și, a doua zi, de departe, ascuns după un colț de stradă m-am pregătit să văd scandalul care merita să fie văzut : unii smulgînd țiglele, iar respectabila doamnă încercînd să-și apere avutul. Într-un cuvînt, l-a făcut cu ou și cu oțet pe zidar care, nu numai că nu i-a luat țiglele, dar a trebuit să-i și plătească ușile lipsă. Și astfel am petrecut cîteva zile în casă, la căldurică, pînă cînd au renunțat să mă mai caute, odată trecut primul val de furie.

Într-o zi, la biserica Sfîntul Augustin era mare sărbătoare și, cum astfel de prilejuri sînt făcute parcă pentru noi, n-am putut lipsi și, mirosînd că un hidalgo avea buzunarul de sub spadă doldora de bani, trecînd printr-un loc strîmt i-am ridicat spada puțin, și înfundîndu-mi mîna în buzunar, am înșfăcat totul fără să-mi scape vreun ban. Dar teama m-a împiedicat să scot mîna plină ochi de atîta bănet fără să cadă o parte din ei pe jos. Cum drumul era pietruit și ar fi făcut mult zgomot, i-am lăsat să cadă pe toți și băgînd mîna în buzunarul meu pe dată am scos o batistă, strigînd în gura mare să se îndepărteze toți, pentru că, vrînd să-mi scot batista din buzunar, mi se împrăstiaseră toți banii pe jos ; toată lumea s-a dat deoparte, iar bunul domn pe care îl furasem, auzind bocetele mele cum că mă duceam să-i plătesc unui negustor, foarte mișcat, s-a aplecat împreună cu mine și m-a ajutat să-i strîng fără să lipsească nici măcar o *blanca*.

I-am mulțumit și m-am întors grozav de bucuros acasă. Și uite, de-aia n-are ursul coadă : acest furțișag

a însemnat pierzania mea, fiind ultimul pe care l-am săvârșit și cel ce m-a costat cel mai mult. Pentru că, deși am mai fost închis și cu alte ocazii, din toate am ieșit cu bine la liman. Cu bani se putea obține orice, și nu e vorba de altceva decât că fiecare umblă să-și cîștige pîinea ; dar de data asta n-am mai tras asul, căci îl dădusem jos mai înainte.

De îndată ce m-am văzut cu banii, am gîndit cum să fac rost de alții, înainte de a-i cheltui pe ăștia. Pentru că, de vreme ce cu îndemînarea mea puteam ieși oricînd din nevoi, nu voiam necazuri. Păstrasem cîteva pungi din cele pe care le șterpelisem și cîteva gologani găsiți în ele. Am reparat una, care mi s-a părut cea mai arătoasă și punînd înăuntru șase scuzi, de fapt, trei *dobloni* de aur, cincizeci de *reali* de argint, un degetar de argînt și patru inele, i-am dus-o mamei mele și i-am arătat-o pe îndelete, ba chiar i-am scris cum arată, căci nu trebuia să uite nici o iotă, de mare importanță fiind în acest caz memoria. Și după ce am instruit-o bine asupra a ceea ce avea de făcut, m-am dus la un vestit predicator, după unii chiar un sfînt, și i-am spus :

„Părinte, sînt un biet străin, am sosit în acest oraș și sînt foarte nevoiaș. Vreau să-mi fac un rost și dacă aș găsi o casă cîstită unde să aflu puțină liniște cuge-tului meu, nu mi-aș mai dori nimic altceva și nici nu m-aș uita cît e de mare simbria ; m-aș mulțumi cu niște straie cuviincioase și o porție de mîncare cît să-mi duc zilele, fără să mai am nevoie de un alt cîștig. Și deși sînt atît de amărit și zdrențăros, căci dacă ar fi după haina mea nu s-ar găsi nimeni care să aibă nevoie de mine și să mă prețuiască cît se cuvine pentru a mă putea ajuta în nevoia în care mă aflu, mai bine îndur cu gîndul la Dumnezeu, decît să ajung în iad pentru că i-am adus jigniri Divinei Sale Maiestatei, furînd averea altuia. Să nu, dea Dumnezeu ca bunuri străine să mă îndepărteze de muncă, lăsîndu-mi conștiință încărcată.

Am plecat azi de acasă pentru a-mi căuta de lucru, ca să-mi pot cumpăra o bucată de pîine, și în mijlocul drumului am găsit această pungă. Am vrut să văd ce e în ea și cînd am văzut că sînt bani am închis-o repede

la loc de teamă ca nu cumva slăbiciunea mea să mă silească să fac un lucru neîngăduit. Luați-o Sfinția Voastră și, cum duminică țineți predică, spuneți că s-a găsit; poate că apare stăpînul ei, care are mai mare nevoie de ea decît am eu. Să-l ajute Dumnezeu că eu nu-mi doresc alte bunuri decît cele prin care voi putea sluji cît mai bine Divina Maiestate.“

Călugărul, cînd a auzit și a văzut o faptă atît de minunată, a crezut despre mine că sînt un sfînt; puțin a lipsit să-mi sărute poalele hainelor, și cu vorbe cuceritoare mi-a zis: „Frate, mulțumește-i Domnului că ți-a dat atîta înțelepciune și puterea de a ști cît de puțin înseamnă bunurile pămîntești. Ai încredere că cel care ți-a insuflat aceste gînduri îți va da ceea ce pentru El înseamnă atît de puțin și își va ține cuvîntul. Cel ce are grijă de orice vierme cît de mic, de cele mai neînsemnate și triste vietăți, îți va face parte de toate cele de trebuință. Fapta ta este înălțătoare și divină, umple de admirație inimile oamenilor și îi face pe îngeri să aducă laude pentru că s-a născut un astfel de om. Este un dar de la Domnul, fii Lui recunoscător și adu-I laude“ în tot momentul, perseverînd în virtute. Voi face așa precum îmi ceri, așa că vino din nou săptămîna viitoare, și sînt încredințat că Domnul te va copleși cu bunătate și har.“

Pe cînd îmi spunea aceste vorbe simțeam cum mi se frînge inima, văzînd sfințenia și simplitatea sa pe de o parte, și josnicia și ticăloșia mea pe de altă parte, căci printr-un astfel de mijloc mîrșav voiam să-l fac instrumentul escrocheriilor mele, și am izbucnit în plîns. Sfințul părinte crezu că vărsam lacrimi întru Dumnezeu și văzîndu-mă s-a înduioșat și el.

Totul a rămas neschimbat pînă duminică, cînd era ziua Tuturor Sfinților. Iar cînd a fost să țină predică, a dedicat cea mai mare parte a cuvîntării faptei mele, lăudînd-o peste toate, căci o săvîrșise o persoană aflată în mari lipsuri. A exagerat într-atîta, încît i-a înduioșat pe toți cei ce se aflau de față rugîndu-i să-mi facă un bine. Și așa au venit la el cu obolul milei lor pentru mine.

Luni dimineața mama a bătut la poarta mănăstirii. A întrebat de acel părinte spunînd că îl caută pentru o treabă deosebit de însemnată. Portarul cînd a văzut-o așa de agitată, l-a chemat pe dată. Cînd s-a aflat singură cu el, i s-a agățat de mîini și de veșminte, aruncîndu-i-se la picioare, voind chiar să i le sărute, i-a spus că punga e a ei, să i-o dea pentru numele lui Dumnezeu. I-a descris punga cu toate amănuntele, ca cîineva care o cunoaște prea bine. Călugărul i-a dat-o, recunoscînd ca adevărate cele spuse.

Cînd mama s-a văzut cu punga în mînă, a deschis-o și scoțînd un *doblon* din cei trei cîți erau, i l-a întins părintelui ca să mi-l dea răsplată și patru *reali* pentru două slujbe pentru sufletele aflate în purgatoriu, unde dorea să ajungă și ea. După aceea a plecat cu punga și mi-a adus-o întreagă acasă, fără să lipsească nici măcar un ac, căci cu multă grijă pusesem și niște mărunțișuri de soiul ăsta, ca să semene cît mai mult cu o pungă de femeie.

După toate acestea, peste încă două zile, miercuri după-amiază, m-am dus la călugăr, care avea pregătit un cufăr plin de haine, pe care nici în zece ani nu le-aș fi putut rupe și bani cît să-mi ajungă pentru cîteva zile. Mi le-a dat cu fața zîmbitoare și mi-a cerut să vin a doua zi căci avea să-mi ofere o slujbă bună. Am plecat și am venit din nou cînd mă chemase, și după ce m-a întrebat dacă știu să scriu, iar eu l-am încredințat de priceperea mea, mi-a spus că o anumită doamnă, al cărei soț se află în Indii, caută o persoană care să știe să-i administreze gospodăria din oraș și pe cea de la țară, iar dacă așa e pe placul meu îi va da de știre, ca să discutăm împreună chestiunea.

După ce i-am mulțumit, am spus : „Prea sfințite, în ceea ce privește persoana mea vă asigur că pot oferi numai sîrguința și cinstea care se cuvin ; dar cum nu sînt din aceste locuri nu am pe nimeni care să mă cunoască. Dacă această doamnă vrea să-mi încredințeze averea o să-mi ceară ca cineva să cheazășuiască pentru mine și n-am pe nimeni. Acesta-i singurul inconvenient pe care-l văd. Spuneți Sfinția Voastră, cum ar fi mai bine să fac“.

El mi-a răspuns că va fi el chezaşul meu, iar dacă e numai asta la mijloc, să nu renunţ. Am primit cu dragă inimă, văzînd că afacerile mele se află pe calea cea bună. Căci nu există nimic pe lume care să înşele mai uşor pe un om drept decît şfinţenia prefăcută a unui netrebnic.

Capitolul al VII-lea

După ce-a intrat în slujba unei doamne, Guzmán de Alfarache o fură. Este prins și condamnat la galere pe viață

Mare este puterea obișnuinței atît în durere și chin, cît și în cele mai fericite momente, căci fiind balsam deosebit de însemnat ce ușurează durerea, pentru clipele de fericire este cel mai mare rău posibil, căci face și mai amară suferința cînd acestea lipsesc. Îndepărtează și pune legi, le întărește pe unele și le slăbește pe altele, interzice și hotărăște ca un prea puternic suveran și, în locul unde se aciuiază, trage după sine întreg edificiul, fie pe calea viciului, fie pe cea a virtuții. Iar asta în asemenea măsură, încît dacă iese în calea binelui, e în mare primejdie să se piardă ușor, iar în tovărășie cu răul cu mare greutate poate fi îndepărtată.

Nu există puteri care s-o înfrîngă și are influență asupra tuturor lucrurilor. A mai fost numită a doua natură¹; dar experiența ne dovedește că are o putere și mai mare, căci o strică și o distruge cu mare ușurință pe cea dintîi. Dacă are gust amar, cu atîta meșteșug o drege și o îndulcește, încît o face plăcută, de parcă n-ar fi fost altfel. Și, însoțită de adevăr, este monarhul cel mai puternic, iar fortăreața ei este de neînvins.

Cine, dacă nu ea, îl pune pe bietul cioban să rabde în cîmpiile pustii, în văile adînci sau pe crestele munților înalți, neîndurarea iernii aspre, bătut de furtuni, ploi îndelungate, vînturi și vîrtejuri, iar vara, soarele necruțător care arde copacii, încinge pietrele și topește metalele? Și fiind forța ei atît de mare că îmblînzește chiar și fiarele cele mai sălbatice și mai veninoase, înfrînîndu-le furia și îndulcindu-le veninul, doar timpul o tocește și o dăltuiește și tot lui i se supune. Pentru că în fața lui toate sînt ca pinzele de păianjen în calea

¹ Cf. Macrobiu, *Saturnalii*, VII, IX, 7 (cf. B.B.).

elefantului. Iar dacă ea este puternică, el este prudent și înțelept. Și așa cum mintea stăpânește toate forțele omenești, tot așa timpul domină obișnuința.

Noaptea urmează zilei, lumina întunericului și umbra omului. Există un război neîncetat între foc și aer, între pământ și apă și între toate elementele în parte. Soarele zămislește aur¹, dă viață și însuflețește. În același fel, timpul urmează, urmărește și întărește obișnuința. Face și desface, lucrând cu înțelepciune, în tăcere, după aceeași lege pe care obișnuința le-a dat-o picăturilor de apă ce sapă încet-încet pietrele cele mai dure.

Obișnuința ne este străină, dar timpul ne este al nostru. El este cel care-i dă la iveală urzeala, descoperindu-i marea taină, folosindu-se de focul prilejului ca să facă proba meșteșugului său. Cu pricepere ne arată caratele acelui aur și scopul către care se îndreaptă dorințele sale, dar față de mine timpul nu a avut nici un pic de milă, căci în foarte scurtă vreme a făcut tuturor cunoscut ceea ce cu atîta strădanie am căutat să rămînă ascuns.

Tot ceea ce am spus s-a nimerit să se adeverească cu situațiile și întâmplările proprii mele persoane. Vai, de cîte ori, în afacerile mele, plasînd marfa, oferind roadele strădaniilor mele, recurgînd la înșelătorii pentru a sălta prețul, vînzînd peste măsură, mai mult pe credit și mai puțin pe bani gheață, cu mătăniile în mînă, cu fața smerită și cu un *adevăr grăiesc* pe buze — care, de fapt, niciodată nu-mi ieșea din gură — furam în văzul tuturor, din vechi obicei! Și timpul m-a dat în vileag! Cine nu m-a auzit spunînd de nenumărate ori: „Mă jur în fața Domniei Voastre că mă costă mult mai mult și nu cîștig nici un *real* la toată afacerea, iar dacă o vînd ieftin este pentru că am de dat niște bani pentru...”. Și înșiram alte motive, singurul fiind că voiam ca banii celuilalt să treacă sută la sută în mîna mea.

De cîte ori, atunci cînd trăiam în belșug și doream ea averea să-mi sporească — numai pentru a-mi crește reputația, pentru o glorie deșartă, nicidecum pentru Dumnezeu, de care nu-mi aminteam și gîndind doar cum să fiu văzut mai bine de lume și să înșel oamenii care,

¹ Credință populară foarte răspîdită în epocă (cf. B.B.).

văzîndu-mă darnic și milostiv, să creadă că am conștiință, că mă îngrijesc de suflet și să aibă mai multă încredere în mine — în fiecare dimineață adunam în fața porții mele o droaie de sărăntoci și ținîndu-i așa două sau trei ceasuri ca să fie bine văzuți de cei ce treceau pe acolo, le dădeam ceva mărunțiș și cu aceste părăluțe pe care le primeau de la mine, cîștigam mult în stimă pentru ca apoi să pun mîna mai ușor pe bunurile altora!

De cîte ori nu mi-am împărțit pîinea, fără să rămîn flămînd, ci mult prea sătul, iar această parte ce-mi priosea, care se putea la fel de bine usca sau arunca cîinilor, o rupeam în bucăți pe care le dădeam săracilor, dar nu celor care aveau mai mare nevoie, ci acelor care mi-ar fi făcut fapta mai bine cunoscută pretutindeni! Și în cîte alte ocazii, cu inima sîngerîndă, dar gîndul ticălos, fiind laș, temător și slab din fire, de față cu oamenii iertam jigniri, considerîndu-le ca venind de la Dumnezeu, dar ascunzînd gîndul cel ticălos în fundul sufletului meu! Mă prefăceam cu grijă și spuneam în public: „Domnul fie lăudat“, cînd, de fapt, eu îl ocăram, căci o blestemată cauză mă reținea să acționez, eu însumi fiind neputincios să o duc la îndeplinire, iar în suflet îmi ardea dorința de răzbunare! Iar în alte rînduri, cît de moderat m-am arătat în post și cumpătare numai de ochii lumii, pentru a strînge mai mult și a cheltui mai puțin! Și de se întîmpla să mănînc de la altul și să risipesc bucatele aproapelui, eram nesățios ca un lup: niciodată nu mă vedeau sătul.

Cum mă duceam mereu pe la biserici și vizitam închisorile ca să mă pun bine cu slujbașii acestora, nicidecum pentru cei întemnițați, ci pentru cazul că aș fi fost închis vreodată și era bine să fiu cunoscut și respectat! Dacă am colindat spitalele, am mers la hramuri, am asistat la liturghii, tocînd pardoseala bisericilor, fiind nelipsit de la predici de zile mari, la aniversări sau slujbe publice, toate acestea le-am făcut cu gîndul de a-mi cîștiga un bun renume, pentru a-i lua mai ușor altuia pelerina.

Nu pot uita cum de nenumărate ori spunîndu-mi-se ori aflînd anumite secrete despre unii, cînd mai apoi stăteam de vorbă cu ei despre acele lucruri, sfătuindu-i

sau spunându-le cum să le îndrepte mai bine, fiindcă erau secrete, credeau că le aflasem mai mult ca sigur prin divină revelație. Iar eu îi lăsam să creadă acest lucru prin diverse aluzii, câștigînd o foarte mare reputație, în special în ochii femeilor, căci se dau în vînt după așa ceva și după țigănci ghicitoare, credule și bune să trîmbițeze, căci din gurile lor laudele la adresa mea se răspîndeau și mai mult.

De nenumărate ori s-a întîmplat ca vreun sărac să vină la mine, căci aveam o neasemuită faimă în privința aceasta și eu ceream de pomană pentru el în mod public tuturor celor pe care-i cunoșteam, iar după ce adunam mulți bani îi dădeam lui foarte puțin, păstrînd pentru mine cea mai mare parte: eu luam caimacul, lăsîndu-i lui zerul. Dacă aveam de gînd să făptuiesc o pungășie, mai întîi de toate îmi pregăteam o prea frumoasă și bogată mantie de dascăl, pentru a-mi ascunde mai bine fărâdelegea sub sfîntenie, supunere, pioșenie, exemplu bun, în timp ce făceam ravagii cît puteam mai mult.

Iar dacă nu credeți, să vedeți acum cu cîtă ușurință l-am înșelat pe acel sfînt. Și încă asta n-a fost totul; i-a urmat un rău și mai mare, ce i-a distrus cu desăvîrșire bunul renume. Poate nu și l-ar fi pierdut, dacă nu s-ar fi bucurat de atîta cinste. Căci eu fusesem instrumentul și cauza unui atît de grav prejudiciu contra bunei sale reputații. M-a trimis la acea doamnă, crezînd despre mine că o voi sluji cu deplin devotament, după cum a putut presupune după faptele mele atît de frumoase.

Am dobîndit mult credit, datorită bunului său nume, de care se bucura în fața tuturor. Doamna m-a primit în serviciu, cu brațele deschise, mi-a încredințat gospodăria și familia, mi-a dat o odaie curată, cu pat îmbietor și toate cele necesare. M-a tratat nu ca pe un servitor, ci ca pe o rudă și o persoană prin mijlocirea căreia credea că Domnul îi va face multe daruri.

Uneori îmi cerea să spun cîte un *Avemaria* pentru mîntuirea și odihna soțului ei. La toate găseam cîte un răspuns ca de oracol, spus cu atîta smerenie, că o făceam să verse șiroaie de lacrimi. Așa am înșelat-o, am furat-o, dar, mai ales, am discreditat-o, făcîndu-i numele de ocară. Căci, avînd în serviciul ei o sclavă albă, pe care

multă vreme am crezut-o femeie liberă, atît de vicleană era, că poate mă şi întrecea, m-am încurcat cu ea.

Nu ştiu cum de ne-am adulmecat unul pe altul, dar ne-am cunoscut repede la cîteva zile după ce m-am mutat în casă. Nu era mijloc să o fac să plece din odaia mea, era ca o sfîntă faţă de ceilalţi şi desfrînată la culme cu mine, ca şi cum ar fi fost crescută în cea mai mare casă de prostituţie din lume, şi atît de vicleană că, în afară de mine, nici unul din servitorii oasei şi nici chiar stăpîna ei n-au reuşit să-i afle taina. Şi astfel, mă răs-făta atît de mult, încît întotdeauna aveam dulapul plin de dulciuri, ca la cofetărie. Îmi aducea lenjerie curată, frumoasă şi plăcut mirositoare. Stăpînei îi era pe plac acest lucru pentru că ne vedea pe amîndoi ca pe nişte sfinţi.

Îmi dădea bani de cheltuială, fără ca eu să fi ştiut de unde îi avea, cine îi dădea sau pentru ce. Am cam bănuît eu ceva, dar pentru că-mi convenea situaţia, n-am mai fost curios să aflu. Şi ca să n-o pierd cît timp aveam să rămîn acolo şi s-o pot obliga mai mult, îi întreţineam speranţele cu promisiuni, spunîndu-i că atunci cînd voi avea cu ce, voi căuta să-i răscumpăr libertatea şi mă voi căsători cu ea. Asta o făcea să se omoare toată şi să-şi piardă minţile pentru mine. Pentru că deşi foarte isteată, a crezut pe deplin în dragostea pe care eu mă prefăceam că i-o port, ca şi cum eu n-aş fi fost bărbat, iar ea sclavă.

Stăpîna mea nu mai ştia ce-i cu averea ei şi nu mai avea decît ceea ce îi dădeam eu. Gospodăria din oraş se afla în mîna mea, împreună cu cea de la ţară şi le stor-ceam bine pe amîndouă. Pentru că dorinţa mea era să strîng o sumă frumoasă şi să fug cît mai departe cu putinţă în căutarea unei lumi noi. Voiam să plec în Indii şi aşteptam să mă imbarc pe orice fel de vas; dar n-am reuşit s-o fac.

Stăpîna mea, dîndu-şi seama în mod sigur că o ruinez, căci arendaşii îi spusese că-mi plătiseră, ciobanii că vînduseră vitele, vâtaful că scoşese vinul din pivniţe şi din toate acestea nu văzuse nici o *blanca* pentru că luasem eu totul, s-a hotărît să se sfătuiască între patru ochi cu un hidalgo, rudă de-a sa. I-a spus că o înşel la socoteli şi l-a rugat să aranjeze lucrurile. El, fără să

sufle un cuvînt, în ajunul zilei în care urma să-mi iau zborul, în timp ce, foarte liniștit și negîndîndu-mă la vreo întorsătură neașteptată, îmi făceam siesta în deplină tihnă, a trimis un polițist care m-a arestat și fără să-mi spună de ce și pentru ce, ci doar că voi afla acolo, m-a dus la închisoare.

Au procedat așa, ca nu cumva să tulbur casa sau vecinii cu insolențele mele, cînd aș fi aflat din ordinul cui mă arestau. Mergeam pe drum, uluit și prost. Mă gîndeam să nu fie vorba cumva de o plîngere din Italia sau de la creditorii mei din Castilia, sau de unul din furtișagurile mele încă neispășite din acest oraș. Și, deși oricare din aceste motive mă apăsa greu, regretam din plin pierderea poziției mele. Căci cu renumele astfel știrbit avea să mi se mișcoreze stima și prețuirea de care mă bucurasem mai-nainte.

Dar, răbdare! Mulțumesc lui Dumnezeu că această nenorocire a venit într-un moment cînd nu aveam la mine un sfanț¹. Cum mama mea locuia separat dușeam la ea încetul cu încetul tot ce adunasem, iar ea îmi păstra avutul. Cînd mi-au deschis cufărul n-au aflat în el decît o bulă papală de anul trecut și niște amărîte de țoale. S-au năpustit la închisoare să le dau socoteală. Iar eu le-am dat-o atît de prost, cît poate să le-o dea cineva care încasa, dar niciodată nu plătea. Nu există socoteli mai rele ca astea.² M-au scos dator vîndut. Creditul a rămas în alb.

S-au dus la călugăr și i-au povestit întîmplarea. Din prudență, el nici nu m-a condamnat nici nu m-a iertat, înainte de a mă auzi și pe mine, ca apoi să judece, după ce avea să asculte ambele părți. A venit să mă vadă la închisoare. Am negat totul cu hotărîre, afirmînd că mă arestaseră pe baza unei false mărturii, că sînt nevinovat cum nu mai e altul pe lume, și că aveam speranța că

¹ Joc de cuvinte intraductibil: în original, *me halló de corona*, unde *de corona* are sensul din traducerea noastră, dar și acela de „tonsură”, ceremonia de hirotonisire în cultul catolic (cf. B.B.). V. și p. 426, nota 1.

² *No hay tales cuentas como las en que se reza*, zicătoare înregistrată de G. Correas (*Vocabulario de refranes...*, Bordeaux, 1967), bazată pe polisemia cuvîntului *cuenta* „socoteală” și „mă-tânii” (la forma de plural).

Dumnezeu, așa cum i-a salvat pe Iosif¹ și pe Suzana² va avea grijă ca adevărul și dreptatea să iasă la lumină. Dar că, pe lângă toate păcatele mele merit o pedeapsă și mai mare pentru această nouă ocară adusă sfinției sale.

Prea bunul călugăr nu știa cui să dea mai degrabă crezare. Era năucit și, deși nu era pe deplin convins, pentru moment, s-a dat de partea celui căzut, ajutându-l pe cel mai slab.

M-a consolată cu vorba și mi-a făgăduit că mă va ajuta să mă apăr, încredințînd nevoile mele Domnului, ca să mă scape și să mă aibă în grija Lui. S-a despărțit de mine. S-a dus la grefier cu dorința de a mă ajuta, rugîndu-l să aibă milă și grijă de soarta mea, căci sînt un băiat de ispravă. Dar cînd a auzit grefierul asta, a rîs în hohote și i-a arătat acuzațiile care mi se aduceau, relatîndu-i faptele, spunîndu-i cine sînt în realitate, ce hoții făptuisem și ce vicleșuguri folosisem. S-a mirat foarte și, cu cea mai mare sinceritate din lume; fără să se gîndească că-mi face un rău, i-a povestit cum a fost cu mine și cum m-a cunoscut, cum a ajuns să mă sprijine, ca să nu fie luat drept un om fără minte care se agita fără motiv că să mă apere.

Cînd grefierul a auzit asta, s-a simțit lovit drept în inimă de mîrșăvia mea de a fi îndrăznit să-mi bat joc de un personaj atît de însemnat. S-a pornit împotriva mea atît de tare, cu o minie atît de aprinsă, încît dacă aș fi căzut în mîna lui atunci, m-ar fi spînzurat pe loc. Și-a părăsit biroul, s-a dus acasă la judecător, i-a povestit cuvînt cu cuvînt totul și a mai adăugat chiar și de la el. Și jigniți, ca și cum și-ar fi apărât propria cauză, mi-au adus o nouă acuzație și au poruncit noi pedepse, cerîndu-i primarului să mă închidă în temniță.

Nu m-a luat complet pe nepregătite această zi, încît să nu pot ține steagul sus și să nu pot purta războiul. Căci închisoarea este ca focul care arde, mistuie totul și prefăce totul în cenușă. Din propria-mi experiență, care nu este mică, am descoperit că ea este ca o moară de vînt sau un joc de copii. Nu e unul care ajuns aici

¹ Cf. *Facerea*, 41.

² Cf. *Daniel*, 13.

să nu fie morar și piatră de moară totodată și să nu spună că e prins pentru o nimica toată acolo, o jucărie, o copilărie. Și se întâmplă, uneori, ca unul din ăștia să fie închis pentru trei sau patru omoruri, pentru tâlhărie la drumul mare sau pentru alte grozăvii sau fărădelegi crunte.

Închisoarea este cuib pentru nătărăi, pedeapsă obligatorie, căință tîrzie, încercare a prieteniei, răzbunare a dușmanilor, republică tulbure, un mic iad, moarte în-ceată, punte a suspinelor, vale a lacrimilor, casă de nebuni unde fiecare își țipă propria nebunie. Aici toți fiind pîrîți, nici unul nu-și recunoaște vinovăția și nici fapta ca pe un lucru grav. Cei întemnițați sînt ca strugurii care, de îndată ce s-au copt, atrag mulțimi de viespi ce îi sug pe nesimțite, lăsîndu-le numai boabele golite pe ciorchine; și cu cît strugurele este mai mare, cu atît mai mare e și roiul care-l atacă.

Cînd se aduce un nou întemnițat se petrece mereu același lucru. Apar tot felul de slujbași și simbriași care îi sug toată averea. Și după ce nu mai au nimic de cheltuit îl fac uitat acolo. Asta n-ar fi însă lucrul cel mai rău, față de un altul mai ceva, cum se întâmplă de obicei, că-i aplică sentința ca unui sărăntoc, lăsîndu-l nenorocit și sărac lipit.

După ce îl dau pe mîna primului portar, la intrarea principală, se poartă cu el după cum îi e punga, iar portarul face ca cel care cumpără ceva: nu se uită la cel care vinde, ci la lucrul care e de vînzare. Așa și el, îl măsoară pe cel închis nu după cine este, ci ia aminte la ce i se dă. Cînd e vorba de un caz obișnuit sau nu e vorba de fărădelegi săvîrșite datorită cruzimii, cum ar fi omor, furt mare, păcat josnic și de-alde astea, îl lasă să umble slobod prin închisoare, dacă și-a primit tributul.

Eram închis în așteptarea procesului, pînă aveam să aduc dovezi că nu sînt vinovat. Acum mă cunoșteau toți. Ne înțelegeam bine. Eram tovarăși. Le-am făcut pe plac și am rămas alături de ceilalți, deși eram atent tot timpul să văd dacă pot scăpa fără să plătesc ceva și așteptam cel mai bun prilej să o fac. De îndată ce am apărut și m-am aflat în închisoare, m-am văzut înconjurat de vreo douăzeci de procuriști care tot mîzgăleau cu pana

pe hirtie numele meu și cauza arestării mele, pretinzînd că vor să mă ajute.

Unul spunea că judecătorul îi este prieten, altul că e amic cu grefierul, un altul că în mai puțin de două ore mă scoate pe cheazășie. Unul mai spunea că pricina mea e o joacă și că în scurt timp mă poate elibera numai contra șase *reali*. Fiecare era stăpîn pe procesul meu și pretindea că îi aparține. Unul, că s-a aflat pe lîngă mine de cînd m-au arestat și i-am promis lui acțiunea. Altul, că ș-a dus să-l cheme pe prietenul meu grefierul să vină la închisoare. Un altul, că fusese primul care avea deja scrisă plîngerea către judecător.

Dar în sinea mea îmi rideam de toți pentru că îi cunoșteam prea bine și le știam apucăturile, că trăiesc numai din ce pot apuca dînd cu gura, iar apoi nici cu o pereche de boi nu-i mai poți pune pe treabă. Se zice că a fost unul care voind să apere un hoț, a intrat la el și i-a cerut bani ca să-i ia interogatoriul, după ce acesta fusese condamnat la galere.

Pe cînd se certau între ei care să-mi ia procesul, a dat buzna plin de lfoșe și foarte sigur pe el un anume procurist pe care îl mai avusesem și la alte procese și m-a întrebat : „Aici se află Înălțimea Voastră ?“

I-am răspuns că da, că mă închiseseră.

Și m-a întrebat : „Pentru care motiv ?“

Iar cînd i l-am spus mi-a răspuns : „Să se bucure Înălțimea Voastră și să tacă. Aveți ceva bani să-i dăm grefierului ? Imediat voi scrie o petiție către judecător ca să poruncească să vă elibereze pe cheazășie. Iar dacă nu o face pe loc îi aducem banii mîine la tribunal și veți fi eliberat după aceea. Voi vorbi cu cineva, persoană sus pusă, așa că pînă în prînz nu vă veți mai afla aici.“

Cînd au auzit ceilalți toate acestea, au spus că nu e cîstit să facă el cererea. „Stăm aici de două ore, douăzeci de oameni, bătîndu-ne capul cu această pricină și vîi dumneata așa dintr-o dată și vrei să scrii cererea !“

Procuristul meu le-a spus : „Domnilor, chiar dacă Înălțimile Voastre ați fi cercetat pricina două luni de zile, de îndată ce am apărut eu, procesul trebuia să-mi revină mie. Căci acest cavaler este un foarte bun prieten al meu, iar eu îi rezolv toate treburile. Mergeți cu Dumnezeu și lăsați-l în pace.“

Ei, cînd l-au auzit, au răspuns : „Oh, ce nostim, ce mod drăguț de a trata afaceri, ce hazliu, și cum vine dumnealui frumușel, cu mîinile curate, să ne ia pricina de sub nas ! Mergi în pace, căci acest cavaler va vedea cine are dreptate și-i va da procesul cui va dori. Să nu ne mai certăm.“

El că da, ceilalți că nu, s-au luat astfel la hartă că s-au apucat să-și arunce în față cine e fiecare, fără să uite nici o porcărie săvîrșită și dezvăluind cum îi jupuiască pe cei închiși. A fost un adevărat spectacol cu multe învățăminte pentru cine a ascultat, căci erau numai adevăruri auzite pe viu. Și asta este purtarea lor tot timpul și față de fiecare întemnițat. După ce s-au potolit, m-am dus la vechiul meu procurist și i-am cerut să facă tot ce trebuie, căci voi plăti ce e de plătit. I-am dat patru *reali* și n-a mai trecut pe acolo cincisprezece zile. Știam prea bine ce avea să facă și că numai pentru bani venise, ca să-și procure tainul pentru a doua zi și să aibă pentru coșniță ; dar a trebuit să-l aleg pe el de teamă că, știindu-mi pricinile mai vechi, dacă ar fi dezvăluit două sau trei dintre ele, pe dată ar fi ieșit la iveală alte o sută.

Oricum trebuia să-l plătesc, fie ca să-l fac să tacă, fie ca să-mi rezolve problemele, așa că am preferat să mi-l iau ca procurist, deși acesta nu era un proces cu multe chichite, ci unul în care contau numai banii. Mai apoi, cînd mi-au pus în circă și înșelătoria și s-au unit pricinile, mi-a fost cu adevărat de mare trebuință.

Procesul s-a pus în mișcare. Am fost mutat împreună cu cei întemnițați pentru fapte grave. Au vrut să-mi pună cătușe. M-am salvat cu bani plătind paznicului în grija căruia eram și băiatului care urma să mi le pună. Grefierul venea mereu. Au început cererile. Dă-i unuia, dă-i altuia, dă-i avocatului, încet-încet mi-au supt tot sîngele, ca lipitorile, lăsîndu-mă fără vlagă. Am rămas asemeni ciorchinelui uscat, numai coji.

Nu trebuie însă să trec cu vederea cele ce mi s-au întîmplat cu doamna mea, căci în fiecare dimineată, de îndată ce se iveau zorile, se pogora peste mine mana cerească. În ea îmi găseam alinarea, căci îmi aducea toate cele de trebuință. În strășnicia închisorii, fiind deja condamnat la galere, am primit o scrisoare atît de nos-

timă, încît mi s-a părut că e bine să o amintesc aici și să mai slăbesc coarda, povestind ceva amuzant. Îmi scria așa :

„Iubitul meu condamnat, Prezenta scrisoare trebuie să-ți risipească tristețea și să-ți aducă bucuria. E de-a-juns că eu nu mă bucur de tine, sufletul meu, din ziua Sfintului Iacob, de la orele două după-amiază cînd te-au ridicat, în vreme ce-ți făceai siesta, nelăsîndu-te nici măcar să te odihnești cum trebuie, iar azi sînt și mai tristă, cînd am aflat vestea cum că judecătorul te-a condamnat la două sute de bice și zece ani de galere.

Să-i dea Dumnezeu lui cumpline bice și pe cumpline galere să se afle el. Se vede bine că nu te iubește așa cum te iubesc eu și nu știe ce însemni tu pentru mine. Juliana îmi zice să-ți spun să faci apel. Fă apel de douăzeci și chiar de mai multe ori, după cum vei socoti mai bine, și nu fi îngrijorat, că totul se va îndrepta cu voia lui Dumnezeu și a acestui domn judecător.

Că doar n-o să rămîi acolo pentru toată viața. Căci numai ochii mei triști știu cîte lacrimi au vărsat, și nu puține, că mai-mai să mă dau de gol în fața tuturor și chiar aș fi făcut-o, dacă nu mi-ar fi fost teamă că o să mă sufoce plînsul și nu o să mai apuc să mă bucur de tine. Pe viața mea că sînt tare îndurerată și voi face totul ca să te scot din această temniță care-mi înlănțuie și inima mea.

Juliana o să-ți spună cum mi-am smuls părul din cap cînd am aflat vestea. Îți aduce douăzeci de *reali* pentru proces și ca să-ți îndulcești zilele, și să-ți amintești de mine. Cu toate că știu că nu e nevoie de aceste vorbe, căci numai cît plecam de lîngă tine ca să ațîț focul ți se părea că trec mii de ani. Adu-ți aminte, întemnițatul meu drag, cît te ador și primește această panglică verde pe care ți-o dau cu speranța că te vei afla curînd liber în fața ochilor mei.

Iar dacă pentru a te ajuta va trebui să fiu vîndută, înseamnă-mi fața cu fierul roșu și scoate-mă în piața Catedralei, și eu mă voi simți foarte fericită. Îmi spui că Soto, tovarășul tău nu se simte bine pentru că și-a bătut joc gîdele de el, pînă l-a făcut să mărturisească. Mă întristează că un om atît de drept a consimțit ca o per-

soană netrebnică și murdară să-i aducă așa o ocară și că de teamă a mărturisit faptele lui și pe cele ale altora.

Încurajează-l din partea mea, deși nu-l cunosc, și spune-i că mă doare foarte; și împarte cu el aceste fructe zaharisite pe care le păstram pentru tine, scumpul meu. Miine-i ziua de făcut aluat, așa că o să-ți pregătesc o prăjitură la care poți să-i poștești pe tovarășii tăi, fără să te rușinezi. Trimite-mi rufele murdare și pune-ți numai schimburi curate în fiecare zi. Căci, deși brațele mele nu mai pot să te cuprindă, se ostenesc și muncesc ca să-ți pregătească cele ce-ți sînt pe plac.

Stăpina mea jură că o să te ducă la spînzurătoare, pentru că, spune ea, ai furat-o. Dar mai mult l-a furat ea pe știi tu cine. Cred că mă înțelegi și cine are urechi de auzit, să audă. Dacă Gómez, scutierul, va veni să te vadă, nu vorbi cu el, fiindcă e taler cu două fețe și se pune bine cu toți și e prieten numai din interes.

Ți-am scris despre toate și pentru că acum nu mai am altceva de adăugat, închei, rugîndu-mă neîncetat lui Dumnezeu să mi te păzească și să te scoată din această închisoare.

Scrisă în camera ta la orele unsprezece noaptea, gîndindu-mă la tine, sufletețul meu. A ta sclavă pînă la moarte“.

Femeia a ținut steagul sus tot timpul cît a durat această belea. Cheltuielile erau mari și, oricît de mult adunasem, totul s-a topit precum sarea în apă. Chiar și mama mea, cînd a văzut că procesul merge prost, mi-a spus că a fost jefuită, dar după cîte am înțeles, dorea să se aleagă cu ceea ce mai rămăsese. A trebuit să mă dau după ceilalți și să mă las în voia lucrurilor.

Procesul s-a pus în mișcare. N-am mai avut bani pentru o apărare bună. Nu am avut cu ce să-l ung pe grefier. Judecătorul era supărat, procuristul s-a culcat pe-o ureche. Iar avocatul, nimic! Nu mai rămăsese boabă de ciorchine. S-au dus viespile. M-au lăsat singur. S-a pronunțat sentința: să fiu biciuit în public și trimis la galere timp de șase ani.

Cînd m-am văzut condamnat la galere definitiv, n-am mai avut nici o rețineră. Mi-am jucat cartea fără teamă sau rușine, ca sclav al regelui, care nu mai trebuie să

dea seamă nimănui; dar mă consola faptul că și pe Soto îl condamnaseră la galere și că ne aflăm în aceeași oală. Și, fiindcă am fost închiși în aceeași celulă și am împărțit aceeași soartă, doream ca asta să dureze, crezând că împreună ne va merge mai bine dar, după cum se va vedea mai departe, acesta s-a dovedit a fi un trădător.

El era un mare iubitor al sucului le struguri. Cana lui trebuia să fie veșnic un *de profundis*¹, de o jumătate de *azumbre*. Și asta l-a dat gata când l-au supus torturii cu apă². Căci, aflându-se odată, beat turtă, a ciripit la prima cană.

Cînd m-am văzut condamnat și fără nici un ajutor sau speranță, am vrut să-mi încerc norocul, dar cum soarta niciodată nu mi-a fost prielnică, mare minune ar fi fost să reușesc acum.

M-am prefăcut bolnav timp de cincisprezece zile. N-am ieșit din celulă și nici nu m-am sculat din pat, și la capătul acestei perioade îmi făcusem rost de niște veșminte femeiești. Cu un brici mi-am ras barba și astfel îmbrăcat, pieptănat și bărbierit, cu pudră și roșu pe obraz, pe cînd sta să se întunece, am ieșit pe cele două uși înalte ale coridoarelor și nici unul din cei doi paznici n-au scos un cuvînt, deși ambii aveau privirea bună și ochii sănătoși. Dar, cînd am ajuns jos la poarta dinspre stradă și am vrut să pun piciorul afară, și-a întins brațul în fața mea un paznic chior de un ochi, dar-ar Dumnezeu să chiorască și de celălalt! M-a oprit și s-a uitat la mine. De îndată ce m-a recunoscut, a pus zăvorul la poartă.

Aveam la mine o spadă scurtă, pentru orice eventualitate. Nenorocul a făcut s-o scot cînd nu m-am mai putut folosi de ea. Mi s-a mai pus în cîrcă și acest delict. M-au dus din nou sus, și potcovindu-mă cu o nouă acuzație, m-au condamnat la galere pe viață. Și n-a fost mică favoarea ce mi s-a făcut faptul că nu m-au purtat pe străzile orașului în straiiele acelea, cum s-a întîmplat cu alții. Am vrut să fug de draçu' și am dat peste tai-că-su.

¹ Din adîncuri (în lat. în orig.). Aici cu sensul de abis.

² Condamnaților li se acoperea fața cu o pînză, ca să nu poată respira pe nas, și li se turna apă pe gît cu forța.

Capitolul al VIII-lea

Guzmán de Alfarache este scos din închisoarea din Sevilla pentru a fi dus în port, la galere. Povestește ce i s-a întâmplat pe drum și la galéré

Sînt vîslaș la galere, condamnat de-acum înainte să-mi duc viața cu cei ce împărtășesc aceeași soartă și trebuie să-i ajut în munca lor, ca să pot mînca laolaltă cu ei. Am intrat în grupul celor curajoși, al ticăloșilor fanfaroni. M-am îmbrăcat cu pantalonii albi, ciorapi colorați, pieptar cu despicături și pălărie, toate cîte mi le trimisese iubita mea, în speranța că vor trece acele vremuri și voi fi din nou liber.

Așa dichisit și încasîndu-mi tributul¹ de la nou-veniți, duceam o viață dulce și chiar elegantă. Căci așa trebuie să o ducă cei ca mine, cînd ajung aici. Încasam pentru uleiul de opaiț, dădeam împrumuturi cu dobîndă, un sfert de *real* pentru fiecare zi. Îi escrocam pe cei ce intraseră de curînd. Îi pocneam pe cei ce nu plăteau tributul, îi biciuiam și le puneam ceară în încălțări. Pentru că, cei de aici, deși știu că există Dumnezeu, n-au teamă de El. Nu-i mai poartă respect ca și cum ar fi păgîni. Și cei mai mulți din cei ce ajung la această decădere sînt ticăloși și hoți, oameni mizerabili, și numai printr-o minune sau o mare nenorocire poate himeri aici un om ca mine. Iar dacă se întîmplă așa ceva, este pentru că-i orbește Dumnezeu judecata, pentru ca printr-un astfel de mijloc să-i descopere păcatul la timp ca să-l înțeleagă mai bine, să-i fie de folos și să se poată izbăvi.

În vremea cînd mă aflu acolo, un tilhar fusese condamnat la moarte și trimis la infirmerie pentru ca în ziua următoare să fie dus la eșafod, și acesta, vîzîndu-i pe cei ce-l păzeau jucînd cărți în trei, s-a ridicat de pe bancă și s-a dus spre ei, așa cum a putut, cu cele două perechi de cătușe și înlănțuit. Cînd l-au întrebat ce vrea,

¹ Pușcăriășii nou-veniți plăteau tribut celor mai vechi.

a spus : „Vin aici să-mi mai trec și eu timpul puțin.“ Paznicii i-au spus că e mai bine să se roage și să-și încredințeze sufletul lui Dumnezeu, iar el le-a răspuns : „M-am rugat cât trebuie și nu mai am ce face. Amestecați cărțile și împărțiți-le la toți și cereți vin să ne-necăm amarul“.

I-au spus că s-a făcut târziu, că se închisese crîșma, la care el a zis : „Spuneți cîrciumarului că pentru mine. Gata cu vorba și să jucăm. Căci jur pe Cristos că nu știu cum or să te termine toate astea.“

Și tot așa, fiecare cu păsărica lui. Sînt unii care cer să fie bărbieriți și tunși, ca să arate bine, și mai vor și un guler arătos, apretat și curat, socotind că, în felul ăsta și cu mustața în furculiță, se vor izbăvi. Și așa cum filozofii spun că mîncarea îi face pe oameni să uite, tot așa, se uită purtarea celor ce se poartă eleganți. De aici a venit și vorba : „Spune-mi cu cine te însoțești ca să-ți spun cine ești“.

Eu eram unul dintre aceștia și voiam să bag ceva din banii ce-i aveam, închiriind una din cîrciumioarele din închisoare, dar fiindu-mi teamă că ne vor chema la datorie și-mi voi pierde afacerea, am renunțat și bine am făcut. Căci ajungînd noi la cifra de douăzeci și șase de condamnați la galere și provocînd numai scandaluri în închisoare, comandantul acesteia s-a temut să nu încercăm să evadăm. Așa că a făcut demersurile trebuincioase să scape de noi.

Într-o luni dimineata ni s-a poruncit să mergem sus și, dîndu-ni-se fiecăruia actul de condamnare, am fost puși în fiare și, legați în patru lanțuri, am fost încredințați unui comisar să ne ducă încet-încet, pe jos, și să ne plimbe pe străzile orașului. În acest chip am ieșit din Sevilla, însoțiți de regretele tîrfelor, care-și smulgeau părul în plină stradă, și-și zgîriau obrajii, fiecare pentru omul ei. Iar ei, cu pălărilile trase pe ochi, mergeau ca mieluseii blinzi și plecați, nu cu semeția leilor fîroși ca alte dăți, căci acum nu le mai era de nici un folos.

Nu pot tăgădui cît am regretat aducîndu-mi aminte multele momente bune pe care le-am trăit și cît de prost am știut să le folosesc. M-am gîndit : „Dacă există atîta suferință, dacă atît de greu chinuie lanțul, dacă atît de

mult simți durerea, dacă toate astea se întâmplă cu copacul verde, ce se va întâmpla atunci cu cel uscat ? ¹ Ce-or fi simțind cei condamnați întru veșnicie, suferind pedeapsa eternă ?“ .

Am trecut pe străzile Sevillei cu aceste gânduri, pentru că mama nu m-a întovărășit și nici nu a dorit să mă vadă și eram singur, singur între toți. Mergeam în răstimpuri, după cum puteam, și înaintam foarte puțin. Pentru că, atunci cînd eu mergeam, vecinul meu vroia să se oprească să-și facă nevoile. Altul șchiopăta pentru că avea un picior desculț și toți eram foarte osteniți. Oameni eram și ca atare nu se afla cine să ne întreacă în suferință.

Vai de soarta noastră cea demnă de plîns și de clipele nenorocite ce trebuie să le mai suportăm ! Am ajuns la Cabezas ² și, dimineata, după ce am ieșit din sat și merseserăm ceva mai mult de jumătate de leghe, unul dintre noi a zărit un băietan care mîna spre sat o turmă de purcei de lapte, și, dîndu-se de știre unul altuia, ne-am așezat în arc, de parcă eram galerele turcului și cum formam o semilună, i-am impresurat în așa hal, încît, strîngînd laturile, s-au trezit la mijloc și spre marea supărare a puștiului, ne-am ales fiecare cu cîte un purceluș.

Degeaba striga cît îl ținea gura, trîntind sumedenie de sudălmii, rugîndu-l pe comisar în numele lui Dumnezeu să ne poruncească să-i înapoiem purceii ; acesta făcea pe surdul, ca unul care e cel mai cîștigat, iar noi am plecat mai departe cu prada. Cînd am ajuns la han să ne odihnim, comisarul a vrut să împărțim prada cu el, căci, fiindcă fusese îngăduitor avea dreptul la aceeași parte ca oricare dintre agresori.

A poruncit să se frigă unul, dar cînd a fost vorba ca cine anume să renunțe la al său s-a iscat o zarvă de nedescris. Căci nu se aflau printre noi nici măcar trei inși cu un dram de minte. Cînd am văzut așa hărmălaie

¹ Cf. Luca, 23, 31 : „Căci dacă se fac acestea cu lemnul verde, cu cel uscat ce va fi ?“. Potrivit unor comentatori ai Bibliei, oamenii sînt copacii cei uscați, meniți să ardă în focul iadului.

² Las Cabezas de San Juan, sat. în apropierea Sevillei.

și m-am gîndit că puteam fi pedepsit eu mai aspru, fiind cel mai isteț, am spus : „Domnule comisar, primiți Înălțimea Voastră purcelul meu și să vă cadă bine. Dacă doriți să vă ospătați, cum sînt paznici destui, porunciți să-mi scoată lanțurile, pentru că o să vi-l pregătesc cu mîinile mele, cu știința ce o mai păstrez de pe vremea cînd eram un bun bucătar.“

Mi-a mulțumit mult pentru amabilitate și a spus : „Pe cinstea mea, de cînd te am în grijă am văzut ceva nobil în tine care trebuie că-ți vine din sîngele albastru. Îți mulțumesc pentru dar și-mi va face plăcere să mănînc purcelul pregătit de tine“. M-a scos din lanțuri și, după ce m-a dat în grija paznicilor, am cerut mirodeniile de care aveam nevoie, dar cum cămara era goală, n-am putut face friptura mai gustoasă decît cu niște ouă bătute și sare.

Aș fi vrut să-i fac un purcel umplut, dar nu aveam cele necesare. I-am pregătit un sos de ficăței, care i-a plăcut foarte mult. Tot atunci sosiseră și niște călători, cărora nu prea le-a convenit că ne-au găsit aici, socotind că nu le e în siguranță nici cămașa de pe ei. Masa la care urmau să mănînce era o bancă lungă așezată lîngă o laviță. Mincarea s-a gătit pentru toată lumea.

Comisarul i-a invitat la masă. Toți trei s-au așezat în rînd și unul dintre ei și-a tras un cufăr la picioare sub masă, precum și niște desagi în care avea brînză, burduful cu vin și o bucată de slănină. Și ca să se miște mai ușor, a împins puținel în față cufărul, lăsînd desagi între acesta și picioarele sale. Eu, cînd am văzut atîtea precauții, bănuind că nu o face chiar fără motiv, am cerut un cuțit hangiului, l-am ascuns în mîneacă și punînd sub masă un hîrdău cu apă ca să răcesc în el ulciorul cu vin, uite așa, cînd mă aplecam să iau vin ca să-l servesc pe comisar, îmi făceam de lucru puțin și la cufăr. Pînă cînd, reușind să deschid încuietoarea cu o scurtă lovitură și să îndepărtez lanțul, am scos două legăturile mici și cam greșoare. Le-am băgat apoi în pantaloni, am pus la loc încuietoarea și totul era ca mai înainte, fără să se bănuiască în vreun fel hoția.

Cîna s-a terminat, s-a strîns masa și după ce-au făcut socoteala, străinii s-au dus la culcare, ceea ce ne-am pregătit să facem și noi. Soto, prietenul meu,

se afla legat în alt lanț. Și nu mică mi-era tristețea că nu pot schimba o vorbă cu el. Dar, înainte să mi se pună fiarele, m-am apropiat de el pe neobservate și i-am dat cele două legăturile să le țină pentru ca, mai târziu, într-un moment mai prielnic, să pot vedea ce conțineau. Le-a primit cu bucurie și, omorînd purcelul sau, fără ca vreunul din noi să ne dăm seama, le-a ascuns înăuntrul acestuia și a îngămădit măruntaiele la loc, în burtă astfel ca să nu cadă și să le acopere mai bine.

Cînd a fost să mă lege în rînd, l-am rugat pe comisar să-mi facă favoarea de a mă așeza lângă prietenul meu și el s-a învoit pe dată. A scos pe altul din șir și ne-a schimbat între noi.

Mergeam alene ca de obicei.

După o bucată de drum i-am spus lui Sato : „Zi-mi și mie, prietene, unde le-ai pus ?“

El, ca și cum nu m-ar fi cunoscut și nu i-aș fi dat nimic, a făcut într-atît pe nîznaiul, încît am crezut că băuse după cum îi era obiceiul și nu mai ținea minte. Căutam să-i reamintesc din cînd în cînd, dar el continua să nege, pînă cînd, supărat, mi-a spus : „Ce, ești beat ? Mi-ai dat ceva ? Ce-mi tot ceri, că nici nu te înțeleg și nici nu te cunosc ?“.

Nu pot să descriu minia ce-am simțit-o văzînd că merge atît de departe cu nerecunoștința încît să tăgăduiască prietenia cu mine și că îi dădusem ceva, el, pe care l-am cinstit mereu, căci n-a fost duminicat pe care să nu-l împart cu el, n-am avut bani din care să nu-i dau jumătate și din afacerea de față ar fi avut și el partea lui.

Era un tip căruia îi sărea repede țandăra. S-a infuriat auzindu-mă, a început să zbiere înjurături și vorbe de ocară, încît comisarul s-a văzut nevoit să-l pedepsească cu cîteva bice. Eu, incredințat că-mi va face pe plac, l-am rugat să-l lase pentru că e supărat. Dorință să aflu motivul unei atît de mari nerușinări și văzînd că vrea să rămînă cu toată prada, mi-am făcut următoarea socoteală : „Dacă-i spun comisarului, poate că va împărți cu mine ce-am șterpelit și tot mă aleg cu ceva, dacă nu cu tot. N-o să-i rămînă acestui hoț și n-o să-și ridă el de mine.“ M-am hotărît să-i povestesc comisarului cele întîmplate și nu puțin s-a bucurat acesta socotind după

lăcomia pe care a arătat-o, lăsându-ne pe amîndoi cu buza umflată.

I-a poruncit lui Soto să-i dea ceea ce-i dădusem. El a tăgăduit cu înversunare. A pus pe paznici să-l caute. S-au străduit din răzputeri, dar n-au găsit nici urmă de săculețe. Am crezut că făcuse ca și mine și le dăduse altuia. I-am spus comisarului, că mai mult ca sigur le tăinuiește la vreunul dintre noi, pentru că eu i le dădusem cu adevărat.

Văzînd că nu reușește să-l facă să recunoască nici cu vorba bună, nici cu amenințările s-au într-alt chip, a dat poruncă să facem popas ca să-l schingiuiască. Iar cum nu existau alte instrumente decît niște frîghii, l-au lovit cu ele la părțile de jos. Cînd s-au întezit loviturile, cum aceste părți sînt delicate și sensibile, iar el fusese din totdeauna slab de înger, a mărturisit unde le pusese.

I-au luat de-ndată purcelul și a rămas și fără acesta. O dată desfăcute săculețele pentru a afla ce e înăuntru, au descoperit în fiecare cîte un șirag de mătânii de mărgeam foarte fin, cu mărgelile cele mari de aur¹, care trebuie că fuseseră comandate de două persoane felurite. Comisarul le-a strecurat în buzunar și mi-a promis întreaga lui prietenie în schimbul lor și că-mi va da orice i-aș cere. Soto s-a infuriat într-atît împotriva mea, că a fost nevoie să ne separe din nou și să-i pună piedici la mîini, pentru că și așa despărțiți, cînd găsea pietre pe drum arunca cu ele în mine.

Și astfel am ajuns la galere, în momentul cînd se pregăteau să le călăfătuiască pentru o nouă călătorie și, înainte de a ne băga în ele, ne-au dus la închisoare unde am petrecut acea noapte la fel de prost ca și în cele dinainte, ba chiar mai rău, fiind aceasta strîmtă și foarte plină. Dar, oricum ar fi fost, am petrecut noaptea acolo, de nevoie, căci nu puteam, chiar dacă am fi dorit, să ne dăm cu părerea, ori să alegem.

Comisarul a vorbit cu slujbașii regali. I-au adus pe cei de la galere și pe polițistul regelui, iar după ce ne-au verificat și ne-au numărat, i-au dat comisarului o dovadă

¹ La mătăniile folosite în cultul catolic, din loc în loc se află mărgelile mai mari, denumite *paternoster*.

de primire și acesta, spunându-mi că o să ne mai vedem și că o să aibă grijă de mine, s-a suit pe catirul său și pe-aici ți-e drumul, și nu l-am mai văzut nici pînă în ziua de azi.

Cînd a fost să ne ducă de la închisoare la galere, înainte să ne scoată afară, au făcut împărțirea și a căzut ca șase dintre noi să mergem pe aceeași galeră și, vai de păcatele mele, că așa a fost să fie, unul dintre ei era Soto, prietenul meu.

Ne-au încredințat sclavilor mauri care veniseră cu lăncile lor să ne ia și, după ce ne-au legat mîinile cu lanțuri pe care tot ei le aduseseră, ne-au dus cu ei.

Ne-am suit pe galeră, ne-au poruncit să ne adunăm la pupa, pînă ce vor sosi căpitanul și vâtaful peste vislași ca să ne pună pe fiecare la locul său, și, cînd au apărut, s-au plimbat pe culoarul dintre bănci, iar condamnații de pe fiecare latură au început să strige, cerînd să fie mutați pe alte locuri decît unde se aflau. Unii spuneau că au un tovarăș fără vlagă, alții că toți cîți se aflau pe acea bancă sînt nevolnici. Și hotărîndu-se cum e mai bine, am fost așezat în banca a doua, în fața bucătăriei, aproape de cabina vâtafului, la picioarele catargului. Iar pe Soto l-au așezat pe banca timonierului.

Mi s-a strîns inima văzîndu-l atît de aproape de mine, gîndind la vechea dușmănie ce-mi purta. Niciodată n-am mai putut să ne înghițim unul pe altul. Și asta pentru că el avea suflet rău. Căci eu niciodată nu i-am respins prietenia și nici n-am avut de gînd să-l înșel, cînd m-am ajutat cu el. Dar el ar fi dorit ca, așa cum comisarul luase toată prada, să i-o fi lăsat lui. Și aș fi făcut-o, dacă mi-aș fi închipuit că mi-o va plăti cu o asemenea monedă.

Cînd m-au dus la banca mea, cei de aici mi-au urat un „bun venit“ ce mi-ar fi convenit mai mult să-l schimb cu un „scuzați, vă rog“. Mi s-a dat uniforma regelui : două cămăși, două perechi de pantaloni de pînză, o vestă roșie, o pelerină de postav și o bonetă roșie. A sosit bărbierul. M-a ras în cap și mi-a tăiat barba, fapt care m-a durut foarte mult, căci le prețuiam mult ; dar mi-am amintit că toate trec și că alții au căzut din locuri și mai înalte. Mi-am întors privirea de la cei ce stăteau

în față și mi-am îndreptat-o spre cei din spate. Și, deși este foarte adevărat că nu există soartă mai grea decât cea a unui vislaș pe galeră, mie mi se părea că mai rău îmi mersese în prima mea căsătorie nefericită și m-am mîngîiat gîndind că atîția alții continuă să sufere ceea ce și eu suferisem odată.

Slujitorul polițistului a venit să-mi pună cătușe la mîini și la picioare și astfel m-a legat în rînd cu tovarășii mei. Mi s-a dat rația de douăzeci și șase de pesmeți. S-a nimerit să fie zi de ciorbă, dar cum eram nou și nu aveam blid, mi-am primit zeama la un loc cu vecinul meu. N-am vrut să înting pesmetul în strachina lui așa că l-am mîncat uscat, ca orice nou sosit, pînă cînd, cu vremea, m-am dat pe brazdă. Pe atunci, munca nu era grea, deoarece galerele se reparau și li se curățau carenele, așa că toată ceata noastră nu făcea altceva decât să întoarcă galera de pe o parte pe cealaltă, cînd ni se poruncea, să nu se topească smoala la soare.

Toate hainele cu care m-am suit pe galeră le-am adunat și le-am vîndut. Am scos pe ele ceva bani și împreună cu puținul pe care-l mai aveam din închisoare nu știam nici cum, nici unde să-i dosesc, pentru a în-tîmpina nevoi neașteptate sau ca să fac vreo învîrteală și să mai scot niște parale pentru cînd îmi vor face trebuință. Dar cum aici nu aveam cufăr, sipet sau birou cu cheie unde să-i pot păstra, eram cam îngrijorat, neștiind ce să fac cu ei.

Să-i țin la mine era primejdios datorită vecinilor; să-i dau altuia să mi-i țină, încercasem și experiența dăduse rezultate proaste. Oricum era rău. A trebuit să-mi bat capul destul și am socotit că nu puteam să le găsesc un loc mai bun și neștiut decât lîngă inima mea. Alții au inima acolo unde-și țin comoara¹, dar eu am făcut pe dos. Am căutat ată, degetar și ac, am făcut un buzunăraș, l-am cusut și mi i-am pus, cum se spune, sub nas, fără să port grija prietenilor sau dușmanilor mei, care mă tot pîndeau, în special un hoț bine cunoscut, vecin cu mine, care nu a putut în nici un chip să mi-i fure nici în miez de noapte și pe întuneric, tocmai pentru că îi țineam în acest loc. Pentru că în timp

¹ V. p. 75, nota 2.

ce dormeam, scotocea peste tot, și cum trențe nu aveam prea multe, termina repede cu căutatul.

Mi-a scotocit desaga, haina și pantalonii, pînă cînd a dat peste vestă, pe care mai degrabă aş numi-o su-flet¹ căci avea culoarea singelui dătător de viață. Marea lui grijă era să mă jefuiască, iar a mea nu mai mică, să mă feresc. Căci, dacă vreodată îmi scoteam vesta, o țineam în așa fel, că era imposibil, poate doar dacă mă lua pe sus, s-o scoată de sub mine. Cu această frămîntare am trăit o bună bucată de vreme, timp în care, gîndindu-mă eu că, oriunde te-ai afla, ai mare nevoie pentru anumite ocazii de un înger păzitor, mi-am oprit privirea asupra celui care trebuia să fie îngerul meu păzitor și, după ce am chibzuit îndelung, n-am găsit pe altcineva mai potrivit decît pe vătăf, fiindu-mi acesta și stăpîn. Deși, pe bună dreptate se știe că ne este stăpîn și conducător căpitanul, datorită autorității sale, acesta niciodată nu are de-a face cu gloata. El face parte din lumea bună și distinsă, nu se ocupă de fleacuri și nici nu știe cine sîntem. L-am ales pe vătăf și pentru că era cel mai aproape și, prin urmare, puteam să-i fac poftele cu ușurință, dar și pentru că el avea pîinea și cuțitul.

În acest fel m-am băgat puțin cîte puțin pe sub pielea lui, cîștigînd teren, căutînd să o iau înaintea celorlalți, atît atunci cînd îl serveam la masă, cît și cînd îi făceam patul, ori îi pregăteam sau îi curăţam hainele, și, după cîteva zile numai, pusese deja ochii pe mine. Și nu mică mi-era mulțumirea cînd observam cum se mai bucura vîzîndu-mă, și mi se părea că zăresc, ori de cîte ori se uita la mine, o iertare sau o absolvire de bice și că asta mă va elibera de orice vină sau păcat.

Dar avea să mă înșele, pentru că asemenea oameni fiind cruzi de felul lor, căci numai astfel de persoane se caută pentru o așa treabă, nu bagă în seamă binele ca să-i fie recunoscător, ci numai răul ca să-l pedepsească. Nu sînt persoane care să se arate mulțumite, pentru că li se datorează totul. Îl curăţam noaptea de

¹ Joc de cuvinte intraductibil bazat pe sensurile cuvîntului *almilla*, „obiect de îmbrăcăminte în epocă, ce se purta între cămașă și pieptar“ și diminutiv al cuvîntului *alma* „suflet“.

mătrează, îi frecam picioarele, îi făceam vînt, îi alun-gam muștele cu atîta promptitudine, că nu era pe lume rege mai bine servit, căci dacă acesta e slujit din dra-goste, vîtaful vîslașilor e servit de frica harapnicului, pe care niciodată nu-l lasă din mină. Și chiar dacă e ade-vărat că acesta nu este un mod de a sluji tot atît de no-bil și de perfect ca celălalt, cel puțin teama o face cu mai multă grijă.

Între o treabă și alta, cînd îl vedeam încruntat, îl distram cu povestiri și istorioare plăcute. Întotdeauna aveam gata pregătite vorbe de duh care să-i stîrnească risul. Și nu puțin lucru era pentru mine să-l văd cu fața zîmbitoare. Am avut noroc cu el în această pri-vință și mi-a fost răsplătită strădania, pentru că nu voia să-i mai facă chefurile nimeni altcineva decît mine. Mai ales că îl prețuia foarte mult pe alt condamnat, pe care îl iubise înaintea mea. Și, deși se purta cu el foarte bine, acela slăbea văzînd cu ochii și pe zi ce trecea se prăpădea. Îți era milă să-l vezi, cu toate că ducea o viață mai bună decît ceilalți și vîtaful îi dădea să mănînce din aceeași strachină cu el, și din cele mai alese bucate ; era ca mînjii de Gaeta care-n loc să se îngrașe, ajung mîrtoage și sînt din ce în ce mai slăbănogi.

Într-o seară, cînd eram împreună și eu îl serveam la masă, mi-a zis : „Guzmán, tu care ai carte și știi, poți să-mi spui de ce Fermín care a venit pe galeră viguros, gras și puternic, cu toafe că mi l-am făcut prieten și, în slujba mea fiind, n-a existat îmbucătură pe care să nu o fi împărțit cu el, slăbește cu atît mai mult cu cît eu îl învălui cu mai multă dragoste ?“

Atunci i-am răspuns : „Domnule, pentru a vă mul-țumi cu răspunsul meu trebuie să povestesc un caz asemănător cu un creștin botezat trecut prin mîinile Inchiziției, bogat și puternic, care trăia vesel, plin de viață, în bunăstare, foarte mulțumit în casele sale. S-a întîmplat să-i vină ca vecin un inchișitor și numai fap-tul de a-l fi știut aproape l-ă făcut să slăbească pînă într-atît, încît a ajuns numai piele și os. Și mai departe vă voi da răspuns povestind un alt caz adevărat care sună cam așa :

Muley Almanzor¹, care a fost regele Granadei, a avut un foarte mare favorit, care se numea comandantul Buferiz, om foarte înțelept, corect, cinstit și cu multe alte însușiri demne de rangul său, fapt pentru care regele îl iubea foarte și avea o nețărmurită încredere în el, căci lui Buferiz nu-i stătea în cale nici o piedică când se afla în serviciul regelui. Iar cum cei ce merită să fie slăviți sînt mereu pizmuiți de cei nedemni de a fi, s-a găsit cineva care, auzindu-l pe rege lăudându-l pe acesta, să spună : „Stăpîne, pentru ca să-ți dai seama că nu sînt întru totul adevărate cele ce crezi despre comandantul tău, pune-l la încercare, iar după strădania pe care o va depune, vei cunoaște cu adevărat ce simte în sufletul său pentru tine“.

Regele a fost foarte mulțumit de aceasta și a spus : „O să-i cer un lucru nu greu, ci cu neputință de îndeplinit“. A trimis după el și i-a spus : „Comandante, îți poruncesc să îndeplinești un lucru, iar de nu, vei pierde bunăvoința mea. Îți dau un berbec sănătos și gras pe care îl vei ține în casa ta, dîndu-i de mîncare cît trebuie, cum i-am dat și eu, ba chiar mai mult, și peste o lună să mi-l aduci slab“.

Bietul maur, a cărui dorință fusese întotdeauna să-i facă pe plac regelui, deși nu credea deloc că o s-o scoată la capăt, nu s-a prăpădit cu firea și, primind berbecul, l-a dus acasă după cum i se poruncise și pornind să cugete cum să îndeplinească dorința regească, și-a bătut capul într-atît, încît a găsit o rezolvare foarte firească, ducînd la îndeplinire extrem de ușor porunca.

A cerut să i se aducă două cuști de lemn foarte tare și de aceeași mărime, pe care le-a așezat una lîngă alta și în una a băgat berbecul iar în cealaltă un lup. Berbecului îi dădea de mîncare cum i se cuvine, pe cînd lupului atît de puțină, încît acestuia îi era mereu foame și de aceea încerca cum putea să scoată laba printre grătii și să ajungă la cușca berbecului ca să-l scoată de acolo și să-l mănince.

Berbecul speriat văzîndu-și dușmanul atît de aproape, deși minca ce i se dădea, nu punea deloc pe el, din ca-

¹ Probabil Mohamed Almanzor (939—1002), cuceritorul orașului Santiago de Compostela.

uza spaimii, așa că nu numai că nu se îngrășa, dar ajunsesese numai piele și os. În acest chip l-a înfățișat regelui, îndeplinind cele poruncite fără să-și piardă trecerea de care se bucurase.

Povestea mea vine să explice faptul că Fermín slăbește întruna, deși se bucură de favoruri, deoarece teamă de Înălțimea Voastră, pe care dorește s-o servească din tot sufletul, îl face să nu se îngrășe.

Vătafului i-a plăcut atât de mult felul în care am adus-o din condei, încât m-a mutat de la visle și m-a trecut în serviciul lui cu grija hainelor și a mâncării, pentru că mă găsisse întotdeauna întocmai pe gustul său. În ciuda acestui favor, foarte mare pentru mine, căci mă scutea de obligațiile de condamnat, le-am făcut pe toate, din propria mea plăcere. Am vrut să știu ce înseamnă această muncă; că, cine știe, altădată s-ar fi putut să fiu obligat s-o fac.

Am învățat să croșetez ciorapi, să fac zaruri fine și false, care să cadă pe număr mare sau mic, cu doi ași, unul în fața celui alt, sau doi de șase, pentru trișorii care-i căutau dinadins. Am mai învățat să fac nasturi de mătase din fir de cal, scobitori foarte frumoase și elegante, cu felurite născoceli și culori, poleite cu aur, lucru pe care numai eu îl știam face.

Pe cînd lucrurile mergeau așa, a trebuit ca galera noastră să plece la Cádiz după niște catarge, vergi, catran, seu și alte lucruri. Această călătorie a însemnat prima mea muncă. Căci fiind atât de iubit de vătaf, nu eram obligat să fac decît ceea ce voiam eu și, cum această muncă nu mi s-a părut grea, pentru că nu mă eschivam și nu fugeam cînd era vorba de pus osul și de-a face treabă și, pentru că între porturi se trage la visle de obicei fără prea mare oboseală și fără lovituri de bici, parcă pentru a-ți trece vremea, am suportat vislele, mai mult pentru a ști cam ce înseamnă.

Dar munca nu a fost atât de puțină și nici ușoară, pentru că duceam catarge și vergi, iar cînd am ajuns la mal, eram foarte obosit și transpirat, nevoind să fug de treabă și nici să dau prilej de birfe pentru că renunțasem la ceea ce voisem chiar eu să fac. Aceasta a fost cauza pentru care în noaptea aceea, după ce s-a culcat stăpînul meu, am căzut frînt și am dormit buștean. Și le-am

dat dovezi evidente tovarășilor mei, căci cei care pînă atunci nu auziseră au făcut-o atunci, fiindcă am sforăit ca un porc.

Trădătorul de pe banca mea, primul, cum era aproape, m-a auzit și strigînd pe altul de pe cealaltă bancă, aliat cu el, i-a spus ce vrea și ce bun prilej se ivise să-mi fure acei bănuți. S-au învoit cum să mi-i ia și să-i împartă și totul le-ar fi ieșit bine dacă n-aș fi avut proptele. Mi-au luat banii cu mare ușurință și apoi s-au așezat pe băncile lor, crezînd că, fiind noapte, nu au fost simțiți de nimeni și că negînd amîndoi cu strășnicie vor rămîne cu banii.

În zori, cînd toată lumea se trezise, m-am sculat din somn, cam buimac, dar cu hainele mai ușurele. Pentru că nu mai simțeam acea greutate pe care o purtam mereu deasupra inimii și mă durea foarte tare acest lucru. M-am uitat în buzunar și n-am mai găsit banii. M-am făcut palid ca un mort. Nu știam ce să fac. Dacă tăceam, îi pierdeam, dacă vorbeam, aveau să mi-i ia. Oricum o învîrteam rămîneau fără ei și am spus în sinea mea : „Dacă cine mi i-a luat nu-mi va rămîne îndatorat și nu voi avea nici un folos de pe urma lui, mai bine să se bucure de ei cel care, dacă rămîne cu ei, îmi va fi mereu recunoscător și odată cu asta cel care a vrut să-mi facă acest rău va fi pedepsit, căci dacă alt cîștig n-am, cel puțin îmi va mîncea banii cu sughițuri“.

Cînd vîtaful s-a sculat din somn și i-am dat hainele, i-am povestit pe larg nenorocirea mea, spunîndu-i cum aveam acei bani din Sevilla și împreună cu banii obținuți pe hainele cu care mă suisem pe galeră îi păstram pentru a întîmpina eventuale nevoi care se pot ivi sau pentru a-i folosi în vreo afacere cu folos. I-am arătat totodată buzunărelul în care îi țineam, unde se putea vedea urma lor, asemeni culoușului unui iepure ce tocmai atunci se ridicase din el.

Vîtafului i-a părut rău că e adevărat ceea ce îi spuseseam și, dîndu-mi crezare numai după acel semn și din dragostea pe care mi-o nutrea, a poruncit să fie biciuiți cei aflați pe două bănci din fața mea și șase din spate și chemîndu-l pe ajutorul polițistului au primit fiecare cincizeci de lovituri cu funia udă, de le-au ieșit bășici și le-a rămas pielea lipită pe funie.

Fiecare era întrebat dacă văzuse sau auzise ceva, și, după ce îl biciuiau bine, îl spălau cu sare și oțet acru, frecându-i rănila și lăsându-l atît de zdrobit și sfîrtecat, de nu mai arăta a om. Cînd s-a petrecut furtul, se pare că un țigan, condamnat și el, nu dormea, iar cînd i-a venit rîndul, a spus că l-a simțit pe tovarășul său sculindu-se peste noapte și l-a văzut aplecîndu-se peste banca mea, dar nu știe pentru ce.

Cînd condamnatul a simțit că vorbeau despre el și îl învinuiau, s-a ridicat în picioare spunînd că i se încurcase lanțul cu cele de la cealaltă bancă, că-i înțepenise piciorul în cătușe și că se sculase ca să le descurce. Dar cum explicația era cam slăbuță și nu putea fi înghițită ca scuză, cu atît mai mult de cel care îi cunoștea atît de bine, pe dată l-au legat și i-au cărat o nouă ploaie de lovituri, mai multe decît celorlalți.

Și vâtaful s-a mîniat atît de tare pe ajutorul de polițai că nu-l lovea cu destulă sete, cum voia el, încît a poruncit să i se dea și aceștia tot atîtea lovituri, pe lingă celelalte primite cu cnutul chiar din mîna sa. Și cu mînia întetită a poruncit să fie biciuit hoțul încă o dată, deși îi erau de-ajuns bicele primite. Acesta, cînd a văzut că îl biciuiesc din nou, a crezut că vâtaful o să-l omoare în bătaie pînă cînd va mărturisi tot adevărul și și-a zis că e mai bine să spună de-a dreptul cîne ține banii, unde anume și cum au făcut să mi-i ia, scuzîndu-se cît a putut mai bine, cum că nu i-ar fi trecut prin gînd, dacă nu l-ar fi împins alții s-o facă.

A fost din plin bătut pentru această vină și a înapoiat banii pe care i-am primit cu mare dragoste chiar din mîna vâtafului, care m-a sfătuit totodată să-mi investesc banii cu ajutorul lui, căci îi va fi foarte pe plac să-mi facă un bine.

Creștea ca spuma norocul meu deoarece stăpinul era foarte mulțumit. Pe cînd trebuiau să pornească galerele, ca apoi să se unească cu cele din Neapole pentru o anumită călătorie, am coborît pe uscat însoțit de un soldat și am băgat banii în diverse lucruri utile, de pe urma cărora am scos preț dublu, și astfel mi-a mers bine. Din cîștig, mi-am confecționat, cu îngăduința stăpinului meu, un costum ca cel al condamnaților cu stagi, pantalon

și vestă de pînă neagră garnisite pe margini, care pe timp de vară ținea răcoare și era mai potrivit.

Odată cu nenorocirile, începusem să cunosc strălucirea de care se bucură cei ce urmează calea virtuții și, declarînd că mai degrabă mor, decît să fac un lucru josnic și urît, îl slujeam pe stăpînul meu îngrijindu-mă să-i împlinesc dorințele, hainele și patul să-i fie curate și masa bună. Astfel m-am trezit chibzuind și mi-am spus în sinea mea într-o noapte : „Vezi, Guzmán, culmea muntelui tuturor murdăriilor pe unde te-au urcat mîrșavele tale poște ? Te afli în vîrf și e de-ajuns să faci un salt ca să ajungi în hăurile iadului sau, ridicînd brațul, cu multă ușurință să atingi cerul. Privește-te și vezi strădania cu care îți slujești stăpînul numai de frica bicelor pe care dacă le primești azi nu-ți simți spatele două zile. Umbli tot timpul preocupat, neliniștit, griju-lu și zelos în căutare de noi mîngîieri prin care să-i cîștigi favoarea. Și atunci cînd o obții vine de la un om și încă vătăf pe galeră. Iar tu o știi prea bine, nu mă îndoiesc, căci ți s-a adevărit în multe prilejuri, cît de puțin îți cere Dumnezeu și cît de mult îți dă în schimb și cum El îți este cel mai bun tovarăș. Trezește-te din acest vis. Privește din nou spre păcatele tale și spre locul unde te-au adus, dar fă ca ele să-ți fie prilej de învățăminte. Ai umblat după parale ca să te căpătuiești ; încearcă acum să-ți cumperi fericirea.

Toate caznele pe care le înduri și grija cu care îl slujești pe stăpînul tău pune-le în slujba Domnului. Ține seamă, de asemenea, de ceea ce vei pierde și va lua asupra Sa, ușurîndu-ți conștiința ta netrebnică. Așa vei putea cumpăra grația divină care dacă înainte nu avea preț, căci meritele tuturor sfinților nu au fost de-ajuns ca s-o poată cumpăra, are acum cînd meritele lor s-au unit cu cele ale lui Cristos, care s-a făcut frate cu noi pentru asta ; căci ce frate nu-și ajută fratele ? Ajută-l cu un suspin, cu o lacrimă, cu o strîngere de inimă, părăindu-ți rău că l-ai jignit. Și, dîndu-i avutul tău, îl va pune la un loc cu al său, înmîindu-i prețul, iar tu te vei bucura de viața veșnică.“

Cu aceste gînduri și încă altele care au izvorît din ele mi-am petrecut mare parte din noapte, și nu cu puține lacrimi, și astfel am adormit și cînd m-am trezit

m-am simțit alt om și cu alt suflet decît cel pe care îl avusesem pînă atunci. Am adus mulțumiri Domnului și L-am rugat să mă aibă în grijă. De îndată am căutat să mă spovedesc cît mai des, îndreptîndu-mi viața, curățîndu-mi conștiința, și așa am petrecut mai multe zile. Dar eram făcut din carne. La fiecare pas mă împiedicam și deseori cădeam; dar în privința vechilor mele obiceiuri, multe s-au schimbat în acea zi. Deși datorită trecutului meu mîrșav, n-am fost crezut niciodată. Căci asta este partea cea rea pe care o au cei răi, sînt neîncrezători în faptele bune ale altora și chiar se indignează pentru că le consideră pură fățarnicie.

Umblă o vorbă prin popor cum că după post se cunosc sărbătorile. Cel care dorește să știe oam cum stă cu cele sfinte, o va afla cu mare ușurință, dacă observă cum se poartă cu el Dumnezeu. Ești sîrguincios în a-ți îndeplini obligațiile creștinești, faptele tale au vreun rost? Atunci vei ști că Dumnezeu îți primește sacrificiul și și-a oprit privirea asupra ta. Vezi dacă a avut grijă de tine cum a avut pentru Sine. Căci semn sigur este că stăpînul tău te iubește cînd împarte cu tine pîinea ce mîncîcă, haina ce îmbracă, masa la care stă, scaunul pe care șade, vinul ce-l bea și patul în care se culcă, fără osebite.

Ce a avut Dumnezeu? Ce a iubit Dumnezeu? Ce a suferit Dumnezeu? Patimi. Atunci cînd te face pîrtăș la ele înseamnă că te iubește mult, ești bun de preț și îți face daruri. Să știi cum să le primești și cum să te bucuri mai bine de ele. Să nu crezi că nu-ți dă satisfacții și bogății pentru că ar fi strîns la mînă, calic sau zgîrcit. Iar dacă vrei să știi cît valorează acestea, privește cine le stăpînește; maurii, necredincioșii, ereticii. În schimb, prietenilor săi și celor aleși le oferă sărăcie, chinuri și năpăstui. Dacă aș fi știut acest lucru și Divina Maiestate s-ar fi slujit de acestea, în alt fel aș fi fost răsplătit.

Și toate cîte le-am spus le-am crezut cu adevărat în sufletul meu și deși nedemn de a merita pentru asta vreo răsplată, ca mare păcătos ce mă aflu, fărîmița mea de strădanie și-a primit pe loc recompensa.

Au început alte și alte silnicii și cazne. Dumnezeu a vrut să-l cunosc cum se cuvine. N-am mai avut parte

de plăceri, am început să primesc palme și lovituri, pierzînd acel petec de umbră dat de iederă ; aceasta s-a uscat, i-a crescut un vierme la rădăcină, așa că a trebuit să rămîn sub dogoarea soarelui pătimind noi strășnicii și oropseli pe care nu mi le-aș fi putut închipui, fără să fi avut vină cît de mică. Toate acestea sînt, pentru cine le poate vedea, comoara aseunsă în țarină¹. Iar pentru că ai avut plăcerea să mă însoțești pînă aici, fă-mi și mie plăcerea și ascultă puținul care a mai rămas din nenorocirile mele, al căror sfîrșit îl voi povesti în următorul capitol.

¹ Cf. *Matei*, 13, 44 : „Asemenea este împărăția cerurilor ca o comoară ascunsă în țarină“.

Capitolul al IX-lea

Guzmán continuă să povestească ce i s-a
întîmplat pe galeră și prin ce mijloc a scăpat
de-acolo

A fost odată un pictor vestit, atît de iscusit în arta sa, că nu mai era altul ca el, și auzind de faima operelor sale, un cavaler bogat veni la atelierul său și se înțelese cu el să-i picteze un cal frumos, cù harnașament elegant, care aleargă slobod. Pictorul îl zugrăvi cu toată măiestria de care era în stare și, după ce-l sfîrși, îl puse undeva să se usuce repede. Cînd veni clientul, vrînd să vadă lucrarea și să afle în ce stadiu se află, pictorul i-o arătă, spunîndu-i că o făcuse. Și cum maestrul, cînd pusese pînza să se usuce, nu fusese atent s-o așeze într-un fel anume, calul era cu picioarele-n sus și cu șaua în jos.

Cavalerul, cînd văzu tabloul, socotind că nu e ceea ce comandase, îi zise : „Maestre, calul pe care-l vreau eu trebuie să alerge, iar acesta pare, mai de grabă, că se dă peste cap“.

Înteptul pictor îi răspunse : „Domnule, Înălțimea Voastră nu vă pricepeți la pictură. Tabloul e așa cum l-ați dorit. Întoarceți pînza“. Întoarseră pictura cu partea de jos în sus și clientul rămase foarte mulțumit, atît de frumoasa lucrare, cît și de faptul că-i aflase șiretlicul.

Dacă ne gîndim la operele lui Dumnezeu, de multe ori ni se par asemeni calului cu picioarele-n sus ; dar, dacă întoarcem pînza zugrăvită de suveranul Creator vom vedea că este ceea ce se cere și că lucrarea e făcută cu toată desăvîrșirea. Cum spuneam nu de mult, suferințele ni se par aspre-; le tăgăduim pentru că le înțelegem prea puțin. Dar cînd cel ce ni le trimite ne arată milostivirea ascunsă în ele și le vom vedea în adevărata lor lumină, le vom socoti plăceri.

Dintre cîți condamnați se aflau pe galeră, nici unul nu-mi era pe potrivă, atît în ceea ce privește înfățișarea îngrijită, cît și mulțumirea mea de a fi pe plac. Roata a

ieșit de pe făgaș, și s-a învățat cu mine într-un chip neobișnuit, nemaivăzut vreodată.

S-a întâmplat ca, în timpul acesta, să vină pe galeră să învețe meșteșugul navigației un cavaler al cărui nume era la fel cu al căpitanului și erau chiar neamuri. Era bogat, arăta bine și avea la gît un lanț gros cum poartă militarii, aproape la fel cu cel pe care-l avusesem eu într-o vreme. Își lua masa la pupa, avea veselă de argint foarte frumoasă și servitori dichisiți în slujba sa. A doua zi după ce s-a imbarcat, îi lipseau optsprezece verigi din lanț care, fără îndoială, valorau cincizeci de scuzi.

Toți erau siguri că le furase unul dintre slujitorii săi. Pentru că toți cîți intrau în cabina de la pupa erau persoane cunoscute, în afară de orice bănuială. Cu toate acestea, au fost biciuiți servitorii căpitanului, pentru a înlătura orice îndoială, dar verigile n-au mai ieșit niciodată la iveală și nici nu s-a aflat cine ori cum le furase. Și pentru ca să-l ferească pe viitor de întîmplări asemănătoare, căpitanul îi spuse rudei sale că cel mai nimerit ar fi ca, atîta vreme cît înălțimea Sa va rămîne acolo, să dea în grijă straiile și giuvaerurile sale unui condamnat de încredere, care să aibă grijă să le țină curate și bine rînduite, pentru că nici unuia nu-i va trece prin minte să îndrăznească să fure nici cel mai mic lucrușor.

Cavalerului i s-a părut sfatul bun și, pornind ei să caute printre toți condamnații, cine ar fi potrivit pentru asta, n-au găsit pe altul decît pe mine, plăcîndu-le judecata mea, felul cum îmi fac slujba și faptul că eram frumos îmbrăcat și curat. Cînd i s-au înșirat calitățile mele și a aflat că sînt glumeț și mucălit, cavalerul a vrut să mă vadă cît mai repede mutat la pupa.

L-au chemat pe vâtaf și, cum fusesem cerut, n-a putut să nu mă dea, deși i-a părut foarte rău, căci se simțea bine cu mine. M-au legat cu o funie și cînd cavalerul m-a văzut în fața lui, s-a bucurat, pentru că îi erau foarte pe plac trupul, chipul și purtările mele. S-a supărat văzîndu-mă legat de funie ca o maimuță. Și i-a cerut căpitanului să-mi pună doar lanțuri la picioare și așa s-a făcut.

În felul acesta eram mai ușor în mișcări și puteam să-l slujesc mai bine atît cînd mînca la masă, cît și în încăperea lui, precum și în celelalte locuri de pe galeră

unde era nevoie. Mi-au dat în primire cu inventar, straietele și giuvaerurile, de care am avut multă grijă ; cel mai mult ne temeam de servitorii săi și le arătam cea mai mică încredere. Pentru că, dîndu-mi-se în grijă bagajele mie, aceștia ar fi găsit cu ușurință o scuză ca să scape de pedeapsă dacă ar fi furat ceva.

Ei dormeau împreună cu capelanul în timonerie, cavalerul pe o lăviță într-o cabină alăturată de la pupa, iar eu în cambuză, unde îmi păstram cîteva lucrăsoare pentru sufletul meu și ceva merinde. Mă simțeam foarte bine ; cu toate că munceam mult. Dar îmi făcea multă plăcere să am la dispoziție unele lucruri cu care puteam să le dau dovezi de prietenie unor condamnați ce-mi erau amici. Și, cu toate că vroiam să fac la fel și cu Soto, tovarășul meu, acesta nu mi-a dat niciodată prilej să-i intru în voie.

Eu îi doream numai binele și el îmi făcea cît rău putea, defăimîndu-mă, povestind întîmplări și ticăloșii de-ale mele, pe care el le știa de pe vremea cînd eram amîndoi închiși. Așa încît, deși eu, în sinea mea, știam că mă îndreptasem foarte mult, fiecare din cei ce auzea asta, lua lucrurile cum vroia și, chiar dacă aș fi făcut minuni, ar fi zis că le fac cu ajutorul lui Belzebut. El era sabia ce-mi atîrna deasupra capului, fără să scape vreun prilej de a-mi arăta acest lucru ; dar ceilalți nu m-au auzit din pricina asta spunînd vreo vorbă urîță și nu m-au văzut arătîndu-mă supărat pentru cîte zicea despre mine. Mă durea în cot de toate, singura mea grijă fiind doar să-mi slujesc stăpînul, ca să-i fiu pe plac, gîndînd că s-ar putea prin el sau prin altcineva, datorită purtării mele bune, să-mi dobîndesc, la un moment dat, libertatea.

Cînd sosea la bord, ieșeam să-l întîmpin la scară. Cînd cobora de pe corabie îi întindeam mîna. Îi făceam scobitori pentru masă, de o nemaiîntîlnită frumusețe, încît unele le trimetea în dar. Îi aduceam vesela și vasele pentru băutură atît de curate și lustruite, că-ți făcea plăcere să le privești, vinul și apa, reci, îi băteam salteaua să fie moale și îi țineam cabina atît de curată că nu era și nu găseai în ea nici un purice, nici vreo altă gînganie asemănătoare. Pentru că în ceasurile zilei cînd n-aveam altă treabă, mă ocupam doar cu vinătoarea lor, astupînd

găurile unde mai bănuiam că s-ar putea aciui, ca să scăpăm de ei și de mirosul lor urit.

Strădania mea a fost atât de mare, purtarea mea atât de plăcută, încît stăpînul nu mai stătea de vorbă cu servitorii săi și tăifăsuia pe îndelete cu mine despre lucruri serioase și însemnate. Dar făcea asta asemeni velnicerilor : mă fierbea în povarnă și după ce scotea substanța dorită, se retrăgea sau, mai bine zis, se temea de mine că nu sînt în totul cinstit, datorită vorbelor rele răspîndite de Soto cum că sînt netrebnic. Dar, cu toată clevețeala acestuia, eu mă străduiam să mă port bine, atît ca să-l scot de mincinos cît și pentru că nu trebuia să fiu altfel, datorită hotărîrii pe care o luasem în împrejurarea aceasta.

Îi povesteam stăpînului istorii hazlii seara la masă și la petreceri, încercînd să-l înveslesc toată vremea. Mai cu seamă că îl cuprinsese stenahoria cu cîteva zile înainte, căci primise o scrisoare de la un personaj de vază căruia îi era cu deosebire îndatorat. Acesta nu voise toată viața să se însoare și îl tot bătea la cap pe el să se căsătorească. Și, văzîndu-l așa afanisit și întrebîndu-l care-i pricina supărării sale, mi-a spus-o și chiar mi-a cerut să-l sfătuiesc ce să facă în situația asta.

Eu i-am răspuns : „Domnule, ceea ce mi se pare că i s-ar putea răspunde unui om care a fugit atât de înșurătoare și vrea să-l silească pe altul s-o facă, este că înălțimea Voastră se va însura, dacă vă dă de soție pe una din fetele săle”¹.

Stăpînului i-a fost tare pe plac sfatul meu, hotărînd să-l urmeze întocmai și, continuîndu-ne taclalele, pînă la vremea mesei, mi-a cerut să-i spun, ca unul care fusese înșurat de două ori, cum e viața de om căsătorit și în ce fel se trăiește așa.

Eu i-am răspuns : „Domnule, căsătoria bună și în pace, cînd cei doi se iubesc la fel de mult și sînt deopotrivă, este o fericire, înseamnă că te bucuri de cer pe pămînt, este, pentru cei ce doresc să se mîntuiască prin ea, o viață atât de desăvîrșită, de plăcută și de mîngietoare, încît pentru a discuta despre ea, ar trebui să fie povestită

¹ Adică niciodată, pentru că personajul de vază nu era căsătorit (cf. B.B.).

de unul ce s-a bucurat de această viață. Dar unul ca mine, care a făcut din căsnicie un mijloc de câștig, nu știu ce-ar putea să spună decît că îmi plătesc acest păcat cu aceste chinuri. Există femei care pot, într-adevăr, cu înțelepciunea și blîndețea lor, să-i călăuzească pe drumul cel drept și spre purtări alese, pe oamenii cei mai ticăloși și mai nemernici ce se află pe pămînt, și sînt altele care, dimpotrivă, îl fac să-și piardă răbdarea și blîndețea pe omul cel mai pașnic și mai sfînt.

Priviți la Iov în ce hal l-a adus nevastă-sa, cum l-a prigonit și cum a fost nevoit să se agațe de Dumnezeu doar ca să se apere de ea, mai mult decît de toate relele.¹ Tot astfel, stînd de vorbă trei amici, unul zise: „Fericit cel ce a reușit să se însoare cu o nevastă bună“. Celălalt răspunse: „Mult mai fericit este cel ce-a pierdut-o repede, dacă a fost rea“. Iar al treilea spuse: „Eu îl socotesc mult mai fericit pe cel ce n-a avut nevastă, nici bună, nici rea“.

Cum te mai bate la cap o femeie cicălitoare și pestriță la mațe, s-o spună provensalul care, obosit să-și mai rabde nevasta și, negăsind nici un chip ori idee s-o schimbe, ca să scape de ea fără scandal, se hotărî să plece, cu toată familia și slujitorii, să se odihnească la un conac pe care îl avea la țară, unde se putea ajunge trecînd povîrnișul unui munte aflat pe malul Ronului, rîu vijelios, ce în partea aceea, îngustîndu-se locul printre doi munți, e foarte adînc și curge furios. Făcu astfel, încît nu-i dădu nici o picătură de apă catîrcei pe care avea să călătorească nevastă-sa. Și cînd ajunseră în locul de unde catîrca zări apa, nu putură s-o stăpînească și aceasta, coborînd povîrnișul din stîncă în stîncă, ajunse la rîu. Unde, nefiindu-i cu putință să se oprească și nici să urce înapoi, fu silită să intre în apă cu femeia care se înecă. Catîrca ieși înot cu multă greutate, departe de-acolo, atît de obosită și fără vlagă, că nu se mai putea ține pe picioare.

Celor care nu știu nimic despre căsnicie și doresc să se însoare, aș putea să le dau drept pildă ceea ce s-a întîmplat cu graurii, într-o vară, după ce-au scos puii. Se strînseră într-un stol gros, că acopereau cerul și, astfel

¹ Cf. Iov, 2, 9—10.

adunați, porniră împreună să-și caute hrana. Ajunseră într-un ținut cu multe livezi cu pomi fructiferi și grădini cu verdețuri, unde vrură să se oprească, părăindu-li-se a fi acesta un loc tihnit și îmbelșugat; dar cînd îi văzură locuitorii acelui ținut, întinseră lațuri și încetul cu încetul îi împuținară.

Văzîndu-se graurii prigonîți, căutară alt loc pe placul lor și-l găsiră, la fîl cu cel dintîi; dar pătiră același lucru și iarăși fugiră de primejdie. Și astfel rătăciră prin multe locuri, pînă ce, stîrpiți aproape toți, puțini cîți mai rămăseseră, hotărîră să se întoarcă în ținutul lor de baștină. Cînd tovarășii lor îi văzură întorcîndu-se atît de grași și de frumoși, le spuseră: «Oh, fericiții de voi și sărmanii de noi, care am rămas aici și vedeți ce slabi sîntem! Arătați așa de bine, că e o plăcere să vă privim, cu penele lucitoare, cu trupurile împlinite, că de grași ce sînteți nici nu mai puteți zbura, iar noi murim de foame».

La asta, nou-veniții le răspunseră: «Voi nu vă gîndiți decît că arătăm bine, dar dacă v-ar trece prin mînte cît de mulți ani plecat de-aici și cît de puțini ne întoarcem, ați socoti mai bun traiul vostru sărac, dar sigur, decît belșugul nostru cu atîtea primejdii și spaime».

Cei ce privesc plăcerile căsniciei și nu se uită mai departe, ca să vadă că din zece mii nu scapă zece, ar socoti că e mai sigură viața lor de holtei, decît chinurile și nenorocirile celor rău însoțiți.

Între timp, s-a făcut ora prînzului și, după ce-am pus masa, am adus bucatele după obicei, eu fiind mereu atent la gesturile stăpînului meu, ca să-i îndeplinesc dorințele. Dar, pe cînd eu aveam grija asta, dușmanul meu, Soto avea grijă să mă distrugă. Și cînd a văzut că nu poate altfel, și-a cumpărat răzbunarea cu bani. S-a împrietenit cu un slujitor, un paj, netrebnic ca el, căci interesul l-a corupt împotriva mea. Soto i-a făgăduit acestuia o frumoasă pereche de ciorapi croșetați și i-a spus că i-i va dăruia dacă va reuși, vreodată, cînd servește la masă, să șterpelească vreun vas de argint și să-l ascundă în cămăruța mea, fără ca eu să observ. Și astfel, va izbuti două lucruri: primul, va cîștiga ciorapii pe care i-i făgăduise ca răsplată pentru asta și al doilea, el și tovarășii săi își vor recîștiga vechea trecere pe lîngă stăpînul lor, înlăturîndu-mă pe mine.

Flăcăului nu i s-a părut proastă socoteala și, găsind în ziua aceea un prilej să coboare, a luat cu el o farfurioară pe care a ascuns-o sub o scîndură în peretele corăbiei. După ce-am strîns masa, vrînd să iau vasele să le spăl și negăsind farfurioara, am căutat-o peste tot, dar cum n-am dat de ea, i-am spus stăpînului că lipsește, ca să ia măsuri și să fie căutată pe la servitorii de la pupa. Căpitanul și stăpînul au crezut, la început, adevărul; dar cum totul fusese pus la cale de dușmanul meu Soto împotriva mea, acesta a făcut să circule vorba că eu o furasem contînd pe încrederea de care mă bucuram și că vroiam să arunc vina pe alții ca să rămîn cu farfurioara.

La asta l-a ajutat și servitorul ce-mi dăduse lovitura, iar stăpînul, începînd să mă bănuiască, mi-a poruncit de mai multe ori să-i spun adevărul, înainte de-a se încurca treaba; dar cum eu eram nevinovat, n-am putut să-i spun altceva decît vorbe bune. Trădătorul de paj a zis că trebuie căutată farfurioara în cabina mea, că e cu neputință să n-o fi ascuns acolo. Căci, cum nu plecasem de la pupa, numai acolo putea fi.

Tuturor li s-a părut bun sfatul și, coborînd, după ce-au scotocit peste tot, au căutat și acolo unde o ascusesse și scoțînd farfurioara au spus că au găsit-o și că eu o dosisem acolo, căci altcineva nu era posibil s-o fi făcut. Și cum asta părea să fie adevărat, iar eu negasem totul, au socotit că bănuiala lor fusese întemeiată și m-au scos vinovat.

Căpitanul i-a poruncit ajutorului polițistului să-mi dea cincizeci de lovituri de bici, de care m-a scăpat stăpînu-meu, rugîndu-l să mă ierte, că fusese prima mea greșală și atrăgîndu-mi atenția că dacă voi fi prins a doua oară cu ceva, o să plătesc pentru toate faptele la un loc. Nu mi-am revenit și n-am mai fost vesel niciodată, nu datorită celor petrecute ci de teama celor viitoare. Căci cel ce-mi făcuse asta, văzînd că am scăpat, avea să-mi rezerve ceva și mai rău. Și ca să mă păzesc, m-am rugat foarte stăruitor să mă schimbe din slujba aceea, zicînd că vreau să las în grija altuia lucrurile de care mă ocup și că mi-ar plăcea mai mult să mă pună, din nou, în lanțuri pe banca mea. Ceilalți au crezut că făcusem totul din dorința de a fi iarăși împre-

ună cu stăpînul meu, vătaful și, cu cît mă rugam mai tare, cu atît ziceau mai abitir că, tocmai de aceea, chiar dacă nu-mi convine, trebuie să rămîn în slujba asta toată viața.

„Sărman de mine — mi-am zis — nu știu ce să mai fac și cum să mă feresc de trădători.“ Făceam tot ce puteam și tot ce depindea de mine, veghind cu o sută de ochi asupra fiecărui lucrșor și tot n-a fost de-ajuns. Căci venea vremea înălțării mele și pentru asta era nevoie ca mai înainte să mă prăbușesc.

Într-o seară, cînd stăpînul meu s-a întors de pe uscat, i-am ieșit în întîmpinare, ca de obicei, la scară. I-am întîns mîna, a urcat la bord, i-am luat pelerina, spada și pălăria. I-am dat straiile și bereta de damasc verde, pe care le aveam întotdeauna pregătite. Am dus celelalte lucruri jos, punîndu-le pe fiecare la locul lui:

Chiar în noaptea aceea, fără să știu cum, cine ori în ce chip, căci dacă n-a fost mîna diavolului, nu pot să-mi dau seama ce-a fost, pălăria a căzut pe jos, din locul unde-o pusesem și-i dispăruse panglica bătută cu podoabe de aur; parcă o-nghițise pămîntul. Încît dimineața, cînd am găsit-o așa, și fără panglică, am rămas uimit. Am făcut tot ce-am putut să dau de ea, dar fără nici un folos. N-a apărut și n-am găsit nici urmă de ea.

Cînd i-am spus asta stăpînului, mi-a zis: „Știu că ești hoț, știu cine-mi ești și de ce o faci. Dar, ia-ți gîndul, că panglica o să apară și n-o să reușești ceea ce vrei. Îți închipui că de cînd a dispărut farfurioara, n-am observat cum îți tună și-ți fulegră și cum încerci să nu mă mai slujești. Dar va trebui s-o faci, chiar de ți-o ieși pe nas și de-o să primești în fiecare zi o mie de bice, și pînă la sfîrșitul lunii n-o să ai alt stăpîn pe galeră. Iar cînd eu n-o să mai fiu aici, o să fii dus acolo unde merită pungășiile și purtarea ta urită. Căci bunătatea ce ți-am arătat-o nu te-a făcut să nu mai fii cel dintotdeauna; ești Guzmán de Alfarache și basta.“

Nu știu ce să-ți spun ori cum să-ți descriu ceea ce am simțit cînd am auzit asta, știindu-mă nevinovat și învinuit pe nedrept. N-am răspuns nimic și n-am putut spune un cuvînt, pentru că și dac-aș fi grăit din evanghelie, rostite de mine, vorbele mele n-ar fi fost crezute mai mult decît cele ale lui Mohamed.

Am tăcut, căci vorbele ce nu sînt de folos e mai bine să amuţască pe buze şi să le adreseze sufletul lui Dumnezeu. I-am mulţumit în sinea mea şi l-am rugat să mă ocrotească, căci nu îi mai adusesem nici o ocară. Pentru că eram, cu adevărat, atît de deosebit de cel ce fusesem, încît mai degrabă credeam că m-aş lăsa tăiat în o sută de mii de bucăţele decît să săvîrşesc cea mai mică nelegiuire din lume.

Cînd după multe căutări au văzut că panglica nu apare în nici un chip, căpitanul a poruncit ca ajutorul poliţistului să mă biciuiască pînă voi mărturisi furtul. M-au legat de îndată. Ei făceau fiecare cît puteau mai mult, iar eu sufeream ca unul care nu mai putea. Îmi porunceau să spun ceea ce nu ştiam. Eu mă rugam din suflet aşa cum ştiam, cerînd cerului ca acele chinuri şi singele ce-l vărsam datorită bicelor nemiloase, să se alăture celui nevinovat vărsat de Dumnezeu pentru mine şi să-mi slujească să mă mîntuiesc, de vreme ce aveam să mor acolo.

M-au văzut în ce hal sînt, gata să-mi dau ultima suflare încît, deşi stăpînul meu socotea mai mare cruzimea mea de-a mă lăsa astfel biciuit, decît a lui de-a fi poruncit acest lucru, înduişat de atîta suferinţă, a poruncit să fiu lăsat în pace. Mi-au frecat tot trupul cu sare şi cu oţet tare, şi asta a fost o a doua suferinţă cumplită.

Căpitanul vroia să fiu biciuit tot pe-atîta şi pe burtă, zicînd: „Înălţimea Voastră nu-i cunoaşteţi pe aceşti pungaşi, că sînt nişte vulpoi: fac pe morţii şi cînd le dai drumul, o iau la goană ca minjii, şi pentru un *real* s-ar lăsa jupuiţi de vii. Să ştie ciinele că ori dă panglica, ori îşi dă viaţa.”

M-au dus în cabina mea, unde m-au supus la mii de cazne ceasuri întregi, zicîndu-mi că ori dau panglica, ori să rabd, că aveam să mor în băţai şi n-o să mă bucur de ea. Dar cum nimeni nu poate da ce nu are, n-am putut face ce mi se porunceau. Atunci am înţeles ce înseamnă să fii condamnat la galere şi că dragostea şi chipul binevoitor pe care mi le arătau unii şi alţii, se datorau măscărilor şi glumelor mele, dar nu erau adevărate. Şi cea mai mare durere pe care am încercat-o în acea nenorocire, n-a fost atît durerea trupească, nici

că vedeam cum sînt învinuit pe nedrept, ci faptul că toți socoteau că merit această pedeapsă și nu le păsa de mine.

După cîteva zile de la această bătaie, mi-au poruncit din nou să înapoiez panglica și cum n-am făcut-o, m-au scos din cabină vlăguit și bolnav. M-au urcat pe punte, unde m-au ținut o bună bucată de vreme spinzurat în aer de încheieturile mîinilor. A fost un chin teribil și am crezut că o să mor. Pentru că mi-a slăbit inima așa de tare, că de-abia o mai auzeam bătînd în piept și nu mai aveam aer. M-au coborît de acolo, nu ca să-mi trag sufletul, ci ca să mă biciuiască iarăși. Pentru asta m-au legat cu fața-n sus și așa m-au bătut, cu atîta cruzime, de parcă aș fi săvîrșit o faptă deosebit de gravă. Au poruncit să fiu biciuit la sînge; dar căpitanul, temîndu-se că mai aveam puțin pînă să-mi dau duhul și că trebuia să mă plătească regelui, dacă pieream acolo, a socotit că-i mai bine să se piardă panglica decît să-l pierd eu pe el și să mă plătească.

A poruncit să fiu dezlegat și dus în cabina mea de sub punte, ca să fiu îngrijit. Cînd m-am mai întremat puțin, tot nu s-au socotit răzbunați, pentru că tot timpul au crezut că ticăloșia mea e atît de mare, încît preferam să îndur toată strășnicia biciuielilor decît să pierd ceea ce furasem. Și i-au poruncit vătafului să nu-mi ierte nici o greșeală, ba dimpotrivă, să aibă multă grijă să mă pedepsească pentru păcatele ușoare ca și cum ar fi păcate de moarte. Și el, silit să-i facă pe plac căpitanului, mă pedepsea cu asprime neobișnuită, uneori pentru că nu dormeam în ceasurile de somn, alteori pentru că nu mă trezeam. Dacă pentru a-mi cîrpi vreo nevoie îmi vindeam rația, eram biciuit, purtîndu-se toți foarte rău cu mine, ca să mă dea într-adevăr gata.

Și ca să aibă cel mai bun prilej s-o facă, fără primedie, mi-au dat în grijă tot ce se afla sub punte, înștiințîndu-mă că voi fi aspru pedepsit pentru orice greșeală. Cînd era nevoie, trăgeam la visle, ca toți ceilalți condamnați. Banca mea era ultima, cea mai proastă, și supusă strășnicilor vremii: vara cald și iarna frig, căci galera naviga întotdeauna cu vînt din spate.

În grija mea erau ancorele, odgoanele, să cobor ori să ridic ancora cînd era nevoie. Cînd navigam cu pînze,

grija mea era să țin corabia pe direcția vântului. Reparam toate parîmele și straiiele ce se stricau pe galeră. Aveam grijă de sarturi, matisam saulele, îi trimiteam pe muși să le aducă și să le zvînte ca să ridicăm vela pe trinchet. Dregeam odgoanele rupte, făceam ochiuri noi la parîme. Trebuia să-i ajut pe servanți să miște tunurile. Aveam sarcina să acopăr gurile tunurilor ca să nu se ajungă la ele și să am grijă de arbie, de lingurile pentru pulbere, de cîlți și de fuituieli. Și cînd lipsea ajutorul vîtafului ori boțmanul, aveam sarcina să strîng pinzele pe vergi, să fie totul în ordine, să-i pun pe muși să aducă frînghii și cîrpe cu care să spele puntea și s-o frece, să fie întotdeauna curată, fără nici un gunoi și să fac stupe pentru cei ce-și făceau nevoile.

Și asta era cea mai mizeră și mai josnică treabă. Căci pe lingă faptul că acestea slujesc la un lucru atît de murdar, eram obligat să-i pup în dos, înainte de-a le da oamenilor stupele să se șteargă. Cine are în grijă toate cele spuse și nu e învățat cu ele, este cu neputință să nu greșească. Dar, cu grija pe care am arătat-o întotdeauna, m-am străduit să mă descurc și obișnuindu-mă, lucrurile nu mi se mai păreau prea grele. Soarta ar fi vrut să-mi facă rău și de data asta, dacă ar fi putut; dar cum forța ei nu e în stare să înfrîngă dăruirile sufletești și oamenii devin prudenți cînd soarta le este potrivnică, m-am ținut tare în fața ei.

Și așa cum bogatul și multumitul întotdeauna se tem să nu cadă, eu am avut mereu încredere că mă voi ridica, pentru că mai jos nu era cu putință să cobor.

Lucrurile s-au întîmplat ca în închipuirea mea. Soto, tovarășul meu, nu ajunsese pe galeră pentru că dădea de pomană tovarășilor sau fiindcă predica păgînilor credința lui Cristos; ajunsese acolo datorită fărădelegilor sale și fiindcă fusese cel mai mare hoț din vremea sa în toată Italia și Spania. Într-o vreme fusese soldat. Cunoștea toate meleagurile, ca unul care le străbătuse deseori. Văzînd că galerele navigau pe Marea Mediterană și că uneori se apropiau de coastele Berberiei, umblînd după pradă, a plănuit să aranjeze cu cîțiva mauri și condamnați din ceata lui să pună stăpînire pe galeră.

Pentru asta, el și ceilalți își făcură rost de cîteva arme. Le țineau ascunse sub bănci, între ei, ca să le

folosească la vremea potrivită. Dar cum planul lui nu putea fi dus la îndeplinire fără ca eu să fiu de partea sa, datorită locului meu din ultima bancă și fiindcă sarcina mea era să tai parimele în caz de primejdie, s-au gândit să-mi împărtășească intenția lor, făcându-și socoteala și zicându-și că nimănui nu-i putea cădea mai bine afacerea asta, atît pentru că eram condamnat pe viață, cît și fiindcă astfel scăpam din acel iad în care mă aflam și unde eram atît de prost tratat.

A vrut să-mi vorbească despre asta chiar Soto, dar nu putea. Și-a trimis un mesager, cerîndu-mi să ne împăcăm și să fiu de partea lui în timpul revoltei.

Eu i-am răspuns că afacerea e serioasă și nu ne putem hotări cu atîta ușurință. Să chibzuim bine, să cugetăm pe îndelete, căci porneam la un lucru însemnat, din care trebuia să ieșim cu bine, căci altfel ne pierdeam viațile.

Maurului care mi-a adus solia nu i s-a părut prost sfatul meu și a zis că-i va duce răspunsul meu lui Soto și se va întoarce apoi să mai vorbim. În răstimpul schimburilor de solii, mi-am făcut socotelile și cum întotdeauna am avut intenția fermă de-a nu face o faptă mîrșavă ori netrebnică pentru nici un cîștig ce l-aș putea trage de pe urma ei, mi-am dat seama că nu mai era momentul să le dau sfaturi, atît datorită hotărîrii lor, cît și pentru că, dacă n-aș fi fost de partea lor, temîndu-se să nu-i dau în vileag, ar fi născocit ceva pe seama mea, ca să se salveze, zicînd că eu îi ațîtasem pe ei, pentru a scăpa de atîtea chinuri. Le-am spus vorbe frumoase și m-am făcut a fi de partea lor, rămînînd hotărîți să trecem la fapte în ziua de Sfîntul Ioan Botezătorul, în zori.

Și fiind în ajunul acestei zile, cînd un soldat a venit să-și facă nevoile și m-am ridicat să-i dau stupa, i-am spus în taină : „Domnule soldat, spuneți Înălțimea Voastră căpitanului că e în joc viața și onoarea lui, dacă nu mă ascultă două cuvinte spuse în slujba Maiestăți Sale. Să poruncească să fiu dus la pupa.”

Acesta făcu întocmai și cînd am fost adus acolo, s-a dat în vileag tot complotul. Căpitanul se crucea și aproape că nu-i venea să creadă, gîndind că spun asta ca să mă scutească de munci și să primesc o răsplată.

Dar cînd i-am explicat unde va găsi armele, cine și cum le adusese, a adus multe mulțumiri lui Dumnezeu că-l scăpase de asemenea primejdie, făgăduindu-mi că mă va răsplăti cum se cuvine.

Porunci unui sergent să caute sub băncile spuse de mine și găsiră armele.

De îndată se porni judecata contra tuturor vinovaților dar, cum a doua zi era sărbătoare atît de mare, pedeapsa se amîină pentru ziua următoare. Norocul meu și Dumnezeu, care așa a binevoit și îmi călăuzea treburile cu divina sa mîină, voiră ca, deschizîndu-se o ladă pentru a scoate de acolo flamuri și a le agăța de vergile catar-gului mare și ale trinchetului, atît în semn de mulțumiri, cît și în cinstea și sărbătorirea zilei aceleia, să se găsească înăuntru un cuib de șobolani și panglica de la pălăria stăpînului meu.

Soto, vrînd să-și mărturisească vina și cerîndu-mi iertare pentru acuzația falsă pe care mi-o adusese în legătură cu farfurioara, a declarat totodată cum și de ce o făcuse și că, deși îmi făgăduise prietenia lui, avea de gînd să mă omoare cu lovituri de pumnal, de cum ar fi sfîrșit cu răscoala. De toate acestea Dumnezeu Stăpînul Nostru a binevoit să mă scape în acea zi.

Soto și un tovarăș de-al său, care fuseseră căpeteniile revoltei, au fost condamnați să fie sfîrtecați de patru galere. Cinci au fost spînzurați; mulți alții, găsiți vinovați, au rămas condamnați pe viață la galere, fiind mai înainte biciuiți în fața întregii armate. Multor mauri li s-au tăiat nasul și urechile, ca să rămînă însemnați, iar căpitanul, exagerînd bunătatea, nevinovăția și credința mea, mi-a cerut iertare pentru purtarea urită din trecut, și a poruncit să mi se scoată lanțurile și să umblu pe galeră ca un om liber¹, pînă avea să sosească zăpis de la Maiestatea Sa cu porunca eliberării mele, după cum suna rugămîntea ce-i fusese trimisă.

¹ De remarcat discrepanța între afirmația lui Alemán din *Deslușire pentru înțelegerea acestei cărți* și această frază. În „deslușire“ se arată că Guzmán „își scrie viața pe cînd se afla pe galeră, unde a stat înlănuțit ca vislaș pentru faptele săvîrșite“, umplîndu-și astfel timpul în așteptarea execuției. Probabil Alemán a schimbat partea a doua a romanului, după publicarea continuării apocrife de către Juan Martí (cf. B.B.).

Aici am pus punct și s-au sfârșit aceste nenorociri. Mi-am încheiat socotelile cu viața mea ticăloasă. Cea pe care am dus-o după asta, tot restul zilelor mele o vei afla în cea de-a treia și ultima parte¹, dacă cerul o va îngădui înaintea vieții veșnice spre care năzuim cu toții.

LAUS DEO²

¹ În legătură cu o eventuală a treia parte, v. p. 40, nota 1 și *Studiul introductiv*.

² Laudă lui Dumnezeu, Lăudat fie Dumnezeu (în lat. în orig.).

CUPRINS

<i>Studiu introductiv</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i>	26
PRIMA PARTE DIN GUZMÁN DE ALFARACHE	
de Mateo Alemán, slujitor al Regelui Don Felipe al III-lea Stăpînul Nostru, de obîrșie locuitor al Sevillei. Închi- nată lui D. Francisco de Rojas, Marchiz de Poza, Senior al Casei de Monzón, Președinte al Consiliului Finan- țelor Maiestății Sale și al tribunalelor acestuia. Cu im- puternicire și incuviințare	29
Incuvuițare	30
Taxă	30
Regele	31
Lui Don Francisco de Rojas, Marchiz de Poza, Senior al Casei de Monzón, Președinte al Consiliului Finanțelor Re- gelui Stăpînul Nostru și al tribunalelor acestuia	33
Plebei	35
Cititorului înțelept din partea aceluiași	37
Deslușire pentru înțelegerea acestei cărți	40
Elogiul lui Alonso de Barros, Slujitor al Regelui Stăpînul Nostru, întru lauda acestei cărți și a lui Mateo Alemán, autorul ei	42
Ad Guzmanum Alfarachie Vincentii Spinelli Epigramma	45
Guzmán de Alfarache vieții sale	47
Din partea lui Hernando de Soto, socotitor al Casei de Castilia a Regelui Stăpînul Nostru [Autorului]	48
Cartea întâi	49
<i>Capitolul I</i>	
În care Guzmán de Alfarache povestește cine a fost tatăl lui	50

Capitolul al II-lea

În care Guzmán de Alfarache continuă să povestească cine i-au fost părinții și începe să vorbească despre maică-sa și iubirile ei 66

Capitolul al III-lea

Cum a plecat Guzmán de acasă într-o vineri după-amiază și ce i s-a întâmplat la un han 83

Capitolul al IV-lea

În care Guzmán de Alfarache istorisește ce i-a povestit un cărăuș că i s-a întâmplat hangitei pe la care trecuse în ziua aceea și despre o predică pe care a ascultat-o . . . 91

Capitolul al V-lea

Despre ce i s-a întâmplat lui Guzmán de Alfarache la Cantillana cu un hangiu 103

Capitolul al VI-lea

În care Guzmán de Alfarache sfârșește de povestit ce i s-a întâmplat cu hangiuul 110

Capitolul al VII-lea

Cum, crezându-se că e hoț, Guzmán de Alfarache a fost închis și apoi, aflându-se cine e, a fost eliberat. Unul dintre popi promite să istorisească o poveste ca să le treacă vremea pe drum 116

Capitolul al VIII-lea

În care Guzmán de Alfarache relatează istoria îndrăgostiților Ozmín și Daraja, după cum i-a fost povestită . . . 126

Cartea a doua din Guzmán de Alfarache

În care se povestește cum a ajuns pícaro și cele petrecute cu el după aceea 171

Capitolul I

Cum a slujit Guzmán de Alfarache la un hangiu, după ce, plecând din Cazalla, a pornit spre Madrid 172

Capitolul al II-lea

Cum Guzmán de Alfarache, părăsindu-l pe hangiu, a pornit spre Madrid și a ajuns pícaro 181

Capitolul al III-lea

În care Guzmán de Alfarache continuă critica adusă onoarei deșarte și povestește niște cugetări ale sale despre cum trebuie să fie omul și despre demnitate 186

Capitolul al IV-lea

În care Guzmán de Alfarache relatează un soliloc al său și continuă să critice deșertăciunile onoarei 194

Capitolul al V-lea

Cum a slujit Guzmán de Alfarache unui bucătar 203

Capitolul al VI-lea

În care Guzmán de Alfarache continuă să povestească ce i s-a întâmplat cu stăpînul lui, bucătarul, pînă ce, dat afară, a plecat de acolo 217

Capitolul al VII-lea

Cum, după ce a fost dat afară de stăpînul său, Guzmán de Alfarache a devenit din nou pícaro și cum l-a furat pe un băcan 226

Capitolul al VIII-lea

Cum Guzmán de Alfarache, îmbrăcîndu-se foarte elegant la Toledo, a avut aventuri amoroase cu niște doamne. Povestește ce s-a întâmplat cu acestea, cum l-au tras pe sfoară și ce a pățit la Malagón 237

Capitolul al IX-lea

Cum Guzmán de Alfarache, sosind la Almagro, s-a înrolat ca soldat într-o companie militară. Se povestește de unde vine vorba cea proastă: la Malagón se află un hoț în orice casă, iar la primar acasă, și tatăl și feciorul sînt hoți de mare clasă 249

Capitolul al X-lea

Ce i s-a întâmplat lui Guzmán de Alfarache cît timp l-a slujit pe căpitan, pînă a ajuns în Italia 257

Cartea a treia

În care se povestește despre viața lui de cerșetor și ce i s-a întâmplat astfel în Italia 264

Capitolul I

Cum, negăsindu-și rudele pe care le căuta la Genova, Guzmán de Alfarache a plecat la Roma și despre cum a fost batjocorit înainte de plecare 266

Capitolul al II-lea

Cum, plecând din Genova, Guzmán de Alfarache a început să cerșească și, alăturându-se altor săraci, le-a învățat legile și rânduielele 274

Capitolul al III-lea

Cum Guzmán de Alfarache a fost dojenit de un cerșetor expert în legi și ce i s-a mai întâmplat pe când cerșea . 282

Capitolul al IV-lea

În care Guzmán de Alfarache povestește ce i s-a întâmplat cu un cavaler și despre libertățile săracilor 290

Capitolul al V-lea

În care Guzmán de Alfarache povestește ce s-a întâmplat, pe vremea lui, cu un cerșetor care a murit la Florența . 297

Capitolul al VI-lea

Cum, după ce s-a întors Guzmán de Alfarache la Roma, un cardinal, milostivindu-se de el, a poruncit să fie adus și îngrijit în casa și în patul lui 305

Capitolul al VII-lea

Cum Guzmán de Alfarache a slujit ca paj Monseniorului Ilustrisim Cardinal și ce i s-a întâmplat 314

Capitolul al VIII-lea

Cum Guzmán de Alfarache a răzbunat festa jucată de secretar camerierului pe care îl sluja și ce viclenie a folosit ca să fure un butoiș cu fructe zaharisite . . . 327

Capitolul al IX-lea

Despre cum a furat din nou Guzmán de Alfarache fructe zahărisite de la monsenior și cum, din pricina jocului, a plecat de bunăvoie din casa acestuia 335

Capitolul al X-lea

Cum, dat afară din casa cardinalului, Guzmán de Alfarache a intrat slugă la ambasadorul Franței, unde a pus la cale câteva renghiuri. Povestește istoria auzită de la un gentilom napolitan, cu care se sfârșește prima parte din viața sa 344

PARTEA A DOUA A VIETII LUI GUZMÁN DE ALFARACHE

foișor de pază al vieții omenеști, de Mateo Alemán, adevăratul ei autor. Dedicată lui Juan de Mendoza, Marchiz de San Germán, Comandor de Campo de Montiel, Gentilom al Regelui, Stăpînul Nostru, Locotenent general al gărzilor și cavaleriei din Spania, Căpitan General al Regatelor Portugaliei 365

Privilegiu 367

Lui Don Juan de Mendoza, Marchiz de San Germán, Comandor de Campo de Montiel, Gentilom al Regelui, Stăpînul Nostru, Locotenent general al gărzilor și cavaleriei din Spania și Căpitan General al Regatelor Portugaliei 368

Cititorului 372

Portdrapelul Luis de Valdés lui Mateo Alemán. *Elogiu* 376

Al libro et al auctore, fatto da un suo amico 380

Fratris Custodii Lupi, lusitani, Ordinis Sanctissimae Trinitatis, de libri utilitate 380

Din partea aceluiași *Sonet* 381

Ad Matthaeum Alemanum de suo Guzmano τερτσιδιστιχον 382

Ruy Fernández de Almada 382

Ioannis Riberii lusitani ad authorem encomiastichon 383

Licențiatul Miguel de Cárdenas Calmaestra lui Mateo Alemán *Sonet* 384

Cartea întâi

a celei de-a doua părți din *Guzmán de Alfarache* în care acesta povestește ce i s-a întîmplat cît timp i-a slujit ambasadorului, stăpînul său, pînă a plecat din Roma 387

Capitolul I

Guzmán de Alfarache se dezvinovățește că-și continuă istorisirea, roagă să i se dea atenție și face cunoscută încercarea sa 388

Capitolul al II-lea

Guzmán de Alfarache povestește ce slujbă avea în casa ambasadorului, stăpînul lui 398

Capitolul al III-lea

Guzmán de Alfarache povestește ce i s-a întîmplat cu un căpitan și un avocat la un banchet dat de ambasador . . . 414

Capitolul al IV-lea

Ofensat numai avocatul că Guzmanillo l-a insultat de față cu atîția cavaleri, vrea să se răzbune pe el; îl potolește ambasadorul Spaniei, punîndu-l pe unul dintre oaspeți să povestească o întîmplare ce s-a petrecut cu conetabilul Castiliei, don Álvaro de Luna 429

Capitolul al V-lea

O doamnă romană, neștiind cum să scape, fără să-și păteze onoarea, de insistențele lui Guzmán de Alfarache, care stăruia pe lîngă ea în numele stăpînului său, ambasadorul, îi jucă un renghi, ce a fost începutul altei nenorociri ce a urmat 438

Capitolul al VI-lea

Guzmán de Alfarache a vrut să se spele în casa în care a intrat. Povestește ce i s-a întîmplat acolo și apoi ce a pățit cu ambasadorul, stăpînul său 449

Capitolul al VII-lea

Aflîndu-se în toată Roma batjocura suferită de Guzmán de Alfarache și despre pățania cu porcul, de rușine, acesta vrea să plece la Florența. Un hoț se împrietenește cu el ca să-l fure 460

Capitolul al VIII-lea

Guzmán de Alfarache vrea să plece la Siena, unde niște hoți îi fură lucrurile trimise mai înainte 470

Cartea a doua a celei de-a doua părți din Guzmán de Alfarache

Povestește Guzmán de Alfarache ce i s-a întâmplat în Italia, pînă s-a întors în Spania 487

Capitolul I

Guzmán de Alfarache pleacă din Siena îndreptîndu-se spre Florența ; se întâlnește cu Sayavedra, îl angajează în slujba sa și înainte de-a sosi în oraș, acesta îi povestește pe drum multe lucruri minunate despre Florența și, odată ajunși acolo, i le arată 488

Capitolul al II-lea

Guzmán de Alfarache pornește pe urmele lui Alessandro, cel care i-a furat cuferele. Ajunge la Bologna, unde e băgat la pușcărie chiar de cel ce-l furase 505

Capitolul al III-lea

După ce iese din închisoare, Guzmán joacă și, cu cît a cîștigat, încearcă să plece în taină la Milano 519

Capitolul al IV-lea

Pe drumul spre Milano, Sayavedra îi povestește lui Guzmán de Alfarache viața sa 535

Capitolul al V-lea

Sayavedra îl întâlnește la Milano pe un amic de-al său, slugă la un negustor. Guzmán de Alfarache le face un plan cum să-l fure pe negustor de să se ducă vestea 552

Capitolul al VI-lea

Hoția plănuită de Guzmán de Alfarache iese bine ; acesta îi dă lui Aguilera partea ce i se cuvine și pleacă la Genova cu servitorul său Sayavedra 564

Capitolul al VII-lea

Guzmán de Alfarache sosește la Genova, unde este recunoscut de rudele sale, care îl primesc cu mare cinste . 577

Capitolul al VIII-lea

Guzmán de Alfarache îi fură pe unchiu-său și pe neamurile sale din Genova și se imbarcă pe o galeră pentru a ajunge în Spania 595

Capitolul al IX-lea

În vreme ce Guzmán de Alfarache navighează spre Spania, lui Sayavedra i s-a făcut rău ; l-a apucat fierbințeala, și-a pierdut mințile și a înnebunit. Zice că el este Guzmán de Alfarache și, din pricina nebuniei, s-a aruncat în mare și s-a înecat în adâncuri 614

Cartea a treia a celei de-a doua părți din Guzmán de Alfarache

unde povestește tot restul vieții sale netrebnice, de când s-a întors în Spania, pînă cînd a fost condamnat la galere și ce-a făcut acolo 637

Capitolul I

Despărțindu-se Guzmán de Alfarache de căpitanul Favelo, după ce i-a spus că se duce la Sevilla, a plecat la Zaragoza unde i s-a citit legea pentru pedepsirea prostiei 638

Capitolul al II-lea

Guzmán de Alfarache pleacă din Zaragoza și ajunge la Madrid, unde, după ce devine negustor, se căsătorește, dă faliment și povestește despre niște înșelătorii muieresti, despre pagubele pe care le aduc actele false și despre leacul ce s-ar putea găsi pentru toate acestea 655

Capitolul al III-lea

Guzmán de Alfarache continuă povestea căsătoriei lui, pînă la moartea soției sale, cînd i-a înapoiat socrului său zestrea 676

Capitolul al IV-lea

Văduv, Guzmán de Alfarache încearcă să urmeze literele și teologia la Alcalá de Henares ca să se hirotonisească și, după ce termină cursurile, se însoară din nou . . . 697

Capitolul al V-lea

Guzmán de Alfarache își părăsește studiile, se stabilește la Madrid împreună cu soția lui și pleacă amîndoi de acolo surghiuniți 724

Capitolul al VI-lea

Guzmán de Alfarache și soția sa au ajuns la Sevilla; Guzmán își găsește mama foarte bătrînă, iar soția îi fuge în

Italia cu un căpitan de galeră, lăsându-l singur și sărac.
Se apucă din nou de furat după cum îi era obiceiul . . . 745

Capitolul al VII-lea

După ce-a intrat în slujba unei doamne, Guzmán de Alfarache o fură. Este prins și condamnat la galere pe viață . . . 760

Capitolul al VIII-lea

Guzmán de Alfarache este scos din închisoarea din Sevilla pentru a fi dus în port, la galere. Povestește ce i s-a întâmplat pe drum și la galere 773

Capitolul al IX-lea

Guzmán continuă să povestească ce i s-a întâmplat pe galeră și prin ce mijloc a scăpat de-acolo 790

Lector : MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

*

Bun de tipar : 27.12.1983
Coli tipar : 50,75

*

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”

„GUZMÁN DE ALFARACHE nu este numai romanul cel mai reprezentativ al literaturii picarescă, culmea și plenitudinea acesteia, ca operă ce reunește și topește în chip savant toate caracteristicile genului, ci prin calitatea prozei sale reprezintă, de asemenea, un exemplu de perfecțiune la răscrucea dintre două epoci. Alemán intruchipează trecerea de la perioada amplă și sonoră a epocii renascentiste spre fraza scurtă a barocului, fără a ajunge la extrema concizie, frecvent denaturată și alambicată, a lui Quevedo și Gracián.“

JUAN LUIS ALBORG

Lei 39

clu

Editura Univers